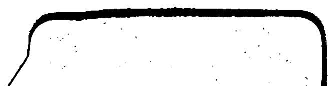

NYPL RESEARCH LIBRARIES
3 3433 07578288 2

Nord og Syd.

Redigeret og udgivet af M. Goldschmidt.

Ny Række. 1ste Bind.

Kjøbenhavn.
Trykt i Bianco Lunos Bogtrykkeri.

1852.

Indhold.

1852.

Den franske Constitution af 14. Januar.

Den, som i Frankrig nævner Ordet Soulouque, bliver fængslet. Hvad Under? Alle de, der kjende den sorte Keiser Soulouque og have skrevet om ham, rose hans ganske gode Forstand, instinctmæssige skarpe Blik for det Rette, ved Siden af den meest burleske Overtro og de meest selvraadige Indfald, hans naive Godmodighed ved Siden af en umaadelig Forfængelighed og determineret Voldsomhed. Det er derfor temmelig tydeligt, at han ved sin Sorthed og den dertil hørende private Blodtørst er et noget careret Billede af L. Bonaparte, og at det er høist uforsvarligt at nævne ham i Frankrig. Ja, Vaudevilledigterne have faaet mere Ret, end de tænkte: Frankrig har en nuit blanche, fantaisie noire.

Keiser Soulouque og Ludvig Napoleon have begge begyndt med at faae Staten anbetroet for kort Tid,

have bemægtiget sig den med Vilkaarlighed og derefter med den freidigste Mine proklameret Eiendomsrettens Hellighed ɔ: Nu er Staten min, nu maa Ingen tage den fra mig, og fra nu af ville vi Alle være ærlige (?). Keiser Soulouque erklærer sig for en god christelig Hersker, paa samme Tid som han hylder Vaudou-Religionen; Ludvig Napoleon har ved Siden af den Religion, der prædikes i Notre-Dame, sin særegne Napoleonske Mystik. Den sorte Monark har givet sit Folk en Forfatning med Senatorer og lovgivende Kammer, og hvori han hylder visse „store Principer", Ludvig Napoleon ligesaa.

Denne sidste Forfatning er især en mærkelig soulouquisk Blanding af Sundhed, Klarhed og Urimelighed.

Intet kan være rimeligere og naturligere, end at man efter de mange sønderrevne Constitutioner ikke skriver en ny, der skal vare evig eller blot optræde med Fordring paa langt Liv. Derfor er det heller ikke værdt, at Forfatningen med stor Bestemthed fastsætter de enkelte Rettigheder og Prærogativer, derved vilde den kun i sin Svaghed udfordre mægtige Folk, hvem den generede, og udsætte sig for at blive ydmyget. Den Napoleonske Forfatning er til ydermere Betryggelse — ikke for dens Varighed, men for dens Følelser — saaledes indrettet, at den kan forandres og ophæves, hvad Øieblik det skal være, ligesom en anden Lov, dog paa den Betingelse, at man bagefter spørger Folket. Her leer

Hs. forte Majestæt af Glæde: Man forandrer, erklærer Beleiringstilstand og „spørger Folket.“ Og dog ligger der paa Bunden heraf en ganske rigtig Tanke: Hvad Frankrig behøver, er en kraftig Haand, en Mand, omgiven af en elastisk Begrændsning. Naar Alt kommer til Alt, er det ikke Constitutionen, men Manden, der er Spørgsmaal om; men da Manden characteriserer sig ogsaa ved den Constitution, han giver, anvender man den til en Dom over ham.

Forfatningens 1ste § anerkjender, stadfæster og sikkrer „de i 1789 udtalte store Principer, som ere Grundlaget for Frankrigs offenlige Ret.“ I et juridisk Document er det paafaldende, at man udtrykker sig saa juridisk unøiagtig; thi 1789 udtalte Intet, det var Handlingens Aar, der først senere blev bragt i System; men Systemet bærer med Rette dette Aars Navn. Det Væsenlige, som Aaret 1789 hævdede, var Opstandens Ret, imod hvilken Ludvig Napoleon paa det Bestemteste gjør Indsigelse, hvis Opstanden gjælder ham. Han paakalder ogsaa Aaret af en ganske anden Grund; han mener blot, at det skal være en Demarcationslinie, fordi han ellers maatte vige Pladsen for den Bourbonske Familie. Det er meget fornuftigt af Ludvig Napoleon, siger Keiser Soulouque.

Grundprincipet i det System, som havde sin Oprindelse fra 1789, er for Frankrigs Vedkommende Folkesouveraineteten. Forsoningen mellem Folkets og Kongens

Ret blev umulig at tilveiebringe, fordi Folket tog sin Ret med Magt, og fordi Kongens Frivillighed, selv naar han vilde vise den, ikke kunde troes, eftersom han var ufri og magtesløs. Man har senere forsøgt at læge dette Saar; men alle Forsøg ere mislykkede. Republiken var consequent, opgav aldeles Kongemagten, men kunde ikke bestaae; Keiseren betvang factisk Folkesouveraineteten, men kunde ikke holde sig; Carl den 10de søgte at betvinge den, men faldt for Opstandens Magt; Ludvig Philip havde den Opgave at tilveiebringe Forsoningen, man troede allerede, at Maalet var naaet, da faldt han for Opstandens Magt, og den nye Republik, som atter søgte at være consequent ved at fjerne den ene af de stridende Magter — faldt en Dag i Hænderne paa Ludvig Napoleon. Denne Mand sidder nu med de store Principer foran sig; den Officier, som lukkede Nationalforsamlingen, bragte ham dem paa sin Kaardespids; de have vandret Verden rundt under Kanontorden og ligge nu paa denne Mands Skriverbord. Hvad gjør han ved dem? Giver han Folkesouveraineteten Naadestødet og sætter han i dens Sted en anden Folkets Ret, opstiller han i Principet denne som Ret til at controllere Regeringen, men ikke til at herske? Nei, han tager med den dybeste Ærbødighed Hatten af for den bundne, sammenstrumpede, dødsmatte Kjæmpe, opmuntrer ham med smigrende Ord, anerkjender ham som Herre og Mester,

viser ham for Folket som Gjenstand for national Ærefrygt og — binder ham derpaa høist egenhændig Hænderne paa Ryggen. — „I det franske Folks Navn!“ — saaledes begynder Constitutionen — skalter og valter jeg med det franske Folk — saaledes slutter den.

Det souveraine Folk skal have sin „almindelige Stemmeret“ og vælge en lovgivende Forsamling; men naar Forsamlingen træder sammen, maa den ingenlunde give Love; den kan discutere og votere Lovene, som Præsidenten (Herskeren) forelægger den (§ 39); dog, har den nedsat en Comitee til at behandle Regeringens Lovforslag, og Comiteen tilraader en Forandring, maa Forandringen ikke engang discuteres af Forsamlingen, med mindre det af Herskeren udnævnte Statsraad billiger den. Om Skattebevillingsret er aldeles ikke Tale; men Skatterne „discuteres og voteres“ af Forsamlingen ligesom Lovene. Var Folkesouveraineteten ikke proklameret, vilde Sagen have været nogenlunde i sin Orden, Systemet hed da: Absolut Hersker med raadgivende Rigsforsamling.

Senatet, der er tilføiet til yderligere Betryggelse mod den bundne Folkesouverainetet, bestaaer ifølge § 20 af Frankrigs Cardinaler samt af de høieste militaire Embedsmænd, Marschallerne og Admiralerne, og desuden af de Borgere, Præsidenten vil optage deri. Det har besluttende Magt . . . til at raade. Et andet Raad har Præsidenten i Statsraadet, saa at han altsaa ikke behøver at blive

raadvild. Cardinalerne udnævnes, som bekjendt, af Paven, Senatets øvrige Medlemmer skabes af Præsidenten, dets Møder ere hemmelige; og dog er det „de offenlige Friheders Vogter“, og det skal særlig vogte paa den flygtige Grundlov. Det skal modsætte sig Love, der „gjøre Indgreb“ i den personlige Frihed, den religiøse Frihed, Eiendomsretten, (§ 26; Presse- og Foreningsfriheden samt Juryen, Folkets Mæle, er slet ikke omtalt). Men naar nu Præsidenten eller Herskeren vil gjøre et saadant „Indgreb“, saa — „der ligger nu Din Hat, tager Du den op- . . . o. s. v. Senatet skal ogsaa fortolke, hvad der er usikkert eller utydeligt i Forfatningen (§ 27), og hvad er ikke usikkert i vore Dage? Endelig fastsætter det Præsidentens Gage (§ 15), og Præsidenten kan bevilge Senatets Medlemmer Gage indtil 30,000 Francs om Aaret (§ 22) —

„Den Anden roste tidt Din Faders Knapper,
Til Gjengjeld blev hans Buxer rost igjen.“

Hvilken Ringeagt maae ikke Frankrigs Mænd og Characterer og den moralske Tilstand blandt hans Nærmeste have indgydt en Mand, siden han kan byde Frankrig Sligt.

§ 44 indeholder den saare fornuftige Bestemmelse, hvorom der har været stridt saa meget, at Ministrene ikke kunne være Medlemmer af den lovgivende Forsamling. Naar en Sag behandles, indtræder det sagkyndige Med-

lem af Statsraadet (§ 51) for at lede Discussionen og give Oplysninger. Derved er der gjort Ende paa de politiske Hanefægtninger, men, under det nærværende System, til Overflødighed, da Forsamlingen dog selv er Kapun. Men overhovedet er der i Forfatningen en Stræben efter at borttage det Theatralske og den falske Declamation af det offenlige Liv, at fjerne al den hule Pathos, hvormed Folkeførerne tordnede. Det vildledte Folks politiske Opdragelse skal begyndes forfra — men hvo er Læreren og Opdrageren? Og hvad er det for en Statsmyndighed, der siger: Min Høihed har jeg af, at jeg er bleven valgt af mine souveraine Skolebørn!

Det følger af sig selv, at Ludvig Napoleons Magt ifølge Forfatningens §§ 5—18 er meget stor. Han har løst det gamle Stridsspørgsmaal: om Statens Overhoved skal herske eller regere, han paatager sig begge Dele, fører an tillands og tilvands, erklærer Krig, afslutter Tractater, besætter Embeder, decreterer, naar Lovene ikke ere tilstrækkelige, sætter i Beleiringstilstand (§ 12), Dommene affiges i hans Navn — Alt i Kraft af „Folkets Mandat", Folkesouveraineteten, der virkelig under Ludvig Napoleon maa gaae i en Dragt lig vore Slavers, den Napoleonske Side er lys, den anden Side mørk. § 13 indeholder den morsomme Bestemmelse, at Ministrene ere afhængige af ham, men de kunne sættes under Tiltale, ikke af den valgte „lovgivende" Forsamling,

men af Senatet, som ogsaa er afhængigt af ham. Han selv er ogsaa ansvarlig; men hvo der kalder ham til Ansvar, er en Oprører. Præsidentens Ret er saa omhyggelig varetaget, at Forfatningen endog udtrykkelig hjemler ham Ret til at udpege. Han kan ved et „i Senatets Archiv nedlagt hemmeligt Document udpege sin Efterfølger“ *. Man seer, at der er gjort Forsøg med det Mystiske, Folkets Phantasi sættes i Bevægelse ved det Hemmelighedsfulde. Det er en uforsigtig §. Folkets Phantasi kunde komme saaledes i Bevægelse ved dette Hemmelighedsfulde, at det af lutter Nysgjerrighed paaskyndede Præsidentens dødelige Afgang. Formodenlig skal §'en heller ikke staae længe. Præsidenten er alt i Besiddelse af den keiserlige Magt, han behøver blot Titlen; vel lyder hans Mandat paa 10 Aar, men det staaer kun i Forfatningen og kan med et Pennestrøg gjøres livsvarigt og arveligt. Saa beder Senatet ham om at gifte sig; Constitutionens § 30 hjemler det udtrykkelig Ret til at gjøre Forslag „af stor national Vigtighed“, og Ludvig Napoleon Bonaparte har decreteret, at han er af stor national Vigtighed.

* Regeringen paatager sig ogsaa patriarkalsk at udpege de Personer, Folket skal vælge til den „lovgivende“ Forsamling.

II.

Keiser Napoleon.

Trods den Betydning, som ligger i Ludvig Napoleons Statscoup, have Mange været fornøiede dermed. Tildeels var det en naturlig og berettiget Glæde over, at visse Folk bleve naaede af en fortjent Straf; men man blev ikke staaende herved, man var tilfreds med selve Sagen. Det stærke Raab, der blev hævet imod ham i Blade, betød ikke, hvad det saae ud til; det var ligesom en Overdøven af utallige Stemmer, der fra Folket uvilkaarlig raabte paa et kraftigt Eneherredømme og efter den megen Snak følte sig tiltalte af en rask Handling. Det har desuden heller ikke manglet paa Stemmer for ham; bl. A. læste man i et dansk Blad en Correspondensartikel, der sagde: Man bedømmer ellers slige Gjerninger efter Udfaldet, hvorfor da ikke prise ham, da hans Gjerning er lykket? Af en simpel Grund, lyder Svaret. Man er nødt til at bedømme f. Ex. Revolutioner efter deres Udfald, fordi selve Lykken vidner om deres Ret, fordi det heldige Udfald skyldes Folkets Deeltagelse og vidner om Nødvendigheden; anden moralsk Maalestok haves ikke. Men Lykken kan ikke vilkaarlig skabe en Ret, ellers vilde man tilsidst komme til at frikjende en Tyv, fordi han havde Held i at stjæle. Det tør formeentlig siges, at Ludvig Napoleon overfor en Jury ikke kan opnaae anden Dom

end „Skyldig med formildende Omstændigheder“, og han har derfor ikke Andet at gjøre end bestandig kjæmpe for, at Ingen faaer Magt til at stille ham for Juryen.

Andre sige: Lad være, at Ludvig Napoleons Stats-coup fra det moralske Standpunkt ikke er til at forsvare. Men han kan gjøre det godt igjen, man har tidligere i Historien seet en Konge svinge sig paa Thronen ved en Forbrydelse, men senere gjøre sit Folk lykkeligt og efterlade sit Dynasti en velbefæstet Throne. Ja; men det var i Tider, da en Forbrydelse ikke blev følt saa dybt, og da Samfundet ikke var saaledes udviklet, at Forbrydelsen berørte alle dets Nerver. Med den Bevidsthed, som hersker i vor Tid, bliver en lille Forbrydelse dybere følt end i forrige Tider en stor. Det er et Tegn paa Menneskehedens Fremgang, at det er saa; den almene Samvittighed er bleven større og mere fiint følende.

Men selv om nu Ludvig Napoleon er en udmærket Mand, opnaaer han neppe Mere, end at hans Skjæbne bliver tragisk istedenfor latterlig. Han faaer Noget at kjæmpe imod, som en legitim Fyrste ikke forefinder: han skal evindelig arbeide for sig selv, evindelig stræbe efter at skaffe sig en fast Stilling, han vil aldrig faae Lov til at betragte sin Tilværelse som noget Givet, som et Holdepunkt, hvorfra han kan arbeide for Frankrig; men alle hans Bestræbelser for Frankrig ville gaae ud paa at skabe Noget i hans egen Interesse.

Der forefindes en interessant Afhandling, som blev skreven i November 1849, en Kritik over Elias Regnaults „Napoleons Historie", og det Lys, som heri kastes over den gamle Keiser, vil ogsaa opklare Neveu'ens Forhold. Man kan sige: Verdenshistorien gjør sig ikke skyldig i Gjentagelse. Nei, ikke paa samme Maade; men de gamle Kræfter, der staae over Tid og Personer, virke altid efter samme Lov.

Elias Regnault havde skrevet Keiserens Historie og ved at undersøge Statscoupet af 18de Brumaire paaviist Alt, hvad der talte for det, gjorde det undskyldeligt, ja nødvendigt; han billigede det og henstillede Keiserens Geni og Magt som Personliggjørelsen af Frankrigs Behov, dets Ret og Storhed. Men pludselig dadler han Napoleon for Keiserdømmet, han finder, at paa dette Punkt skilte den store Mand sig fra Revolutionen, Republiken, sin Tids Opgave, og af denne Feil udleder han alle Ulykkerne.

„Det er nu i Anledning af denne Protest, at vi beskylde Hr. Elias Regnault for Inconseqvens. Han har ikke indseet, at man ikke kunde billige den 18de Brumaire, uden at maatte billige Keiserdømmet med alle dets Følger; thi den 18de Brumaire indeholdt Keiserdømmet ligesom i Logiken Præmisserne indeholde Conclusionen. Man kan ligesaa lidt i Politiken afbryde Rækken af Begivenhederne, som man i Philosophien kan afbryde Rækken af Følgeslutningerne,

det Raisonnement, der var begyndt i Stormskridt i Saint-Clouds Orangeri, maatte nødvendigviis ende under en Krone i Tuileriernes Sale.

Ja, fra den Dag af, da Napoleon havde udført sit Statscoup, da han havde gjort sin Person til Landets eneste Constitution, kunde han ikke mere vælge imellem at være dette eller hiint, en Smule Meer eller Mindre end Consul: allerede om Aftenen paa hiin 18de Brumaire var han Keiser. Enten han har villet det eller ei, tænkt derpaa eller ikke, det var en skjæbnesvanger Beslutning; Time for Time, Skridt for Skridt, blindthen, trods hans Geni, paa en ganske uskyldig Maade, trods hans Ærgjerrighed, ført af Skjæbnens Haand, ligesom Oedip blev ført af Antigones, maatte at han uden Barmhjertighed vandre fremad, uden at kunne standse paa nogen Station, fra det provisoriske Consulat til det tiaarige Consulat, fra Consulatet paa ti Aar til livsvarige Consulat, fra Consulatet paa Livstid til Keiserdømmet, fra Keiserdømmet til Universalmonarkiet, og paa Veien til Universalmonarkiet slog han Kolbøtte.

Han havde overalt omkring sig frembragt den dybeste Stilhed. Han havde sagt til Nationen: Du skal ikke mere tale, ikke mere have Ønsker, Fornødenheder, Længsler. Jeg paatager mig at have Ideer, Ønsker og Villie for Dig, og nu kan Du spadsere, spise, sove, drikke, døe paa mine Valpladse, synge Sange, være lykkelig; jeg

indrømmer Dig et evigt Carneval, som skal blive opmuntret af Seirvindinger.

Saaledes havde han talt, eller disse Ord laae i hans Handling, enten han vilde eller ikke. Han kunde ikke lade Folket handle med Bevidsthed, gjennem Discussion og Beslutning; thi han havde afbrudt dets Tankegang og sat sig selv istedenfor. Han maatte være et heelt Folk, et heelt Aarhundrede, det var en uundgaarlig Nødvendighed, at han maatte være i Besiddelse af en Magt til at handle, der fuldkommen kunde maale sig med den Nødvendighed, som det var for ham at handle; han maatte undertrykke alle Hindringer, ethvert Mellemled, al Rivalitet, enhver Uafhængighed og knap tillade, at der i hans Constitutioner opbevaredes et Skin af folkelig Uafhængighed.

Han gav sig altsaa, for sin egen Berømmelses og egen Revselses Skyld, ifærd med at løse den forfærdeligste af alle Paradoxer. Han befandt sig stillet mellem det Bydende i at maatte tage og det Umulige i at kunne bevare Kronen, Forpligtelsen til at grundlægge et Dynasti, og Umuligheden af at kunne grundlægge dette Dynasti.

Det er dette, som Historien beviser.

Da Napoleon hiin 18de Brumaire med sin Kaarde fjernede de sidste Tilbageblevne af Nationalrepræsentationen, raabte han til sine Medskyldige:

— „Følger mig, jeg er Seirens Gud."

Seiren var i Virkeligheden ogsaa hans Magts sande Legitimitet — Seiren, det Voldelige, Uretten.

Dengang behøvede han ikke at være bange for nogen Rivalitet. Han havde fuldkommen erhvervet sig Magt over Folkets Indbildningskraft ved sit Genies dramatiske Vælde; men trods hans ubestridelige militaire Overlegenhed var han dog ikke den eneste Seierherre, som kunde have hædret Fanen. Han havde rigtignok gjort sig Umage for at trække en Demarcationslinie mellem sig og de øvrige militaire Anførere; han anstillede sig, som om han lod sin Uniform blive udenfor Barrieren og kun tog Institutets Klædedragt med ind til Høitidelighederne. Han lod saaledes, som om han iførte sig en intellectuel Værdighed, han udhævede det Ubegrændsede i sine Evner for Nationens Blik.

„Jeg er ikke blot en Kriger, sagde han, men jeg er ogsaa en Lærd."

Men tiltrods for alle disse Forsigtighedsregler, der bleve trufne imod Concurrencen, vidste han, at Seiren var en bevægelig og lunefuld Guddom, som en Dag maaskee kunde vise sig en Concurrent gunstig. Derfor vilde han ikke blot være den Mand, der factisk havde seiret, han vilde ligeledes være den, der var Herre over den hele Tilstand.

Frankrig var ved en Stribe af Blod adskilt i to Dele; det ene Parti bestod af dem, der havde havt

Fordeel af Revolutionen, det andet Parti af dens Offre. Det første Parti indbefattede alle de Mænd, der, enten ifølge Svaghed eller af Overbeviisning, med Haand og Mund havde taget Deel i Rædselsherredømmet, som havde været Medlemmer af Tribunalerne, holdt Forhør, dømt til Døden, lyttet til Øxens taktmæssige Fald, kjøbt deres Andeel af Nationalgodserne, festligholdt Aarsdagen for Kongens Henrettelse og endelig paa en eller anden Maade dandset Carmagnolen.

Det andet Parti indbefattede dem, der med deres Frihed, deres Formue, deres Privilegier og deres Landsflygtighed havde betalt Omkostningerne ved Revolutionen, dem, som havde betalt Profosserne, været Gjenstand for de piinlige Forhør, mistet deres adelige Stamtræer, opfyldt Fængslerne med Mistænkte, sovet med Hovedet under Øxen og i Taushed fulgt Karrens Kjøren frem og tilbage fra Fængslet til Guillotinen og fra Guillotinen til Kirkegaarden.

Imellem disse to Partier stillede Napoleon sig; til det ene Parti sagde han: Jeg er Revolutionen. Til det andet Parti sagde han: Jeg er Erstatningen, jeg er Ordenen. Endelig sagde han til begge Partier: Vi ere Alle meer eller mindre Skyld i de sidste ti Aars Ulykker, vi have alle et ikke ringe Samvittighedsnag at bære paa i denne Henseende. Indgaaer fra nu af Forlig under min Beskyttelse. Eder vil jeg give som Gidsel Vey-

demiairen, da jeg for Nationalforsamlingens Skyld betvang Paris's Sectioner. — Eder vil jeg give som Caution Brumairen, da jeg tilintetgjorde de sidste Rester af Nationalforsamlingen. Lad os ikke mere tænke paa det Forbigangne; lad os kun skue ud i Fremtiden. Det menneskelige Samfund befinder sig i en fuldstændig Opgjørelsestilstand, tager imod mig som Den, der skal opgjøre Regningen paa den rigtige Maade; jeg lover Eder, at jeg med Billighed skal dele.

Eder, Besiddere af Nationalgodserne, vil jeg hævde i Besiddelsen; Eder, Emigranter, vil jeg gjengive eller erstatte Eders Domainer; endelig Eder, Revolutionens yngre Børn, I talrige Candidater, som endnu ikke have nydt noget af Revolutionens Tiende, for Eder vil jeg aabne min nye Embedsmagts Løbebane; I kunne concurrere om 60,000 livsvarige Ansættelser, deels under Finanserne, deels som Præfecter, deels ved Domstolene, deels ved Universitetet, og jeg tilføier endogsaa ganske sagte: i Kirken; thi inden to Aar vil jeg have tilstaaet Religionen en offenlig Pengeunderstøttelse. Værer derfor mine troe Venner; jeg har nu fortalt Eder, hvilke Sportler det vil føre med sig.

Napoleon saae, at hele Frankrig styrtede i hans Skjæbnes Fodspor, og han kunde med Grund udbryde: „Fyrsten laa i mig. Dette Begreb laa i den Magt, som drog Menneskene hen at lyde mine Vink."

Fyrsten forføiede sig altsaa hen og tog Bopæl i Tuilerierne. Da han satte Foden paa Paladsets Dørtærskel, fik han Øie paa Republikens Emblemer.

— Tag mig dette Jux bort, sagde han.

Men Napoleon var endnu ikke den uomskiftelige Ihændehaver af Statsmagten; han var kun at ansee som en Art Forpagter af den, han havde egenlig kun et kort Provisorium i sine Hænder. Hvor Folket ikke hersker, bør Monarkiet herske, Alt Andet kan kun være et meer eller mindre snilt skjult Interregnum.

Naar Souveraineteten hviler ganske og aldeles paa en Mands Hoved og han kan opsiges med et kort Varsel — og jeg kalder ti Aar et kort Varsel — naar Magtens Dage ere talte, hvo kan vel saa have Lyst til ubetinget at knytte sin Tilværelse til denne Magt? En saadan Myndighed er aldeles ikke den virkelige Fred, den er kun en Vaabenstilstand mellem Partierne. Oppositionen er ikke afvæbnet, den er kun udsat. Politisk Meningsforskjel, Skuffelser, lumske Tanker, Lidenskaber, Hævn, Alt dette sætter hinanden Stævne til den Dag, da Magten er forfalden, ligesom til Nationens politiske Jubelfest.

Napoleon indsaae denne Fare og for at gjøre Partierne modløse lod han sig af Tribunatet tilbyde et Vidnesbyrd om dets Erkjendtlighed.

Senatet troede fuldkommen at have opfattet Meningen af denne Gaade. Det udvidede Førsteconsulens

Magt paa yderligere ti Aar. Derpaa ilede det glædestraalende, forventende Herskerens Tak, med dette Decret til Tuilerierne.

Napoleon modtog med Kulde denne Udvidelse af et Provisorium.

„I de tre Aar, som ere forløbne“, sagde han, „har Lykken tilsmilet Republiken. Men Lykken er ustadig. Min Hæder og min Lykke kunde næsten synes selv at henpege paa et Tilbagetog i rette Tid. Men I mene, at jeg bør bringe Folket et nyt Offer. Velan, saa vil jeg gjøre det.“

Senatet mærkede paa denne kolde Tone, at det havde taget feil og ikke gjort nok. Feilen blev oprettet, Napoleon blev udnævnt til Consul paa Livstid og erholdt Myndighed til selv at turde vælge sin Efterfølger.

„Det er altfor meget“, sagde han, da han blev underrettet om denne nye Udnævnelse.

Og dog var dette ikke nok. Napoleon var kun i Besiddelse af en livsvarig Kongemagt, rigtignok med fuld Ret til at kunne bestemme sin Efterfølger; men det at kunne vælge en Efterfølger er dog langtfra eensbetydende med Arvefølgen. Napoleon indsaae tilfulde, hvor svag den Magt var, som ikke paa en uopløselig Maade bandt Fremtiden.

Han havde anmodet England om at slutte Fred. Lord Granville svarede, at da Consularregeringen ene og

alene var afhængig af Bonapartes Tilværelse, kunde man ikke grunde en varig Fred paa et eneste Liv.

Moniteuren svarede Lord Granville: „Hvad Bonapartes Liv eller Død angaaer, saa er dette Omstændigheder, Mylord, der langt overgaae Deres Forstand.“

Men skjøndt Seirherren fra Marengo paa denne Maade lod sit Liv assurere af Forsynet i Moniteuren, og saa at sige officielt decreterede sig selv Udødelighed, havde han dog ikke destomindre tilfulde opfattet hele Betydningen af denne Indvending.

Han raadførte sig med Senatet, og dette begreb nu, der gik et Lys op for det, og det udnævnte ham til Keiser.

„Velan, sagde Bonaparte, siden I antage, at Keiserdømmet er nødvendigt, for at Frankrig kan blive lykkeligt, saa tag idetmindste Forholdsregler imod Tyranni fra min Side.“

Valglister bleve følgelig udlagte i alle Communerne; fire Millioner Stemmer billigede Udnævnelsen.

Napoleon kunde rigtignok i Begyndelsen paastaae, at Folkesouveraineteten nu var incarneret og levendegjort i hans Person; men han indsaae snart det Farlige i denne Theori. Saafremt Nationen er souverain, kan den ikke til evige Tider afstaae sin Souverainetet. Den har bestandig Ret til paany at kunne appellere til Valgene. Lad os atter bringe Valgurnerne tilside.

Da gjorde han Gud til sin Medforbundne. Han sendte Bud og lod opsøge i et eller andet gammelt Skab i et Sacristi de sønderbrudte Flasker med den hellige Olie, han lod den sidste Draabe deraf blive udøst paa sin Pande af Pavens Haand, og han proclamerede sig som Herrens Salvede. Fra dette Dieblik af indskjød Geistligheden følgende Ord i Catechismusen:

— „Hvad skal man dømme om dem, som ikke opfylde deres Pligter imod vor Keiser?"

— „Ifølge Apostlen, den hellige Paulus, modsætte de sig den af Gud selv indsatte Øvrighed, og gjøre sig derved skyldige til den evige Fordømmelse.“

Men den guddommelige Ret vilde ikke slaae an hos Folket. De Vantroe brøde sig slet ikke om den, og de, som troede, forstode ved Herskeren af Guds Naade en ganske anden Familie. Napoleon vedblev derfor at føle sig usikker.

„Ak, sagde han næsten fortvivlet til Hr. de Fontanes, jeg er ikke kommen til Verden i rette Tid. Nei, da priser jeg Alexander, han kunde kalde sig Jupiters Søn uden at blive modsagt.“

Men da Napoleon nu ikke kunde være Jupiters Søn, da han intetsteds kunde finde en Helligelse af hans Autoritet, hverken paa Jorden eller i Himlen, da han var sit Værks eneste Arbeider, og naar Værket var fuldendt, vilde tage hele sit Dynasti med sig i Graven, saa

vendte han sig hen imod de gamle Fyrstehuse. Hos dem anholdt han om at maatte blive formælet med Legitimiteten.

Han ægtede Marie Louise, og den Dag, da han førte hende ind i Tuilerierne, vendte han sig om imod sine Hoffolk, viste dem Portraitet af Ludvig den Sextende, som hang ovenover Kaminen, og henkastede i en skjødesløs Tone følgende Ord til dem: „Min Onkel, Ludvig den Sextende!“ Saaledes gjorde han sig til legitim Arving af det gamle Monarki.

Men det nyttede kun lidet, at Napoleon slæbte sin kongelige Myndighed ind med sig i sit Sovekammer, han gjættede dog med Lethed, at i de kongelige Slægters Øine var hans Dynasti, der pludselig var skudt op, der var „udspyet af en Revolutions Krater“, kun en Trudsel mod og en Forhaanelse af de andre Dynastier. Han var iblandt Fyrsterne kun en Parvenü.

Og da han nu ikke kunde give sig en Fortid, da han ikke kunde tage de Aarhundreder, som laae bag ved ham, og gjøre dem til et Grundlag for sin Throne, saa udbrød han forbittret: „Om nogle Aar vil jeg være den ældste Fyrste i Europa.“ Og for at holde Ord kuldkastede han Monarkierne i Masse. Han foer med en Feiekost henover Kronerne: i Neapel, Haag, Mailand, Turin, Florenz, Madrid, Lissabon, Genua, Kassel, Rom, Dresden og München forjog han de gamle Fa-

milier og den gamle Kongemyndighed for at sætte nye Familier og en ny Kongemagt i deres Sted.

Han kunde kun grunde et Dynasti i Frankrig paa den Betingelse, at han maatte erobre det europæiske Universalmonarki.

Det er altsaa ingenlunde frivillig, hvad Regnault synes at antage, at Napoleon har taget og atter nedlagt Magten i alle mulige Former, at han har gjort Prøve med alle mulige Ideer, ligesom om han i Mørket famlede efter et Vaaben til sin Frelse, at han vexelviis har udgivet sig for at være Repræsentant for Seiren, Repræsentan for Situationen, for den franske Nation, for Forsynet, for Legitimiteten, og sluttelig som Repræsentant for den ældste Oldtid — en Oldtid paa samfulde sex Aar! Nei, thi fra hiin Dag, da han gjorde sig skyldig i Brumairens Forbrydelse, da han ikke vilde hæve Frankrig, som var segnet under Revolutionens Kors, satte Gud den evige Jødes Mærke paa ham, og sagde til ham: Du skal bestandig vandre fremad.

Han maatte beholde Magten, og for at kunne bevare den maatte han uophørlig udvide den, og for at kunne udvide den maatte han uophørlig og overalt — snart i Begivenhederne, snart i Folkemeningen, snart i Overtroen, snart i Voldshandlinger — finde Midler til Retfærdiggjørelse, Midler til Varighed. Og han vankede om fra det ene Forsøg til det andet; fra et Statscoup henfank han til

et Votum af en Forsamling, fra denne Forsamlings Votum til den almindelige Valgret, fra den almindelige Valgret til den guddommelige Ret, fra den guddommelige Ret til at lade Kongerne af Guds Naade give ham deres Bifald ved et Ægteskab, fra disse Familiers Billigelse til at kuldkaste de selvsamme Familier ved sine Erobringer; fra Republiken endelig til det universale Monarki, lige indtil han, farende frem mellem Umuligheder, sank ned i selve Umulighedens Afgrund.

Han beviste paa denne Maade, hvor fuldstændig umuligt det er at grunde en Magt paa et blot nomen proprium, og dette godtgjorde han ved det uigjendriveligste Exempel: ved et stort Geni, der var forenet med en høi Grad af Ærgjerrighed.

Seir og Uret havde hævet ham til Magtens Høide, Seir og Vold blev bestandig hans eneste Legitimitet. Derfor blev han ogsaa ved selve Omstændighedernes Magt, ved det Tyranniske i hans Stilling, nødt til bestandig at maatte seire, bestandig at maatte lade sin Usurpation blive gjendøbt og forynget paa Valpladsen. Og bestandig tilhest, bestandig førende sit Dynasti med sig i Mantelsækken, styrtede han i et rasende Gallop hen over hele Europa, for, uden at det kunde faae nogen Ende, at tilkæmpe sig sin Krone.

III.

Bag Skuepladsen.

Dog, hvo mindes nu ret livlig den gamle, den virkelige Keiser? Det er ogsaa ganske naturligt; thi det Gamle i Frankrigs Historie blegner, svinder tilbage som i et Skyggerige. For faa Aar, ja for faa Maaneder siden havde den første franske Revolution og dens Personligheder, fra Mirabeau og Danton til Keiseren, endnu Livets Friskhed og Haandgribelighed; de betød Noget for Nutiden, de stode i nær Forbindelse med os, de vare ligesom Forsætningen til en endnu ikke udtalt Eftersætning, som Alle ventede paa. Nu er der blevet noget Meningsløst i det Hele, ved sit Statscoup af 2den December har Ludvig Napoleon overskaaret Traaden, der knyttede Frankrig og os Alle til hiin Fortid; thi i Ludvig Napoleon og hans Handling er ingen almeengyldig Tanke, ingen Idee, det Hele er blot en Kjendsgjerning. Frankrig er confiskeret af en enkelt Person, om hvem man i Grunden Intet veed uden det, at han ikke har gjort sig bekjendt ved nogen væsenlig menneskelig Bedrift.

Men Begivenheden udmærker sig ved, at den bliver besynderligere, jo længere man betragter den, at den overrasker, hvergang man paany tænker paa den. Til hvad Nytte, spørger man, var da alt det Forangaaede, alle de store Anstrængelser, Kampe, Offre, alle Strømme af

Blod inden- og udenfor Frankrig, naar alle Spørgsmaal indfinde sig paany, stille sig op bagved Menneskene, gaadefulde og truende, maaskee blive holdte tilbage af den Slægt, der forgjæves har gjort Forsøget, men komme nærmere og nærmere, finde stedse svagere Modstand, finde nye Tilhængere i den unge, nysgjerrige Slægt, tilveiebringe den gamle Begeistring, den gamle Kamp, Forstyrrelse, Vildhed, Slappelse, og liste sig bort igjen for atter at indtage den gamle Plads i evindelig Kredsgang. Dette er den Verdensanskuelse, som prædikes af det Skete. Ludvig Napoleon Bonaparte er jo Eneherskker paa det Sted, hvor den franske Republik af 1848 har staaet — en heel Verden synes at rulle paa Hovedet ved disse Ord. Ikke et eneste sikkert og paalideligt Resultat af alle Begivenheder fra 1789 indtil nu synes at foreligge, men der ligger en uendelig Række af Lig som efter en umaadelig Tyrefægtning.

For dem, der med nogen Bekymring for Sandheden søge et Princip, en Idee i det Stedfundne, er det virkelig ved Aaret 1789, at Tanken gjør en Standsning og opkaster et alvorligt Spørgsmaal: Skal det anerkjendes eller ei? — Vi, som leve nu, ere blevne vante til, uden Videre at antage Aar 1789 som Udgangspunkt; vi have saa at sige indsuget dette Aars Indhold med Modersmelken, skylde det en væsenlig Deel af vor Bevidsthed og støtte vore Fordringer til Livet og Staten

derpaa. Bastillens Indtagelse have vi Alle feiret som en høist retfærdig Handling, og denne Dag er vor politiske Fødselsdag. Have vi indsuget Sundhed deraf eller Gift? Det nytter ikke at smile ad Spørgsmaalet; thi det er baade opstillet og besvaret. De faa Ord, hvormed Ludvig Napoleon har hyldet 1789, medens hans Handlinger tilintetgjøre det, kunne snart forsvinde og gjøre Plads for den sande, under Handlingen skjulte Tanke. Man har erklæret, at alle den nyere Tids Folkeforvildelser komme fra dette Aar, at dengang skete et Brud paa noget Helligt, dengang blev Traditionen sønderrevet, det menneskelige Lydighedsprincip krænket, og man maa tilbage, ud over hiin Tid, og atter knytte Traditionens afbrudte Traad. Det franske Folk skal pøniterende vandre denne Vei tilbage, som det har gjennemfaret i en Ruus; thi 1789 førte consequent til 1792, og da Kongens Hoved faldt paa Guillotinen, blev en Dæmon løsladt: da var det, som om hiin Blodplet skulde afvadskes, og som om Folket, greben af Dæmonen, maatte afvadske den med mere Blod, med Strømme af Blod; hvo der guillotinerede den ene Dag, blev den næste Dag selv guillotineret. Og hvergang Folket tilsyneladende har faaet Ro, har Dæmonen ubarmhjertig jaget det fremad igjen, indtil man endelig har faaet Magt over dette dæmonisk urolige Folk, der selv har brudt, hvad der var tilsikkret det, og nu ikke har

Krav paa at faae noget Løfte holdt uden igjennem Lydighed og af Naade.

Hvo der forsvarer Ludvig Napoleon, billiger, bevidst eller ubevidst, denne Tankegang. Maaskee Ludvig Napoleon selv ikke billiger den i dens hele Udstrækning; men har denne Mand da Magt over sin egen Gjerning, mægter han at undflye den Tanke, som var over ham? Mænd, der ere stærkere end han, og hvis Principer ere dybere rodfæstede i Traditionen og Millioners Gemyt end hans enkeltstaaende Stræben, have med Myndighed sagt til de franske Statsmænd: Eders Afmægtighed er nu beviist; I kaldte Eder Sønner af en Revolution og vilde dog standse alle andre Revolutioner; I vilde ikke lyde Andet end Eders souveraine Villie og begjærede dog Lydighed af Andre; I omstyrtede Autoriteten og fordrede Eders egen Autoritet anerkjendt; I dannede hemmelige Selskaber for at opnaae Eders Øiemed og forfulgte de andre hemmelige Selskaber — vi tage Tøile og Svøbe af Eders matte Hænder, vi, som aldrig have anerkjendt nogensomhelst Revolution, og som kun hylde eet Princip: Lydigheden.

Hvo, der taler saaledes, er naturligviis det katholske Parti, som foreløbig i politisk Henseende ikke gjør Forskjel mellem den græske (russiske) og romerske Katholicisme, man handler med en samlet Kraft. Det har understøttet Ludvig Napoleon med hemmelige Forarbeider,

hilst hans fuldbragte Gjerning med offenligt Bifald og modtaget Afdrag paa sin Løn derfor, uden dog at betragte ham og hans hæderløse Soldaterherredømme og frihedsløse almindelige Stemmeret som Andet end en Kjendsgjerning, en Station, forbi hvilken der skal skrides fremad.

Det har kunnet hjælpe ham, og hans Bovestykke har kunnet lykkes, netop fordi Frankrig er katholsk, og i denne Omstændighed maa ogsaa søges Grunden til, at alle de foregaaende uhyre Begivenheder ere faldne sammen i tilsyneladende Meningsløshed, at alle Anstrængelser, hvormed der i tredsindstyve Aar er blevet bygget, ikke have ført til Andet end en Gjentagelse af det gamle Sagn: Troldene nedbrøde det om Natten. Saaledes som Katholicismen opdrager Menneskene, bliver der i deres Sind kun lovlig Plads for Autoriteten; den frie Forsken, Individets Selvbestemmelse, Kritiken, Friheden er Contrebande, og giver Personligheden efter for den i Naturen nedlagte Trang til Friheden, saa er den med et Spring udenfor Religionen, Kirken, Lydigheden. Da seer man i Samfundslivet de fra Tugten bortløbne Menneskers Frivolitet; Literaturen, Folkets aandige Næring, faaer sit Indhold derfra; Friheden udvikler sig ikke ved rolig Forsken og langsom Erobring til et Retsbegreb og en Retstilstand, men er en Stemning, en Lidenskab, en stedse lurende Kamplyst, en Higen efter

at blive slaaet op som en Plakat, fordi den i det Indre er uvis om sig selv — og hvor denne Lidenskab endelig har fjendtligt Møde med Autoriteten, indtræder en Explosion: Revolutionen. Lidenskaben bliver overvældet, Gemytterne skulle føres tilbage til lovlig Orden, det vil sige Samfundets rolige Selvbestemmelse. Hertil behøves Agtelse for hellige Ting, Anerkjendelse af noget Evigt i og over Menneskelivet — hos hvem modtager Folket Underviisning herom? Hos dem, der lære det at agte hemmeligt Skriftemaal, Aflad og Helgentilbedelse — fra Vantro i Overtro, fra „Friheden“ i blind Lydighed.

Dette er altsaa den sørgelige Historie om den franske Revolution, som vi hilste med Glæde og Haab, fordi altfor megen Lydighedspligt blev utaalelig. Behøves der noget fra Kjendsgjerninger hentet Beviis til at understøtte det her Anførte, saa er det givet i den romerske Expedition; thi dette Tog, Roms Bombardement, Tilintetgjørelsen ikke blot af den romerske Republik, men af al romersk Frihed, Gjenindsættelsen af Pave og Præsteregimente, medens Ludvig Napoleon lod forkynde, at en fornuftig italiensk Frihed var den franske Hærs Formaal — Alt dette er aldeles ikke Andet end Statscoupet af 2den December med dets Vold, Retsbrud og Løfter, ligesom det katholske Parti i Frankrig strax efter Toget begyndte at fordre med et ganske rigtigt Udtryk: La guerre de Rome à l'intérieur, der ogsaa nu er kom-

men. — Hvis man betragter Expeditionen mod Rom noget nøiere, vil man finde, at den var et ligesaa stort Brud paa den franske Republiks Constitution som den napoleonske Opløsning af Nationalforsamlingen, begge Dele vare lige bestemt og udtrykkelig forbudte, og desuagtet blev Romertoget billiget og sat i Værk ved Hjælp af selve Republikanerne, idet de over Constitutionen satte en høiere Ret, en souverain Nødvendighed — ligesom Ludvig Napoleon paa sin Viis har gjort — men idet de aldeles rigtig fandt denne høiere Ret i Religionen. De katholske Republikanere fordybede sig i deres religiøse Følelse og fandt: Paven. De satte Paven paa Thronen, med ham fulgte Cardinalerne, Bisskopperne, Præsterne og Munkene. Den hele geistlige Hær med dens Overhyrde i Spidsen drog op paa Capitolium, ikke ydmyg og taknemlig som efter en Tjenestebeviisning, men stolt og stridbar som efter en Anerkjendelse af dens umistelige Ret, som efter et Mirakel til dens Gunst (Gud lod „Voltaires Disciple“ være dens Stridsmænd); den udtalte sin apostoliske Velsignelse over den franske Armee, fordi den havde været et lydigt Redskab til den hellige Sags Fremme, og bestænkte den med Vievand. Fra Vaticanet udgik Signaler til alle „troe Tjenere“ og deres Interesser; hjemme i Paris udpeb Folket den romerske Armee; hjemme i Paris har Soldatesken svaret; hjemme i Paris har den trods Loven adsplittet o

fængslet Folkerepræsentanterne, dragende frem gjennem den Rift, disse selv ved Romertoget havde gjort i Loven.

Vistnok havde dette Tog ogsaa en anden Side, nemlig en politisk; det berørte Spørgsmaalet om Frankrigs Indflydelse i Italien og Europa. Hvad vilde Følgen være bleven, hvis Frankrig havde erklæret sig imod Østerrig, beskyttet Italiens religiøse og politiske Revolution og derved tillige Ungarn og den tydske Omvæltning? Man behøver ikke at fordybe sig i dette Umaalelige og med frugtesløse Anstrængelser søge Bunden. Det Bundløse er netop, at ingen af de handlende Mænd havde et Princip, der satte sig selv Grændser; man maatte ned i en Afgrund eller tilbage. Man kaldte dette Omstændighedernes Magt, hvilket i Almindelighed ikke betyder Andet end Consequensen af Menneskenes egne Tanker og Gjerninger. Næsten som et levende Billede, som en Incarnation af de fire Aars Begivenheder staaer Lamartine. Hans Magt er den poetiske Begeistring, Katholikens ildfulde, lyriske Stemninger, det personlige, enthusiastiske Mod overfor en bestemt, øieblikkelig Fare. I Revolutionens første Tid, da den skulde udtale sit Haab, sin Vrede, sin Høimodighed, og da han var dens Organ, undertiden endog med Livsfare, var han, som Franskmændene udtrykke sig, sublim. Da Striden og Alvoren kom, da den vidtflydende poetiske Begeistring ikke havde nogen Gjenstand mere i Republi-

ken og der skulde søges en prosaisk, retslig Tilværelse, gik hans Stemning ud ad en Sidedør og kastede sig med Begeistring paa Paven. Nu ligger han udmattet foran Ludvig Napoleon.*

Det bør ikke glemmes, at da hiin afgjørende og skjæbnesvangre Beslutning om Romertoget blev fattet, var der en Mand, som i Spidsen for et Parti satte sig til Modværge, nemlig Ledru-Rollin. Det er ogsaa en Mærkelighed, men det maatte være saa, at denne Modstandens Mand, den strevne Lovs Bolværk, var en huul Deklamator, der istedenfor at sætte Sluse for en Folkestrøm, med sin Stemme overtordner det faldende Vands Larm. Han kan ligesaa lidt i sig selv som i Masserne finde den Magt, der styrer dem, men for at faae mere Kraft til at sætte dem i Bevægelse havde han sluttet sig til Socialisterne, og i deres Spidse udførte han sit Modstandsforsøg: de skulde have seiret med ham. Socialisterne — bedømte ikke blot efter deres første Lærere, men tillige efter det, hvortil de under Revolutionen have udviklet sig som politisk Parti — ere det meest concrete Udtryk af det katholske Frankrigs gode og farlige Egenskaber, af den elskværdige Selskabelighedsaand, den hjælpsomme Broderlighedsfølelse, det phantasifulde Systemma-

---

* Om Lamartine, see »Nord og Syd« Dagbogen af 18de Septbr. 1848 og 26de Octbr. 1849.

geri, den hurtig opblussende Begeistring for det Skjønne og Retfærdige, der ligesaa hurtig knytter sig til sandselige Tanker og til en vildt fremstormende Begjærlighed, Alt dette prydet med en salvelsesfuld Hylding af den christelige Religions Stifter og nøie knyttet til Videnskaben om Baricadebygning. Disse Lærdomme og Tendenser, der havde deres Oprindelse fra en sand Deeltagelse for de arbeidende og fattige Klasser, vare i mere ubestemt Skikkelse tilstede i Februarrevolutionen og gave den sin Characteer. Deres Ubestemthed og menneskevenlige Almindelighed lod denne fremtræde saa skjøn; men allerede faa Dage efter Revolutionens Udbrud hørtes de paafaldende Ord — af Louis Blanc i Luxembourg — at Friheden, den almindelige Stemmeret, ikke var til nogen virkelig Nytte for Folket. Sandheden er, at Friheden forudsætter Velstand; den kan føles, eftertragtes i Fattigdom, men kun udvikle sig og bæres af Formuen, og saasnart der i et Land udbryder social Strid, maa den Fattige h e r s k e over den Rige eller selv miste sin Frihed. Det laa altsaa i Sagens Natur, og det blev synligt, saasnart den udviklede sig, at Friheden maatte bort*, det kom kun an paa, ved hvem: Loddet har truffet Ludvig Napoleon, der forsaavidt passer til Forholdene, som han er en fattig Mand eller var det indtil 2den December.

---

* Om de franske Socialister (og Communister) og Friheden henvises bl. A. til Dagbogsartiklen af 7de Septbr. 1848.

Det katholske Parti opholder sig imidlertid ikke ved nogen af de politiske og sociale Biomstændigheder, men confiskerer Revolutionen paa Grund af dens Syndighed, nedleder alle Ulykker fra det første Brud paa Lydigheds-principet og den guddommelige Ret. Og saa siger det til os Andre: I ere Medskyldige; Eders Frihed indeholder de samme Spirer, og de ville bære de samme Frugter.

Vi svare hertil, at vi ikke anerkjende den saakaldte guddommelige Ret paa den Maade, at Monarken skulde være en Aabenbaring af den guddommelige Villie og skjænket Menneskene af Guds Naade. Hvor det menneskelige Samfund har dannet en sikker og velordnet Stat, hviler hele Tilstanden paa Ærefrygt for Livets ideelle Magter, og den Retsbevidsthed, som er Sjælen heri, kan med Føie kaldes den guddommelige Ret, og Samfundet lever da under dennes Beskyttelse. Hvis Tilstanden har udviklet sig monarkisk og altsaa den arvelige Fyrste er en Livsbetingelse i Statens Organisme, kan det med symbolsk Sandhed siges, at Fyrsten hersker af Guds Naade, nemlig i Kraft af en høiere Velgjerning, der gjælder Fyrsten og Samfundet tillige. Men naar han tilriver sig hele Samfundets Ret og behandler Menneskene som idee- og gudsforladte Ting, og de gjøre Modstand, og der kommer et Sammenstød, saa tage vi Parti for den Begeistring, det modige og opoffrende Sind, hvormed

Menneskene forsvare deres guddommelige Ret. Vi vide, Nogle af tidligere, Andre af sildigere Erfaring, at der er Ulykke i en saadan Kamp: Samfundet maa paany med store Anstrængelser og Lidelser søge sin Ligevægt og Ro, af sin inderste Bevidsthed udvikle sin beskyttende guddommelige Ret. Men at dette kan skee, og at Bruddet kan læges uden en Tilbagevenden til den blinde Lydighed, det have vi seet i England, som ogsaa gjorde en Revolution og henrettede sin Konge, men arbeidede sig frem til Frihed og Orden. Ogsaa Sverrig har løsrevet sig fra Traditionen, forjaget sin Konge, optaget en fremmed, borgerlig Slægt paa sin Throne og havt Magt til at sammenarbeide det Gamle og det Nye til en guddommelig Ret ɔ: en i Gemytterne indtrængt, tryg Tilstand. Vi erkjende den vækkende Magt, som laa i den første franske Revolution, og indrømme, at vi have havt politisk Nytte af den; men vi paastaae, at vor virkelige Frihed har et ældre Frihedsaar, 1517, og at Frankrig selv, over Nordamerika og gjennem Huguenotterne, har optaget den i sig.

Ganske rigtig, svarer det katholske Parti, det er ogsaa imod dette Aar og hvad det har frembragt, at vi ville føre vore Faner. Der have vi den saakaldte menneskelige Frihed; det er den, som blev født af en Munks Ulydighed og Frafald fra Autoriteten.

Det er hiint Aars Gjerning, svare vi, som gik tilbage til Kilderne, som gav Friheden en lovlig Plads i

det menneskelige Gemyt ved at aabne Udvei til en Harmoni mellem Selvraadigheden og Autoriteten; det er denne aandige Magt, som gjorde det engelske Samfund og andre protestantiske Samfund og Individer stærke og satte en Dæmning mod Revolutionen.

Det er den, som evindelig vakler mellem Katholicisme og Atheisme, som under den tilsyneladende Ro gjemmer Folkesouverainetet og Anarki og ikke lader Samfundet nogen Dag hvile i Sikkerhed, lyder Svaret.

Og saaledes gaae de da imod hinanden, ikke uenige som to Mennesker, der kunne slutte Forlig, men som to Naturkræfter, der uden at forstaae hinanden maae strides, indtil den ene er overvældet.

Protestantismen har organiseret sig kirkelig saaledes, at Kirkerne ere adskilte og indbyrdes uafhængige, hvilket befordrer Selvstændigheden samt en Mangfoldighed af individuelt Liv. Men dette har derhos til Følge, at der ingen Enhed er for dem, som høre sammen og behøve hinanden, at som Heelhed har Protestantismen ingen Autoritet, der kan føre den og paabyde underordnede Interessser Taushed. Det maa nu være saa ifølge dens Væsen. Derved ere imidlertid forargelige Ting blevne mulige, f. Ex. under den dansk-tydske Strid. Ei alene, at Præster have overskredet deres Ret til at nære nationale Sympathier og elske deres Fødeland, at de have raabt: Slaa til! dræb! myrd! og med blodige Ord paa Læben ere stegne

op paa Prædikestolen for at være en mild og menneskekjærlig Religions Forkyndere — men i Tydskland har man seet protestantiske Præster forsamle sig som en Slags Conclave og tiltage sig den pavelige Magt til at løse og binde, frikjende Oprørere fra Synd, hyldende national-politiske Lidenskaber mere end de fatteligste hellige Bud.

Næst at lægge Mærke til saadanne større Sammenstød forekaste Katholikerne haanlig Protestanterne, at de Enkelte vel kunne gaae i Kirke, men ikke bede sammen. „I ere ikke Tre, der stemme overeens om Læren, I kunne ikke udtale et Credo, som tilfredsstiller To af Eder“.* — Derfor, sige de videre, er der blandt Protestanterne en Tilbøielighed, en Stræben til det Maal, at enhver bliver sin egen Præst og Pave, og følgelig er der Fare for, at de Enkelte slet ingen sjælelig Autoritet anerkjende, men slippe ud i religiøs Ligegyldighed eller Atheisme. Protestanten vender Beskyldningen om og siger: I have et Credo, som Alle istemme; men hvilke Tanker gjøre de sig derved, hvorledes følger Sjælen med, medens Læberne bevæge sig? hvilken Sikkerhed er der overhovedet i den hele vellystige Andagt foran Billeder og mellem Røgelseskyer? Netop fordi Noget i Protestantismen stunder hen til at gjøre Enhver til sin egen Sjælesørger, vil den ved at udføre det med Alvor gjøre hver enkelt Prote-

* Custine: Romuald ou la Vocation, I. Pg. 258.

stant til en Fæstning, hvorimod en bevæbnet Hob, der indtager Rom og afsætter Paven, tilføier hele Katholicismen et dræbende Stød.

Dog er der noget Væsenligt i den foran anførte Bebreidelse. Protestantismen er — saa troe vi oprigtig — selve Friheden, den er Selvovervindelse, Selvbestemmelse. Men det kan ikke nægtes, at endog religiøse Gemytter blive bange for, at Autoriteten ikke er garanteret nok; den store Selvvirksomhed, som hører til for at være en virkelig Protestant, har noget Besværligt ved sig; En er bange for, at hans Nabo og Gjenbo ikke have denne Selvvirksomhed, en Anden er tillige ængstelig for sit eget Vedkommende; især i en saa bevæget Tid som vor stunde ogsaa Mange efter Hvile; den protestantiske Hvile, der er en evindelig Kamp, synes dem ikke tilforladelig nok, og uvilkaarlig længes de efter en katholsk Hvile, efter at kunne lægge Ansvaret over paa andre Skuldre, og navnlig efter den Illusion at have Gud repræsenteret paa Jorden i en ufeilbar Statholder. Atter Andre ere svage af andre Grunde — og det er dog ikke mindst for de Svages Befæstelse, at det kirkelige Samfund behøves.

Derfor vil man ogsaa f. Ex. her give „Folkekirken" en fri Forfatning, hvorved vel nærmest er at forstaae, at den skal kunne samle sig til selvstændig aandig Kamp, skal kunne stille sig imod det Kolde og „udspye det Lunkne". Intet kan være naturligere og rigtigere. Og naar der i

disse Ord synes at ligge en Tanke om Intolerance, saa er ogsaa dette aldeles i sin Orden. I de slappe Tider ere ogsaa Begreber blevne slappede, og man har tilsidst opfattet Tolerance saaledes, at den blev det Samme som Ligegyldighed. Consequent var man ingenlunde; thi i national Henseende var man langtfra tolerant, men gjorde endog Inquisition i Samvittighederne, fordi man nemlig i denne Retning selv havde en levende, maaskee undertiden altfor levende Følelse. Sandheden er formeentlig, at Staten bør være tolerant imod alle Religionssamfund, der ikke optræde fjendtlig mod Statsformaalet. I det Aandige maa Staten trods al pligtskyldig Aarvaagenhed være varsom med at gribe ind, fordi den her fremtræder som brutal Person, der kun kan forbyde, straffe, tvinge. Men Kirken kan og bør være intolerant, nemlig mod sig selv, imod dem, der frivillig have sluttet sig til den og frit kunne melde sig ud; kun ved at optræde med hele sin geistlige Kraft, uden verdslig Tvang, for det, den kalder Godt, imod det, den kalder Ondt, drager den de Frivillige til sig og vedligeholder dem i Iveren. Men derfor gjælder det naturligviis ogsaa om, at Kirkens Organisation ikke er en Ramme, en skreven Forfatning og Grundlov mere, men at der i dens Indre reiser sig en Kraft og Begeistring, som for Alle, der ere indenfor eller sympathetisk tiltrukne staae udenfor, bærer Vidnesbyrd om det Usynliges Autoritet. Maaskee skal noget Vækkende

komme ved Faren, der truer. I Tydskland, hvor man har organiseret sig kirkelig saaledes, at man er nær ved at være desorganiseret, begynder man hist og her, tynget af ængstelige Anelser, at tale om en Gjenoprettelse af „Tugendbund“, hvis Formaal var Folkets „sittliche Erhebung“ mod en fremmed Erobrer. Det synes overhovedet, at hvor Protestantismen slappes, hæver Nationaliteten sig ensidig frem og bliver Folks Religion; thi Noget skal man have at føle for i Fælledskab.

En Trængselstid bliver altsaa ventet, og at den fører Spørgsmaalet hen til de inderste Grunde, er ikke engang noget Nyt. Det blev for meer et Aar siden paaviist, at de stridende Kræfter, der i de ydre Forhold, efter at have kjæmpet, indhyllede sig i Taushed, ikke droge bort, men indad. Dengang blev man kun lidet opmærksom; men ved det, som nu er skeet, er Sagen rykket saa vidt frem, at der kun behøves et Skridt endnu, da vil Sammenstødet være haandgribeligt og føles af Alle. Det Besynderlige er imidlertid, at ved Talen om en saadan Fare see de Fleste, næsten paa katholsk Viis, hen til noget Ydre, til en skreven Lov — til Plakaten — og tænke paa at frelse den, medens Hovedsagen er en vis Evne inden i dem selv, Lovens Livsspire. Mange beskjæftige sig ogsaa fornemlig med Spørgsmaal om, i hvilken Form Kampen vil komme, og tænke paa Krig. Derved, at Frankrig nu er kastet over til de østlige Magter, synes det ogsaa

kaldet til med verdslige Vaaben at fortsætte det Angreb, som den katholske Magt har begyndt, navnlig paa England; de utallige andre Interesser, der skulde forebygge Sligt og holde det europæiske Statssystem i sin planetariske Gang, tør man ikke stole paa, siden Ludvig Napoleon er kommen ind deri som en Comet, som et taaget Legeme med en Lyshale. Men dette er dog noget Underordnet. Vigtigere er det, at naar Folk høre om en forestaaende Trængselstid, foretrække de i deres Hjerte Krigen, den heroiske Larm, den buldrende Fare, som man dog maaskee kan slippe taalelig fra, og hvori man kjæmper med alle Andre end netop med sig selv. Men kommer end Krigen, staaer dog efter dens Tilendebringelse Opgaven uforandret; Kampen, som det virkelig gjælder om, er en mindre heroisk: man skal slæbe paa hver Dags Byrde. Det vil og maa komme; alle de store, ydre Begivenheder, der ere faldne sammen i „Meningsløshed", maae faae den Mening, at Processen er hjemviist til ny og bedre Behandling i det Indre. Dette er det Gode, vi maae vente af „Reactionen" i det gamle Europa, der for meget har vænnet sig til at see alle Ting undtagen sig selv. Kommer Trængselstiden, da skal den lære Folk en af Frihedens Hemmeligheder: at være nøisom, den skal lære dem, der ikke vare tilfredse med Mindre end Idealets Ambrosia, at leve af Brød i Realiteten.

Man vil maaskee gjøre den Indvending, at Katholicismen i sig selv dog ikke er saa farlig, som det synes

efter de katholske Landes Størrelse, fordi den bærer sin værste Fjende i sit eget Skjød, nemlig Kunst, Videnskab, Oplysning. Ja, det er virkelig interessant og fornøielig at lægge Mærke til, at Katholikens Phantasi og ideelle Begeistring, de ædleste Evner, hvormed han vil forherlige sin Religion, staae i uadskillelig Forbindelse med en Stræben efter Lys og Videnskab, og at selv den mørkeste Orden hemmelig, men med inderlig Kjærlighed har dyrket de Videnskaber, som den kalder en Gift for Folket*. Hvad Frankrig angaaer, da har det med sin Videnskabelighed længe været et protestantisk Land og er tillige optraadt som saadant i Politiken og Religionen, skjøndt med en let forklarlig Usikkerhed, f. Ex. ved Constitueringen af den gallikanske Kirke, et ufuldført Skridt til en Reform af Katholicismen i Frankrig. Men ligesom det katholske Parti i Frankrig optræder imod den gallikanske Kirkes Uafhængighed og imod dens nærværende Repræsentant, Erkebispen af Paris**, saaledes gaaer den ogsaa conse-

* I hvilket Forhold iøvrigt Katholicismen kommer til at stille sig til Arbeidet, den industrielle Oplysning og altsaa til de populaire Videnskaber, seer man af Custines foran citerede Værk, hvori Forf. viser de fattige Klasser, at Katholicismen giver Almisse uden at fordre Arbeide saa strengt som Protestantismen; dette fremstiller han i et meget grelt Billede af det protestantiske Fattighuusliv.

** Det Nærmere herom staaer i Ugeskriftets 5te Bd. Pag. 570 og flg.

quent frem for at udrydde alle protestantiske Spirer med Rode. Over de Decreter, ved hvilke Ludvig Napoleon har landsforviist eller deporteret Repræsentanter og Hundreder af Borgere eller skaltet efter Godtbefindende med Skatkammeret og den offenlige Ret, er det af Mange blevet overseet, at han har opløst école normale. Først afskaffede han blot denne Læreanstalts philosophiske Afdeling; men da dette ikke var nok, er den bleven ganske opløst „for at reorganiseres.“ École normale var den Skole, hvor Lærere til Frankrigs høiere Underviisningsanstalter bleve dannede, og hvorfra stadig er udgaaet dygtige og kraftige Mænd. Den stod i Veien. Ligeledes har Ludvig Napoleon afskaffet den Bestemmelse i Loven af 31te Octbr. 1809, der fastsætter, at Professorerne ved Universitetet kun maae ansættes efter Concurrence; nu vil Ludvig Napoleon selv ansætte dem, ligesom han udnævner Politiembedsmænd. Onklen, den virkelige Keiser, ordnede Frankrigs Underviisningsvæsen paa en stor og maaskee altfor glimrende Fod; trods sit Despoti kunde han ikke undlade at elske og udbrede Lyset, fordi han var et Geni og udstraalede det. Neveu'en staaer ikke Fare for at forfalde til denne Inconsequens. Han adlyder den katholske Mission, og han kommer i Virkeligheden til at udtale Katholicismens Tanker med nøgne Ord: han kalder de uoplyste Klasser til Hjælp imod Oplysningen. De fornemme, „oplyste“ Klasser, der til-

deels ere blevne demoraliserede, kalder han om sig, hvis de ville tjene ham, selve Oplysningen og dens hærdende Magt forfølger han. Paa en næsten forfærdelig Maade bliver Februarrevolutionens første begeistrede Foranstaltning vendt paa Vrangen: Den almindelige Stemmeret bruges til at undertrykke Videnskab, Oplysning, Selvstændighed. Ludvig Napoleon kalder dette: Demokratiet forenet med de Napoleonske Ideer. Det katholske Parti smiler taus ad Hr. Napoleons „Idee".

Dette peger ganske naturlig hen paa den Pligt, der er anviist den protestantiske Stat, til det Vaaben, den har at udvikle, og uden hvilket den ikke vil kunne staae sig i Kampen: En alvorlig Videnskab, en folkelig Literatur, en kjærlig Pleie af Kunsten, der luttrer og forædler Folkets Phantasi. Det staaer i nøieste Forbindelse hermed, at den protestantiske Stat vel kan anerkjende Folkemassens og altsaa hvert enkelt Individs Ret i Statslivet, men under de existerende Forhold maa kjæmpe imod, at de herske i Staten og mulig forsømme eller sløve de Vaaben, der skulle redde dem i Europas forestaaende Aandskampe. Men næppe har man sagt disse Ord, før en Mængde Folk see hen til noget Ydre, der skal komme og hjælpe imod Massens Herredømme, istedenfor at det skal være deres egen frie og kraftige Optræden, hvortil de have saa liden Lyst i deres uprotestantiske Ladhed.

Theatret.

„Qvindens Vaaben eller en Kamp i Kjærlighed."

Lystspil i 3 Acter, efter det Franske, ved Høedt.

Naar der kunde være Spørgsmaal, om det kongelige Theater i Almindelighed ikke burde iagttage en vis Anstand og agte en literair Ret — en Strandret, der har faaet Hævd — nemlig en Forfatters Oversættelse af et Stykke for et andet Theater, saa kan man dog undvige dette Spørgsmaal i nærværende Tilfælde, da den Oversættelse, som er leveret for Casino, ikke er god, men indeholder for mange franske Ord og ikke sjelden er uheldig i at gjengive den lette, fine, livlige Dialog i dens Nuancer. Hr. Høedts Oversættelse er omhyggeligere, skjøndt heller ikke ganske uden Feil. Den lader f. Ex. i 1ste Acts 11te Scene Léonie gjentage de Ord, som Henri har sagt til hende, saaledes: „Min naadige Frøken! Lad Deres legitime Stolthed ikke blive alarmeret over min Dumdristighed. Den, som har vovet at række Frøken Villegontier Haanden, er ikke Tjeneren Pierre, men den Proscriberede Henri de Flavigneul." Strax efter siger Léonie til Grevinden: „Troer Du mig nedrig

nok til at forraade ham?" Den unge fornemme Dame tør neppe bruge et saadant Udtryk, og i Originalen staaer ogsaa: Vous croyez mon coeur capable de le trahir! — Af mere Betydenhed er 3die Act, 6te Scene, Samtalen mellem Grevinden og Henri. Grevinden er ikke blot en fornem, men ogsaa en elskværdig Dame; Henri de Flavigneul, hvem hun har skjult og frelst, er en ridderlig ung Adelsmand. Han udtrykker hende sin hjertelige Taknemlighed og Beundring og slutter (paa Dansk) med at spørge, „hvorledes han skal betale hende Alt, hvad han skylder hende"…. „hvad skal jeg gjøre? forlang!" og hun svarer: „O, saa forlanger jeg…. Deres Kjærlighed; thi…." her afbrydes Samtalen, der kommer Nogen. I den første Sætning burde naturligviis istedenfor „betale" idetmindste staae „gjengjælde". Den anden Replik lyder paa Fransk: „Eh bien, mon ami…. c'est de m'aimer…. car je vous aime." Oversætteren har vistnok troet at gjøre det finere og lettere ved at udelade je vous aime; men hans „O, saa forlanger jeg Deres Kjærlighed; thi…." er ikke med det Letteste, og Fru Heiberg tvinges nu til at sige Ordene med Undseelse og Haanden halvt for Munden, hvad der gjør Sagen værre, istedenfor at den originale Sætning kan siges freidig, mildt og med et Haandtryk, som en naturlig Følge af, at Grevinden troer sig elsket.

Den franske Original er vistnok ikke ganske delicat

i det hele Kjærlighedsforhold, men gjør vilkaarlig Brud paa de givne Characterer, for at frembringe Intrigue og Effect — f. Ex. at den „noble" Henri senere erklærer Léonie sin Kjærlighed, uagtet han ved sit Løfte er bunden til Grevinden, eller at Grevinden i 1ste Act geraader i Ekstase over et Kjærlighedsbrev fra de Grignon og takker ham henrykt, fordi han kan elske hende, fordi han giver hende Beviis paa, at hun endnu kan elskes (af en Anden). Men skal man allerede have Stykket paa Theatret, bør dog vort Sprogs Beielighed og Skjønhed anvendes paa det Bedste. Meget kunde siges imod at vælge det for den nationale Scene og gjøre et nyt Skridt tilbage til Boulevardtheatrene. De enkelte Scener omfattes ikke af en Heelhed, det Sammenlappede bliver skjult med esprit; man bliver paa en pikant Maade tiltalt af Personerne, skjøndt de i dramatisk Forstand svæve i Luften og ikke kunde være til, hvis de stode paa et sandt Grundlag. Den hele „Kamp" f. Ex. skal have sin Interesse ved, at den nye Præfect, „der er fiin som et Fruentimmer og snu som en Diplomat og derhos virksom, udholdende" o. s. v., bliver overlistet af Grevinden; men for at hun kan seire, maa han begaae meget store Dumheder, ja han kommer for at søge den Fredløse uden at have Stikbrevet med sig.

Hvad der udmærker Stykket, er de to Personligheder: Léonie og de Grignon. Førstnævnte er en fornem, ganske

ung Pige, der har forelsket sig i Tjeneren uden ret at være sig det bevidst, eller, rettere sagt, „hun tør ikke forklare det for sig selv, hun er skamfuld, opbragt“; hendes aristokratiske Stolthed oprøres, og derfor forfølger hun denne Tjener næsten med Had, finder det uforskammet af ham, at han har det gode Selskabs Manerer og er elskværdig og bringer hende til at glemme Forskjellen mellem Tjener og Herre — indtil det oplyses, at han virkelig er Herre, Hr. Henri de Flavigneul. Det er smukt, at hun indtil det Sidste holdes i uskyldig Uvidenhed, at det Offer, som den forelskede Grevinde bringer, for hende har Udseende af, at denne saa beundrede Tante blot behøver at tale med Henri, for at Alt kan blive godt. — Hr. de Grignon er en Typus, hentet lige ud af Livet, ud af vor literaire Tid, der hos saa Mange har gjort Phantasien og Reflexionen stærk paa Daadkraftens Bekostning. Han er en Helt, „der er ingen Fare, som han jo udsætter sig for — i Tankerne“. Han er en „nervøs Helt“, og vel kan der mulig have været saadanne i andre Tider; men det Betegnende er ogsaa, at Hr. de Grignon veed det selv, at han er gjennemsigtig for sig selv og staaer som tredie uforsonede Deel udenfor sit Væsens to andre uforsonede Dele, det Mandhaftige og det Forknytte.

Hr. Høedt som de Grignon svarer ganske til de Forventninger, han vakte i „Hamlet“. Den pikant reflecterende Monolog med lette Træk af blaseret Ironi —

jeg beder om Forladelse for de mange fremmede Ord — er og bliver hans Styrke; i „Hamlet“ tog det sig ikke altid ud, fordi den dybe, alvorlige Følelse, som laa underneden, ikke vilde klinge igjen i Hr. Høedt; men i Grignons Monolog, hvor han er fri for denne Gêne, er han fortræffelig. At han spiller Rollen med Sikkerhed, maa ogsaa anerkjendes, men om han spiller den ret kunstnerisk, er et andet Spørgsmaal. I en Mængde Scener kan han snarere siges at staae udenfor Rollen og give Hr. de Grignon tilbedste end spille Rollen med Lune. Det er ogsaa klart, at han burde spille baade mere som fornem ung Mand og med mere Følelse, lade sin Kjærlighed til Grevinden træde frem med mere Inderlighed, mindre opløst af den ætsende Selvironi, ellers bliver det Offer, han senere bringer, den Magt, han faaer over sin Feighed, og det dertil hørende Sammenspil (3die Acts 10de og 12te Scene) ganske ubegribeligt. Hvad det vil sige at staae paa den omtalte Maade udenfor Rollen, kan man bedst bemærke ved at sammenligne ham med Rosenkildes Michel Perrin eller Trop eller med Phisters Scapin eller Klokker Link. De have levet sig ind i Personligheden, boe inden i den med Glæde og Kjærlighed, saa at man egenlig ikke mærker Skuespilleren, men opfatter et Kunstværk som en levende Virkelighed. — „Ja, at sammenligne Høedt med Rosenkilde og Phister!“ — Naa, ja, ja, jeg troede....

Jfr. Larcher debuterede som Léonie, og det var en meget lovende Debut. Hun er i Besiddelse af de store Goder; Ungdom og sund Følelse, forenet med en umiskjendelig Kjærlighed til Kunsten, en behagelig Stemme og Magt over den. Skjøndt hun syntes vel forberedt i Rollen, havde den dog ikke tabt sin Friskhed. Hendes Spil havde Noget ved sig, som jeg vil tillade mig at kalde Danskhed: Sand Kvindelighed, ingen Viden Meer, end Rollen havde sagt, ingen glimrende Fremtræden og intet Glimmer.

Om Jfr. Larcher har jeg modtaget et anonymt Brev, hvis Indhold jeg tager mig den Frihed at berøre offenlig, da det hører under Offenligheden. Det begynder med Udraabet: „Jomfru Larcher!“ og beder mig „være varsom i min Dom,“ vogte mig for, at „hendes Reflexion ikke vækkes“ altsaa ikke indlade mig paa at udhæve hendes Fortrin eller Svagheder, ikke „opmuntre hende til at „„bruge sine Øine““*; thi hun kunde jo „tage Notits deraf“ og saa „var Blomsten borte“. Maaskee ere Flere af en lignende Mening om den „Varsomhed“, man skyl-

* Dette kan næppe sigte til Andet end, at jeg i Anledning af Balletten „Faust“ bemærkede om Jfr. Stramboe, at hun var „istand til at give Meget med tilsyneladende Lidt, med Øiet, med et Smiil.“

der ved en saadan Lejlighed. Jeg vil da svare, som jeg har svaret Indsenderen: Saa troer De altsaa, at Jfr. L. ikke er Kunstnerinde? Thi først hvor Reflexionen og Willien træder til, er Kunsten tilstede. De troer, at hun ikke spiller Léonie, men er Léonie, og at hun er saa ligesom en Søvngængerske, hvem man maa vogte sig for at vække ved et høit Ord? Det troer jeg aldeles ikke. Jeg vil ikke overvurdere hende og ikke strøe Virak for hende, men ærlig sige, hvilke der ere hendes Fortrin, for at hun selv med endnu mere Bevidsthed kan agte paa dem og bevare „Blomsten“ — hvis hun læser, hvad jeg skriver. Hvis ikke, nu, saa skriver jeg dog egenlig for Publikum. Jeg tillader mig, ikke at ynde Sentimentalitet, Herre. Deres Kunstanskuelse synes fremspiret i en Urtepotte, og derfor mener De, at fra Alt, hvad der behager Dem, skal fuldt Solskin, Storm og Regn og Snee holdes borte. Lad sætte et omvendt Olglas over Dem, Herre.

Der var noget særeget Smukt ved Fru Heibergs Udførelse af Grevinde d'Autreval, Léonies Tante. Rollen henpeger tydelig paa hendes virkelige Stilling til Theatret, og hun modtager denne de bonne grace, medens Nogle have troet, at hun med en vis Haardnakkethed vilde have modsat sig Sandheden. Og hvad er da Sandheden? At Fru Heiberg er en ung Kone, men ikke

længer en ganske ung Pige. Hvor megen Magt Kunsten end har, maa den nemlig dog støtte sig paa Naturen; der er en Klang, en Friskhed, som undertiden udfordres til en Rolle, og som ingen Kunst bringer tilveie. Fru Heibergs Geni er saa omfattende, hendes Repertoire saa stort og mangesidigt, at hun ved nu at trække Foden ganske lidt tilbage ikke svækker sit Herredømme over os, men styrker det ved Begrændsning. Det er dette, som vi bør erkjende, idet vor Erindring tillige er taknemlig mod denne usædvanlige Begavelse. Det er ogsaa dette, som fremtræder under Udførelsen af denne Rolle. Den „33aarige“ Grevinde kjæmper med et 17aarigt Barn om Henris Kjærlighed, og hun taber, ikke fordi hun er for gammel, men fordi Henri og Léonie ere for unge. Det maa være saaledes; men ogsaa Det maa være, at man er nærved at spørge, om Henri ikke skulde betænke det endnu engang — og dette er Kunstnerindens Skyld.

Det er en Pligt at gjøre opmærksom paa Hr. Wiehes behagelige og livlige Spil, paa den Poesi, som dog bestandig er over hans Roller, uagtet han har vænnet sig til en vis Maneer, en halv naturlig, halv studeret Negligence. Ligesaa meget er det Pligt at omtale en Kunstner ved det andet Theater, hvor samme Lystspil opføres. Paa det kongelige Theater spiller Hr. Phister Præfecten, og naar denne Rolle ikke ligger for ham eller

han ikke har Lyst til at spille en klog Mand, der bærer sig dumt ad, saa kan det undskyldes, og Hr. Phister har i alt Fald Nok at trøste sig med. Hr. Rosenkilde (i Casino) holder af denne Rolle, spiller den med stor Omhu, bøder ikke ilde paa dens Feil, og dette fortjener visnok at udhæves.

Dagbog.

d. 22de Januar.

Et godt Raad skal man høre paa og betænke sig vel, inden man forkaster det, og da „Fædrelandet“ nu har givet Danmark et godt Raad, saa ville vi ikke være letsindige og sige, at det formodenlig ligner sine Forgængere; men vi ville undersøge det. Det meget grundige og i Historie, Statsvidenskaber o. s. v. vel orienterede Blad siger nemlig, at vi bør ikke skynde os med at faae de slesvigske og holsteenske Forviklinger ordnede, vi skulle trække Tiden ud, saa kommer der nok heldigere Omstændigheder, og for at styrke vor Tillid til denne Mening henviser Bladet til, hvad der skete 1830 og de følgende Aar i Nederlandene. Lad os da undersøge, hvad der skete; det bliver et historisk Tilbageblik paa ret interessante Begivenheder.

Kong Wilhelm, der efter Napoleons Fald besteg de forenede Nederlandes Throne, forefandt et ved Krigsulykker og fremmed Overmagt og Vold forarmet Land. For at aabne Landets Hjælpekilder og sætte Befolkningen i fornyet Virksomhed, maatte han mægle mellem to Landsdele, hvis Interesser ofte stode fjendtlige imod hinanden: Det fransk-flamske Belgien var agerdyrkende og industrielt, Holland et Handelsland. Det

første behøvede Beskyttelse, det andet Handelsfrihed. (En saadan Forskjel, bemærkes foreløbig, findes ikke mellem det danske Monarkies Dele). Kongen lod Holland bringe store Offre, Toldsystemet beskyttede Belgien, medens dets Producter frit gik til de hollandske Colonier; de hollandske Capitaler strømmede til de belgiske Fabriker, Antwerpens Havn udvidede sig paa Amsterdams og Rotterdams Bekostning.

Da Kongen saaledes befordrede Belgiens materielle Velstand, stolede han paa dets Taknemmelighed, og denne Tillid forledte ham til at gjennemføre en administrativ og politisk Enhed, fuldstændig sammensmelte de to Rigsdele, uagtet næsten Alle vare utilfredse hermed og især det katholske Parti i Belgien gjorde Indsigelse, fordi det ikke vilde have Troesfrihed i Landet. Belgien og Holland fik hver lige mange Stemmer i Generalstaterne; men Kongen befalede tillige, at Hollandsk skulde være Retssproget i Belgien. Heri havde han forsaavidt Ret, som Hollandsk og Flamsk ligne hinanden; men i Belgien var Fransk blevet de dannede Klassers Sprog, og Advokaterne, Geistligheden, Godseierne o. s. v. vilde ikke anerkjende Almuens Flamsk for Nationalsprog.

Foruden at dette tilveiebragte bitter Strid mellem begge Landsdele, samt at den administrative Enhed blev trykkende, at Belgierne følte sig forurettede ved altfor mange Hollænderes Ansættelse i Embeder, kom Kongen i en farlig Kamp med den katholske Geistlighed. Man kan, om man vil, sammenligne dennes Stilling med det slesvigholsteenske Aristokrati eller det Augustenborgske Parti. Den havde alt begyndt at forsone sig med Kongen; men nu søgte han som god protestantisk Fyrste at indføre det hollandske høiere Underviisningssystem i Belgien og navnlig oprettede han 1825 en philosophisk Lærepost ved Uni-

versitetet i Løwen. Hollænderne holdt naturligviis med Kongen, og de opmuntrede ham snarere til Strenghed end til Eftergivenhed. Men i Belgien sluttede nu det katholske Parti Forbund med de Liberale; Geistligheden lovede at understøtte alle radikale Petitioner, (om fuldstændig Presfefrihed, Ministeransvarlighed o. s. v.), de Liberale indrømmede, overfor den fælleds Modstander, Alt hvad Geistligheden forlangte for at styrke sig, navnlig Magt over Underviisningen.*

Kongen begyndte at give efter for Geistligheden og forandrede Decretet om den philosophiske Læreanstalt i Løwen; men Bevægelsen var allerede bleven for stærk, de strenge Forholdsregler, Regeringen tog imod Pressen, tjente kun til at gjøre Misfornøielsen større, og hemmelige Selskaber dannede sig med det Formaal at omstyrte Monarkiet og oprette en belgisk Republik. Saalangt var man kommen bort fra Udgangspunktet, saa forblindet var man af Lidenskaben overfor Landets sande Fordele. Og desuagtet, da den franske Revolution nu udbrød, 1830, betænkte man sig: De Radikale, der ønskede en Republik, syntes ikke om, at Monarkiet blev gjenoprettet i Frankrig, og Geistligheden frygtede for, at Belgien skulde blive opslugt af Frankrig, hvor man ikke viste de hellige Ordener og Jesuiterne Ærefrygt.** Men man havde opdynget for meget Tønder, og Gnisten faengede i Folkemassen, den 26de August udbrød Opstanden i Brüssel, da man havde seet „den Stumme." De Indrømmelser, som Prindsen af Oranien gjorde for at holde Monarkiet samlet, og som nogle Aar tidligere vilde have været aldeles tilstrækkelige, bleve nu modtagne med Mistillid af

* Det er disse to Partier, som senere have kjæmpet med hinanden om Magten i Belgien.

** See Bergson, La Holland depuis 1815, R. d. D. M. 1ste Octbr. 1851.

Belgierne, og desuden vilde den haardnakkede Konge ikke give dem sit Bifald. General Chassé sendte fra Antwerpens Castel nogle Bomber over Byen — man troede, for at ødelægge Amsterdams Rival — „og med disse Bomber brast Huset Oraniens Krone og Scepter.“

Man maa heri ikke altfor meget søge Lighed med Begivenhederne hos os. Forskjellen er stor, ganske andre Kræfter optræde, Sprog og Nationalitet har ikke den alt overveiende Betydning, Religionen spiller ved Siden af de materielle Interesser og de rige Belgieres Overmod en stor Rolle, og selv Hollænderne bleve ikke ivrige for at skaffe sig en reen hollandsk Stat og befries fra den belgiske Concurrence i Colonierne; tvertimod, trods deres Tilbøielighed til at blive frie for Concurrenterne og trods deres Misfornøielse med den hollandsk-belgiske Sammenblanding understøttede de med mærkværdig Loyalitet og Udholdenhed, med overordenlige Opoffrelser, deres Konges Bestræbelser for at holde hele Monarkiet samlet.

Men Stormagterne understøttede ikke Kongen. England havde i 1815 bidraget til, at de belgiske Provindser bleve forenede med Holland; det troede dengang, at det handlende Hollands Interesser skulde blive de overveiende i hele Riget, og at det selv skulde høste Nytte deraf; men da den belgiske Industri tog et saa kraftigt Opsving, ønskede det nu at svække Landene ved Maas og Schelde, og viste sig derfor gunstig stemt for en Deling. Frankrig saae med Fornøielse, at Tractaterne af 1815 fik en Rift, og at et lille svagt Kongerige blev dannet ved dets Grændser. De andre Hoffer ønskede Fred og vilde ikke modsætte sig de fransk-engelsk-belgiske Planer. At nu baade England og Frankrig dengang forregnede sig, hører ikke herhid;

det Anførte viser blot, til Overflod, at enhver politisk Tanke maa søge interesserede Folk til Allierede og ikke være sentimental.

Londonnerprotokollen af 20de Septbr. 1830, 20de og 27de Januar 1831 udtalte sig imod Kongen og foreskrev ham de bekjendte 18 Artikler.

Her kommer altsaa Ligheden: En ny Londonnerprotokol har udtalt sig imod vort saakaldt nationale Parti og har imod dets Tilbøieligheder sat en Heelstatsplan. Det Raad, som Partiets Blad nu giver med Henviisning til hine Begivenheder, er, at vi skulle trække Sagen i Langdrag — lad os da see, hvorledes det gik dem, der gjorde Modstand og trak Tiden ud i Anledning af den forrige Londonnerprotokol.

For det Første nyttede det ikke; Kongen af Holland maatte efter otte Aars Forløb give efter.

Ja, men, raaber „Fædrelandet", jeg vil ingenlunde have Lighed med Kongen af Holland, men med Belgien. — Det gaaer ikke an, lille „Fædreland"; thi 1) holdt Stormagterne med Belgien og ikke med Dem, og da De hver Dag er vred paa Stormagterne, kan De ikke vente, at de skulle hjælpe Dem i en Lignelse. 2) Gjorde Belgien Opstand mod Konge, Tractater, Statsret; at Stormagterne desuagtet holdt med Belgien, laa, som paaviist, i deres Egennytte — vi Danske, „Fædrelandet" indbefattet, have intet andet Middel til at vinde Stormagternes Interesse end ved at overbevise dem om, at vi holde paa, hvad nu er Magterne dyrebarest: Kronens Ret, Tractater og Orden. Vi føle dyb Uvillie, naar Tydskerne for at skade os, kalde vor Martsbevægelse en Revolution; vi afvise af alle Kræfter enhver oprørsk Tanke, følgelig kunne vi slet ikke være tjente med offenlig at lignes ved Belgien 1830.

Ja, men, siger »Fædrelandet«, jeg vil nu ligne Belgien alligevel.

Saa gjør det, lille Oprører, men hold Dem stille et Dieblik; thi her er Spørgsmaal om, hvad Den kan vinde, der følger Deres Raad og modsætter sig Stormagterne, idet han drager Tiden ud. De vil i Deres Lignelse benytte Stormagterne til at modsætte Dem Stormagterne; men De har nu altid Deres egne Ideer. Vi holde os i denne historiske Oversigt til Kongen af Holland, der med Nødvendighed gives os til Sammenligning med vort haardnakkede Ultraparti.

Men, siger maaskee Nogen, han udhalede ikke Sagen længe nok. Indsigelsen kan ikke ganske forkastes; kunde han evindelig have vundet Tid, vilde Londonnerprotokollen unægtelig aldrig i Evighed have faaet Bugt med ham. Men enhver Ting er endelig her paa Jorden, og et Lands Finanser ere ikke undtagne fra denne Brøst. Den hele Krigstilstand, hvori Holland befandt sig, blev tilsidst ikke til at udholde, Landet var nærved at gjøre Bankerot. Havde det endog holdt ud indtil 1848, saa vilde den franske Revolution rigtignok have tilintetgjort Londonnerprotokollen, men for sin egen Interesses Skyld, Frankrig vilde have opslugt Belgien, hvad den saakaldte affaire de Risquons-tout af 1848 noksom beviser. Moral: Ved at vente til den næste Revolution og den 2den slesvigske Krig vinde vi ikke Andet, end at man vil tage en Deel af Slesvig eller det hele fra os, indtil Reactionen kommer og giver os det tilbage tilligemed Holsteen.

Man vandt altsaa ikke Noget ved at modsætte sig Londonnerprotokollen; men tvertimod maatte man, for det Andet, betale ovenikjøbet. Ei blot, at man ikke fik sine nhyre Udgifter

erstattede, man maatte endog betale Belgien Penge. Belgien havde havt overordenlige Fordele af de otte Aar, af den udhalede Tid; det havde været i Besiddelse af hele Luxembourg og Limburg, fri Skibsfart paa de hollandske Floder, og havde ikke betalt Renterne af sin Statsgjæld. Thi da Kongen ikke vilde erkjende Belgien for en Stat, kunde han heller ikke tillade det at have en uafhængig Statsgjæld, og den hollandske Statskasse betalte altsaa Renten af Obligationerne, hvilket den danske Statskasse nok ogsaa har gjort for det hele danske Monarkies Vedkommende. Da Kongen endelig maatte give efter og Statsgjælden blev deelt, forlangte han disse Summer, et Beløb af 64 ½ Mill. Gylden, tilbagebetalte; men Belgien sagde, at det havde ikke bedt ham om at gjøre Udlægget, og Stormagterne, hvem Kongen ved sin Modstand havde gjort uvenlig stemte, gave Belgien Ret.

Holland led stor Uret, stor Ydmygelse, maatte betale ovenikjøbet og blev bragt Undergangen nær, og det er ved at henvise os til saadanne Begivenheder, at man vil bevæge os til Modstand mod Londonnerprotokollen og dens Consequenser, ved en Finte, ved at sige, at vi optrædende som Holland skulle have Nytte som Belgien.

Hertil kommer, at Stormagterne hjertelig have fortrudt den Feil, de begik i den hollandsk-belgiske Sag, og ikke anden Gang have Lyst til at hjælpe et Oprør, bryde Tractater og sønderlemme et Monarki.

— Man har formodenlig lagt Mærke til, hvor forlegne de Ultranationale ere overfor de factiske Tilstande, den uafviselige Statsret, der opfordrer Folket til Alvor og Maadehold, og hvorledes de i deres Hidsigheds Vaande og Længsel behøve, at en fiendtlig Yderlighed optræder imod dem for at give deres egen

Hverlighed en passende Anledning og rive Folket med. Da nu saadan en Hverlighed ikke vil komme, opdigte de den selv, og have de faaet et sligt Skræmmebillede udstoppet og drapperet, holde de tordnende pathetiske Taler imod det, indtil Folk see, at Figuren er udstoppet; saa holde de op, indtil de faae en ny færdig. Men hvor vant man end allerede er dertil, overrasker det dog, naar det pludselig endog bliver sat i Musik og sunget ud til Folket fra Skuepladsen. Det var Tilfældet i Torsdags Aftes ved Hr. de Fontaines Concert; et Digt af Hr. Faber, betitlet »Danmark,« blev sunget, og det hedder deri:

»Lad En og Anden have Ret,
Lad det kun Daarskab hedde
At sværme for en enkelt Plet« —

og derpaa fortælles, at der er sagt:

Af Folk, som er imode:
»Hvad ligger der paa Sproget Magt?
De er jo lige gode.«

Ja, var der blot Nogen, blot et Menneske med lidt anerkiendt Fornuft, der sagde Sligt, eller endnu bedre: virkede Mange kraftig for saaledes at demoralisere Folket, hvor de Hrr. da vilde være i deres Es. Men det er der nu ikke, og hine Yttringer ere derfor ikke en licentia poetica, men en Beskyldning, som den Versificerende opdigter for at berøre Publikum smertelig og ophidse det, samt skaffe sig selv Deeltagelse som den, der forsvarer en haanet Nationalsag. Det er en af de noksom bekiendte Bladartikler sat paa Vers. — Skjæbnens Ironi har imidlertid villet, at Digtet for at holde sig i Tonarten ogsaa skulde synge om »Kvinden med det lyse Haar", det privilegeret nationale Haar — og seer man sig saa om i Theatret, saa ere næsten alle Damerne mørkhaarede. Samme Skjæbnens

Ironi har ogsaa indrettet det saaledes, at Digtet er sat i Musik af en Franskmand, der er gift med en tydsk Sangerinde.

— Salig H. C. Ørsted ønskede, at Naturvidenskaben maatte trænge mere ind i Poesien og levere Digteren Billeder istedenfor dem, man laante fra en forsvunden Tids poetiske Rustkammer. H. C. Andersen, der ved flere Leiligheder har viist sig begeistret for „Aanden i Naturen", synes ogsaa at ville bidrage til Opfyldelsen af Ørsteds Ønske og benytte Videnskaben i Poesien. I Digtet, som findes i Berl. Tid. af 14de Januar, omtaler han Fædrelandskjærligheden, Længslen efter Hjemmet, som en electrisk Strøm, der følger paa den længste Reise, og det er baade smukt og sandt. Men idet han strax efter videre udvikler Tanken, siger han:

„Ja, Hjemmets Jordbund har en Magt
For Syden som for Norden,
Det er, som var en Ravbund lagt,
Der drog, selv gjennem Jorden!"

Men ifølge Lærebogen kan Rav ikke drage Noget til sig paa den electriske Maade, som Digtet mener — eftersom det er en „slet Leder". — Tvertimod, var der en Ravbund, saa vilde Følgen blive Glemsel. Dette viser, at Videnskaben nok kan anvendes i Poesien, men — med Viden.

Den 27de Januar.

Kongen burde sammenkalde Monrad, Lehmann o. s. v., det gamle Martsministerium, og tilføie Grundtvig som Conseilpræsident. Mine Venner, burde han lade dem vide, jeg er omringet af Intriganter og Forrædere, der aldeles forvanske mit Forhold til den europæiske Tilstand; hele Verden ønsker

egenlig, at jeg skal fjerne Holsteen og incorporere Slesvig, eller man bryder sig i Grunden[illegible]e om, hvad jeg gjør med mit lille Land; kun disse Intrig[illegible] som omgive mig, staae i Veien — jeg har læst »Fædrelandet« og troer det. Det er ogsaa ganske rigtigt, at jeg ikke er fri, kom og hjælp mig.

Og Monrad, Lehmann o. s. v. med Grundtvig i Spidsen drage til Slottet, bryde Døren op og befrie Kongen. I den Anledning bliver noget af Staden illumineret, og skandinavisk Selskab drager med Fakler til Slottet og synger: »Kung Carl den unge hjelte.« Efter at have taget Illuminationen i Øiesyn og være blevne hilste med Jubel af endeel jublende Folk samles Landets Lys i Statsraadet og undersøge Tilstanden. Tractater, diplomatiske Actstykker o. desl. blive fremtagne, og det ligger da klart for Alles Blik, at Sagen er skreden frem med besynderlig Fasthed og Alvor: Fra Casino, der vilde bortkaste Holsteen, og den tydske Revolution, der vilde tage Slesvig, til den gamle Statsret, der agter den danske Krone og det danske Monarkies Heelhed; fra Martsministeriets Vaabenstilstand, der overlod Slesvigholsteenerne hele Slesvig, til den af Madvig og Clausen medundertegnede Londonnerprotocol og det af samme Ministre medunderskrevne Notabelproject, der anerkjender Rigets Heelhed.

Er det virkelig sandt, mine Venner? spørger da Kongen.

Ja, kjære, folkelige Majestæt, der har gjort vor Villie, det er unægtelig sandt.

Saa synes mig, at vi have sagt A, bemærker Hans Majestæt, og saa maae vi vel sige B.

Ikke uden Sværdslag, Drot, svarer Grundtvig.

Med hvem skal jeg da slaaes? spørger Kongen. Skal jeg slaaes med dem, der efter mit Ønske i Londonnerprotokollen have garanteret mit Monarkies Heelhed?

Det er mig det Samme, min Drot; jeg bevilger ikke en Stilling uden Sværdsla[illegible]

Vi maae hellere ve[illegible]aa bedre Tider, mener det øvrige Statsraad. Det kan hændes, tilføier En med et megetsigende Blik, at en Slæde kommer i Veien for dem, der have undertegnet Protokollen i London.

I mene Revolutionen, siger Majestæten; skal jeg da speculere i Revolutionen? Og den Pokkers Revolution tager Slesvig fra mig, og I indrømme det ved en utaalelig Vaabenstilstand. Er det ikke sandt, Hr. Conseilpræsident Grundtvig?

Jo, Drot; det var en utaalelig Vaabenstilstand.

Deres Majestæt, det var en Nødvendighed, svarer det øvrige Marts-Statsraad.

Og sæt nu, vedbliver Kongen, at de andre Magter ikke ville vente, men forlange, at jeg skal holde Overeenskomsten og mit eget Tilbud og sige B. Det synes mig ogsaa at være en Slags Nødvendighed.

Sværdslag, Drot!

Snak, Grundtvig, sige Statsraaderne, Bondestanden vil ikke slaaes og Borgerne heller ikke. Hr. Sørensen reiser sig ikke, før man vil tage Slesvig fra os, og trods Alt, hvad vi have digtet i den Anledning, trods Krigsbasun og Trommeslag, er han ikke bleven hidsig.

Ja, mine Venner, siger Kongen, saa var det vel bedst at gjennemføre Londonnerprotokollen og faae mit Monarki i Orden. Vil I udføre det?

(Betænkning).

Kongen. Der er rigtignok Noget i Veien.

Statsraadet. Hvilket, Deres Majestæt? Vore Principer?

Kongen. Ja; men ogsaa en anden Ting.

Statsraadet. Hvilken, Deres Majestæt?

Kongen. Jeg troer, at man ikke vil troe Eder. Om I ogsaa vilde give de bedste Løfter f. Ex. om at agte den tydske Nationalitet i Slesvig, vilde man huske paa, at I have erklæret den for „Noget, der kan forandres“*. Sligt husker man, og slige Yttringer gjøre nu Alt saa vanskeligt .... men, Gud bevare's, ville I prøve Eders Lykke — —

(Taushed).

Kongen. Ja, saa maa jeg see at finde andre Mænd, der kunne og ville.

Andre Mænd, Deres Majestæt? Andre Mænd! Andre end os? Har der ikke været Illumination? Har De ikke hørt Jublen? Har De ikke seet Fakkeltogene?

Jo, men Alverdens Fakler gjøre dog ikke Eder til Gideon'er.

Er det Deres Alvor, Deres Majestæt? Skulle vi virkelig ikke længer være Ministre? — — Og Grundloven, Deres Majestæt? Den er sat som uoverstigelig Bom for Heelstat og Stormagter! Vil De krænke den? Vil De støtte Dem paa den militaire Triangels blodige Carrée og ride Stormen af for Militairdespotiets Anker?

Mine kjære Venner, skulle vi ikke lade være at deklamere? vi ere jo under fire Øine.

Vel, Deres Majestæt, vil De holde Grundloven? Og ville „andre Mænd“ gjøre det?

Kongen. Kunne I faae Slesvig incorporeret og Holsteen fjernet, saaledes som Tanken var ved Grundlovens Vedtagelse?

(Taushed).

Men, jeg tænker, at jeg er ligesaa ærlig en Mand som

* Jfr. „Fædrl.“ af 7de Septbr. 1848.

Nogen af Eder, og at der er flere ærlige Mænd, som ville agte Folkets Ret og paa lovlig Maade gjøre de Forandringer, som blive nødvendige.

Grundtvig. Men Rigsdagen, Drot! Hvad vil Rigsdagen sige, og hvad vil jeg sige paa Rigsdagen?

Kongen. Det veed jeg ikke bestemt; men er der i Rigsdagen noget samlet Parti med Statsmandsdygtighed, der har Mod til at opstille og gjennemføre et andet System? Har man endnu ubegrændset Tillid til Dem, min kjære Lehmann, eller til Dem, bedste Monrad? Hvad mener De? Hvad siger De, excellente Grundtvig?

Grundtvig. Drot! Lad mig blive fri for det pludderwælske »excellent«, saa vil jeg gjerne gaae ned og igjen være Skjald paa Rigsdagen. — Farvel, Drot!

De Andre. Adieu, Deres Majestæt!

Farvel, mine kjære Venner.

— Strax efter Raab paa Gaden: Kongen er ikke fri! — Han er omgiven af en Camarilla! — Han er omgiven af Forrædere og Intriganter! — Pas paa, nu faae vi Ministre, der ere Heelstatsmænd! — Nu faae vi Høiforrædere, der ville lægge Haand paa Grundloven og gjøre os alle til Trælle! — (Er der Ingen, som gjør Opløb?... Saa den sidste Trumf:) Nu kommer der preussisk Besætning paa Trekroner! (Lytten. Intet rører sig). Borgere! værer rolige, betvinger Eders Bevægelse! For Guds Skyld: Ro og Besindighed!

— Denne Comedie opføres i Grunden hver Dag; hvergang Sagen rykker et Skridt fremad, og det B, som var underforstaaet, da man sagde A, skal udtales, tager man igjen paa Vei som Mads og Jesper i »Kjærlighed uden Strømper«, ja gaaer over i et aldeles forbausende melodramatisk Raseri.

Man skulde troe, at Kongen lig L. Napoleon søgte til Ministre de første de bedste Lykkeriddere, og dog ere de, som nævnes: En Mand, der har arvet et høit hædret Navn og selv tilføiet Berømmelse baade i Krig, som Orlogscommandeur, og i Fred, da han med Ære førte det danske Flag Jorden rundt; en Anden, under hvis Styrelse Hæren var vel ordnet, vel forsynet og leverede Landets Fiender de berømmeligste Slag; en Tredie, hvem de Ultranationale snart have forsøgt at rose, snart forsøgt at haane, alt eftersom de troede at behøve ham, men hvis Fasthed, Loyalitet og Ærlighed Ingen drager i Tvivl.

Og saadanne Mænd skulde gjennem Intriguer snige sig til at stjæle Landets Frihed og troløst overlevere Folket til dets Fiender!

Nei, Sandheden er blot, at vi behøve Mænd til at udføre, hvad der efter alle Experimenter viser sig som Nødvendighed.

Den 28de Januar.

Det nye Ministerium blev da dannet, og det første alvorlige og bestemte Skridt til en endelig Ordning af den lange Forvirring er skeet. Al Tøven og Vaklen er forbi, der er en Statsvillie traadt ilive, som staaer i Harmoni med de givne europæiske Betingelser og vor nedarvede Ret, som omfatter hele Monarkiet, lover Orden og tilsikkrer Frihed. Forbindelsen mellem Monarkiets forskjellige Dele, Danmark, Slesvig og Holsten, til et velordnet Hele skal „opretholdes og befæstes“, foreløbig gjennem de fælleds Anliggenders Bestyrelse ved fælleds Autoriteter, til hvilket Øiemed vore Udenrigs-, Krigs-, Marine- og Finansministerier udvides til det hele Monarki, medens vore Justits-, Indenrigs- og Cultusministerier beholde deres Virkekreds uforandret. Dernæst skal der udarbeides en for hele Mo-

narkiet fælleds Forfatning til Behandlingen af de fælleds Anliggender, hvorhos dog Grundloven for det egenlige Danmark forbliver urokket. Slesvig faaer for sine provindsielle Anliggendet en »stændersk Repræsentation med besluttende Myndighed«. Holsteen ligeledes sin særskilte Landdag; Udviklingen vil i begge Hertugdømmer foregaae, ligesom 1848 hos os, gjennem Provindsialstænderne, der træde sammen efter nyt Valg. Slesvig er politisk fuldstændig adskilt fra Holsten; de to Nationaliteter i Hertugdømmet stilles paa fuldkommen lige Fod. Toldgrændsen skal forlægges til Elben.

I det samlede Geheime-Statsraad for hele Monarkiet tager Hs. kgl. Høihed Arveprindsen Deel. Hvad vore Marts-Lovgivere forsømte, er blevet oprettet: vor Retstilstand faaer Sikkerhed, idet Thronarvingen ved at indtage sin Plads i vore Institutioner anerkjender dem.

Vor Grundlov veed ikke Noget om en saadan Udvidelse af Statsraadet, som er skeet; tvertimod vide vi jo meget godt, at det Parti, som herskede ved dens Affattelse, ønskede at bruge den til Hindring for, hvad der nu er kommet. Det er imidlertid et Spørgsmaal, om et Parties underliggende, statsopløsende Tanke, tør gjøre Fordring paa at være bleven Rigets offenlige Ret.

Grundloven er, ikke brudt, krænket, forandret, men saa blidt, som det vel var mulig, heldigere, end man kunde ventet, officielt og principielt bragt over paa den Plads, hvorpaa den i Virkeligheden har staaet, siden den blev til. Alle have hidtil seet den dobbelt: den Grundlov, man hver Dag virkelig brugte, den derpaa støttede Magt, som vor Rigsdag virkelig tiltroede sig og udøvede i de store Statssager — og den Grundlov, som skulde blive til, naar den selv fik skabt Grund under sig. Kongeriget Danmarks Grundlov skulde udvide sig til at blive,

hvad der var »sunget for dens Vugge", Danmarks Riges Grundlov. Dette Danmarks Rige, hvori hele Slesvig ikke kunde gaae ind, og hvori Folket ikke vilde modtage en Deel af Slesvig, er ikke blevet til, og Grundloven er saaledes en Dag, da det ikke kunde skjules længer, blevet officiel Grundlov for Kongeriget Danmark — Grundlovens Titel er forandret. Juridisk finder dette sit tilstrækkelige Forsvar i det Forbehold, som udtrykkelig er gjort i Indledningen. Vist er det, at ingen fjendtlig Magt har rørt ved det danske Folks grundlovmæssige Rettigheder, men snarere kan man sige, at en skaansom, omhyggelig Haand har værget for den, da Kræfter, imod hvilke den dristig var stillet, brøde frem.

Om adskillige Enkeltheder vil der senere blive tilstrækkelig Anledning til at tale; thi nu forestaaer den længe opsatte, men uundgaaelige, møisommelige Virken for at drage Nytte af Nødvendigheden.

— Posten bringer Efterretning om, at Ludvig Napoleon har fundet det »politisk hensigtsmæssigt", at confiskere Ludvig Philips Godser. Disse vare deels testamenterede Kongen af hans Søster, deels hans arvede Eiendom, og tildeels, før hans Thronbestigelse, af ham selv testamenterede hans Børn saaledes, at han kun oppebar Indtægterne; deres Værdi angives forskjelligt, fra 80 til 300 Millioner Francs, hvorpaa hviler en Gjæld af 40 Millioner. Medens Revolutionen i 1848 var paa sit Høidepunkt, forkastede den franske Nationalforsamling et hertil sigtende Forslag, hvorimod L. Napoleon af egen Magtfuldkommenhed lader Staten (Herskeren) bemægtige sig denne private Eiendom, der foreløbig angives at skulle tjene til Velgjørenhed, Almisse o. s. v. Socialisterne forlangte ikke Mere end en saadan Villaarlighed fra Statens Side og ere naturligviis meget fornøiede over det fra

allerhøieste Sted givne Exempel. (De orleanske Prindsers Eiendomme skulle sælges ved tvunget Salg, men Kjøbesummen tilfalder Eierne) — Denne Handling er, som bemærket, »politisk hensigtsmæssig«; med dette Udtryk, der skal betegne »det sande Statsprincip«, er det jo, at Nogle forsvare Ludvig Napoleon mod de »dydige« Politikere, der holde paa det politisk Fornuftige og Retmæssige.

Jeg anseer Tiden for passende til at give følgende Oplysning:

Jeg staaer ikke i nogen Forbindelse med Grundeierforeningen. I Begyndelsen af sidste Efteraar skiltes jeg fra den forrige Formand, Hr. Baron Blixen-Finecke, da han lod sig vælge til Rigsdagen. Til den nuværende Formand staaer jeg heller ikke i nogetsomhelst politisk Forhold, ligesaalidt til den øvrige Bestyrelse eller overhovedet til Foreningen.

Jeg troer, at Grundeierforeningen har et godt og hæderligt Formaal, og andetsteds vilde det formeentlig blive anseet for Ret og Pligt, at en politisk Forfatter sluttede sig til det Parti, der optog hans Anskuelser. Da jeg ikke har kunnet forsøge herpaa uden Misforstaaelse, har jeg gjort, hvad jeg kunde, for atter at staae ene og ikke blot være, men ogsaa sees at være aldeles uafhængig.

Interpellationerne paa Rigsdagen.

Danmarks Rigsdag har i den nærværende Tid en alvorlig og stor Opgave. Det Uundgaaelige, længe Forudsete, Fornuftnødvendige er kommet, Kronens og Monarkiets Ret er stillet over Ønskerne og Idealerne, den af Oprør og Krig sønderrevne Stat skal danne en Heelhed, en Heelstat Fra begge Sider ville Nogle, maaskee Mange, indtræde i det organiske Samliv med meer eller mindre Uvillie, med meer eller mindre Fordring paa at sikkre sig gode Stillinger, Fæstninger, hvor de gamle Fordringer kunne ligge i Garnison. Regeringen skal til begge Sider forsvare Monarkiets Ret; vilde den af Svaghed eller af Mismod, tynget af Sagens Vanskelighed, holde sig mod Syd, kunde den maaskee finde Understøttelse nok; mod Nord har den ingen anden Understøttelse end det danske Folk. Altsaa Understøttelse til Regeringen i dens gode og loyale Anstrængelser for det danske Monarki og for den danske Frihed og Nationalitet indenfor dette, er, hvad Rigsdagen har at yde, tildeels med tungt Hjerte, tildeels

imod sine egne Ønsker, imod de Folkeønsker, som blussede høit i Veiret, medens Alt her og i Størstedelen af Europa syntes overgivet til Folkenes Villie, til Folkesouverainetetten. Under disse Forhold kan Ingen undres over, at Rigsdagens første uvilkaarlige Tanke er at holde paa saa Meget som mulig, endog af det Ideale, som ikke hører den givne Virkelighed til, eller at den optræder med Mistænksomhed, speider til alle Sider for at opdage, hvad muligviis truer det danske Folk. Forudsat, at den ikke lidenskabelig stiller sig i Veien som en absolut Hindring, vil der neppe findes Nogen, som jo anerkjender, at Rigsdagen med sin Spørgen og Forsken overfor Regeringen ikke blot er i sin Ret, men ogsaa opfylder sin Pligt.

Rigsdagen er altsaa et Gode overfor Regeringen; det anerkjendes formodenlig af Ministrene, endog naar de blive angrebne — de samle i denne Kamp Styrke til en anden Kamp. Men samtidig frembringes endnu et Gode, nemlig en Virkning paa Folket. Danmark har i længere Tid havt den Ære at besidde den lidenskabeligste Journalistik i Europa. Der er en Deel af Pressen, som længe har troet at opfylde sin Pligt ved at fornægte Kjendsgjerningerne; da f. Ex. Londonnerprotokollen blev underskreven, tillagde man den en anden Betydning, end den havde, og søgte at skræmme Regeringen til at gjennemføre Protokollen i den falske Betydning, medens man ved de hensynsløseste Midler stræbte i den offenlige

Mening at ødelægge Enhver, der havde en anden Anskuelse. Kort, man forsøgte med den største Møisommelighed at hævde et Blændværk som en Grundmuursbygning. Nu, da den virkelige Tanke er traadt frem i en Statshandling, har man naturligviis troet at skylde sin Ære at overdøve Sandheden med endnu mere forvirrende Tale. Men alle disse Paastande om, at hvad et „nationalt“ Parti har ønsket, kunde være opnaaet, at List og Forræderi har berøvet os det, at ikke Forholdenes egen naturlige Magt, men enkelte handlende, talende og skrivende Personligheder have hidført Afgjørelsen — maae nu møde paa Thinge og i Folkets Nærværelse staae overfor Sandheden.

Vistnok bliver Lidenskaben og Overdrivelsen glemt; den bevæger sig ovenpaa Nationens gjærende, men sunde Tanker, som Skum, man kun behøver at lade staae. Men har Lidenskaben alt vovet sig frem for at forsøge det Onde, saa skal den ogsaa ufrivillig gjøre Tjeneste for det Gode og ved selve sin Overdrivelse bidrage til at tydeliggjøre og gavne den Sag, den anfaldt. Vi holde altsaa paa den, endog i den mildere Form, hvori den er fremtraadt paa Rigsdagen, men gjøre fornøden Adskillelse mellem dens Talsmænd og dem, der optraadte for samme Sag paa en anden Maade, vi dele Talerne i to Klasser: Dagbladstalerne, der meest syntes at angribe for selve Angrebets Skyld, at henvende sig til Stemningen meer end

til Forstanden — og de alvorlige, politiske Talere, der bragte noget Positivt, Statsmandsmæssigt ind i Debatten.

I.

Den første Forespørgsel blev gjort i Landsthinget den 2den Februar af H. P. Hansen. Man kan ikke med Bestemthed sætte ham i nogen af de to omtalte Klasser; thi vel fremførte han Dagbladenes Tanker, men mildt og maadeholdent, uden dog at benytte Sindets Maadehold til at gjøre Udsigten viid nok, for at hans Optræden kunde kaldes egenlig politisk. Han holdt sig til det „Ønske", Landsthinget for et Par Maaneder siden havde udtrykt: at Underhandlingerne ikke maattte ende med Gjenoprettelsen af de slesvigske Provindsialstænder, med Anerkjendelsen af nogen administrativ eller judiciel Forbindelse mellem Slesvig og Holsteen eller med Opgivelsen af den constitutionelle Forbindelse mellem Slesvig og Danmark. Idet han udgik herfra, fandt han sig utilfreds med det Svar, som nu er kommet, meente, at Krigen har været frugtesløs, at Diplomatien er vegen Skridt for Skridt tilbage fra det, som kunde og burde fordres, og at man er vegen saaledes, ikke overfor en seirrig Fiende, men ovenfor fremmede Magter, som ikke have Ret til at blande sig i vore Anliggender. Han meente derfor, at man ikke kunde have Tillid til Ministeriet, før det meddeelte de Oplysninger, der skulle ret-

færdiggjøre Kundgjørelsen af 28de Januar, og han spurgte, naar Ministeriet vilde fremlægge disse.

Da Premierministeren svarede, var der i Førstningen blandt Landsthingets Medlemmer nogle Repræsentanter for Dagbladene, der seirrig gjendreve ham ved at tilraabe ham deres souveraine Modsigelse og blive Beviset skyldige; men Ministerens Tale skred henover dem uden at ændse dem og blev snart hørt med en Ro, der anstod Thingets Værdighed. Ministeren sagde, at fra hans Standpunkt maatte Retfærdiggjørelsen af den paatænkte Foranstaltning, af det Raad, Ministeriet havde givet Kongen, ligge i, at det var udførligt. Beviset for, at de udenlandske Magter, der tidligere have lagt Hindringer i Veien og fordret ydmygende og skadelige Indrømmelser, nu havde givet efter, var tilstede i Actstykker, der burde og skulde fremlægges, men ikke kunde fremlægges, før Resultatet af de diplomatiske Forhandlinger var traadt ilive (ɔ: f. Ex. Holsteens Rømning). Retfærdiggjørelsen overfor dem, der stillede sig paa Interpellantens Standpunkt, laa i, at Kongen havde et Monarki, at han maatte ordne dette, og at denne Ordning nu var tilveiebragt i Overeensstemmelse med Londonnerprotokollen, hvorpaa der lige fra 1848 var arbeidet, og som i længere Tid havde ligget aaben for Alles Blik. Han svarede dernæst paa de tre af H. P. Hansen berørte Punkter: Provindsialstænderne vare ikke gjenoprette-

de; men de vare aldrig lovlig hævede, og idet Kongen undertvang et Oprør, maatte han igjen optage den lovlige Tilstand og udvikle denne til noget Nyt og Bedre. Den administrative Forbindelse mellem Slesvig og Holsteen er hævet, som udtrykkelig tilkjendegivet i Kundgjørelsen af 28de Januar; den judicielle Forbindelse blev suspenderet allerede i Juli 1850, og Kundgjørelsen erklærer, at den i Fremtiden skal hæves definitivt paa legal Maade. Slesvig er ikke bragt i den Slags constitutionel Forbindelse med Danmark, som man havde ønsket; men „det er sagt, det er i Europas og Rigsdagens Overværelse af Kongen sagt gjentagne Gange: „„Jeg vil ikke incorporere Slesvig!““ Dette Ord have Alle tiet til“. — Det Øvrige af Ministerens Tale lader sig samle i omtrent Følgende: Nu vil Slesvig faae fælles Rigsdag med Danmark i de Anliggender, som ere fælles, det vil sige paa en saadan Maade, at der for hele Monarkiet bliver en fælles Rigsforsamling for de fælles Anliggender, hvorved altsaa Slesvig er incorporeret, ikke i Kongeriget Danmark, men i den danske Krone, hvilket ikke er noget Nyt; thi Slesvig og den danske Krone „hørte allerede sammen“ — for her at indskyde en Yttring, som H. P. Hansen i sin Tale feilagtig anvendte paa Slesvig og Kongeriget.

Nu reiste sig Hr. Bjerring, der synes paa den Dag at have været tildeelt H. P. Hansen som Stabs*chef*. Efter nogle Ord om sin „høieste Tillid“ til nogle

unævnte Mænd i det afgaaede Ministerium — det komme vi ret strax til — samt om „Nationens store Fleertal“, der naturligviis fulgte ham, skjøndt usynlig, ligesom overhovedet dette intelligente „Fleertal“ pleier med Taalmodighed at lade trække Vexler paa sig — sagde han: „Naar jeg i faa Ord skulde betegne min Opfattelse af Situationen, saa vilde jeg sige, at vi i alt Væsenligt den 28de Januar 1852 ere vendte tilbage til den 28de Januar 1848. Hvad vore kjække Soldater i det mellemliggende Tidsrum have tilkjæmpet Danmark af dets Ret i Slesvig, have vore snilde Diplomater lidt efter lidt opgivet Stykke for Stykke i alt Væsenligt — det er min Opfattelse.“ Det var en saa fortræffelig Dagbladsphrase, at da Dagbladene ikke selv kunde sige den bedre, satte de den i Vers, i Visen om Diplomaten, der skyndte sig med, da Jens drog afsted.

„Vore snilde Diplomater“ ere overhovedet en Slags Arvefjende for vort Ultraparti. Hvorfor? Fordi Diplomatien er det Organ, hvorigjennem det kom i Berørelse med Fornuften, med den europæiske Fornuft, saaledes som den existerer politisk i det 19de Aarhundrede. Naar Drømme, Længsler, Idealer ere svundne hen som Skygger ved Berørelsen med denne Virkelighed, har man angivet, at det ingenlunde havde et saadant ubehageligt Sammenhæng, men at vore diplomatiske Agenter have fulgt deres eget Hoved og svegét Staten overfor Udlandet. Har denne Angivelse vovet sig frem paa Rigs-

dagen, er den øieblikkelig bleven mødt med den fuldstændigste Gjendrivelse; „vore snilde Diplomater“ fulgte Instruxer, som vore Ministerier medgave dem, de samme Ministerier og Ministre, som ere beærede med Hr. Bjerrings „høieste Tillid“.

Hvad angaaer Statsacterne af 28de Januar 1848 og 28de Januar 1852, da ligne de vistnok hinanden, idet den ene kom før Revolutionen, den anden efter Revolutionen: de ere begge urevolutionaire, de anerkjende begge Monarkiets givne Statsret. Men lignede de hinanden i den Grad, som Hr. Bjerring siger, saa kunde han ikke engang sidde paa Christiansborg Slot og sige det; thi i Acten af 1852 ligger Grundloven, de forrige danske Stænders Forening efter en ny, høist liberal Valglov til en Rigsdag med stor Myndighed i Kongerigets Anliggender. Samme Act anerkjender alle de borgerlige Friheder, som man kun altfor haardt savnede i Planen af 28de Januar 1848; i den findes ikke en Skranke, som 1848 stod mellem Danmark og Slesvig, nemlig Toldgrændsen; i den findes ikke det slesvigholsteenske Cancelli, den slesvigholsteenske Regering og øverste Domstol, tvertimod proklamerer den administrativ og judiciel Adskillelse mellem Slesvig og Holsteen, hvad man visselig 1848 sukkede efter; endelig indeholder Kundgjørelsen, foruden Nationaliteternes Ligeberettigelse i Slesvig, Beviis paa, at Kongen har faaet Magt over det tydske Forbunds Beslutning af Sptbr. 1846,

at Slesvig engang for alle er unddraget Tydsklands Fordringer, om man end maa tilføie, at Europas Indblanding i vore Forhold, den Indblanding, vi selv have paakaldt, Norges og Sverrigs, Englands, Frankrigs og Ruslands overfor de tydske Magters, „det slesvigske Spørgsmaals europæiske Betydning", som vi vare saa glade over, da det først blev indrømmet, ikke er ophørt. — Dette kan med Føie stilles mod Hr. Bjerrings Dagbladspaastand: at vi i alt Væsenligt ere gaaede tilbage til 28de Januar 1848, og det er tillige Svar paa H. P. Hansens Ord: at Kampen har været „frugtesløs". H. P. Hansen har mægtelig Ret, naar han taler om det dyrebare Blod, som er blevet udgydt, og for hvis Skyld vi burde have opnaaet Mere. Men først maa det vides, om dette „Mere", som han paa egne og Venners Vegne sigter til, ikke er noget „Mindre" fra Kongens og Kronens Standpunkt, og lad os dernæst engang see udenfor os selv og betragte, hvor meget dyrebart Blod Andre have udgydt uden at erholde Nogetsomhelst derfor.

Men vi ere endog, ifølge Hr. Bjerring, gaaede længere tilbage end til 1848. At Kongens to Ministre for Slesvig og for Holsteen skulle træde sammen her i Kjøbenhavn og behandle Anliggender betræffende Kiels Universitet, nexus socialis, Strafanstalterne, Døvstummeinstitutet collegialt, kalder han nemlig „en langt større Adskillelse mellem Hertugdømmerne paa den ene Side og

Danmark paa den anden Side, end den, der fandt Sted før 1848" — da Slesvig ved Kongeloven var fremmet fra Danmark, ved Toldgrændsen afspærret fra Danmark, knyttet til Holsteen ved stærke politiske Baand, ved fælles civil og militair Autoritet (Statholderen), ved administrativ og judiciel Enhed. Hvis Hr. Bjerring og de Landsthingsmænd, som sagde „jo, jo!" til hans Ytring, vare Danmark, burde de gjøre Byttet og have den gode gamle Tid tilbage.

Premierministeren havde om Stænderforsamlingen sagt, at Institutionen ikke paa retlig Maade var hævet. „Der kan anføres Talemaader, som skulle antyde det Modsatte, men det kan ikke bevises paa anden Maade, end som Talemaader gjøre". Man siger f. Ex.: De fleste Medlemmer have gjort Oprør, og saa er Institutionen naturligviis hævet. Hr. Bjerring stillede netop et saadant „Beviis" mod Ministeren. Til Styrke for sin Anskuelse gjorde han desuden opmærksom paa de mange Regeringer i Tydskland, der endog paa Grund af mindre Misbrug have berøvet deres Undersaatter Rettigheder, de engang havde. Have disse tydske Regeringer da gjort Ret, have de befæstet deres Anseelse og gjort Tilstanden tryg? Og er det ikke paafaldende, at Danmark, paa hvis Vegne man bestandig fordrer, at „Ret skal blive Magt", nu skal fra Andres Magtsprog hente sin Ret til selv at bruge Magtsprog? — Det vil næppe kunne nægtes,

at Ministeriet har den strenge Ret paa sin Side, ligesom det heller ikke kan nægtes, at det vilde være behageligere at være fri for denne strenge Ret. Men ligesom Hr. Bjerring naturligviis vilde finde det slesvigholsteensk, naar de slesvigske og holsteenske Stænder forenedes, saaledes finder han det ogsaa slesvigholsteensk — „Slesvigholsteinismen bringes et betydeligt Skridt fremad" — naar de adskilles og hver for sig faae besluttende Myndighed i deres lokale Anliggender under Kongens Overhøihed. Ja, enhversomhelst Ordning kan indeholde den Fare, at Nogle i Slesvig ville forsøge at være uregerlige eller ad Omveie arbeide paa en Tilknytning til Tydskland, skjøndt det er Brud paa Kronens Ret og Monarkiets Forfatning. Forsaavidt har altsaa Hr. Bjerring Ret, og det er ingenlunde tilraadeligt, nogensinde at lukke Øinene eller undlade at anspore Regeringen til Aarvaagenhed. Men det er dog forvirrende Tale, naar man ikke blot overdriver hiin besluttende Myndigheds Farer, men samtidig anker over, at „Provindsialstænderne ere gjenoprettede". Thi Provindsialstænderne faae ingenlunde denne Myndighed. Stænderne vælges paany efter den forrige Valglov; men de ere kun raadgivende, naar den fremtidige Forfatning bliver dem forelagt. De ville kunne gjøre langt mindre Modstand mod Regeringen end den danske Rigsdag; de have i Virkeligheden ingen anden Garanti end Regeringens alvorlige, ligesaa nødtvungne som frivil-

lige Bestræbelse for at sikkre Monarkiets Bestaaen ved Frihed og Retfærdighed. Den Dag, da Slesvig og Holsteen faae hver sin Landdag med besluttende Myndighed i de Anliggender, der med bestemt Begrændsning ere anviste hvert Hertugdømme, er hele Monarkiet repræsenteret i en Fællesforsamling, for hvilken de fælles Ministre staae til Ansvar, og i hvilken den danske Befolkning altid vil have Majoritet, saa at dette Uundgaaelige endogsaa vil blive noget af det meest Frastødende for Mange i Hertugdømmerne. Ved absolut at ville finde Slesvig-holsteinisme, finde den attraaet af Regeringen, finde den i Ministrenes Sind og Villie, kommer Hr. Bjerring til at forfeile sit eget Formaal, skyder blindt og fremtræder med sin Mistænksomhed saaledes, at den istedenfor en berettiget politisk Advarer bliver et chicanøst ondt Lune, hvorved Regeringens Talsmand under Discussionen føler sig stærk og overlegen.

Ad denne Vei naaer Hr. Bjerring undertiden indtil det Curiøse. Saaledes optræder han imod den kgl. Kundgjørelses 11te Stykke, om Provindsialstænderne, og ved at gjenfinde dem i det 15de Stykke udbryder han med Vrede: „Det viser sig bestandig, at Provindsialstænderne i Slesvig og Holsteen endnu betragtes som retlig bestaaende.“ Han synes ganske naivt forbauset over, at Kongens Kundgjørelse ikke har forandret Mening paa Veien imellem

det 11te og 15de Stykke, uagtet han ved det 11te Stykke tilkjendegav sin Misbilligelse.

Som Beviis paa, hvor heldigt det slesvigholsteenske Parti endnu den Dag idag er med at finde Understøttelse, anfører Hr. Bjerring, at ifølge den „venale tydske Presse, der staaer i Slesvigholstenernes Sold, skulle de østlige Stormagter have paataget sig at udføre Frankfurterparlementets Rolle.“ Og derpaa indrømmer han, at man ikke kan troe Slesvigholsteinismens Paastande. Han opgiver altsaa sit eget Beviis og har kun sagt sine Ord for at gjøre en Paastand, der muligviis ved en Forglemmelse kunde undgaae at blive lagt i sine Brødres Grav.

Endelig standser Hr. B. ved det 16de Stykke, hvori siges, at Holsteen skal styres efter de „retlig bestaaende Love“, og han spørger, om herved skal forstaaes de Love, som den oprørske Landsforsamling har vedtaget. Dette berører en Sag af ikke ringe Interesse. Medens Holsteen saa længe har været unddraget Regeringens Myndighed, have Love af lokal og materiel Betydning, som bleve givne af hiin Landsforsamling, faaet en Slags Hævd; de ere gaaede over i det daglige Liv, og Regeringen maa her optræde med stor Varsomhed, selv i den Mellemtid, da Kongen vil raade med absolut Myndighed. Men det er noget himmelvidt forskjelligt herfra, at Regeringen i Principet skulde anerkjende den Rendsborgske Forsamlings Love som retlige, udgaaede fra en lovlig

Myndighed, og ved at hentyde hertil havde Hr. Bjerring kun den Fornøielse at fremføre en Sigtelse, som Premierministeren havde den Fornøielse med stor Lethed at fralægge sig.

Vi kunne nu gaae hurtig hen over et Par mindre betydende Punkter, som Hr. Bjerring bragte under Discussion. Ved det ene udtrykte han det naturlige Had, man har til Hertugen af Augustenborg, ønskede, at den kgl. Kundgjørelse ogsaa skulde have rystet lidt af Brede og berøvet Hertugen Titlen „Durchlauchtighed“, istedenfor at lade sig nøie med politisk-koldblodig at berøve ham hans arvelige Virilstemme; Hr. B. tilføiede det Spørgsmaal, om dette Udtryk „arvelige“ ogsaa gjælder Høiforræderens Efterkommere. Han var sluttelig misfornøiet med den Orden, hvori Ministrenes Underskrifter findes paa den kgl. Kundgjørelse, og fandt ogsaa heri Spor af Slesvig-holsteinskhed, hvortil blev svaret, at bemeldte Orden er bestemt efter den Rang, Vedkommende have i Statsraadet.

Spørgsmaalet, om den oprørske Landsforsamlings Love bleve anerkjendte for „retlig bestaaende“, hørende til Monarkiets Retstilstand, bragtes atter paa Bane af Hr. Kierkegaard, der udvidede Spørgsmaalet til Slesvig (han talte om Hertugdømmerne), uagtet Kongen har ladet udgaae en Bekjendtgjørelse om, hvilke Love han satte ud af Kraft, da han atter fik Magten i dette Hertugdømme.

Hr. Kierkegaard holdt et blomstrende, et sært blomstrende Foredrag om „Folkets Hjerte“ og „Majestætens Hjerte“, „oprigtig Kjærlighed“, „urokkelig Tillid og Fortrøstning“, „de stakkels Danske“, kort et meget følsomt Foredrag. Skjøndt det just ikke er meget mandigt at tale saaledes, naar man blandt Folkets Mænd skal undersøge store Statsforhold, faaer det dog blive Enhvers egen Sag. Men Hr. Kierkegaard, der ellers nyder Anseelse for en vis Kundhed, for politisk Ærlighed, havde ved denne Leilighed laant Mod og Mands Hjerte til at sige: „Altsaa, den judicielle Forbindelse (mellem Slesvig og Holsteen) skal vedvare, kun at den indtil videre vil være suspenderet, saalænge nemlig, indtil“ — den bliver definitiv ophævet. Men istedenfor de sidste Ord, der staae i den kgl. Kundgjørelse, havde han rigtignok ydermere det Mod at sætte: indtil den maaskee igjen skal træde i Kraft.

Denne Adfærd er i Sandhed ikke værdig, denne Klynken over opdigtede Ulykker er til ingen Nytte.

Hr. Kierkegaard meente ogsaa, at Hs. Majestæt skulde have brugt et „kongeligt Magtsprog“ og berøvet Ministrene for Slesvig og Holsteen deres Rang i Statsraadet, for at deres Navne ikke skulde staae øverst paa Kundgjørelsen — en sær Adfærd af en Konge, idet han kalder Statsmænd til sit Raad, at begynde med at degradere dem.

Alle de mørke Billeder, Hr. Bjerrings Brede over, at

vi vare gaaede tilbage til 1848, ja længere, Hr. Kierkegaards Jamren over det stakkels Fædeland, havde imidlertid virket ophidsende paa et Medlems Phantasi, nemlig Hr. Wessely; han reiste sig høit, og ned over Ministrenes Hoveder sendte han den høitidelige Formel: „Jeg har ingen Tillid til det nuværende Ministerium.“ De mægtige Ord sloge ned — og døde. Landsthinget reiste sig ikke for med tordnende Bifald at understøtte dem — Hr. Wessely havde udsendt et Dagbladslyn, „som han allerede tidligere har udsendt her i Thinget“ — omtrent hans egne Ord — da han synes at være en Ynder deraf. H. P. Hansen, der havde begyndt med, at man ikke før Fremlæggelsen af de politiske Actstykker kunde skjænke Ministeriet sin Tillid, sluttede nu med Anstand Discussionen og forbeholdt Thingets Ret til videre Overveielse.

I et af Premierministerens Svar findes følgende Yttring: „Der er nævnt Brandforsikkringsvæsenet. Fra mange Sider og gjentagne Gange er det omtalt, at det var heldigere og hensigtsmæssigere, ifald hvert Hertugdømme havde sit Brandforsikkringsvæsen for sig. Ja, jeg seer ikke nogen Hindring i den kongelige Bekjendtgjørelse imod en saadan Forandring; det kan gjerne skee, naar det i Tiden findes at være hensigtsmæssigt; men en Undersøgelse maa jo dog vel skee. Det Samme kan siges om Strafanstalterne, Døvstummeinstitutet og Daareanstalten.“

Det er vistnok sandt, at man ikke pludselig den 28de Januar kunde befale, at en holsteensk Affindig ikke maatte indlægges i Slesvigs Daareanstalt*, eller at en slesvigsk Brandskade ikke maatte udbetales, før Slesvig fik sin særegne Brandforsikkring. Men det er og bliver nu engang et Anstødspunct, at disse Anliggender skulle være Fællessager og behandles collegialt. Der kan mulig ved almindelig Paapassenhed ikke være noget Ondt deri; men disse Fællessager kunne ogsaa blive betragtede som hine omtalte Fæstninger til at modtage Garnison af Fremtidstanker, og det er derfor at vente, at „Undersøgelsen“ virkelig vil skee. I Ministerens Svar var en Tone af hiin omtalte Overlegenhed, som vel i Øieblikket blev fremkaldt af Modstandens Natur.

I Folkethinget var Hr. Krieger første Interpellant, den 3die Februar. Han gjorde samme Forespørgsel som H. P. Hansen i Landsthinget, nemlig om Fremlæggelse af Actstykker; men medens denne velvillig syntes at forudsætte, at Ministeriet i Actstykkerne kunde finde sin Retfærdiggjørelse, havde Hr. Krieger bortjaget Tanken om et saadant Held og antog kun Ministeriet beskjæftiget med at søge, søge forgjæves, søge uden Rist og Ro til Dommedag som H. C. Andersens Ahasverus:

Ingen Ro jeg Dig under! bort, uden Hvile herfra!

* Noget, som overhovedet vil blive uoverkommeligt.

Hr. Professor Krieger gjorde i sin Tale opmærksom paa, at han stillede Spørgsmaalet til Kongens ansvarlige Regering, og som om nogen af Ministrene havde villet unddrage sig Ansvarlighed for Kundgjørelsen overfor Danmarks Rigsdag, søgte han at vise, at dette ikke vilde nytte de Paagjældende det Allermindste. Han sagde: „Dersom til Exempel en Udenrigsminister — den nærværende er upaatvivlelig for god Jurist til at indlade sig paa Sligt — altsaa dersom nogen fremtidig Udenrigsminister skulde sætte Thinget i den sørgelige Nødvendighed at anlægge en Rigsretsag, og hvis Rigsretten skulde dømme en saadan Mand paa nogle Aar til Exempel til Christiansø, mon Nogen da skulde ville mene, at Hans Majestæt Kongen kunde eller vilde forlægge Regeringssædet til Christiansø, for at Udenrigsministeren, som paa nogle Aar var dømt dertil, skulde kunne styre en ideal eller imaginair Deel af de fælles Udenrigssager fra samme Sted?“ Og videre udviklede han, hvad næppe nogen Minister vilde falde paa, sigende: „Mon Nogen skulde mene, at Marineministeren skulde pønse paa at stryge Dannebrog for et Unionsneldeblad?“ Dette kaldes Blomster paa Stilen. Da Premierministeren mærkede, at hans Modstander elskede det Aandrig-Phantastiske, vilde han ikke undlade at møde paa samme Terrain, og svarede bl. A.: „Ifald en ansvarlig Minister paa Grund af sin Adfærd mod Kongeriget Danmark blev

dømt til at miste sit Liv, vilde det blive vanskeligt for Kongen at mage det saaledes, at denne Minister, efter at have tabt sit Hoved, skulde være Udenrigsminister for de øvrige Dele af Monarkiet." — Hr. Krieger bemærkede fortrædelig, at den ærede Minister svarede paa flere Ting, end han havde spurgt om, og gav sig derpaa selv til at tale videre om andre Ting, end han havde spurgt om. Denne Forespørgsel var uden Betydning og endte snart. Der blev nu opført et lille Intermezzo, idet Grundtvig, foranlediget ved en Yttring af Premierministeren om Holsteens Stilling 1848 og nu (da Kongen har faaet Magten tilbage), spurgte, om det var Ministerens Mening, at Danmarks Konge maatte tage sin uindskrænkede, absolute Regeringsmagt og Myndighed tilbage. Den gamle Kjæmpe, der er vant til at hugge drabelig, prøvede paa at stikke med Sophismens Rapier.

II.

Forskjellen imellem de forangaaende og de nufølgende Talere er alt antydet. Hine stillede sig ensidig paa Partistandpunktet og søgte ligesom at finde Midler til at afryste, hvad der var dem ubehageligt; disse anerkjende det Nye som en Virkelighed, tage det som Udgangspunct for en Fremtid uden derfor at opgive deres Kritik eller deres Parti-Anskuelse. Allerede Monrads første Ord vise det; han erkjender, at det vigtige Spørgsmaals Af-

gjørelse „nu stunder til“. Monrads Tale var klar, skarpsindig, fiin, maaskee finere, end det ved første Øiekast synes.

Han holdt først en „Mynstring“. Han viste, at det nuværende Ministeriums Stilling til Rigsdagen er noget „fremmed“, og for det Tilfælde, at dette Forhold skulde udvikle sig til et fjendtligt, undersøgte han Rigsdagens Kræfter. Den kunde give et Mistillidsvotum — Ministeriet kunde lade være at bryde sig derom; den kunde nægte Skatterne — det var et farligt Middel. Nei, Rigsdagens virkelige Styrke laa deri, at Regeringen ikke kunde sætte sit Manifest igjennem og gjøre det til en Virkelighed, uden at have Rigsdagens Samtykke. Udeblev dette, vilde Et af To skee: Enten maatte Regeringen krænke Grundloven — men et saadant Retsbrud, der begyndte en Revolution, hørte til de Urimeligheder, man mindst kunde vente — eller Danmarks Grændse blev ved Kongeaaen. Dette vilde være en Ulykke, og Ministeriet behøvede altsaa Rigsdagens Samtykke, hvis det ikke vilde styrte Danmark i Ulykke. Taleren kunde have tilføiet, men foretrak at lade Thinget selv betænke: at Rigsdagen følgelig ogsaa maa række Haanden til en Overeenskomst, hvis den ikke vil styrte Danmark i Ulykke.

Paa Grund af denne Samvirken, som er nødvendig mellem Regering og Rigsdag, var det, at han spurgte, naar Ministeriet vilde fremlægge de Love, der

skulle ordne Monarkiet og modificere den danske Grundlov i Henhold til den kgl. Kundgjørelse.

Han fortsatte imidlertid Mynstringen med at tage Ministeriets Medlemmer i Øiesyn En efter En. Det synes dog virkelig sandt, hvad Hr. Bjerring sagde, at vi ere gaaede tilbage til Januar 1848; thi dengang gjorde Monrad netop det Samme som nu, og dengang var ogsaa Carl Moltke Hovedpersonen, som han udfandt og undersøgte. Han lagde nu paany Carl Moltke Rescriptet af 28de Januar 1848 til Last og sluttede af dettes Indhold, at Greven havde Tilbøielighed til at give Kundgjørelsen af 28de Januar 1852 en lignende Retning. Skulde dette ikke være lidt uretfærdigt? Er det rigtigt at oversee, at en Statsmand under forskjellige Omstændigheder maa søge forskjellige Former for sine Planer? Vil Monrad nu have f. Ex. Clausen og Lehmann mistænkte, fordi de under Christian den 8de gave omtrent de samme Stændercomiteer deres Stemme? Dog, gjennem denne Undersøgelse af Ministeren og Fortiden kom Monrad til det Resultat, at der var Noget, som var værre end Heelstaten, nemlig en Unionsstat. Med en mærkelig Haardnakkethed forfulgte han denne Tanke og tvang Premierministeren til at erklære og forsikkre, at Regeringen ikke tilsigtede noget Værre end den i Kundgjørelsen givne Heelstat og ikke havde tænkt paa en Unionsstat. Der gik som et lettende Suk over Thin-

get, da det erfarede, at det kun skulde have en Heelstat og ikke det endnu Værre, Unionsstaten. — Saaledes bleve Preusserne ifjor meget misfornøiede og krigerske ved at høre, at Østerrig vilde tvinge Preussen til, atter lade de Provindser udtræde af Forbundet, som det under Revolutionen havde ladet indtræde. Da meldte en klog Mand Preusserne noget endnu Værre: Østerrig vilde med alle sine Provindser indtræde i Forbundet. Imod dette Værre rettede sig nu al Vreden, og man betragtede det som en Seir, da Østerrig „gav efter“ og lod sig nøie med, at hine preussiske Provindser udtraadte af Forbundet.

Hvorledes forholder det sig nu med „Heelstat“ og „Unionsstat“? Maaskee meget anderledes, end Monrad siger, skjøndt det maaskee kun er en Strid om Ord. Ved „Heelstaten“ forstod man tidligere en fuldstændig Sammenblanding af Dansk og Tydsk, saa at navnlig Danske, Slesvigere og Holstenere skulle sidde paa den danske Rigsdag og Jylland, Østifterne, Slesvig og Holsteen være lige selvstændige. For at undgaae denne Mistydning, der naturligviis under Krigen blev brugt til at vække Folkets Uvillie mod „Heelstatsmændene“, brugte nærværende Skrift, da det i Decbr. 1849 foreslog den Statsordning, som nu er kommen, Benævnelsen „Føderativstat“ og bemærkede udtrykkelig, at Slesvig og Holsteen ikke vare at betragte som selvstændige Stater, der

kunde slutte Union med Danmark. Et »Unionsforhold« finder Sted mellem Norge og Sverrig; Norge har sine særskilte Finanser, sin egen Armee og Flaade, sin Rigsdag; Sverrig og Norge have ingen fælles Rigsdag. Af denne Slags »Union« er der ikke Spor i den kongelige Kundgjørelse; Monarkiet er en Enhed i Henseende til Konge, Hær, Flaade, Toldsystem, i Henseende til Finanser for de fælles Anliggender og Fællesforsamling til Varetagelsen af disse; de enkelte Rigsdele have for deres indre Anliggender besluttende Myndighed under Kongens Overhøihed. Men Spor af en Unionstilbøielighed kunde man finde ogsaa paa anden Maade; hvis den fælles Forsamling skulde tilveiebringes saaledes, at Danmark valgte 1/3, Slesvig 1/3 og Holsteen 1/3 af Medlemmerne, saa var det, som om selvstændige, ligeberettigede Stater havde sluttet sig sammen. Skulde Danmark vælge 1/2, Slesvig 1/4 og Holsteen 1/4, saa var dette en stor Indrømmelse, man kunde tænke paa under ugunstige Forhold; men Monrad og mange Andre vilde deri mistænksom see en Tanke om, at Slesvig og Holsteen stode overfor Danmark som Monarkiets halve Statsdeel, om det endog forresten blev modsagt baade med Ord og Gjerning. Vælge derimod alle tre efter deres Folkemængde, saa er ethvert Spor af dette Unionsforhold borte, endog for en mikroskopisk Mistænksomhed.

En anden Slags mistænkelig Unionstilbøielighed kunde findes, hvis Riget fik to parlementariske Hovedstæder,

Kjøbenhavn og en af Stæderne i Hertugdømmerne, hvor Rigsforsamlingen afvexlende skulde holdes. Da Monrad nu ikke vilde rose den kongelige Kundgjørelse, fordi den forkaster Sligt, udhævede han det Fordærvelige, som det vilde være, hvis man tænkte paa at udvikle Kundgjørelsens Tanker i denne Retning.

Det næste væsenlige Punkt, som Monrad berørte, angik de saa ofte omtalte Enkeltheder i Slesvigs Forhold til Holsteen. Han gjorde dette med en Klarhed, der gav ham selv Kraft, men ogsaa giver en afvigende Mening Leilighed til at være nogenlunde klar. Der var tre Maader at forbinde Statsdelene paa: Danmark-Slesvig i Union med Holsteen, Slesvig-Holsteen i Union med Danmark, og Slesvig ikke nøiere forbunden med Danmark end med Holsteen, men med en vis Selvstændighed lige meget forenet med begge i Heelstaten. Dette Sidste kunde han forstaae, idet han stillede sig paa Heelstatsstandpunktet; men han kunde ikke forstaae og billige, at Slesvig ifølge Kundgjørelsen desuagtet skulde have flere Ting fælles med Holsteen: Universitet, Straffeanstalt, Døvstummeinstitut o. s. v. Sagen er den, at Monrad her paa sit Parties Vegne tager Forholdet abstract, som om tre nyskabte Landsdele vare fremlagte og skulde med en vis Selvstændighed forenes i en Heelstat. Lagde man nu et Baand f. Ex. mellem Slesvig og Glückstadt, saa skulde et tilsvarende Baand lægges mellem Slesvig og f. Ex. Aarhuus osv.

Men som Forholdet stiller sig, efterdi Landet har en Historie, lægges ikke hine Baand. Der er et Universitet, der staaer en Straffeanstalt, et Døvstummeinstitut, der er et Brandforsikkringsvæsen o. s. v.; indtil det bliver anderledes, indtil Bygninger reises og Anstalter stiftes, som ikke kunde opstaae ved et „Bliv!“ i den kongelige Kundgjørelse, drager Baandet sig af sig selv, hvorimod der ingen saadanne Bygninger og Anstalter ere denne- og hiinsides Kongeaaen, imellem hvilke Baandet naturlig drager sig, undtagen Universitetet i Kjøbenhavn, der unægtelig kunde været nævnt, hvis Udlandet herom havde en Tractat med os, som vi maatte bringe en udtrykkelig Anerkjendelse. Istedenfor nye Baand, der sammenknytte, nævner Kundgjørelsen borttagne Skranker, der forhen skilte Danmark fra Slesvig, f. Ex. Toldgrændsen, endvidere de overskaarne administrative og judicielle Baand, der tidligere forbandt Slesvig med Holsteen. Kundgjørelsen nævner det Skete og hævder det som Deel af Monarkiets nye Retstilstand. Man gjør Ret i, for Danmarks Skyld at forlange det Meste og det Bedste; men for at Folket klart kan bedømme Regeringen og dens Stilling, er det rigtigt at udhæve alle Sagens Omstændigheder.

Et dansk-slesvigsk Fællesskab findes imidlertid utvivlsomt, nemlig i geistlige Anliggender for nogle Dele af Slesvig, der tidligere hørte under en dansk Biskop og det danske Cancelli, og nu ere henlagte under den danske

Cultusminister. Herom savnes med Føie et Ord i den kgl. Kundgjørelse. Noget lignende gjælder den lille Deel af Slesvig, Rendsborg og nogle Landsbyer, som hidtil i administrativ Henseende have været henlagte under Holsteen.

Hvad Regeringen ydermere vil og kan gjøre i hele denne Retning, er endnu ubekjendt, og Monrad udhævede derfor med Rette, at de Lovforslag, som skulle følge paa Kundgjørelsen, forhaabenlig ville hæve Usikkerheden og „Folkets Ængstelse", hvorfor han ønskede Regeringens Planer i deres Heelhed og Fuldstændighed fremlagte snarest mulig, endnu paa denne Rigsdag. Dog vilde han foretrække, om Regeringen med sin Heelstatsplan vilde gaae en anden Vei: han vilde ansee det for heldigst, om Regeringen strax skaffede sig „en Repræsentation for alle Rigets Dele", en folkekaaren Forsamling, og forelagde denne sine Planer til Betænkning. Han troede, at hvis vi fik en saadan Forsamling af Danske, Slesvigere og Holstenere, „kunde man nok finde paa Udveie, hvorved Alle tilfredsstilledes". Han antog, at uden en saadan folkelig Bistand og Enighed vilde Regeringen ikke kunne udrette Noget, dens Program vilde kun blive skrinlagt ved Siden af de mange andre Programmer, vi have seet her og andetsteds siden 1848. — Hermed sluttede han, og herom ret strax Mere.

En Bemærkning af Monrad om, at det egenlig

ikke tilkom ham, men en af de afgaaede Ministre at lede Forhandlingen i denne vigtige Sag, havde bragt Madvig til at forlange Ordet, og han gav nu en Udsigt baade over sin afsluttede ministerielle Virksomhed i national-politisk Henseende og over Tingenes nærværende Stilling. Her have vi da en afgaaet Statsmands fortfattede Memoirer, der give Anledning til et historisk Tilbageblik.

Madvig gjorde opmærksom paa, at han i November 1848 var indtraadt i et Ministerium, som søgte at tilveiebringe en Union mellem Danmark-Slesvig og Holsteen-Lauenborg, altsaa omtrent en Fortsættelse af Martsministeriet. Forskjellen mellem det nye Ministerium og dets Forgænger synes væsenlig at have været, at man nu, veiledet af Begivenhederne, ikke troede at kunne lade Holsteen forblive i det usikkre og løse Forhold, hvori Martspolitiken havde stillet det, men maatte sørge for, at Unionen med dette Hertugdømme blev en Virkelighed og ikke „en skjult Adskillelse“; det nye Ministeriums første Opgave var følgelig at arbeide paa Arvefølgens Enhed. Det synes at have været Madvigs Feil, at han ikke gjorde sig det klart, hvad nødvendig Følge der vilde komme af Nødvendighrden: Holsteens virkelige Tilslutning til Riget; han troede, at en Personal-Union kunde være tilstrækkelig. Imidlertid overbeviste han sig tillige om, hvad allerede Martsministeriet havde indseet, at det

saae meget betænkeligt ud med Planen til Slesvigs Indlemmelse i Kongeriget, og hans Anskuelse var da — ligesom han alt tidligere havde næret en saadan — at denne Politik maatte forandres, ikke i sit System, men i „Delenes Begrændsning“ ɔ: ved Slesvigs Deling. Trods al den Benægtelse, vi endnu i den senere Tid have seet, har det altsaa været fuldstændig Alvor med Delingen, og Madvig beklager sig endogsaa over, at der „aldrig har været noget stærkt Parti, der ligeoverfor Folket har vovet aabent at vedkjende sig denne Politik“. Da den altsaa ikke lod sig gjennemføre, da Folket ikke var den gunstig og den eneste passende Tid, Revolutionstiden, desuden fjernede sig, maatte man for at holde paa Forbindelsen med Slesvig som Heelhed finde sig i at opoffre Noget af Forbindelsens Inderlighed. Der stod man altsaa med Holsteen paa svag og ubestemt Maade knyttet til Danmark, med Slesvig ligeledes stillet fjernere, overfor den Fare, at et Slesvigholsteen vilde blive Følgen, og da blev det Madvigs Overbeviisning, at man ikke længer kunde værge sig mod, „i det Ringeste alvorlig at forsøge en Heelstatspolitik“ ɔ: en fælles parlamentarisk Forbindelse for hele Riget, og „bestræbe sig for at gjøre den saa gunstig som mulig for Danmark“.

Mange ville maaskee rose ham for, at han saa længe holdt paa Martspolitiken, medens Andre ville beklage, at han ikke i rette Tid oversaae Stillingen, er-

kjendte Nødvendigheden, stillede sig med sin Anseelse imod de uimodstaaelige Ønsker, og saaledes havde kunnet i det nuværende Ministerium slutte sig til Bestræbelserne for den bedst mulige Heelstatspolitik.

Han maatte træde ud; denne Nødvendighed erkjendte han frivillig; han indsaae, „at Planen maatte gjennemføres af dem, der kunde kjæmpe stærkt, som kjæmpede, fordi man troede dem og vidste, at det var deres Mening“. „Jeg traadte ud, for ikke at miskjendes — ikke for min Persons Skyld, men for ikke at lade Regeringens Bestræbelser og Hensigter miskjendes derved, at de udførtes af Personer, om hvem man ikke kunde troe, at de udførte dem ærlig og efter deres Overbeviisning“. — Tiden vil vise, om f. Ex. Bluhme, der sad som Auscultant i Martsministeriet og nu fører Heelstatspolitiken, har været en mindre god Borger ved hurtigere og bestemtere end Madvig at fatte Begivenhedernes Logik, eller om det havde været bedre, om Madvig nu kunde gaaet ved hans Side. Saa meget er imidlertid vist, at Madvigs Optræden i Thinget er smuk; han synes at være bleven Statsmand, idet han ophørte at være Minister.

I sin Tale viser han nu, at han ingenlunde har paataget sig at forsvare Heelstatspolitiken, men at han ønsker at forklare og mægle. Han kan ingenlunde føle sig beroliget ved alle Punkter, men han troer ogsaa at kunne finde Noget, der er „godt og tiltalende“ i den

flete Meddelelse (see Folkethingstidenden Pag. 3824 og flg.). Han istemmer dernæst Monrads Ønske om, at den nye Forfatning og de Love, der skulle forberede den, maae blive Rigsdagen forelagte snart, eller at de maae komme, om ikke paa denne Rigsdag, saa dog snarest mulig. Thi Mellemtilstanden er meget farlig; „det Fællesskab, som skal komme, er ikke tilstede, men Adskillelsen er der for en stor Deel, og saalænge den bestaaer, er der af Nødvendighed indtraadt en Tilstand, hvori der ikke er gjort Noget mod vor Grundlov, men under hvilken Grundloven ikke let kan virke i sin fulde Kraft“, eller, som han ogsaa udtrykte sig, under hvilken Grundloven partielt hviler.

Ved denne Slutning blev Madvig foranlediget til at gjøre en meget slaaende Bemærkning. Formanden, der overhovedet opfatter sin Stilling noget eiendommelig, afbrød ham med: at man ikke maatte sige her i Salen, at Grundloven eller nogen Deel deraf kunde hvile; han, Formanden, kunde ikke anerkjende, at en saadan Tilstand kunde være tilstede.

Madvig: „Da den ikke maa være tilstede, vil jeg antage, at den ikke er tilstede“. — I Sandhed, Danmarks Historie fra 1848 til Begyndelsen af 1852 indeholdes i disse Ord.

Premierministeren nævnede ikke nogen bestemt Tid, da han vilde forelægge de omspurgte Forfatningslove, og

det andet Ønske, Monrad tilføiede, gjorde da ogsaa Opfyldelsen af det første Ønske vanskeligere. Skulde Lovene først forelægges Rigsdagen og derefter en Rigsforsamling af Danske, Slesvigere og Holstenere? Saa blev jo denne sidste Forsamling, paa hvilken Monrad lægger saa megen Vægt, enten bunden af den danske Rigsdags Beslutninger, eller hvis der vedtoges nogen Forandring i disse, vilde man, langtfra at vinde den „kostbare Tid“, kun tabe Tid.

Men hvad politisk Hensigt har Monrad med denne nye Rigsforsamling, med disse „erfarne Mænd“, laante fra Statsplanen af 1848? Han siger, at naar Kongerigets Danske kom sammen med Udvalgte fra Folket i Slesvig og Holsteen, „vilde vi nok finde paa Udveie, hvorved Alle tilfredsstilledes“. Altsaa en Udvei, en Vei, meer eller mindre, maaskee kun ganske lidt, ud fra den kongelige Kundgjørelse. Man føie hertil Talerens Yttring om en vis Mening, hvormed han staaer „temmelig ene“ i Thinget. Man føie hertil Yttringer i Madvigs Tale og Erindringen om Martsministeriets Afgang, og man er næppe for dristig, naar man af Alt dette tilsammen slutter, at hiin „Udvei“ er Delingen. Dette siges nu ingenlunde for at faae et „Stikord“ imod Monrad. For lang Tid siden er det anerkjendt, at der er en overmaade stor Forskjel paa den Deling, der bestod i Afstaaelsen af et Stykke Land til en oprørsk Provinds, eller i

Monarkiets Adsplittelse i to Stater — og den Sondring, som Kongen vilde foretage, naar han med fuld kongelig Myndighed beherskede sit Monarki og skiftede mellem Beboerne. Men kan Delingen, endog under saadanne Forhold, gjennemføres, kan man blive enig om Delingslinien, kan man faae den anerkjendt overfor Udlandet, kunne Danmark og Slesvig være tjente dermed? Det er væsenlige Spørgsmaal. Det vilde unægtelig være meget behageligt at faae en Afgjørelse, der forsonede det Politiske med det Nationale og lettede noget af den Besværlighed, hvormed den danske Forstand ofte maa staae paa Vagt mod den danske Følelse. Men lad os dog vogte os for, igjen at anvise en Vei eller Udvei, ad hvilken Ønskerne styrte sig hovedkulds, ad hvilken Folket paany føres bort fra alvorlig Erkjendelse af Virkeligheden. Det er i alt Fald ikke fra dansk Side, at Forslaget maa komme. Hvad Monrad sagde om Rigsdagens Styrke, der bestod i, at man maa komme til Rigsdagen, at denne sætter sig i Baghaanden, gjelder ogsaa om Andre, som ville samle deres Styrke under et vanskeligt Spil.

Monrads Plan er forresten ikke ilde: Europa lægger Bidsel paa, det nuværende Ministerium sadler, Monrad vil ride. Og i Sandhed, det bør han som en Mand, der optræder med Klogskab og Maadehold, reformerer sine politiske Planer efter de givne Forhold og bereder

dem baade Vei og Udvei. Men han bør vist have megen Taalmodighed.

III.

Om Interpellationen den 13de i Folkethinget ville faa Ord være tilstrækkelige.

Det vil erindres, at en af de mange Grunde, der indtil for nylig bleve fremførte mod en Heelstatsplan, var, at den nødvendigviis maatte være en Grundlovsforandring; man tilføiede, at de, der talte om Heelstaten, tænkte paa Grundlovens Omstyrtelse og Frihedens Forjagelse, at „Heelstatsmændene“ vare reactionaire; man gjorde endelig enhver Tanke om en Grundlovsforandring til en Forbrydelse, stillede vor ſtrevne Forfatning som en Pagtens Ark imod hvilkensomhelst politisk Nødvendighed.

Denne Urimelighed gjorde undertiden Tilstanden ængstende. De stærke, truende Ord vakte uvilkaarlig Tanken om et foreſtaaende Sammenstød, hvori Grundloven, hvis den virkelig skulde være Pagtens Ark, ogsaa vilde falde i Philistrenes Hænder. Det franske Statscoup skaffede os Alle Leilighed til, indirecte at udtale os herom, og der hævede sig da ikke en eneste indenlandsk Stemme for at forsvare det Uretmæssige, Krænkelsen af den strenge Ret.

Hvor var da Udveien til at forandre, uden at krænke Retten? Deri, at man i Modsætning til Statscoup-

Politikerne, talte før Handlingen, at man bekjendtgjorde, hvad man i en nær Fremtid vilde gjøre paa lovlig Maade i Overeensstemmelse med selve Grundloven. Men i selve denne Bekjendtgjørelse maatte man factisk stille Slesvig i et andet Forhold, end Grundloven havde tænkt, man maatte udgaae fra, at Grundloven ikke gjaldt „Danmarks Rige“, men Kongeriget Danmark, og Berettigelsen hertil laa i Grundlovens og Tilstandens egen Ufuldendthed, i Indledningens Ord: „dog med Forbehold af, at Ordningen af Alt, der vedkommer Hertugdømmet Slesvigs Stilling, beroer, indtil Freden er afsluttet“ — hvoraf maatte følge, at naar Slesvig ved Freden ikke var inde i Grundloven, maatte denne selvfølgelig anerkjende, at Slesvig var udenfor.

Ordet skulde komme og udtale Kjendsgjerningen, som allerede taus var tilstede. Det kom, og for Nogle var det som et Jordskjælv; deres Planer faldt, og deres Tanker svimlede; medens de endnu følte hele Rystelsen, ilede de til Grundloven og saae — at den var uskadt; stor Forbauselse. Da nu Alt er løbet heldig af for Grundloven, da den i Kongens Kundgjørelse endog har faaet ny høitidelig Stadfæstelse, da Tanken i Forbeholdet er udtømt, da den Mine, som laa her, er sprunget, saa kommer man og spørger, om Ministeriet fremtidig vil bruge denne Mine til at sprænge Grundloven. Da Mini-

steriet har anerkjendt den hele Lov uden noget Forbehold, spørger man, om det vil anerkjende Lovens § 100, som fastsætter den lovlige Maade, hvorpaa den bebudede Forandring kan finde Sted. Ministeriet svarer til Overflødighed: Ja.

Det er næppe klogt af Rigsdagen at gjøre denne Slags Spørgsmaal, især et Par Dage efter at man i samme Sag har anvendt den modsatte Fremgangsmaade: antaget Grundloven for aldeles tryg ved det kongelige Ord. Det er ikke klogt, selv at udbrede Tvivl om, at man er stærk, at Loven er Ens ubrødelige Værn. Men man synes at have gjort dette Spørgsmaal for at vise, at man er beskjæftiget med at søge efter vanskelige Spørgsmaal, og for at holde Publikum i Aande, til man har været saa heldig at finde dem.

Mr. Slipper.

En af Grundene til, at Kvægudførselen fra Hjerting og Agger i Førstningen mødte Lunkenhed i Jylland, er ganske eiendommelig og vidner om, hvor meget Mænd, der just ikke ere bekjendte for at have Penge eller være blinde for deres Fordeel, kunne lade sig lede af Hensyn, som noget nær ere poetiske, om just ikke høipoetiske. Mange Kvægopdrættere vare nemlig vante til, selv at drage med Studene, naar de bleve drevne mod Syd. Det var den eneste virkelige Adspredelse i deres ensformige Tilværelse, det var et frit og freidigt Liv, paa Vandring, vistnok ikke uden Eventyr; det førte til Gjensyn af gamle Venner, Hesteprangere og Studehandlere fra Elben, Oder, Rhinen, og Bekjendtskab med nye; det var lystige Lag ved Punschebolle og Kort, undertiden bekostelige, undertiden indbringende Lag. Jeg taler om dette som noget Forbigangent, skjøndt det ingenlunde er forbi endnu. De, der forsøgte at bringe Hjertingsfarten igang, tilbød Kvægeierne at reise frit med til England, og da dette Tilbud

var udsat for at blive misbrugt, fik Afsenderen af 20 Stude fri Overfart. Kommer nu en saadan Mand til London, bliver han af vedkommende Agent eller Kjøbmand forestillet f. Ex. for Mr. Slipper. Mr. Slipper boer i Tottenham, hvor Kvægtransporterne fra eastern countries mødes; hans Fader boer i Gravesend og bevogter Themsen. Mr. Slipper er henimod de Fyrretyve, firskaaren, med et fornøiet, sundt, kløgtigt Ansigt. Kjøbmanden eller Agenten eller Consulen præsenterer: Mr. Slipper, tillad mig at forestille Dem min Ven, Mr. Jensen. Mr. Slipper svarer: „Jeg er glad ved at gjøre Deres Bekjendtskab“, trykker den svære Dannemands Haand og spørger derpaa sagte Agenten: In the cattle trade? (ɔ: I Kvæghandelen?) Svaret er bejaende, og nu kommer der en Hjertelighed som mellem gamle bemooste Häupter i det burschekose Studenterskab. Faaer Mr. Slipper Vink om, at Dannemanden er meget respectable (ɔ: formuende), byder han ham endog ud til sig paa Landet; det er en Villa, en cottage, som en anden Lords, Mr. Slipper er Lord of the cattle. I hans Villa er et Bibliothek, der hænge Jagtbøsser, Fiskeredskaber, der er Have, Fiskedam, Park, der staae prægtige Rideheste, og der er en Kvægstald — Tænderne løbe i Vand paa den jydske Gjæst ved at see denne Herlighed. Formiddagen tilbringer man, som man vil, helst i Stalden, eller man følger Værten paa

Inspection over en ny indvandret europæisk Kvægcoloni. Hvo vilde da i Manden med den korte Trøie, de vide Seildugs Beenklæder og de svære Ankelsko formode Villaens Herre, især naar man saae ham færdes inde mellem Kvæget i den tætteste Brimmel, kastende en Stud tilside for at faae Plads til at betragte en anden Stud, indaandende denne Luft saa freidig, som en Feltherre fornemmer Krudtdampen paa den vundne Valplads. Dreven af samme Kjærlighed og Interesse, nysigen som en ivrig Lærling, men ogsaa stolt som den Lærling, der har bestaaet nogen Prøve og kan tale med, følger Gjæsten ham, og kan han sige et Ord, en Dom, hvortil Mr. Slipper nikker bifaldende, vilde man see ham rødme af Tilfredshed, hvis han ikke alt var rød af Anstrængelse paa den varme Dag ind i Kvægets tætte Flok. Om Middagen samles man til the dinner i kort Kjole.

Mr. Slipper er som sagt Lord of the cattle; han er i Sandhed dannet som en Aristokrat, skjøndt ikke aldeles fiin og zart; men der er noget Storartet i Maaden, hvorpaa han omtaler Handelen og Forholdet mellem Landene, man mærker, at han er Søn af Storbritanien, vant til at foragte Afstande og Hindringer, men dog langtfra at være Luftskipper. Han udtaler sig med Ro og Bestemthed om det, han kjender, og giver sine Raad, erkyndiger sig om det, han ikke kjender, og den Danske bliver maaskee forundret over at høre om Ting i sit Hjem,

som han hidtil er gaaet ligegyldig forbi. Jeg ønsker mange danske Studehandlere over til Mr. Slipper eller en af hans Colleger. Paa Sjælland nærmest England, vilde jeg være mere forsigtig med mine Ønsker; thi Sjællænderne have Tilbøielighed til Sentimentalitet og vilde troe, at Mr. Slipper er forelsket i Danmark og tilbøielig til at opoffre sin Formue paa dets Opkomst, hvorimod Jyden holder fast paa den Overbeviisning, at Mr. Slipper er en maadeholden Mand, hvis Kjærlighed ikke gjør ham blind for hans Interesse.

Paa Dampskibet, hvor jeg traf sammen med Mr. Slipper, gjorde han imod engelsk Sædvane det første Skridt til Bekjendtskabet. En Landsmand havde sagt ham, at jeg var Journalist, og han gik strax hen til mig for at begynde en Samtale. De hører til Pressen, sagde han uden lange Omsvøb; gjør Deres Landsmænd opmærksomme paa, at det jydske Kvæg er saadan (her holdt han Haanden skarp), men det slesvigske og holsteenske Kvæg er saadan (her holdt han Haanden flad).* Det er en Skam, at der skal være saa megen Forskjel i Prisen. Kan de ikke i Jylland fede Studene? Kan de ikke skaffe sig Oliekager (Lin-oil-cakes) og Turnips? Nu udføre de noget slet Korn; lad dem beholde Kvæget

* Det magre Kvæg har en skarp, det fede derimod en bred og lige Ryg.

hjemme og give det Korn, Turnips og Oliekager, saa bliver det fedt, og saa beholde de Gjødningen; dermed kunne de forbedre Jorderne og forhøie hele Landets Værdi. — Og saa maae de have Jernbaner; det er forargeligt at see Dampskibene komme fuldtlastede hertil og gaae tomme tilbage. Der mangler Communicationsmidler mellem Vest- og Østkysten; jeg veed det, jeg har en Søn derovre; jeg har maattet sende ham til Tønning; der var for lidt at gjøre nordpaa. De maae have Jernbaner; vi have Penge, de kan faae hos os. De kan godt bruge vore Manufacturvarer, og vi kan bruge alt det Kvæg, de vil sende os; men det maa være fedt, ikke saadan (Haanden skarp), men saadan (Haanden bred); sig dem det.

Jeg er kommen til at erindre Mr. Slippers Ord derved, at Jernbanesagen i denne Tid har været behandlet paa Rigsdagen og den nedsatte Comitees Fleerhed har fraraadet, at Staten for Øieblikket overtager Rentegarantien for Jernbanens Forlængelse til Korsøer. Der kan være nogen Tvivl, om man overhovedet skulde begynde med denne Bane eller begynde med den uden en forud lagt almindelig Plan, der tager særdeles Hensyn til Jylland. D.Herr. Klee og Poulsen have ifjor udgivet et Skrift om de danske Jernbaner, som dette Skrift forhaabenlig vil kunne omtale nærmere. I Øieblikket synes der nærmest at være Fare for, at Interessen for

Sagen i sin Almindelighed skal døe. Danmark har gjort store Anstrængelser under Krigen; skulle vi give efter for en Hang til Hvile efter Anstrængelsen, eller skal det ved Krigen vakte Folkeliv holdes vaagent og ledes til saa store Foretagender, som det er istand til at udføre? Ville alle Vedkommende indsee, at det nu i høi Grad gjælder om at sysselsætte Folket med Andet end Nationalitet eller rettere: sysselsætte det med en anden Slags Nationalitet? En Slags Nationalitet er det, at de Danske tale Dansk, og at Slesvig ikke har Døvstummeinstitut o. s. v. fælles med Holsteen; en anden Slags Nationalitet er, at der er Liv og Færdsel, Sundhed og Kraft hos dem, som tale Dansk, at et udviklet, storartet Handelsliv hæver deres Selvfølelse, udvider deres Blik og forhøier deres Kraft. Ved Kunst bevirkes dette ikke, men vel ved Bestræbelse for, at Folket med Anstrængelse benytter alle sine naturlige Hjælpemidler og forøger dem.

d. 14de Febr.

Noget om Zigeunerne.

Undersøgelserne om Zigeunernes Oprindelse og Sprog ere af stor Interesse, ikke blot fordi man har forsket med en Udholdenhed, Energi og Lærdom, der fremkalder en sand Beundring, men ogsaa fordi Undersøgelsesmaaden er i høi Grad betegnende for de to Nationer, som have anvendt meest Møie i denne Retning, nemlig Tydskerne og Englænderne. Medens Briterne som Reisende fornemlig samlede Materiale, eller overfor Zigeunerne selv havde visse praktiske Hensigter, er det de tydske Lærde, som prøve og sammenligne de indvundne Kjendsgjerninger og med en næsten fabelagtig Lærdom forstaae at drage Slutninger, som i Hovedsagen gjøre hiin forstødte Nations Fortid temmelig anskuelig. Det var Engelskmænd, som i Indien og Persien opsøgte Zigeunerne, i Spanien prædikede Christendommen for dem og oversatte Dele af Biblen i deres Sprog; det var en Tydsker, som først paastod, at Zigeunerne ere af indisk Oprindelse, og en anden Tydsker har for faa Aar siden skrevet Zigeunersprogets Grammatik og Lexicon, hvilke Værker høre til de lærdeste i den sammenlignende Sprogvidenskab. Engelskmanden Borrow og Tydskeren Pott ere blevne Middelpunktet i de nyeste Forskninger. Det er ikke blot Resultatet af deres Undersøgelser, men ogsaa de undersøgende Personer selv, der in-

teressere os, og det vil derfor være vor Opgave i de følgende Linier at characterisere en af disse Mænds Personlighed og Virksomhed samt meddele nogle af de vundne Resultater.

Borrow gik i det engelske Bibelselskabs Tjeneste til Spanien, for der at udbrede Evangeliet; Resultaterne af hans femaarige Ophold har han beskrevet i sine to første Værker. De ere i høieste Grad underholdende og belærende og ligesaa originale som Forfatteren selv. Borrow er en ivrig Forkynder af det guddommelige Ord og skyer under Udøvelsen af sit Kald hverken Farer eller Besværligheder; men saa anerkjendelsesværdig som denne Iver endog er, kunne vi dog ikke værge os imod en svag Formodning om, at den søde Bevidsthed om at have opfyldt sin Pligt ikke er bleven lidet skærpet ved det Tiltrækkende paa de eventyrlige og farlige Veie, ad hvilke han forfølger sit Maal. Og hvilken høist original Fremtoning er han ikke selv. Hans Haar var allerede hvidt, da han var lidt over tredive Aar gammel, og staaer i en mærkelig Contrast til hans ildfulde Blik, mandige Kraft og imponerende Skikkelse. Han forstaaer at tæmme de ubændigste Heste og er den berømteste Tyrefægter i Madrid; i Sevilla var man henrykt over hans Dygtighed som Rytter. Han er en Hestebesværger, trods den bedste Zigeuner, og han kan haandtere Hammer og Knibtang som den dueligste Grovsmed. I at udholde Besværligheder har han næppe sin Ligemand, og hans koldblodige Mod skyer ingen Farer. Han besidder et eiendommeligt Talent til at kunne indleve sig de forskjellige Samfundklassers Sæder og Skikke, føler sig hjemme overalt paa Jorden, har siddet tilbords med den russiske Muschik i dennes usle Hytte og deelt Maaltidet med den overdaadige Perser i Rosenhaverne ved Schiras; fra Petersborg til Havanna kjender han ethvert Gjæstgiversted. Han omgaaes

med Landets Fornemme, men vedervæger sig dog langt hellere i det friske og fyldige Folkeliv, og vi see ham i Spanien staae paa en fortrolig Fod med Bønderne, Faarehyrderne og Muulæseldriverne, hvis Brød og Bacalao han spiser. Meest drages han imidlertid til Zigeunerne. Ved en tyveaarig Færden mellem dem i alle de Lande, hvor de endnu findes, er han bleven saa nøie bekjendt med deres Sæder og deres Sprog, at Zigeunerne overalt ansee ham for en »Rom«, En af deres Stamme, og som saadan skjænke ham deres Tillid. Ved Udbredelsen af Evangeliet ydede de ham med Iver deres Bistand — aldeles ikke af vidære Forkjærlighed for Christendommen, men i Haab om, at den Mand, hvem de betragtede som deres Broder, ved denne Udbredelse tilsigtede Noget, som var til Gavn for »Cales« (saaledes kalde Zigeunerne sig selv) og til Skade for »Busnas« eller Hedningerne (Spanierne). Iblandt dem selv fandt hans apostoliske Bestræbelser aldeles ikke noget gunstigt Jordsmon. Han havde oversat Lucas' Evangelium i Zigeunersproget, og Bogen blev kjøbt med Begjærlighed, — fordi Gitanoerne endnu ikke havde seet nogen i deres eget Sprog trykket Bog. Han forsøgte at læse Biblen med dem — de gik med Iver ind paa Forslaget, fordi de fandt Fornøielse i det Kunststykke at oversætte. Men havde den vakkre Mand engang talt ret hjertelig til dem, troede han virkelig engang at have hos dem fremkaldt den Andagt, der ganske og aldeles gjennemtrængte ham, og saae han sig om — saa opdagede han de forsamlede Zigeunere sidde aldeles stumme, medens deres Ansigter vare fordreiede af de hæsligste comiske Grimacer. Saaledes fortæller Borrow selv. *

* Jevnfør hermed, hvad i Maanedsskriftets 6te B. Pag. 246 og flg. er anført om Zigeunernes Poesi.

Hans første Sammenkomst med Gitanoerne var i Badajoz. Han stod i Døren til Posadaen, da to Mænd, tæt indhyllede i lange Kapper, kom ned ad den snevre og næsten forladte Gade. De vilde gaae forbi, og den Enes Ansigt var ganske vendt henimod Borrow; denne sluttede sig strax til, hvem et saadant Ansigt maatte tilhøre, og berørte den Forbigaaendes Arm, hvorpaa denne standsede tilligemed sin Ledsager. Borrow udtalte et vist Ord, hvilket de, efter først at have ledsaget det med et Udbrud af Overraskelse, besvarede paa den Maade, han havde ventet. Det var Zigeunere, Medlemmer af det sælsomme Folk, som er udbredt over hele Jorden, og som overalt har vedligeholdt sine oprindelige Sæder og sit eiendommelige Sprog eller idetmindste en betydelig Deel deraf. I dette Sprog begyndte nu de Tre at samtale, og næppe havde den Rygted udbredt sig i Staden, at der var en Fremmed, som talte Rommany ligesaa godt som en Zigeuner, og som ganske vist maatte være af deres Blod, før Gaden foran Posadaen var fyldt med unge og gamle Gitanos af begge Kjøn. Pjaltede, smudsige Skikkelser med uhyggelige og lurende Physiognomier trængte sig omkring Borrow, bestormede ham med tusinde Spørgsmaal, befølte hans Hænder, Ansigt og Klæder, og gik endelig hjem med den faste Overbeviisning, at de havde opdaget En af Deres. De To, som vor Reisende først havde tiltalt, aflagde et Besøg hos ham om Aftenen. De toge Plads ved Braseroen i Midten af Værelset og begyndte at smøge smaa Papiircigarer. Den Ene var en aldrende Mand, høi og knokkelstærk, med et udtæret og tillige grotesk Ansigt, et ægte Zigeunerfjæs; han talte kun lidet, og brugte da fordetmeste underlige Udtryk. Hans Ledsager var næppe tredive Aar, af Middelhøide, men med herkuliske Lemmer; et sammenfiltret sort Haar, næsten ligt et vildt Dyrs Manke,

hang ud over Panden og langt ned paa Halsen; Ansigtet heelt bedækket af Kopar, og de lynende Öine kiggede frem der tykke Öiebryn. Han bar en uhyre Knebelsbart, og f hvide Tænder glindsede i hans brede Mund. Et udmæ ham paa en ganske besynderlig Maade: hans høire Arm vissen og hang slap og tynd ned fra Skulderen, sælsom Modsætning til den venstre Arms jernhaarde og kra Muskler. Men trods hans vilde, næsten dyriske Udseende, han meget fornuftigere end den Anden og gav Borrow mulige Oplysninger angaaende Zigeunernes Tilstand i Bad hvor de vansmægtede i den dybeste Elendighed, med Undta af en Eneste, som paa det Omhyggeligste holdt sig fjern sine Standsfæller, hvorved han naturligviis ogsaa havde draget sig disses dødelige Had. Foruden disse Tvende Borrow endnu bekjendt med en tredie Gitano, der hed nio, og som havde »et Ansigt ligesaa sort som Peber, og fulde af lumsk Ild og Lidenskabelighed, samt i det Ydre ud som Zigeuner og Bandit i een Person.« Han var erfaren end de Andre; thi han havde deeltaget i Krigen Napoleon, i hvilken han havde oplevet et Eventyr, som hvor faste de Baand ere, der knytte Zigeunerne i de forskj Lande til hinanden. »I et stort Slag«, fortalte han, »o der Forvirring, og begge Partier blandede sig i den Grad men, at der opstod et forfærdeligt Haandgemæng; en f Soldat vilde mig tillivs, og vi stødte og huggede og ba saalænge, indtil vi kastede vore Vaaben og begyndte at br længe stredes vi saaledes, men jeg var den Svagere og tede omkuld. Franskmanden satte sit Knæ paa mit Bryst, følte hans Haand om min Hals, og han greb sin Ba for at gjennembore mig; Chacoen var falden af ham,

jeg fæstede mit vilde Blik paa hans Ansigt, og vore Øine mødtes, og jeg raabte høit og lydeligt: Zincalo, Zincalo! og jeg følte, hvorledes en Gysen gjennemfoer ham; hans Haand slap øieblikkelig min Hals, og han sprang op, slog sig for Panden og græd, og saa kom han igjen tilbage til mig, og knælede ned ved Siden af mig, thi jeg var næsten død, og han tog min Haand, kaldte mig Broder og Zincalo, og han tog sin Feltflaske og gjød Viin i min Mund, og jeg fik nye Livskræfter. Og han rettede mig iveiret og førte mig udaf Kamptummelen, og vi satte os paa en Træstub, og rundt omkring os kæmpede begge Partierne, og han sagde: Lad de Hunde kun slaaes og sønderrive hinandens Struber, indtil de Alle ere døde, hvad angaaer det Zincalierne? De ere jo ikke af vort Blod, hvorfor skulle vi saa udgyde det for dem? Saaledes sad vi da lang Tid paa Træstubben og talte om vort Folks Anliggender, og jeg havde kunnet høre paa ham hele Aar; thi han fortalte mig Hemmeligheder, som fik mine Øren til at klinge, og jeg indsaae snart, at jeg aldeles Intet vidste, omendskjøndt jeg tilforn havde betragtet mig selv som en fuldkommen Zincalo. Saaledes sad vi, indtil Solen gik ned og Slaget var forbi, og han foreslog mig at flygte med ham til hans Hjem, som var Mayoros (Magyarernes) Land, og der at leve med Zincali; men jeg havde ikke Mod dertil; saa omfavnede vi da hinanden, og han vendte tilbage til Gabinoerne, medens jeg igjen gik til min Bataillon.«

Ledsaget af denne Antonio reiste Borrow igjennem den øde Hedestrækning i de spanske Grændsedistricter, paa en Hest, der var atten Aar gammel, af en spøgelseagtig hvid Farve, havde et kort Liv og lange Been, og efter det Ydre at dømme maatte være en ægte Rosinante, men som, naar den først engang var

kommen i Løb, var en sand Djævel. Zigeuneren, der reiste „i Egyptens Forretninger“, behøvede paa den ensomme Landevei aldeles ikke at være bange for Røvere, men havde maaskee Mere at befrygte af Politiet i Byerne. Medens derfor vore Reisende ubekymrede trave hen over Heden, nærme de sig kun i Aftenens Tusmørke eller efter omhyggelige Recognosceringer de beboede Steder. Da de opdage Meridas Taarne, hvor Antonio maa opholde sig nogle Dage „i Egyptens Forretninger“, rider han iforveien og lader sin Reisekammerat vente udenfor Byen under en faldefærdig Muur. Indviklet i sin sønderrevne Zigeunerkappe falder han isøvn, indtil han vækkes af en Stemme, der tiltaler ham i Gitanosproget. En gammel Hex sidder paa Hug foran ham, hun er afskyelig styg og næsten kulsort i Ansigtet. Paa hendes Opfordring følger han med og kommer gjennem afsides liggende forfaldne Gader til et stort, gammelt Huus, hvor hun fører ham ind i et rummeligt Værelse, der vilde have været ganske mørkt, hvis ikke en Brasero havde udbredt et svagt Lysskjær i Baggrunden. Omkring den varmende Pande sidde to Skikkelser paa Hug, den gamle Kvindes Datter og Datterdatter. Den Gamle bliver snart gemytlig og fortæller sin Historie. Opholdet i Spanien behager hende aldeles ikke; hun længes efter at komme tilbage til Corahai (Maurerne). Der var hun engang med hendes „Ro“, som var spansk Soldat i Ceuta. Men en Dag sagde han til hende: Jeg er kjed af at leve her, hvor der ikke findes Brød og endnu mindre Vand, jeg vil flygte og blive Corahano; endnu inat vil jeg myrde min Sergeant og flygte til Maurernes Leir. — „Gjør det min Chabo“, sagde Konen, „saasnart det er muligt, vil jeg følge Dig og blive Corahana.“ Samme Nat myrdede han sin Sergeant, der fem Aar iforveien havde kaldt ham Calo og forban-

det ham, sprang ned af Volden og undkom trods de mange Geværskud til Corahai. Konen blev Marketenterske i Ceuta og hørte i samfulde to Aar Intet fra hendes Ro. En Dag traadte en Fremmed i Maurerdragt ind i hendes Telt; han var næsten ligesaa sort som en Morian og sagde til hende i Zigeunersproget: „Din Ro venter, min lille Søster, kom med mig, jeg vil bringe Dig til ham.“ Efter nogen Betænkning vandrede hun afsted med den Ubekjendte, og kom snart til Corahaiernes Land, hvor hun fandt Manden som Soldat i en By, der var beboet af lutter spanske Renegater og Zigeunere. Med ham drog hun nu omkring, indtil han faldt i en Fægtning. I nogen Tid var hun Enke, da kom hiin Fremmede, der havde ført hende til hendes Mand, igjen til hende og sagde: „Kom med mig, lille Søster, Din Ro er i Nærheden.“ Og hun gik med ham, og udenfor i Ørkenen traf de en Skare Mennesker, der vare ligesaa sorte og klædte ligesom den Fremmede. „Hvor er min Ro?“ spurgte Konen. „Her er han, lille Søster“, sagde derpaa den sorte Mand, „her er han; fra denne Dag af er jeg Din Ro, og Du min Romi; kom, lad os gaae, thi der er fuldt op at bestille.“ Og hun vandrede med ham, og de levede fire Aar sammen med hinanden paa ægte Zigeunermaneer, de hokkawerede, og chorerede og sagde Baji. Men da de en Dag satte over en Flod, kantrede Baaden, og Alle druknede med Undtagelse af den Gamle og hendes lille Datter, der nu betlede sig tilbage til Spanien. — Borrow forblev tre Dage i dette Huus i en Art Fangenskab; thi han turde ikke overskride dets Dørtærskel. Den gamle Hex var et yderst uhyggeligt Væsen, en Tyvekvinde og Giftblanderske. Mangengang standsede hun midt i en lidenskabelig Tale, stirrede ud i det tomme Rum, rakte Hænderne ud, som om hun vilde støde usynlige Gjenstande fra sig, og hen-

faldt derpaa i Krampetrækninger, indtil en spygelig Latter atter bragte hende til sig selv. Borrow vandt, medens han opholdt sig der, i saa høi Grad hendes Bevaagenhed, at hun i en fortrolig Time tilbød ham sin Datterdatter tilægte. Han nærede imidlertid i høi Grad Tvivl, om han ogsaa var værdig til denne store Ære, og gav desuden til Undskyldning, at han kun havde daarlig Raad til at gifte sig. Men Zigeunermoderen vidste Raad herfor. »Min Datterdatter«, sagde hun, behøver ikke Nogen til at sørge for hende, hun formaaer til enhver Tid at sørge for sig selv og for hendes »Ro.« Hun kan hokkawere, sige Baji, og Faa kunne maale sig med hende i at stjæle a pastesas. Var hun blot først i Madrid, saa vilde hun fortjene Penge skjæppeviis. Derfor bør Du tage hende med Dig derhen; thi her er hun til ingen Nytte, her er Intet at fortjene. Men der vilde hun kunne gaae klædt i Lachipi og Sonacai (Silke og Guld), medens Du vilde kunne ride omkring paa din forthalede Gra; og naar I saa havde erhvervet Eder rigtig mange Penge, saa kunde I vende tilbage hertil og leve som en Crallis, og alle Crate i Chim del Mauro vilde bøie deres Hoveder for Eder. Hvad siger Du til min Plan, min Londoner Caloro?« Og selv da Barrow indvender, at han maa tilbage til London, giver den Gamle dog ikke tabt, men foreslaaer ham at tage Datterdatteren med, da hun aldeles ikke er bange for en Søreise, eller ogsaa at flygte med hende over til Berberiet, hvor hun da ogsaa giver ham Udsigt til at kunne nyde hendes behagelige Selskab. Paa Borrows Spørgsmaal, hvoraf de da skulde leve der, udbryder hun, høist fortrydelig over en saadan Uvidenhed: »En Londoner Caloro spørger mig, hvad vi skulle bestille i Carahaiernes Land? Aramali! taler jeg da med en Lilipendi (en Dumrian)? Er der ikke Heste at chore og Æsler

og Muulæsler? Tag derfor Chabien og drag til Madrilati for at vinde Parnes'en, og naar Du har vundet ham, saa kom tilbage, og saa ville vi gjøre et Gjæstebud for alle Busnaer i Merida, og jeg vil blande Noget i deres Spise, saa de skulle døe deraf og briste som forgiftede Faar. Og naar de have spiist, ville vi forlade dem og flygte over til Maurernes Land, min Londoner Caloro." Men den Londonske Caloro forblev ufølsom for Chabien, for Zigeunerstammens Perle, og afreiste fra Merida uden Romi, endnu bestandig ledsaget af Antonio. Et langt Ridt indtil seent ud paa Natten bragte de Reisende ludtrætte til Trujillo; der fandt de intet Natteqvarteer, thi det Zigeunerhuus, hvor de vilde overnatte, var lukket, og i Byen turde Antonio ikke lade sig see: hans kjødelige Broder havde der prydet Galgen, og Antonio havde maaskee gjort sig værdig til den samme Skjæbne. Først seent paa Natten fandt de ude i Skoven de Zigeunere og den Hvile, efter hvilken de længselsfuldt havde søgt. Dog varede det ikke synderlig længe; thi et Forsøg, som Banden havde gjort paa at befrie en fangen Forbryder var Grund til, at Alguaziler og bevæbnede Bønder overfaldt den, og Borrow maatte tilligemed sin Reisekammerat hovedkulds tage Flugten. Igjennem den nærmeste By sniger Antonio sig ene i Forveien, og hans Ledsager følger ham over en Hede, hvor den smalle, sandede, forladte Vei snoer sig igjennem Tjørne og mandshøie Bregner. Borrow begynder allerede at blive bange for at have forfeilet sin Mand; da bliver han raabt an, og ud af det tætte Buskads kigger Gitanoens vilde sorte Hoved med de stirrende Øine. Her maa han opvebie et Sendebud; de hvile sig og holde Maaltid, skjulte i en Fordybning, hvor Antonio ikke engang vover at tænde Ild, af Frygt for, at Røgen skal forraade dem. Efter lang Tøven

kommer Sendebudet endelig i Skikkelse af Antonios Datter; men hendes Efterretninger ere ikke gode: den Bande, med hvilken Antonio har havt til Hensigt at forene sig, er falden i Justitsens Hænder. Han maa vende om med uforrettet Sag, og Borrow fortsætter nu sin Reise alene.

Paa denne Maade færdedes han mellem de spanske Zigeunere, uden at skye Møisommeligheder og Farer og uden at lade sig afskrække af de Bespottelser, som ofte vare Lønnen for hans Omvendelsesiver. Men derved erhvervede han sig et saa nøie Kjendskab til dette sælsomme Folks Eiendommeligheder, som næppe Nogen før ham har været i Besiddelse af, og vi benytte hans Erfaringer til Grundlag for den følgende Fremstilling.

Om deres Fortid vide Zigeunerne kun yderst Lidet. Sagnet om, at de nedstamme fra Ægypten, hvilket i Middelalderen blev opfundet af de Geistlige, have de ladet staae til Troende, fordi det skaffede dem Folkenes Medfølelse. En selvstændig Tradition angaaende deres Hjemstavn have de ikke; ei engang angaaende den Tid, paa hvilken de kom til Spanien, kunne de give nøiagtig Besked. De blive først omtalte i den anden Halvdeel af det femtende Aarhundrede, hvilket passer ret godt med den Tid, paa hvilken de ankom til Tydskland og Frankrig; thi først lidt efter lidt trængte de frem imod Vesten. Inden kort Tid bleve de en utaalelig Landeplage. Hordeviis udbredte de sig over det aabne Land, hvis Beboere tungt maatte føle deres Nærværelse. Muulæsler og Heste forsvandt af Staldene og fra Græsgangene for at komme tilsyne paa fjerne Markeder, hvor Zigeunerne ofte kun solgte dem for atter at have den Fornøielse at stjæle dem; Faare- og Gedehjorderne maatte stille Bandernes umættelige Sult. Ofte leirede en talrig Horde sig i Nærheden af en afsides liggende og svagt befolket Landsby

og veg ganske vist ikke af Pletten, før den, lig en Græshoppesværm, havde fortæret Alt, hvad Beboerne eiede, eller før en tilstrækkelig væbnet Magt var opbudt imod den. Da greb man i største Hast Flugten; Kvinder og Børn fløi paa afmagrede men livlige Æsler hen over Markerne; pjaltede og vildtudseende Mænd travede tilfods ved deres Side, medens en lille Afdeling, som var bevæbnet med rustne Flinter og Sabler, forestillede Bedækning for Tilbagetoget og fra deres kraftige Heste truede den forfølgende Fjende, idet de nu og da hilste ham med Zigeunerhornet.

Vee den velhavende Reisende, som dengang mødte en saadan Horde i en eensom Egn. Maaskee reiser han fra Sevilla til Madrid, og Sierra Morenas uhyggelige, vilde Bjergkløfter ligge allerede langt bagved ham. Hans Hjerte, som i nogen Tid har været trykket af Angst, bliver lettere; Blodet, som ofte har været nærved at blive til Iis i hans Aarer, begynder nu at løbe varmere og hurtigere; han tænker allerede med stille Nydelse paa Posadaen og den velsmagende Æggekage. Solen gaaer ned bag den vilde og takkede Bjergryg bagved ham; han har naaet Bunden i en lille Dal, hvor der risler en Bæk, som tilbyder hans trætte Dyr Vederkvægelse; han staaer i Begreb med at ride opad Høiens Skraaning, hans Blik vender sig derhen, pludselig opdager han fremmede, vilde, men maleriske Skikkelser paa Høiens Rand. Den nedgaaende Sol belyser med sine skraae Straaler røde Kapper, enkelte med Turbaner forsynede Hoveder, uhelbdvarslende Ansigter med sorte flagrende Haar. Den Reisende betænker sig et Øieblik; men han beroliger sig med den Tanke, at han jo ikke mere er i Bjergene, og at ingen Fare for Røvere truer ham paa alfar Landevei; han rider videre. Snart befinder han sig midt imellem Zigeunerska-

ren, og Alle standse. Man seer paa ham med et Udtryk, som kun er at finde i en »Roms« Pine; derpaa opstaaer en Pludren i et for den Reisende uforstaaeligt Sprog, endelig glider et hæsligt udseende Barn ned af et halt Muuldyr og beder i den hellige Jomfrues Navn om en Gave. Med rystende Haand tager Vandreren sin Pengepung frem og vil lukke den op, men han naaer ikke sin Hensigt; thi et Kølleslag, ført af en usynlig Haand, falder paa hans Hoved, og han styrter af Sadlen. Den næste Morgen finder en Arriero et nøgent Lig paa Landeveien, og efter otte Dages Forløb minder kun et simpelt Trækors ved Siden af Veien om denne mørke Begivenhed.

Zigeunernes meest berygtede Gjerning i hine uordnede og lovløse Tider bliver omtalt i et endnu meget almindeligt Folkesagn, hvis Hovedindhold stadfæstes af troværdige Historieskrivere. Henimod Midten af det sextende Aarhundrede, saaledes fortæller man, boede en vis Franzisco Alvarez i Logronno, Hovedstaden i Provindsen Rioja. Han var noget tilaars, maadeholdende, taus og sædvanligviis fordybet i Tanker; han boede ved Siden af Hovedkirken og fortjente sit Ophold ved Handel med Bøger og Haandskrifter. Han var en meget lærd Mand og læste næsten bestandig i de Bøger, han havde tilsalgs. Deriblandt var der ogsaa adskillige i et ubekjendt Sprog og med ubekjendte Typer, hvilke kun han og nogle af hans Venner, Domherrerne, kunde forstaae. De Geistlige, som tillige vare hans fornemste Kunder, besøgte ham hyppig og underholdt sig gjerne med ham. I hans Ungdom havde han reist meget, og i Spanien kjendte han de forskjellige Provindser og de mærkværdigste Byer. Ogsaa i Italien og Berberiet skulde han have været. Han var imidlertid stedse meget tilbageholden og taus angaaende sine Reiser, og naar Nogen begyndte at tale derom, blev hans Ansigt endnu

mere bedrøvet og mørkt end ellers. En Dag, det var i Begyndelsen af Høsten, fik han Besøg af en Præst, til hvem han meget længe havde staaet i et venskabeligt Forhold. Præsten traf ham i en endnu sørgmodigere Stemning end sædvanlig, talte længe deeltagende til ham og trængte ind paa ham for at erfare den Kummer, der nedtrykte ham. Da brød endelig Boghandleren sin Taushed med følgende Ord: „Jeg er rigtignok i Besiddelse af en Hemmelighed, som ligger mig tungt paa Hjerte, men som jeg desuagtet kun ugjerne aabenbarer; men jeg har en Anelse om, at mit Endeligt er nær, og at en frækkelig Ulykke vil overgaae denne By; jeg vil derfor lette mit Hjerte, thi det vilde være Synd at tie. Som I veed, er jeg født i denne By, og jeg forlod den for at studere i Salamanca. Efter at være bleven Licentiat forlod jeg Universitetet og vandrede gjennem Spanien, idet jeg paa fattige Studenters Viis ernærede mig med min Guitar. Jeg havde talrige Eventyr og led ofte megen Nød. Paa en Reise fra Toledo til Andalusien igjennem den raae Bjergegn faldt jeg i Hænderne paa en Bande Gitanos, der sædvanlig husere i disse Egne og udplyndre eller myrde de Reisende. Mig var Døden vel ogsaa bestemt, og det var maaskee kun min Kunstfærdighed paa Guitaren, som frelste mit Liv. Jeg opholdt mig temmelig længe hos dem, indtil de overtalte mig til at blive En af deres, hvorpaa jeg med mange sælsomme og forfærdelige Ceremonier blev optaget i deres Samfund. Jeg var nu Gitano og plyndrede og myrdede med dem. Høvidsmanden over Gitanoerne havde en eneste Datter, der saa temmelig var i Alder med mig; hun var meget smuk, men tillige meget stærkt bygget; denne Gitana fik jeg til Hustru, og jeg levede med hende flere Aar og havde Børn med hende. Min Kone var en ægte Gitana, og alle hendes

Stammes onde Egenskaber syntes at være forenede i hende. Endelig blev hendes Fader dræbt i en Skjærmydsel med Hermandadens Folk, og Høvidsmandsværdigheden gik nu gjennem min Kone over paa mig. I Begyndelsen havde vi elsket hinanden; men lidt efter lidt var Gitanolivet blevet mig modbydeligt, og da min Kone meget snart mærkede det, fattede hun et dødeligt Had til mig. Da hun frygtede, at jeg vilde fjerne mig fra Banden og maaskee forraade den, bragte hun en Sammensværgelse istand imod mig, og saaledes blev jeg engang, da vi befandt os overfor den mauriske Kyst, greben af de andre Gitanos, bunden, ført over Vandet og solgt som Slave til Maurerne. Længe forblev jeg i denne Tilstand, indtil endelig en Munk løskjøbte mig. Jeg fulgte ham til Italien, hans Hjemstavn, og blev der flere Aar, indtil jeg pludselig blev dybt greben af Længsel efter Fædrelandet; jeg vendte da tilbage til Spanien, nedsatte mig her, og levede af Salget af de Bøger, som jeg for Størstedelen havde hjembragt fra mine Reiser. Min egen Historie skjulte jeg imidlertid paa det Omhyggeligste, saasom jeg var bange for, at de Love, som vare blevne givne imod Gitanos, ogsaa kunde blive anvendte paa mig. Den Tilstand, i hvilken I idag finder mig, har sin Oprindelse fra igaar. Jeg havde været i Augustinerklostret med en arabisk Bog, som en lærd Munk vilde see. Underveis overraskede Natten mig. Jeg blev snart vildfarende og kom endelig til et forfaldet Huus, som jeg kjendte; jeg vilde nu atter fortsætte min Gang til Staden, da jeg hørte Stemmer bag Ruinerne; jeg lyttede og gjenkjendte Gitanoernes Sprog; jeg vilde flygte, da et vist Ord fængslede min Opmærksomhed. Det var Ordet Drao, hvormed de betegne den Gift, de bruge til at ihjelslaae Kvæget; de sagde nu, at den Gift, de havde udstrøet, nu skulde bekomme

Indbyggerne i Logronno vel. Nu lurede jeg ikke længer, men flygtede. Min Frygt forøgedes endnu af den Omstændighed, at jeg troede at have hørt min Stammes særegne Dialect; jeg gjentager det, jeg har en Anelse om, at en frækkelig Ulykke svæver over denne By, og at mine Dage ere talte.« Den Geistlige adspurgte ham endnu nøiere angaaende enkelte Puncter i hans Fortælling, søgte at vise ham det Ugrundede i hans Ængstelser, og tog endelig Afsked. Allerede den næste Dag udbrød der en Sygdom i Logronno. Den var af en ganske eiendommelig Art; den opstod ikke lidt efter lidt, men viste sig pludselig i hele dens Heftighed. Svimmelhed var det første Symptom, derpaa fulgte Brækninger, heftige Krampetrækninger og endelig som oftest Døden. Ligene svulmede op og bleve blaasorte med purpurrøde Pletter. I Husene og paa Gaderne hørte man Intet uden Veeklager; Lægemidlerne vilde aldeles ikke virke; Lægekunsten traadte forgjæves i Skranken mod denne forfærdelige Pest, og inden faa Dages Forløb havde den største Deel af Logronnos Beboere bukket under for den. Boghandleren var strax ved Begyndelsen af den fortærende Landeplage forsvunden. — Engang midt om Natten bankede det paa Døren hos den omtalte Præst, han vaklede selv til Døren og aabnede den — han var nemlig den eneste af hele Husets Befolkning, som var bleven ilive, og kom sig kun langsomt efter Pesten —; en uhyggelig, spøgelseagtig udseende Skikkelse viste sig for hans Blik, det var hans Ven Alvarez. De gik ind i Huset, hvor Boghandleren, efter at have fæstet et uhyggeligt Blik paa Præstens udtærede Ansigt, udbrød: »Ogsaa I, seer jeg, har nydt af den Drao, som Gitanoerne have udstrøet. I maa nemlig vide«, vedblev han, »at Sendebud fra Banden, som har forsamlet sig her i Omegnen, have forgiftet Brøndene i Logronno

for at lette sig Udførelsen af en anden Plan. Saasnart Sygdommen viste sig, gjenkjendte jeg strax Virkningen af Gitanoernes Gift, som deres Forfædre have medbragt fra de ostindiske Øer, og da jeg tillige gjættede deres Hensigter, forklædte jeg mig som Gitano, for om muligt at udspeide deres Planer. Det er lykkedes mig, og jeg veed nu, at de fra Begyndelsen af have havt til Hensigt at udplyndre Byen, saasnart dens fleste Beboere ikke mere ere istand til at forsvare den. Imorgen Middag ville de gjøre deres Forsøg. Der er ingen Tid at spilde, lad os give dem af vore Medborgere, som endnu ere ilive, Underretning herom, for at de kunne holde sig beredte til Forsvar.« Vennerne begave sig til den fornemste Øvrighedsperson, som kun i en ringe Grad havde været angreben af Sygdommen; med Forbauselse og Rædsel hørte han Boghandlerens Fortælling og traf strax Foranstaltninger til at tilintetgjøre Gitanoernes Planer.

Alle vaabendygtige Beboere i Logronno bleve sammenkaldte; man lukkede Stadens Porte med Undtagelse af Hovedporten, og den lille Skare Forsvarere, der næppe var 60 Mand stærk, opstillede sig paa Torvet, som Gitanoerne, ifølge Boghandlerens Udsagn, først vilde bemægtige sig, for derfra at udbrede sig i Staden. Paa almindeligt Forlangende blev Boghandleren udnævnt til Anfører. Middagstimen var allerede forbi; Himlen var overtrukken med Tordenskyer, der mørke og tunge hang over Byen; taus og ubevægelig og med dødelig Forbittrelse og Hævnlyst i Hjertet oppebiede den lille Skare Fiendens Ankomst. Pludselig løftede Alvarez, der opmærksomt havde lyttet, sin Haand iveiret; strax derpaa hørte man en Larm, en Brusen ligesom i Træerne, naar de bevæges af Vinden, eller som en fjern Bølgelarm; den blev lydeligere og lydeligere

og kom fra den snevre Gade, som løber fra Hovedporten til Torvet; Alles Øine vendte sig i denne Retning .... I hele denne Nat ringede Klokkerne i Logronnos Kirketaarne, og de faa Præster, som vare undslupne Pesten, sang Lovsange til Herren og til den hellige Jomfru, fordi Byen var bleven befriet fra Hedningernes Hænder. Gitanoernes Angreb var fuldstændig blevet afslaaet, og Torvet og Hovedgaderne vare bedækkede med deres Lig. Det var et frækkeligt Skue: der laae Mænd, som vare sortere end Mulatter, med Raseri og Forbittrelse endnu kjendelige i de stivnede Ansigtstræk, vildtudseende Fruentimmer laae udstrakte paa Jorden i deres udenlandske Dragt, med det sorte Haar, der var ligesaa langt som en Hestehale; ja der manglede end ikke magre, nøgne Børn, som med deres smaa Hænder krampagtig omfattede Kniv og Dolk. Af Borgerne syntes ingen at være falden, og da de, efter at Fjenden under vilde Hyl og Veeklager var flygtet, holdt Tælling, manglede der kun En, og denne Ene var Alvarez, der aldrig mere kom tilsyne. Midt under Kampen var det Tordenveir, der saa længe havde svævet over Logronno, brudt løs med et forfærdeligt Raseri og havde udbredt et formeligt ægyptisk Mørke. En Borger paastod, at da han sidstegang havde seet Alvarez, havde denne været langt foruds for sine Vaabenfæller og i en fortvivlet Kamp med tre kjæmpemæssige unge Zigeunere, som syntes at adlyde en høi Fruentimmerskikkelse, der stod ved Siden af dem og var overlæsset med barbariske Prydelser samt havde en Sølvkrone paa Hovedet. Saaledes lyder Sagnet om Boghandleren i Logronno."

Befolkningens Klager over Zigeunernes Misgjerninger bleve endelig saa lydelige, at den dorske spanske Justits ikke længer kunde undlade at skride ind. 1499 blev den første Lov udstedt

imod dem, i hvilken de under Galeistraf bleve banlyste fra Spanien. Men denne Strenghed havde saameget ringere Virkning, som Gitanoerne fandt Beskyttelse hos de fornemme Herrer, til hvis Gunst de forstode at anbefale sig, deels som Hestehandlere, deels ved andre Smaatjenester, og ligeledes hos Øvrighedspersonerne, hvilke de bestak, og først efter Carl den Tredie, der stillede Zigeunerne lige med de øvrige Spaniere, men forbød Brugen af deres Sprog, deres Levevüs og deres Dragt, er der indtraadt nogen Forandring i deres Tilstand. Rigtignok er denne Forandring ikke gjennemgribende, men den er dog saa stor, at Zigeunerne selv kun med bittre Klager omtale den nye, slette Tid, og Forandringen gaaer ogsaa i en Retning, der med Tiden lover at løse det faste Baand, som indbyrdes sammenholder dem — og dette vilde være det første Skridt til deres Opløsning som Kaste. Selv Zigeuneren med den visne Arm klagede saaledes til Borrow: „Vi ere ikke mere de Folk, som vi tidligere vare, da vi færdedes i Sierraerne og Ørknerne og holdt os fjernt fra Busnaerne; vi have levet iblandt Busnaerne saalænge, at vi næsten ere blevne dem lige, og vi ere ikke mere som een Sjæl, beredte til at staae hinanden bi til alle Tider og i alle Forhold; ja meget ofte er Gitanoen sin Broders værste Fjende. Kun faa af os slaae sig i Sommeren sammen og leve paa Hederne eller imellem Bjergene, og der lykkes det os stundom at faae en Hest eller et Muuldyr for Intet, og stundom give vi ogsaa en Busna Et paa Siden af Hovedet og udplyndre ham; men det er kun sjelden at vi vove saameget." Dette Udsagn fandt Borrow fuldkommen stadfæstet ved sine egne Erfaringer; de fleste Zigeunere have nedsat sig i Stæderne og Landsbyerne, og naar de endnu streife omkring bevæbnede, er det kun enkeltviis eller i

Flokke af faa Personer, som kun ere farlige for den enkelte Vandrer. En Undtagelse herfra gjorde den sidste Borgerkrig, da Gitanoerne benyttede sig af den almindelige Forvirring til igjen at begynde paa deres gamle Røverhaandværk. De gjorde flere Forsøg paa at danne større Bander, dog bestode disse ikke længe; thi med det nedarvede for Stammen eiendommelige Had til alle Ikkezigeunere er ogsaa den deraf udspringende Følelse af Sammenhold i en betydelig Grad aftaget. Ved Siden af Heste- og Muuldyrhandelen og Smedeprofessionen er Zigeunernes vigtigste Haandtering nu at klippe Muuldyr og Heste, arte de esquilar. Det er nemlig i Spanien Skik og Brug, med en overordenlig Omhyggelighed at klippe og udpynte forskjellige Dele af Hesten. I den største Deel af Spanien bliver denne Haandtering næsten udelukkende dreven af Gitanoer, og de Fattigere erhverve sig næsten ene derved deres Livsophold. Ogsaa som Dyrlæger finde Gitanoerne Beskjæftigelse. Hvad Manden ikke fortjener, maa Konen skaffe, og Fruentimmernes Dygtighed i denne Henseende vurderes som en vigtig Deel af Udstyret, naar der er Tale om Giftermaal. At spaae af Haanden er ikke blot en directe Erhvervskilde for dem; thi da de derved komme i en fortrolig Omgang med mange unge Personer af begge Kjøn, saa benytte de denne Leilighed til at drive visse Biforretninger, som de lade sig godt betale; ogsaa forstaae de ganske fortræffelig at drage Nytte af den Lokalkundskab, de erhverve ved deres Besøg i mange Huse. Lettroende og velhavende Personer føre de ogsaa meget ofte bag Lyset ved det Foregivende, at de ville hjælpe dem til Opdagelsen af en skjult Skat, hvortil imidlertid stedse udfordres enten Penge eller Kostbarheder. Antallet af Zigeunere i Spanien kan vel endnu beløbe sig til omtrent 40,000, og med Undtagelse af

Galizien og de baskiske Provindser ere de udbredte over hele Landet.

I Madrid, ligesom overhovedet i Castilien, findes der kun yderst faa Zigeunere, i det Høieste et halvt Hundrede. De boe i to snevre og smudsige Gader, Calle de la Comadre og Calleja de Lavapies, i Nærheden af Mercado, hvor de drive deres Forretninger. Der kan man hver Torvedag see Mændene med en Skindmær, et stivbenet Muuldyr eller et brudt Æsel, hvormed de forstaae at fortjene deres Par Piastre. Besidde de engang et virkelig værdifuldt Dyr, saa lade de det aldrig komme udenfor Stalden og vise det kun der til de Kjøbelystne — hvortil de have deres gyldige Grunde; thi de have kun sjelden erhvervet det paa en ærlig Maade. Andalusien er Zigeunernes Hovedsæde. Mange boe i Huler i de høiere liggende Bjergkløfter af Alpujaras, ved hvis Fod Granada ligger. De fleste Gitanos i Granada ere Jernarbeidere, og det er ikke sjelden at finde hine Huler befolkede af Zigeunersmede og deres Familier, som under Jorden haandtere Hammer og Knibtang. En saadan Smedie er et malerisk Syn, især ved Nattetid. De brune, halvnøgne Skikkelser, der belyses af det mørkerøde Skjær, bevæge sig som Dæmoner omkring den opblussende Flamme, medens Hulen med dens nøgne, sorte Klippevægge, og Loftet, hvor Røgen bliver hængende i tykke Skyer, ikke just afgiver noget daarligt Billede paa Helvede. Ældre Love forbyde Zigeunerne at være Grovsmede, formodenlig fordi denne Profession staaer i altfor nær Forbindelse med Hestehandelen; dog ere begge disse Erhvervsgrene endnu den Dag idag Gitanoernes vigtigste Beskjæftigelse. De bosiddende Zigeunere have intetsteds nedsat sig i større Antal end i Sevilla og navnlig i den berygtede Forstad Triana. Her opholde de sig i rædsomme

Huler, imellem forfaldne Mure og forladte Klostre. Her seer man dem svinge Hamren eller med øvet Haand føre Saxen som Esquiladorer. Fruentimrene strøife med et Par gule Børn paa Armen eller paa Ryggen omkring i Byen, sælge Elskovsdrikke og spaae i fornemme og simple Huse eller sidde paa Hug ved Guadalquivirs Bred og riste Kastanier, som de sælge til de slikmundede Sevillanere; Andre, som staae i Forbindelse med Smuglere, drive Bisseframhandel med Varer, der ere førte over Grændsen fra Gibraltar. Mangengang, om Aftenen, see Gitanerierne eller Zigeunerkvartererne ganske andre Gjæster end deres sædvanlige Beboere, nemlig unge fornemme Wellystlinge, for hvilke Konerne og Pigerne maae opføre deres vellystige Dandse. Ostindiens Døttres gløbende Blikke antænde ofte en ubetvingelig Lidenskab i Gjæsternes Hjerter, som imidlertid kun sjelden tilfredsstilles. Thi hvor usædelig end en Gitana er i Ord og Gebærder, saa afskyer hun dog Europæeren, Busnaen, altfor meget som et ureent Væsen, til at hun skulde tillade ham Fortroligheder, og legemlig Kydskhed er maaskee den eneste Dyd, Zigeunerinden er i Besiddelse af; men saameget desto strengere bliver ogsaa denne Dyd bevogtet. Selv Ægteskab imellem en Zigeunerinde og en Busna er noget Uhørt.

I Almindelighed ere Zigeunerne meget fattige, og et Par cachas og nogle mindre Saxe udgjøre ofte hele deres Formue; mangengang gjøre de en god Handel, men der er just ikke synderligt Forslag i Pengene, og som oftest udgives de i Suus og Duus. Den, der er i Besiddelse af et Par Æsler, ansees for at være en velhavende Gitano; dog gives der ogsaa virkelig rige Zigeunere, som drive en udbredt Handel med Heste og Muuldyr. Disse besøge de fjerneste store Markeder og gjennemreise ofte hele Spanien. Paa det bekjendte Kvægmarked i

Leon saae Borrow en Zigeunerfamilie, som bestod af en Mand paa omtrent 50 Aar, en Kone i samme Alder, og et smukt ungt Menneske, deres Søn. De vare rigt klædte efter Zigeunermaneer: begge Mændene bare Zamarras med Knapper af massivt Sølv, og Konen var iført en Ridedragt med meget Guldbroderi og store Guldørenringe. De vare fra Murcia, som ligger meer end hundrede Leguas borte. En Kjøbmand fortalte Borrow, at de vare accrediterede paa hans Huus for tyvetusinde Piastre. Naar saadanne rige Zigeunere ikke skamme sig over deres Herkomst, saa besidde de en stor Indflydelse paa deres Standsfæller; deres Villie gjælder som Lov, og de andre Zigeunerne adlyde dem ubetinget. Foretrække de derimod Busnaernes Selskab for deres eget Blod, eller vægre de sig ved at staae deres mindre lykkelige Brødre bi i Nød eller Fangenskab, saa blive de betragtede med Foragt og Afsky.

Et Exempel paa den broderlige Følelse, med hvilken Zigeunerne endnu trods megen indtraadt Opløsning betragte hinanden, meddeler Borrow fra Cordova, hvor Følgende var hændet to til tre Aar før hans Ophold i denne By. En af de fattigste derværende Gitanoer havde stukket en Spanier ihjel, var bleven greben, stillet for Retten og domfældt. Et Mord betragtes just ikke med en forfærdelig Afsky i Spanien, og Forbryderen straffes sjelden paa Livet, naar han blot kan bevæge den offenlige Anklager til at afgive en formildende Beretning. Men i dette Tilfælde hjalp Penge ikke; den Myrdede havde mægtige Venner og Slægtninge, som høirøstet forlangte Retfærdighed. Forgjæves anvendte Gitanoerne deres Indflydelse hos Øvrigheden — og denne Indflydelse var ikke ringe —; forgjæves bød de store Summer for at faae Dødsstraffen forandret til livsvarigt Fængsel i Ceuta. — En af de rigeste Gitanoer,

Fruto, tilbød for sin Deel at bidrage 5000 Kroner, medens alle de Øvrige gjorde Tilbud i Forhold til deres Midler — det hjalp Intet, og Zigeuneren blev henrettet paa Torvet. Dagen før Henrettelsen forlode alle Zigeunere uden Undtagelse Cordova, aflaasede deres Huse og toge deres Heste, Muuldyr, Esler, Kvinder og Børn og den største Deel af deres Huusgeraad med. Ingen vidste, hvorhen de havde begivet sig, og i flere Maaneder vare de usynlige, indtil de lige med Et igjen viste sig i Staden; dog var der Nogle, som aldrig mere vendte tilbage. Og saa stor var Zigeunernes Rædsel over deres Broders Skjæbne, at de betragtede den offenlige Plads som forbandet, og da Borrow var i Cordova, var der endnu mange Gitanoer, der for ingen Priis vilde betræde det Sted, hvor deres Broder var bleven henrettet.

Da der endnu kun finder ringe Tilnærmelse Sted mellem Spanierne og Zigeunerne, er det intet Under, at disse for Størstedelen have vedligeholdt deres Eiendommelighed i det Ydre og i Sæderne. I Klædebragten er Forskjellen just ikke meget stor. Zigeuneren bærer en spids Hat med en smal Krampe, om Vinteren en Zamarra af Lammeskind, om Sommeren en bruun Klædes Trøie; indenfor denne har han i Almindelighed en rød Plydses Vest med mange Hægter og Maller. Et rødt Silkebælte slutter tæt om Livet og er som oftest Gjemmestedet for hans Cachas. Beenklæder af grovt Klæde eller af Skind naae ham ned til Knæerne; Skinnebenene beskyttes af Uldstrømper, stundom ogsaa af en Sort Gamascher af Klæde eller Skind; plumpe Sko fuldende Dragten, der i det Hele taget ligner den, som bæres af Chalanerne (Hesteprangerne) og Muulæseldriverne, kun med den Undtagelse, at Zigeuneren bærer sin Dragt med en lapsagtig Skjødesløshed, der gjør, at man

strax ved første Diekast kan kjende ham. Gitanaen bærer den sædvanlige spanske Fruentimmerdragt, dog ikke Mantillen, og udmærker sig ofte ved langt flagrende Haar, samt stedse ved store, glimrende Drenringe. Zigeunerne ere af Middelstørrelse og sædvanligviis udrustede med ualmindelig Kraft og Smidighed; det er meget sjelden, at man finder en Krøbling iblandt dem; sandsynligviis omkomme disse allerede i den spæde Barndom, da de vel næppe ere istand til at udholde de Savn og Ubehageligheder, for hvilke Zigeunerlivet er udsat, og som stedse giver „Romens" skarpt udprægede og udtryksfulde Ansigt noget Djærvt og Raat. Ansigtets Farve er ikke altid eens, kun er den stedse mørkere end Spaniernes, og man finder Enkelte, der ere ligesaa mørke som Negrene. Tænderne ere hvide og stærke, Munden fordetmeste smukt formet. Men hvad der adskiller dem fra enhver anden Menneskeklasse, er det sælsomme, stirrende Udtryk i Diet, et uhyggeligt og vildt Blik, som man ikke saa let glemmer, naar man engang har seet det.

De faa Spor af Religion, som lade sig opdage hos dem, minde om Orienten. De iagttage rigtignok stedse det Lands Religionsskikke, i hvilket de netop befinde sig, men dette skeer ene og alene af Klogskab; om et høiere Væsen erklære de aldeles ikke at vide nogen Besked, og kun hos Enkelte finder man Tro paa en Art Sjælevandring. Derimod kan den Afsky, med hvilken de betragte visse i og for sig ustadelige Næringsmidler, kun hidrøre fra Forskrifter, hvis Sammenhæng og Forbindelse med deres forhenværende Religion for længe siden er gaaet tabt. De spise med stor Appetit Snegle, men vogte sig omhyggelig for at røre ved en Aal, hvilken de, paa Grund af dens Lighed med en Slange, ansee for at være ureen, og omendskjøndt de uden Betænkning stege og spise en Igle, betragte de dog det reenlige Egern som utilladelig Spise.

Noget Eiendommeligt have Zigeunerbrylupperne. Zigeunerinden bliver som oftest allerede i hendes fjortende Aar forlovet af hendes Forældre, som vælge hende en Brudgom; Brylupet tør efter Zigeunernes Love først finde Sted to Aar efter. De Forlovede have Tilladelse til at behandle hinanden som sædvanlige Bekjendte, de tør tale med hinanden og ved visse Leiligheder endogsaa give hinanden Foræringer. Men vee dem, hvis de tillade sig et Stevnemøde udenfor deres Hjem; thi saa bliver Forlovelsen øieblikkelig hævet, og uudslukkelig Skjændsel er Brudeparrets Lod. Endelig er Prøvelsestiden forbi, og Bryllupsdagen er kommen. Efter et forfærdeligt Fraadseri, Drikkelag og larmende Lystighed, sætter Bryllupstoget sig i Bevægelse. I Spidsen gaaer en Karl med en stor Stang, fra hvis Spids vaier et sneehvidt Tørklæde til Tegn paa Brudens Reenhed og Ubesmittethed. Dernæst kommer Brudeparret og bagefter dette Parrets Slægtninge; derpaa en heel Skare af Zigeunere, som brøle, hvine og pibe, affyre Pistoler og Geværer, indtil Landsbyens Hunde blande deres Gjøen i denne Helvedeslarm. Naar Toget har naaet Kirkedøren, planter Karlen høit brølende Stangen i Jorden, og Toget, som har deelt sig i to Rækker, drager derpaa omkring Stangen ind i Kirken. Efter Vielsen begiver man sig paa samme Viis tilbage til Hjemmet. Dagen tilbringes med Spise- og Drikkelag, Sang og Dands; men den eiendommeligste Deel af Festligheden gjemmes til den mørke Nat. Næsten tyve Centner Sukkertøi ere blevne bestilte, for en uhyre Betaling — men aldeles ikke for Munden. Disse Sukkersager af alle Arter og Skikkelser, men som dog fornemmelig bestaae af Æggeblomme, der er indbagt i Sukker, strøes paa Gulvet i et stort Værelse, idetmindste i et tre Tommer tykt Lag. Paa et givet Tegn træde Brud og Brudgom ind

i dette Værelse og dandse Romalis, og de øvrige Zigeunere og Zigeunerinder følge deres Exempel. Ord kunne ikke give et nogenlunde tydeligt Begreb om denne Scene. Efter faa Minutters Forløb ere Sukkersagerne forvandlede til Støv eller snarere til Belling, og Dandserne ere besmurte med Sukker, Syltetøi og Æggeblomme op til Knæerne. Den vanvittige Lyst bliver stadig vildere. Mandsfolkene springe høit op i Luften, vrinske og brøle, medens Gitanaerne knalde med Fingrene endnu høiere, end om det havde været med Castagnetter, bringe deres Legeme i alle Slags obscøne Stillinger og synge Viser, der passe til Situationen. I en Krog af Værelset sidder en Zigeuner med en Guitar, paa hvilken han spiller med sandt Raseri, og af hvilken han fremlokker Toner, der have en fjern Lighed med Visen om Marlborough, hvis Text han da ogsaa synger i Zigeunersproget. Festen varer i samfulde tre Dage, og naar den er forbi, saa er ogsaa Størstedelen af Brudgommens Formue, selv om han tilforn var velhavende, gaaet med til denne sælsomme Luxus. Et formeligt Banvid synes at beherske dem i disse tre Dage, og det seer ud, som om de i denne Tid ikke have anden Tanke end, saa hurtig som mulig at faae Ende paa deres Penge; Adskillige have endog paa saadanne Dage med fulde Hænder øst Penge ud paa Gaden. Saalænge som Festen varer, staae alle Døre paa viid Gab, og enhver Gjæst, han være Zigeuner eller Busna, modtages med den meest ubegrændsede Gjæstfrihed. — I Ægtestanden ere Zigeunerinderne fordetmeste overmaade troe. Rigtignok gives der Undtagelser; men disse ere sjeldne; thi hvad legemlig Kydskhed angaaer, saa ere Zigeunerinderne i Spanien sande Mønstre; i andre Henseender kan der rigtignok kun siges lidet Godt om deres Moralitet. (Efter Grenzboten Nr. 7.)

Dagbog.

Der har i nogen Tid været en lille Udstilling af Billedhuggerværker i Kunstforeningens Locale (Adgangsprisen 1 Mk., der tilfalder Kunstnernes Enkekasse), og den fortsættes indtil videre »ved kunstigt Lys« om Aftenen Kl. 6—9, Torsdag undtagen. Saadanne smaa Udstillinger ere meget at anbefale; thi vel faaer man ikke mange Ting at see, men man seer Meget, man har Tid og Ro til at gjøre sig fortrolig med Kunstnerens Værker, og paa en vis Maade twinges man dertil, da man nu engang har ladet sig indeslutte med det og vil have for sin Mark, hvad der er at faae. De udstillede Værker, fire i Tallet, ere af Jerichau: To Büster, »Jægeren og Pantheren« og »en sovende Qvinde«. De ere i Gips; men Belysningen gjør den tunge Masse finere og blødere og giver den Udseende af Marmor. »Jægeren og Pantheren« har som bekjendt gjort megen Lykke, senest paa Udstillingen i London, og Værket er derved kommet saa vidt, at den »Berlingske Tidende« af 17de dennes sætter det over hele den nyere Billedhuggerkunst — »og af Oldtidens berømteste Skulpturværker overtræffes det maaskee kun af Laocoonsgruppen«, tilføier den nævnte ærede politiske og Avertissementstidende.

Den »sovende Qvinde«, er et særdeles smukt Værk. Paa det

sovende Ansigt maler sig Drømmens Liv med en saadan Sandhed, at man hvert Øieblik troer at vide, hvad hun drømmer om, og dog strax efter maa lade Tanken fare i dens drømmeagtige Usikkerhed. Og trods det deilige, næsten yppige Legeme hviler noget Reent og Kydsk over Skikkelsen; hun drømmer ikke som en Engel, det seer man nok, men hun drømmer som en Jomfru. Benævnelsen »særdeles smukt«, som her er givet Værket, vil maaskee møde nogen Indsigelse, idet Nogen vilde foretrække at sige, at det er skjønt. Ja, det kan og bør vel ogsaa siges; men Meningen med det brugte Udtryk har været, ikke just at udtale en Anke, men at hentyde til den Bemærkning, at i Skikkelsen er en yndefuld Realitet mere overveiende end ideal Skjønhed. Man troer at see en virkelig Kvinde, et usædvanligt smukt Billede, men hentet ud af Livet; man hæves ikke op imod det høieste, meest begeistrede Skjønhedsudtryk for Kvinden, Søvnen og Drømmen. Dette er ingen Anke eller skal ikke her formuleres til nogen Anke; her paapeges kun, hvad Kunstneren har givet og formodenlig villet give.

— Det er ikke uden Vigtighed, hvorledes den slesvigske Presse opfatter og bedømmer den nye Tingenes Orden, Heelstatsplanen og Grev Carl Moltkes Udnævnelse til Minister for Hertugdømmet. Skulde man forud have draget en Rettesnor for denne Presse, vilde man have sagt, at den først og fremmest maatte vogte sig for at tage paa Vei og ved Mismodighed eller Forbittrelse puste Haab i alle slesvigholsteenske Forventninger; at den ikke blindthen maatte erklære den nye Minister Krig, ikke vække Folkets Uvillie og Mistænksomhed imod ham, da en god og heldbringende Samvirken mellem ham og den dansk-slesvigske Nationalitet derved vilde blive vanskeliggjort; men at den samtidig skulde tage vare paa Danskhedens Værdig-

hed og ikke opføre sig som ydmyg og underdanig Begunstiget i sit eget Hjem, omgiven af sine retfærdige Fordringer. Det er glædeligt at kunne sige, at netop en saadan Adfærd er bleven iagttaget i flere Artikler og Afhandlinger, saavel i »Dannevirke« som i »Freia«, navnlig findes i »Dannevirke« Nr. 19 er særdeles heldig Characteristik af den nye Minister, og meget læseværdige politiske Betragtninger ere tilføiede i Nr. 27 og 33. Det synes, at de moderate og betænksomme Yttringer for Slesvig betragtes som Contrebande i den kjøbenhavnske Presse, uagtet det i høi Grad maa interessere Publikum at erfare Noget om Stemningen hidfra.

(De londonske Jøder.)

Tiden, naar Jøderne først kom til England, er ikke let at bestemme; man har et Document fra Aaret 750, udstedt af Erkebispen af York, og hvori det forbydes Folk at spise i Selskab med en Jøde. Wilhelm Erobreren opfordrede Jøder til at komme og bosætte sig i England, og det synes, at han har indrømmet dem en særskilt By til Beboelse. Under Johan uden Land havde de bredt sig vidt om og stode forsaavidt i Anseelse, som de laante Kongen Penge. De fik adskillige Privilegier, navnlig erholdt de Tilladelse til at kalde en Ypperstepræst (high-priest) eller Overrabbiner, hvis Løn blev bestemt ved kongelig Lov. Hvorledes forresten deres borgerlige Stilling var, kan man omtrentlig see af den Skildring, som findes i »Ivanhoe.« Efter nogen Tids Forløb udbrød, uvist af hvilken særlig Grund, en heftig og almindelig Forfølgelse imod dem. De bleve i Aaret 1291 aldeles banlyste fra England. Denne Banlysning varede i 357 Aar; da henvendte den berømte lærde Rabbi Manasse Ben Israel i Amsterdam sig til Cromwell og tilbød 50,000

Pund Sterling, naar de igjen maatte komme til England og bl. A. St. Pauls Cathedral i Oxford blev indrømmet dem til Synagoge. Cromwell var villig, men Parlementet gjorde Vanskeheder og forlangte 80,000 Pund, hvorpaa Underhandlingerne blev afbrudte. Tilsidst erholdt de dog en Slags Tilladelse til at komme; men det Offenlige anerkjendte dem ikke officielt og tilsagde dem ingen Beskyttelse. De portugisiske Jøder byggede en Synagoge i Aaret 1656, de tydske Jøder byggede een i Aaret 1691.

Der er nogen Forskjel imellem de saakaldte portugisiske og de saakaldte tydske Jøder. De portugisiske eller spanske Jøder, ogsaa kaldede Sephardim (af Sepharad, det hebraiske Navn paa Spanien) have et Ritual og Bønner, der saavel paa Ugens sædvanlige Dage som især paa Sabbathen og de høie Festdage ere forskjellige fra de tydske og polske Jøders. Paa Paaskefesten, da de tydske og polske Jøder med største Strenghed vogte sig for syrede Ting, ere de portugisiske Jøder ikke saa nøieregnende, skjøndt de med stor Kjærlighed feire denne poetiske Høitid. I Middelalderen have deres lærde og udmærkede Mænd været meget dannede, meget fornemme, have beskjæftiget sig med Poesi, Kjærlighed og Vaaben næsten som de andre spanske Don's De gave sig ikke saa meget af med den spidsfindige Fortolkning af Thora's ceremonielle Forskrifter som de tydske og polske Rabbinere. Disse sidste vare mere undertrykte og fattige, og da nu begge Secter bredte sig videre ud i Europa, kom de fra Spanien og Portugal Forjagne som smukke og anselige Mænd, talende det skjønne spanske og portugisiske Sprog, hvorimod de tydske og polske Jøder ingenlunde toge sig fordeelagtig ud i deres lange mørke, ikke altid af Renlighed glindsende Kaftaner, med filtret Haar og Skjæg, med Pelshue paa Hovedet og Nogle

med Blik og Miner, der forraadte, at de undertiden i deres forrige Hjem havde drevet et vildt Haandværk. Af disse Grunde var der baade indbyrdes Forskjel imellem de to Secter og tillige Forskjel i Maaden, hvorpaa de christne Folkeslag betragtede dem. Endnu i den sidste Tid har man seet tydelige Spor deraf: Norge f. Ex., der udelukkede Jøderne, tillod dog Portugisjøder at komme ind i Landet.

I England bleve begge Secter betragtede som forskjellige Corporationer, men fik de samme middelalderlige Privilegier. Endnu den Dag idag ere de kirkelig adskilte; de portugisiske Jøders Overrabiner er David Meldola, de tydske Jøders er Dr. Adler; hver Overrabiner har et Raad, bestaaende af tre andre Rabbinere, kaldede Dayamin, som paa Hebraisk betyder Dommere. Hver Mandag og Torsdag holde Dr. Adler og hans tre Colleger Ret i Rabbinercollegiet (Beth Hamedrash) i Leadenhall Street og dømme der Stridigheder mellem Jøderne efter den jødiske Ret. Naar man appellerer denne Domstols Kjendelser til Lordmayoren eller en anden Øvrighed, er det sjelden, at det jødiske Tribunals Dom ikke bliver stadfæstet. De portugisiske Jøder, der udgjøre et langt ringere Antal, have deres egne Skoler og Stiftelser. Begge Secter ere repræsenterede i the board of Deputies of British Jews, hvilken Øvrighed er anerkjendt af Regeringen og fornyes hvert tredie Aar. Sir Moses Montefiore, der er bekjendt af sin Reise til Damaskus og i Rusland for sine Troesfællers Skyld, er for Tiden Præsident for denne board. Den er Communicationsmidlet imellem Regeringen og de britiske Jøder.

I Londons City leve omtrent 12,000 Jøder. En stor Deel af dem befinder sig i stor Fattigdom. De handle med gamle Klæder, laane paa Pant, og drive overhovedet den bekjendte

„Geschäft“. Mange af dem holde sig fjernt fra den moderne Cultur og Dannelse, endogsaa i deres Klædedragt; man kan ganske pludselig ved at træde ind i et Huus i Petticoat-Lane eller Whitechapel eller Strækningen henad Finsbury, troe sig hensat i Orienten. Saaledes have de naturligviis ogsaa bevaret megen Overtro, navnlig have de Utilbøielighed til at lade sig tælle. Trods den Umage, som Dr. Adler har gjort sig for at tilveiebringe sikkre Mandtalslister, er det umuligt, og man maa slutte sig til, hvormange de ere. Man antager nu, som sagt, at der er 12000 i City, 6000 i det øvrige London og 35000 i det egenlige England.

Er der megen Fattigdom blandt Jøderne i London, saa er der ogsaa en uhyre Rigdom. De rige jødiske Kjøbmænd følge den almindelige Skik og have deres Contoirer i City, men boe i Westend. Den Rothschildske Families og Sir Isaac Lyon Goldsmids Huse ere Paladser, Sir Moses Montefiores Bopæl i Ramsgate er en pragtfuld Bygning, omgiven af en betydelig Park. Den nuværende Dronning pleiede, da hun var Prindsesse Victoria, at laane Nøglen hos sin Nabo, Sir Moses, for tilligemed Hertuginden af Kent at spadsere i hans Have. Der er ligeledes en stor Have til det Palads, som Sir Isaac Goldsmid har inde i Byen nærved Regent's Park, kaldet St. John's Lodge. Sir Moses Montefiore har tillige paa sin Grund i Ramsgate ved Siden af sit Huus opført en pragtfuld Synagoge.

Rothschildernes Rigdom er bekjendt nok; man anslaaer den til 25 Millioner Pund Sterling; den Rigeste efter dem er Sir Isaac Goldsmid, Baron de Goldsmid og da Palmeira. Man anslaaer de aarlige Indtægter af hans engelske Besiddelser til 35000 Pund. Derefter følger S. M. Samuel, Alderman Salomons, Benjamin Cohn, Moses Mocatta, som alle ere umaa-

delig rige. To Brødre ved Navn Lewis og Nathaniel Levi have forpagtet alle Bomme i England. Mange rige Jøder beskjæftige sig med Børsspillet paa Stockbørsen, som derfor ogsaa er flau paa Sabbathen og de jødiske Høitider. Andre give sig af med en nyttigere og mere storartet Handelsvirksomhed. Det største Etablissement for Skibsequipering tilhører Huset Salomons; Huset Moses & Søn har det største Klædningsudsalg i Verden; det omsætter mange Millioner Pund Sterling aarlig. Det har Udsalg baade i City og i Westend; Boutiken i City bestaaer af syv store Huse, den i Westend af sex. Det beskjæftiger aarlig 6000 Mennesker og betaler i aarlig Løn til sine Folk over 200,000 Pund Sterling. Mr. Nathan Defries er Gasfabrikant. Han har opfundet det tørre Gasometer og har deraf siden Opfindelsen solgt 40,000 Stykker, blandt hvilke er det uhyre Meter for den nye Parlementsbygning, der yder 10,000 Fod Gas i Timen.

Er der megen Rigdom og megen Fattigdom blandt de londonske Jøder, saa er der ogsaa megen Velgjørenhed; man mener, at Rothschild alene uddeler aarlig over 10,000 Pund Sterling. Foruden de directe Almisser, der efter Skik og Brug skjænkes ved Høitiderne, vedligeholder man en Mængde Skoler og Stiftelser. Der er syv Skoler, hvis Udgifter dækkes ved frivillige Bidrag; i en af dem, den store Jews free school i Spitalfields, gaae 1200 Drenge og Piger. Der er i Mile-end en stor Fribolig for gamle Mænd, forenet med et Asyl for Børn af begge Kjøn; Bestyrelsen sørger for, at Børnene blive satte i Lære. Desuden findes Hand-in-hand Asylum for gamle Mænd, et Widow's home for fattige Enker, og et Waisenhuus, hvortil hører en Skole, samt forskjellige mindre Stiftelser, oprettede

af Sir Moses Montefiore, A. L. Moses Esq., og Joel Emanuel Esq.

Der er 11 Synagoger i London foruden den store »West-London Synagoge for britiske Jøder« eller Reformsynagogen. Til denne, oprettet for otte Aar siden, henhøre portugisiske og tydske Jøder uden Forskjel, og den er den rigeste af dem alle. Menigheden har forkortet Gudstjenesten, gjort Ritualet simplere og høitideligholder kun een Dag af hver Høitid, medens de orthodoxe Jøder feire to. Medlemmerne af denne Synagoge bleve satte i Ban af den sidst afdøde Overrabbiner; Rothschild har i Handelen søgt at skade dens Medlemmer af Handelstanden, men uden at det har havt nogen Virkning paa den jødiske Reform, og Menigheden nyder overfor Regeringen samme Rettigheder som de andre Jøder — og som de Christne.

— (En politisk Satire). Hvor det dog egenlig er Skade, at Bladvoldsomheden saa hurtig glemmes! Den er som Ild i Papiir; naar den har udbrændt, bliver der ikke engang en Tomte tilbage; et Vindpust bortfører det sorte Fnug, hvis Ild endte med, at »Børnene gik af Skole.« Var ikke denne Glemsel, kunde man blot tydelig erindre, hvorledes det for faa Dage siden brændte i Pressen, saa vilde man ogsaa med Interesse og Fornøielse læse Parodien derpaa i et lille Skrift, der i disse Dage er blevet udgivet, men som man aldeles har misforstaaet. Man troede, at Forf., Hr. Cand. theol. Vøgelund, havde meent det alvorlig, ja, man gik saa vidt at sige, at han var afsindig, medens Sandheden er, at Mage til satirisk Kraft og djærvt Lune i lang Tid ikke har seet Lyset.* Det er fra

* Publikum har overseet det Vink, Forf. selv har givet paa et andet Sted, nemlig i hans Bog „Hærskarernes Herres Ord til de Troende", hvori han Pg. 135 angiver sig som tidligere anonym Medarbeider af „Corsaren".

Først til Sidst en Parodi paa et bekjendt »nationalt« Dagblad; da det er blevet uddeelt i 3000 Expl., vil et tilstrækkelig stort Publikum have Leilighed til, skjøndt for seent, at overbevise sig herom og selv nævne det Blad, der sigtes til.

Maaskee vil allerede Begyndelsen antyde det: »I Mænd, til Eder taler jeg! See, i over een Maaned har jeg været Eders rette Konge og Fader! I over en Maaned har jeg, forladt, ja lammet og dræbt af Folkets Haan, vristet Seiren ud af Tydskens Haand ved min egen Kraft! I over en Maaned har jeg, den ene Danmarks Søn, baaret min Moders Liv over Helvedes Afgrund paa min Troes stærke Skuldre! I Mænd! da jeg traadte frem iblandt Jer, maatte jeg i Lydighed mod min Herres Befaling blotte mit Hjertes Hemmelighed og give den til Priis for Eders Gaasesnak og Eders indbildte Storhedsmeninger om Eder selv.«

End tydeligere og hensynløsere er Allusionen i Følgende: »Og da jeg er Kjærlighed til Fædrelandet, og da jeg er den, der er kaldet til at lære Folket Viisdom, saa er jeg ogsaa den, der bør gaae foran og give Exemplet.«

Videre siger han: »Jeg er bleven haanet i selve min Konges Huus,« hvorved næppe kan sigtes til Andet end Martsministeriets Afgang.

Han gaaer nu over til parodierende at omtale Bladets Virksomhed i den senere Tid: »Imedens mit Folk sov Tryghedens Søvn, og medens dets Førere overgav Fædrelandet i Ulvens Gab, har jeg som en Skytsengel holdt Nattevagt, siden min Bog udkom, i Begyndelsen til Kl. 3 om Morgenen, siden i de fire Femtedele af Januar og til nu til den lyse Morgenstund.«

Henimod den 28de Januar har han frygtelige Forvarsler,

hele den rasende Larm, vi noksom kjende, lader sig høre, og Kl. 9¼ den 28de Januar er det aldeles bindegalt med Torden og Potter paa Dørene. Hvad skal nu skee? Her parodierer han ikke alene Bladet, men dets nærmeste Venner og synes navnlig at sigte til Grundtvigs „Sværdslag“, naar han siger: „Napoleons Gjerning og Ære er nu overgivet de Danske, og jeg har i denne Henseende Depescher, som skulle afsendes til Stormagterne.“

Dog, dette er ikke nok, vi have jo Forrædere i vor egen Midte, og han efterligner nu paa en høist comisk Maade visse Folks tænderskjærende Vrede imod Heelsstatsmændene: „Ministrene Bluhme, Reventlow-Criminil og C. Moltke skulle hænges paa Gammel Torv. Reedtz skal enten hænges eller landsforvises (hvorved formodenlig sigtes til den latterlige Tvivl, man har havt om, hvorvidt Reedtz's Forræderi egenlig har strakt sig). Blandt Andre, der skulle landsforvises, er Candidat Goldschmidt, „der hverken har Religion eller Fædreland“ — tilføier den fortræffelige Forfatter, parodierende visse Angribere.

De nye Ministre, som han med næsten altfor blodig Satire indsætter, ere: Monrad med Titel „Landets Biskop og Ministrenes Øverste“; Balthazar Christensen, med det rallerende Tilføiende: „hvis han er istand dertil“ o. s. v. I Statsraadet optager han endvidere den afgaaede Statsminister A. W. Moltke, rimeligviis for at parodiere den pludselige Begeistring, man har faaet for denne Mand, efter at han er afgaaet. Professor Martensen burde egenlig skrive Bladet; men da Bladet selv maa skrive Bladet, maa Professor Martensen være „Guds Sendebud i det Mindre“ og overtage Slesvigs Kirke- og Skolevæsen.

Han foreslaaer endvidere, at man skal have den lille uskyldige Bartholomæusnat, hvormed Bladet forhen har truet i de Ord: „Endnu findes Forrædere iblandt os, endnu suge de Blodet af Danmarks Bryst! men lad dem vogte sig!“ Bartholomæusfesten skal bestaae i, at alle Sogneforstanderskaber over hele Landet paa en bestemt Dag tage alle Forrædere fat og jage dem over Grændsen.

En betydelig Deel af Skriftet er Satire paa den bekjendte hedensk-christelige Nationalreligion, der tilbeder Thors Hammer som Korset og bl. A. især hader Biskop Mynster. Derfor skal Biskop Mynster ogsaa afsættes og have 500 Rbd. aarlig i Naadespenge, medens de Karle, der ere fængslede for Drab paa Tydskerne, skulle sættes i Frihed. I den religiøse Polemik er det vanskeligt at forstaae Forf., og adskillige uforstaaelige og vistnok upassende Overdrivelser, der kun kunne fattes af en indskrænket Kreds, have vel især bidraget til den Mening, at det ikke er rigtigt med Forfatterens Forstand. Men der er altfor megen „Methode i denne Galskab“, og den bliver i alt Fald en Caricatur af noget Virkeligt, af den Aand, der i nogle Øieblikke har bevæget sig i vort offenlige Liv.

Phantasibilleder af Livet.

Forf. har til forskjellige Tider skrevet nogle smaa Skizzer eller Phantasibilleder af Livet; Navnet Phantasibilleder passer maaskee bedst, forbi Forf. nærmest forestillet sig, i hvilken Skikkelse Livets Begivenheder undertiden kunne fremtræde.

I.

En Sporvei.

To unge Mænd mødte hinanden paa Toldbodveien en Vinterformiddag omtrent Kl. 9. „Hvad, er De ude saa tidlig? Hvilken mærkværdig Begivenhed har bragt Dem ud, De, som nok pleier at staae op ved Middagstid?“ sagde den Ene. — „Aa“, svarede den Anden, „man skal dog vise Jer Morgenfolk, at man ogsaa har Characteer. Det er slet ikke saa drabelig en Gjerning, jeg befinder mig tvertimod særdeles vel i denne Morgenluft. Et Gardin var ikke rullet heelt ned, Solen spillede rødlig ind i Stuen, saa fik jeg et Anfald af Poesi og Characteerfast-

hed og stod op. .... Hvor min Kone vil blive overrasket, hvis hun kommer ind i Sovekammeret og seer, at jeg er fløiet ud, eller naar jeg kommer lyslevende hjem og ringer paa. De maa gaae med hjem og spise Frokost og være Vidne. Kom og gaae med ad Langelinie."

„De har vel ikke faaet Deres Parti iaftes", tog den Ene atter Ordet, idet de gik ind i Grønningen; „det er vel den egenlige Grund til, at De kunde vaagne".

„Ja, jeg skal ikke nægte, det var en Undtagelses-Aften; jeg læste mig i Søvn ved „Den sidste Mohikaner".

„Altsaa dog stadig den gamle Klubgjæst!" sagde den Anden halvhøit.

„Hør, min Ven, ingen Stikpiller paa denne Vintermorgen .... for det er Morgen! ... Det er morsomt! Morgenen og jeg mødes paa Gaden, og jeg har været iseng. .... Ja, jeg glæder mig ved Livet paa min Maade, og jeg er da glad; hvad ere I Andre?"

„Hm!"

De kom ind paa Langelinie.

„I Grunden er her dog smukt. Hvor Vandet ligger deilig klart, og hvor det er friskt og styrkende at see paa denne rødlige Luft med den fine Taage i Horizonten. Og saa den hvide Snee, der ikke veed, om den skal tøe eller fryse. Her er virkelig smukt."

„Ja, her er smukt."

„Det siger De saa ligegyldig. Men det kommer

af, bestandig at staae tidlig op og løbe ud. De seer paa Naturen, som om De havde været gift med hende i mange Aar; for mig er hun en ung Pige, en gjenfunden Ungdomselskede, ... uden at min Kone behøver at blive jalouse«.

»De taler jo ordenlig Poesi«.

»Ja, jeg føler mig saa vel! Alting er nyt, blankt, friskt, hærdende. Nei see, hvor bestemt Sporene staae i Sneen. Sikken vældig Transtøvle, der har gaaet hjulbenet lige foran Dem; hvor den har rørt de andre Spor, ere de nedtraadte som Tøfler. Her har gaaet Soldater, kan De see Commisskoene, to og to og tactfaste, hvor Transtøvlen ikke har udvisket dem. Og en Kone med Træsko .... eller en Mand, ... nei, det er en Arbeidskone, Skridtet er vraltende, see, hvor Jernsømmene paa høire og venstre Fod staae langt fra hinanden.«

»Det er da en underlig Phantasi. Hvor kan De have Opmærksomhed for saadant Noget?«

»Phantasi? Det er s'gu den virkeligste Virkelighed .... Nei, det er fortræffeligt! .... See, her er en Dame kommen gaaende og har maattet vige tilside hen foran mig i den friske Snee. Hvilken nydelig Fod! Og hvilket Fodskifte! Jeg seer hende lyslevende for mig, spinkel, men kraftig, munter, Kinden oplivet af Kulden. Gaaer der saadanne Folk paa Langelinie om Morgenen? .... Eia, hun er garderet.« ....

„Hvad vil det sige?“ sagde den Anden og værdigede Sporet et Diekast.

„Hun har Hund med. Jeg troede først, at det var en tilfældig Hund; men der kan De selv see, hvor trolig den har fulgt hende. Ved Gud, en Vindspiller!“

„Aa!“

„Paa min Ære! .... Nei, lad os ikke skynde os. — Hvad er det? — Vil De nu selv see? Her er kommen en Herre og har hilst paa hende. Her kan De see: Han er kommen hende imøde, Vending, Side om Side, Vidskelæders-Galoscher .... jeg vil give mit Hoved derpaa! Han havde en stor Hund. Vil De see: Den har strax gjort Bekjendtskab med Damens lille Vindspiller. Først har den Store gaaet bagefter og snuset til den Lille, saa har den Lille løbet bagefter den Store og snuset. Saa have de leget, vil De see — Ah! Stands her, Menneske! Jeg vil give min Salighed, hvis Damen ikke her har viist Herren Vinterveien! Naa, det var saadan! ... Vil De behage at see: Han har gjort sin Compliment, Hælene ere satte sammen, han har vendt, hun har ikke standset et Dieblik, hun har ikke gjengjældt hans Hilsen ... ah! rask Pige, herligt Fruentimmer! See, stadig de fine, kjække Trin, man kan næsten see hende smile .... Hvad er det? Nei, nei, stop, Menneske! løb dog ikke hen over disse Manuskripter, jeg vil læse dem ud! Kan De nu nægte, at

lige her ved Hjørnet er kommet en Cavalier til Damen .... ganske ung, fine Støvler, formodenlig lakerede. Hun har, Gud straffe mig, taget hans Arm; vil De see, hvor tæt, Side om Side, i Tact, Sporene staae. Hans Arm har kunnet føle hendes Hjerte banke ... o, Morgentour! — — Her have de gaaet, hvilket smukt Par, her, her ....

Begge Herrer fulgte Sporene, saa fordybede i „Manuskriptet“, at de pludselig standsede overfor en Bænk inde i et af de store, aabne Lysthuse, hvor der sad en ung Herre og en tæt tilsløret Dame.

Han, der havde gjort Opdagelserne, blev skamfuld, men fattede sig og sagde med en høflig Hilsen uden at see op: Jeg beder tusinde Gange om Forladelse, en tilfældig Betragten af Fodsporene i Sneen har ført os ... min Hund! Ma .... Mathilde!

II.

Maskeraden.

Paa en af Casinomaskeraderne var der en mandlig, sort Domino med Barret og med en Maske, der øiensynlig havde til Hensigt at gjøre Personen mere ukjendelig, end Tilfældet ellers er med Dominoer. Paa Brystet sad en

lille blaa Sløife, der kiggede frem som en Intrigue. Man kunde see paa Vedkommende, at han var i et fortræffeligt Humeur; uden at indlade sig med Nogen gik han omkring, morede sig over enhver Vittighed eller ethvert Tilløb til en Vittighed — det Sidste er det Hyppigste — lo høit ved Synet af enhver Characteermaske, skjøndt de fleste af disse ere mere bedrøvelige end morsomme paa kjøbenhavnske Masterader, da saa saare Faa ere ugeneerte eller i Besiddelse af Evne til at spille en Rolle. Imidlertid, Dominoen gik omkring, fornøiet og rastløs, indtil Uhret over Scenen viste 11, da skyndte han sig ud i Pergolaen og tog Plads ved Springvandet.

I de første fem eller ti Minutter stod han og morede sig over de Forbigaaende, lyttede efter Musiken, efter Springvandets Pladsken, var vel tilmode, gyngende glad som En, der venter med Længsel, men med sikkert Haab. Efter de ti Minutters Forløb blev han alvorligere og begyndte at tænke. „Hun kommer dog, skulde man troe. Ti Minutter... aa, saa præcis kan hun da heller ikke møde. Men det er kjedeligt at staae her; Alle gloe paa En.... Det anseer jeg for et usædvanligt Held, at jeg har gjort hendes Bekjendtskab, og at hun vil komme. Ved hvilken Handling har jeg behaget Aphrodite, siden hun viser mig en saadan Gunst? Naar Andre have talt om de franske Piger, der ere livlige, aandfulde og troe, har det altid forekommet

mig som noget Uopnaaeligt, og hun er ikke alene livlig og har Aand, men der er Gemyt og Følelse i det Pigebarn. Jeg vil gjemme paa hende som paa en Perle; det Forhold vil vare længe...." — Blodet foer ham uwilkaarlig til Hjertet, en kvindelig Domino gik forbi. „Hvor hun lignede hende... skulde det være hende? Aa, saa var hun ikke gaaet mig forbi, og desuden, hun der har jo Cavalier. Men hvor mon hun kan blive af? Fem Minutter i halv Tolv."

„Ridder af det blaae Baand og den bedrøvelige Skikkelse, hun kommer ikke!" sagde en Maske.

„Saa væk, Ugle!" sagde han vred, men skammede sig øieblikkelig over at have glemt, hvor han var.

Masken gik høitleende videre.

To Masker kom og standsede foran ham. „Du skal see", sagde den ene, „imorgen klager han sin Nød i Adresseavisen og opfordrer Nonnen E. til et nyt Stævnemøde ved Springvandet. Jeg tager Maal af Dig, Du, og møder næste Gang istedenfor Dig."

En Menneskestrøm førte de to Masker bort, og han var igjen ene og ubemærket i Brimlen.

„Hvad bryder jeg mig om de Narre, hvis hun blot kommer. Jeg kan ikke forstaae.... strax 12.... det skulde dog vel ikke have været hende, som gik forbi før!... Med en Anden! Det vilde da være noget af det Skam-

meligste... aa, det er umuligt! Der er noget saa Honnet ved hende, der er en Honnethed udbredt over de to fattige Værelser.... Det er mærkeligt nok, hvor lyslevende de Værelser staae for mig i dette Øieblik... gid jeg var der.... gid jeg sad og talte med Moderen... det er da underligt, i dette Øjeblik gjør det mig næsten ondt, at vi have narret Moderen. Hun har havt megen Sorg, kan man see, der er et saa besynderlig blidt, næsten rørende Træk om Munden.... hun er stille og venlig; men jeg troer ikke, at hun gjerne har seet mig gjentage Besøget... men en medicinsk Candidat er ikke let at bortvise.... hvis hun nu narrede den gamle Moder og var her med en Anden!... Med mig, det er en anden Sag, mig kjender hun dog fra sit eget Hjem.... Der var noget Eiendommeligt ved hendes Smiil, da hun lovede mig at komme; det var for mig, som om jeg skulde blive beruset, og der var dog saa meget Skjelmeri deri.... havde ikke dette Snilde og Bedaarende strax viist sig, da jeg slog paa et Stævnemøde, vilde jeg aldrig have vovet at foreslaae hende at komme... Hvis hun var her med en Anden, jeg troer, jeg forvandt det ikke... ikke i lang Tid... ikke i Aar og Dag... jeg forvinder det aldrig!... jeg kan ikke taale at tænke paa, at en Anden skulde have hende, naar jeg husker det Smiil... de Øine... det Ansigt... den nydelige,

yndige Skabning... Den Moder! den Moder! det er en brav Kone, det Ansigt lyver ikke... og saa anstrengt, som hun arbeider tilligemed Datteren!... Der maa ikke vederfares den Moder noget Ondt!.. det Pigebarn maa ikke komme paa gale Veie!.... Hvis jeg engang saae hende løbe paa Østergade... aa, jeg kan blive rasende ved at tænke det... ah!» —

Blodet strømmede atter til Hjertet, men med større Heftighed end før; en Domino, der lignede hende, gik atter forbi. Han skyndte sig hen til hende og skrev hende i Haanden; men hun rystede paa Hovedet, og han saae nok, at han havde taget feil.

„Naa, bedrøvelige Ridder, er Du endnu paa Post?" sagde den Maske, der før havde tiltalt ham, og gik leende forbi.

„Hvor Alt her er væmmeligt! flau, tankeløs, frivol Spøg! De dumme Masker gloe paa En saa hjerne- og hjerteløst. Det dumme Springvand pladsker og jadsker i Et væk, og jeg var tilfreds, at Musikcorpset maatte blæse sig Lungerne ud..." — Han drog et dybt Suk: et Par gik fortrolig hviskende forbi og gav sig til at spadsere op og ned i en af de smalle Gange. „Marie er meget smukkere — kunde jeg saadan gaae med Marie!... Er hun her, eller er hun her ikke? Er hun ikke kommen, saa er jo det Hele forbi imellem os... og det kan, det

maa ikke være forbi!... jeg har aldrig følt det for noget Pigebarn, som jeg føler for hende... jeg elsker hende — — ja, ved Gud i Himlen, jeg elsker hende!"

Han foer afsted, ned ad Trapperne, fik sin Kappe og sprang i en Vogn: „Store Grønnegade Nr. —" raabte han til Kudsken.

Han ringede med Heftighed fire Gange, og efter nogen Venten ringede han igjen med lige Heftighed.

„Hvem er det?" lød det endelig oppe fra 3die Sal.

„Det er mig, kjære Madam Ingversen! Luk op, luk mig endelig op!"

„Ih, Gud, hvad er der paafærde?"

„Luk op, kjære, lille Madam, eller kast Nøglen ned, saa skal De faae det at vide."

Han kom op, og Moderen modtog ham, indhyllet i Tørklæder.

„Er Marie hjemme?" spurgte han.

„Om Marie er hjemme? De gjør mig ganske angst; ja, vist er hun hjemme."

„See ad, Mdm. Ingversen, see ad, jeg beder Dem!"

„Jo, jeg er hjemme", sagde Marie og stak Hovedet et Øieblik ud af Sovekammeret; det var kun et Secund, men han kunde see hendes Smiil.

„Vil De give mig hende til Kone, kjære, velsignede

Mdm. Ingversen?... Vil De, Marie?.... aa, Marie, luk Døren lidt op, svar! Jeg fortjener det ikke, jeg veed nok, hvad De tænker; men jeg skal fortjene det... vil De, Marie? — og da Døren atter aabnedes paa Klem — „vil Du, Marie?“

„Gunløg Ormetunge",
dramatisk Digtning af Kristian Arentzen.

Det er meget tvivlsomt, om de islandske Sagaer egne sig til dramatisk Behandling. De indeholde nemlig ikke blot som andre historiske Krøniker Stof for Poesien, men ere selv Poesi, de have givet Stoffet en æsthetisk Form, og denne Form er ofte saa mesterlig, svarer saa fuldstændig til Indholdet, at Vanskeligheden ved en Omdigtning allerede heraf er indlysende. Hertil kommer for Dramaets Vedkommende hiint Stofs og hiin Forms særegne Natur; det nordiske, tause, tilbageholdne, saa lidet pathetiske og dog under det kolde Ydre ofte saa glødende Sind er skildret uden Pathos, uden megen Tale, og da Dramaet fordrer mange Ord, megen Udtalelse, er det, som om man paalægger de nordiske Skikkelser en Tvang ved at lade dem udtale sig vidtløftig om deres Sindsbevægelse. Der maa ved Bedømmelsen af en Digtning som den foreliggende tages Hensyn til denne Vanskelighed; men paa den anden Side maa man ogsaa fordre

at Forf. eller Digteren skal have været sig Vanskelighe-den bevidst og stræbt efter at løse Opgaven paa en værdig Maade; idet han omdigter den nordiske Poesi, skal han bevare dens Grundtone; idet han til sit Værk laaner Sagaens Skjønhed, dens tiltalende Begivenheder og characteristiske Træk, skal den nye Dragt, han iører denne Skjønhed, svare til dens Væsen.

Heri har Hr. Arentzen imidlertid ikke været heldig, og med al Agtelse for de livlige, lette og velklingende Vers og for den lyriske Stemning, som ofte mærkes igjennem dem, maa man beklage, at Lyriken ligesaa ofte aldeles ikke passer til Charactererne, at der ikke er viist tilstrækkelig Alvor med at bevare Stoffets poetiske Eiendommelighed. Dette sees allerede af de første Scener, f. Ex. (1ste Acts 7de Sc.), hvor Helga paa Efterretningen om, at Gunløg vil reise bort, giver ham en Skildring af sin Kjærlighed og slutter med:

„— Mig tykkes, Du er Blodet i min Aare
og Synet i mit Øie, i mit Hjerte
min Tanke, o, den eneste, den kjære!
— Først nu Du reiser, føler jeg det ret!
— — Det fortner for mig, Gunløg! — O, jeg kæmper
paa oprørt Hav med mine sidste Kræfter —
og Bølgen sluger mig — o, red mig, red mig!
Din Haand! (kommer til sig selv igjen)
Den drager mig fra Helheim op til Folkvang!
O, Freia, Freia, vældig er din Magt!
(brister i Graad)."

Dette er unægtelig meer Lafontainesk end Islandsk.

Hun fortsætter omtrent paa samme Maade og lover ham i et eiendommeligt, sentimentalt-naivt Sprog:

»I trende Aar skal Helga vente Gunløg,
og kommer han ei da — hun venter end«

istedenfor at sige simpelt og naturlig f. Ex. saaledes:

»I trende Aar vil jeg Dig vente, Gunløg,
og kommer Du ei da — jeg venter end«.

I 2den Act, 4de Scene siger Oluf Skotkonning i Anledning af et krigerskt Drapa, der skal kvædes for ham:

»Udødelige Længsler gribe Sjælen
ved Skjaldens Kvad, og Hjertet banker høit
i nyfødt Ungdom, Kinden rødmer mildt,
og Dict flammer med en himmelsk Ild,
mens Taarer strømme — rene Taarer, som
saa gjerne græd fra Hel den fromme Balder!«

Da han ved sin Hjemkomst finder Helga gift, siger Vikingen Gunløg, at han vil gaae op paa det steile Fjeld:

»Der vil jeg hylle mig i Nattens Kaabe
og, ensom, kun for Stjernerne de tause,
der ensomt vandre deres Gang som jeg,
udjamre min unævnelige Vee.«

En islandsk Viking og Skjald kan vistnok føle dyb Hjertesorg; men den gjør ham ikke sentimental, han udtaler sig ikke paa saadan Maade som her. Det passer ogsaa kun lidet til den Characteer, der gaaer gjennem Sagaerne, at en ung Kriger skulde gaae med sin Sorg op paa Fjeldet, hvor kun Skovgangsmænd tye hen, og at han skulde gjøre sig til Gjenstand for Almuens Spot. Stille,

men stolt bærer han paa sin Sorg, ensom midt i Mængden, sund og kraftig trods sin Kummer.

Dog, vi ville opsætte at udhæve lignende Enkeltheder, da vi møde dem under Betragtningen af den „dramatiske Digtning" i dens Heelhed.

Det har været Digterens Hensigt at gjøre Gunløg til Repræsentant for Heltemod, Elskov og Poesi, for det høimodige, letbevægelige og dog dybtfølende Gemyt, „det varme Hjerte", og lade Hrafn være den forsigtige, beregnende, prosaiske Kræmmersjæl, „det kolde Hoved", som dog ved sin Udholdenhed, og ved at benytte sig af Omstændighederne, navnlig af det ædlere Gemyts Uforsigtighed, gaaer af med Seiren — idetmindste for en Stund. Herimod er Intet at indvende, skjøndt Meget af Sagaens Skjønhed, af dens naturtroe Skildring, gaaer tabt derved. I Sagaen er Hrafn en „stor, rask udseende Mand", der høimodig anbefaler sin Landsmand Gunløg til Kong Oluf Skotkonning og med værdig Alvor — for ikke at lade den svenske Hird see Fjendskab mellem to Islændere — taaler den Egenkjærlighed og det Overmod, hvormed Gunløg lønner ham. Men Hrafn er krænket dybt og gjemmer Naget; ved Afskeden siger han til Gunløg, at han vil hævne sig og tilføie ham Spee, paa islandsk Viis. Han faaer da Helga tilægte (fordi Gunløg bliver borte); men han elsker Helga, og da hendes Kjærlighed til den hjemkomne Gunløg bryder umis-

kjendelig frem, tilbyder Hrafn selv at imødekomme Gunløgs Ønske og faae Sagen afgjort ved Tvekamp; „han indseer, at en af dem nødvendig maa falde for den anden“. Med elleve andre væbnede Mænd overrasker han en Dag Gunløg, og istedenfor at dræbe ham stævner han ham til Tvekamp i Norge (da Holmgang imidlertid er bleven forbudt paa Island). De mødes endelig, og den saarede Hrafn sviger da Grunløg og drager ham med i Døden. Paa Gunløgs Bebreidelse svarer han: „Jeg tilstaaer det; men jeg kan umulig unde Dig Helga den Fagres Favntag“. — At Hr. Arentzen stærkest udhæver Hrafns sidste Gjerning og danner hans hele Characteer efter denne, kan som sagt ikke misbilliges; Digteren er ikke pligtig til at beholde de enkelte Characterer uforandrede, men at blive tro mod Sagaens almindelige Characteer. Desuden er det let forklarligt, at en begyndende Digter unddrager sig den besværlige og vanskelige Udvikling af en Personlighed med dens Lys- og Skyggesider og hellere fremstiller ham ond og intet Andet end ond. Dog fører dette i nærværende Tilfælde til en Feil; thi naar Hrafn er en umandig og beregnende Kræmmer, kan han ikke let udføre en Gjerning, der efter islandske Begreber er mandig, nemlig ægte den Pige, Gunløg har beilet til, og udsætte sig for Følgerne. Lad imidlertid dette være, som det er, lad Hrafn ensidig forestille „det kolde Hoved“; men saa skulde Digteren blive sin Plan tro og udvikle Modsæt-

ning, det ædlere, men uforsigtige Digtergemyt, „det varme Hjerte“, Gunløg. Denne naturlige Fordring bliver ikke tilfredsstillet; Gunløg fremtræder i Digtningen som i Sagaen: egenkjærlig, hensynsløs, bidende i sin Spot, en kamplysten Vikingenatur og en god Skjald; et ædelt Motiv til, at han kommer for sildig hjem, er ikke opfundet, ja i denne Henseende staaer Digtningen tilbage for Sagaen. I Sagaen kommer han for sildig, fordi Kong Ethelred af England, hos hvem han havde taget Tjeneste, truedes af Knud den Stores Angreb; paa Gunløgs Begjæring om Orlov svarer Kongen, „at det sømmede ham lidet, nu da England truedes med Ufred, at forlade Kongen, hvis Hirdmand han var“. Efter Hjemkomsten anfører Gunløg selv til sin Undskyldning:*

„Mig standsed Folkekongens Ord,
At ei paa Hvalens Vei jeg foer;
Derfor min Tunge nu forstummer,
Og Sorg er selv min Slummer.“

Digtningen lader ham komme for sildig, fordi han følger en skjøn Grækerinde fra Norge til Grækenland, hvilket besmykkes med nordiske Længsler efter Syden:

„Til Syden!
Til Syden! lyder altid gjennem Norden!“

og forresten skal det være en reen og ugennyttig, men miskjendt Ridderlighed mod Grækerinden. Denne islandske

* Om Islændernes Færd hjemme og ude ved N. M. Petersen, 2det Bind Pag. 35.

Ridderlighed mod en skjøn Slavinde, medens Fæstemøen venter, vil dog ikke ret tiltale os, idetmindste ikke paa en saa ublandet Maade, at vore Ønsker med ængstelig Spænding skulle vogte paa, at Helga imidlertid bliver bevaret for „det varme Hjerte“. Gunløg skal paa dette Punkt (2den Acts 10de Scene) øiensynlig være et Geni — der endog ifølge samme Acts 7de og 8de Scene vil reformere den islandske Skjaldekunst — og Genierne have rigtignok Lov til at komme for sildig; men ville de vække vor Sympathi for dem imod de Kræmmersjæle, som benytte sig af deres Fraværelse, saa skal Aarsagen til Forsinkelsen ogsaa være virkelig genial og ophøiet, ikke Følgen af en Stemning, et Lune. Hvad der mangler i den dramatiske Digtning, er et virkeligt „varmt Hjerte“, som hjertelig tiltaler os og vækker vor Medfølelse, en sand og kraftig Skildring af den ædle, frygt- og hensynsløse Ungdom, der bliver overlistet, mere formedelst dens ædle Egenskaber end formedelst dens Feil.

Gunløg kommer hjem. Ved det første Møde med Helga staaer han med „Armene overkors“, „stirrer mod Jorden med forvildet Blik“ og siger ikke et Ord. Helga søger da i en pathetisk Tiltale at faae ham til at bryde sin Taushed og slutter med:

„O, tal!
Og var det end for at forbande mig!
O, bryd blot denne rædselsfulde Taushed,
der knuger mig i Støvet! Tal, o tal!

Hvor trykker denne lumre Tordenluft!
Lad Lynet knittre fra den vilde Sky,
saa Havet slaaer mod Himlens høje Hvælving,
og Jorden bæver dybt i sine Fuger!"

Denne islandske Tale ligner temmelig meget visse tydske Efterligninger af Shakespeare.

Senere træder Helga aldeles ud af den nordiske, kvindelige Tilbageholdenhed, der ved Siden af hendes stille, dybe Lidenskab gjør hende saa forunderlig tiltrækkende i Sagaen. Der lader hun sig nøie med at tage fra Hrafn hjem til sine Forældre og, naar Tilfældet fører det med sig, see og tale med Gunløg i al Høviskhed; i Digtningen springer hun op paa en ung Fole, flygter til Gunløg og opfordrer ham til Flugt fra Island. Han bliver nu ganske pludselig betænksom og siger, han kan ikke flygte:

"Jeg maa blive, jeg maa plukke
nu min Fortids bittre Frugt."

Helga svarer:

"Klage mod Dig selv Du fører —
Gunløg, det er ikke smukt"

og Scenen ender, uden at nogensomhelst Overeenskomst er truffen eller nogen Plan lagt, med Jubel, i en Slags Duet; Helga omfavner ham og siger:

"Bort med Mismod, bort med Klage!
Glad jeg jubler i Din Favn!"

"Gunløg (i hendes Arme):
Lad kun alle Storme brage —
her er Fristed, her er Havn!"

I Scenen med hendes Fader og hendes Ægtefælle (Hrafn) gjør hun Opstand mod de islandske Sæder, hvorefter Faderen har Myndighed over en Piges Ægteskab, og da Hrafn bebreider hende, at hun „ei taler som en islandsk Kvinde“, svarer hun med dialectisk Færdighed, at hun „taler ... maaske bedre ... som en Kvinde“ og hun spaaer en ny Tid:

„En Verden mere lykkelig end denne,
hvor Kvinden ikke længer er som nu
lidt meer end Trællen, mindre dog end Manden,
hvor alle hendes Lænker synke brat,
og, fri og glad, hun staaer ved Mandens Side —
da findes heller ingen Trælle meer,
nei, ikkun frie Mænd — og frie Kvinder!“

Slig Spaadom, som det 11te Aarhundredes Islænderinde faaer laant af det 19de Aarhundredes Forf., er uden Værd; bedre og mere poetisk er det at lade Personlighederne tale og handle overensstemmende med deres Tids Bevidsthed, at bevare Eiendommeligheden saa meget som mulig. Men hertil kommer, at Helga ikke engang har tilstrækkelig Ret til sin Klage. I Begyndelsen, nemlig i 1ste Acts 7de Scene, bliver hun ganske rigtig fremstillet som en fri nordisk Kvinde, der giver Gunløg sin Tro; Faderen tilføier for sit Vedkommende Løftet om, at hun skal vente tre Aar paa ham, og da hun efter Fristens Udløb bliver gift med Hrafn, er der ikke Spor af Tvang; man maa antage at hendes egen Tvivl om Gun-

løgs Stadighed og Troskab har havt ligesaa megen Indflydelse som hendes Slægtninges Ønske. Og ligesaa lidt som Forf. har Ret til at lade Helga klage over Ufrihed for hendes eget Vedkommende, ligesaa lidt giver han ved denne Leilighed en rigtig Forestilling om den islandske Kvindes Stilling i Almindelighed. Da Høskuld friede til Bjørns Datter Jorun, „blev Sagen forelagt Jorun“, som der staaer i Laxdælernes Saga, og hun „svarede vel herpaa“. Ligesaa, da Oluf Paa beilede hos den mægtige Egil Skallegrimsen til hans Datter Thorgerda; da svarede Egil, at han syntes godt om Partiet, „imidlertid skal vi tale derom med Thorgerda, thi det vil ikke lykkes nogen Mand at faae Thorgerda imod hendes Villie.“ Et tredie Exempel, hentet fra denne ene Saga, er Kjartans Frieri til Hrefna (da Gudrun har giftet sig med Bodli). Faderen Asgeir „var vel fornøiet dermed“, og „Hrefna nægtede heller ikke sin Haand, men bad sin Fader raade“. At der skulde tages Hensyn til Pigens „Hu og Villie“, synes altsaa forudsat, og det kan oplyses med mange flere Exempler; man kan derfor ikke med Rette sige, at den islandske Kvinde var „lidt meer end Træl“.

Da Helga er flygtet til Gunløg, kommer Hrafn ilende efter hende, Tvekampen bliver holdt, Hrafn falder, men faaer Leilighed til, i Forveien at saare Gunløg til Døden. Forinden Gunløg døer, drager Christendommen over Scenen ligesom i Slutningen af Oehlenschlægers „Fost-

brødrene«; men det er vanskeligt at sige, hvad Christendommen har at gjøre her. Gunløg kan ikke paastaae, at den hedenske Tid har foraarsaget hans Ulykke. Ogsaa under Christendommen vilde en Fader, efter at have ladet sin Datter vente tre Aar paa en Beiler, give hende til en anden Mand; ogsaa i den christne Tid vilde en Pige, formodende sin Elskers Utroskab, finde sig i Ægteskabet; ogsaa som Christen vilde Gunløg være kommen for silde og have høstet Lønnen for, at stræbe »mod et Stort, jeg veed ei hvad, jeg higed vildt« (Pag. 83), og endelig har Christendommen indtil denne Dag ikke forhindret Mænds Tvekamp, den christne Ridderperiode, som fulgte efter Gunløgs Tid, fremviser endog en uafbrudt Række af Kampe for og om Kvinder. Det er desaarsag efter Omstændighederne en tom Declamation — men forresten meget smukke Ord — naar Gunløg siger:

»Sælsomt! Sælsomt! Stor og mægtig er den hvide Krist!
Mod ham hjælper ingen Vaaben, ingen Argelist.

Korsets høie Banner plantes trindtomkring paa Jord,
i det lyse, varme Syden — i det kolde Nord.

Hvide Krist, Du kommer ogsaa til min fjerne Ø,
fjeldbedækket, rundt omkrandset af den vilde Sø!

Er Du, hvide Krist, den Stærke, hvorom Sagnet gaaer,
er Du, hvide Krist, den Store, hvorom Vola spaaer —

han, hvem alle, naar han kommer, skulle glædes ved;
han, som dysser hver en Trætte, stifter hellig Fred?«

Da Forf. altsaa har forfeilet sin oprindelige Hensigt at interessere os levende for Gunløg og gjøre hans Skjæbne rørende, — saa at Gunløg sluttelig kun er et Exempel paa, at „hvo der saaer Storm, han høster Hvirvelvind“ — bliver ligesom i Sagaen kun Helga tilbage; men det, som saa dybt bevæger os i hendes Skjæbne — hendes Kjærlighed, der stille og trofast følger hende til Døden — er episk og ikke dramatisk. Sagaen fortæller, at hun blev gift anden Gang med Thorkel Halkelsen; men skjøndt han vàr „en rask Mand og en god Skjald“, og skjøndt de havde „adskillige Børn med hinanden“, „saa kunde hun dog ikke komme ret til at holde af ham; thi hun kunde aldrig slaae Gunløg af sine Tanker, skjøndt han var død. Hendes største Glæde bestod i at fremtage den Kappe, Gunløg havde foræret hende, og at brede den ud for sig; hun sad da længe og stirrede paa den. Engang kom der en svær Sygdom der paa Gaarden, som Mange laae og tæredes af en lang Tid. Ogsaa Helga blev angreben, men var dog endnu oppe. En Løverdag Aften sad hun i Dagligstuen og hvilede sit Hoved paa sin Husbondes Knæ. Hun lod da Gunløgs Kappe tage frem, og da den blev bragt hende, satte hun sig op, bredte den ud for sig og stirrede en Stund paa den; derpaa sank hun tilbage i sin Husbondes Skjød og var da afsjælet“.

Hr. Arentzen benytter dette, men maa lade hende selv sige, at hun vil gjøre saa:

„Tidt skal jeg tage denne Kappe frem
Og brede ud den for mig, stirre paa den —
O, søde Minde om min døde Lykke!
— Snart brister dette Hjerte“.

Istedenfor Sagaens simple, følelsesfulde Skildring af den lidende Helga er sat den reflecteert følsomme Helga, det Rørende er forvandlet til det Sentimentale.

Der er i Sagaen ganske vist Stof til en ny Digtning, om end ikke til en dramatisk. Men Digteren, der vilde besynge Gunløg, Helga og Hrafn, maatte ved Siden af den Evne til at skrive lette og skjøntklingende Vers, som udmærker Hr. Arentzen, være gjennemtrængt af den nordiske Aand, maatte kunne tale i dens simple Tone, udhæve Charactererne og give dem poetisk-tydelige uden at berøve dem den Eiendommelighed, den særegne Colorit, der passer til Tiden og Stedet. Vor Literatur vil have godt af at forynges og styrkes i de nordiske Kilder; men netop derfor bør gjøres Indsigelse mod en „Digtning“, der gaaer i den modsatte Retning: moderniserer og forflygtiger det fra Fortiden Overleverede.

Det har her nærmest været Hensigten at udhæve de Forsyndelser, som ere begaaede mod det nordiske Stof; men Retfærdigheden byder, tillige at paapege de Enkeltheder, hvor den unge Digter har været heldigere, og som

vidne gunstig for hans poetiske Fremtid. Herhen hører navnlig 3die Acts 1ste Scene, Gunløgs Hjemkomst, hans glade, kjærlighedsfulde Hilsen til Fædrenejorden og til Alt, hvad han elsker, hvad han haaber at gjenfinde. Heri er kun et Par Ord, man kunde ønske borte: „Ungdoms lyse, drømmerige Morgen“, ligesom overhovedet Digteren gjør for megen Brug af det Paludan-Müllerske „solrige“, „tryllerige“, „drømmerige“ o. s. v. Meget rask og livlig er Scenen hos Oluf Skotkonning; vel har Sagaen leveret det Characteristiske, men det er godt opfattet og benyttet. Ligesaa livfulde og heldige med, i korte Træk at characterisere, ere Samtalerne mellem Gunløg og Hrafn (2den Acts 6te og 7de Scene) samt Gunløgs derpaa følgende, korte lunefulde Monolog om hans mange digtende Landsmænd. Grækerindens to Repliker eller Sange ere en besynderlig Blanding af sand Lyrik og Klingklang; de vise tydelig baade Digterens gode Sider og hans Feil: en livlig Phantasi, letbevægelig Følelse, stort Herredømme over Sproget, men tillige altfor stor Lethed i Sindet, Skyndsomhed med at give sine Stemninger fra sig, Mangel paa Lydighed mod Stoffet, Mangel paa en tilstrækkelig kjærlig, alvorsfuld Syslen med den Tanke, han skulde tjene. Det er ikke uhelbredelige Feil, hvis Digteren selv vil.

„M. A. Goldschmidt,

et Litteraturbillede.“

Under denne Titel er udkommet et Skrift, forfattet af Hr. Stud. med. Dreier og anmeldt i „Fædrelandet“ af 23de Februar. Det er imidlertid ikke en simpel Anmeldelse, som „Fædrelandet“ leverer, ei heller en Kritik af Skriftet; men bemeldte Dagblad sammenfatter Hr. Dreiers Paastande, ordner og udstiller dem i det gunstigste Lys, anbefaler dem til Publikum som „historiske“, „grundige“, „videnskabelige“ og følgelig seirrige, og Seiren, som er vunden for det Offentlige, er, at jeg aldeles ikke duer til Noget, at jeg er en letsindig, overfladisk, ideeforladt „Sladderhank“, hos hvem ingen Anskuelse er ærlig, hvis Mening altsaa fremtidig ikke bør have ringeste Vægt, og hvis Deeltagelse i den offenlige Discussion Publikum selvfølgelig bør forkaste. Dette Resultat, som det bringer tilveie ved Hjælp af Hr. Dreiers Bog, er „ikke saa lidt“, siger „Fædrelandet“. Nei, ganske vist, og hvis det skal finde mere Tiltro og leve længere end „Fædrelandets“ andre Angreb paa mig, saa vil jeg endog sige, at det er Meget. Lad os derfor undersøge den „historiske“, „grundige“ Grund, hvorpaa den Dreier-Fædrelandske Seir er vunden, og hvorpaa Dhrr's Laurbær groe.

Noget af det Væsenligste, hvorom der kan være Tale, er vel, hvad jeg har yttret om Religionen som Betingelse for den sande menneskelige Frihed, og dette er, siger Dreier-Fædrelandet, lutter flau Affectation. Beviset herfor er, at oprindelig og i mit stille Sind er jeg Atheist, hvilket er soleklart deraf, at jeg i 1847 havde lagt „Plan til en Samtale mellem Bisfop Mynster og en Atheist, hvori denne som Consequens af hiins mæglende Theori skulde udvikle Atheismen“. Forf. har allerede tidligere meddeelt denne Oplysning, og jeg afviste den som en Opdigtelse, der characteriserede ham og fritog mig for at indlade mig videre med ham; men han gjentager den nu, kommende Arm i Arm med „Fædrl.“, og spørger, om jeg tør kalde den „løgnagtig“. Ja, den er løgnagtig. Det er aldeles usandt, det er „løgnagtigt“, at jeg har havt en saadan Plan som den her berørte, at jeg har villet lade Atheismen fremtræde med Berettigelse enten i og for sig eller overfor den christne Kirke eller den daværende danske Statskirkes Repræsentant. — Dog Publikum vil let see, at jeg ikke kan staae mig; thi indtil jeg faaer erklæret en saadan Paastand for løgnagtig, ansees den for en uigjendrivelig Sandhed, hvorpaa bygges et heelt seirrigt Anklagesystem, der med Centnervægt falder paa mig og slaaer mig ihjel. Jeg er da i det ubehagelige Tilfælde at skulle som ihjelslagen, død og begravet gjøre Indsigelse mod mine Dommere. Lykkeligviis er det ikke Alvor — „lykkeligviis“ siger jeg Ulykkelige, jeg skulde sige ulykkeligviis; thi da man har Anelse om, at der kan hændes det seirrige Beviis noget Menneskeligt, opstilles et nyt som Reserve, og det rykker frem i følgende dødbringende Paastand (Pag. 22); at jeg „i 1847 til andre radikale Mænd anpriisede Marx og hans atheistiske Agitation og meente, at saaledes skulde man fra Grunden af udrydde Folkets Støtte i det

nuværende Liv for at bringe det til at revolutionere«. Og endskjøndt Forf. selv indrømmer, at han ikke kjender mig personlig, at han altsaa støtter sig paa Rygter, som han har gaaet og opsanket eller selv svigagtig opdigtet, erklærer Høiesteret og Medanklager »Fædrelandet« dog disse Udsagn for gode Beviser. Det er, siger »Fædrl.«, »lykkedes Hr. Dreiers Flid at udfinde skarpe Paastande« (fra min Side), som ved at sammenstilles med andre Yttringer »gjøre en uimodstaaelig og tillige meget morsom Virkning.« Ja, unægtelig gjør det Virkning, og Kunststykket er endda saa overmaade simpelt: Aftryk en Skribents Yttringer, tryk ved Siden deraf det stik Modsatte og paastaa, at han privat har sagt det, og der vil udkomme et høist tilfredsstillende Resultat. Kunststykket er ikke blot simpelt, men billigt, det koster kun en Ubetydelighed: Æren. Og hvortil behøves Æren? Man kan jo uden den hver Dag angribe en Modstander, ja, jo mindre man har af den, desto kraftigere kan man endog angribe og »tilintetgjøre« ham.

Til Ære for Compagniskabets »Grundighed« maa dog tilføies, at det ingenlunde bliver staaende ved mine foregivne mundlige Yttringer fra 1847; man anvender dem rigtignok for deres egen Behageligheds Skyld, men de tjene tillige til at forberede en venlig Modtagelse for det Resultat, man vil bringe ud af mine trykte Yttringer. Publikum vil saa meget snarere troe, at disse i Grunden ere atheistiske, naar det i Forveien er »historisk« og „videnskabelig« beviist, at jeg er Atheist. Den af »Fædrelandet« kronede Hr. Forfatters Fremgangsmaade er følgende. I Maanedsskriftets 6te Bind har jeg skrevet en Afhandling om Arnold Ruge og deri søgt at vise, at Troen paa en personlig Gud fremdryder hos Mennesket som en Nødvendighed, endog naar man som Ruge vil betragte det Humane som det Guddommelige. Lad os

antage, sagde jeg, at den personlige Gud et Dieblik var forjagen af Menneskets Sind, og at Menneskene ikke tilbade anden Guddom end den, de frembringe i sig selv, ikke anerkjendte noget høiere Væsen end deres egen fiint og ædeltfølende Samvittighed; saa er der dog en Tilbøielighed, der synes alle Mennesker medfødt, til at personificere deres Guddomstanke og tænke sig Guddommen tillige et andet Sted end i deres eget Indre: Baade den menneskelige Sjæls Egenskaber, Phantasien, Betragtningen af Verdens Organisme, Synet af Døden og dens Gaader befordrer denne Stræben, og kommer Svaghed, Sygdom, Lidelser, bliver Trangen end stærkere, de trænge da endmere til at bede. For at Menneskene skulde blive saa stærke Aander, at de ikke lode sig anfægte af Sligt (deres Sjæls inderlige Tilbøielighed, den synlige og usynlige Verdens Paavirkning o. s. v.), for at de ikke skulde behøve anden Guddom end deres egen Fornuft, anden Rettesnor end deres aldrig svigtende Samvittighed, anden Trøst end deres Tillid til den menneskelige Natur, maatte en uhyre Fremgang finde Sted eller have fundet Sted, maatte Fuldkommenhedens, Fuldendelsens Dag være kommen, Guddommen maatte have realiseret sig gjennem Mennesket. — Dette staaer, som sagt i Maanedsskriftets 6te Bind Pag. 163, og Enhver kan see efter, om jeg gjengiver Tanken nøiagtig. I det Følgende paavises ydermere den »ulykkelige« atheistiske Misforstaaelse, som kan komme og er kommen ved Ruges Lære — og desuagtet er det netop her, at Forf. finder min Atheisme! Paa den simpleste og naturligste Maade; han anfører (Pag. 41) mine Ord saaledes: »For at Menneskene skulle blive saa stærke Aander«, at de ikke ved Sygdom komme til at troe, »maa en uhyre Fremgang finde Sted«. De udhævede Ord ere ikke mine men Forfatterens; dem har han skudt ind for at bevise, at jeg

ikke anseer Troen for en Nødvendighed, men for Resultat af Sygdom, at jeg „anseer Ugudeligheden, det forstokkede Sind; for Resultatet af en stor Fremgang“, og det „bliver derved fuldkommen vist“, at min Ærefrygt for Religionen var „Affectation“.

Og ved dette mageløs „grundige“ og „videnskabelige“ Beviis jubler „Fædrelandet“ høit og siger: Kan I nu see, at han rigtig beseet, er Atheist og Revolutionair! Hr. Dreier har sagt det! Hr. Dreier har selv sagt det!

Man vil allerede heraf see — og det bliver endnu tydeligere i det Følgende — at Forf. selv er et ret curiøst „Literaturbillede“, og at han giver Beviser paa en Sindsstemning, der ikke er uden psychologisk Interesse. I 5 Aar løber han efter mig, kommer aldrig til at tale med mig, men udspørger Forbigaaende om mig, danner sig heraf og af sin egen Tildigtning en Personlighed, der skal forestille mig, anfalder denne Personlighed, og naar mine strevne Yttringer ikke ret ville svare til Forestillingen, hjælper han lidt paa dem. „Fædrelandet“ finder ham paa Gaden, føler strax Wahlverwandtschaft og voxer i siamesisk Inderlighed sammen med Forf. og hans Værk.

Og dog sætter man et alvorligt Ansigt op ved det Hele.

Hvis Nogen for Alvor vilde give en kritisk Fremstilling af min literaire Personlighed, kunde jeg formeentlig vente, at Forfatteren for det Første ikke som nærværende Compagniskab vilde udgaae fra den Grundsætning, at jeg „har opgivet min Udvikling“, men vilde undersøge, hvorledes jeg har udviklet mig, hvorledes jeg udgaaende fra Jødedommen, gjennem Bekjendtskab med Katholicisme og Atheisme har søgt hen til Protestantismen; de Antydninger, jeg selv har givet, og som ere betegnede med Aarstal, vilde man ikke kaste mellem hinanden, som om jeg sam-

tidig havde befundet mig paa alle Udviklingspunkter (og altsaa paa slet intet). Men derhos vilde jeg forlange, og jeg troer med Ret, at Forfatteren ikke skulde staae paa et saadant Standpunkt, at han ansaae Det for Tilbagegang, som jeg anseer for Fremgang, og omvendt. Dette er Tilfældet med „Fædrelandets“ Helt; han erklærer sig for Atheist, Revolutionair o. s. v., og naar han ret vil finde mig ynkelig, tænker han sig, hvad en af hans Meningsfæller, en ægte tydsk, rød Fremskridtsmand vilde tænke om mig (Pag. 30).

Morsomt er det at see, hvorledes Forf. arbeider sig ind i den Forestilling, at jeg ved i kort Tid at omgaaes med nogle radikale Tydskere, ikke kan have anden Mening end de, og ikke har bevaret nogen Selvstændighed overfor dem, og efter at have arbeidet sig ind, vil han ikke tillade mig at komme ud af hans fixe Idee. End ikke en Kjendsgjerning, som han selv anfører, at jeg nemlig strax efter min Hjemkomst sendte en af mine tydske Bekjendte eller Venner min „christelig-germaniske“ Fortælling om Madonna — mit „Madonnapjank“ — er tilstrækkeligt til at bevise, at jeg i Tydskland ikke havde udgivet mig for Andet og ikke viist mig som nogen Anden, end jeg viste mig i Danmark.*

Den Forening, som en fælles Lidenskab har bragt tilveie

* Ogsaa fra Udlandet samler Forf. Rygter om mig, og saaledes har han opdaget, at Fortællingen om Madonna blev tilsendt Red. af „Grenzboten“, Julian Schmidt. Det er sandt, og det skete ifølge en Aftale mellem os om, at vi gjensidig skulde udvexle vore æsthetiske Arbeider. Rygtet eller Hr. Forf. selv paa Rygtets Vegne fremstiller det imidlertid saaledes, at Julian Schmidt med Haan afviste min Fortælling. Maaskee er det sandt, jeg kan ikke vide, hvad Julian Schmidt privat har sagt. Men da jeg i 1850 traf sammen med ham, gav han en beskigere Grund; han sagde: Vor Stilling til det katholske Parti er saaledes, at vi ikke engang kunne optage en poetisk Artikel, der synes at forherlige Nogetsomhelst, som er særeget for Katholicismen. Hos Dem i Danmark er det formodentlig anderledes.

mellem »Fædrelandets« Redaction og dens Hr. Dreier, vilde visnok være noget generende for »Fædrelandet«, da Bladet ikke bekvemt og offenlig vilde vove at vedkjende sig de Anskuelser, i Kraft af hvilke dets Helt angriber mig. Men Hovedsagen er jo at faae mig angreben, og efter en kort Antydning af, at Forf. staaer paa et yderligt Standpunkt, siger Bladet, at »her er naturligviis ikke Stedet til at gaae ind paa en Undersøgelse af de herhenhørende Spørgsmaal«, og det er aldeles ligegyldigt, enten man enig eller uenig med Forf. i flere eller endog alle Grundsætninger«, hans Kritik af mig kan man desuagtet godt bruge, den »bliver lige sand og træffende.« Fornuftige Folk ville vide at afgjøre det Spørgsmaal, om man kan underskrive et »videnskabeligt Værks« Dom uden at billige Værkets Udgangspunkt, om man kan bifalde Belysningen, medens man gjør Indsigelse mod Lyset. Jeg antager, at man ikke med Forf. kan finde en Mængde af mine Yttringer »flaue« og „væmmelige« og mene, at jeg »vævler«, naar man f. Ex. ikke med Forf. kan tale om »den gamle taabelige Forestilling om oprindelig Reenhed, senere Syndefald« (Pag. 51) o. s. v.

Det »videnskabelige Værk« fortsættes imidlertid stadig med grundige, historiske Beviser, hentede fra private Yttringer, der lægges mig i Munden. Capitlet om min politiske Upaalidelighed har til Indledning (Pag. 25), at jeg, før jeg begyndte Nord og Syd, »henvendte mig til en ældre Journalist med Forespørgsel om, til hvilket Parti jeg skulde slutte mig.« Hvor fortræffelig arrangeret! Saasnart Publikum har troet dette — denne løgnagtige Opdigtelse, maa jeg vel for Sikkerheds Skyld tilføie — er der ingensomhelst Fordreielse af min politiske Virksomhed, der jo glider ned. Det gaaer da ogsaa meget rask. Jeg erklærede mig i 1847 imod en Constitution, og i den Strid, »Fædrelandet« desaarsag

begyndte med mig, yttrede jeg, at i Principet havde jeg naturligviis Intet at indvende mod en demokratisk Constitution; men, spurgte jeg, hvorledes var den mulig? Tidsomstændighederne vilde give os en aristokratisk Constitution, som jeg meente, var ubetinget at forkaste. Vil man nu end fordømme min senere stadige Vedholden ved Programmet, mine Bestræbelser for den Statsform, som jeg kaldte Absolutismen med republikanske Institutioner, og som jeg bl. A. motiverede med, at det danske Demokrati ikke var blevet modnet i de mellemliggende Uger — saa skal man dog for at paavise min politiske „Samvittighedsløshed“ finde tydelige Tegn paa, at jeg i en sildigere Tid har arbeidet for en aristokratisk Tilstand. „Grundeierforeningen“! raaber Compagniskabet. Men den eneste Gang, jeg optraadte i Grundeierforeningen, forsvarede jeg, og med heldigt Resultat, den almindelige Valgret. Herimod behøver naturligviis kun at opdigtes det stik Modsatte, hvad man da ogsaa ærlig gjør.

Forf. siger Pag. 127, at jeg i Begyndelsen af 1851 „principielt erklærede mig imod og kun af politiske Hensyn for vor Valglov“, og Beviset herfor angives at staae i en Artikel, jeg skrev i Januar 1851, „Ved Aarskiftet.“ Der staaer intet Ord derom; der staaer endog det Modsatte. Principielt havde jeg erklæret mig for den almindelige Valgret, og i hiin Artikel forsvarede jeg den paany imod en der herskende Stemning og anførte bl. A., at man for i Hast at blive fri for Valgloven maatte krænke Grundloven, men denne Landets Lov, maatte vi alle agte, og jeg, som ikke havde billiget dens enkelte Bestemmelser, men endog bekjæmpet dem, stillede mig dog under Betænkning paa dens Enemærker, fordi den var bleven Grundlaget for Landets Retstilstand. — „Fædrelandet“ griber hiin Fordreielse og taler om de „Evolutioner“, jeg udførte

ved Nytaarstid 1851; dets Helt udvikler den videre og faaer ved »Flid« og »Skarpsindighed« det Resultat bragt tilveie, at jeg er en foragtelig Renegat, der i Forening med de »danske Borggrever« vil gjøre »os Borgerlige til Trælle« — ja mulig »nedsable Rigsdagen og Partierne«, tilføies med Lune.

Mit formeentlige Forhold til »Grundeierforeningen« kjender Publikum egenlig kun af »Fædrelandet.« Medens jeg i Januar 1851 anbefalede den, fordi den sluttede sig til Grundloven og Valgloven, og medens jeg opfordrede frisindede Folk til at indtræde i den for at styrke den, fremstillede »Fædrelandet« den som Arnested for en skammelig Reaction og omtalte mig som Foreningens »Tallerkenslikker«. Hr. Dreier anfører disse „Fædrelandets" Paastande som Beviser imod mig, og »Fædrl.« anfører atter disse Hr. Dreiers Beviser som slaaende og seirrige som »skarpsindige", videnskabelige« og »grundige« — Alt gaaer til uden Hexeri, lutter Behændighed, meine Herrschaften! For nylig fandt jeg det passende at offenliggjøre en Bemærkning om min ringe Deelagtighed i Foreningens Virksomhed, og heraf udleder »Fædrelandet«, at jeg »ønsker endeel af dette (mine Gjerninger i Foreningen) ugjort«; mig synes derimod, at det er »Fædrelandet«, der paa Grund af mine Oplysninger skulde ønske alle sine usandfærdige Beskyldninger usagte. Men »Fædrelandet« er en Helt og lader sig ikke anfægte. Det paadigter et Menneske uhæderlige Ting, og naar han beviser, at det er lutter Opdigtelse og Usandhed, da udbryder det: Ja, see, nu ønsker han, at han ikke havde gjort det!

I national Henseende bringes jeg i en ganske artig Svikmølle ved Forf. »kosteliges« Anskuelser (Pag. 78). Hvis han var Grændseboer, siger han, vilde han ikke betænke sig paa at antage det tydske Sprog, »som er fælles for et saa langt større

Antal Individer, og som besidder en uendelig større og rigere Videnskabelighed.« Han vil have den hele Sag fuldstændig overladt til sig selv, skjøndt det er »høist sandsynligt, ja omtrent vist«, at det tydske Sprog vilde trænge stedse mere nordpaa. »For dog at trøste den nationale Følelse«, tilføier han, »vil jeg endnu bemærke, at Antagelsen af tydsk Sprog kun vilde være aldeles foreløbig; det almeenmenneskelige Sprog er en Consequens af den almeenmenneskelige Videnskab, og dets Dannelse er allerede i Gang.« Det er morsomt; der skal bygges et nyt (rødt) Taarn paa Sinears Sletter, og det har allerede en Taarnvægter. Men efter at have udviklet hiin Lære siger Hr. Forf., at jeg utvivlsomt har deelt hans Anskuelser; thi jeg synes, bemærker han Pag. 76, at have tiltraadt Ruges Synsmaade, og Ruges Synsmaade skal være Hr. Dreiers Synsmaade. Hermed forholder det sig saa, at jeg den 7. April 1848 (Maanedsskriftet 2det B. Pag. 237) tilskrev Hr. Overauditeur O. Müller angaaende hans Plan til at faae de danske Anskuelser gjorte bekjendte i Tydskland, gjennemgik de forskjellige Partier, viste deres Stilling til Sagen og den ringe Udsigt, som var til at skaffe sig Indgang hos dem. Heri berørte jeg Ruges Mening — der rimeligviis vilde gaae ud paa en Deling af Slesvig — ligesaa vel som den nationale Biedermanns — der vilde overlade os Haderslev Amt — og da Hr. Dreier antager, at jeg ved for Hr. Müller at fremstille Ruges Mening har bifaldet den og altsaa villet dele Slesvig, kan en Anden med ligesaa megen Føie sige, at jeg ved at fortælle Hr. Müller om Biedermann har været af B's. Mening og for Danmark kun fordret Haderslev Amt. Da Hr. Forf. foran og efter dette Brev finder dansk-nationale Anskuelser hos mig, er dette naturligviis Beviis paa, at jeg er frafalden fra den skjønne,

rene Lære om det „almeenmenneskelige Sprog“, og jeg er bleven „affecteret-pathetisk-nationalistisk“. Den simple Sandhed, at jeg fra Først til Sidst har holdt paa Nationalitetens Ret, men at jeg fra Først til Sidst har været uenig med de Ultranationale om Maaden at sikkre den paa, samt om Betingelserne for det danske Monarkies Bestaaen, overseer den velsindede Hr. Forfatter med stor Dygtighed. Han kan desaarsag heller ikke forstaae sig paa min Kjærlighed til den danske Literatur, men finder mig blot „indtil Fjantethed forgabet i det Nordiske og især i den nordiske Mythologi“ (Pag. 78). Iligemaade finder han en skrækkelig Modsigelse mellem min Opposition mod Krig og Mandrab og mine „Bestræbelser for at udbrede Sagalæsning blandt Folket, hvilket dog vel netop maa have den Virkning at vække Beundring for Krig og Mandrab“ (Pag. 79). Dette Sidste har Heiberg for længe siden udtalt; men jeg tilstaaer, at jeg ikke kan dele denne Mening. Det Tiltalende ved Sagaerne er ikke Krigen, ikke de mange Kampe, Overfald o. desl., men de forunderlig skjønne og sikkre Characteerskildringer, og jeg troer, at hvo der læser Fortællingen om Gunnar, der „nødigere end Andre vil dræbe Mænd“, om Venskabet mellem ham og den vise Njal, om Gunnars Fald, Njals og hans Sønners Indebrænden og det følgende lange Fjendskab mellem Kaarde og Flose, som ender saa simpelt og rørende, vil føle langt mindre Tilbøielighed til Krig og Blodsudgydelse end Beklagelse over, at krigerske Skikke fortyndede denne kraftige Befolkning. Men skulde det ikke være sentimentalt og maaskee en Smule borneret at ville forlange fine Fredsideer realiserede i en forgangen Udviklingsperiode og forkaste alle Træk af det menneskelige Sinds Storhed, fordi det dengang væsenlig havde Krigen til at vise sig i? I alt Fald kan jeg sige, at jeg ikke ved Saga-

læsning er bleven berørt paa hiin Maade, og at jeg derfor troede at kunne anbefale den til Andre uden Fare for at befordre Holmgang og Vikingetog.

Det følger af sig selv, at »Fædrelandet« og dets Hr. Dreier ogsaa her gaae Arm i Arm. Imedens de saaledes gaae sammen, skulde man troe, at de paa slige Compagniskabers Viis vilde, medens Forbundet varede, behandle hinanden med Ærlighed. Men til liden Ære for den menneskelige Natur maa siges, at det ikke er saa. Hr. Dreier siger (Pag. 72), at jeg vilde have kunnet udrette Noget i Haandværkerdannelsesforeningen, hvis jeg »ikke havde følt mig forpligtet til at forsvare mit engang opstillede Program« ɔ: hvis jeg var gaaet i en yderligere politisk og social Retning. Dette kommer Hr. Dreier til at sige, fordi han samtidig med Angrebet paa mig tilsigter en Anbefaling af sine »raske« Yderligheds-Anskuelser. Men denne Haardnakkethed, hvormed jeg altsaa i en stærkt bevæget Tid holdt fast paa mine Meninger, passer aldeles ikke for »Fædrelandet«, da det har paastaaet, at jeg i Haandværkerdannelsesforeningen rivaliserede med en anden Mand som demokratisk Acrobat, og det anfører desaarsag som Resultat af den videnskabelige Undersøgelse, at jeg »mangler aldeles Fasthed og Bestemthed i Anskuelser og Mod til at vedkjende mig min virkelige Mening.« Dog, til »Fædrelandets« Undskyldning tjener, at Hr. Dreier strax efter ikke er ærlig mod sig selv, men glemmer, hvad han selv har sagt, og erindrer, hvad »Fædrelandet« tidligere har sagt, hvorfor han erklærer, at jeg i samme Forening og paa samme Tid, som jeg haardnakket holdt fast ved mit Program, saa at jeg Intet kunde udrette formedelst Mangel paa Socialisme, betegnede mig selv som Socialist (Pag. 72).*

* Paastanden fremføres Pag. 72, og der henvises til Pag. 7, hvor Bevi-

Til den uhyre Forvirring kommer altsaa fra Hr. Dreiers Side et aabenbart Falsum. Det er nemlig et Falsum, at jeg skal have betegnet mig selv som Socialist, som den, der »udgaaer fra en ensidig Betragtning af de ubemidlede eller fattige Klasses Kaar og stiller de derpaa grundede Fordringer over Staten, den givne Retstilstand og det hele Samfunds Interesser« (7de B. Pag. 118). Til yderligere Characteristik af den Maade, hvorpaa Compagniet her angriber mig, skal jeg endnu anføre Skriftets Pag. 96. Jeg har i Afhandlinger om Frankrig og navnlig i en Skildring af Victor Hugo i Ugeskriftets 5te Bind Pag. 413 paaviist de ulykkelige Samfunds-Forhold, de demoraliserende Institutioner, som skjules under Navne, vi her hjemme betragte med Ærefrygt. »Religionen« er i Frankrig den katholske Ufrihed, »Familien« er unge Piger bortgiftede ved et Familiearrangement — deraf Elskere og Maitresser; »Eiendommen« er de store Bankierers Herredømme og en Skattefordeling, der hviler tungest paa de Fattige.« Under saadanne Omstændigheder meente jeg, at ikke alle saakaldte Angreb paa »Religion, Familie og Eiendom« maatte tillægges den samme uretfærdige Characteer eller betragtes med den Afsky, som naar de fandt Sted paa en mere oplyst Religion, et mere sædeligt Familieliv, retfærdigere, mere velordnede Administrations- og Skatteforhold. Dette udlægger Hr. Dreier saaledes: „Ja, Forf. er under sit sidste Ophold i Paris bleven i den Grad demoraliseret, at han gjør Nar ad det hellige Trekløver, Religionen, Familien og Eiendommen.“ Og „Fædrelandet“ jubler: Hvor det er grundigt, hvor det er videnskabeligt, hvor det er fortræffeligt!

---

set skal findes. Slaaer man saa op Pag. 7. findes ikke Tanke af Beviis. Det er beregnet paa, at Læseren ikke skal gide blade om.

En særdeles interessant Afdeling af det »fædrelandske« Priisskrift er Slutningen, der behandler min Reise til England. Den socialistiske røde Herre er naturligviis forarget over, at jeg fandt London og Udstillingen storartet, og at jeg ikke istedenfor at see Udstillingen opsøgte Ulykkens Huler og Elendighedens Boliger. Jeg skulde kjønt have reist til Irland og vedligeholdt mig selv og Andre i et bittert Nag til det tyranniske og troløse Albion; jeg maatte ikke en passant finde Ale'n velsmagende og Dock'erne store; jeg skulde formodenlig spise syge Kartofler og finde Storbritanien lille.* — Dernæst føler han sig, i Anledning af mine Besøg hos de Landflygtige yderst misfornøiet med, at jeg istedenfor at deeltage i verdensomstyrtende Planer og pleie Udviklingen af det »almeenmenneskelige Sprog« kun har talt med Ruge, Ledru-Rollin, Mazzini o. s. v. om »de meget ynkede internationale Forhold«. Man vil erindre, at Forf. anseer alle disse Tvistigheder om de enkelte Rigers Uafhængighed og de enkelte Folkeslags særskilte Tilværelse som noget »Foreløbigt«, han venter hver Klokketime den almindelige, nivellerende, Altfaliggjørende røde Republik. Med stor Ret kalder han derfor min Artikel »Reisepjat« og „noget af det meest Pjaltede, jeg nogensinde har

* Forf. skulde ikke henvise til Mayhews "London labour and the London poor", som behandler Fattigspørgsmaalene ganske anderledes, end det er en Socialist og Atheist tjenligt — man kan see nærmere herom i en efterstaaende Artikel — og tillige fremkommer med en ganske særegen Ytring. Han begynder sin Bog med at inddele Menneskeslægten i to Hovedklasser (Pag. 2), den bosatte, civiliserede og den nomadiske; han paaviser en Forskjel i Hovedets Bygning, førstnævnte har ovalt Hoved og tilsvarende Ansigtsform, sidstnævnte har en tyk, flad Hjerneskal og brede Kjævebeen. Sidstnævnte udmærker sig tillige ved sin Mangel paa Begreber om Religion og Eiendomsret — hvoraf fremgaaer, at Atheister og Communister, der troe at bringe Verden Fuldendelsen nærmere, kun gaae tilbage til en raaere Tilstand saavel i Sæderne som i den dertil svarende Udvikling af Menneskets Organer.

leveret«. Very well! Han bemærker dernæst, at jeg har sneget mig ind under falsk Flag til hine politiske Mænd (Pag. 127) og navnlig har jeg paa det snedigste narret Ruge — der anbefalede mig til de Andre — ved at fremstille mig som Republikaner (Pag. 126). Han siger, at hvis Ruge havde vidst, at jeg ved Aarskiftet 1851 principielt havde erklæret mig imod den almindelige Valgret, saa vilde Ruge »have befordret et saadant Subject ned af Trapperne«. Det kan virkelig gjerne være; men dengang havde Dreiers »Fædrelandet« endnu ikke opfundet, at jeg havde sagt Sligt, og jeg kunde altsaa ikke fortælle Ruge det. Hvad det angaaer, at jeg for Ruge »ganske vist« har fremstillet mig som Republikaner, er det mærkeligt, at Ruge i det af Forf. citerede Brev til Ledru Rollin siger det Modsatte. Han skriver nemlig: Et dans les deux pays la République n'est pas le mot d'ordre du progrès comme chez nous en Allemagne, en Italie et en Hongrie. Dans le royaume de Danemarc on a établi le suffrage universel ɔ: »Og i de to Lande (Danmark og Sverrig) er Republik ikke Fremskridtsbevægelsens Løsen som hos os i Tydskland, i Italien og Ungarn. I Kongeriget Danmark har man indført den almindelige Stemmeret". Formeentlig har Ruge heri tydelig nok meddeelt Ledru-Rollin, at han i mig ikke maatte vente at finde en republikansk Meningsfælle. Netop derfor er ogsaa Formaalet for den Samtale, jeg ønskede med Ledru-Rollin, i Brevet angivet at være de internationale Forhold; ligeledes talte jeg med Mazzini, ikke om den italienske Revolution og dens Udsigter, men om Danmarks Stilling til Revolutionen. Det personlige Venskab, der finder Sted mellem Ruge og mig trods Forskjel i Alder, Udvikling og Anskuelser, og som bringer Ruge til at kalde mig' ami sin-

edre, ligesom det fremlyser af Alt, hvad jeg har skrevet om ham, er naturligviis aldeles uforklarligt.

»Fædrelandets« store Videnskabsmand overgiver sig imidlertid til sin Phantasi i Anledning af min »Maske«, og da det er ganske utroligt, at jeg paa egen Haand og fuldstændig fri kan have reist til England, anstiller han Betragtninger over, om jeg har været Spion for Reactionen med den Hensigt at forraade Demokratiet, eller i Hjertet har været paa Demokratiets Side og med Ruge, Ledru-Rollin o. s. v. aftalt Planer til at forraade Aristokratiet og befordre dets Undergang. I sidste Tilfælde vilde jeg altsaa, medens jeg var lønnet af »Reactionen« og sveg den, ligne Vægterne, »hvem det er tilladt at tage Stillepenge for ikke at arrestere Spilopmagere eller Tyve, naar de blot arrestere dem alligevel« (Pag. 124). Hr. Forfatteren fortsætter en Stund paa denne Maade stadig ledsaget af hans høie Belynders Bifald og Beundring over hans »morsomme« Betragtninger.

Høist characteristisk for Forf. er det, at han til at fortælle om mit Besøg hos de Landflygtige ikke behøvede min trykte Artikel, men i Forveien havde opsanket tilstrækkelige Rygter derom og havde sine Angivelser »færdige til Trykken« (Pag. 124), inden »Reisepiatter« udkom, saa at han kun behøvede at dreie dette i den Retning, han paa egen Haand alt havde anviist mig.

Det er ogsaa yderst morsomt at see, med hvilken Iverighed han kan bide sig fast i et enkelt Ord og slide i det saalænge, til det afgiver Vidnesbyrd imod mig. Saaledes findes i min Artikel om de Landflygtige (7de B. Pag. 259) følgende Ord: »Til Mazzini var jeg alt tidligere anbefalet, det vil sige: Pescantini havde, da han var i London, mundlig anbefalet mig

og sendt mig Mazzinis Adresse, skrevet med M's. egen Haand. Jeg tænkte ikke paa, at det var et Slags Frimurertegn, og lod Adressen ligge hjemme«.

Øieblikkelig griber Forf. Ordet »Frimurertegn« og udfinder paany, at jeg har benyttet en Maske — formodenlig har jeg været forklædt som Medlem af Mazzinis hemmelige Selskab — og skjøndt jeg selv ikke vidste, at det Skrevne var en Slags Frimurertegn, skjøndt jeg ikke benyttede det, skjøndt jeg med Mazzini kun talte om Danmarks Stilling, er dette en Grund mere til at kalde mit hele Forhold »modbydeligt" og »politispionagtigt«. Maaskee Læserne begynde at føle nogen Modbydelighed.

Skjøndt »Fædrelandet" paa det fuldstændigste billiger og anbefaler denne »sande og træffende«, »grundige og historiske« Kritik, beklager det dog en Mangel: Forfatteren har ikke paa lignende Maade behandlet mine æsthetiske Kritiker, men ladet dem uomtalte. Derfor paatager »Fædrelandet« sig at besørge denne Forretning i et Par Linier, der ere saa ærlige, grundige og motiverede, at dets Hr. Dreier godt kunde have skrevet dem.

Endelig siger »Fædrelandet« sit sidste Ord, giver Nøglen til det Hele: Jeg har vidst at skaffe mig nogen Betydning .... Ja, ikke sandt? Ved Kammeraterí, ved at lade mig rose i Bladene, ved at gjøre Tjeneste hos de ordførende Partier, ved at tale hyppig, ved at tiltvinge mig Ordet? Nei, ved ene at udgive et Skrift, der endda kommer temmelig sjelden og uregelmæssig. Det er mig virkelig kjært at erfare, at jeg paa saadan Maade har skaffet mig nogen Betydning, om end »en betinget«. Vel slaaer »Fædrelandet« nu Betydningen ihjel; men saa er den en skjøn Erindring, et Minde om forgangen Storhed ... Jeg vidste virkelig ikke noget af den; jeg troede ikke, at jeg havde anden Betydning, end den, at jeg i enkelte Tilfælde havde

seet rigtig, f. Ex. i Heelstatssagen. Men netop denne Betydning alarmerer „Fædrelandet“, det frygter, at jeg skal have Nytte deraf. Naar f. Ex. Lehmann blev Amtmand, fordi han havde seet feil, burde jeg da idetmindste blive Stiftamtmand, fordi jeg har seet rigtig. Og egenlig burde jeg blive det for a see „Fædrelandets“ Ansigt i den Anledning . . .; men lad mig ikke glemme det, saa gjorde jeg en anden Angriber glad, nemlig Forf. i „Idun“, der med Bitterhed bebreider mig, at jeg ikke vil være Andet i Verden end Skribent. — „Fædrelandet“ tilføier angaaende „Betydningen“, at jeg tillægger mig selv en langt større, end jeg virkelig har. Hvor „Fædrelandet“ dog er uheldigt! Jeg har tvertimod, med en Aabenhed, der ikke er ganske almindelig, tilstaaet, at jeg ikke kunde tilfredsstille mig selv, at jeg manglede en Mængde Kundskaber, at den evindelige Skriven forhindrede mig fra at erhverve dem, hvorfor jeg vilde standse Ugeskriftet.

Den Betydning, jeg imidlertid skal have, er det, som „Fædrelandet“ vil ødelægge, og til dette Øiemed forener det sig endog med „Hr. Dreier“ . . . dog, saaledes kunde man kun udtrykke sig i gamle Dage, nu er det ligesaa rigtigt at sige, at Hr. Dreier har forenet sig med „Fædrelandet“. Ifølge Ordsproget maatte de søge og finde hinanden.

Skildringer af det engelske Liv.

I. Fashion. — Beau Brummell.

I Restaurationsperioden satte Englands »gyldne Ungdom« sin Stolthed, deels i et barbarisk-pragtfuldt Toilette deels — og dette var ganske overeensstemmende med disse Ydboeres haandfaste Charakteer — i umaadelige Drikkelag, Slagsmaal, blodige Gadeskandaler og skamløs Usædelighed, og »Titpretus'erne«, »Hawcubiterne« og »Mohawkerne" vare i lang Tid en Rædsel og Forargelse for den ærbare londonske Borger. Selv da Frankrigs Exempel havde bragt mere ydre Fiinhed ind i Sæderne, mindede endnu den saakaldte Buck, mod Slutningen af det forrige Aarhundrede, i mange Træk om Landadelsmanden, hvis Hjem mindre var i Damernes Boudoir end i Hestestalden, Jagtrevieret og paa Væddeløbsbanen. Den lette frivole Ynde og den fine Smag synes længe at have været Englænderne nægtet, indtil endelig Fyrsten og Mønsteret for den moderne Dandyisme opstod — som en Skadesløsholdelse for den seendrægtige Udvikling — i Brummell, den enevældige Hersker over den fashionable Verden — Brummell, hvem Byron haabløst misundte, og hvem Prindsregenten forgudede og derpaa hadede, da han ikke kunde naae ham. Tyve Aar varede hans Herredømme;

da styrtede hans Throne, og ligesom mange andre faldne Konger maatte han gaae i Landsflygtighed, i hvilken han 25 Aar senere døde, næsten glemt af Alle. Dog helligede en trofast Ven og Beundrer, Capitain Jesse, hans Minde en Bog, der neppe er meget bekiendt udenfor England.

George Bryan Brummell blev født den 7de Juni 1778 og hørte ganske vist ikke til Aristokratiet, eftersom han Bedstefader kun havde været Conditor og hans Fader Privatsecretair hos Lord North; imidlertid kunde han takke sine Forældre for en Arv paa 30,000 Pd. St. ligesom for en god Opdragelse i Eton, hvor han blev bekiendt med det engelske Aristokraties haabefulde Afkom og forberedte sig til sin senere Løbebane. I Eton udmærkede den unge Brummell sig hverken ved dumme Streger eller ved grundige Studier; hans Geni viste sig i en ganske anden Retning. I den Kunst at kunne ordne sin Frisur og i Regnveir holde Strømperne frie for Smuds havde han ingen Medbeiler. Paa lignende Viis fortsatte han sine Studier ved Universitetet i Oxford og ombyttede derpaa i sit sextende Aar den besværlige academiske Løbebane med den militaire, idet han tog imod en Fændrikplads i det 10de Husarregiment, som tilhørte hans fyrstelige Velynder og stdigere Uven, Prindsen af Wales. Prindsen, der gjorde Fordring paa at være den første Gentleman i England, fandt snart Behag i den unge Fændrik, hvis kaustiske Livlighed, elegante Manerer og usædvanlige Kyndighed i Toilettets utallige smaa Kunster meget tidlig sikkrede ham en af de første Pladser iblandt den saakaldte »gyldne Ungdom«, der samlede sig om Thronarvingen. Som Militair var den unge Dandy naturligviis kun Dilettant; han fortalte gjerne, at han kun kjendte sit Compagni paa Fløimanden, der heldigviis havde en rød Næse. Han

kunde heller ikke længe holde dette Liv ud; hans i Modesager saa flintfølende Hjerte blødte ved den Tanke, at han som Militair endnu maatte bruge Pudder, medens hele den fine Verden, følgende Frankrigs revolutionaire Impuls, havde opgivet Brugen deraf, og da Regimentet blev forlagt til Manchester, hvor der kun fandtes Kjøbmænd, Arbeidere, Masskiner og Bomuld, var dette en velkommen Anledning for Brummell til at tage sin Afsked. »Deres kongelige Høihed«, sagde han til Prindsen af Wales, »vil kunne føle, hvor ubehagelig en saadan Forflyttelse maa være for mig. Tænk blot: Manchester!« Nu kunde han altsaa ganske uforstyrret leve for sin Opgave, at være den første Autoritet i Modens Rige. Han var tillige paa denne Tid bleven myndig og havde altsaa selv tiltraadt Bestyrelsen af sin Formue, der vel var ganske anstændig, men dog langtfra stor nok for en Ven af en Prinds, der brugte 100,000 Pd. til sin Garderobe. I Begyndelsen bestyrede Brummell sin Formue med stor Orden; thi han var meget for beregnende, kold og phantasiløs, til at han af Lidenskaber skulde lade sig henrive til egenlige Udsvævelser. og det var først senere, at han ødelagde sig ved Spil. Han anskaffede sig to Heste og en Kok, leiede et lille Huus i Westend, og modtog der sine Venner. I kort Tid havde han svunget sig op til Enehersker i alle Modesager og til Skytshelgen for alle Skræddere og Dandyer, hvem hans Bifald eller Dadel optog i eller banlyste fra den fashionable Verden. Maalet for hans Stræben var at være det bedst klædte Menneske i London, og man kan ikke nægte, at han forstod at løse sin Opgave med Smag og Aand. Som alle Mennesker med virkelig Smag undgik han Alt, hvad der var overdrevent, og udmærkede sig ved Simpelhed og Ligefremhed. Hans Morgentoilette bestod af Støvler og Pan-

talons, Frakke og lys Vest; om Aftenen bar han en blaa Kiole, hvid Vest, sorte, ved Anklerne meget snævert sammenknappede Beenklæder, Silkestrømper og en Claque. Men den vigtigste Deel af hans Garderobe var Halstørklædet, som ved ham gjorde Epoke i Modens Historie. Forhen lagde man Tørklædet om Halsen og slyngede med beklagelsesværdig Ligegyldighed Enderne sammen til en Knude; men Brummell skabte det stivede Halstørklæde og gjorde Knuden til en Kunst, som man kun med Vanskelighed kunde lære og med ligesaa stor Vanskelighed udføre. Med Hensyn til Tørklædets Stivhed var han vel ikke saa kræsen som en af hans Efterlignere, der forkastede ethvert, som ikke holdt sig lige, naar man tog det i den yderste Snip og løftede det i en Høide, der svarede til Trefjerdedelen af dets Længde; men Halstørklædet blev uden Barmhjertighed kasseret, naar blot den mindste Fold ikke var paa rette Sted, eller naar Sløifen ikke lykkedes ved det første Kast. Ofte saae man Tjeneren komme ud af Paaklædningsværelset med hele Armen fuld af kasserede Halstørklæder, og da Brummell engang under sit Ophold paa et Landsted var saa uheldig, før Middagsbordet at opbruge hele det medbragte Forraad, maatte der gaae Staffet til Hovedstaden for at hente nyt Forraad. Brummells Biograph, Capitain Jesse, beskriver os den ligesaa møisommelige som interessante Operation, Ombindingen af Halstørklædet. »Skjortekraven var saa stor, at den, inden den bøiedes om, ganske skiulte Hoved og Ansigt, og det hvide Halstørklæde var idetmindste een Fod høit. Operationen begyndte med Skjortekraven, der blev bøiet om; derpaa bragte Brummell, staaende for Speilet og holdende Hagen saa høit som mulig, ved et blidt og gjentaget Tryk med Underkjæven Halstørklædet ned til dets rette Høide, hvorpaa de ziirlige Folder, som under

denne Operation lagde sig omkring Halsen, fik deres sidste Fuldendthed ved den ombøiede Skjortekrave.« Den store, kunstfærdige Omhu, som Brummell anvendte paa sit Halstørklæde, skaffede ham talrige Beundrere, og ved Toilettet saae han sig ofte omgiven af fine adelige Venner og Efterlignere, der gjorde sig Umage for at aflure ham Kunsten. End ikke Prindsen af Wales fandt det under sin Værdighed at indfinde sig. Som bekjendt attraaede Thronfølgeren den Berømmelse, ikke blot at være den Første i Landet, men ogsaa den Første iblandt Dandyerne; han anvendte uhyre Summer paa sin Garderobe; efter hans Død indbragte den ved Auction 15,000 Pund. Lord Chesterfield kjøbte for 220 Pund en Kappe, som fra ny af havde kostet 800 Pund.

Men Brummell besad ogsaa andre Egenskaber, der gjorde ham til en fuldendt Verdensmand. Han tegnede taalelig, musicerede, gjorde Vers og var en udmærket Dandser. Et uudtømmeligt godt Humeur gjorde ham til en ypperlig Selskabsbroder. Derfor var han ogsaa gjerne seet i de fornemste og meest nøieseende Kredse: i Brighton hos Prindsen af Wales, i Belvoir hos Hertugen af Rutland, i Woburn hos Hertugen af Bedford, i Chatsworth hos Hertugen af Devonshire. Som Jæger var han ikke udmærket; Frygten for ved Jagtens voldsomme Bevægelser at faae Halstørklædet bragt i Uorden, gjorde ham fjendtlig stemt imod denne ædle Nydelse; dog kunde han som Rytter lade sig see med Anstand; hans Groom sørgede for, at Hestene stedse vare ligesaa smukke og pyntelige som deres Herre.

Brummells Portrait er gaaet over i flere Romaner. Bulwer har i Pelham benyttet enkelte Træk af ham. Selv anerkjendte Brummell, at Trebeck i Granby var det mindst

karrikerede Portrait af ham. Hans Maade at gjøre Andre latterlige paa skildres der træffende med de Ord: „En Vogter i et Menageri kunde ikke bedre føre sine Abekatte frem end han de Originaler, der vare saa ulykkelige at falde i hans Hænder. Med uovertræffelig Kunst forstod han at lade dem vise alle deres latterlige Sider, medens han paa den elskværdigste Maade syntes at smigre dem.“ Brummells vigtigste Vaaben var imidlertid en bidende Spot, som han anvendte med den koldblodigste Uforskammethed. Hans Biograph har opbevaret en Mængde Træk, som stille hans Characteer i et temmelig originalt Lys. To Damer, hvis Navne havde en plebejisk Klang og en vis Lighed med hinanden, gave Bal paa samme Aften. Prindsen af Wales havde huldrigst lovet at ville beære Mrs. Thompsons Bal med sin høie Nærværelse, og da Prindsen kort i Forveien havde brudt med Brummell, var denne naturligviis ikke blandt de Indbudne. Om Aftenen, da Mrs. Thompson, omringet af en talrig Kreds, staaer ved Indgangen til hendes Salon og venter paa den kongelige Gjæst, seer hun pludselig Brummell træde ind med det elskværdigste Smiil paa Læberne. Med Møie undertrykker hun sin Vrede og lader Brummell forstaae, at han ikke er indbuden. „Ikke indbuden!“ svarer Brummell, bestandig smilende; „i Sandhed, der maa da være en ganske sælsom Misforstaaelse.“ Derpaa søgte han i alle sine Lommer med største Langsomhed for at forøge den ulykkelige Mrs. Thompsons Angst, og fandt endelig et Invitationskort, som han overleverede Damen. „Men, Hr. Brummell, dette er en Indbydelse fra Mrs. Johnson, og jeg hedder jo Thompson!“ — „Virkelig, Frue?“ svarer Brummell med et Udtryk af den uskyldigste Overraskelse; „det er i Sandhed meget fatalt. Jeg forsikkrer Dem, Mrs. Johnson ..... om

Forladelse, Mrs. Thompson ..... at denne Misforstaaelse i høi Grad gjør mig ondt; men De veed jo, Johnson og Thompson, Thompsom og Johnson, disse Navne lade sig saa overmaade let forvexle. Mrs. Thompson, jeg har den Ære at ønske Dem en behagelig Aften.« Derpaa bukkede han meget dybt og fjernede sig, fulgt af de Omkringstaaendes neppe undertrykte Latter. Ganske udmærket var Brummell ved at vise en Indbildskhed, der netop paa Grund af dens grændseløse Overdrivelse blev aandrig og pikant. Engang spurgte et af Klubbens Medlemmer ham: »Brummell, hvor spiste De til Middag igaar?« — »Ah!" sagde han, »jeg spiste hos R...... Jeg antog naturligviis, at han ønskede, jeg skulde vise ham nogen Opmærksomhed, og at han af den Grund indbød mig til en Middag. Jeg paatog mig at indbyde de øvrige Gjæster og tog Alvanley, Pierrepoint og endnu et Par andre med mig. Retterne vare ganske fortræffelige, men tænk Dem engang min Forbauselse, da denne R...... har den Uforskammethed at sætte sig tilbords med os!" En jævnbyrdig Modstander fandt vor Dandy engang, hvor han ikke havde ventet det. Londons Westend, den fashionable Stad, er strengt adskilt fra City, Forretningernes By, og Brummell affecterede et Ubekjendtskab med dennes Beliggenhed, der gik saa vidt, at han spurgte om, hvor man underveis skiftede Heste. Som den fashionable Mand ønskede han at holde sig aldeles fri for City, og da en meget rig Kjøbmand engang indbød ham til en Diner, svarede han: „Velan, jeg vil komme; men De maa love mig, at De ikke siger det til Nogen.« Dog var Brummell ikke altid saa vanskelig; thi de rige Kjøbmænd i City havde mange Penge at spille bort, og Brummell holdt meget af at vinde. Engang spillede han i Klubben med den berømte Brygger, Alderman Combes, som

tabte 25 Points, hvert til 25 Guineer. Brummell strøg Pengene til sig, reiste sig og sagde med en dyb Compliment: »Takker Dem ret mange Gange, Alderman, for Fremtiden vil jeg kun drikke min Porter fra Deres Bryggeri.« — »Det er saamæn meget godt,« svarede Alderman'en ganske rolig, »jeg vilde kun ønske, at alle andre Døgenigte i London vilde følge Deres Exempel.« Det lader ikke til, at Brummell har fundet noget passende Svar herpaa, sandsynligviis har han i Stilhed besluttet, ikke oftere at give sig af med saa grovt Borgerpak. I alt Fald var hans sædvanlige Selskabskreds en gunstigere Scene for hans eiendommelige Talent, der mangengang vidste at hæve sig op til en virkelig genial Uforskammethed. En Morgenstund traadte Brummell ind til en af sine adelige Venner, paa hvis Slot han var i Besøg, og meldte ham i en tilsyneladende meget oprørt og bevæget Stemning, at han til sin store Sorg var nødsaget til øieblikkelig at reise bort. — »Men De havde jo foresat Dem at blive her en heel Maaned!« udbrød Verten. — »Javist, javist, men jeg maa alligevel bort herfra.« — »Men af hvilken Grund da?« — „Hm... fordi jeg er bleven forelsket i Deres Kone.“ — »Hvad gjør det til Sagen, min bedste Ven? Det er jo gaaet mig ligedan. Men er hun da ogsaa forelsket i Dem?« — Dandyen taug en Stund og sagde endelig halvhøit: »Det er jo netop Knuden; jeg tør næppe twivle derpaa.« — »Ja, tag saa Postheste!« svarede Gemalen.

Elskenskaben har næppe været meget stærk hos Brummell. Saadanne Charakterer som han ere alt for meget beskjæftigede med sig selv, til at de for Alvor kunne blive forelskede. En sand Dandy bliver kun latterlig ved Kjærlighed, da den ikke tillader ham omhyggelig at pleie Toilettet.

Netop fordi Brummell var saa ildfast mod Kjerligheden, var han gjerne seet af Damerne, med hvem han digtede Vers, eller til hvem han tegnede Broderimønstre. Men i hiin Tids politiske Liv, der var saa lidenskabeligt og almindeligt, at endog de fornemste Damer styrtede sig ind i Partiernes vilde Larm — i den Bevægelse der bragte den skjønne Hertuginde af Devonshire til at give en Brygger et Kys for hans Stemme, tog Brummell naturligviis ingen Deel. Dog leverede han en parodierende Modsætning til Titankampen imellem England og Napoleon om Verdensherredømmet, da han begyndte at kjæmpe med sin forhenværende Velynder, Prindsen af Wales, om Herredømmet i Modens Rige. Aarsagerne til Bruddet mellem disse to Magter ere aldrig blevne ret bekjendte. Brummell skjød Skylden paa Prindsens Maitresse, Mrs. Fitzherbert, hvem han havde fornærmet med sin hensynsløse Spot. Desuden blev Prindsen corpulent, og det tog han sig meget nær, og det opirrede ham imod Vennen, der var ugalant nok til bestandig at blive tynd. Men hvilken end Anledningen maatte have været, saa er det vist, at der kom en Dag, da Carltonpaladsets Døre — indenfor hvilke han havde feiret saa mange skjønne Triumpher — ikke mere bleve aabnede for Brummell. Men han vidste med stor Værdighed at bære denne Omvexling i sin Skjæbne, ja netop nu under Unaaden beviste han, at det ikke havde været Afglandsen af den prindselige Sol, der havde hævet ham op fra hans dunkle Stilling, men at han forstod at glimre ved sit eget Lys. Trods den mægtige Indflydelse, som Prindsen af Wales ifølge sin Rang maatte udøve paa den londonske Modeverden, hævdede Conditorens Sønnesøn dog sin Plads, ja var endog dristig nok til at angribe sin mægtige Modstander og utrættelig forfølge ham med aandrige Drillerier.

»Jeg har gjort ham til det, han er; jeg er ogsaa Mand for at tilintetgjøre ham", pleiede Brummell at sige om sin forhenværende Ven og Beskytter. Med den morsomste Alvorlighed forkyndte han, at han vilde bringe den gamle Konge i Mode, og efterat være bleven banlyst fra Thronarvingens Omgivelse besøgte han Hertugen af Yorks Salon. Prindsens ømme Side, hans Tykhed, var for Brummell en uudtømmelig Kilde til sarkastiske Indfald. Ikke længe efter det store Brud gav Brummell og tre af hans Venner, Lord Alvanley, Mr. Pierrepoint og Sir Henry Mildmay, et Bal, der endnu den Dag idag er berømt under Navnet „the ball of the dandies." De havde vundet en betydelig Sum i Spil og besluttet at anvende den til en pragtfuld Fest. Ballet var »en Begivenhed« i den fashionable Verden; længe i Forveien talte man om det, og Prindsen af Wales yttrede det Ønske at modtage en Indbydelse. »Da Prindsen blev meldt«, beretter Capitain Jesse, »toge de fire Dandyer hver en Armstage i Haanden, for paa en værdig Maade at modtage deres høie Gjæst. Pierrepoint, der var en god Ven af Prindsen, stod nærmest Døren; ligeoverfor ham stod Mildmay som den yngste, Brummell og Alvanley stode i 2den Række. Prindsen traadte ind, underholdt sig med Pierrepoint, Mildmay og Alvanley, vendte sig derpaa om imod Brummell, stirrede paa ham og gik videre, som om han slet ikke kjendte ham. Men Brummell, som aldeles ikke var til at bringe ud af Fatning, slog sin Modstander netop med dennes egne Vaaben; med stor Aandsnærværelse gik han ind paa hans Taktik, at lade som om de vare hinanden aldeles fremmede, og hviskede temmelig lydelig til den ligeoverfor staaende Alvanley: Sig mig engang, hvem er dog den tykke Ven, Du der har? Vidnerne til denne Scene forsikkre een-

stemmig, at Brummells Sarkasme paa det Føleligste ramte Prindsen. Overhovedet lod Brummell ingen Leilighed ubenyttet til, med den allerusfyldigste Mine at fornærme Prindsen. Engang gik han forbi en offenlig Bygning, medens Prindsens Vogn holdt udenfor. Skildvagten præsenterede; med det alvorligste Ansigt optog Brummell denne Æresbeviisning, som om den gialdt ham, og hilste, som om han aldeles ikke havde lagt Mærke til, hvem der sad i Vognen. Prindsen blev purpurrød af Ærgrelse.

Denne Væddekamp, i hvilken Prindsen næsten bestandig trak det korteste Straa, endte kun, fordi Dandyen manglede Penge, uden hvilke Krigen ikke lod sig føre. Efterat Carltonhouse var blevet lukket for ham, besøgte han meget oftere Klubberne og spillede der. I Begyndelsen havde han overordenligt Held; saaledes vandt han en Aften 26,000 Pd. St. Hans Venner raadede ham til at lade sig nøie dermed og kjøbe sig en Rente for denne Sum; men han vedblev at spille og tabte Alt. Nu laante han Penge hos Aagerkarle. Han laante ogsaa hos Andre, som paa denne Maade betalte den Ære at have gjort hans Bekjendtskab. Brummell troede derved at gjøre sig dem forbundne. En af dem krævede ham en Dag. „Men jeg har jo allerede betalt Dem," svarede Brummell. — „Hvad behager? Naar var det?" — „Naar det var? Ih, for nylig, da De gik forbi min Klub, og jeg raabte ud til Dem: God Dag, Jemmy, hvordan har De det?" Da han imidlertid ikke kunde betale al sin Gjæld paa denne Maade, rykkede Faren for at komme i Gjældsfængsel bestandig nærmere, og han maatte tænke paa sin Sikkerhed. Den 16de Mai 1816 forsvandt han pludselig fra Skuepladsen for sine Triumpher. Tidlig om Morgenen havde han endnu skrevet til en Ven: „Kjære

Scrope, laan mig 200 Louisdorer; Banken er lukket, og jeg har alle mine Penge staaende i de 3 Procents. Imorgen betaler jeg dem tilbage.« Vennen svarede ligesaa lakonisk: »Kjære George, det gjør mig meget ondt, men ogsaa jeg har alle mine Penge staaende i de 3 Procents.« Efter dette frugtesløse Forsøg viste Brummell sig om Aftenen i Operaen, forlod den meget tidlig og steg, uden at begive sig tilbage til sin Bopæl, ind i en Postkareth, der ventede paa ham. Saaledes naaede han næste Morgen Dower, leiede et lidet Fartøi og befandt sig efter faa Timers Forløb paa fransk Grund.

Fra nu af begynder for Brummell en ny Periode; men den er kun sørgelig, den frembyder Synet af en langsom, men stadig Tilbagegang. Brummells første Tanke, efter at han var kommen til Calais, var at indrette sin nye Bopæl comfortabel. Fra London havde han medbragt 1000 £; hele denne Sum anvendte han til Meubler. Fra nu af og til sin Død levede han kun af sine Venners Gaver; thi det Consulatgehalt, som han senere modtog, havde han stedse optaget i Forveien. Hertuginden af York sendte ham ofte smaa Souvenirs, f. Ex. en Pengepung, en Brevtaske, som stedse indeholdt adskillige Banknoter. Lignende Understøttelse erholdt han af Hertugerne af Wellington, Rutland, Beaufort, Richmond, Bedford og andre Medlemmer af det høie Aristokrati. Lord Alvanley var ham den troeste af Alle. Naar Brummells Venner reiste igjennem Calais, undlode de aldrig at invitere ham til Taffel. Forresten levede han ligesaa regelmæssig som et Uhrværk. Kl. 9 stod han op, nød til Frokost Kaffe i Mælk og læste Morning Chronicle, Kl. 12 begyndte han paa sit Toilette, der varede fulde 2 Timer; derpaa holdt han sin lever. Kl. 4 gik han en Tour i Rue royale, ligesom han tidligere havde gaaet i

St. James street; Kl. 5 begav han sig atter hjem for at klæde sig om til Middag, og Kl. 7½ tog han i Theatret, hvor han havde en Loge. En vigtig Begivenhed afbrød hans Livs Ensformighed: hans tidligere Velynder, nu Kong Georg den 4de ankom til Calais. Han tog igjennem denne By i Septbr. 1821 paa en Reise til Hannover, og blev der komplimenteret af Hertugen af Angoulême. Brummell indtegnede sit Navn i Hôtel Dessine, hvor hans Konge havde taget Ophold, men vovede ikke at fremstille sig for ham, og Georg den 4de reiste uden at have seet sin forhenværende Yndling. Efter en anden, maaskee ligesaa troværdig Kilde, nemlig Brummells Vært, saae de To dog hinandeu, uden at deres Sammentræffen havde videre Følger. Formedelst den Masse Mennesker, der havde forsamlet sig, kunde Brummell nemlig ikke komme ind i sin egen Bopæl. I det Samme kjørte Kongen forbi; Enhver tog Hatten af, og Kongen udbrød ganske høit: „Min Gud! Brummell!“ Da Brummell derefter traadte ind i Huset, var han saa bleg som et Lig, og talte ikke et Ord. En Udsoning har aldrig fundet Sted.

Efter nogen Tids Forløb skaffede man ham en Ansættelse som engelsk Consul i Caen; men her befandt Brummell sig langtfra saa vel som i Calais. Hans Venner antoge ham for forsørget og sendte ham derfor ikke Penge. Ogsaa laa hans nye Opholdssted noget afsides fra Touristernes almindelige Landevei og var langtfra nogen saa god Station som Calais for en Mand som Brummell, der stedse maatte hæve Tribut af sine fornemme Venner. Han var allerede dybt i Gjæld, da Lord Palmerston saae sig foranlediget til at ophæve Consulatet i Caen, hvilket efter Brummells eget, ikke ganske uegennyttige Udsagn — han haabede nemlig at blive forsat

til Italien — var aldeles overflødigt. Brummell, der pludselig blev berøvet hele sin Indtægt, saae sig nødt til at henvende sig til sine Venner i London, og han sendte i dette Øiemed en i Caen bosiddende engelsk Kjøbmand Armstrong til England. Denne fandt en velvillig Modtagelse, Brummells fornemme Venner aabnede med Lord Wellington og Lord Alvanley i Spidsen en Subscription, og Brummells Sendebud vendte tilbage med en temmelig betydelig Sum, der dog kun var tilstrækkelig til at dække en Deel af Gjælden. Den vigtigste Creditor, en Banquier i Calais, var endnu bestandig ikke bleven betalt. Han tabte Taalmodigheden og lod i Foraaret 1835 sin Debitor arrestere. Brummell laa endnu i Sengen og sov, da Rettens Betiente traadte ind; forgjæves forlangte han, at man skulde lade ham være ene, for at han kunde klæde sig paa. „Den, der har kjendt Brummell," siger hans Biograph, „kan tænke sig, hvilken Virkning en saadan Vægring maatte frembringe hos denne forfængelige Dandy, der var vant til at gjøre sit Toilette med en saa udsøgt Omhyggelighed. Det var maaskee den første Gang i hans Liv, at han maatte klæde sig paa i Hast."

De første Dage af hans Fængselsperiode tilbragte Brummell i en overmaade nedslagen Stemning. Alle de Luxusgjenstande, der lidt efter lidt vare blevne ham uundværlige, manglede ham nu pludselig. Han levede først op, da han atter saae sig i Besiddelse af sine Sæber, sine Pomader, sit Eau de Cologne og de øvrige Toiletgjenstande. Han begyndte igjen sin vante Levevüs, og en af hans Fængselskammerater fortæller: „Han brugte stedse 3 Timer til sit Toilette, barberede sig daglig, og vaskede sig hver Morgen over hele Legemet. Til denne i Fængselsannalerne ukjendte Renselsesproces brugte han

strdse 12 til 15 Potter Vand og 2 Kander Mælk.« Brummells Creditor havde ikke gjort nogen feil Regning, da han antog, at den gamle Dandys Venner vilde betale hans Gjæld, for at udfrie ham af Fængslet. Den troe Armstrong ilede igjen til London og tilveiebragte ved Hjælp af Hertugen af Beaufort og Lord Alvanley en betydelig Sum, til hvilken Lord Palmerston føiede 200 Louisdors som en Skadesløsholdelse for Ophævelsen af Consulatet i Caen. Med Udbyttet af denne Sendelse kunde ikke blot Banquieren i Calais, der havde over 15000 Francs tilgode, men ogsaa samtlige øvrige Creditorer i Caen blive tilfredsstillede.

Desuden udsatte nogle Venner en aarlig Pension paa 3000 Francs for Brummell.

Selvsamme Dag, som Brummell forlod Gjældsfængslet, viste han sig paa et Bal. Han havde gjenvundet hele sin forrige Munterhed. »Idag er det den skjønneste Dag i mit Liv«, sagde han, »thi jeg er jo nu bleven befriet for Gjældsfængslet og .... jeg har spiist Lax til Middag.« Imidlertid begyndte det fra dette Øieblik at gaae stærkt nedad Bakke med ham. Han var forbleven Gourmand, og da han ikke mere var istand til at tilfredsstille denne Tilbøielighed paa egen Bekostning, lod han uden Betænkelighed Andre betale. Han var lidt efter lidt bleven en af Byens Seeværdigheder og en uundværlig Prydelse for Table d'hôte. Han, der tidligere havde været saa kræsen i Valget af sine Omgangsvenner, forsmaaede nu aldeles ikke at tage imod en Flaske Champagne af en ganske Fremmed. Desuden gav han Størstedelen af sin Pension ud til Eau de Cologne og Blankssværte, som han forskrev directe fra Paris. Tilsidst saae hans Agent, Armstrong, sig nødsaget til at lade bekjendtgjøre, at han kun kunde betale de Regninger, som for-

inden vare blevne paategnede af ham selv. Da besluttede Brummell sig til en gjennemgribende Reform i hele sin Levemaade: han lod sig nøie med at bære sort Halstørklæde. Dette var for ham „en Begivenhed," en Afsked fra den fashionable Verden; men det var ogsaa Begyndelsen paa Enden. Den gamle Dandy begyndte snart at være temmelig ligegyldig og skjødesløs i Omsorgen for sit Ydre, der tidligere havde været hans Livs Hovedbeskjæftigelse — et sikkert Tegn paa, at hans Aand sløvedes. Han havde endnu kun den animalske Drift til Appetit tilbage og spiste med en saadan Graadighed, at man maatte opsige ham Pladsen ved Table d'hôte. Snart efter blev hans Aand saa forvirret, at man maatte give ham en Vogter. I denne Tilstand frembød han et bedrøveligt Skue. „Mangengang", fortæller Capitain Jesse, „fik han i sit Vanvid den besynderlige Idee at give en stor Festivitet og indbyde alle sine Venner fra de gode gamle Dage, endskjøndt mange af dem allerede vare døde. Han lod da Værelserne gjøre ryddelige, Whistbordene stille op og Lysekronerne (simple Tællelys) tænde. Klokken otte aabnede Tjeneren, der havde modtaget de fornødne Ordres, Døren og anmeldte Hertuginden af Devonshire. Brummell reiste sig af Lænestolen og gik henimod Døren for at modtage Herskerinden i den fornemme Verden. „Ak, kjære Hertuginde", sagde han, „jeg smigrer mig lykkelig ved at see Dem hos mig! Jeg beder Dem, gjør Dem det bekvemt i denne Lænestol. De veed jo nok, at den er en Present fra min meget gode Veninde, Hertuginden af York! Den stakkels Hertuginde, hun er ikke mere!" Herpaa fyldtes Oldingens Øine med Taarer, han sank selv ned i Lænestolen og stirrede med et mat Blik ind i Kaminen, indtil Lord Alvanley eller Lord Worcester eller et andet Navn blev meldt, og saa

gjentoges den ovenfor beskrevne Scene. Klokken ti blev meldt, at Vognene vare kjørte frem, og Farcen var til Ende.

Tilsidst saae hans Venner sig nødsagede til at lade ham komme i Galehospitalet Bonsauveur; der døde han den 30te Marts 1840, 62 Aar gammel. Det var en bedrøvelig Død, som endte et i Begyndelsen glimrende, men paa ingen Maade misundelsesværdigt Liv. Hvad der manglede ham, var Værdighed og Sandhed. Den mageløseste Egenkjærlighed kvalte enhver anden Følelse hos ham. Brummell havde Venner, som i samfulde femogtyve Aar underholdt ham, og dog klagede han, da hans Hund døde, at han nu havde mistet sin eneste Ven. Den største Undskyldning for alle Forvildelser, Lidenskaben, savne vi ganske hos ham. Han ødelagde sig ikke for en Maitresses Skyld, men for Huile antique, Eau de Cologne og Melkebade. Og dog maa den Mand, for hvem det, trods hans simple Herkomst og indskrænkede Midler, var lykkedes at opnaae en Art Dictatur over det stolteste og rigeste Aristokrati i Verden, have været en meget begavet Person. Hvilken uhyggelig Forvildelse i den moderne Cultur, der lader en Mand af Aand og Smag sætte sit Livs og sin Stræbens høieste Formaal i Sløifen paa Halstørklædet!

(Meddeelt i Oversættelse af L. e.)

2.

Folkeliv. — Fattigfolk.

I Almindelighed hersker den Mening, at Franskmændene ere det meest skuespilelskende Folk, og at de i denne Retning have mere Talent end andre Nationer. Det er vistnok rigtigt i adskillige Henseender, men man kan dog blive betænkelig ved

at affige en absolut Dom, der hæver Frankrig over Shakespeares og Sheridans, Garricks, Kembles, Keans og Mistress Siddons Fødeland. Man vil i Londons offenlige Liv møde talrige Spor af en gjennem alle Klasser gaaende Kjærlighed til dramatisk Nydelse; men meget ofte er det rigtignok en eiendommelig Art Skuespil, Scener af mere practisk Natur end de paa Fastlandet. Den dramatiske Kunst, der tog et saa stort Opsving i England ved Shakespeare, blev med Vold trængt tilbage paa Borgerkrigens Tid af Puritanerne, der ansaae Skuespil for usædelige, irreligiøse og djævelske. Aar 1640 bleve paa Parlementets Befaling alle Theatre lukkede; 1647 blev Forbuddet gjentaget med endnu større Strenghed, og Alle, som overbevistes om at have spillet Comedie, bleve offenlig pidskede. Som Følge heraf blev det under Carl den 2den anseet som et Tegn paa Loyalitet at gaae i Theatret, og de vigtigste af de Skuespilhuse, som nu existere, bleve dengang byggede. For nærværede Tid er der 20 ordenlige Theatre i i London, af hvilke Coventgarden og Her Majesty's Theatre ere helligede den italienske Sang og Aristokratiet, Drury-Lane, hvor Shakespeares Stykker engang havde hjemme, er forvandlet til en Circus, hvorimod Shakespeare gives paa Haymarket-Theatre (i Juli f. A. opførtes der the merry wives of Windsor) og paa Sadlers-Wells-Theatre (i Juli og August f. A. gaves Hamlet, Henrik d. 4de og Julius Cæsar). Alle disse Theatre ere imidlertid langtfra at repræsentere den engelske nationale Lyst til dramatiske Scener. Ældre og yngre Mænd af Middelstanden samle sig om Aftenen paa Værtshuse, hvor de ved et Glas brandy-and-water overvære Skuespil. I et af disse Huse, i the Strand, agerer Nicholson, »the chief baron«. Alle Scenerne forestille den engelske Rettergang; Nicholson er »Lord-

Overdommer", thronen i den middelalderlige Dragt og med Parykken, ganske som ved den virkelige Domstol. Advokaterne, der optræde som Actor og Defensor, samt Vidnerne høre til „Truppen"; men Juryen bliver valgt af det tilstedeværende Publikum. Jurymændene kyssе en Bog, der forestiller Biblen, Advokaterne optræde i den reglementerede Dragt, Alt gaaer til med den største Alvor, som kun afbrydes af Lord-Overdommerens gnavne Vittigheder, af den lunefulde Maade, hvorpaa han blander sig i Proceduren, ligesom Tilfældet ofte skal være ved Hds. Majestæts Domstole. Den Aften, jeg var tilstede, førtes en Sag om Brud paa Ægteskabsløfte efter syv Aars Samliv. Vidnerne maatte afgive Forklaring i den yderste Detail, hvad undertiden ikke var saa ganske høvisk, dog aldrig raat; de forestillede for det meste originale Characterer og spillede disse comiske Roller med et uovertræffeligt tørt Lune. Til Slutningen affagde Nicholson Dom, men indledede den med et Foredrag, der i en besynderlig Blanding af Skjemt og dyb Alvor behandlede de Samfundsbrøst, som vare paaviste under Proceduren, og bedømte dem saa sundt, paa en saa værdig, moraliserende og dog langtfra sentimental Maade, at man under Talen kunde glemme, at det var en Skuespil-Procedure i et Værtshuus. — I Fetterlane tætved Fleet-Street er Johnson's Tavern. Herom fortæller en hos Brockhaus udkommen „Führer durch London und Umgegend", at den er Samlingsstedet for „et humoristisk, velgjørende Selskab, der ikke er uden Indflydelse ved Parlementsvalgene, af hvilken Grund hverken Lord John Russel eller Rothschild have forsmaaet at lade sig optage i the ancient and honorable Lumber-troop". Der er tilføiet, at Selskabet blev stiftet under Carl den 2den og bestaaer af en Oberst, to Majorer, otte Capitainer o. s. v. samt nogle tusinde Menige,

samt at Fremmede Onsdag Aften kunne overvære Møderne imod at betale 2 Pence til Værten »for Lys og Ild,« og de kunne da see Obersten, de øvrige Officierer og Rækker af de Menige. Intet Sligt var imidlertid at see i Virkeligheden; det var et dramatisk Selskab, der gav Scener, og intet Andet. Dagspolitiken var Gjenstand for de sceniske Forestillinger. En optraadte som engelsk Farmer og sang om Paven og Cardinal Wisemann. Tiden, Stedet og Foredraget gav Sangen en Interesse, som Læserne vel kun i ringere Grad ville dele, naar jeg her for at give et Begreb om Tonen lader trykke den Afskrift, som Sangeren overlod mig:

The Pope.

The Pope was once a jolly dog,
And very well through life did jog,
But now he leads a hapless life,
And has no end of care and strife.
He's lately sent to us a Bull
Of insult to our Queen quite full,
But if he let's it roar to loud,
By Johnny Bull he must be bow'd.

But then he is no more to blame,
Than he who bears a Wiseman's name,
But Pope and Bishop all's the same,
They can't play here their Romish game,
And if Old Wiseman dont be quick,
And from this country cut his stick,
We shall pitch it into him so thick,
And then cut off his Bishopric.

But if we only give him rope,
He'll hang himself, so let us hope,
That he will very soon elope
And act as toady to the Pope.
Don't let him try to make bad worse,
Because there's no one cares a cuss
For his Banns & Bulls & Incense fuss
He'd better no more incense us.

And so the Pope must mind his eye
And no more gammon with us try,
He's an artful card we all know well
And worthy of his Card-in-hell.
Let all who don't like England go
To Rome and kiss his Higness' toe,
And if they don't like sweathy feet,
They'll find his duff a greater treat.

En Anden, der syntes at have et usædvanligt comisk Talent, optraadte som Irlænder og behandlede Stridsspørgsmaalene mellem England og Irland, men unægtelig fra et meget engelsk Standpunkt. Andre Scener med politiske Hentydninger vakte overordenlig Morskab, men vare ikke let forstaaelige for en Fremmed. Der blev ogsaa sunget og spillet som ved en Concert, kun med den Forskjel, at den, der paa de Spillendes Vegne præsiderede, ogsaa kunde kalde Publikum til Orden.

Med disse og lignende Anstalter har man imidlertid langtfra gjennemgaaet Rækken af dramatiske Forlystelsessteder. Man kunde tilføie Vauxhall- og Cremorne-Garden, der have Theatre

omtrent som vort Tivoli med Concerter, Clowns og Balletter; men af en ganske særegen Art ere de Skuepladse, som udelukkende ere bestemte for den arbeidende og fattige Klasse. Fabrikarbeiderne i de større Manufactursteder skulle have Theatre, hvor Dagens politiske Spørgsmaal sættes i Scene og behandles med aristophanisk Frihed, om end ikke med aristophanisk Finhed; men for en Klasse af Næringsdrivende, der staaer under de fleste Fabrikarbeidere, existerer i Kipperne de saakaldte penny-gaffs, Theatre, hvor Entreen kun koster en Penny. Ifølge Mayhew forestilles paa disse Skuepladse Scener af den frækkeligste Raahed og Usædelighed for et Publikum, der i Almindelighed bestaaer af Knøse og Piger i en Alder fra otte til tyve Aar. Det er Noget af det Afskyeligste og meest Dyriske, som bevæger sig i Skyggen af det 19de Aarhundredes Civilisation, og disse Scener opføres faa Skridt fra de Steder, hvor de italienske, med uhyre Betaling engagerede Sangere optræde i et af Guld og Purpur straalende Theater, eller hvor Shakespeares Stykker med tragisk Høihed skride over Skuepladsen, rystende eller glædende Tilskuernes Sind, tiltalende hans ædleste Sandser. I Liverpool har man imidlertid med Held begyndt en Concurrence med hine penny-gaffs. Man lader opføre gode, æsthetiske Scener og synge anstændige, livsfulde Sange med smuk Musik, og Entreen er kun en Penny. De Fattige, siger Mayhew, foretrække gjerne det Gode for det Onde, naar Leiligheden blot gives dem; men det er urimeligt, bestandig at ville indprænte dem tørre Dogmer og forlange Pligtopfyldelse af dem, naar man ikke samtidig gjør Noget for at tiltale deres Phantasi, deres æsthetiske Sands paa en ædel Maade. Det er frugtesløst og vidner om Mangel paa

Følelse at ville paastaae, at den store Masse, hvis Dage gaae hen under Slid og Slæb, og hvis Hjem er af en lidet indbydende og hyggelig Natur, skal give Slip paa alle Fornøielser og tilbringe deres Aftener ved en Arne, hvor der ikke er Ild, læsende gudelige Betragtninger og syngende Psalmer.

Den overveiende Deel af det Publikum, som besøger hine penny-gaffs, hører i London til de saakaldte costermongers.* Af disse findes i London henved 40,000 Personer, der holde Boder eller kjøre omkring med deres Varer paa en Vogn, forspændt med et Æsel eller et Øg, eller trille Varerne paa en Bærebør eller bære dem i Kurve, paa Hovedet eller paa Armen, eller have deres hele Vareoplag i Haanden, et Bundt Blomster, en Haandfuld Karse eller deslige, Personer af begge Kjøn og alle Aldere, fra sex Aars Børn til Oldinge. De danne en Befolkning for sig, et nomadisk Folkefærd, der slider med største Anstrængelse for Livsopholdet, for ikke at komme i Arbeidshuset og ikke stjæle, men desuagtet er deelt i mange forskjellige Klasser efter deres Formuesomstændigheder, i Aristokrati og Proletariat, og i sin Nød laaner Proletariatet sin Driftscapital hos Aristokratiet, og dette costermonger-Aristokrati tager uhyre Renter, mange hundrede, ja indtil tusinde Procent. Et høiere Samfunds-Aristokrati er traadt imellem og har laant de fattige costermongers Driftscapital paa Tro og Love og uden Renter. Mistress Chisholm udlaante paa den Maade 160,000 Pund Sterling (1,500,000 Rbd.), som vare blevne overantvordede hende til velgjørende Øiemed, og viste de rigere Klasser ved denne Leilighed Haimodighed og

* Frugt- Grønt- og Fiskesælgere, af coster, et Æble, og monger, det gamle danske Manger (jvf. Kjødmangergade).

Tillid, saa blev den heller ikke skuffet: Alle Pengene bleve tilbagebetalte, med Undtagelse af 12 Pund Sterling. *

Den nævnte Sum er forholdsviis ubetydeligere, end den seer ud til; thi deels er den næppe udlaant blot til costermongers — der findes i London omtrent 500,000 Mennesker af den lavere, arbeidende Klasse — deels er selve den Capital, som costermongers aarlig omsætte, overordenlig stor, nemlig omtrent 1½ Million Pund Sterling, hvorpaa man regner, at de selv fortjene omtrent 20 Procent eller 260,000 Pund, fordeelte paa 10,000 Familier. Nogle af disse tjene indtil 30 Shilling om Ugen, Andre ikkun 5 Sh., Middelsummen er 10 Sh. ugenlig. I Almindelighed vilde de derfor være nogenlunde sikkrede mod egenlig Nød, hvis de hverken spillede eller berusede sig, og hvis de paa den gode Aarstid sparede lidt sammen til Vinteren; da standser ofte Fortjenesten, fra Landet strømme Arbeiderne ind og concurrere med dem, Sælgernes Antal tiltager, Kjøbernes Antal aftager, og da lide costermongers ofte overordenlig Nød.

Man maa ikke tænke sig Statens og Communens Forhold til den fattige arbeidende Klasse i Lighed med det Forhold, som finder Sted her hjemme, hvor Staten og Communen holder Øie med alle Individer, fører Protocol over dem, giver de Fattiges Børn Underviisning, holder dem til Confirmation o. s. v. Hist danner den arbeidende Klasse en Verden for sig; det Offenlige træder kun i Berørelse med dem for at give dem Fattigunderstøttelse, naar de melde sig som Nødlidende og altsaa gaae over fra deres frie Liv til den afhængige Fattigklasse, eller for at straffe dem, hvis de overtræde Loven eller Politiets

* Mayhew, Pg. 32.

Anviisninger. Om deres Børn blive døbte, er noget tvivlsom — hos Mayhew findes det ikke omtalt — men vist er det, at i Reglen opvoxe som Hedninger eller Vilde uden nogensomhe Undervisning, i Almindelighed uden Begreber om Sædelighe om Ægteskab o. desl. Derimod opdrages de til deres nomadis Næringsvei og udvikle i de dertil hørende Forhold en Skarpsindi hed og Kløgt, en Udholdenhed og Energi, der giver dem en v Lighed med Indianerstammerne. Den engelske Høikirke se vidt ud; den tager Actier i Mazzinis italienske Revolution f at faae Italien gjort protestantisk; den sender Missionairer t andre Verdensdele; men den har ingen Apostle eller Missi nairer at sende ud i Londons Fleets og Row's. De man Secter, som findes i London, uddele paa Gaderne en Mæng gudelige Skrifter, som visnok ere meget gode for de Folk, d kunne læse. I den sidste Tid har man, som alt antydet i Foregaaende, paa en sand menneskekjærlig og tillige prakt Maade beskjæftiget sig med denne store arbeidende eller nærings drivende Befolkning — interessant er f. Ex. den store coster monger-meeting, som Mayhew afholdt, og som tilsigtede a grundlægge en Spare- og Understøttelseskasse samt saml Fonds til at indrette billige Forlystelsesanstalter (naturligvii maae de rigere Klasser bidrage Betydeligt dertil) — men All hvad saaledes er forsøgt, har naturligviis endnu ikke kunn paavirke den nuværende Generation i nogen mærkelig Grad saa at man endnu forefinder dette Folkefærd i hele dets Særegenhe

Mærkeligt er det, at det anstrængende og savnfulde Liv pa Gaden har næsten samme Tillokkelse for dem, der engang e blevne vante til det, som Skovlivet har for Indianerne. E Exempel herpaa fortæller den anførte Forfatter: En Mand a „stor literair Berømmelse" blev rørt af de heltemodige Anstræ

gelser, en ung Pige opbød for at ernære sig og sin Moder, og tog hende i Huset for at skaffe hende en sikrere og behageligere Tilværelse som Tjenestepige. Længe gik det godt, skjøndt Pigen ikke kunde vænne sig til at bære Skoe og aldrig var rigtig glad, før hun fik Skoene af; men aldrig saasnart hørte hun, at Brislingerne vare komne, før det drog hende med uimodstaaelig Magt, hun maatte atter ud i Gadesælgerlivet, bad om sin Frihed og tog fat paa sin forrige Næringsvei.

En anden costermonger-Pige,* der henhørte til en af de heldigst stillede Klasser, gav efterstaaende Forklaring om hendes Levnet, Anskuelser o. s. v. (Mayhew Pg. 44). Det var en velvoxen attenaarig Pige; hun neiede, hvergang man gjorde hende et Spørgsmaal, og hun henvendte bestandig Svaret til Kaminen; hendes tærnede Shawl var bundet sammen over Brystet, og hendes Bomuldsfløiels Hat var sammentrykt af en Kurv, som hun havde baaret paa Hovedet. Stemmen var ru og hæs af bestandig at udraabe Æbler tilsalg.

»Min Moder har handlet med Frugt og Fisk hendes hele Levetid. Hun havde en Onkel, som lærte hende at gjøre Indkjøb, og hun har lært mig. Naar Handelen gik daarlig, sagde hun til mig: Pas Du Stadet, saa vil jeg gaae ud paa Dagleie (ↄ: søge Arbeide i et Huus, som Gangkone). Det, som hun lærte mig om Indkjøb paa Torvet, var at bedømme en Kurv Æblers Værdi, og saa sagde hun: »Prut altid, byd dem det Halve.« Jeg har altid holdt meget af Gadelivet, det vil da sige, naar jeg kan sælge. Jeg har fordetmeste havt et Stade, men jeg kjender Piger, som gaae omkring med Æbler, og som have fortalt mig, at Kurven er saa tung, at det er, ligesom Halsen skulde knække. I vor Næringsvei begyndte Pigerne at arbeide

meget tidlig; Forældrene lade dem gaae ud, mens i Børn. Der er en lille Pige, jeg troer, hun er ikke syvende Aar, hun staaer og sælger Karse tætved mi Moder sagde: See, hvor det lille Pus maa tjene hun veed, hvad en Penny er værd. — Vi er f foruden Fader og Moder. Fader havde Daglejer Gasrørene, og naar Arbeidet standsede, havde vi Moder holdt meget af at være hjemme hos os o holde os til Arbeide; hun gav os en gammel Kjo istykker til Forklæder for de Smaa, eller saadant N holdt altid meget af, at vi læste for hende, medens eller saa, og saa maatte vi Store lære de Smaa. Faders Arbeide standsede og hun ikke havde nog gaae i, sagde hun: Nu vil jeg gaae og kjøbe en ha Æbler og see at tjene en Penny. — Jeg troer, at passe mit Stade fra Kl. 9 om Morgenen til den kan tjene omtrent halvanden Shilling. — — Jeg t der er ikke ti af hundrede Piger, som leve med M blevne viede til dem paa kirkelig Maade. Jeg Mange; men jeg troer ikke, at det er rigtigt. Hvo er rigtigt? Fordi, naar der kommer et Ord mellem og Pigen, kan han sige: Aa, jeg har ikke nødig hende, og saa jager han hende paa Døren, og h den stakkels Pige gaae hen? Det er ikke længer denne Uge, saa kom en Pige, jeg kjender, til mig, o et skrækkelig opsvulmet Ansigt og et rædsomt blaat spørger: »Hvem har gjort det?« og saa siger hun Jack«, siger hun, og saa sagde hun: »Imorgen og lade ham arrestere«, sagde hun. Jo, han ble

blev han; men hun mødte ikke imod ham, for hun var bange, var hun, at hun skulde faae flere Prygl. — Desuden, naar Folk er gifte sammen, maae de give lidt efter for hinanden, og det vil de ikke gjøre, naar de blot leve sammen. En gift Mand er nødt til at beholde sin Kone, enten de skjændes eller ikke, og saa tænker han: Jeg kan ligesaa godt leve godt sammen med hende. Men naar han kan jage en stakkels Pige paa Døren, saasnart han bliver kjed af hende, saa begynder han at skjændes med hende, og saa kaster han hende ud. Naa, og saa tager Mandsfolket Pigens Penge, og saa skulde han dog behandle hende godt; men det gjør han ikke. Der er en anden Grund: Naar Pigen er paa gode Veie, sender Mandsfolket hende for det meste til Arbeidshuset og lader hende ligge der og kommer kun en enkelt Gang og bringer hende lidt Thee og Sukker. Efter en Trætte kan det ogsaa være, at Mandsfolket faaer sig en anden Pige, og det er ikke behageligt for den Første. Det første Skridt til at ødelægge dem er, naar de gaae i penny-gaffs, for de høre Ting der, som aldrig skulde siges til Pigebørn. Desuden er Mandsfolket saa insinuerende, og naar de gaae fra Theatret, saa byder han Pigen Øl og gjør hende halvfuld, og saa blive de enige. Jeg har tidt hørt dem rose sig af de Piger, de have gjort ulykkelige; de staaer da og praler deraf, som om de vare de første Adelsmænd i Landet. — Ja, jeg er sikker paa, at Pigerne vilde være lykkeligere, hvis de bleve gifte, fordi de kunde ikke blive bankede mere; men naar de var gifte, vilde de skaffe sig et net Hjem, istedenfor at Mandsfolk og Pige nu leie sig et meubleret Værelse. Jeg er vis paa, at det er galt, som det er, for jeg har hørt Piger selv sige: „Jeg vilde ønske, at jeg aldrig havde seet Jack (eller Tom, eller hvad han nu hedder saa var jeg ikke bleven halv saa slet, som jeg er“.

„Endnu iaftes talte Fader til mig om Religion. Vi taler ofte om Religion. Fader siger, at Gud har skabt Verden, og jeg har ogsaa hørt ham tale om den første Mand og Kone, der bleve skabte og levede sammen; det er nok over hundrede Aar siden — men jeg kan ikke lide at tale om Ting, jeg ikke kjender. Ja, Fader har ogsaa fortalt os om vor Frelser, der blev naglet paa et Kors for at lide for saadanne fattige Folk som vi. Fader har ogsaa sagt, at han gav en heel Mængde fattige Folk hver for en Penny Brød og et Stykke Fisk, saa han maa have været en meget godhjertet Gentleman. De ti Bud bleve gjorte af ham, det har jeg ogsaa hørt, og han udførte dem tilligemed mange andre Mirakler. Ja, han har sagt, at vi skulle tilgive Enhver og ikke gjøre Nogen Fortræd. Jeg troer ikke at jeg kunde tilgive en Fjende, hvis hun havde fornærmet mig meget. Jeg er vis paa, at jeg ikke veed, hvorledes jeg kunde gjøre det; men det er vel, fordi jeg er fattig og aldrig har lært det. Hvis en Pige tog mit Shawl og ikke gav mig det igjen eller ikke betalte Værdien for det, kunde jeg ikke tilgive hende. Men naar hun sagde, at hun havde tabt det, saa vilde jeg ikke være saa vred paa hende. Vi stakkels Piger er ikke meget gudfrygtige; men vi er bedre end Mandfolkene. Vi takke Gud for enhver Ting, endogsaa for godt Veir, og hvad Brislingerne angaaer, saa sige vi, at de ere en Guds Velsignelse for Fattigfolk, og vi finder det haardt, at Lord Mayoren ikke lader dem komme ind før den 9de November, fordi han vil have dem paa sit Middagsbord. Ja, vi veed, at der er fuldt op af Brislinger ved Lord-Mayorens Banket. De siger i Biblen, at Verden blev færdig paa sex Dage, Dyrene, Fuglene, Fiskene, og saa var der naturligviis ogsaa Brislinger. Dengang var der kun

eet Huus bygget, og det var Arken, hvor Adam og Eva levede. Ja, det er ganske forunderligt, saa hurtig som Verden blev færdig. Man skulde troet, at England alene vilde have taget dobbelt saa lang Tid, skulde man ikke? — Ja, jeg veed, hvor Himlen er; den er ovenfor Skyerne, og Skyerne er anbragte, for at vi ikke skal see ind i den. Der gaae alle gode Mennesker hen; men jeg frygter — vedblev hun høitidelig — at der er faa costermongers blandt Englene, især af dem, der narre de stakkels Piger. — — Nei jeg troer ikke, at denne Verden kan holdes i Gang for bestandig. Der er en god Bund i den for Tiden, og den seer fast nok ud; men de sige, at der vil komme en Oversvømmelse og Jordskjælv, og derved bliver den ødelagt. Hvis vi bedrage paa Gaden, saa kan vi ikke komme i Himlen, det veed jeg; men det er meget haardt, for naar vi ikke bedrog lidt, kunde vi ikke leve; Fortjenesten er saa daarlig. Det Samme er Tilfældet med Værtshusene; de unge Mandfolk, som søger der, kommer heller ikke i Himlen. Men det er haardt. For Exempel Æblerne. Folk vil have dem billigere, end vi selv kjøber dem, og saa er vi nødt til at blande daarlige mellem de gode, og skal vi lide derfor, saa synes det mig skrækkelig grusomt«.

Denne Pige hørte som bemærket til den forholdsviis begunstigede Klasse, havde kjærlige Forældre og havde faaet en Slags Opdragelse.

En meget paafaldende Forskjel er der mellem de egenlige engelske og de irske costermongers i London. De irske Udvandredes Antal er i de senere Aar stadig tiltaget, og de udgjøre nu omtrent Trediedelen af samtlige londonske costermongers eller omtrent 10,000 Personer. De ere næsten uden Undtagelse

Romersk-Katholske og have fra deres Fædres medbragt en dyb Hengivenhed for deres Geistlige; denne national-religiøse Inderlighed forøges blandt Engelskmændene, der hade dem. Vel hæver deres Religion dem ikke høit i aandig Uafhængighed og giver dem naturligviis heller ikke en Dannelse, som kun vanskelig lod sig forene med deres hele Livsstilling; men ogsaa her viser det sig, at nogen Religion er bedre end ingen. Deres Kvinder ere kydske og indlade sig paa ganske faa Undtagelser nær ikke i Forhold til en Mand uden gjennem Ægteskabet; men for det Tilfælde, at en Undtagelse finder Sted, falder ogsaa en saadan irsk Pige dybere end nogen londonsk coster-girl. I Almindelighed hengive de irske costermongers sig heller ikke til de Fornøielser, der virke saa ulykkebringende paa deres engelske Standsfæller. Forældrene tillade ikke deres Døttre at besøge penny-gaffs; derimod ere de fordetmeste lidenskabelige Dandsere. Nøden iblandt dem er ofte meget stor, og de erholde da megen Understøttelse gjennem deres Geistlige; Forskjellen imellem denne Understøttelse og den, som navnlig i de senere Aar er bleven ydet fra protestantisk Side, er, at Katholikerne erholde Almisse, hvorimod man fra protestantisk Side saa bestemt som mulig holder paa, at Understøttelsen er Laan, Opmuntring til en Virksomhed, der skal sætte Modtageren istand til at tilbagebetale Laanet.

Hvad enten man læser om den talrige arbeidende og næringsdrivende Klasse i London, om dens Anstrængelser, Savn, Raahed, Uvidenhed, Mistillid til Loven, Had til Politiet, eller man seer den bevæge sig, seer disse Skikkelser, der i Almindelighed ere kraftige, disse Ansigter, der selv i deres Venlighed have noget Vildt ved sig, er der et Spørgsmaal, man uvilkaarlig opkaster: Hvorledes beherskes denne Mængde, disse Hundrede-

tænnder i den aabne, ubefæstede By? Hvorledes gaaer det til, at den aldrig bryder løs, enten i en tilfældig Lidenskab eller ført af en Begjærlighed, der skjærpes af Mangel? — Der er vistnok mangfoldige Grunde at angive hertil; men blandt de vigtigste er — ved Siden af den overordenlig store og stedse tiltagende fornuftige Velgjørenhed — maaskee selve Arbeidsomheden, den uhyre Strøm af Virksomhed, der rastløs og vældig bevæger sig gjennem det engelske Samfundsliv og river de Enkelte med sig, den evindelige, haardnakkede Stræben efter et praktisk Udbytte, medens f. Ex. Franskmændene gjerne tabe dette praktiske Udbytte, Dagens Gjerning, af Sigte for i Phantasien at hige efter store, pludselige Resultater. Men hertil kommer det hele engelske Samfundslivs aristokratiske Organisation, en Aristokratisme, der ganske vist er besynderlig. Samfundet bestaaer af et uendeligt Antal Lag, det ene ovenpaa det andet; ethvert af disse Lag afslutter sig mod dem, der komme nedenfra, og stræber selv opad; og ethvert af disse Lag er trods sin Aristokratisme elastisk, giver efter, optager nye Medlemmer, det vil sige Saadanne, som ved deres egen Kraft og Styrke tvinge sig ind; ethvert af disse Lag eller aristokratiske Afdelinger hævder derfor sin Plads ved en indre Dygtighed eller Energi, der findes ingen henvisnende Klasse, som holdes opreist ene ved Hjælp af Lov, Soldater og Politi. Derved er hele Folket blevet gjennemtrængt af Aristokratisme eller af Respect for den aristokratiske Samfunds-Inddeling, og dette Præg træder ved alle Leiligheder umiskjendeligt frem, smukt eller stygt efter Omstændighederne. Jeg erindrer bl. A. en Scene, der trods sin Ubetydelighed forekommer mig betegnende. Det var en Søndag Aften paa Jernbanen mellem Hamptoncourt og London. Der er om Søndag

Aften en umaadelig Trængsel til 2den Plads* og naar Publikum lykkelig og vel er kommet til Sæde, er der Lystighed. I den Vogn, hvor jeg sad, var der baade 1ste og 2den Plads, som kun skiltes fra hinanden ved en tynd Brædevæg. Paa 2den Plads var en Spasmager, som sagde adskillige gode Vittigheder, hvoraf man lo paa 1ste Plads, og engang blev en af disse Vittigheder gjentaget for En, som ikke ret havde hørt den. Spasmageren antog nu formodenlig, at det ogsaa var 2den Plads, nok, han vilde træde i Correspondance med 1ste Plads, henvendte sine Bemærkninger til den, og da han ikke fik Svar, bøiede han sig ud af sit Vindue og slog med sin lille tynde Stok venskabelig ind ad Vinduet til 1ste Plads. Det gik godt et Par Gange; men endelig sagde en rolig, bydende Stemme: Order there, here not second class. (Rolig der, her er ikke 2den Plads). Fra dette Dieblik af var Spasmageren lige glad, men henvendte sig ikke en eneste Gang til 1ste Plads, ei heller viste hans Kammerater nogen Fortrydelse over den modtagne Irettesættelse. I Frankrig vilde saadanne Ord ikke kunne siges, eller kom en uforsigtig Mand til at sige dem, vilde Brædevæggen temmelig sikkert blive nedbrudt og »Aristokraten« maaskee komme ud af Vinduet.

Men, skjondt denne aristokratiske Aand er characteristisk for det engelske Samfund, maa man naturligviis ikke vente, at den skal være en Regel uden Undtagelse, hvad da ogsaa Chartistbevægelsen udviste. Det ligger ogsaa i Sagens Natur, at der blandt de fattige Klasser jevnlig findes et dybt misundeligt Nag til de høiere Klasser eller et fuldstændig bevidst politisk Had;

* Lysttogene have ingen 3die Plads; 2den Plads er overordenlig simpel, med Træbænke, og 1ste Plads er ikke mere elegant end vor 2den.

men her indtræder atter den Uregelmæssighed, at en Mængde af disse Fattige i deres politiske Anskuelser ere »moderate Toryer«, og at de græd over Robert Peels Død (Mayhew Pg. 250), skjøndt de ellers glæde sig, naar Ondt rammer de Rige.

Et særeget Syn iblandt dem ere de Personer af den dannede Klasse, endog lærde og geistlige Mænd, der have maattet gribe til deres Næringsvei — Nogle formedelst Feil eller Laster, Andre formedelst en ubetvingelig Uro, der har ført dem bort fra al regelmæssig Beskjæftigelse og kastet dem ud i det vagabonderende Gadesælgerliv. En af disse holder et lille Stade, hvor han falbyder en Ledetraad i en af ham opfunden stenographisk Kunst; ligesaa originalt og eventyrligt, som hans Liv er, ligesaa original, men tillige mærkelig velskreven er ogsaa hans Prospectus. Engang blev han dømt i Fængsel, fordi han havde foraarsaget Gadeuorden ved at samle Mængden om sig, og i Fængslet overværede han en Prædiken, hvis Hensigt var at bevise Bønnens Nødvendighed. »Endog iblandt Hedningerne«, sagde Capellanen, »har enhver Forfatter uden Undtagelse anbefalet Bøn til en virkelig eller indbildt Guddom.« — »Det er et Spørgsmaal«, lød det. — »Hvem var det?« spurgte Capellanen. Fangevogteren pegede paa Spørgeren. »Ja,« sagde denne,« De husker vel, hvad Seneca siger; Quid opus votis? Fac te ipsum felicem vel bonum ɔ: Hvortil behøves Bøn? Gjør Dig selv lykkelig eller dydig.... Anbefaler dette Bøn?« — Fangerne loe, og for at vedligeholde Disciplinen blev den klassiske Spørger lukket ud. Men til Ære for Capellanen maa tilføies, at Spørgeren kom ud af Fængslet, bedre klædt, end han var kommen ind.

En anden Gang havde han været ude paa Landet for at see til sine Børn og kom paa Tilbageveien gjennem Oxford.

Han havde opbrugt sine Penge og maatte betale sit Natteleie med sin Frakke. Han gik frakkeløs til Kirken og overværede Gudstjenesten, og da han kom ud, satte han sig paa Steenbroen udenfor Kirken og skrev med Kalk: *Λε λίμῳ ἀπόλλυμαι.* — Luc. XV. 17 (ɔ: Jeg døer af Sult). Han blev ikke længe ubemærket af Studenterne, der toge sig af ham og pudsede ham op, og han forlod Oxford med 6½ Pund Sterling i Lommen.

Johanniterridderne.

I det Foregaaende er omtalt, at den engelske Høikirke har taget Actier i Mazzini's italienske Revolution. Mazzini udskrev nemlig efter Roms Indtagelse og efter at være kommen tilbage til England et Laan til at bestride Udgifterne ved en ny Revolution. Summen, der blev tegnet og indbetalt til ham, kom for Største delen fra Italien og beløb sig til noget over 2 Millioner Frcs. Den engelske Høikirke tegnede sig for henved 100,000 Frcs. paa den Betingelse, at Pengene skulde anvendes i protestantisk Retning, navnlig til Understøttelse for det italienske Parti, der med Paven ogsaa vil forjage Katholicismen. Adskillige engelske Privatmænd deeltoge paa lignende Betingelser i Laanet.

Dette er kun et lille og ikke meget alvorligt Tegn paa den hemmelige Kamp, som Katholicismen og Protestantismen nu føre med hinanden. Naar den engelske Høikirke saaer Revolution, kan det hændes, at den ogsaa vil komme til at høste Revolution, om just ikke paa samme Mark, hvor den har saaet.

Blandt de katholske Modsætninger til denne Slags Bestræbelser kan f. Ex. nævnes Malteser- eller Johanniterordenens nye Virksomhed.

Efterat Soliman den 2den havde fordrevet Johanniterridderne fra Rhodus Aar 1522, skjænkede Keiser Carl d. 5te dem

som bekjendt Malta, hvorfra de fortsatte Krigen mod Tyrl
og Sørøverstaterne. I Slutningen af det 18de Aarhund
bestod Ordenen af 3000 Riddere og eiede 15 større Krigsf
Aar 1798 overgav Øen sig uden Modstand til Bonaparte,
paa Veien til Ægypten angreb den. Den daværende S
mester Hompesch vilde gjerne have forsvaret sig; men Orde
krigerske Aand var sløvet, og desuden gjorde de franske Rid
Opstand imod ham. I Aaret 1800 erobrede Engelskmænd
Malta; men strax efter blev det ved Freden i Amiens afg
at Øen skulde tilbagegives Johanniterne og stilles under
neutral Magts Garanti; men dette blev et af de Punkter, h
om Striden mellem England og Frankrig begyndte paany.
denne Strid endte med, at Napoleon faldt, og at Engl
beholdt Malta ligesom saa meget Andet. Imidlertid ophæv
flere Stater Ordenen for deres Vedkommende og inddroge d
Besiddelser, og Ordenen beholdt kun Storprioratet i Bøhmen
Komthurierne i Østerrig, Mähren og Schlesien samt sine rom
og sicilianske Godser. Efter at den forgjæves havde søgt
statning ved Freden i Wien, gik Ordenens Planer ud paa
skaffe sig ny Betydning ved Hjælp af nye Tidsomstændighe
Efter 1830 sluttede den sig endnu inderligere end før til
romerske Hof, og dens Overhoveder toge Ophold i Rom.
ansøgte tillige ved det Neapolitanske Hof om at erholde den
Ø Ponza sydvestlig for Terracina; men da Østerrig modsatte
dette, fattede de efter Begivenhederne i Syrien 1840 den P
at danne et uafhængigt christeligt Rige i Palæstina; men S
magterne havde ikke synderlig Lyst til at befordre slige mid
alderlig romantiske Ideer. Fra 1845, da den virksomme
dens-Statholder Candida døde, hensank Ordenen atter i Gl
sel, indtil Revolutionen 1848 og dens Følge: Reactio

skaffede Johanniterne Anledning til ny Virksomhed. Betydelige Pengemidler stode pludselig til deres Raadighed, de fik Tilladelse til at anlægge Komthurier i Toskana, og deres Agenter viste sig ved alle italienske Hoffer. Deres nyeste Plan gaaer ud paa at organisere Kirkestatens Armee og føre Befalingen over den. Fra Arilds Tid, sige de til Anbefaling for deres Plan, har Ordenen havt en Forfatning, der beforbrede en Samvirken mellem Mænd fra alle Europas Lande og bragte dem til at arbeide for et fælleds Maal, uafhængigt af Hensyn til Hjemstavn og Slægt. Imellem de Enkelte kunde en national Forbindelse finde Sted, fordi Ordenen var deelt i otte „Sprog", hver Afdeling med sit særskilte Overhoved; men den øverste Ledelse var udeelt og katholsk. Betroer man en saadan Orden Forsvaret for den hellige Stol, saa vil der dannes en katholsk Armee fra Europas forskjellige Lande; den vil være en Repræsentation af 200 Millioner Katholiker, der saa at sige afløse hinanden paa Vagtposten hos den hellige Fader, og som vedligeholde et bestandigt Samkvem mellem Rom og deres Hjemstavn. Ordenen vilde være uafhængig af enhversomhelst Stat, kun modtage Befalinger af Kirkens Overhoved og kun føre Armeen i hans Tjeneste.

Om Professor Larsens Indledning til Folkethingets Comitebetænkning over Fæsteafløsningsloven.

Af en Mand, der i 6 Aar praktisk har arbeidet for Selveiendoms Udbredelse.

Indledningen begynder saaledes:

„Udvalgets Fleerhed er enig med Forslaget i det Hovedpunkt, at der af Hensyn til det almindelige Vel og i Henhold til Grundlovens § 87 er tilstrækkelig Grund til at fremme Fæsteforholdets Afløsning derved, at Fæsteren berettiges til at forlange sig Gaarden overdragen af Eieren til Selveiendom imod fuldstændig Erstatning."

Man vil altsaa ligefrem expropriere Fæstegodset til Fordeel for Fæsteren; thi Expropriation er en tvungen Ombytning af en Eiendom imod at give Eieren den ham fratagne Eiendoms hele Værdi i Stedet. Det er ikke Eiendomsværdien, man ved Expropriation beskærer Eieren; man betager ham kun Eiendomsretten.

Expropriation er en saa voldsom Adfærd, et i sine Consequenser for alle Statsborgere, der eie noget, saa farligt Middel, at Staten ellers kun benytter det til Anvendelse for det Offenlige, saasom til Veie, Jernbaner, Kanaler, til militairt Brug, i Ildebrandstilfælde, til Kirkegaarde o. desl. Det er da forholdsviis kun smaa Strækninger,

hvorom Talen er, og desuagtet ansees Fremgangsmaaden for at være af en saa streng Natur, at man bruger megen Varsomhed med at tillade den.

Anderledes forholder det sig med denne Sag, uagtet den ikke gjælder Smaating; men det betydelige Areal af en Fjerdedeel af Landet — Fæstegodset. Dette vil man expropriere, og det ikke engang til offenlig Afbenyttelse, men til Fordeel for private Personer — for Fæsterne — og det saaledes, at Expropriationsretten overdrages disse til Benyttelse efter deres Forgodtbefindende.

Udvalget mener derhos, at hos dem, der ikke billige dets Grunde, kan der ikke udrettes noget Afgjørende ved at gjentage dem

»idet at, efter Sagens Natur, Bedømmelsen maa beroe paa et individuelt Skjøn over Forholdet i dets Heelhed eller samtlige Grunde og Modgrunde afveiede imod hinanden.«

Det er temmelig nær ved at frakjende dem, der ere af anden Mening end Udvalget, Mangel paa Evne til at skjønne individuelt mellem Grunde og Modgrunde. De skjønne visselig ikke som Udvalget; men der foreligger intet afgjørende for, at Udvalgets Skjøn er saa utvivlsomt rigtigt, at af den Grund den modsatte Mening maa være urigtig. Man kan ikke sige: Udvalget har bedømt Sagen og dømt rigtig, heller ikke: da Bedømmelsen beroer paa et Skjøn over Forholdet i dets Heelhed (hvilket Udvalget formaaer at afgive), udretter man intet ved at udvikle det for de anderledes Tænkende, (der ikke formaae at afgive et saadant Skjøn).

Imidlertid er der dog een Side af Sagen, som Udvalget nærmere vil udvikle, nemlig den

„at uden Tvivl endog Retfærdighed imod den nærværende Fæstebondestand fordrer, at der gives Fæsterne Adgang til at erhverve deres Gaarde paa lempelige Vilkaar“, og herfor vil Udvalget anføre Grunde.

I Spidsen for Sagen stiller man, at Fæsterne skulle give „fuldstændig Erstatning“, og bagefter siger man, at de skulle have Gaarden paa „lempelige Vilkaar“, et meget lempeligt Udtryk, der i Slutningen af Indledningen er lempet til at betyde „billigt Afslag“.

Dette er en fuldstændig Modsigelse; thi fuldstændig Erstatning kan kun finde Sted, naar hele Tabet erstattes, og gjør man et Afslag i den fulde tabte Værdi, saa giver man ikke „fuldstændig Erstatning.“

Betænkningsindledningen gaaer ud paa to Øiemed. Det ene: at skaffe Fæsterne Expropriationsret, det andet: at tilvende dem en Værdi ved de „lempelige Vilkaar“ foruden den Værdi, deres Fæsteret indeholder.

Efter at have omtalt Expropriationen, gaaer Indledningen over til at fremføre, hvad der skal tale for at give Fæsterne Adgang til at erhverve deres Gaarde paa „lempelige“ Vilkaar, hvorved som sagt ifølge Slutningen af Indledningen forstaaes et „billigt Afslag“ i den Værdi, som fremkommer, efterat Værdien af Fæsterens Fæsteret — den af ham erhvervede livsvarige Brug — er fratrukken Gaardens fulde Værdi, og kommer til det Resultat, at uagtet det „billige Afslag“, faae Godseierne dog „fuldstændig Erstatning“.

Værdien af Fæsteretten erkjendes af alle Parter at tilhøre Fæsteren som et ham tilhørende for sig og sin eventuelle Enke erhvervet Gode. Hvad der derimod her

bliver Gjenstand for nærmere Undersøgelse, er de Grunde, som anføres for de saakaldte „lempelige Vilkaar“, det „billige Afslag“, som Fæsteren desuden skulde „gives Adgang“ til.

Disse „lempelige Vilkaar“, der altid ledsage denne Sag som en Biting, ere i Grunden Hovedsagen, Hoveddrivfjederen ved den saakaldte Tvangslov. Hvad der siges at berettige dem, anføres vidtløftig, og for at imødegaae dette maa jeg først fremstille et Recit deraf.

„Dette (at der bør gives Afslag) følger nemlig, som vi troe, af det hele Retsforhold, der hidtil har bestaaet med Hensyn til de herombhandlede Jorder“.

„Det erkjendtes (paa Lovgivningens Tid), at Bønderjorderne havde den særegne Bestemmelse at skulle tjene den talrigste Deel af Landets Befolkning til fornøden Subsistens, hvilken Befolkning saavidt muligt burde vedligeholdes og for dette vigtige offenlige Formaals Skyld var derfor Godseiernes Raadighed over samme undergiven betydelige Indskrænkninger.“ (Anført Lovens 5—10—48, 3—13—1 og 4, 3—13—14.)

Derefter anføres vedkommende Love indtil 1774, om hvis Bestemmelser det hedder: „De ommeldte Forholdsregler vare nu vistnok fremkaldte ved offenlige for hele Staten vigtige Diemed, men fremtraadte dog under de daværende Omstændigheder som anordnede nærmest i Godseiernes Interesse“. „Paa den anden Side blev dog ogsaa i denne Periode Lovens Forbud imod at nedlægge Bøndergaarde indskærpet og udvidet“.

Dernæst anføres vedkommende Anordninger fra Slutningen af forrige Aarhundrede, hvorefter hentydes paa, at lignende Anordninger ere fortsatte til den nyeste Tid.

Derefter berøres Indfæstning og Afgift, hvorom siges: „Disse Forholds Bestemmelse er vel saaledes overladt til Contractsfriheden“, dog menes der tillige at være en Begrændsning tilstede, idet Godseieren ikke maa lade Gaarden staae ledig, med-

mindre han godtgjør, at han ikke kan bortfæste den »endog uden Indfæstning«.

Efter saaledes at have omtalt Lovgivningen, fremsættes følgende Betragtninger:

»De Rettigheder med Hensyn til Bønderjorderne, som de ovenomhandlede Lovbud tydeligen tillægge Bondestanden, ere ikke af den Natur, at de tilkomme noget enkelt Individ af denne Stand eller kunne gjøres gjældende af et saadant; men de tilkomme Standen i det Hele taget eller, om man vil, Staten i Bondestandens og den almindelige offenlige Interesse. Disse Jorder have af Hensyn til det offenlige Vel i Almindelighed og Bondestandens Vel i Særdeleshed erholdt en særegen Bestemmelse, hvisfølge Eierens Raadighed over samme ikke blot visse bestemte Indskrænkninger underkastet, men han ogsaa i Almindelighed maa taale, at Staten til enhver Tid under ligt Hensyn til samtlige Interessenters Tarv, nærmere regulerer denne Raadighed saaledes, som de foreliggende Forhold fordre, for at Øiemedet kan skee Fyldest. Det har heller ikke været Eieren formeent at bortfæste eller bortsælge disse Jorder til Personer udenfor Bondestanden, idet der under de hidtilværende Forhold ikke har været nogen Fornødenhed for en saadan Indskrænkning«, fordi et Bondebrug kun egnede sig til bondefødte Personer, fordi de fleste Andre ved at indlade sig dermed gik over i Bondestanden, saa at de navnlig bleve Værnepligten underkastede, og »endelig ogsaa fordi det var almindelig Skik og Sædvane, at en Fæstegaard blev overdragen til et af den sidste Fæsters Børn eller til en anden Person af hans Familie, og Landets oprindelige Befolkning har saaledes netop paa Fæstegodset bedst vedligeholdt sig.«

»Men i den nyeste Tid have disse Forhold stillet sig paa en væsenligt anden Maade, og give grundet Anledning til at befrygte, at den Klasse af Statsborgere, der har udgjort den hidtilværende Bondestand, og navnlig de nuværende Gaardmandsfamilier, letteligen vil kunne blive fortrængt fra Besiddelsen af de Gaarde, der herefter blive fæsteledige«, paa Grund af

hvad der senest er skeet og fremdeles vil skee ved Indførelsen af almindelig Værnepligt, forandret Forhold mellem Kjøbstæderne og Landet, Hartkornets Egalisering, den bedre Subsistens for en Familie, som en Gaard under det fremskredne og fremskridende Agerbrug afgiver, og ved den Nødvendighed, der er for mange af Bondestanden til at anbringe deres Kapital og personlige Arbeide i en Livsstilling, hvortil de alene ere oplærte, om de end skulde betale Opnaaelsen af denne Stilling over dens virkelige Værdi, „og denne Omstændighed har allerede i adskillige Aar bevirket, at Indfæstningerne ofte ere blevne opdrevne til en aldeles uforholdsmæssig Størrelse. Der er saaledes under de nuværende nye Forhold aabnet Leilighed for Godsbesidderne til at gjøre sig en ganske anden og overordenlig Fordeel af Fæstegodset, end de efter de hidtilværende Forhold kunde gjøre nogen Regning paa, og det hvad enten de efterhaanden ved indtrædende Fæsteledighed ville bortsælge Gaardene til Selveiendom eller paany overdrage dem i Brug. Vel vedbliver den i Plakaten af 7de Juni 1806 omhandlede Fæstetvang at hvile paa Gaarden, naar den sælges som Selveiergaard, men denne svagere Fæstetvang" — „vil i Almindelighed ikke kunne medføre nogen synderlig Afgang i Salgsværdien og kan aldeles ikke bevirke, at de hidtilværende Bønderfamilier erholde dem i Fæste. Og hvad Overdragelsen til Brug angaaer nemlig Bortforpagtning paa 50 Aar, som iøvrigt er „lidet anvendt", da kan Godseieren indrette det saaledes, at end flere Lysthavende udenfor Bondestanden fremkaldes end ved det sædvanlige Fæsteforhold. Saaledes vil Bondestanden ved de forandrede Forhold snart kunne være skilt ved den Samme efter den hidtil bestaaende retlige og faktiske Tilstand tilkommende Adgang til at erholde de heromhandlede Jorder i Brug eller til Eie paa lempelige Vilkaar, og Godseierne erhverve en overordenlig Fordeel, som de ikke med Føie kunde gjøre Regning paa, da de erhvervede Godserne. Men at dette skulde tilstedes, vilde uden Tvivl, for at bruge Indenrigsministerens Ord om et lignende Forhold, „være en skrigende Uretfærdighed imod Fæstebondestanden som en Heelhed." Thi visselig vilde det være en skrigende Uretfærdighed imod Efterkom-

merne af dem, som man tidligere i Godseiernes Interesse tvang til under de ugunstigste Vilkaar at forblive paa Godserne for at opdyrke baade Fæstegaardene og Hovedgaardene, om de nu under de heldigere Forhold, der for største Delen skyldes denne Befolknings Slid og Arbeide, skulde kunne drives tomhændede bort fra de Jorder, de hidtil have havt i Brug, eller nødes til at søge at holde sig paa disse under saadanne trykkende og byrdefulde Vilkaar, som dog tilsidst vilde føre til deres Forarmelse og Undertrykkelse og tilintetgjøre den Velstand og Selvstændighed, hvortil Lovgivningen har villet. at Bondestanden skulde kunne arbeide sig op. Dette vilde ligesaa meget stride imod Almeenvellet, som imod den til Bønderjorderne fra gammel Tid knyttede Bestemmelse „at skulle benyttes paa den for Bondestandens Vel tjenligste Maade.““

„Vi antage derfor, at der er kommet et Tidspunkt, da det ikke blot lader sig retfærdiggjøre, men hvor Retfærdighed endog fordrer, at Staten atter alvorligt griber ind i Ordningen af de med Hensyn til Fæstegodset bestaaende Forhold“.

Dette formenes at kunne skee enten ved at gjøre „yderligere Indskrænkninger i Godseiernes Raadighed over dette Gods“ hvorom der yttres: „Det kan imidlertid neppe være tvivlsomt, at denne Vei ikke let bør vælges, med mindre i alt Fald der ikke gaves nogen anden hensigtsmæssigere Løsning af Spørgsmaalet“, hvorfor „det maa ansees som den ene rigtige Fremgangsmaade at stille de Interesserede imellem ved en retfærdig og billig Afløsning af Fæsteforholdet“.

Hvad man forstaaer ved denne Forening af Retfærdighed og Billighed, fremgaaer af den paafølgende Forklaring.

Fæsterne skulle kunne faae deres Fæstegaarde paa „saa lempelige Vilkaar“, at de kunne arbeide sig op til velhavende Selveiere.

Angaaende offenlige Stiftelsers og Embeders Gods bestemte Frdg. 13de Mai 1769 § 7, at Fæsterne burde have Gaarden til Selveiendom „„paa saadanne Vilkaar, som Bonden kunde være tjent med og holden ved.““ „Og Godseierne bør ifølge Grundlovens § 87 have fuldstændig Erstatning for deres Eiendomsret.

Ved fuldstændig Erstatning skal ikke forstaaes hvad Godseieren kan faae for sin Gaard efter „de hidtil givne Love“, men hvad han vilde kunne faae efter „saadanne yderligere Forskrifter“, som Staten ellers i Fremtiden maatte finde for godt at give.

„Godseierne erholde altsaa fuldstændig Erstatning, uagtet et billigt Afslag gjøres for den særegne almindelige Ret, som Staten har over disse Jorder.“

„Den Fæsteretttighed, som de enkelte Fæstere allerede have erhvervet og ere i Besiddelse af, maa naturligviis ogsaa komme i Betragtning ved Forholdets Opgjørelse.“

Gangen i Motiveringen for de „billige Vilkaar“ er altsaa, at ifølge Lovgivningen skal Fæstejorden være bestemt til at vedligeholde Bondestanden; men da denne staaer Fare for at blive fortrængt af andre Klasser, saa skal Fæstegodset exproprieres for Fæsterne.

Heraf sees paa det tydeligste, i hvilken Uklarhed Tvangslovspartiet befinder sig ligeoverfor Fæstesagen, hvorledes det ikke formaaer at holde de to omtalte Ting — Expropriation og Beklipning — fra hinanden. Uagtet det ikke vilde tale om Grunden for Expropriationen, saa gjorde det det alligevel — Aarsagen, hvorfor det vilde give de „lempelige Vilkaar“, blev ikke omtalt. Kun hedder det allerførst

„dette (at der bør gives Afslag) følger nemlig, som vi troe, af det hele Retsforhold, der hidtil har bestaaet med Hensyn til de her omhandlede Jorder“

og slutteligen hvor der er talt om hvad der kunde fortrænge Bondestanden fra Fæstejorden:

„Saaledes vil Bondestanden ved de forandrede Forhold snart kunne være stillet ved den Samme, efter den hidtil bestaaende retlige og factiske Tilstand, tilkommende Adgang til at erholde.

de heromhandlede Jorder i Brug eller til Eie paa lemp
Vilkaar."

Uagtet alt det Sagte ligefrem gaaer ud paa at
en Berettigelse for Bondestanden til at blive ved Jor
saa maa Meningen dog være, at deraf ogsaa skal kunne f
gaae, at den tillige er berettiget til at faae den paa bi
Vilkaar. Det er som sagt en uklar Sammenblanding
twende Forhold. Man siger, at man vil ikke tale om
Ene, taler udtrykkeligt og næsten udelukkende om
og mener, at man talte om det Andet. Dette er saa l
fra at være en enestaaende Betragtningsmaade af Fa
sagen, at den hos det Parti, der forsvarer de "bil
Vilkaar", er meget almindelig. Om denne Maade
brugelig ved Anvendelsen af et "individuelt Skjøn"
Sagen, skal jeg ikke bedømme; men Veien til at f
det absolut Rette paa, er den ikke.

Seet nærmere hen paa selve den citerede Lov
ning, hvad enten den skal tjene som Argument for Be
tigelsen til Selveiendom eller til Godtkjøb, skal her
følgende bemærkes. Lovgivningen før 1774 favorise
Godseierne, Lovgivningen efter 1774 favoriserede B
destanden — deri ere Parterne vist ikke langt fra E
hed. Men naar Tvangslovspartiet deraf vil slutte:
saa bør Bondestanden favoriseres endnu mere; naar
siger: da man har indskrænket Godseiernes Raadi
over deres Fæstegods i lang Tid, bør man indskr
den endnu mere, saa findes dette at være et besynde
Raisonnement. Det synes at ligge nærmest at slutte
da man saa længe har indskrænket, burde man nu
deligt nøies og holde op dermed.

Naar Tvangslovspartiet af Lovgivningen vil ud
en Berettigelse for Fæsterne til at faae et "billigt Aff
i Expropriationssummen (foruden Værdien for Fæst
ten), saa er dette støttet paa Grunde, der ere saa u
delige for det uhildede, absolut undersøgende Øie, a
kun kunne findes ved det af Udvalget anvendte "in

dvelle Skjøn" — et for Retfærdigheden meget farligt Undersøgelsesmiddel, ved hvilket man under Beviisførelsen for Expropriationsberettigelsen atter „skjønnede" at have faaet den personlige Overbeviisning om en anden Gjenstand — „Afslaget" — at ogsaa det bør finde Sted.

Det er, som foran sagt, dette „billige Afslag" der — omendskjønt det aldrig staaer i Spidsen, men dog altid paa en eller anden Maade stikker frem — bærer hele Tvangsløvssagen. Saasnart man kommer nærmere ind paa Sagen, saa maa det ansættes til Penge, og nogle ville gjøre det til $1/4$, andre til $1/5$ af hver Gaards Værdi.

Naar man kommer dertil, saa klarer det sig, hvad det er, der gaaer for sig. Denne $1/4$ eller $1/5$ er — for at nævne et Tal — en Snees Millioner Rigsbankdaler, og disse mange Millioner er det, det gjælder om at understøtte Fæsterne i at erobre fra Godseierne.

Det kan kun skee ved Hjælp af en almindelig Godsexpropriation, og derfor har man ved mange Leiligheder søgt at vise, at denne er en Statsnødvendighed, og at Fæsterne have en berettiget Fordring derpaa. At det er en kunstig Opstilling og Sammenstilling, skjønnes ligefrem deraf, at hvo der tilfulde kjender de praktiske Forhold, hvori Fæstere, Selveiere og Godseiere leve, meget vel veed, at en Fæster ikke kan have nogen Gevinst, men snarere Tab af at faae sin Fæstegaard til Eie for den Priis, en Expropriationslov vilde hjemle ham, naar den var retfærdig og ikke underhaanden skjænkede ham $1/4$ af Gjenstandens Værdi.

Men denne Skjænk er god, hvor den falder, og Forventningen om den maatte være den bestemteste Stopper for Selveiendoms Udbredelse, dersom den havde saa fund en Rod, at Fæsterne kunde stole paa den. Alene den store Allarm derom maatte virke standsende paa den gode Fremgang. Nu da Fæsterne ere blevne mere vante

til Allarmen — noget Solidt have de aldrig fundet — seer man, at Salgene gaae godt fra Haanden igjen.

Et Middel til at faae fat paa bemeldte $1/4$, fandtes mere bestemt udtalt i Landbocommissionsforhandlingerne. Der nævnedes saaledes den saakaldte „Fæstetvang“, hvilken den herombandlede Betænkningsindledning uden Tvivl ogsaa maa ansees for at indbefatte som Motiv, uagtet det ikke er skarpt udtalt.

Fæstetvang er en Benævnelse som ved overordenlig hyppig at være brugt eensidig, efterhaanden er bleven tillagt et ligesaa eensidigt falsk Begreb, og det findes derfor passende her at berøre det.

I 1850 skrev jeg en Piece „Om Fæstetvangen“, hvori jeg belyste denne ved den derhen hørende Lovgivning, hvorfor her kun anføres, at det deraf fremgik, at den saakaldte Fæstetvang aldeles ikke er en Tvang til at fæste bort, men at den kun er et Forbud mod at forpagte bort paa kort Aaremaal, og at Ophævelsen af dette Forbud kun vilde have en lidet kjendelig og meget langsom Forandring i Forholdene til Følge, samt at bemeldte Fæstetvang ligesaa fuldt hviler paa Selveiergaardene som paa Fæstegaardene, at Selveieren eier sin Gaard med samme Indskrænkning som Godseieren eier Fæstegaarden, saa at det udelukkende beroer paa deres personlige Leilighed og Forhold, hvorledes de ville bruge disse Gaarde indenfor den for begge fælleds Grændse.

Beviset for, at Retten til denne $1/4$ kun er et Opspind, ligger uomstødelig klart i, hvad endnu ingen har vovet at nægte, at Godseieren, naar en Gaard er bleven fæsteledig, kan sælge den, og har solgt den, til hvemsomhelst og kan beholde samt har beholdt hele Kjøbesummen. Deraf fremgaaer udisputeerlig klart, at de omtalte Indskrænkninger — Fæstetvangen — ikke have betaget Godseieren nogen Deel af hans Fæstegaards Værdi, som Selveieren fremfor ham skulde have med Hensyn til sin Gaard.

Jeg skal nu gaae over til at omtale nogle Yttringer og Meninger, som findes spredte om i Indledningen.

Der siges: Da Værnepligten nu ogsaa er lagt paa andre Stænder, da Forskjellen mellem det forskjellige Hartkorn er udjevnet, da Agerdyrkningens Fremskridt har gjort en Gaard til en bedre Levevei end forhen, da Bondestanden vanskelig kan gaae ind i andre Livsstillinger, da Indfæstningerne ere stegne m. m., saa vil Bondestanden snart kunne fortrænges fra Fæstestederne, og derfor bør Staten skaffe Fæsterne Expropriationsret, saa at de kunne faae Fæstegaardene til Selveiendom.

Altsaa: Da man har belagt Kjøbstæderne med Værnepligt, saa skal man genere dem lidt mere endnu og hindre dem fra at fæste Gaard paa Landet; da Bonden nu kan leve i mere Velstand paa en Bondegaard end hidtil, skal man passe paa at Kjøbstadsmanden ikke kommer til at leve der; da Bonden vanskelig gaaer over i andre Stillinger, saa skal man hjælpe at styrke denne Afsluttethed; da Godseierne faae mere Indfæstning end forhen, skal man holde Concurrenterne borte.

Saadanne Raisonnementer synes lidet skikkede til at fremme Almeenvellet. For alle Klasser vil man afspærre Bondenæringsveien, hvorimod alle Veie fremdeles skulle staae aabne for Bonden, der jo ogsaa som bekjendt benytter dem allesammen meget hyppig og vil gjøre det langt mere, efterhaanden som hans intellectuelle og materielle Evner udvikles mere med Culturen, saameget mere som det er langt vanskeligere for Andre at gaae ind i Bondenæring end for Bonden at gaae over i anden Næring, hvad og Erfaring stadfæster.

Det fortjener iøvrigt vel at lægges Mærke til, at det Middel, man vil bruge, at lade Fæstere blive Selveiere, jo aldeles ikke kan holde de andre Stænder — for at blive ved dette vage Udtryk — fra Bøndergaardene; ja hvad mere er, det vil jo være mere tillokkende

for Fremmede at skaffe sig en Selveiergaard end en Fæstegaard, hvad ligeledes Erfaringen har bekræftet. —

Der siges: Indfæstningerne ere ofte blevne opdrevne til en aldeles uforholdsmæssig Størrelse.

Ja maaskee efter et „individuelt Skjøn". Men anderledes falder det ud, naar Sagkyndige sammenligne Indfæstningen og dens Rente samt den kapitaliserede Afgift med Salgspriserne mellem Mand og Mand.

Der siges: at naar Godset indbringer Godseierne Meget nu, saa kunde de ikke med Føie have gjort Regning derpaa, da de erhvervede Godserne.

De kunde naturligviis accurat gjøre den samme Regning paa, at deres Eiendom skulde stige eller falde, som en Selveier eller enhver anden Mand paa Jorden, der har Noget, som kan stige eller falde. Man maa vel spørge, om det ikke er et forkasteligt Raisonnement, at da N. N.s Eiendom er stegen mere i Værdi, end han gjorde Regning paa, da han kjøbte den, saa skal han af med den.

Der siges: at det vilde være en skrigende Uretfærdighed, om Fæsternes Efterkommere skulde drives tomhændede bort fra de Jorder, de hidtil have havt i Brug.

Saadanne Udbrud kunne gjerne gjøre en Slags Virkning paa Følelsen; men der kan da under alle Omstændigheder ikke være Tale om anden Fordrivelse end den, som den statsborgerlige Udvikling, den fremskridende Cultur, den almindelige til Kræfternes Opretholdelse fornødne Concurrence kan medføre, og den maa i Sandhed alle Statens Borgere i lige Grad være underkastede.

Overhovedet er den hele lange Sætning om den skrigende Uretfærdighed malet med overflødigt mørke Farver og i langt stærkere Udtryk, end det bestaaende jevne tilfredsstillende Forhold egner sig til.

Det er i det Hele en høist paafaldende Taktik, der bruges i denne Sag. Det er, som om man havde fattet

en besynderlig Kjærlighed til Landets c. 20,000 Gaardfæstere, en saa forblindet Hengivenhed, at man arbeider gjennem Tykt og Tyndt for at tilvende dem ikke alene Selveiendom, men ovenikjøbet en smuk lille Kapital af en Snees Millioner Rigsdaler.

For at det kan lyde godt, taler man ikke alene i Fæstebondestandens — et fuldstændig uholdbart Begreb — men ogsaa i Bondestandens Navn. Man ændser ikke, at hele den øvrige Deel af Bondestanden ved Fæstets pludselige Udryddelse taber Adgang til med Lethed at erhverve sig Brugen af en Gaard. Man lader, som om man glemmer, ja Eensidigheden har vel virkeligt glemt, at de 20,000 Gaardfæstere udgjøre kun en liden Deel af Bondestanden, der omfatter ikke alene Gaardfæstere, men ogsaa 50,000 Selveiergaardmænd, foruden mange Snese Tusinder af Selveierhuusmænd, Fæstehuusmænd, Leiehuusmænd og Indsiddere, ikke at tale om Tyendeklassen.

Man lægge saaledes vel Mærke til, at naar der raabes om Bondestanden og bagved menes Fæstegaardmændene, saa er Lyden nok for Bondestanden, men Meningen for — kun 1/10 af de Familier, Bondestanden indbefatter.

Man benytter sig af Ordene „lempelig“ og „billig“, Ord, som ved den godmodige danske Charakteer let vinder Indgang og naar man saa mener, ved den hyppige Brug at have faaet dem tilstrækkeligt faste, saa benytter man dem til derpaa at begrunde ublue og ubillige Fordringer. Man benytter Ordet Afløsning om Udvidelsen fra Fæste til Eie. Det er ligeledes et lempeligt Udtryk. Man kan bruge det om Servituter, om Tiende, om Forpligtelser, om enhversomhelst Byrde, der hviler paa En, naar man ved Vederlag befrier sig fra den; men man kan ikke bruge det om at kjøbe et Skib, en Kjøbstadeiendom, en Vare eller en Landeiendom. Ved at kjøbe en Herregaard afløser man den ikke, og ved at

kjøbe et Klædningsstykke afløser man ikke sit eller Skræ derens Klædningsstykke.

Man indfletter forskjelligartede Ting i hinande begynder med den ene og ender med den anden, sig til den ene og rammer den anden, giver det Hele „god Klang“, taler mørkt.

Paa den anden Side siger man, at det vilde være skrigende Uret at ville fordrive Efterkommerne af Fæste som om der var nogen der vilde fordrive dem, hvilket saameget mere urigtigt, som i alt Fald, som sagt, en sa dan Fordrivelse vilde i det mindste ligesaagodt gaae fo sig paa Selveiergaarde som paa Fæstegaarde.

Ved den overdrevne Kjærlighed, man synes at nær for Bonden, maatte en Fremmed, der ikke havde se denne Sag udvikle sig, forundres og finde, at det va et sært Liebhaveri, dersom han ikke vilde antage, at Bon den var af en ganske aparte rar Race. Han vilde ik kunne forstaae, hvorfor, Kjøbstadbeboere, Søfarende, Em bedsmænd og alle de andre Statens Borgere ikke ble lige saa hæderligt nævnte som den hæderlige Bondestan

Hvad man altsaa vil, men ikke bør ville, e ifølge et individuelt Skjøn at bryde 20,000 Contrakte at fravriste en betydelig Klasse af Samfundet de Eiendomsret og at tvinge den til at afgive 20 Million til Medlemmerne af en anden Klasse.

F. Sehested.

Valgene i Storbritanien.

I.

Med den sædvanlige Pomp opløste Dronningen Parlementet. I den brogede Blanding af tung, middelalderlig Pragt og moderne Elegance, omgiven af fine Vasaller i Hermelinsdragt, af fine yeomen i Henrik den 8des Vaabenkjoler, af Hestgarden i Rustninger og med Carabiner, Mænd i Ridderstøvler og Mænd i hvide Silkestrømper, drog Hds. Majestæt ind i Westminster; Communernes og Grevskabernes Afsendinge indfandt sig foran hende i Lordernes Hal, borgerlig klædte, men førte af en Person i Allongeparyk og rød Kappe, deres Formand (the speaker), der saae ud, som om han i nogle Aarhundreder var bleven kunstig opbevaret i Embedet. I den nye Hal, der er omhyggelig gjenopbygget i den gamle Stiil, med Spidsbuer, gothiske Snirkler og Forziringer, med farvede Ruder, hvor de gamle Konger og Dronninger staae ligesom paa Spillekortene, modtoge Folkets Afsendinge Souverainens Afskedshilsen. Procla-

mationen, hvorved den blev bekjendtgjort for Folket og et nyt Parlement indkaldt, var i samme Stiil, hvormed de Shakespearske Herolder træde ind og forkynde kongeligt Budskab, og endte istedenfor den Underskrift og Medunderskrift, som vore mistænkelig-constitutionelle Øine begjærlig forlange, med: „Gud velsigne Dronningen!". Og neppe var dette skeet, før Folket begyndte at bevæge sig urolig, summende som en Bikube, der standser Arbeidet og sværmer. Det var en Bevægelse, der ledsedes af det levende Livs Trang, førtes af Nutidens Aand og Bevidsthed mod det nedarvede Gamle; men ogsaa herude i Folket var Parykken og den middelalderlige Kappe ofte i Spidsen for de Borgerligklædte og fulgtes med Ærefrygt. Thi selv er Folket en besynderlig Blanding af Ungt og Gammelt, og den nye Bevidsthed stiller sig kun med Forsigtighed, næsten med Beklagelse ved yeomanry'et, Hermelinkaaben, Allongeparykken og hvad dertil hører — der er i det engelske Samfunds Aand, trods al dens Rastløshed, Kjækhed og Energi, Noget, som ligner Naturens kloge og taalmodige Virksomhed, idet den Intet spilder, Intet bortkaster, og undertiden synes at blive betænkelig, gaae tilbage, opgive noget Nyt, Fremspirende, før den uigjenkaldelig beslutter sig.

Det er en saadan Betænkning eller tilsyneladende Tilbagegang, der betegner den seneste Periode af Storbritaniens offenlige Liv, og som navnlig var Anledning

til Valgene. Det er en Revision, en Slags Hjemsendelse til ny Behandling af de store Foranstaltninger, den saakaldte Frihandelspolitik, som blev gjennemført af Robert Peel. Kornlovens Ophævelse maatte, saa syntes det, medføre store Tab for det britiske Grundeieraristokrati og true dets sociale Indflydelse; men Maaden, hvorpaa Foranstaltningen skete, havde gjort den til et Nederlag af særegen følelig Natur. Det er bekjendt nok, at Englands politiske Udvikling gjennem et Par Aarhundreder vexelviis har været ledet af to kjæmpende Partier, hvis Medlemmer ikke vare førte sammen af Stemninger, Talere eller Aviser, men som repræsenterede store Interesser, visse Aandsretninger og Familietraditioner. Den Orden, Fasthed og Vedhængen ved Partisanen, som man udenfor England ofte har fortalt om og anbefalet til Efterligning, har imidlertid ikke ganske fundet Sted. Deels have selve Partierne, paavirkede, næsten uden selv at mærke det, af Tidens og Oplysningens Fremskridt, skiftet Plads. Ved deres første Fremtræden under de bekjendte Navne, omtrent ved Aaret 1680, vare Toryerne, som bekjendt, de Adelsfamilier, der holdt med Katholicismen og den kongelige Absolutisme, medens Whigfamilierne vare Tilhængere af den engelske Høikirke, seirede ved Hjælp af Wilhelm af Oranien, sikkrede den protestantiske Arvefølge og Høikirkens Triumph. En Stund efter, under det hannoverske Huus, vise Toryerne sig

rigtignok som de øvrigste Conservative, men som Bevarere af Højkirken, som det protestantiske Kongehuses „trofaste" Tilhængere, og ere det herskende Parti, medens Whiggerne ere stredne videre, til Tolerance og Reform og udgjøre Oppositionen. Men selv naar Partierne stode fast overfor hinanden og kjæmpede, skete hyppige Overgange eller Frafald. Den Regel, som man søgte at vedligeholde, at det nye Parlamentsmedlem havde at stemme, ikke som han selv ved omhyggelig Undersøgelse vilde have valgt, men som hans afdøde Forfædre vilde have stemt, at han altsaa kun syntes at indfinde sig, fordi disse havde Forfald, brødes ofte paa den individuelle Frihed, og i enkelte særegne Tilfælde fandt stor Uorden Sted. Saaledes gik under den første franske Revolution Størstedelen af Whiggerne over til Toryerne. Nogle Aar efter Freden brød Tory-Ministeren Canning med den haardnakkede Deel af sit Parti og dannede af Toryer sin egen Livvagt, Canningiterne, der lidt efter lidt smeltede sammen med Whiggerne. Vistnok lede Toryerne meest ved Forandringerne og Overgangene, fordi den hele Tilværelse er fremadskridende; men de gjenfandt altid ny Styrke, der ligesom voxede op til dem af Landets og Folkets Natur, de formaaede at gjennemføre det Princip, at i Bevægelsen skal den standsende, bevarende Tanke gaae forud. Derfor seer det i Storbritaniens Historie ud, som om der altid, under alle Forandringer, er blevet taget

et overveiende Hensyn til den Klasse, som nærmest repræsenterede det Gamle, Nedarvede, Faste; igjennem Statstilværelsen syntes at gaae en Aand, som ved hver Forandring, hver Kamp og Seir bar Omhu for, hvad der skulde blive af de Overvundne, om de kunde finde et „comfortabelt“ Hjem i Staten og hengive sig til dens Tjeneste — og som derfor vilde have dem forsonede med det Nye og ikke hensatte udenfor Staten som et afbarket Træ bestemt til at døe. Det var ikke Følsomhedshensyn, der saaledes gjorde sig gjældende; men Samfundet behøvede disse Klasser, fordi de selv havde Kraft og Dygtighed og hjalp til at bære den engang givne Stat, fordi de, stadig foryngende sig med nye og gode Kræfter, undertiden endog kunde paatage sig den Opgave at udføre en Bevægelse, de havde modsat sig og forhindret Modpartiet fra at udføre. Saaledes har man seet Toryerne under Robert Peel gjennemføre Katholikernes Emancipation, som de under Peels Anførsel saa heftig havde bekjæmpet mod Canning, og naar herved var der Uregelmæssighed, at temmelig mange Toryer bleve ladte tilbage, medens Peels Tilhængere stemte med Whiggerne, forsonede det dog hine, at det conservative Banner tydelig havde vaiet over Afgjørelsen. Endog Reformbillen, hvormed Whiggerne aabnede Vei til Parlementet for et mere demokratisk Folkeparti, gik igjennem efter lange, haardnakkede, blodige Kampe paa en saadan Maade, at den syntes en

Overeenskomst mellem de to Adelspartier; de „beseirede“ Toryer foreskreve deres Betingelser, saa at der ved den endelige Afgjørelse ikke var noget ydmyget Parti, intet, der i Folkets Øine syntes at have tabt sin gamle Betydning i Staten. Anderledes var det med „Frihandelens“ Seir; der forlod Robert Peel, fulgt af Toryernes Officierer, Massen af den torystiske Armee, stillede sig i Spidsen for en Skare af Whigger, Frihandelsmænd og Radicale og overvældede sine gamle Venner, der troede at føle en ny Folkevandring trænge hen over dem og see Storbritaniens conservative Elementer kastede tilside, Bevægelsen fremtidig overladt til dem, der vilde gaae hurtigst.

Naar dette fra et vist engelsk Standpunkt anføres som en Bebreidelse mod Robert Peel, er der Nok at sige til hans Forsvar. Han forstyrrede Partierne og den historiske Tradition; men han frelste vigtigere Principer, han gjorde Forbedringen i Folkets Kaar afhængig af hver Mands gode Villie, af de lettede Betingelser for Arbeide og Erhverv, ikke af Massens Begjærlighed efter anden Mands Gods. Og han handlede ikke uden dreven af den yderste Nødvendighed, af en Slags historisk Tradition med en særegen Alvor. Der var altfor megen Nød i Folket, og med Nøden fulgte Uvidenhed, Raahed, Forbrydelser; England havde kjøbt Napoleons Ydmygelse med uhyre Offre, havde betynget sine Finanser med Gjæld, Folkets daglige Liv med Skatter og Afgifter, og stod

under det almindelige Tryk Fare for, ikke længe at kunne concurrere med sine Rivaler i politisk og industriel Henseende. Cannings mindeværdige Kamp mod det høie Aristokrati, hans Forsøg paa at gjennemføre en liberal Politik, nedsætte Skatterne og ophæve Kornlovene (1827) havde mere tjent til at danne udmærkede Statsmænd og udbrede hans Ideer end til at bringe betydelige indre Forandringer tilveie. Folket havde en Stund henvendt sin Opmærksomhed paa en politisk Reform, paa Udvidelse af Stemmeretten, havde ved flere Leiligheder blødt derfor og endelig opnaaet den (1831); men da den saa var opnaaet, følte man, at den kun havde været attraaet som Middel, at Stemmeretten ikke mættede Nogen, og at det, man manglede, var sociale Reformer. Communismen begyndte at udbrede sig og tilligemed den mangehaande andre Ideer, som vare uforenelige med den britiske Forfatning og Samfundsorden; et eneste overmaade stort Parti, mægtigt ved sine Lederes Talent og Iver, bundet til Staten ved sin Formuenhed og Driftighed, agtværdigt ved sit Maadehold, havde dannet sig for at gjennemføre de Canningske Ideer om Frihandel, lede Forventningerne og Længslerne udad, til Grændserne, Kysterne, Havnene, udenfor til Naboens Besiddelser, og da Peel saae Faren rykke truende nærmere, da hans adelige Venner, Toryerne, ikke vare at bevæge til nogen Overeenskomst, sluttede han Forbund med Richard Cobden og reddede sit Fædre-

land fra den Revolution, der kort efter udbrød paa Fastlandet. Faa Aar efter kunde England indbyde hele Verden til at maale sig med det i Industripalladset; Storbritanien havde spiist sig mæt, nyt Blod rullede gjennem dets Aarer, nye Kræfter bankede i dets Maskiner, og det lod sig beundre af Europa, der endnu led af Revolutionens Eftervéer.

Men samtidig viste sig de parlementariske Følger af Peels Bedrift. Der var ikke længer et talrigt, sammensluttet Parti, hvoraf en kraftig Regjering kunde fremgaae. De egenlige Conservative vare adsplittede i Toryer og Peeliter; Frihandelspartiet var væsenlig kun enigt i hiint ene Spørgsmaal og bestod som saadant af Peeliter, Whigger og de borgerlige Liberale og Radicale. De sidste forlangte nu, opmuntrede af det foregaaende Held, større og hurtigere Reformer, end Whiggerne vare tilbøielige til. Whigministeriet, der var fulgt efter Peel, stod saaledes i Spidsen for et Parti, der vel var talrigere end nogen anden Fraction, men ikke udgjorde nogen absolut Majoritet og ei heller havde Evne til at bringe en saadan tilveie. En af dets Førere, Lord Palmerston, havde i Udlandet understøttet en revolutionair Politik og var derved bragt i en fjendtlig Stilling til de conservative Hoffer; den anden Fører, Lord Russel, syntes med Alderen at blive svag og egenraadig og gav Whigregeringen Udseende af et Familieregimente, der af Skinsyge

forsømte at knytte yngre, dygtige Mænd til sig. Den Følelse af Sikkerhed og Kraft, som en stor Bedrift efterlader, havde Whiggerne ikke; den Mand, der havde gjennemført de store Planer, havde ikke hørt til dem, og han selv kunde ikke længere være dem til Nytte; thi han var død. Man anførte allerede Tilstanden som Beviis paa, at det parlamentariske Liv end ikke i England kunde forenes med den nye demokratiske Tid: Whiggerne maatte, saa syntes det, i Længden give efter og slutte sig til de Radicale og derved tage Støtterne bort fra den britiske Statsforfatning. Under denne Standsning kaldtes altsaa de slagne Toryer til at virke, og istedenfor de Officierer, der med Held i Spidsen havde forladt dem, fandt de nye Førere i Lord Derby og d'Israeli, den Første en Mand af stor Dygtighed, høi Anseelse og gammel Slægt, den Sidstnævnte en „ny Mand", af en Slægt, hvis Adel ikke bliver anerkjendt af Normannerne, begavet med en overordenlig Veltalenhed og med en ligesaa stor Ærgjerrighed, der tidligere havde ført ham urolig om baade i Poesien og Politiken. Det lykkedes d'Israeli efter flere Skjærmydsler at levere et Slag, hvori Nederlaget efter Omstændighederne var en Seir; i Spørgsmaalet om, hvorledes Statsoverskuddet skulde anvendes, havde hans Parti en samlet, ærefrygtbydende Minoritet. Det viste sig, at ikke saa Whigger vare ængstelige for, at Storbritaniens conservative Haand ikke længer vilde kunne modstaae det

demokratiske Element, og derfor sympathiserede med Toryerne, og da endelig Whiggerne bleve end mere svækkede ved Bruddet mellem Russel og Palmerston, vare Toryerne stærkere end hvert enkelt Parti. De vogtede sig for at forene Partierne ved at angribe Frihandelen, feirede i et underordnet Spørgsmaal og kom til Roret. Og nu indkaldte de et nyt Parlament, appellerede til Vælgerne, idet de erklærede, at ville regere efter den Politik, der ved ny Undersøgelse viste sig at være Landets Villie. Omstændighederne havde saaledes givet dem Leilighed, enten til at prøve, om de kunde føre hele Landet tilbage, eller til at sætte det conservative Statsſegl paa det Skete og forresten see, hvad der var at gjøre: om de kunde skaffe Agerdyrkningen nogen Erstatning ved Omfordeling af Skatter (idet de paastode, at Agerdyrkningen tidligere til Gjengjæld for Beskyttelsen bar Afgifter, hvorfor den altsaa nu burde befries), eller om de overhovedet kunde holde den conservative Aand i Spidsen for det Nye. Med Forventning om, hvad der af disse Ting rimeligst vilde blive muligt, imødesaae man altsaa Valgenes Udfald.

II.

Den danske Valgmaade er, som bekjendt, indrettet efter engelsk Mønster, men adskillige Ting har man dog ikke kunnet efterligne, f. Ex.: Her udskriver Regeringen

Valgene og fastsætter Dagen for alle Landets Districter; hist indbyder Kronen Folket til at sende Parlementsmedlemmer og overlader det til de borgerlige Øvrigheder at anordne Valget og bestemme Dagen. Følgen heraf var, at Valgbevægelsen varede omtrent tre Uger; men i London og en stor Deel engelske Grevskaber fandt de dog Sted omtrent samtidig, den 6te eller 7de Juli. Man havde altsaa Vanskelighed ved at bestemme sig for en Skueplads. Som Candidater til de 4 Pladser, som Londons City besætter i Guildhall, havde stillet sig Lord Russel, Baronetterne Rothschild, Masterman, Duke og Mr. Crawford. I de Dage saae man hyppig Lady Russels og Lady Rothschilds Equipager i City; det traf sig saa, at begge Damer netop i den Tid havde store Indkjøb at gjøre, og de pruttede ikke i City's Boutiker, og mærkeligt nok, Damerne Masterman, Duke o. s. v. skulde ogsaa kjøbe til Udstyr. Her hjemme var der efter Sigende en Candidat efter engelsk Mønster, som i Ugen før Valget ikke kunde faae sit Uhr trukket op og gik omkring til Districtets Isenkræmmere og kjøbte Uhrnøgler; men Danmark kan stolt hæve sit Hoved, hvis Fremmede ville troe, at herunder laa en Bestikkelse efter engelsk-ærbart Mønster; thi deels kostede Uhrnøglerne kun en Skilling Stykket, deels blev Candidaten ikke valgt.

Man fortæller, at en af Rothschilds Commis'er kom ind til en Slagter for at kjøbe Kjød, og at Slagteren for-

langte en Guinee for Pundet, og denne paafaldende høie Priis paa Kjødet, havde den Grund, at Rothschild havde negotieret et østerrigsk Laan. Alle vore Statsoeconomer ville forgjæves bryde deres Hoved med at udfinde den statsoeconomiske Sammenhæng mellem de østerrigske Papirer og Londons Kjødpriser. Vil det blive statsoeconomisk forklarligt, naar tilføies, at Laanet havde gjort Baronetten upopulair i City, og derfor var Slagteren saa dyr .... med sit Kjød.

Men blev man altsaa lokket til Guildhall for at see hine Mænd og være Vidne til deres gyldne Veltalenhed, saa lovede Westminster dog et interessantere Skue; thi en Tory, to Whigger og en Ultra-Radical kjæmpede om de to Pladser. De hidtilværende Whig-Medlemmer for Westminster, Sir de Lucy Evans og Sir J. Shelley, havde stillet sig igjen, og formedelst den Orden og Methode, hvormed Valgbevægelsen ledes, havde Ingen stillet sig mod Shelley, fordi han var for stærk, hvorimod baade Toryen, Lord Maidstone, og den Radicale, Mr. Conningham, rettede deres Angreb mod Evans og saaledes tillige vare indbyrdes Concurrenter. Coningham eller hans Parti og Comitee — thi man maa have organiseret sig, man kan ikke om Aftenen før Valget falde paa at stille sig og næste Dag smutte ind i Parlementet, uden at Nogen veed af det — ophød en overordenlig Virksomhed. Han havde leiet et Hotel i Charing-Cross, og fra dette Hovedkvar-

teer udgik Indbydelser til meetings, Plakater, Strids-
skrifter — udgik? nei, udfløi, strømmede ned over Egnen.
Lord Maidstone forholdt sig taus, og man skulde troet,
at han slet ikke vilde stille sig, hvis ikke Bladene havde
fortalt, at der blev virket for ham „i Stilhed.“ Evans
havde den Fordeel at staae paa gammel, fast Grund;
men han maatte ud til Kamp, da Gaderne en Dag vare
behængte med et heftigt Angreb paa ham, og hele West-
minsters Whigparti fulgte ham, da Shelley havde ind-
gaaet Alliance med ham. Valget i Westminster, sagde
det nævnte Manifest, havde længt været i Hænderne paa
en Clique, der beherskede Districtet og misbrugte sin Ind-
flydelse. Den havde bevirket, at Sir de L. Evans var
vedbleven som Parlementsmedlem endog i den Tid, da
han tjente i Spanien; Evans, hed det videre, var en
Soldat, der skulde gjøre sin Lykke ved Hjælp af Regje-
ringen, han havde viist sig ligegyldig ved de vigtigste For-
handlinger og Afstemninger (en Liste over disse var ved-
føiet), og han havde udtrykt sin Glæde ved Efterretnin-
gen om Louis Napoleons „Meened og Plyndring“. Iste-
denfor denne matte og utilforladelige Liberale tilbød man
Coningham, eller C. tilbød sig selv; han vilde befrie Væl-
gerne for Cliquen, han vilde i Parlementet kjæmpe for:
almindelig Stemmeret, hemmelig Afstemning, eetaarige
Parlementer, Frihandel, Adskillelse af Kirke og Stat,
ingen Understøttelse til nogen Kirke. Herpaa blev givet

et Svar, der udviklede Whig-Principerne, benægtede og afviiste, hvad Coningham havde paastaaet, og beskyldte ham for, at han havde gjort umulige Ting; thi Beskyldningen var, at han hemmelig var Katholik, hemmelig Socialist, hemmelig Tory og solgt til Lord Maidstone for at splitte de liberale Stemmer. Imidlertid holdt man ivrig Møder, dog saaledes, at Candidaterne aldrig kom sammen; i et af disse optraadte en Mand imod Coningham og spurgte, om han kunde nægte, at han var Socialist. Hør, sagde Coningham, vær saa god at sige mig, hvad De forstaaer ved Socialist. O, humbug! raabte Manden, er her Tid til at give Definitioner? En Anden spurgte Coningham, hvad der med den almindelige Stemmeret skulde blive af Overhuset, og herpaa blev C. Svar skyldig, da han ikke kunde tilstaae, at han vilde jevne den hele Forfatning med Demokratiet. — Medens man om Aftenen før Valget gik omkring i Nærheden af Abbediet og paa den store Plads saae Plakater, de utrættelige, evindelige Budskaber, Resolutioner, Angreb o. s. v. myldre frem og i lange mangefarvede Linier bedække Plankeværket og Husene, medens man syntes at være Vidne til et heftigt Slag, hvor Ordene glødede, saarede og dræbte, men i Taushed — thi der blev end ikke vexlet et Ord mellem de fiendtlige Partiers Arbeidsfolk, der undertiden mødtes med Klisterpotte og Pensel — rykkede pludselig en Allieret frem i Coninghams Linier. Den katholske

Comitee havde fundet Behag i hans Manifest mod Høikirken, havde i et stort Møde erklæret sig for ham og opfordrede nu alle Katholiker til at give ham deres Stemme.

Paa Valgdagen var et Stillads (hustings) opreist paa Coventgardens Torveplads foran Paulskirken; Stilladset eller Tribunen var i den vestindiske Hede propfuld med de vedkommende Embedsmænd og de tre fjendtlige Comiteer. Paa det flade Tag over Huset tilvenstre fra Kirken befandt sig en stor Samling Damer samt Hertugen af Augustenborg, Chevalier Bunsen, den tyrkiske Gesandt i London, Mussurus, den amerikanske Gesandt Oberst Lawrence, m. Fl. Den store Plads var bedækket med Mennesker; ved Massens Udkanter holdt Equipager med Damer; den offenlige Magt til Ordens Opretholdelse var repræsenteret i to Politibetjente. Til Venstre fra Tribunen vare Coninghams Fanebærere og Musikanter opstillede; til Høire, halv skjult af Kirken, stod et Musikcorps, og Fanespidser stak frem. Først fremtraadte the High-Bailiff of Westminster og holdt en Tale, der ikke kunde høres; saa „stilledes“ Evans, Shelley, Maidstone og Coningham. Evans traadte først frem og blev fuldstændig udhysset, udpeget, udhujet og udleet. Han talte meget længe, men, at han talte, vidste man kun deraf, at Publikum raabte. Da han var færdig, fremtraadte Shelley, og hans mægtige Stemme trængte gjennem al Larm, saa at man i nogen Afstand kunde

høre, at han talte, men ikke, hvad han sagde. Efter ham fulgte Lord Maidstone, en lille, ubetydelig Mand, der modtoges med en skraldende Latter, som lig et Hav slog sammen over ham. Forgjæves rykke hans Faner frem, forgjæves udfoldes Huset Maidstones blaa Farver, forgjæves begynder hans Musik at spille, Larmen bliver derfor ikke mindre. Da han er færdig, kommer Coningham og modtages med Salvet af Hurra'er og Haandklap. Men da hans Tilhængere ere færdige med deres Kjærlighedsyttringer, begynde hans Modstandere med deres. Endelig finder Afstemningen ɔ: Kaaringen Sted, en ringe Majoritet er for Shelley, en overordenlig Majoritet for Coningham; Evans og Lorden ere slagne, men forlange poll, der skal finde Sted næste Dag.

Nogle Minutter efter sees et mægtigt Tog at drage frem gjennem Strand, ned imod Trafalger-Square. Først komme femten store Faner, saa et Musikchor, og dette følge Tusinder. Femten Faner, sagde jeg; nei, der er sexten, og den sextende, tilsyneladende den ubetydeligste, er den bedste; det er en Vognstang, behængt med Bringkobler; det er Vognstangen fra Coninghams Vogn: han trækkes af sine taknemlige Vælgere. Toget svinger over Trafalger-Square ned i Charing-Cross. Hovedkvarterets, Hotellets, Vinduer ere fyldte med Mennesker, der svinge med Hattene, vifte med Tørklæder, hilse, larme og skrige og synes ude af sig selv af Glæde og Begeistring.

Coningham kommer paa sin Triumphvogn og hilser op til Vinduerne; han forsøger at smile stolt, som Seirherre; men han veed jo, at der er en Dag imorgen, en poll-dag, at Alt, hvad der omgiver ham, hans hele Triumph, er arrangeret og betalt af hans egen Lomme, og hans forcerede, trætte Smiil udtrykker: Gud give, jeg først var Parlementsmedlem og af med det Pak. Imidlertid gjør man Plads for ham, hjælper ham af Vognen, skaffer ham ind i Hotellet og giver sig til at raabe; han skal ud paa Balconen, han har jo betalt for, at Vælgerne skulle være utaalmodige efter at see ham endnu engang og høre endnu en Tale. Fire Mænd i pjaltede Klæder og med filtret Haar plante foran Hotellets Dør den største Fane med Indskrift: Coningham & independence; Vinden kommer fra Westminster og rusker i Fanen ligesom for at protestere imod Uafhængigheds-Indskriften. De andre Faner med Indskrift: Coningham & the ballot, Coningham the friend of the people o.s.v. plantes ved Siden af; alle Mændene tørre Sveden af deres Ansigter, pausere lidt og give sig saa til gjentagende at raabe Coningham frem. Han kommer, hilser, hilses med Jubel, trækker sig tilbage, Fanerne vikles sammen og føres bort, Mængden taber sig. Fem Minutter efter kommer et langt Tog af Vogne, uhyre, fiirkantede, blaamalede Kasser satte paa Hjul og bedækkede med Plakater, hvorpaa læses: Maidstone for Westmin-

ster! Plump for Maidstone!*. Taus drager dette fjendtlige Artilleri over Coninghams Triumphplads for at fordele sig i det fattige Kvarteer omkring Abbediet.

Den næste Dag er poll. Her have Fanebærere og Vognheste ingen Stemme, og derfor befinder Coningham sig snart i en følelig Minoritet, hvorimod den lille udlete Lords Stemmer synes at voxe op af Jorden. Et Øieblik, da der er omtrent 2000 Stemmer for hver af de tre Candidater, bliver man alvorlig angst for, at Lorden virkelig kan seire, og sender en Parlementair til Coningham, sigende: De Liberale og de Radicale ere dog i Grunden nærmere i Familie end de Radicale og Toryerne; Du er jo slaaet, Coningham, Dagen er uden Redning tabt for Dig, lad da Resten af Dine Vælgere stemme for Evans. — „Nei,“ svarede Coningham, „jeg foretrækker, naar galt skal være, en ærlig Tory for en fordømt Whig“. Desuden, tilføiede han, havde han lovet sit Parti at holde ud til det Yderste, formodenlig fordi Partiet ønskede at tælle sine Tilhængere, hvad her var noget misligt, eftersom Katholikerne havde blandet sig med de Ultra-Radicale. Saa begynder Kampen paany med største Haardnakkethed. Fra Kl. 10 om Formiddagen have cabs gjennemkrydset hele Egnen fra Westminsterbridge til Hyde Park Corner, nogle med Indskrift: Coningham,

* Plump betyder ikke, at man skal lade ham falde, men tvertimod concentrere alle Stemmerne paa ham.

andre med Maidstones Navn, for at befordre de to Candidaters respective Vælgere gratis til Valgstedet. Nu farer en Sværm af Vogne ud for at skaffe Vælgere til Shelley og Evans; gentlemen kaste sig i cabs for personlig at hente de Trægeste af Partiet. Gnister fare af Steenbroen, Kudskene slaae med Pisken saa hastig, som Evans Puls banker. De komme, de komme fra alle Sider, den britiske Hærfører bliver ikke forladt af sine Allierede, Solen gaaer ned over Maidstones Nederlag, Coningham er allerede tilintetgjort ved Middagstid: Shelley and Evans for Westminster!

Heraf sees blandt Andet, at Heste spille en større Rolle ved Valg, end mange Mennesker maaskee ville troe. Hvo veed! Naar ved en Afstemning den frie Kornindførsel seirer med en lille Stemmefleerhed, naar Englands Havne forblive aabne og hele Europas Handelspolitik bliver paavirket, saa ligger maaskee den Hest, hvem Resultatet fra Først af skyldes, gispende paa Londons Gader, den billige Havre strømmer ind over dens Lig.

Ikke alle Steder vare Candidaterne saa taalmodige som Evans og Maidstone, der ved ethvert Skrig og enhver Forhaanelse dæmpende, formildende udstrakte Hænderne eller idethøieste trak paa Skuldrene. I North-Essex havde Toryen Sir John Tyrrel og Mr. Beresford, Krigsministeren, stillet sig. Da den Første idelig blev afbrudt af Minoritetens Raab om Frihandel og

billigt Brød, sagde han fortørnet, „at han kunde forsikkre de Herrer paa den modsatte Side, som havde saa stor Lyst til the big loaf, at han af ganske Hjerte ønskede, at et stort, billigt Brød i dette Øieblik sad hver af dem i Kjæften“. Og den ærede Krigsminister, der her deelte Skjæbne med vor Krigsminister og forefandt en ubændig Opposition, tabte ganske Taalmodigheden og raabte: Jeg foragter Jer af Hjertet som det elendigste Rak, jeg nogensinde har seet (I despice you from my heart as the vilest rabble, I ever saw). Jeg troede, at Whiggerne* vilde — for at laane et Udtryk fra Landvæsenet — havde faaet deres skabede Faar helbredede ved een Klipning“. Det er ikke let at sige, hvorledes det gik til, at Krigsministeren ikke blev slaaet fordærvet; rimeligviis blev Massen imponeret ved at høre sit eget Modersmaal talt af den aristokratiske Mand. „Eine göttliche Grobheit“ kan vel overhovedet som Undtagelse være at anbefale mod dem, hos hvem Grovhed er Regelen. — Grevskabets Sheriff, der havde torystiske Sympathier, fandt paa at foreslaae, at ved Kaaringen skulde man ikke række Hænderne, men Hattene i Veiret. Men dette Forsøg paa at tælle Hatte istedenfor Hænder fandt en heftig Modstand hos dem, hvem Vorherre i sin Miskundhed har givet to Hænder og en Hue eller Kasktjet,

* Disse vare blevne slagne faa Maaneder i Forveien, da Ministeren havde maattet underkaste sig Gjenvalg.

men ingen Hat. En Hr. Copeland bemærkede ogsaa med Rette, at blandt dem, som kun havde Hue eller Kasket, var maaskee mangen ligesaa god som den høitærede Sheriff, der alle sine Dage havde været en Igle, som sugede paa Landets Livskraft.

Andre Steder var Publikum ikke saa taalmodigt som Mr. Beresfords Tilhørere. I Stamford havde Mr. Herries og Sir Frederic Thesiger stillet sig; Begge ere Medlemmer af Derby-Ministeriet, og Toryernes Overmagt var her saa afgjort, at de Liberale ikke engang havde stillet en Modcandidat. Følgelig bleve de to Herrer valgte ved Kaaring; den liberale Minoritet var yderst forbittret, men havde hverken Loven eller Magten for sig til at give Forbittrelsen Luft; Herries og Thesiger traadte frem, den Ene efter den Anden, holdt Taler, lode sig udspørge om Politiken og forsøgte at spille den samme Rolle, som Lord Palmerston nogle Dage i Forveien havde spillet i Tiverton. Men de foranledigede derved en Sammenligning, der ikke blev til deres Fordeel. Palmerstons fortræffelige Tale efter Valget stod formodenlig dengang i danske Blade og er vel altsaa Læserne bekjendt. Næppe forener nogen nulevende Statsmand i den Grad som Lord Palmerston et langt og virksomt Livs Erfaring og politisk diplomatisk Dygtighed med et ungt og livfuldt Sind; flere af Storbritaniens Digtere kunne rimeligviis besynge deres

Fædrelands Storhed med rigere Lyrik og mere blomstrende Ord end han, men Ingen kan som han med fuldstændigt Kjendskab til alle Landets Hjælpekilder, til Folkets Aand og Institutionernes Væsen, tale derom i saa simple, beskrivende, snart alvorlige og imponerende, snart joviale, spøgende Ord. Ingen kan forene alle Kjendsgjerninger til et Hele og fremstille det saaledes, at det samtidig opfattes som haandgribelig, prosaisk Virkelighed og tiltaler med Storhedens og Simpelhedens poetiske Magt. Og saa er der i hans Tale Intet, der smager af Studeerkamret; den synes at være bleven til i den frie Luft, midt ude i Livet. Han var etsteds i London kommen forbi to rivaliserende Værtshuse, af hvilke det ene hed „the old hat" (den gamle Hat); det andet, det nyere, havde kaldt sig „the old old hat" (den ældgamle Hat), og den engelske Forkjærlighed for det Gamle, som forraadte sig paa disse Skilter, sammenlignede han med „visse andre Folkeslags" mere flygtige Tilbøieligheder, idet de altid skulde have noget Splinternyt til at lokke Folk. Engelskmændene fik paa denne Maade et nyt og forbedret Værtshuus med et gammelt Skilt, „visse andre Nationer" derimod et gammelt slet Værtshuus med et nyt Skilt. Han havde seet Valgoptoget og lagt Mærke til nogle Børn, der stode med deres bare Been i Vinduet og sparkede fornøiet Tacten til den krigerske Musik. Dette bragte han ved en snild Vending ind i

Militsbillen til Forsvar for hans Politik i hiin Sag. Gamle England blev viist Modstanderne — thi Billen er ikke populair — i al dets fornøielige Hyggelighed saa tydelig og livagtig, at tilsidst endog Modstanderne jublede over Forsvarsanstalterne mod en fransk Landgang.

Efter at have fuldført den politiske Deel af sin Tale for Stenographerne, for Verden, vendte den gamle Lord sig særlig til sine Vælgere, og fra det høie Standpunkt, han i aandig Henseende indtog ovenfor dem, bragte han med næsten umærkelig Ironi deres menneskelige Skrøbelighed et Offer. De havde atter tilligemed ham valgt Mr. Heathcoat. Har Nogen før hørt dette Navn? Men kom til Tiverton og sig, at Du ikke kjender Mr. Heathcoat! Lord Palmerston takkede Tivertons Vælgere, fordi de atter havde givet ham Mr. Heathcoat til Collega for Tiverton. Der var intet Medlem af Underhuset, som blev mere agtet og holdt i Ære end Mr. Heathcoat, og for sit eget Vedkommende maatte han (Lorden) erklære, at naar han ønskede et sundt og godt Raad i hvilkensomhelst Anledning, i en offenlig eller privat Sag, den maatte være afhængig af Forstandens eller Følelsens Skjøn, saa var der ingen Mand, hvis Mening mere vilde bestemme og lede hans Adfærd end deres udmærkede Bymands. Han skyldte denne Mand fra Tiverton Meget, særdeles Meget, for den Beredvillighed og Opoffrelse, hvormed han ved utallige Leiligheder havde stillet sin Erfaring og Dyg-

tighed til hans (Lord Palmerstons) Tjeneste. Skulde man troe den ædle Lord, som var det Mr. Heathcoat, der saa længe med Myndighed havde herstet i Downing-Street; det var egenlig Mr. Heathcoat fra Tiverton, der i 1834 sluttede Quadruppelalliancen, i 1840 spillede va banque om Verdensfreden, men vandt, betvang Mehemed Ali og ydmygede Frankrig, og det var Mr. Heathcoat, der styrtede Ludvig Philip eller bidrog saa Meget dertil. Den slemme Mr. Heathcoat faldt formodenlig ogsaa paa den Plan at tage lidt fat hist og her i Revolutionerne og vise en paafaldende Sympathi for Kossuth-Bevægelsen. Kort sagt, Lord Palmerston blev i denne Deel af sin Tale til en ganske almindelig Mand, der kun i Verdens Øine havde faaet et Navn ved Hjælp af de usædvanlige Kræfter, som Valgflækken Tiverton havde stillet til hans Raadighed. Og Tivertons Vælgere jublede af Glæde over deres Stads Hæder. — Forledt af den ædle Lords godmodige Ansigt fik en Mr. Rowcliff Lyst til at være hans Raadgiver og Veileder ligesaa godt som Mr. Heathcoat, og fremsatte sine gode Raad i kløgtige Spørgsmaal, der skulde bringe Lorden over til Radicalismen. Den gamle Lord vendte sig til Mr. Rowcliff og kaldte ham „sin gode Ven"; men Vorherre frie os for Lordens Venskab, hvis det altid ligner det, som Mr. Rowcliff gjorde Bekjendtskab med. Idet han paany begyndte at tale om sit Fødelands Institutioner,

tog han, ligesom i Distraction, sin „gode Ven“ mellem Fingrene, vendte op og ned paa ham, brugte ham i Talen, ligesom vi Andre, naar vi skrive, bruge Comma, Semicolon, Udraabstegn, Punktum. Da Lorden sagde Punktum og Mr. Rowcliff slap ud, var der ikke Aande i ham til at frembringe en eneste Stavelse.

Hhrr. Thesiger og Herries søgte, som bemærket, at efterligne hans Optræden; men Medlemmer af en ung Regering, der ikke ganske veed, hvad den vil, have nogen Vanskelighed ved at tale som en gammel Statsmand, en afgaaet Minister, der med Tilfredshed seer tilbage paa store Begivenheder og Gjerninger, hvori han selv har havt Deel. Da altsaa dette mislykkedes, saae de sig om efter En, de kunde tumle med, ligesom Lord Palmerston havde leget med Rowcliff. En saadan Mand indfandt sig beredvillig, en Mr. Richardson; han interpellerede dem om Regeringens fremtidige Politik. Men see, da de to Kjæmper nu vilde „lege Himmelspræt“ med ham, kunde de ikke løfte ham med alle fire Hænder tilsammen, og de erklærede da begge, at de ikke befandt sig beføiede til at svare en saadan Person, der for nogle Aar siden under en Valgbevægelse havde ladet falde truende Ord mod Hertugen af Exeter. Derpaa brystede de sig paany og saae fornemme ud. Nu kunde Modstanderne ikke længer styre sig, og de grebe til det eneste Middel, som Loven hjemlede dem. Den Mand, som ved Licitation

havde paataget sig at opbygge hustings til Valget, følte sig overbeviist om, at Valget var tilende, naar Candidaterne vare valgte, og at hans Contract ikke forpligtede ham til at lade valgte Parlementsmedlemmer staae paa hans Brædder og holde Taler, og med hans Tilladelse ilede en Mængde Mennesker frem med Øxer og andre Redskaber og toge hans Brædder fra hinanden. Medens Herries talte, forsvandt Tribunen omkring og under ham, og de seirrige Candidater skyndte sig ud af Ruinerne, afsted med deres Venner til et godt Middagsmaaltid, hvor der var passende Leilighed til at udbringe f. Ex. den Toast, at Grunden ikke maa forsvinde under Lord Derby's Ministerium.

Denne Selvbeherskelse, denne Varetagen af det strengt Lovlige midt i Utaalmodigheden og Fortrydeligheden, er mere beundringsværdig, end det ved første Oiekast synes; thi det slagne Parti bestaaer af Vælgere og Ikke-Vælgere, der ofte kunne tælle sig til, at de tilsammen ere Fleertallet. Og blandt Ikke-Vælgerne er der en Mængde Mennesker, saa haandfaste, saa raae og næsten vilde af Udseende, at en Fremmed vilde mistvivle om, nogensinde at kunne gjøre sig menneskelig forstaaelig for dem, og dog seer han dem med Ærbødighed vogte paa Grændselinien, som deres Fædrelands Lov har draget.

Men denne taalmodige Underkastelse under Loven er rigtignok ogsaa Undtagelsen. Reglen synes at være, at

Lidenskaben stiger over Skrankerne og temmelig nøiagtig i samme Forhold, som Afstanden fra Hovedstaden voxer. I South-Northumberland, hvor Partierne mødtes i Byen Herham, fik Frihandelsmændene deres ene Candidat, Mr. Beaumont, sat igjennem, men den anden, Mr. Ridley, blev slagen af den ministerielle Mr. Liddell. Efter Valget samlede Masserne sig udenfor Liddells Hotel, og forlangte, at hans Faner skulde tages ned. Men Englændene stryge jo ikke gjerne Flaget selv under en uheldig Kamp, end sige naar de ere seirrige, og Liddells Faner vedbleve derfor at flagre lystig. Da begyndte man et Bombardement med Stene, der ikke efterlod en heel Rude i Hotellet, og da Massen langtfra syntes tilfredsstillet hermed, blev der sendt Bud til Newcastle efter Politi. Tyve Mand haandfaste Constabler rykkede ind, og om Aftenen kom det til Sammenstød i Gaderne. Bladene berettede laconisk: Several heads were bruised or broken (adskillige Hoveder bleve knuste eller knækkede). Men næste Dag, da Kundgjørelsen skulde finde Sted, traf Mængden Ridley ligesaavelsom Beaumont til Valgstedet og tvang Liddell til at fjerne sig; Politiet escorterede ham og hans Venner, men var ikke istand til at forhindre, at flere af dem bleve saarede med Steenkast. Her havde man altsaa temmelig nøiagtig en Valgscene lig den, Hogarth tegnede i Aaret 1755 (Four prints of an election), med Muurstenene, der flyve

ind til de spisende Seirherrer, med Musiken, hvis Instrumenter slaaes itu, med poll, hvor den lykkelige Candidat i Bærestolen bliver baaren i Triumph, men hvor Bærestolen gaaer itu og hans tililende Kone besvimer o. s. v. De mange Pengepunge, som ere i Virksomhed paa Hogarths Maleri, vare her ikke tilstede, da et stort Fremskridt jo har fundet Sted og Bribery-Acten formener Folk at sælge deres Stemmer offenlig.

Hele Øen Wight med dens fem eller sex Smaabyer sender et Medlem til Parlementet. Candidaterne vare Dawes (Radical) og Harcourt (Ministeriel). I Byen Ryde, hvor Valgkampen var ført flere Uger i Forveien med al den Forbittrelse, som private Fjendskaber i en lille By kunne føie til Partilidenskaben, seirede Dawes med 161 Stemmer mod Harcourts 140. „Folket“ hengav sig til den største Glæde, marscherede om Aftenen gjennem Byen i Triumph o. s. v., da kom om Morgenen det Tordenbudskab, at Dawes var slaaet paa Øens andre Punkter. Forbittrelsen var uhyre, og den lille Byes Øvrighed havde naturligviis større Frygt end en stor Stads Communalraad, opbød ikke mindre end 400 Constabler og sendte Bud til Portsmouth, at Garnisonen maatte holdes i Beredskab. Dog endte det Hele med, at Seirherrens Voguntog blev ødelagt.

Paa hiin Side St. Georgscanalen var det naturligviis alvorligere. Der hørte nu for det Første Slagsmaal og „irske

yl" til Dagens Orden. I Galway stillede Fader Daly
Ir. Anthony O'Flaherty, men kunde ikke skaffe sig Lyd,
igtet han raabte: Brutes, will ye not listen to your
iest? I Limerick fik endog en fredstillede Præst, Fa-
r Darrac, Prygl, da Irlænderne lig Actæons Hunde
'e kunde kjende deres Herre igjen; Præsterne Halkin
Bourke bleve ogsaa mishandlede i Trængslen. Men
t er let forstaaeligt; thi Almuen møder i tusindeviis,
o der ikke stemmer efter Ordren, er af Præsterne for-
ættret og for evig udelukket af Himlen. Ophidset af
rædikerne og Whiskey drager man frem, med grønne
rene, Bannere og Musik, 20,000 Mennesker omringe
algstedet og — nogle faa hundrede have Stemme. Infanteri
Dragoner maae escortere Valgcandidaterne, maae taale de
ie Vælgeres (o: Ikke-Vælgeres) uforbrende Overmod,
vindernes Forbandelser og Steenregn, og naar i den
rfærdelige Trængsel (som ved Sixmilebrigde) Officieren
nker under Steenkast og Spark og Soldaterne ere
erved at nedtrædes, saa bryder Nationalfjendskabet over
le Skranker, Tropperne give Ild uden Commando,
re midt ind i Hoben, dræbe Kvinder og Børn saavel-
m Mænd.

III.

Blandt de Valgkredse, hvor Kampen førtes ublandet
ellem Ministerielle og Liberale, var vistnok Middlesex

en af de interessanteste saavel med Hensyn til Stedet som til de optrædende Personligheder og den hele engelsk-characteristiske Maade, hvorpaa Valget blev ledet. Middlesex Valgkreds indbefatter Shirets Landboere og endeel af Hovedstaden; mange Indvaanere af City og Finsbury, som ikke have Valgret i disse boroughs, ere Vælgere her, og Valgbevægelsens Bølger strømmede saaledes efter fjorten Dages Forløb tilbage til London, og det blev tildeels til en Kamp mellem Stad og Land. De forrige Medlemmer for Shiret, Lord Robert Grosvenor og Mr. Ralph Barnal Osborne, havde stillet sig igjen; den Første er, som han selv udtrykte sig, en „langsom Liberal“ (slow liberal), den Sidste en „hurtig Liberal“ (fast liberal). Osborne er oprindelig af jødisk Familie og en af Englands kundskabsrigeste og meest veltalende Mænd; „Athenæum“ yttrede under Kamptilberedelserne om ham, at hans Valg var særdeles vigtigt, da han var bedst istand til at holde d'Israeli Stangen. Osbornes Fader var efter en heftig Kamp falden igjennem i et andet Valgdistrict, og imod Sønnen stillede de Ministerielle nu Marquis'en af Blandford, beredte paa ikke at sky noget Offer for ganske at fortrænge den Osborneske Familie af Parlementet. Paa Osbornes Side kjæmpede Reform-Klub, for Marquis'en var Carlton-Klubben traadt i Marken med sin hele Magt.

Disse Klubber, som her optræde handlende, give

Anledning til en Beskrivelse, hvorunder Fortællingen om Volgene standser lidt.

Faa have været i London uden at lægge Mærke til nogle store, smukke Bygninger i Pall-Mall og nærmeste Omegn. De adskille sig paafaldende fra den hele londonske Bygningsstiil — hvis der ellers kan være Tale om londonsk Architectur udenfor de offenlige Bygninger, der tilbyde fuldstændig Udsigt over, hvorledes Smagen har forværret sig siden den ældste normanniske Tid, indtil den gjenfødtes ved Wren, og derpaa fortsatte sin nedadgaaende Vei fra Wren til den „engelsk-græske“ flodsede Rigdom. Hvad den private Bygningsstiil angaaer, skulde man antage, at en By, der indeslutter det største og rigeste Aristokrati i Verden, vilde have at fremvise en talløs Mængde Bygninger, der ei blot vare smukke, men opførte paa aristokratisk Maade, dannende en architectonisk Personlighed. Men meget rige og aristokratiske Familier boe i Gader eller paa Pladser og Squares, der ere indrettede som Nyboder i Kjøbenhavn, det vil da sige: de ere høiere og smukkere, men Gaden, f. Ex. Harley-Street, seer ud som dannet af to Caserner, intet enkelt Huus træder frem, Intet forraader, at for hvert femte eller sjette Fag Vindue er der et Huus med en strengt afsondret Familie, eller at der indenfor de simple, graa Mure og den lille Gadedør findes al engelsk comfort og Rigdom. Endog Belgrave Square, der med sine

Haver danner en af de smukkeste Pladser i Europa, e
som beboes af „ægte Lorder“, tager sig ud, som o
hvert enkelt Huus stræbte at unddrage sig Opmærksom
heden, for at Pladsen kunde see ud som en eneste By
ning; ingen enkelt Familie synes at have bygget, men e
Huusfabrikant at have leveret det Hele fra sine Maskine
og afdeelt de ensformige Maskinprodukter til Kjøbere, id
han var sikker paa, at Enhver kom med de samme Fordri
ger, med de samme Sædvaner, med Sindelag og Fo
nødenheder afpassede til det givne Selskabsliv. I d
fjernere Deel af Byen, mod Vest, formildes Ensformi
heden ved de Haver, der ligge foran ethvert Huus, e
paa Strækningen mellem Kensington-Garden og Kens
greens Kirkegaard, hvor der reiser sig en ny By, k
man mellem Enge, Gruusdynger og Byggepladse see e
forunderlig blandet Architectur, alle mulige Stiilarter v
Siden af hinanden, hist en Bygning med crenellere
Mure og normanniske Taarne, her en Villa med ha
saraceniske Kupler og Spiir, andre Huse i den Elis
bethanske Stiil, atter andre med Tilbøielighed til pom
pejansk, gothisk, assyrisk Characteer, Alt Udtryk af Kra
Rigdom og Lune, men Alt ufrit, bundet af Læ
dom, Studier, Erindringer, Intet originalt undtag
Uordenen, men selve Uordenen vidnende om et Folk, d
paa sine Reiser og Tog, ved Erobring og Colonis
tion, bemægtiger sig den halve Verden, behersker e

finderer den, uden at være istand til at give sin erhvervede Vælde, sin Rigdom, sin Hyggelighed et eget Skjønheds-Præg. Endog dette hører dog ikke til selve London, og i den egenlige Stad finder man kun som Undtagelser fra den almindelige Demokratisme Earlen af Ellismeres nye Palads, Bridgewaterhouse ved den østlige Ende af Green-Park, det nærliggende Spencerhouse, Northumberlandhouse, Baron Goldsmids St. Johns Lodge midt i Regents-Park og nogle faa andre „Villa'er" samt, som bemærket, hine Huse i Egnen af Pall-Mall. Disse sidste, der i Stiil nærmest kunne sammenlignes med de italienske Paladser, ere Klubhusene. Det maa dog strax tilføies, at den italienske Stiil langtfra er gjengivet reen; dens skjønne, simple Kraft er ved tilsat Rigdom bleven massiv, tung, som om Stilen havde spiist Roastbeaf underveis; men Bygningerne have dog noget Imponerende og Smukt ved sig og løsne sig med Selvstændighed fra den sædvanlige, meer eller mindre oppudsede Huuspøbel. Der findes imidlertid langt flere Klubber end Klubhuse, idet endnu kun de færreste Klubber (10 eller 12) have udtrykt Klubideen i Bygninger, og altsaa de fleste (omtrent 60) hjælpe sig i Huse, der have været byggede til privat Brug. Selve Klubberne ere meget forskjellige fra, hvad man f. Ex. her hjemme forstaaer ved slige Foreninger. De tilfredsstille for Nogle en af de engelske Sædvaner udgaaende Trang: de ere

paa demokratisk Princip grundede Associationer for aristokratisk Tilværelse. De mange yngre og ældre ugifte Mænd „af god Familie“, der leve i London f. Ex. afgaaede Militaire, Embedsmænd fra Colonierne, gentlemen med en større eller mindre uafhængig Formue osv., forefinde i deres Klub det meest udsøgte Kjøkken i London og tillige det forholdsviis billigste; thi Klubben betragter sig som en afsluttet Familie, istedenfor Klubvært er der for Huusholdningen en Comitee, under hvis Tilsyn Indkjøbene skee, og for hver Ret beregnes kun den Priis, som Ingredienserne medføre, idet alle andre Udgifter bæres af Klubbens Kasse. Ved Siden af de meest comfortable Anstalter for Alt, der hører til den legemlige Føde, er her Læse- og Skriveværelser, et udsøgt Bibliothek, Kort- og Billardstuer, Værelse til at modtage Ikke-Medlemmer og være Vært for dem, Paaklædningsværelser og Bade, Alt rigt, storartet og hyggeligt. Man kan gjøre sig et Begreb om Storheden ved at erfare, at Læseværelset med Bibliotheket i Travellers Club er 1430 Fod i Qvadrat og Athenæums „Coffee room“ 2250 Fod i Qvadrat. I Almindelighed er i hver Klub en Betjent, en hall-keeper, ansat alene til at besørge Medlemmernes Post og modtage Visitkort til dem. Det er i Sandhed et fuldstændigt aristokratisk indrettet Hjem, hvor man har Alt undtagen Sovekammer. En Mængde Medlemmer have ingen anden offi-

ciel Bopæl end Klubben; hvor de boe o: sove, er ofte en Hemmelighed, undtagen for Klubbens Bestyrelse*. Man træffer Spor nok af dette Liv i den engelske Literatur, f. Ex. Majoren i „Pendennis“ af Tackeray. — For Andre, der have Familie, er Klubben det Sted, hvor de træffe deres Venner og i alt Fald befinde sig i „godt Selskab“, hvor der hersker et mindre strengt Selskabsliv end i Familierne, skjøndt den Lystighed, navnlig ved Drik og Spiil, der for tyve, tredive Aar siden udmærkede Klubberne, nu er næsten sporløst forsvunden. — Men Engelskmanden er i Reglen et Specialmenneske og tillige et praktisk Menneske. Selv om han vil, kan han ikke beskjæftige sig med Alt, da i England Alt er altfor Meget; endog de, der kunne anvende deres Tid til at sysselsætte sig med Bynyt og Rygter, maae dog indskrænke sig til et vist Qvarteer, en vis Deel af Selskabet; hvo som interesserer sig for Skandalerne i Whitechapel, maa opgive Belgravia, og omvendt. Men derhos

---

* Kun Reform-Club tilbyder sine Medlemmer endog Soveværelser, hvortil er bygget en heel Etage. — Fremmede kunne let indføres i Klubberne; men for Londonnerne selv er Adgangen meget vanskelig, da et vist Medlem-Antal ikke overskrides (f. Ex. i Reform-Klubben 1000, i Carlton-Klubben 600). En stor Mængde Indmeldte vente altid udenfor disse Klubber, hvorfra der sjelden er Udgang uden til Kirkegaarden. Contingentet for hvert Medlem (i de større Klubber) er omtrent 250 Rbd. ved Indtrædelsen og ca. 100 Rbd. om Aaret.

er Engelskmanden for mandig til, at Bynyt, tom Snak og Conditori-Politik kan beskjæftige ham synderlig; han søger selv i de selskabelige Adspredelser at sysselsætte sig med det, som interesserer ham i det alvorlige Liv, og i den uhyre By ere Klubberne de eneste Midler til, at hyppige og sikkre Møder for Ligesindede, Ligebeskjæftigede kunne finde Sted. Det vil heraf forstaaes, at „man maa have sin Klub"; den hører for en Londonner til Livets comfort, den træder paa det Fuldstændigste istedenfor Franskmændenes Kaffehuus, „hvor man ikke veed, hvem man sidder ved Siden af", og det Ord kan gjælde temmelig godt: „Nævn mig Din Klub, og jeg skal sige Dig, hvem Du er." Saaledes er Athenæum en Klub for Videnskabsmænd, Digtere og Kunstnere, Army- and navy-Club for Officierer af begge Etater, Oriental-Club for dem, der have reist i Østerland eller ere særlig bekjendte med de engelske Colonier i Orienten, Travellers-Club for dem, der beviislig have reist over 10,000 engelske Mile; Yacht-, Jockey-, Beefsteak-, Antiquaries-, Melodist-Klubberne o. s. v. betegnes tilstrækkelig ved deres Navne; den store City of London Club i Nærheden af Børsen er naturligviis for Kjøbmænd; Reform-Club er det selskabelige Samlingssted for de rige Liberale og Carlton- samt Conservative-Club for den toryistiske Adel og dens Tilhængere.

Som de to krigførende Magter England og Frankrig i Revolutionstiden sloges paa alle Punkter, hvor de kunde tilføie hinanden Skade, tilsøes og tillands, ved Sundet og i Sydhavet, i Italien og Rusland, saaledes kjæmpede de to Naboer, Reform- og Carlton-Klubberne ved en Mængde Valg i hundrede Miles Afstand. I Carlton-Klub blev f. Ex. det Brev skrevet, som tillægges Krigsministeren, og som søgte at organisere Bestikkelsen i Derbyshire. Efterat have prøvet Kræfter fra Westminster til Newcastle mødtes de igjen i London og nærmeste Omegn og opbøde nu deres hele Magt, al den Indflydelse, som Penge, Agenter og Medlemmernes personlige Nærværelse kunde bevirke, medens deres to Candidater naturligviis ikke skaanede sig.

Hvilke Lunger der høre til for at blive Medlem af Storbritaniens house of commons! Paa een Dag, den 19de Juli, holdt Osborne tre store meetings, hvert paa mere end 1000 Mennesker, og i det tredie Møde, hvortil han ankom ganske udmattet og forpustet, sammenlignede han derfor sig selv med en Hest, der løb Derby-Løbet med Blandford og i 7 Dage allerede havde gjort 10 heats. Naar nu hertil kommer de Hundreder af Besøg, Candidaten maa aflægge, alle de smaa Børn, han maa tage paa Skjødet og kysse, al den pie eller pudding, han maa smage paa, saa maa man indrømme, at hvis det er noget Stort at blive Parlementsmedlem,

saa er Æren ogsaa suurt erhvervet. Intet har forandret sig, siden Bulwer skrev „Pelham“; det er den samme canvass, det er den samme menneskelige Natur, som bliver overvunden ved en fornem eller berømt Mands Elskværdighed og venlige Haandtryk; det er den samme Moderfølelse, som bestemmer Parlementssædet til den, der med meest tilsyneladende Oprigtighed finder hendes Drengs Øine kloge og spaaer, at han skal blive Erkebisp af Canterbury eller Lordmayor af London. Den menneskelige Venlighed og Smiger har dog en ubegribelig Magt; igaar sagde Konen, at hun ikke skulde lade sig narre, og idag lader hun sig narre, netop som igaar. Naturligviis vinder Candidaten ikke alle Stemmer blot ved Besøg, men dog altid nogle, og han tør i alt Fald ikke undlade dem. Marquis'en af Blandford blev en Morgen introduceret paa Kornmarkedet i Mark-Lane for at gjøre sin Opvartning; men der var Frihandelstheorien altfor overveiende repræsenteret, og efter at Mændene havde mumlet nogle uhøflige Ord, begyndte Konerne at skrige op og beskyde Marquis'en med Ærter og andre Kornvarer, saa at han bukkende og smilende maatte skynde sig bort fra Regnen af billigt Korn.

Det blev altsaa et spændende „Løb“ for Middlesex-Præmien. Districtet er for stort til at Afstemningen kan skee paa eet Sted, og derfor var der en særskilt poll i hver Flække. Hver Time bleve Bulletins opslagne paa

Londons Gader; Lord Grosvenor „gik over Banen“, han havde ingen Concurrent, men Osborne og Blandford fulgtes i fuld Carriere, Næseboer ved Næseboer. Paa flere Steder traf det sig, at Stemmerne vare aldeles ligelig fordeelte imellem Begge, saa at paa Afstemningens anden Dag en uhyre Interesse herskede i London. Hume og den unge Lord Enfield viste sig især utrættelige med at føre Osborn's-Vælgere i deres Equipager til Bestemmelsesstedet; mange unge Mænd, der aldeles ikke stode i Forhold til Osborne, men havde Bekjendte i Middlesex, begave sig ud for at skaffe ham Vælgere — naturligviis vare Medlemmerne af Carlton-Klubben heller ikke ledige for Blandford. Endnu Kl. 1 om Middagen lød Bulletin'en paa henved 5000 Stemmer for Grosvenor og omtrent 4100 St. for hver af de to Andre; Carlton-Klubbens Signaler angave nogle faa Stemmers Overvægt for Blandford, Reform-Klubben havde udregnet en lignende Overvægt for Osborne. Endelig rykkede om Eftermiddagen Manufacturdistricterne Mile-end og Bethnal-Green frem og gave Osborne en Majoritet af 100 St.

Den 23de Juli skulde Kundgjørelsen (declaration) finde Sted. Hvad denne Dag foregik i den slagne Carlton-Klubs Indre, lader sig bedre føle end beskrive; det var et haardt Nederlag; det var ikke blot en Ydmygelse overfor den anden Klub og en Stemme tabt, en Ven udelukket af Underhuset, en stor Sum Penge — Nogle

sagde 20,000 £ St. — spildt, men den farligste, dygtigste, meest veltalende Fjende lukket ind. I Reform-Klub var derimod Alt straalende Glæde. Osbornes Vogn holdt udenfor, forspændt med fire Skimler. Hans Venner strømmede ud, med Blomster og hans Farver i Knaphullet; udenfor Klubben havde samlet sig et talrigt Publikum med Ege- eller Laurbærblade om Hattene. Da Osborne viste sig ledsaget af Hume, hævede Mengden et uhyre Fryderaab. Fulgt af en Række Equipager, med flyvende Faner og klingende Spil, drog Osborne ud af Pall-Mall, gjennem Piccadilly, forbi Hyde-Park og Levningerne af Krystalpaladset, gjennem Hammersmith til Brentford, hvor Høitideligheden skulde finde Sted. I de smaa Stæder, hvor han kom igjennem, hilsede Befolkningen ham, Kvinderne stimlede om hans Vogn, trykkede hans Haand og bade Gud velsigne ham. Det syntes dem, at ved hans Seir var der sikkret dem Brød til deres Børn. I Brentford — der var smykket som Kjøbenhavn paa Hærens Indtogsdage med Grønt og Blomster, med blaa-rød-hvide og blaa-guul-grønne Faner, og hvor en Tribune var opreist midt paa Torvet — ventede allerede Marquis'en af Blandford og det slagne Parti; men, skjøndt Jubelraabene altsaa her mødte en mægtig Opposition, forefaldt dog ingen Uorden; Osborne blev tilligemed Grosvenor ombæltet med Sværdet, fik

Sporerne paaspændte og blev erklæret for Knight of the shire. Derpaa traadte de frem for at tale.

Lord Robert talte som en Mand, der føler sig velsindet mod hele Verden, fordi Ingen vil gjøre ham Fortræd; han stod som den uafhængige, uantastede Seirherre, ophøiet over al den Kamp og Forfølgelse, alt det Bulder og Støv, der havde omgivet hans Collega; han behandlede sine Vælgere med den Agtelse, som en Adelsmand skylder frie Borgere, men tillige med den patriarchalske Fortrolighed, som af Normannens Efterkommer kan vises Vasallernes Børn, der, skjøndt emanciperede, dog ikke have unddraget sig fra Fædrenes Ærefrygt. Han sagde dem, at han takkede dem, ei blot fordi han var valgt, men fordi de ved Valget havde gjort endog Mere, end han havde ventet. Han havde før Valget sagt, at han ikke vilde være tilfreds med færre end 5000 Stemmer, hans broderlige Vælgere (brother-electors) havde ikke blot givet ham disse 5000, men, ei fornøiede hermed, havde de tilføiet 241. Dette Udfald troede han at maatte tilskrive Middlesex-Vælgernes Gunst, hvor meget den end overgik hans ringe Fortjenester. Et Blad havde sagt, at han ikke sad som Repræsentant for Vælgernes Gunst, men for Familie-Interesser og Indflydelse. Det lod sig nu ikke nægte, at han eiede endeel af London (London ligger, som bekjendt, tildeels i Middlesex); men Enhver vidste, at en Grundeier i London ikke har

nogensomhelst Magt over sine Leiere, og det vilde maaskee more Vælgerne at erfare, at paa Landet udstrakte hans „Familie-Indflydelse“ sig over en eneste Forpagter. Da han før Valget i 1847 „canvassede“ denne Forpagter, blev han modtaget med et meget alvorligt Ansigt. Forpagteren sagde, at han havde ladet et Løfte protocollere i Himlen, af det Indhold, at han ikke vilde stemme paa Nogen, som ikke vilde modsætte sig the Maynooth grant (den aarlige Understøttelse til det katholske Seminarium i Irland), og han vægrede sig altsaa ved at stemme paa Lorden. „Jeg forglemte ganske at lade ham kaste ud af Forpagtningen“, vedblev Lorden med majestætisk humour; „det var en stor Overbærelse fra min Side. Dennegang kom jeg igjen til ham — jeg havde ganske glemt hele Historien. Løftet — sagde han. — Hvad Løfte? spurgte jeg. — O, Løftet angaaende Maynooth. — Jeg beder om Forladelse, jeg skulde ikke have uleiliget Dem, hvis jeg havde husket det. — Dette, gentlemen, er al den Indflydelse, jeg har i Middlesex.“ (Tordnende Bifald.) — Et andet Brudstykke af hans Tale vil vise Manden fra en anden Side. Idet han talte om Regeringen, „som ikke har noget Princip“, blev han afbrudt af Blandfords Venner med: „Det er en Skam!“ „Det veed De bedre, Lord Robert!“ o. desl. Lorden sagde: Der er nogle Herrer, som synes misfornøiede med, hvad jeg har sagt. Alt, hvad jeg kan sige,

er, at jeg troer, jeg har talt Sandhed, og dersom Nogen kan sige mig, hvilket Princip den nuværende Regering har, vil jeg være ham oprigtig forbunden. Jeg troer, at i hele mit offenlige Liv har det aldrig været min Vane enten at overdrive eller, naar jeg paa nogen mulig Maade kunde undgaae det, paastaae Andet, end hvad der var den nøiagtigste Sandhed, og min Erklæring er, at jeg ikke veed, hvilke Principer den nuværende Regering har. — Til denne Erklæring maatte Blandfords Tilhængere tie. — Samtidig med, at han med stor Bestemthed yttrede sig imod Ministeriet, viste Lorden derimod den slagne Marquis af Blandford en udmærket Høflighed, omtalte ham kun som sin „ædle“ eller „adelige Ven“ (noble friend) og yttrede, at han rigtignok var glad over Osbornes Seir, men dog fornøiede sig ved den Tanke, at alle tre Candidater kom ind, ligesom i Historien om de fire Mænd, som spillede, og som hver vandt to Guineer. De spillede nemlig Violin, sagde den fornøiede Lord. Opløsningen paa Gaaden, hvad Valget angaaer, er, at Marquis'en af Blandford kommer ind i Overhuset, og den fine Satire, den godmodige Lord indlagde i sin Høflighed, vil blive forstaaet i det Følgende.

Omendskjøndt Talen ikke forraader ualmindelige Aandsevner, og endskjøndt Talerens Dannelse udelukkede al engelsk Excentricity, saa vil Læseren maaskee dog, til-

trods for Ufuldstændigheden i nærværende Gjengivelse, have modtaget Billedet af en original, elskværdig og hæderlig Personlighed af det Slags, som kun frembringes i det engelske Aristokrati.

Osborns Tale er endnu vanskeligere at gjengive i Udtog, fordi den fra Først til Sidst var et Mesterværk af Veltalenhed, livfuld og energisk, snart sprudlende af Lune, naar han nemlig havde at omtale sine Modstandere eller beseire deres Afbrydelser, snart grundig og overbevisende, Udtryk af en kraftig, overlegen Characteer og en mild, human Statsmand. Men er det ogsaa at undre over, at en Mands Evner virke med overordenlig Kraft, naar han har draget i Triumph gjennem Storbritaniens og Indiens Hovedstad, naar han er bleven hilst med ubegrændset Tillid af et mandigt, stræbsomt Folk og dets Kvinder, naar han seer alle Skranker nedbrudte for sin retmæssige Ærgjærrighed, alle Skranker i det Rige, „hvor Solen aldrig gaaer ned?" Jo, det maa dog være Umagen værdt, at udstaae de ti eller tolv Løb i syv Dage og seire „med Længden af et Hestehoved."

Her er kun Leilighed til at gjengive den Deel af hans Tale, der skarp betegner hans politiske Anskuelse. Først tiltvang han sig Modstandernes Taushed ved at erklære dem, at hvad han nødvendigviis maatte sige om dem, vilde han sige trods deres Raab, men taug de ikke,

vilde han ikke skaane dem. Han lykønskede Vælgerne til, at den religiøse Fanatismes Skrig („No popery!") ikke havde faaet Magt over dem og bortvendt deres Opmærksomhed fra Hovedsagen, at det ikke var gaaet som for 72 Aar siden, da en Hertugsøn* med dette Skrig kunde gjøre Folket vildt. Hans Modstandere havde reist Raabet igjen, og for hans Vedkommende havde de sagt, at han egenlig var stillet af Cardinal Wiseman, og deres Valgpolitik havde været overeensstemmende hermed. Naar man havde spurgt dem om Beskyttelsestheorien, havde de talt om deres protestantiske Principer, og hvergang man havde hentydet paa Reform, havde de skreget paa Paven. Men Vælgerne vare ikke blevne vildledede fra Hovedspørgsmaalet. Velan, han vilde gaae til Parlementet og ei blot stræbe at holde Kornet afgiftsfrit, men tage Skatterne bort fra Alt, hvad der var en Nødvendighed for Almuen. Hans Modstandere havde sagt: Pas paa denne-

* Lord George Gordon. Han bragte Folket i Bevægelse, fordi der var givet en Tolerancebill til Fordeel for Katholikerne. Han drog i Spidsen for 100,000 Mennesker til Parlementet og overrakte en Petition mod Katholikerne, og da denne ikke hjalp, stak Pøbelen London i Brand paa 36 Punkter, aabnede Newgate og plyndrede Boutikerne. Regeringen opbød 15,000 Mand for at dæmpe Opstanden. Under den paafølgende Proces blev Gordon frifunden; men da han kort efter angreb Erkebispen af Canterbury med et Smædeskrift, blev han excommuniceret af denne, flygtede og skal, mærkelig nok, i Holland være gaaet over til Jødedommen.

herfens Osborne, det er en Ultrademokrat. Han vidste ikke, hvad Ordet egenlig betød; men han vilde i Korthed sige, hvad han vilde forsøge at udrette. „Jeg er tilfreds med den Forfatning, under hvilken vi leve, og jeg ønsker ikke nogen organisk Forandring; men jeg ønsker at gjøre den parlementariske Repræsentation til en virkelig Folkerepræsentation og at sikkre Vælgerne mod Trusler og Bestikkelse, altsaa Udvidelse af Valgretten og hemmelig Stemmegivning. Jeg gaaer til Parlementet for at fortsætte den hæderlige Politik, der blev begyndt af den afdøde Sir Robert Peel. Jeg kalder ikke dette en ultrademokratisk Politik, men antager tvertimod, at det maa henføres til den sande conservative Lære, og jeg forstaaer ikke, hvorledes de Mænd kunne kalde sig Conservative, som søge at gjøre Adskillelse mellem Landboens og den store Handels Interesser. Efter min Overbeviisning ere disse Interesser uadskillelig knyttede til hinanden, og jeg paastaaer, at ethvert Hjul, som gaaer, enhver Skytte, som slaaer i West-Riding eller i Lancasshire, er en Velgjerning for Agerdyrkerne i andre Dele af Landet, og Den er ikke Conservativ, som vil forsøge at skille dem ad. Ja, jeg siger, at de ere engt forbundne, og at Landet skylder Fabrikerne, at det er, hvad det er. — Jeg gaaer til Parlementet, forberedt paa at forfægte en kraftig Forbedring af Folkeunderviisningen uden Hensyn til rivaliserende Religionssecters Fordringer

eller Kjævlerier. Jeg gaaer til Parlementet, ivrig for, at ogsaa den Rige maa faae en god Opdragelse, at Universiteterne maae blive aabnede, at intet Sectvæsen maa holde de store Sæder for national Opdragelse besatte." Han talte derpaa om Principet i den udenrigske Politik, som var, „at et engelsk Parlementsmedlem ikke var forpligtet til at blande sig i andre Landes indre Anliggender, at Regeringen og Parlementet kunne sympathisere med et fremmed Folk, men at vi ikke kunne beskatte vore Landsmænd for at emancipere andre Nationer." Dernæst om Selvregering i Colonierne. Han blev afbrudt af utaalmodige Spørgsmaal om Irland. „Jeg bliver mindet — og, jeg frygter, ikke med de velvilligste Tanker mindet — om, at der er et Land, som hedder Irland, og som I have vænnet Eder til at betragte lige med en fjern Coloni. Hvilken Politik jeg vil følge eller tilraade med Hensyn til dette Irland, er Spørgsmaalet. Jeg vil svare, at jeg beder alle dem, som med vel megen Iver rippe op i de religiøse Stridigheder, mindes, at hvis der i religiøs Henseende er Adskillelse mellem England og Irland,* saa er

* Ved et tidligere Valgmøde havde han til Fordeel for Irlænderne udhævet følgende statistiske Kjendsgjerninger: Den engelske Kirke i Irland (med c. 800,000 Tilhængere) erholder aarlig 860,000 £ St. og desuden havde den i det Hele faaet 1 Million Pund til Opbyggelse af Kirker o. dsl. — De 642,000 Presbyterianere faae aarlig den saakaldte regium donum, 32,000 £ St., og de 6¼ Mill. Katholikers Kirke modtager 26,000 £

der i andre Henseender Interesser, der knytte dem til hinanden, og at, hvis Irlænderne undertiden ere noget hidsige, saa skylde vi dog dette ulykkelige Land Megel Jeg vil bede Eder tale om en Søsters Feil med Skaan sel og Mildhed, og jeg vil minde Eder om, at I skylde de irske Parlamentsmedlemmer Reformbillen af 1831 Mindes ogsaa, at det største Exempel paa Selvopoffrelse som findes i den parlamentariske Historie, blev givet af Irerne, som repræsenterede et agerdyrkende Land — thi Irland har ikke Fabriker af Betydenhed — og stemte for Kornlovenes Ophævelse, derfor bør I, naar I dadle Irland for dets Urolighed, tilføie, at i Nødens Tid og naar Eders Friheder vare i Fare, stod det hos Eder og fægtede trofast med Eder. Jeg siger altsaa: Bort med denne Forskjel! Den er ikke god Engelskmand, som vilde fare frem i den vilde Jagt, følgende Skriget: England mod Irland! Og nu, mærker vel, Spørgsmaalet om Irland er et Finansreform-Spørgsmaal. I kunne sende Eders Tropper over til Irland, hvis I have Lyst; men saa længe I gjøre dette, saalænge I søge at regjere Landet efter

---

St. — Til det katholske Seminarium i Maynooth bliver aarlig a Staten givet 14,000 £ St., men kun for ikke at tvinge Irlænderne til at lade deres Geistlige opdrage i Frankrig, Spanien eller Italien og saaledes gjøre dem endnu mere upatriotisk — Det ovenstaaende Folkeantal var angivet efter Folketællinge 1841, siden hvilken Tid Irland har mistet 2 Millioner Menneker ved Udvandring og Død.

de Principer, som understøttes af Herrerne paa den modsatte Side, saalænge ville I ogsaa have at betale Skatter og Afgifter dertil. Naar Skatteopkræveren banker paa Eders Dør, saa husker paa Irland, og husker paa, hvorledes Eders Herredømme er blevet hævdet i dette stakkels Land. Troer mig, det er den electriske Telegraph, hvis Traade ligge paa Bunden af St. Georgs-Canalen, der vil knytte Irland til Eder." Hvis dette Sidste er noget dunkelt, saa maa man huske paa, at Irland er det mørke Punkt i alle engelske Statsmænds Politik. — Efter at Osborne dernæst under Tilhørernes vedholdende Latter havde givet Prøver paa, at han kunde angribe d'Israeli med dennes egne Vaaben, Satiren, og efter navnlig at have dvælet ved Derby-Ministeriets Usikkerhed og Ubestemthed, dets Venten paa at faae en Idee, tilføiede han: „Dog føler jeg mig som Eders Parlamentsmedlem forpligtet til, ikke at kaste mig ind i en heftig Opposition, men at laane et opmærksomt og villigt Øre til de Forholdsregler, den ædle Lord vil foreslaae, og forudsat at de tilsigte Folkets, ikke en enkelt Stands Interesser, skulle de fra min Side finde, ikke en kjølig, men en bestemt og hjertelig Understøttelse."

Derpaa fremtraadte den slagne Candidat, men skjøndt Osborne gjentagende reiste sig og bad om Stilhed og erklærede, at Ingen var en Ven af ham, som ikke hørte paa Marquis'en af Blandford, var det dog med den

yderste Vanskelighed, at denne kunde holde sin Tale; først henimod Slutningen fik den rolige og uforfærdede Marquis Bugt med Menneskemassen. Han sagde, at han stod nu ikke længer som en Modstander, men som en Medborger. Han ventede derfor, at man nu vilde nedtage nogle af de Plakater, som paa selve Tribunen vare opslagne imod ham, nemlig de værste, de meest uretfærdige. Men dette gjorde Mængden ingenlunde*. Man maa nok overhovedet ikke vente at finde hos de lavere engelske Klasser den hurtige Overgang fra Kamp og Forbittrelse til høimodig Skaansel eller ridderlig Artighed, som udmærker Franskmændene; i Almindelighed har vist den haardnakkede Engelskmand Lyst til at være praktisk, gjøre det aldeles af med sin Modstander. Istedenfor at blive mildere mod Marquis'en rykkede man frem med en særegen plastisk Illustration til Partikampen. Paa en Stang var heftet et lille Brød med vedhængt uhyre Paa-

* Eet Angreb synes især at have gjort et dybt Udtryk paa Marquis'en. Han nedstammer fra Marlborough, og hans Familie nyder endnu en Pension, som blev fastsat for Marlborough og hans Efterkommere. Med Hentydning hertil sagde en Plakat, at Stats-Fattighuuslemmet ikke kunde blive modtaget i Middlesex, men burde skaffes over til dets eget Sogn. „Hvad maa Wellington føle, naar han seer, hvorledes det nuværende Folk glemmer Marlborough og haaner den Taknemlighed, Staten og Folket i sin Tid viste ham!" raabte Marquis'en. — „Han har faaet sin contante Betaling!" skreg Mængden, hujede, peb og brølede.

skrift: Blandfords Brød, 6 Pence, og paa en anden Stang et stort Brød med Plakaten: Osbornes Brød, 3 Pence, og nogle Fruentimmer bevægede nu Stængerne med disse Brød ligefor den ædle Marquis's Næse under ubeskrivelige Hyl, Brøl og Latter. Marquis'en fortsatte imidlertid, trods den forfærdelige Modtagelse hans Forslag havde fundet, og begyndte at kritisere de Midler, der vare anvendte i Valgkampen. Det generede ham ikke, at Osborne i sin Tale havde klaget over de „samvittighedsløse Midler", som vare blevne anvendte imod ham, og at Overconstablen af Uxbrigde, da dette blev benægtet af de Ministerielle, rasende havde skreget: „Jo! jo! Jeg kan bevise det! I kan tage mit Embede, men ikke mit Liv!" Marquis'en tog intet Hensyn hertil og talte med største Frimodighed, formodenlig af den Grund, at der af Partiernes underordnede Personale, af Agenter og Redacteurer, anvendes Midler, som Hovedpersonerne ikke altid kjende endsige bifalde, men som behøves til at gjøre Pøblen ivrig. Slette Midler, raae Anklager, Usandhed og Snedighed behøves ikke for at gjøre Folket ivrigt i en politisk Kamp; men pøbelagtige Personer betragte Folket som Pøbel og ere ofte heldige i at drage det med sig. Blandford gjennemgik endvidere med Rolighed Osbornes politiske Program og forklarede, at han (Marquis'en) ingenlunde var en Modstander af Foranstaltninger til Folkets Tarv; man kunde være Tilhænger af en

besindig Handelspolitik uden at være en „Fiende af Fol
ket“ og ønske, at det skulde sulte. Han gjentog, at ha
talte nu ikke som Concurrent, men som engelsk Borge
En vis Politik lød godt nok, naar den blev foredrag
af en høitbegavet Mand; men engelske Borgere skuld
vogte sig for at udsætte Landets Institutioner for Far
Valgretten f. Ex. kunde ikke altid holdes uforanderlig
men den burde kun udvides i Forhold til den tiltagen
Oplysning og Dygtighed. Middelklassen skulde være fo
sigtig; thi den var ikke saa talrig som de lavere Klass
og stod i stor Fare, naar disse skulde lukkes ind, saalæn
de særlig fortjente dette Navn. Han var tolerant; me
han var overbeviist om, at den engelske Frihed beroe
paa Protestantismen, og han vilde forsvare denne mo
ethvert Angreb. Ogsaa han ønskede at leve i go
Forstaaelse med de „irske Brødre“; men det skulde sk
ved at lade dem kjæmpe sig frem til Velstand og Ind
flydelse, bøiende sig for Lovens strenge og kraftfuld
Arm. Idet Marquis'en særlig vendte sig til sit Parti
sagde han: „Vi have sat venstre Fod frem; næste Gan
skulle vi sætte høire frem; 4258 Stemmer ere en go
Opmuntring for en Mand og en tilstrækkelig Belønnin
for Kamp, Anstrængelser og et saakaldet Nederlag. Væl
gere af Middlesex, jeg takker Eder; jeg skilles fra Ede
uden Bitterhed. Jeg vil Eders Bedste, og jeg skal
mit Fædelands lovgivende Forsamling arbeide for det.

skulle af mit offenlige Liv see, at arvelig Udmærkelse, hertugelig Rang og offenlig Pension ere i mine Øine ikkun Skum, med mindre Liv og Characteer ere dem værdige".

Derefter fremtraadte „Reformens Nestor", den gamle Hume, for at lykønske Middleser til Valget af hans hæderlige Ven Osborne, den udmærkede Forfægter af borgerlig og religiøs Frihed, Reform og Sparsommelighed. Den uhyre Jubel, som hilsede ham, det rasende Skrig og Brøl, Svingen af Hatte, Flagren af Baand og Faner, Regn af Blomster, vil Læseren allerede forudsætte. Interessantere end dette, der i Længden bliver trættende, er Humes Tale. Han sagde blandt Andet, med Hensyn til den overvundne Marquis, at han (Hume) hørte ikke til dem, som med Skinsyge betragtede Adelens Forrettigheder. Han ansaae det for en Fordeel, undertiden en bydende Nødvendighed, at have en Klasse til at staae mellem Kronen og Folket, og derfor var han en Fjende af dem, som raabte paa Peersværdighedens Ophør; men han ønskede at forhindre Lorderne fra at trænge ind i Underhuset, og derfor var det godt, at Marquis'en af Blandford blev afviist af Middleser. Der var efter hans Mening intet Land, hvis Institutioner bedre egnede sig til at fremme alle Klassers Tarv end Storbritaniens, hvis de blot bleve tilbørlig rensede, og naar Folk talte til ham om Frankrig, saa svarede han dem, at det var urimeligt at sammen-

ligne et Land, der fra umindelige Tider havde været behersket despotisk, med et Land, som altid havde været frit. Han ønskede at see Folket komme i Besiddelse af parlementariske Rettigheder, og naar de blot vilde have Taalmodighed og virke stadig og fredelig og ikke lade sig føre paa Afveie, som de engang vare blevne af en Sect kaldet Chartister, saa vilde de opnaae det. Folket maatte have en passende Repræsentation; hvis Parlementsbygningen skulde staae fast, maatte Grunden være bred. Hvis Kronen eller Aristokratiet nogensinde kom i Fare, vilde det være af Mangel paa et tilstrækkeligt folkeligt Grundlag. Han vilde give enhver Huusbesidder, enhver Eier af en særskilt Plet, en Stemme, og han vilde beskytte ham i Udøvelsen af denne Stemmeret ved den hemmelige Afstemning. Istedenfor 14,000 Vælgere vilde han give Middlesex 40 til 50,000. Hvo var meest interesseret i, at Landet blev godt regeret? Sikkerlig, de arbeidende Klasser. Folket skulde lære sine Rettigheder og Pligter at kjende ved en god Opdragelse — ikke af de Geistlige, som havde nok at bestille, skjøndt der var nok af dem — men af den stedse tiltagende Klasse af Mænd, som opoffre sig ene til dette Hverv. Hverken Landets Institutioner eller Eiendomsretten var sikker med en raa Befolkning. Men naar den ædle Marquis og hans Venner vilde give de godt opdragne Mænd Stemmer, velan, saa lad dem strax give sig i færd med Opdragelsen. Han

ønskede at indskrænke Parlementernes Varighed; kort Regnskab gjør langt Venskab; Parlementsmedlemmerne burde hvert tredie Aar komme for Vælgerne og aflægge Regnskab. Man maatte ogsaa see at faae Ende paa den Forskjel i Repræsentationsmaaden, hvorved f. Ex. West-Riding med halvanden Million Indvaanere ikke havde mere Betydning end Huntingdon, Westmoreland og Rutland med 225,000 Indvaanere. Han var fuldkommen overbeviist om, at hvis der i Landets Finansvæsen herskede Sparsommelighed, vilde Agerdyrkerne betragte sig selv som Kornfabrikanter, vilde blive istand til at møde Udlandet i aaben Kamp og fabrikere Korn ligesaa billig som dette. Han sluttede med at opfordre til tre cheers for fremskridende Reform, borgerlig og religiøs Frihed — og, i Sandhed, de efterkom Opfordringen.

Hume er i Almindelighed bleven kaldet en Radical. Af hans Tale seer man imidlertid Forskjellen mellem ham og det Coninghamske Parti, der vil have almindelig Stemmeret, Fornyelse af Parlementet hvert Aar, Ophævelse af Overhuset og altsaa fuldstændig omstyrte den hele engelske Statsforfatning.

Denne Skik, at saavel de seirende som de overvundne Kjæmpere tilligemed deres Secundanter fremtræde og holde politiske Taler, er almindelig i England. Her hjemme skjuler den Slagne sit Aasyn, og den Valgte skynder sig hjem til Kone og Børn for at

forkynde sin Seir — sommetider for tidlig. Idethøieste siger den Lykkelige nogle udvalgte takuemlige Ord og udbringer et „Kongen leve!“ Vi ere endnu et ungt Folk, der ikke forstaaer at benytte, hvad vi have „efter engelsk Mønster“. Men derfor har man ikke Føie til, som Nogle gjøre, at kalde Kaaringen efter engelsk Mønster „brutal“. Naar Candidaterne efter at have bortlagt Lidenskaben, der efter Valget er unyttig, fremtræde og tale om Landets Anliggender og henvende sig „til Vælgere, Ikke-Vælgere og Behørere“, saa er heri et Bidrag til Folkeundervisningen, til den politiske Udvikling, og man forsones under saadanne Slutningsscener med den Skik, der kalder Ikke-Vælgere til Valgstedet og til Kaaring, uden at det har nogen virkelig Betydning. Hvilken Indflydelse Folket undertiden kan udøve under og efter Kaaringen, hvilken Underviisning det kan meddele, derpaa har man et Exempel i Canning, om hvem Lord Brougham (i Historical sketches of Statesmen) beretter, at en haard Valgkamp i en stor By — i Liverpool 1818 — der gjorde ham tilfælde bekjendt med Folkefølelserne, bidrog til, at C. senere forlod Torypolitiken. Raaheden spiller sin Rolle ved Valgene; men man har seet, at den ogsaa finder sin Censur. Engelskmanden mener unægtelig, at Friheden forudsætter Tilladelse til at være raa; men han antager ikke, at Raaheden er Frihed.

Efter denne Hvidtdelighed eller, som den paa Eng-

gelig kaldes: Opvartning — idet Candidaterne siges at opvarte (attend) eller forlyste Publikum med Taler — begyndte et nyt Triumphtog gjennem Byen, hvori Marquis'en dog ikke deeltog. Grosvenor, Osborne og deres Venner blive under en ubeskrivelig Jubellarm fulgte til det Sted, hvor de skulde spise Frokost. Fra et Huus, hvor Toget kom forbi, blev der nedhidset en Ligkiste omhyllet med Flor og med Paaskrift, at heri befandt sig Marquis'en af Blandford og Beskyttelsen. Medens de lykkelige Parlementsmedlemmer fik deres Frokost, samlede en Mængde Mennesker sig udenfor og bad om Lidt til „Forfriskning". Mange Steder tilstaaes der Vælgerne en halv Krone til en saadan Forfriskning; men det liberale Parti sætter en Ære i, offenlig at kunne afslaae enhver Fordring af denne Slags, og Hume kom derfor til Vinduet og rystede med det alvorlige Hoved til de tiggende Herrer Vælgere eller Ikke-Vælgere. De gjorde en Mængde Narrestreger for at bevæge ham; men han blev urokkelig og gik ind at spise igjen.

Heri er forsøgt at holde den aandige, den politiske Side af Valgbevægelsen saa tydelig oppe som muligt, nemlig ved mere at udhæve Betydningen af det Skete end Midlerne, hvorved det skeer; men det personlige Indtryk, man modtager som Oienvidne, har ogsaa en Ret til at blive skildret, og dette er ikke gunstigt. Det seer ikke smukt ud, naar et Folk er indviklet i deslige Kampe.

Smukt og imponerende er Folket kun, naar det er enigt, naar en fælles dyb Uvillie eller Begeistring bringer det til at fremtræde i dets „Millionkraft“. I de indre Kampe, de være nok saa fredelige, er det som oftest for Tilskueren, som om Ideen forsvinder i det Støv, Massen reiser med sine Støvlehæle; man begriber ikke, hvorledes det Fornuftige, Velgjørende, Store skal fremgaae af al denne Egoisme, af Lidenskaberne, Smaalігheden, Misundelsen, Hadet, som Massen enten selv medbringer til Mødet, eller som snildt fremkaldes og næres hos den. Men Støvet forsvinder, Massen forlader Gader og Torve, og det valgte Udtryk for „Nationalvillien“, Parlementet, kommer kjørende. Det er saa blankt, som om dets Medlemmer end ikke havde seet Smuds; Ansigterne see saa alvorlige, ærbare og værdige ud, at man ganske glemmer det Forbigangne; thi man troer jo gjerne, hvad man troer at see. Nu er altsaa inden hine Vægge det Fornuftige, Ærlige, Uafhængige, Upartiske; nu blive Folkets sande Interesser veiede paa Samvittighedens Guldvægt, og hvad der har meest Vægtfylde, vil paa den ærligste Maade tynge Vægtskaalen ned. Eftersee de parlementariske Forsamlingers Historie — det er Massen i sort Kjole. Efterspør, hvorledes det Gode har seiret — det var, fordi det havde den Egenskab at være ligesaa fordeelagtigt som enhver af dets Modsætninger, men tillige, fordi det var det Eneste, der havde Evnen til at gjøre enkelte Mænd

veltalende — ikke blot rhetorisk veltalende, blomsterstrøende, men kraftige, begeistrende, henrivende, og fordi Ingen bliver en stor Mand ved at tjene Interesserne, men ved at beherske dem i Kraft af det aandige Øiemed, hvis Grundlag de skulle være. Enkelte store Mænd, hævede over og qualitativt forskjellige fra Massen paa Valgmødet og Massen i Parlamentet ere Hemmeligheden i den politiske Udvikling; de vælges ikke, men de fødes; de skabes af Nationens Aand, og naar de ikke længer fremtræde, er det Tegn paa, at Nationen er bleven gold. Og disse store Mænd seire saa ofte ved Hjælp af de smaa Lidenskaber; de forstærke den lille Skare, der forstaaer og følger dem, ved at smigre, forføre, true; den mægtige Sag gjøre de liden og fattelig for Lidenheden — med hvilket sørgmodig-foragteligt Smiil staaer ofte den store Mand efter den udførte, høit priste, parlementariske Bedrift.

IV.

Valgenes Udfald er bekjendt: der vil møde et Underhuus med omtrent den samme Partistilling som det opløste. Toryerne eller de Ministerielle kunne uægtelig tilskrive sig Seiren, forsaavidt som deres Antal er blevet forøget med ca. 25 Medlemmer, og de have desuden havt den Fornøielse, at Peeliterne (ↄ: de Toryer, der med Peel gik over til Frihandelspartiet) have lidt store Nederlag. Det vakte megen Opmærksomhed, at disse Mænd,

det ere prøvede i saa mange Kampe og udmærke sig baade ved Talent, Formue og „Familie", bleve forkastede af Vælgerne, og Times indeholdt en Artikel, som paa lidt poetisk Maade hidledte Aarsagen fra en Stemning i Folket, der „elsker Sagen, men straffer Personen", idet Folket nemlig rigtignok var fornøiet over, at Frihandelen havde seiret ved Hjælp af Peeliterne, men dømfældte det Partibrud, den Bortgang fra de gamle Faner, hvormed Gjerningen havde været forbunden. En mere prosaisk, men sandsynligere Grund er maaskee den, at Mænd, der ere Toryer med Frihandelsprinciper, under en alvorlig Kamp mellem Toryer og Frihandelsmænd have Vanskelighed ved at samle Tilhængere. Nogle Steder kom ogsaa særegne Grunde til. I Liverpool, hvor Cardwell faldt igjennem, herskede en stor Bevægelse mod Katholikerne, som Toryerne fortræffelig forstode at benytte; men denne Forbittrelse var ingenlunde af reent religiøs Natur, den var rettet mod de katholske Irlændere, som strømme til Liverpool og nedsætte Arbeidslønnen. Dertil kom, at de store Rhedere i Liverpool ere misfornøiede med Navigationslovens Ophævelse, som staaer i Forbindelse med Frihandelen. Vist er det, at af de 90 Mænd, som i 1846 fulgte Peel, ere nu næppe 30 tilbage, og Frelsen af Uheldet, som hvilede over den lille Skare, var saa stor, at Sir J. Graham, som blev valgt i Carlisle, en Valgstadte med 1000 Vælgere, og fik en Majoritet

af 25 Stemmer, holdt en Tale, der var saa besynderlig glad og triumpherende over den slagne Medbeiler, at den alvorlige, gamle Statsmand tog sig ud som en Hane, der efter endt Fægtning flyver op paa sin Modstander og galer af Fornøielse.

Men afseet herfra kunne Toryerne ikke tilskrive sig nogen Seir. Af Underhusets 656 Medlemmer udgjør deres Parti neppe 315, og dertil kommer det endnu Vigtigere, at forholdsviis meget Faa af disse 315 Tory-Candidater, end ikke selve Ministrene, have bestemt udtalt sig overfor Vælgerne som Tilhængere af Beskyttelsessystemet, idetmindste af den Beskyttelse, som herskede før 1846. Imod de 315 Toryer vil altsaa staae en Majoritet af 341 Frihandelsmænd; men saasnart der ikke er Spørgsmaal om Frihandel, ville disse 341 falde hen i Brudstykker: Whigger, „hurtige Liberale", Radicale og den irske Brigade, og saa ere Toryerne igjen stærkere end ethvert enkelt Parti. Den talrigste af hine Afdelinger er Whigpartiet; men selv om det udgjør noget over 200 Mand, er det naturligviis ikke istand til at danne et selvstændigt Ministerium.

Under saadanne Omstændigheder kan Tory-Ministeriet med nogen Snildhed føre et temmelig langt, men svagt Regimente; det vil ikke sætte nogen betydelig Forholdsregel igjennem, Dhrr. Ministre sidde stille i Embedet, og Landets Sager staae stille. Men det er et

farligt Spil i det praktiske England; det vil godtgjøre Torynernes Afmægtighed, de vilde kaste sig selv tilside, og de vilde tvinge Whiggerne til at beseire dem ved uigjenkaldelig at gaae over til de Radicale.

Eller ogsaa er d'Israeli en stor Mand. Han behersker da sit Parti, bringer det til, uden Forbehold at anerkjende Tingenes Tilstand, saaledes som den nu er given, og fremkommer i Virkeligheden med den mystisk omtalte store Plan, der ikke har en enkelt Klasse for Øie, men reformerer hele Landets Finantsvæsen overeensstemmende med de Canningske, af Peel optagne Principer. Han danner da et meget stort liberal-conservativt Parti; med frygtelige Skrig og Forbandelser ville Oberst Sibthorp og Consorter forlade ham, men Whiggerne ville med stor Glæde slutte sig til ham, naturligviis imod at faae nogle Portefeuiller. Der er en ganske simpel og naturlig Grund, hvorfor Mængden af Toryerne skulde findes villige til at bifalde en saadan Politik og for det conservative Princips Skyld opgive deres Interesser, og den er: at deres Interesser virkelig ikke have lidt saa meget ved Kornlovens Ophævelse, som de frygtede. Det har temmelig tydelig viist sig, at Agerdyrkningen „kan beskytte sig selv“. Et praktisk Beviis herfor leverede allerede Robert Peel. Da han havde gjennemført hiin Politik, vægrede hans Forpagtere sig ved at holde de gamle Contracter og betale den store Afgift. Han fore-

slog dem da, at han vilde anvende Femtedelen af deres Afgifter til Anlæggelse af Udtørringsrør (drainage), og det forøgede Udbytte, som Jorden nu gav, var saa stort, at Forpagterne fornyede de gamle Contracter. Og til de Forandringer og Forbedringer, hvormed den engelske Landbruger søger at beherske de nye Forhold, kommer nu ogsaa i det beleiligste Øieblik Mr. Smithens Opdagelse — med Lethed at tilvende Agerdyrkningen Byernes Gjødning — som endmere vil sætte England istand til at concurrere med Udlandet paa dets eget Marked. — En anden Grund til at antage, at Toryerne ville bringe Offre for at holde det Derbyske Ministerium, er den Bevidsthed om Fremtiden, de tydelig have lagt for Dagen ved idelig at gjentage, at med Lord Derby falder den sidste Dæmning mod den demokratiske Oversvømmelse (after mylord Derby the deluge).

Arrangementet seer let nok ud; men det er alligevel en med Vanskeligheder besaaet Vei. Thi med en folkelig Politik i de commercielle og fiscale Anliggender følger nødvendigviis en Eftergiven for en folkelig Trang i andre Retninger, navnlig i Kirkevæsenet. De Whigske og Toryske Adelsfamilier skulle enes om at reformere Høikirken og tillige Armeen, i hvis Embeder de hidtil saa godt have forsørget deres yngre Medlemmer. De skulle afskaffe de Institutioner, hvorved det hidtil har været dem muligt at bevare Førstefødselsretten i dens hele Conseqvens og holde

de øvrige Familierigdomme samlede i een Haand, til Bevarelse af det britiske Aristokraties Glands. Men maa uafviselig skee, ligesaa vist som Valgretten udvides. Under en conservativ Regering, der reformerer, kan det gaae lempelig og langsomt; engelske Folkeaand vil finde sit Udtryk i Minis Derby-d'Israeli, hvis det gaaer denne Vei; thi Eng seer med Forkjerlighed de gamle Familiers Fan Spidsen for sig, og selv naar den engelske Stadsk skal kjøres heelt ned paa Demokratiets Slette, v Folket, at det skal skee med Anstand, med gall Kudsk og Tjener, ligesom ved et Besøg, Aristokratie lægger, medens Demokraterne tage Hatten af.

Men hvorledes forholder det sig egenlig med engelske Demokrati, hvilken Aand bevæger sig i hvorledes forberedes det til sin fremtidige Betydn — Nogle følgende Artikler skulle indeholde Bidra Besvarelsen heraf.

Dagbog.

De »rigtige Danske« have stadig Lyst til at fortsætte de theoretiske Stridigheder om Nationalitet, og saaledes søger »Dannevirke« nu at bevise Noget for den danske Stats Bedkommende ved Hjælp af den Paastand, at Stormagterne selv kun ere blevne store gjennem Nationalitet ↄ: som Følge af en ensartet Befolknings afsluttede og kraftige Optræden, og det skulde de nu erindre og hjælpe os til et aldeles dansk Danmark. »Dannevirke« er nødt til kun at benytte Rusland, Frankrig og England og udelade Østerrig og Preussen, saa at $\frac{2}{5}$ af Grundpillerne for dets Beviis tages bort af »Dannevirke« selv, før Beviset udstilles til Beundring. Men hvad om den øvrige $\frac{3}{5}$ Deel af Pillerne ogsaa faldt? Om man nemlig end vil indrømme, at Rusland, Frankrig og England i det Væsenlige ere nationale Stater, at en enkelt Race i disse Lande har paatrykt hele Befolkningen et bestemt Præg og med meer eller mindre Despotisme tilveiebragt en kraftig national Enhed, saa maa det dog erindres, at hine seirrige og skabende Nationaliteter havde et andet Indhold end den blotte »Nationalitet« ↄ: Folkets Bevidsthed om dets Oprindelse, Sprog o. desl. Dette andet Indhold er Religionen; og betragter man Sagen fra denne Side, komme

alle fem Stormagter ind i Paastanden. Den fælles rel giøse Tro har smeltet Ruslands 80 Nationaliteter sammen i et russisk Folk, Katholicismen har gjort Østerrig med alle de forskjellige Folkeslag til en Stormagt, Storbritanien er væsenl bestemt som protestantisk Magt (hvorfor ogsaa Irland med s stor Møie holdes indenfor Staten), Preussen er kun ved Hjæ af Protestantismen traadte ind som tydsk Stormagt overf andre tydske Magter, og man maa være noget glemsom Frankrigs Historie for ikke at anerkjende, at Katholicismen eft en haardnakket Kamp samlede Franskmændene til den Enhe der gjorde Ludvig den 14des Monarki saa vældigt og gik i A til Revolutionen og Keiserdømmet. Enheden i Herkomst Sprog, den verdslig-nationale Bevidsthed var ingenlunde ud stor Betydning; men den har ingensteds skabt Noget uden at væ gjennemtrængt, styrket af et religiøst Princip, af en religi Tro, Lidenskab eller Fanatisme. Den verdslige Nationalitet h aldrig været istand til at overvinde Religionsforskjellighederne, m Religionen har betvunget Nationaliteterne, og saaledes see endnu i vore Dage endog Mormonernes absurde men ivri Tro isærd med at danne et nyt Folk, samlet fra alle Verde Hjørner. — Den danske Nationalisme havde derimod ingen R ligion. Hermed skal naturligviis ikke siges, at der blandt Danske ikke vare og ere mange troende eller gudsfrygtige Fol men de Nationale som saadanne havde og have ingen Religio De kalde sig i det daglige Liv Christne; men deres Nationalit Guddomme ere Thor, Odin o. s. v., poetiske Figurer, der e istand til at fylde Sindet med en Slags Begeistring, hvorpa man dog ikke selv troer for Alvor, og hvorved man derfor ik faaer Magt til at skabe Noget i det virkelige Liv. En af d Nationales Præster, en virkelig Præst, erklærede jo endog ul

rykkelig, at Christendommen ikke havde Noget at bestille med den foreliggende store Opgave — det daglige Livs, Familiens. Arnens Gud var suspenderet. Havde den danske Nationalisme havt et saadant religiøst Indhold, som i gamle Dage hjalp til at danne Stormagter, saa var den optraadt paa en anden Maade, med andre Fordringer og havde tilveiebragt et andet Resultat. Men det ligger ikke i vor Tids Natur at sætte slige Kræfter i Bevægelse, Betingelserne fattes rundtomkring, det er ikke Følelser som Religion og Nationalitet, der danne Stater; vor Tids Stormagt, Nordamerika, er bleven til baade uden religiøs og uden national Enhed, ved den borgerlige Frihed og de materielle Interesser. — Det er disse Kræfter, der nu afstikke Statsgrændser eller vogte paa de gamle. De ere ikke fjendtlige mod Religion og Nationalitet, tvertimod suge de Næring af dem, men disse have nu en anden Plads. Lad os altsaa rette vor Praxis efter denne Theori; den anden er tom og tjener kun til at fordrive Tiden, naar man ikke har Andet at fylde Bladet med.

— Hvis Nogen den 11te eller 20de Marts 1848 i Casino havde sagt Folk, at inden fire Aar efter, ved Juletid 1851, skulde Tscherning medunderskrive et Manifest, hvori de Ord forekom, at om Folket end forgaaer, bliver dog en Befolkning tilbage, og hvori Tanken var, at over Nationaliteten staae dog hine Menneskerettigheder, som Rasmus Sørensen vilde hævde, men for hvis Hævdelse han af Tscherning blev kaldt »forvirret« — og at Tscherning derpaa skulde udgive en Plan til en Heelstats-Constitution omfattende de førererede Statsdele, Danmark, Slesvig og Holsteen, uagtet Mødet af Tscherning og hans Venner var sammenkaldt for at faae Slesvig indlemmet i Danmark og

Holsteen udstilt — hvad vilde man saa have sagt? Mon ma ikke enten vilde have revet Taleren istykker som en ublu Bespo ter af hellige Ting eller med vild Latter have raabt, at naa Rundetaarn gik ud og dandsede Menuet med Trekoner, vill man troe det. Rundetaarn og Trekroner staae gravitetisk pa deres Plads, men Tscherning ikke. Rundetaarn og Trekron ere nemlig døde Ting; men Tscherning er en levende Mand, hvem det Fornuftige bestandig opererer, og fra hvem det br der ud enten i lys Lue eller i Blink. Men hans forrige M ningsfæller, i hvem en lignende Operation har Vanskelighed v at foregaae, optræde imod ham i en Discussion, der udmæ ker sig ved sin Anstændighed. Naar Tscherning forlader de for at gaae over til Heelstaten og »faae Ret«, er det ikke s ærgerligt, som naar oprindelige, Partiet uvedkommende Hei statsmænd faae Ret; det bliver jo nu i Familien.

Tscherning er da ogsaa ved denne Leilighed en behagelig Ma at disputere med. Thi skjøndt der ikke kan være Tvivl om, han har udarbeidet sit »Samstats«-Forslag med fuldstændig A vor, fordi han er bleven overbeviist om Sagens Nødvendigh — overbeviist om, at Udfaldet vil komme endog uden ham - har han dog ved at høre sin egen Røst ovre fra sine nuværen Modstandere, ved at høre de Toner, hvori han selv har la dem at synge, de Melodier, hvori de have jublet, og hvori ! have klaget sammen — følt sit Hjerte vakle og derfor givet d Erklæring, at idet han arbeider for Samstaten, er det med Ons om at faae dens Indførelse udsat saa længe som muligt; he har vendt sit Aasyn til den, men han vil gaae baglænds, - naar den ikke længer lader sig opholde ved denne Krigslist den for Alvor kommer og bliver virkelig indført, er det ege lig kun et Forsøg, en Prøve, som vi gjøre. Dette, som all

veltalende — ikke blot rhetorisk veltalende, blomsterstrøende, men kraftige, begeistrende, henrivende, og fordi Ingen bliver en stor Mand ved at tjene Interesserne, men ved at beherske dem i Kraft af det aandige Øiemed, hvis Grundlag de skulle være. Enkelte store Mænd, hævede over og qualitativt forskjellige fra Massen paa Valgmødet og Massen i Parlamentet ere Hemmeligheden i den politiske Udvikling; de vælges ikke, men de fødes; de skabes af Nationens Aand, og naar de ikke længer fremtræde, er det Tegn paa, at Nationen er bleven gold. Og disse store Mænd seire saa ofte ved Hjælp af de smaa Lidenskaber; de forstærke den lille Skare, der forstaaer og følger dem, ved at smigre, forføre, true; den mægtige Sag gjøre de liden og fattelig for Lidenheden — med hvilket sørgmodig-foragteligt Smiil staaer ofte den store Mand efter den udførte, høit priste, parlementariske Bedrift.

IV.

Valgenes Udfald er bekjendt: der vil møde et Underhuus med omtrent den samme Partistilling som det opløste. Toryerne eller de Ministerielle kunne umægtelig tilskrive sig Seiren, forsaavidt som deres Antal er blevet forøget med ca. 25 Medlemmer, og de have desuden havt den Fornøielse, at Peeliterne (ɔ: de Toryer, der med Peel gik over til Frihandelspartiet) have lidt store Nederlag. Det vakte megen Opmærksomhed, at disse Mænd,

mærket, at i nærværende Øieblik har man et Exem
hvorledes Sagen kunne indrettes; thi medens Krigsmin
ist Departement stadig gjennemfører Heelstaten, medens
[illegible] Heelstats-Armee [illegible] for Kongen paa
[illegible] og Ministeren i en Tale stærkt udtaler Monarki
het, forefinder man under Finantsministeriet Eiderstat
Holsteen ved en Toldlinie er adskilt fra Monarkiet. M
er man uberettiget til at troe, at Finantsministeren sel
paa denne Tilstand for at behage de Eiderdanske, at he
det end er ved midlertidige [illegible] bevirket [illegible]
fattet Plan, deels vilde, en saadan Uvirkelighed endog
«Proven» jo sket ikke blive gjort; thi man kan da i
Heelstaten, før man har faaet den istand, og Proven
Intet, hvis den ikke er udført med stærke Viser og Sa
bedsfuldhed. For dem, der troe at Eiderstaten er m
derfor kun ville antage Heelstaten paa Prove, maa de
netop gjerne om at benytte Holsteens nuværende Stillin
forhindre Proven. Thi kommer Holsteen ikke ind i e
Toldenhed, maa det indlemmes i en nordtydsk, og i s
vilde Begyndelsen være gjort til at løbe dette Herto
følge Tydskland, hvorimod de, der troe Heelstaten m
maae efter bedste Evne hjelpe eller opfordre Ministeri
blive sin egen Plan tro og fuldende Monarkiets T
Det, som nu er af størst Vigtighed, er derfor ikke at n
en ny Papiir-Constitution til at strides om, lægge e
man egentlig ikke mener med, men at mene Heelstaten
understøtte Regeringen i at gjennemføre de praktiske Fo
ninger, paa hvis Grundlag Heel- eller Samstaten
voxer ud. Men vi have jo stor Lyst til at theoretisere,
er ogsaa af Vigtighed senere at kunne optræde som J

selv om man derved faaer et underlig sammenført Kuld af Idebørn, nationale og cosmopolitiske, Heel-, Halv- og Samstatsbørn. Ja, det er en vigtig Ting. Nu faaer jo X. A. endog sine Heelstats-Afhandlinger optagne i »Berlingske Tidende«. Heel- eller Samstaten vil nok snart kunne sige som Carl den Anden, da han efter tretten Aars Landflygtighed vendte tilbage og blev Konge: Hvis jeg skal troe de kjære Mennesker, have de altid længtes efter mig, og det er kun min egen Skyld, at jeg ikke kom før.

— („Alferne«). En skrev et deiligt Digt, og en Anden benyttede det sindrig og med Forstandighed for Theatret. Man mærker undertiden denne Forstandighed igjennem Stykket, Luftslottets Døre knirke da paa Hængslerne; men der er dog Poesi nok tilbage, og man kan ikke undres over, at Publikum med fornyet Velbehag hengiver sig til Skuet af hiin ideale Verden i en Tid, da det omgives af en uhyre Realisme baade i Livet og paa Theatret, da dette Stykke forholder sig til Mængden af nye Sager som paa Udstillingen Kratzenstein-Stubs Maleri til de »naturtroe« Genrebilleder. Hvor Mangen føler sig ikke tilfredsstillet ved at mærke paa sig selv, at han for en Stund kan blive Barn igjen og med Inderlighed hengive sig til Forestillingen om, at det Skjønne har Personlighed, at hvad der viser sig yndefuldt i Naturen, hidrører fra elskelige barnlige Væsener, at hvad der i Menneskelivet er skjønt, staaer i Forbindelse med de samme hemmelighedsfulde Personligheder, hvorfra Naturen faaer sin Fylde og sine Farver. Den poetiske Forestilling svæver nær til Bevidstheden, man lader den komme ganske nær, ligesom om man vilde optage den som Sandhed — det har jo ingen Fare, det er jo dog kun Barnetro — naar

Tæppet falder, er det Hele borte, man er igjen ude i Verden, Sindet, der har hvilet lidt og faaet ny Olie, giver sig atter ifærd med Realiteten eller Materialismen.

Grunden til, at Publikum saa ivrig trænger sig til hver Forestilling, maa dog nok tillige søges i, at en Debutantinde optræder i Maries Rolle. En Debutantinde har altid noget Tillokkende og naturligviis især, naar den nye Skuespillerinde er en Dandserinde. Det er unægtelig pikant. Jfr. Amalie Price har ikke været af samme Mening som Cæsar, der hellere vilde være den Første i en Landsby end den Anden i Rom. Som mimisk Kunstnerinde stod hun høit og var maaskee allerede den Første paa hiint Territorium; men hvo kan undres over, at hun vilde forlade det, da hverken Publikum ved sin offenlige Mening holder en mimisk Kunstnerinde høit i Ære, eller Directeur og Cultusminister holde hende høit i Gage, eller Statens intelligente Fædre paa Rigsdagen synes tilbøielige til at lade den lille, dandsende Provinds faae et langt Liv. Saa vandrede hun da ud til Rom, til Ordets Kunst. Minespillet og den afmaalt-skjønne, conventionelle Bevægelse faaer her en underordnet Plads, ja skal endog undergaae en Forandring for paa en værdig Maade at tjene Ordet. Og Ordet, Sproget, Udtalen er nu uheldigviis hendes svage Side. Men det er et Held for hende, at i vor ivrig nationale Tid er det nationale Øre ikke overmaade fiint eller sensibelt, ja man beklapper endog hendes Reciteren af „Hurtig over Bjerget paa flygtende Fod", der fordrer de reneste og blideste Nuancer, men hvor hendes Stemme eller Accent undertiden var meget falsk. Men det bifaldende Publikum mærkede formodenlig, at her er godt Haab om Bedring, idet hendes Øre synes sikrere end hendes Stemme. Det lod virkelig til, at hun selv kunde høre hver Feil; thi saasnart

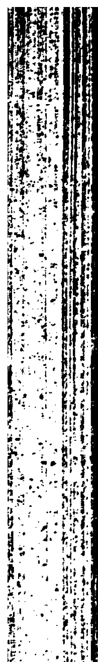
den var begaaet, kom der Hast, som om hun vilde indhente det Forbigangne, og saa blev der rigtignok begaaet nogle nye smaa Feil. Dog, som sagt, for en velvillig Tilhører syntes det, at der i hende selv var en poetisk Magt, som fornam Sprogets Ufuldkommenheder. Bifaldsklap ere neppe det bedste Middel til at hjelpe hende; thi hun kunde let forledes til den Tro, at hendes egen Dom ikke er rigtig; hun behøver snarere at henvises til Anstrængelse for at overvinde en Feil, der skader hendes udtryksfulde Minespil og hendes vakkre unge Personlighed.

— Fra Universitetsboghandler Høst avertceres en lille Bog med en pikant Titel: »Mine Theaterlidelser«. Hvad er det for Lidelser? Hvo har lidt dem, hvem er dette Offer, der endelig giver sine Klager Luft, og hvo er den Skyldige? Saaledes spørger man, idet man sender Bud efter Bogen, og inden Budet kommer tilbage, beskjæftiger Indbildningskraften sig levende med Formodninger. Skulde det være Nielsen, hvem Bournonvilles Laurbær ikke tillade at sove, og som nu beskriver sit Theaterliv, sine Theaterlidelser, sin Helbredstilstand? Nei, det er neppe Nogen af »de Store«. De ville idethøieste arbeide paa efterladte Memoirer og aldrig fuldføre dem. Er det da maaskee en lunefuld Chorist eller Figurant, der har trukket sig tilbage i Privatlivet efter at have vundet 1/16 Deel af det store Lod eller gjort et rigt Giftermaal og nu lig Keiser Abraham Tonelli beskriver sit forrige Levnet og trange Kaar, den »fægtende« Vandring mellem Skrædere o. desl. (Keiser Tonelli var oprindelig selv Skræder), sine Eventyr og sin Ophøielse, »weil dergleichen Merkwürdigkeiten oft eine nützliche Nacheiferung veranlassen, und so der Weg der Tugend und der wahren Grösse

immer mehr ausgetreten und gangbarer wird".* Eller
det endog være en Dame, en forhenværende Choristind
Figurantinde, der beskriver sin „Weg der Tugend und de
ren Größe"? Ah, det var Noget for Kjøbenhavnerne!
nei, det er næppe rimeligt. — Eller er det meget alvo
af dem, hvem Tiecks gode Ven, Keiseren og Selvhe
Heiberg med et Pennestrøg har sat ud af Theatret, r
deres Berømmelse stiger ved den Sang, vi ikke længer
fra dem? Eller endelig: er det en dramatisk Forfatt
beskriver sine Stykkers Skjæbne, hvorledes de have lig
blevet gamle og ved Ælden blevet mugne, saa at Publik
nere ikke fandt Behag i dem, eller hvorledes han af D
ren er bleven henviist til en dansk Scribe's Commissions
eller hvorledes han ved at gaae om og forevise sine Sty
vente, tilsidst troede at mærke, at hans Stykkers Idee
gaaede over i andre Stykker, der hurtigere bleve o
Hvilken Skildring kunde ikke dette blive til, hvis En tr
have oplevet det! Hvilken Lidelse, hvilken Gjenstand
psychologisk-skarpsynet Pen! — Imidlertid kommer Boge
snart ere alle disse Forestillinger svundne som Skyggeb
Det er hverken en stor eller lille Acteur, hverken en m
eller kvindelig Figurant, hverken en Sanger eller en For
men — en Tilskuer. Og det er endda en Tilskuer, de
en heel Deel Omstændigheder, inden han erklærer sig,
ved sin egen Person, »introducerer« sig, vækker en M
nye Forestillinger og dog tilsidst ikke er Andet end en
ret anonym Tilskuer, en af os selv. Læser, det er
Skuffelse, og Bogen, der saaledes skylder os Erstatnin

*) See Tiecks: Leben des berühmten Kaisers Abraham Tonelli.

Hjælp af sit eget Indhold og sin Fremstillingsmaade, er ganske sikkert noget langtrukken og ikke fri for Svulst. Men Forf. har dog den Fortjeneste, at han er varm, han er ivrig for en Sag, han fornyer de gamle Bestræbelser for at faae Publikum til at opføre sig i Theatret med mere Anstand, mere Agtelse for Kunsten og dens Hjem. Forsaavidt fortjener Bogen, at Du idetmindste laaner den, o Læser, og dvæler lidt ved dens 50 Sider. Maaskee virker den noget, skjøndt det ikke er rimeligt. Feilen, som Forf. paapeger, ligger maaskee andetsteds, end han angiver. Naar man kommer for sildig og forstyrrer Forestillingen, søger sin Plads midt under Ouverturen eller Spillet, tvinger halve Rækker til at reise sig, klapper med Bænkene, eller naar man taler under Forestillingen, gjør aandrige Bemærkninger over Skurspillerindernes Dragt o. desl., eller man — som det ofte skeer under Opførelsen af gamle Syngestykker — nynner Melodien med, eller man overhovedet forstyrrer sine Naboer, hvad der er saa saare hyppig her i Theatret, saa ligger det ikke i, at man blot i Theatret er hensynsløs, at man ikke agter Kunsten. Det er Mangel paa god Opdragelse; thi den gode Opdragelse bestaaer i, af Hensyn til Andre at betvinge sin Egoisme. For den virkelig Velopdragne er denne Slags Hensyn bleven til en anden Natur, og han eller hun behøver ikke at staae overfor Kunsten for at erindre, hvad man skylder sig selv og Andre. Og en god Opdragelse er jo egenlig en sjelden Ting trods alle høiere Dannelsesanstalter, og derfor bliver der ikke saa let Ende paa »Theaterlidelser«.

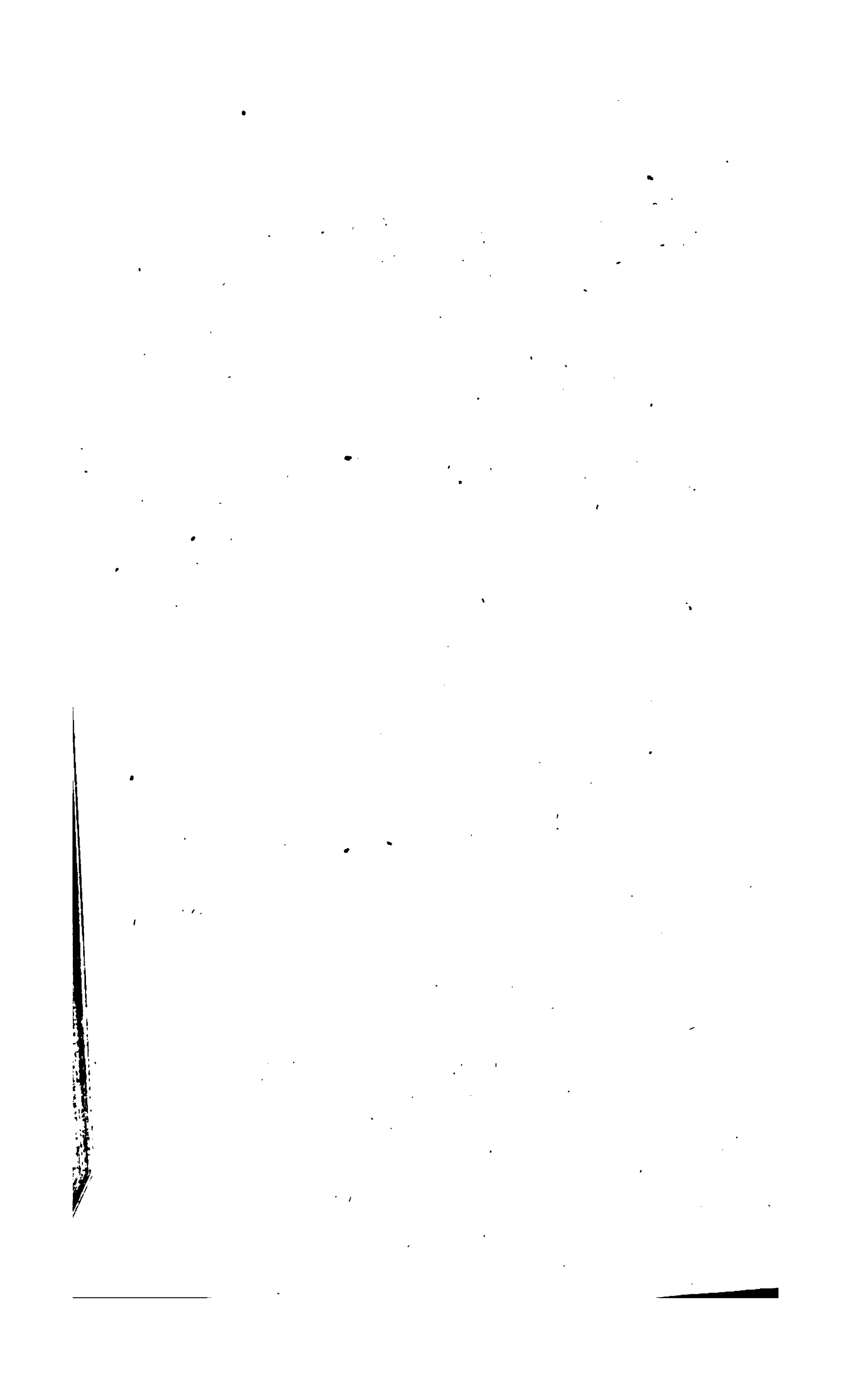
Nord og Syd.

Redigeret og udgivet af M. Goldschmidt.

Ny Række. 2det Bind.

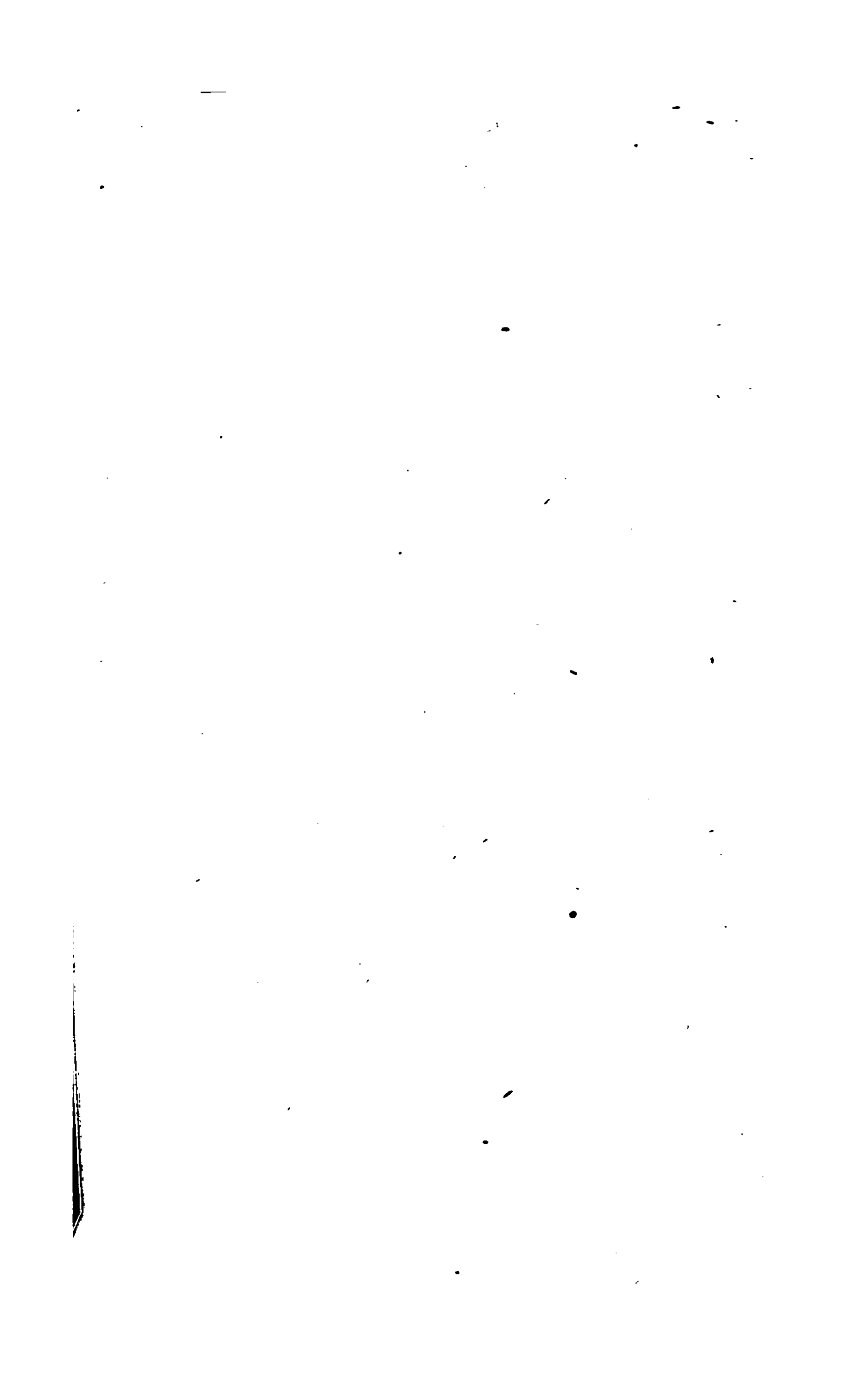
Kjøbenhavn.
Trykt i Bianco Lunos Bogtrykkeri.

1852.

Indhold.

Side

Noget om, hvorledes det engelske Demokrati opdrages.

Digterne fortælle ofte om en Verden, der er skjult af den synlige. I „Havfruen" f. Ex: føres man gjennem Skibbrud ned til en Verden under Havet, hvor blide, kjærlighedsfulde Væsener føre et lykkeligt Liv. Saaledes kan det hænde, at den Fremmede, enten ved Tilfælde eller ved egen Anstrængelse kommer fra det londonske Ocean af Huse, fra den bølgende, larmende, stormfulde Verden, fra Valgkampene, Maskinlarmen, Omnibussernes Rullen osv. ind i en Tilværelse, der synes i Uendelighed at udstrække sig under og over hiin første, en Tilværelse, som man først i lang Tid ikke har Forestilling om, og som man derpaa seer overalt, naar Øiet først er blevet aabnet. Her er ogsaa Kampe og Partier, men de staae i en anden Orden og med et andet Formaal; ogsaa her er Uskjønhed, Pjalter, Sult, Rigdom, Storhed, men Alt har en anden Betydning, Alt beskinnes af et andet Lys. — Vil Læseren træde ind med i denne Verden, hvor Sollyset kommer dæmpet gjennem Havbølgerne, som ere ovenover?

Men vil man tillige forberede sig paa, at her er ingen anden Poesi end den, som kan være i den største, tarveligste Simpelhed og Sandhed.

I.
En ragged-school.

---

1. Field-Lane.

I det tæt befolkede Kvarteer nær Smithfield ved Foden af Holborn-Hill strækker sig Farringdon-Street mod Syd og Field-Lane mod Nord. Field-Lane er en af de fattigste Gader i London, og da den londonske Borgerstand trods Alt, hvad der i de sidste Aar er istandbragt, betragter „Gadebefolkningen“ omtrent med samme Øine som en Colonist de omsværvende Indianere, faaer den Fremmede, der vil „vove sig ind“ i denne Egn, om end ved hvilys Dag, en Mængde Advarsler og gode Raad. Det har imidlertid ingen Fare; Gaden er rigtignok snever og mørk, den vrimler af Folk, der absolut ville have En til at kjøbe gamle Klæder eller „nye“ ostindiske Tørklæder eller Penneknive, Fugle i Bure, Bure uden Fugle eller desl., og er man nødsaget til at spørge om det Sted, man søger, ere de noget paatrængende med deres Tjenstvillighed; men pludselig, som man meest er

omringet af Sværmen og i Forlegenhed med at besvare alle deres Spørgsmaal, Opfordringer og Anmodninger, aabner sig Gaden paa vid Gab — dens ene Side er brudt ned, Luft og Lys strømmer over En, og Skaren bliver tilbage som natlige Skygger ved Solopgang.

Hvor Field-Lane er nedbrudt, viser sig en stor, aaben Plads, med Gruus- og Jorddynger og Byggegrund, en ny, smukkere Gade synes især med at voxe ud af de gamle Hyder; det er ligesom et Sindbillede paa den aandige eller moralske Virksomhed, der hersker her, og som man et Øieblik efter gjør Bekjendtskab med. Tilhøire, paa den anden Side af Pladsen, seer man paa et stort, mørkt Huus malet med store Bogstaver: **Field-Lane-Ragged-School.** Foran Bygningen er en Gruusplads eller stor bred Grav, indhegnet med et umalet Rækværk, og man maa gaae ad en smal Jordvei langs Huset, for at komme til Indgangen.

Som jeg vilde gaae ind, aabnedes Døren, og ned ad en smal, steil Trappe vrimlede en Mængde Børn, syngende en Sang, hvori jeg forstod Ordene: „Smaa Børn gaae paa to Been“, og hvori Omkvædet var: Een, To, Tre, Fire, Fem. Det var en Sang, hvormed de holdt sig selv i Orden, og under hvilken de opstillede sig nede paa Gruuspladsen. En simpelt klædt, smuk Dame paa omtrent 30 Aar kom ned, stillede sig ved Rækværket og — til min Forundring — commanderede

Børnene ved at synge. Hun begyndte: Children go to and fro, og strax istemmede de Sangen, idet de udførte dens Indhold:

Children go to and fro
In a merry, pretty row.
Footsteps light, faces bright,
'Tis a happy, happy sight.
Swiftly turning round and round,
Do not look upon the ground!
Follow me! Follow me!
Singing merrily.*

Efter et Par andre Sange med tilhørende Marscher, som Op-Sangen med Opmarschen, og da jeg imidlertid havde bedet Damen om Tilladelse til at see Skolen, fulgte jeg med.

Det var en meget stor, meget simpel, men luftig Sal. Der var intet andet Loft end Sparreværk og Tag, og ingen andre Meubler end en Mængde smaa Bænke langs med Salens Sider. Hvert Par Bænke var en Klasse, og i det Hele var her omtrent 150 Børn, afdeelte i 12 à 15 Klasser. Der var Drenge og Piger fra 8 indtil 2 Aar gamle, ja nogle Børn vare saa smaa, at Broderen eller Søsteren maatte sidde med dem paa Skjødet — uden at tage Barnet med, kunde nemlig Drengen

* Alle Smaabørn følges ad, i en kjøn og munter Rad; lette Fodtrin, muntre Aasyn, det er et skjønt, et glædeligt Syn; hurtig dreiende rundt og svingende, opad see alle de Syngende; følger mig, følger mig, og synger glædelig.

eller Pigen ikke være hjemmefra. Thi det var de fattige Børn fra Distriktet, det var en ragged-school (Pjalteskole, laveste Fattigskole), og Børnenes Udseende svarede temmelig nøiagtig til Navnet; endeel vare ret ordenlig klædte, men de fleste pjaltede, nogle snavsede, nogle barfodede. I Almindelighed saae de raske og modige ud, og ikke en Eneste havde det sky og skulende Blik, man ofte møder i danske Fattigskoler.

Til alle disse Børn var for Øieblikket en Lærerinde, hiin unge Dame; men til Hjælp ved Ordens Overholdelse havde hun en stor, rødhaaret, fattigklædt Dreng, der røgtede sit Kald trofast og lydløst, samt en ung Pige, der passede paa de ganske smaa Børn. I hver Klasse var den Flinkeste udtagen til at lære de Andre; hist blev stavet, her regnet, der læst eller skrevet eller forevist Afbildninger af Dyr og Planter; i Klassen med de mindste Børn sad en 5aars Pige og lærte sine Elever at stave Bjørnens Navn, medens hun holdt Afbildningen af Dyret for dem. (De øvrige Underviisningsgjenstande ere Religion, Psalme- og Bibellæsning, Sang, Geographi og Fædrelandshistorie). Lærerinden gik til og fra, gav Befalinger, hørte efter, irettesatte, Alt med iver og dog blidt. I en Klasse skulde Tavler tages frem til Regning, og uden Tilladelse tog en Dreng Tavlerne for at omdele dem, men tabte dem alle og slog endeel istykker. Hun vendte sig til de Andre og sagde: „Seer her, Børn, hvorledes

det ofte gaaer, naar En beskjæftiger sig med Noget, der ikke vedkommer ham", og straffede Drengen med at sætte ham noget afsides fra Klassen. Det var en skjævhovedet, skeløiet, otteaars Dreng, fiirskaaren, uforbederlig trodsig og skalkagtig at see til, ret en engelsk Uglspil. Han vilde ingenlunde sidde rolig, og af den Taalmodighed, hvormed hun behandlede ham og fik ham afholdt fra at gjøre egenlig Forstyrrelse, forstod jeg, hvorledes Børnene kunde see saa livsfriske ud. Men en saadan ragged-school er ogsaa en Friskole i Ordets fulde Betydning; der er i England ingen Skoletvang, de fattige Forældre maae ved venlige Overtalelser bringes til at sende deres Børn til Underviisningen, og de Selskaber, som staae i Spidsen for denne Slags Skoler, maae vælge Lærere og Lærerinder, der forstaae at komme ud af det uden Spanskrør. Dog, det er et unøiagtigt Udtryk, at Selskabet vælger Lærere og Lærerinder; de fleste af disse ere selv Deel af Selskabet og udføre deres Gjerning frivillig og uden Betaling og anvende endda megen Tid paa at gaae omkring til de fattige Familier og formaae dem til at sende deres Børn i Skole. Det Hele er et for os næsten ufatteligt Frihedssystem; den fattige Klasses Feil og Forvildelser, dens Ret til at unddrage sig Belæring og de ulykkelige Følger deraf have fremkaldt en kjærlighedsfuld Opoffrelse hos andre Klasser af Samfundet, og denne træder istedenfor Lovens Tvang; den giver Underviisning uden at kue den per-

[...]lige Uafhængighed, Grundprincipet i Storbritaniens [po]litiske Liv.

Netop som Skoletiden endte, Kl. 12, og Børnene [un]der Sang vare opmarscherede i Rækker og ventede paa [Te]gnet til Opbrud, kom et heftigt Uveir, og Børnene [s]agede noget ængstelig op imod Regnen, der gjorde stor [La]rm paa Taget og Vinduerne. Lærerinden spurgte dem, [om] de vare bange, og da nogle af dem nølende svarede Ja, [sp]urgte hun, hvad Regn var. Derpaa kunde de ikke [sva]re, og hun forklarede dem, at Regnen sendes af Gud [fo]r at forfriske Jorden, og at vi altsaa skulle være tak[ne]mmelige for den og ikke bange. Men, tilføiede hun, [R]egnen er vaad, og det er bedst, at I vente her, til [de]n er ovre, og at vi synge en Sang, hvilken da ogsaa [ble]v udført med tilhørende Bevægelser.

Da de vare gaaede, sagde hun mig, at den ældre [U]ngdom, som pleiede at besøge Skolen, for Tiden var [u]de af London paa Markarbeide, men at jeg næste Søn[da]g Eftermiddag kunde see endeel af dem forsamlede her. [J]eg spurgte, hvorledes det kunde være, at nogle af hine [fa]ttige Børn vare forholdsviis velklædte, hvortil hun [sv]arede, at i Forbindelse med Skolen stod et Dame-Beklæd[n]ingsselskab, ladies-clothing-society, hvorfra Børnene [bl]ive forsynede med Klæder, imod at Forældrene betalte [en] Penny om Ugen. En Mængde Forældre have ikke [...]ang Raad hertil; men hun sagde, at der var en stadig

Fremgang; thi Skolen virkede lidt efter lidt tilbage paa Hjemmet, og nogle Børn, der kom reenlig klædte hjem i Gaden, vakte de andre Forældres Ærgjerrighed og Sparsommelighed. Her sees altsaa et af de praktiske Midler, hvorved man har været betænkt paa at skaffe Skolen en Autoritet, der tilveiebringer den meest nødvendige Lydighed og Orden.

Derpaa viste hun mig en Anstalt, som hører til Skolen, et stort Værelse i Stueetagen, hvor man modtager huusvilde Drenge og Mænd og giver dem Natleie. Sengestederne ere saa simple, som det vel kan tænkes: en Brix og et uldent Tæppe; men til Sovestuen støder et Vadskeværelse og to store Badekamre, og naar de huusvilde Mennesker gaae bort om Morgenen, giver man hver af dem 12 Lod Brød, for at de ikke af Sult skulle forledes til at stjæle. Om Aftenen faae de ligeledes 12 Lod Brød, hvis de begjære det, og om Vinteraftenerne er Skolens Locale opvarmet og staaer aabent for dem, der ikke have andet Hjem og „ville undflye Fristelse". For dem, der saaledes indfinde sig, er der Underviisning, nemlig deels i Læsning o. desl., deels i Haandværk, skjøndt dette sidste endnu i temmelig ringe Grad. Alt dette er en privat Anstalt, et Selskab bestyrer den og dækker Udgivterne ved frivillige Bidrag, og Alt gives uden Hensyn til, hvem den Kommende er — „vi spørge ikke, om vor Broder har syndet, men om han er træn-

gende« — og uden at man paalægger Modtagerne nogen Forpligtelse, med Undtagelse af, at de maae høre et religiøst Foredrag og synge et Par Psalmer, før de gaae tilsengs og naar de ere opstaaede. Man undlader heller ikke at sige dem, naar de om Morgenen forlade Sovekværelset for at søge Erhverv ude i Byen, at hvis de ere uheldige, kunne de komme tilbage og deeltage i Skolens Varme og Underviisning tilligemed Børnene. Man kan saaledes forestille sig, hvilket broget Syn Skolen maa frembyde om Vinteren.

Jeg fik en Forestilling herom ved næste Søndag at indfinde mig paa den angivne Tid. Stuen var næsten fuld; de smaa Børn vare trængte til Siderne, og en Masse af over 400 Mandspersoner sad i tætte Rækker i Stuens Midte. Det var Mennesker fra 14 til 20 Aar — kun nogle faa Ældre — og saagodtsom uden Undtagelse pjaltede og snavsede. Mange vare uden Skjorte, man saae igjennem Trøiens Laser den gule Hud; paa adskillige vare Klæderne kun Klude, der sammenholdtes med Seilgarn. Og hvilke Ansigter man saae iblandt dem! Al Londons Fattigdom, Lidelse, Uvidenhed, List og Forbrydelse syntes at have concentreret sig i en ny Menneskeaand, der havde skabt sig et eget nyt Physiognomi. Saadanne vare altsaa Frugterne af Englands Politik fra 1789 til 1846, dette var den Sygdom, der brød ud i det overanstrængte Samfund og upaadagtet udbredte sig, medens Staten trium-

ykyrede, medens Hær og Flaade slog Fienderne, og medens Maskinerne beseirede alle Concurrenter! Saaledes saae det engelske Proletariat ud! Hist og her saae man Ansigter, der endnu vidnede om, at de stammede „fra Godtfolk," men vare blevne grebne af Malstrømmen og dragne ned i Elendigheden; men jeg skal ikke nægte, hist og her var ogsaa en reen Skjorte og et Physiognomi, som ingen ærlig Mand havde behøvet at skamme sig ved

Hele denne Masse var deelt i Klasser paa 10 til 12 Personer, og i hver Klasse sad en Herre eller Dame og oplæste Biblen og forklarede den. Adskillige af Damerne vare temmelig unge, og en af dem syntes ikke over tyve Aar.

Om — som jeg har hørt yttre — noget Hykleri eller Forfængelighed havde Deel i denne Virksomhed, skal jeg naturligviis ikke kunne sige; jeg veed kun, at der var en dyb, ærefrygtbydende Alvor udbredt over den hele Scene, og Enhver kan nok tænke sig, at om end Tilhørernes Udseende gjorde Scenen bizar, saa forringede det ikke Beundringen for Lærerne. Det var i Sandhed et Offer blot at sidde imellem denne Mængde; thi her vare langt flere levende Væsener end Mennesker.

En aldrende Herre var kommen mig imøde og havde budt mig velkommen, uden at spørge om Navn eller Anbefaling; paa dette Sted bortlægger man alle engelske Formaliteter. „Hvis De har Lyst, saa gaa kun om-

kring overalt“, sagde han, „men tag vare paa Deres Lommer; og røre de ikke, men en Fremmed er ikke sikker iblandt dem.“ Senere spurgte han, om jeg ønskede at høre dem synge; thi, tilføiede han, vi lægge stor Vægt paa Sang som et Middel til Forbedring. Han gav Tegn med et svagt Stød i en Pibe, og øieblikkelig standsede al Lyd; ved det næste Tegn, en Haandbevægelse, reiste Alle sig som een Mand. Han begyndte en Psalme, og den var virkelig behagelig at høre, hvortil bidrog, at Psalmemelodien, som almindeligviis i England, var meget smuk og blev sungen i et livligere Tempo end Tilfældet f. Ex. er her hjemme. Efter Psalmen begyndte Bibellæsningen igjen.

I Enden af Salen, et Par Trappetrin op og bagved et Tæppe var en særlig Afdeling: voxne Piger og Mødrene til de smaa Børn. De havde der deres Søndagsskole, og en meget gammel, præstelig udseende Mand sad og læste Biblen med dem. Men her var en Fremmed til Forstyrrelse, enten det nu kom af, at Fruentimmerne i Almindelighed ikke have Associationsaand, ikke kunne forstaae, at man kan interessere sig for Heelheden uden at lægge Mærke til den Enkelte, eller Grunden var, at de sad og kjedede sig.

Det traf sig saa, at jeg netop var kommen paa „den tredie Sabbath i Maaneden“; da holdes prayer-meeting, Bedemøde, hvilket man har indstiftet „til Hjælp for Skolen“, nemlig for i Forening at anraabe om

Guds Bistand. De smaa Børn bleve bortsendte; Kvinderne kom nedstigende fra Galleriet med foldede Hænder og nedslagne Øine, og opstillede sig i Rækker nedenfor Trappen; de tilstedeværende Damer stillede sig ved Siden af dem. En Psalme blev afsungen, og nu skulde en Bøn siges, og i samme Øieblik styrtede hele Forsamlingen, alle disse tætsluttede Rækker, meer end 500 Mennesker, paa Knæ. Det gjorde et ubeskriveligt Indtryk. Man skulde troet, at Gud havde viist sig i Indgangen og de hilste ham. Men Sandheden byder at sige, at det Høitidelige og Imponerende bestod i Massens Bevægelse; blandt de Enkelte vare vistnok Adskillige grebne af Andagt; men paa de Fleste var det synligt, at de vare trætte og adspredte.

Man vil have bemærket, at Virksomhedens Midtpunkt er den materielle Velgjørenhed. Til den ene Side virker Dame-Beklædningsselskabet og bidrager betydelig til, at Forældrene sende deres Børn i Skole; nogle Klædningsstykker og simpel Pynt bliver ogsaa givet til Mødrene, hvorved man faaer dem til selv at gaae i Skole, samt deeltage i Bedeøvelser, og undertiden samles Damerne med dem til Theeselskaber, tea-meetings. Til den anden Side virker Sovesalen og Brødunddelingen og sender det vagabonderende, yderlig forladte og nødlidende Folkefærd til Skolen, til Haandværk, Bibellæsning og Bøn. (For de ulykkelige unge Fruentimmer,

Selskabet kommer i Berøring med, kan det Intet
t selv, men anbefaler dem til andre Anstalter, der
:e ville blive omtalte). De ældre Børn, der gaae
tf Skolen, søger man at anbringe som Tjenestetyende
i et Haandværk, og naar man i den hjemløse
ngde, der søger til Sovesalen og Brøduddelingen,
ger Nogen med gode Tilbøieligheder, tager man sig
am, skaffer ham i Tjeneste, i Lære, eller sætter ham
d til at udvandre. Det feiler naturligviis ikke paa
Mængde Sammenstød og Begivenheder, der foruden
pmuntre Selskabet i dets Virksomhed, i og for sig
interessante. Saaledes var der en Dreng, hvis Mo-
var død ved hans Fødsel, og hvis Fader var bleven
rteret et Par Aar efter. Drengen blev opdragen
Gaden i den meest ubundne Frihed og var snart en
ommen Typ, Drukkenbolt o. s. v. Han levede i de
e Buer under Sommerset-House ved Themsen, hvor
efter hans Fortælling skal husere et Folkefærd, Mænd
der og Børn, hvis Nød og Laster man har Van-
hed ved at beskrive med Pennen. Engang havde
tilligemed en Kammerat besluttet en Reise til Du-
for at udplyndre dennes Onkel; men paa samme
gik Haandværket slet, og Nøden tvang dem til at
te Reisen fra Dag til Dag. I denne Elendigheds-
nd førte Tilfældet ham op i Byen til Field-Lane,
han begjærlig modtog Brød og Natteły og, da han

ikke havde Andet at bestille, blev i Skolen. Men her forandredes ved Menneskenes Kjærlighed hans Sind, og da man snart bemærkede det, skaffede man ham lidt Fortjeneste som Dagleier. Hans Principal var saa tilfreds med ham, at han paa det varmeste anbefalede ham til Selskabet, der nu udstyrede ham til Udvandring, for at han mellem Fremmede mulig kunde komme i en Stilling, som altid er lukket for Tyven i hans Hjemstavn. Ombord i Skibet traf han sammen med hiin Kammerat, hvis Onkel skulde været plyndret, og hvem Skjæbnen havde ført en lignende Vei.

Det egenlige, inderste Midtpunkt i Selskabets Tilværelse er imidlertid Religionen, eller, som Selskabet selv udtrykker sig i sine Aarsberetninger, „hvadsomhelst der end blev udrettet, vilde man betragte som Intet, naar Sjælene ikke bleve omvendte til Jesus Christ; uden dette vilde Arbeidet være at ansee for frugtesløst og de anvendte Kræfter for spildte.“ Velgjørenheden synes altsaa ikke at være et Formaal, men et Middel. I Overeensstemmelse hermed lægger man, som allerede paaviist, overmaade megen Vægt paa religiøs Underviisning, Bibellæsning, Psalmesang og særdeles lange Bønner, og man indprænter uafladelig den Lære, at uden Tro paa Christus er der ingen Frelse, uden denne Tro ere alle gode Gjerninger til ingen Nytte. „Biblen“, erklærer man, „er det eneste virksomme Middel til at udvikle og forbedre Menneskene for

Livet. Omstændigheder ville ødelægge Virkningen af
ethvert andet Middel, tilintetgjøre, hvad ved al anden
Undervisning bliver udrettet.«*

Man udtrykker sig ogsaa altid i et dertil hørende
Sprog: »Guds Naade førte Synderen til Skolen,« (nem-
j til Field-lane-ragged-school), »han søgte Tilflugt
det slagtede Lams Blod« o. s. v., og ligesom Mars-
øderne aabnes med Bøn, saaledes er ogsaa den første
esolution ufravigelig den, at man har Grund til at
kke Gud eller frembære sin Taknemmelighed for Lam-
ets Throne. Naar man læser eller hører dem, befin-
r man sig i en Verden, hvor Gud færdes paa en næ-
n haandgribelig Maade, og de Tilfælde, hvori han ikke
elser, men synes at holde de Ulykkelige nede i Forbry-
lsen og Elendigheden, forklares da efter den frygtelige
ære om Prædestinationen. Men hvo vil tage Forargelse
ten af et Dogme eller af hiint eiendommelige salvelses-
lde Sprog, naar det belægges med saadanne Gjernin-
r? Hvo kan dvæle ved de theoretiske Tvivl, der kunne
ises, naar man seer et saadant kjærlighedsfuldt Sind
e sig i Praxis?

Den specifik-religiøse Iver vilde mulig ikke være
a stor, hvis den ikke fik betydelig Næring af en Mod-
ander eller Rival. Hiint Udtryk, at Sjælene maae

* Ragged-school-Union Mag. XXVII, Pag. 50.

anvendes til Jesus Christ, forslaaes først tilfulde, naar man erfarer, at Selskabet jevnlig har den Sorg, at nogle af dets vagabonderende Myndlinge forføres ind i katholske Skoler, hvorimod det da ogsaa undertiden har den Glæde at gjøre en katholsk Pjalteskole et Par Medlemmer fattigere. Den menneskelige, af Guddommen besjælede Udvikling eller — for at tale Selskabets Sprog — Guds Naade har bevirket, at de to fjendtlige Troessamfund bekjæmpe hinanden ved at gjøre Vel mod hinandens Medlemmer istedenfor som tidligere ved at brænde dem. Foruden den farlige katholske Modstander har man endvidere en Snees ivrige protestantiske Secter at rivalisere med, og blandt disse ere f. Ex. Wesleyanerne farlige ved Veldædighed.

Man vilde imidlertid tage meget feil, hvis man troede, at deslige Selskaber ere udgaaede fra den rige engelske Kirke, eller at denne yder væsenlige Pengebidrag til dem. Den her omtalte Skole underholdes saagodtsom udelukkende af Lægfolk — i dens Regnskab for 1851 har jeg kun fundet henved 5 £ St. bidraget af Geistlige * — og i dens to Comiteer (Bestyrelsen og Inspectionen)

* Blandt den lavere engelske Geistlighed, Capellaner og Vicarer, møder man saa opoffrende, elskværdige og humane Mænd, som noget Samfund kan fremvise; men de ere i Reglen uformuende. Den høie Geistlighed vil næppe ved nogen Leilighed findes at bidrage i Forhold til dens Rigdom.

ere af de 33 Medlemmer kun 6 Præster eller Capellaner. De styrende Mænd sige rigtignok, at de arbeide for Guds Rige, og de mene det upaatvivlelig; men de mene derhos, at til Guds Rige hører en Forbedring af det engelske Samfund, og de have et meget lyst Blik for alle de herhenhørende verdslige Forhold, skjøndt de næsten bestandig tale derom i et geistligt Sprog og synes at indeslutte Staten i Kirken. Men man veed jo ogsaa nok, at overordenlig mange Engelskmænd betragte den anglikanske Kirke som Bolværket for den engelske Stat og Frihed, og at overhovedet i dette Land religiøse og politiske Dogmer høre nøie sammen. Vist er det i alt Fald, at mange Mennesker for det religiøse Øiemeds Skyld give Pengebidrag, som de ikke vilde yde til den blotte Velgjørenhed, og en fremragende Repræsentant for denne Klasse er den berømte Earl af Shaftesbury (forhen Lord Ashley), der er Præsident for en uendelig Mængde Velgjørenheds-Anstalter, men altid paa den Betingelse, at de have et bestemt anglikansk-christeligt Formaal.

Det feiler naturligviis ikke, at Selskabet har en Mængde Resultater i denne Retning at fremvise. Et af de meest characteristiske er, at en lad, en forladt og forfalden ung Vagabond, der i den yderligste Nød søgte Tilflugt i Field-Lane, ikke alene forbedrede sig og skaffede sig en ærlig Indtægt af 7 Sh. om Ugen, men saasnart han saae sig istand til at leie et lille Værelse, samlede

sine Kammerater hos sig og læste Biblen med dem. De vare 19 i Tallet og sad paa Gulvet i det lille Værelse; en Tællepraas i en Flaske gik fra Haand til Haand, altsom de „studerede og udlagde Skriften“. Endeel af hans Kammerater kunde dog ikke længe holde Skridt med ham i Iver og kaldte ham the ragged Saint (den pjaltede Helgen). — En Anden var noget ældre og havde prøvet Verden saa meget, at han fortvivlede. En Lærer fandt ham en Søndag Morgen paa Trapperne af Farringdon-market og tog ham med til Skolen. Her havde han Vanskelighed ved at forstaae nogen Ting, især de Ord, at naar han stolede paa Forsynet, fandt han nok en anstændig Levevei. For at han kunde fortjene Noget og blive vant til Arbeide, satte man ham til at hugge Brænde, og den første Dag fik han herfor 4 Pence. „Det er ikke meget“, sagde han, „et Par Lommetørklæder — saa havde jeg havt 4 sh. 6 d. Men lad gaae; lad os probere Forsynet en Maaned.“ Efter en Maaneds Forløb, i hvilken Tid han lidt efter lidt havde faaet Sands for Arbeide og Orden, fik han endelig en passende Tjeneste. — Man erindrer, at strax efter Februarrevolutionen sagde en fransk Arbeidsmand til en Polytechniker, at han og hans Kammerater stillede tre Maaneders Elendighed til Republikens Tjeneste (o: vilde vente paa Republikens Velgjerninger i tre Maaneder). Den stakkels Franskmand blev narret; han faldt maaskee tre Maa-

neder efter i Junikampen. Men Sagen er ogsaa, at Engelskmanden, der ventede paa Forsynet, arbeidede selv, medens Franskmanden, der stolede paa Republiken, ventede Underværker.

Efter Alt dette vil Læseren dog neppe kunne danne sig en tydelig Forestilling om Anstalten, med mindre nogle statistiske Oplysninger tilføies.

Der er i det Hele Plads til 170 Mennesker i Sovestuen; men deraf følger ikke, at man f. Ex. i et Aar stadig har de samme 170 Personer. Anstalten er kun et Tilflugtssted i den yderste Nød; Mange komme kun en enkelt Gang, og selv de, der knytte sig til Skolen, benytte de første Penge, de erhverve, til at skaffe sig deres eget Hjem. I Sommertiden er her megen Plads tilovers, i Vintertiden er man derimod ofte i den sørgelige Nødvendighed at maatte bortvise Folk. Men der er i London henved 100 andre ragged-schools, af hvilke endeel — jeg kan ikke angive, hvor mange — ere forenede med „Tilflugtssteder" (refuges). Selve Institutionen er noget ganske Nyt: de egenlige ragged-schools ere kun 4 à 5 Aar gamle; Field-Lane-Skolen blev vel oprettet for ti Aar siden, men virkede ikke Stort, før man tilføiede Sovestuen og Brødudddelingen, og dette skete først i Mai 1851.

De Personer, med hvilke Field-Lane-Anstalten er kommen i længere eller kortere Tids Berørelse fra Mai

1851 til Mai 1852, Børn, Mødre og Vagabonder, udgjøre et Antal af henved tretusinde. Omkostningerne, Beklædningsudgifterne ikke iberegnede, have i Aarets Løb været ca. 1000 £ St., af hvilke Lord Shaftesbury har betalt 352 £ St. 13 sh. 8 d. (10 £ St. ere hans regelmæssige aarlige Bidrag, Resten blev givet for at udvide Sovestuen fra 90 til 170 Pladser). Brøduddelingen har i ni Maaneder kostet henved 110 £ St., Kost og Logi til forladte Børn 38 £ St., Udvandrere 40 £ St., alle Lærerne i Dag-, Aften- og Haandværksklasserne tilsammen 103 £ St., Refuge-master, den Mand, der bestyrer Sovestuen og vaager i den om Natten, 50 £ St., Resten til Bøger, Redskaber, Kul, Gas Leie, Skatter, Reparationer og Bekjendtgjørelser.

II.

Hvorledes en ragged-School opstaaer.

De 90 til 100 londonske ragged-schools have et Fællespunkt i Ragged-school-Union, men ere forresten selvstændige og befinde sig under høist forskjellige Vilkaar. Ude i Ratcliff, en Egn nær de ost- og vestindiske Dokker, har en Geistlig nedsat sig for at samle de forladte Sømandsbørn; jeg traf ham i Finsbury, hvor han gik fra Huus til Huus og bad om Bidrag. I Lambeth har en Privatmand, Mr. Henry Beaufoy, bygget en

Pjalteskole, en stor, smuk Bygning, der koster ham 10,000 £ St., og har desuden udsat 4000 £ St. til dens Vedligeholdelse. Den er kun til Skolebrug. Nogle ville maaskee mene, at det store, smukke Huus ikke var fornødent, og at de 14,000 £ St. kunde været bedre anvendte til Brød og Sovestuer; men Hver giver Sit, og der vil snart være baade Brød og en Sidebygning med Brixe og uldne Tæpper.

Et af de usleste Kvarterer af London er Westminster Proper. Det ligger rundt om det rige Abbedi og begrændses af det stolte Palads og Parlementsbygningerne. Ingensteds er den engelske Modsætning mellem Rigdom og Fattigdom skarpere sammenstillet. Befolkningen af dette Kvarteer, ogsaa kaldet St. Margaret-Sogn, er 60,000 Mennesker. Endnu i Aaret 1838 vovede Politiet sig kun velbevæbnet herind. Her var Tilflugtsstedet for et Par tusinde Børn, der bleve opdragne til Tyveri og Drukkenskab, ja, Elendigheden, Lasten og Forbrydelsen voxede her saa frodig, at den paa sin Viis efterlignede det rigere Samfund og oprettede sit Universitet: her vare ordenlige Skoler til at undervise i Kunsten at begaae Forbrydelser og skuffe Politiet; Æresbelønninger bleve uddeelte til de Flinkeste, og den høieste Løn for en hæderkronet Yngling var at blive kjendt værdig til at ledsage en gammel, forsøgt Tyv. Men det er sjelden, at man ved at stjæle bliver velhavende, og Børne-

[illegible] i [illegible] [illegible] [illegible] et [illegible]
[illegible] [illegible].

En [illegible] i de senere Aar [illegible] [illegible]
en af London-City-Mission* [illegible] [illegible] [illegible]
og [illegible], men de kunde [illegible] [illegible] [illegible]
[illegible] at [illegible] en Skole og [illegible] sig i
[illegible] [illegible] at [illegible] [illegible]. [illegible] [illegible]
[illegible] i deres gode Villie og [illegible] [illegible]
at de [illegible] [illegible] en Skole [illegible] [illegible] og [illegible]
[illegible]. De kunne ikke alle Bogstaver, [illegible]
[illegible] 6 [illegible]; [illegible] [illegible] til en [illegible], en
[illegible] havde [illegible] [illegible]; [illegible] gave de
Klæder og [illegible] dem [illegible] i [illegible]. [illegible]
man [illegible] og i sin [illegible] [illegible], at de [illegible]
Skole. Men [illegible] [illegible] [illegible]
hver Mands Haand [illegible] til Side, saa til [illegible]
lig til En, som ikke havde Raad til at [illegible]
den. Han gjorde sit Bedste; men Skolen [illegible]
hørte Lord Shaftesbury om den, og nu var de
fra nu af blevne i Gjennemsnit syv hundrede
samlede i denne Skole, og Ragged-School-U
nylig tilføiet et Juvenile Refuge, hvor de me
ladte have to Maaltider om Dagen og blive lærte
andet Haandværk.

* Et Selskab af Lægfolk, der gaae som Missionairer i det londonske Proletariat.

Men Nøden og Elendigheden i denne Egn er altfor stor, til at endog en saadan Anstrængelse i Hast kan gjøre en betydelig Forandring, og medens man udtømmer sine Hjælpemidler paa Børnene eller endeel af dem, ere Forældrene tilbage. De maae hæves til Arbeidsomhed, Reenlighed, Maadehold ved deres egen Hjælp, og City-Mission vedbliver utrættelig at gaae omkring og formane og opmuntre, men møder naturligviis ikke altid et godt Sind. Et Medlem af Selskabet kom til en saadan Familie, men blev modtaget med Skjældsord og Forbandelser, og da disse ikke hjalp, vilde Ægteparret kaste ham ud. Da krøb et Barn frem og skreg: „Fader! Moder! han hører til min Skole!“ og dette Udraab forandrede pludselig hele Scenen. Man blev høflig og ærbødig og bestræbte sig senere af al Magt for at følge Missionairens Raad.

Mærkeligt nok er det, at disse fattige Børn i Almindelighed ere mere opvakte og bedre begavede end de ge Klasser, og naar de først have faaet Smag paa Skoleunderviisningen, have mange af dem søgt den med n Begjærlighed, der — navnlig før Oprettelsen af Juvenile refuge — trodsede Sult og Kulde og Forældres Mishandlinger; thi de gik til Skolen, naar de bleve dte ud for at stjæle, og begave sig saa hjem for at dtage Straffen. Man gjøre sig en Forestilling om t stille Heltemod, som flere af disse Børn have udviist.

Derfor bliver Arbeidet for Lærerne saa taknemligt, j
der ret komme ind i det, blive grebne af en sand :
skab — en Lidenskab, der meddeler sig til Alle, som i
i Berørelse med dem og Børnene, saa at alle
dons Fornøielser synes Intet imod den Nydelse
søge disse Anstalter.

Ovenover denne laveste Klasse af Skoler st
England den egenlige Almueskole, der faaer nogen, j
kun en lille Understøttelse af Staten, nemlig til Byg
omkostninger, men forresten bestrides ved frivillige B
samt ved Betaling for Børnene; men denne Betali
kun 1 Penny, sjældnere 2 Pence om Ugen. Alm
len falder i to Hovedklasser: the National and p
schools (Sogneskoler) for Tilhængerne af den angli
Kirke, og the British and foreign schools for T
tere (Presbyterianere, Independenter og Baptister).
udgjøre i London et Antal af ca. 700 med 65,000 :
disse ca. 200 med 30,000 Børn. Desuden have alle
Religionsbekjendere, Wesleyanere, Congregationalister,
der, Katholiker osv. deres særskilte Skoler, Alt ove
stemmende med det Princip, der hidtil har været de
skende i England, at Religion og Undervüsning ikl
adskilles.

Over Almueskolen staaer den private boar
school samt grammar-schools (Gymnasier, lærde Sl
som i Almindelighed tillige have rige Legater. End

disse grammar-schools ere derfor tillige Friskoler. I England finder man imidlertid meget hyppig, at Anstalter, der oprindelig vare oprettede for de Fattige, ere gaaede over til de mere formuende Klasser, og dette er navnlig Tilfældet med flere Skoler. Et Exempel herpaa er en Skole i Newgate-Street, kaldet Christs-Hospital eller Blue-Coat-School. Det sidste Navn har den, fordi Børnene ifølge Fundatsen stedse maae gaae i en lang blaa Frakke eller Talar, hvortil hører gule Strømper og Spændesko; de maae ogsaa altid gaae med bart Hoved. Men dette er da omtrent det Eneste, som er blevet agtet i Fundatsen. Skolen blev stiftet 1553 af Edward den 6te, der bestemte den til Underhold og Opdragelse for stakkels fattige „Blaa-Frakke-Børn." Men den blev lidt efter lidt til en lærd Skole, og de, som skulde besætte Pladserne, valgte Børn af Middelstanden. Carl den 2den tilføiede en Mathematik-Klasse for 40 (siden 55) Børn, og disse 55 Børn blive endnu hvert Nytaarsdag førte til Hove. Et andet Privilegium, som Skolen har, er, at Eleverne hver Paaskemandag besøge Børsen og den følgende Dag Lord-Mayoren i hans Residens, Mansion-House. Elevernes Antal er 900, og desuden er der en Filial-afdeling for 500 Børn i Hartford. Men den gamle Indskrift over Skolen, at den var bestemt for fattige Børn, er i alle Henseender udslettet. Det er, som sagt,

kun et enkelt Exempel paa de rige Institutioner, der ere tagne fra de Fattige, og naar nu det engelske Samfund bringer store Offre og yder mange Pengebidrag til Almue- og Pjalteskoler, saa betaler det tillige en gammel Gjæld, affoner Forfædrenes Brøde.

II.

Mr. Ellis.

Paa Hjørnet af New-Broad-Street og Winchester-Street, ikke langt fra Banken, er et Søassurance-Contoir. Kommer man mellem Kl. 10 og 4 og spørger efter Directeuren, Mr. Ellis, bliver man viist ind i et Værelse, hvor der sidder en lille, mørkladen Mand paa omtrent 40 Aar, fordybet i Policer og Bøger. Paa Slaget 4 reiser han sig, knapper sin sorte Kjole og gaaer — hvorhen? Om dette Spørgsmaal blev gjort af den korinthiske Sphinx og det gjaldt Livet at besvare det rigtig, vilde Læserne dog næppe gjætte det. Velan, han gaaer hen at give Børn Underviisning i Statsoeconomi. Hvis Læserne ville følge med, ville de erfare, at det er den nøiagtigste Sandhed; men de maa være forberedte paa, at ved pludselig at komme midt ind i et Skolecursus faaer man i Førstningen kun en ufuldstændig Forestilling.

Men saa ville vi følge Mr. Ellis Dag for Dag, indtil vi maaskee ligesom Bjergvandrére tilsidst faae en vid Udsigt.

Jeg fulgte først med til Southampton-Buildings, Chancery-Lane, hvor der er en Birckbeck-Skole for Haandværkeres Børn. Hvad en Birckbeck-Skole er? Det er en af de syv Skoler, som Mr. Ellis har oprettet paa egen Bekostning, med en Udgift af 20,000 Lst., og som han har givet dette Navn, fordi han aldrig nævner sig selv, men altid den for 22 Aar siden afdøde Dr. Birckbeck, af hvem han vil have faaet Ideen. Jeg forraader Dig dette altfor tidlig, kjære Læser; men maaskee Du herved føler en stille Respect og beslutter at gaae ufortrøden med.

Skolen er en gammel Bygning, og Skolestuen en stor, rund, meget høi Hal med amphitheatralsk ordnede Bænke paa Siderne og nogle Bænke i Midten. I dette Øieblik befandt sig her kun de øverste Klasser, omtrent 50 Drenge paa 8—12 Aar. Vi gjøre Bekjendtskab med Inspecteuren, Mr. John Runtz, af Fødsel en Tydsker, samt fem unge Mennesker, der overvære „Forelæsningen", eftersom Mr. Ellis lader dem opdrage til at blive Lærere.

Drengene vare simpelt, men vel klædte. De ere Børn af Nabolagets Haandværkere og mindre shopkeepers (Detailhandlere, f. Ex. Spækhøkere, Kukkenbagere osv.),

mands Erindringer og Betragtninger"; men i hel
kom man ikke tilende med een Side; thi hve
Punktum var oplæst, maatte Drengen forklare Ta
snart var en livlig Samtale igang mellem Mr. (
hans Elever. Han standsede f. Ex. et Sted ve
"leve" og spurgte: Hvoraf leve Menneskene?**
Spise og Drikke. — Er Føden ligesaa hurti
for os, som vi kunne fortære den, eller tager d
mindelighed lang Tid, inden Høsten kommer ig
Det Sidste. — Er Du nu bestemt til, at Du
Liv skal have Spise og Drikke, naar Du blot
den, der har høstet, at Du er sulten og tørstig?
svarede Drengen leende, jeg maa give ham N
det. — Hvorved har han frembragt Høsten? -
Arbeide. — Hvad maa Du give ham for den?
beide eller Noget, som er frembragt derv
Hvoraf leve Menneskene altsaa? — Af Arbe

Hvoraf lever Agerdyrkeren om Vinteren, Foraaret og Sommeren? — Af den foregaaende Höst. — Og hvoraf leve de Andre, der arbeide? Bliver Skomageren mæt af de Sko, han syer paa, eller af de Sko, han har syet? — Af det Sidste. — Vi leve altsaa af foregaaende Arbeide, af opsparet eller nedarvet Arbeide, ikke sandt? Hvad kalder Du den hele Mængde af opsparet Arbeide? — Formue. — Naar jeg nu f. Ex. er Skræder og har opsparet Arbeide eller Formue og vil vinde Mere, hvad gjør jeg saa? — Saa sætter De Andre i Arbeide. — Hvad er det for Andre? — Det er Saadanne, som ikke selv have opsparet Arbeide eller Formue, men ville erhverve den. — Hvad kalder Du den Formue, der sætter Andre igang med Arbeide, for at de kunne leve og opspare? — Capital. — Hvad er altsaa Capital? — Formue, der frembringer mere Formue. — Naar jeg sætter Andre i Arbeide for mig, hvad kaldes saa det, jeg giver dem derfor? — Lön. — Giver jeg dem Alle eens Løn? — Nei, der er stor Forskjel. — Ei, hvad siger Du? der er Forskjel paa Løn? Hvo faaer da meest Løn? — Den Flittigste. — Den Flittigste, siger Du? Er det ret? Naar jeg er Skræder og vil have en Kjole syet, giver jeg da høiest Løn, til den, der arbeider ivrigst, om han saa aldrig har havt en Naal i Haanden før? — Nei, han maa ogsaa være den Dygtigste. — Den Dygtigste! Saadan er det; den, der

har lært meest. Men er det nu nok? Betænk Dig vel. Jeg har f. Ex. ti Arbeidere. Den Dygtigste og Flittigste vilde jeg gjerne betale en meget høi Løn; men ... — **Den Ærligste!** — Den Ærligste! Der traf vi det! Den Ærligste, Dygtigste og Flittigste faaer den høieste Løn. Lønnen vil aftage med Dygtighed og Flid, men især med Ærlighed, saa at, hvis Nogen mangler Ærlighed og tillige er kløgtig, vil han finde det vanskeligt at sælge sit Arbeide. Men hvis Alle vare lige ærlige, kløgtige og flittige, vilde de da Alle erhverve lige Meget? — **Nei, det beroer paa mange Omstændigheder, f. Ex. om Nogen har opsparet eller arvet Capital til at hjælpe sig.** — Ja, det er virkelig en vigtig Omstændighed. Kan Du nu sige mig, hvorledes en saadaa Capital anbringes, eller hvori den bestaaer? Hvori bestaaer f. Ex. Møllerens Capital? — **I hans Mölle, hans Korn og hans rede Penge til at betale Lön.** — Naar han opgjør sit aarlige Regnskab, hvad kalde vi da det, han har tilovers? — **Hans Profit eller Fortjeneste.** — Hvori bestaaer den? Hvad maa fradrages fra det Indkomne? — **Slid paa Redskaber, Forbrug af Korn, Lön til Arbeiderne.** — Og hvad er hele Landets Capital? — **Jorden, Sæden, Bygningerne, Klæderne, Maskinerne, Skibene, Minerne, rede Penge.** — Og hvad er Landets aarlige Profit? — **Hvad der bliver tilovers efter Forbrug og Slid.** — Hvortil anvendes Løn? — **Til Fortæring eller**

Forbrug og til Opsparing af Formue, hvis den er höi nok. — Er Lønnen her i Almindelighed høi eller lav? — Den er lav. — Der gives altsaa rige Folk, som lønne Arbeiderne lavt? — Ja. — Er det ikke en besynderlig Ting? Vilde det ikke være rigtigt, ved en Lov at tvinge dem til at give høiere Løn? — Nei. — Hvorfor ikke? Lad os ikke sige Nei til et saa vigtigt Spørgsmaal uden at have undersøgt det nøiagtig. Hvad vilde skee, hvis vi tvang dem til at give høiere Løn? — Vi vilde forhindre dem fra at arbeide med Fordeel ..... bringe dem til at ophöre med Virksomheden og med at sætte Andre i Arbeide .... forbruge den opsparede Formue. — Saa at, hvis vi bleve saaledes ved, vilde hele Landets opsparede Arbeide fortæres, og vi vilde Alle lide Nød. Ikke sandt? — Jo. — Men kan da Capitalisten sætte Lønnen saa lavt som ham tykkes? Kan Mølleren, naar han nu betaler f. Ex. 13 sh. i Ugeløn, pludselig sige, at han kun vil give 7 sh., og alligevel beholde sine Folk? Eller hvorpaa beroer Lønnens Størrelse? Afhænger den af Omstændigheder? — Ja, f. Ex. om Handel og Omsætning (the trade) er god. — Der nævnede Du en vigtig Sag: Handelen god. Naar Du kommer til Urtekræmmeren og vil kjøbe et Pund Sukker og Du hører, at Du skal betale 3 Pence istedenfor som tidligere 4 Pence, siger Du saa, at Du har gjort en god Handel? — Ja! — Men siger

1851 til Mai 1852, Børn, Mødre og Vagabonder, udgjøre et Antal af henved tretusinde. Omkostningerne, Beklædningsudgifterne ikke iberegnede, have i Aarets Løb været ca. 1000 £ St., af hvilke Lord Shaftesbury har betalt 352 £ St. 13 sh. 8 d. (10 £ St. ere hans regelmæssige aarlige Bidrag, Resten blev givet for at udvide Sovestuen fra 90 til 170 Pladser). Brøduddelingen har i ni Maaneder kostet henved 110 £ St., Kost og Logi til forladte Børn 38 £ St., Udvandrere 40 £ St., alle Lærerne i Dag-, Aften- og Haandværksklasserne tilsammen 103 £ St., Refuge-master, den Mand, der bestyrer Sovestuen og vaager i den om Natten, 50 £ St., Resten til Bøger, Redskaber, Kul, Gas Leie, Skatter, Reparationer og Bekjendtgjørelser.

II.

Hvorledes en ragged-School opstaaer.

De 90 til 100 londonske ragged-schools have et Fællespunkt i Ragged-school-Union, men ere forresten selvstændige og befinde sig under høist forskjellige Vilkaar. Ude i Ratcliff, en Egn nær de ost- og vestindiske Dokker, har en Geistlig nedsat sig for at samle de forladte Sømandsbørn; jeg traf ham i Finsbury, hvor han gik fra Huus til Huus og bad om Bidrag. I Lambeth har en Privatmand, Mr. Henry Beaufoy, bygget en

Pjalteskole, en stor, smuk Bygning, der koster ham 10,000 £ St., og har desuden udsat 4000 £ St. til dens Vedligeholdelse. Den er kun til Skolebrug. Nogle ville maaskee mene, at det store, smukke Huus ikke var fornødent, og at de 14,000 £ St. kunde været bedre anvendte til Brød og Sovestuer; men Hver giver Sit, og der vil snart være baade Brød og en Sidebygning med Brixe og uldne Tæpper.

Et af de usleste Kvarterer af London er Westminster Proper. Det ligger rundt om det rige Abbedi og begrændses af det stolte Palads og Parlementsbygningerne. Ingensteds er den engelske Modsætning mellem Rigdom og Fattigdom skarpere sammenstillet. Befolkningen af dette Kvarteer, ogsaa kaldet St. Margaret-Sogn, er 60,000 Mennesker. Endnu i Aaret 1838 vovede Politiet sig kun velbevæbnet herind. Her var Tilflugtsstedet for et Par tusinde Børn, der bleve opdragne til Tyveri og Drukkenskab, ja, Elendigheden, Lasten og Forbrydelsen voxede her saa frodig, at den paa sin Viis efterlignede det rigere Samfund og oprettede sit Universitet: her vare ordenlige Skoler til at undervise i Kunsten at begaae Forbrydelser og skuffe Politiet; Æresbelønninger bleve uddeelte til de Flinkeste, og den høieste Løn for en hæderkronet Yngling var at blive kjendt værdig til at ledsage en gammel, forsøgt Tyv. Men det er sjelden, at man ved at stjæle bliver velhavende, og Børne-

sværmene i Westminster Proper frembøde et Syn af den rædsomste Elendighed.

En Aften i det nævnte Aar samledes hos et Medlem af London-City-Mission* sex Mænd fra Nabolaget og overveiede, hvad de kunde gjøre for hine Børn. De besluttede at oprette en Skole og vovede sig selv ind i Kvarteret for at hente Børnene. Saa megen Magt laa der i deres gode Villie og opoffrende Menneskekjærlighed, at de snart fik en Skare Børn samlet og begyndte Skolen. De betalte selv alle Udgifter, hvoriblandt 12 sh. (henved 6 Rbd.) om Ugen til en Bestyrer, en i denne Retning høist begavet Mand; ligeledes gave de Børnene Klæder og fik dem holdte til Reenlighed. Snart kom man frivillig og i saa stort Antal, at de maatte leie en Stald. Men forskjellige Omstændigheder indskrænkede hine Mænds Antal først til Fire, saa til Tre og endelig til En, som ikke havde Raad til at bære hele Byrden. Han gjorde sit Bedste; men Skolen sygnede. Da hørte Lord Shaftesbury om den, og nu var den frelst; fra nu af bleve i Gjennemsnit syv hundrede Børn samlede i denne Skole, og Ragged-School-Union har nylig tilføiet et Juvenile Refuge, hvor de meest Forladte have to Maaltider om Dagen og blive lærte et eller andet Haandværk.

* Et Selskab af Lægfolk, der gaae som Missionairer ud iblandt det londonske Proletariat.

Men Nøden og Elendigheden i denne Egn er altfor stor, til at endog en saadan Anstrængelse i Hast kan gjøre en betydelig Forandring, og medens man udtømmer sine Hjælpemidler paa Børnene eller endeel af dem, ere Forældrene tilbage. De maae hæves til Arbeidsomhed, Reenlighed, Maadehold ved deres egen Hjælp, og City-Mission vedbliver utrættelig at gaae omkring og formane og opmuntre, men møder naturligviis ikke altid et godt Sind. Et Medlem af Selskabet kom til en saadan Familie, men blev modtaget med Skjældsord og Forbandelser, og da disse ikke hjalp, vilde Ægteparret kaste ham ud. Da krøb et Barn frem og skreg: „Fader! Moder! han hører til min Skole!“ og dette Udraab forandrede pludselig hele Scenen. Man blev høflig og ærbødig og bestræbte sig senere af al Magt for at følge Missionairens Raad.

Mærkeligt nok er det, at disse fattige Børn i Almindelighed ere mere opvakte og bedre begavede end de rige Klasser, og naar de først have faaet Smag paa Skoleunderviisningen, have mange af dem søgt den med en Begjærlighed, der — navnlig før Oprettelsen af Juvenile refuge — trodsede Sult og Kulde og Forældrenes Mishandlinger; thi de gik til Skolen, naar de bleve sendte ud for at stjæle, og begave sig saa hjem for at modtage Straffen. Man gjøre sig en Forestilling om det stille Heltemod, som flere af disse Børn have udviist.

hed, hvori Tusinder af Londons Jøder leve, er i
baandet sjelden sprængt, uægte og forladte Børn
hyppige, og maae end en Mængde Børn søge
holdet paa Gaden, saa have de dog et Hjem, hv
giøse Ceremonier vel ikke formaae at hæve deres
men holde dem afsides fra adskillige Laster. Hv
tigt, raat og vildt dette Hjem forresten ofte er, s
delig af Børnenes Ansigter, af det ægte londons
letariat-Udtryk, af den sachsiske Brutalitet, der
besynderlig Maade var blandet med de østerlandsk

Mr. Ellis havde denne Dag en lille Re
opgjøre med sin Klasse (Drenge paa 10—12 Aar
ledning af, at der i den foregaaende Time var f
Uordener. Han holdt en kort Tale, hvori man
rede efter det korte Bekjendtskab med Manden
formoder en sødlig Barnlighed eller en streng Tug
tone; han talte til dem som en Mand til fo
Mennesker. Han sagde til disse Fattigskolebørn,
havde en ubehagelig Sag at omtale; han meente
havde begaaet en Feil, og maatte bede dem selv
søge og bedømme det; nu var der jo hengaaet
og i den Tid havde Gemytterne vel beroliget
haabede, at de selv kunde indsee, at de havde feil
mod en Lærer, der havde Krav paa Agtelse og L
somhed, deels mod en Mand, de selv havde indb
da han var bleven enig med Skolens Bestyrelse

give Underviisning her, havde han dog ikke villet komme, før Sagen var forelagt Eleverne og de selv havde meddeelt ham deres Ønske om at høre hans Foredrag. — Efter nogle Øieblikkes Taushed reiste sig en af disse smaae pjaltede Jødedrenge og erklærede paa sine Kammeraters Vegne, at de indsaae deres Feil, og at de haabede, at Mr. Ellis vilde modtage deres Undskyldning. Det vil jeg ganske vist, svarede Mr. Ellis, og det glæder mig nu at kunne sige, at vor Uenighed er bleven bilagt paa en hæderlig Maade.

Paa det Sted af Bogen, hvormed Oplæsningen begyndte, var Banken omtalt, og Mr. Ellis fremtog en Fempunds-Banknote. Ingen af Børnene havde seet en saadan Formue, og den gik nu fra Haand til Haand imellem dem. Hvor meget er den værd? spurgte han. — Fem Pund, Sir! raabte en Mængde Stemmer. — Fem Pund Sterling? Den Lap Papir? — Ja, Sir, for Englands Bank har underskrevet den. — Ja, men hvad Nytte er den Underskrift til? — Naar De gaaer hen med den til Banken, faaer De fem Pund i Guld for den. — Ere I ganske sikkre derpaa? Vilde Enhver af Eder modtage den for fem Sovereigns? — Ja! — Hvoraf kommer den Sikkerhed, hvormed I vilde vexle den for mig? — Fordi Banken er rig. — Rig? Sæt nu, at naar I kom med Noten, var Bankens Bestyrelse løben bort med Pengene! — Nei, Sir, det er ærlige Folk.

— Ah, nu seer jeg det, I have Tillid til Banken, fordi den er rig og ærlig? — Ja! — Hvorpaa er Englands Bank altsaa grundet? — Paa Formuenhed og Ærlighed. — Men er det nok? Er det tilstrækkeligt, at vi for mange Aar siden have erfaret, at Banken havde mange Penge og var bestyret af ærlige Folk? .... Nu, behøver man ikke at vide, hvorledes og med hvilket Held Forretningerne drives? — Jo. — Og hvorledes udbredes en saadan Kundskab om Banken? — Ved Forespörgsel ..... ved Rygte ..... ved Offenlighed. — Rigtig, min unge Ven, der talte sidst, havde Ret: ved Offenlighed. Derfor bekjendtgjør Banken sit Regnskab hver Uge; I kunne hver Løverdag læse det i Bladene. Dette interessərede Drengene i høi Grad, og Mr. Ellis spurgte nu, om de ansaae Offenlighed for en god Ting, hvortil de svarede Ja. Han vedblev: Vel, her er en anden Slags Banknote; kjender Nogen af Eder den? — Det er en Check, Sir! — En Check, det er rigtigt; men hvad er Betydningen af dette Ord? — De have Penge staaende hos en Banker, og De trækker en Anviisning paa ham, og denne Anviisning kaldes en Check. — En Banker, hvad er det? Hvori bestaaer Banker-Forretningen? — I at opbevare Penge for Folk og holde dem rede til Udbetaling. — Kan det være en Forretning, og kan den betale sig? — Ja, for han gjör Pengene frugtbringende. — Hvorledes tør han vove

ret, naar jeg hvert Öieblik kan komme og hente mine Penge tilbage? — Jo, Sir, for det er ikke rimeligt, at Alle ville komme paa engang. — Rigtig; vi sige altsaa, at Bankerforretningen er grundet paa den Sandsynlighed, at en vis Mængde Penge altid blive staaende urörte, fordi alle Folk ikke have Brug for alle deres rede Penge. Men vi sagde, at jeg ikke betalte Bankeren Noget, er det sandt? — Ja. — Lad os see. Hvad gjör Bankeren med Pengene? — Han gjör dem frugtbringende. — Hvad vil det sige? — Han sætter dem i Virksomhed til at frembringe mere Formue og faaer saa en Deel deraf. — Vel, faaer han saa ikke de Renter af mine Penge, som jeg kunde have faaet? — Jo. — Hvad betale vi ham altsaa? — Den Rente, vi selv ikke faae. — Hvorfor betaler jeg dette? hvorfor tager jeg ikke selv Renten? — Fordi saa vilde Deres Penge ikke være rede til Udbetaling, hvilketsomhelst Öieblik De önskede det. — Rigtig. Saa vide vi da, hvorledes det hænger sammen med, at der her i London er Folk, som tjene aarlig omtrent 12000 Lst. med Andres Penge; ja, 12000 Lst. Er det ikke egenlig en Skam, at enkelte Mænd saa let skulle tjene saa Meget? — (Mølende:) Nei. — Hvorfor ikke? Lad os gjøre os det rigtig klart. Viser Bankeren mig en Tjeneste ved at gjemme mine Penge? — Ja. — I Sandhed, det gjør han; der viser Publikum en stor Tjeneste ved, at

man kan sikkre sine Penge f. Ex. mod Ildebrand [illegible] have dem liggende i Bankerens Huus, der med store Bekostninger er indrettet til at yde Sikkerhed. Men hvad maa Bankeren gjøre for at faae Pengene frugtbringende? — Han maa være virksom. — Og? — Og klog; han maa have lært Meget. — Og hvad maa han især være? Nu, hvad forlange vi af en Mand, vi betroe vore Penge? — Ærlighed. — Rigtig! han maa være bekjendt for sin Ærlighed. Hvad er altsaa de 12000 Lst. om Aaret Betaling for? — For Bankerens gode Navn, for hans Opdragelse, Klogskab og Tjenstvillighed. — Ja, derfor kan I see, at Enhver af os meget godt kan blive Banker, og dersom vi end ikke kunne blive Bankere med 12000 Lst. om Aaret, saa kunne vi fortjene noget Mindre ved Hjælp af Ærlighed, Kløgt og Tjenstvillighed, ikke sandt? —

— En smuk Sommermorgen kjørte jeg udenpaa Omnibussen fra Gracechurch-Street til Peckham for efter Indbydelse at besøge en af de Skoler, som Mr. Ellis selv har bygget. Peckham er et af Londons Yderpunkter mod Sydost, hiinsides Themsen. Huusrækken hører op; idet man kommer forbi den sidste Bygning, Værtshuset „Lord Nelson“, dreier Veien tilhøire, og man kommer til en Bæk, Willow-brook, Pilebækken, gaaer over en landlig Træbro og befinder sig strax efter mellem Marker og Enge. Paa en grøn Eng, tæt ved Landeveien, ligger

et ensomt, nyt, hvidt Huus med rødt Tag; det er Skolen. — Gjennem Forstuen kommer man ind i infant-school, Børneskolen, en rummelig, luftig Stue, simpelt, men yderst net og reenlig indrettet; den ene Side af Værelset er amphitheatralsk med Bænke, hvor Børnene lettelig kunne oversees, naar de ere samlede til „Forelæsning". Paa Væggene hang en Mængde colorerede Afbildninger af Dyr- og Planteriget, og i et Glasskab stod i smaa Glas Prøver af allehaande Producter, Korn, Bomuld, Muskatnød, Cochenille, Mineralier o. s. v. I dette Værelse løb (det var lidt før Skoletiden) ganske smaa, reenlig klædte Børn og legede, nærmede sig ogsaa freidig og venlig den Fremmede. Op til Stuen støder et smalt, lyst Rum med Vadskefade og Springvand. — Det næste Værelse er den store Skolestue, hvor alle Børnene (ca. 250 i Tallet) kunne samles; men forresten er der særskilte Værelser til Pigeskolen og Drengeskolen. Paa Væggene i den store Stue, hvis Loft er Taget, hang: Landkort, naturhistoriske Afbildninger; et stort Kort med architectoniske Tegninger, simpelt, men fortræffelig udførte af „en Ven af Skolen"*; colorerede Afbildninger

* Man finder her den første raae Begyndelse til Architectur, Jordhøie, Druidernes Steenkredse, Stonehenge, mexikanske Pyramider og cyclopisk Muurværk; assyriske og ægyptiske Templer; græske Theatre og Templer, Charyatider, Friser, ioniske, doriske og corinthiske Søiler; romerske Bygninger, Colosseum,

af det menneskelige Legeme efter Been-, Mu
og Nervesystemet, Noder, astronomiske Kort,
Sol- og Maaneformørkelser, Planeternes
relative Afstand, Ebbe og Flod. Alt dette
sagt her for en Sixpence om Ugen, og m
faae en Forestilling om, hvorledes det læres

Mr. Ellis kom kjørende med sin Hustru
Jeg vilde nu gjerne beskrive disse Mennes
staae for mig som noget af det Elskeligste, je
har mødt; men ofte, naar man meest ønsk
Ordet, er det et utilstrækkeligt og ubehjælpsom
Hvad nytter det at tale om Ansigtstræk o.
man ønsker at frembringe en tydelig Foresti
stille, simpel Fordringsløshed, en sund, forstandi
Kjærlighed, en Blidhed uden Sentimentalitet,
Physiognomier, der bære Præget af Sinde
over Tilværelsen, godt Humeur. Selve det,

Triumphbuer, Templer; den romersk-christelige Kir
caer, St. Peterskirken, italienske Paladser; nyg
Sophiemosken; de byzantinsk-italienske Former,
Klokketaarne; gothiske Kirker, Buer, Taarne og
Privatbygninger af Træ og Steen; arabiske og sp
Cathedraler, Slotte; den gothisk-normanniske Stiil,
Salisbury, Rheims, Cölln, Mailand, middelalderli
Rosenborg Slot; den nyere Bygningskunst, St. Pau
Pinakotheket i München; hinduiske Templer, chine
o. s. v., Alt med tilføiede korte Forklaringer.
forsøge at udgive dette Kort her.

hjem med sin Hustru og Datter, maatte vække en Følelse af Glæde hos den Fremmede, der allerede var velstemt, næsten opløftet af den lyse Skole; thi det vidnede om en Enhed i denne Mands Liv; i det, han levede og virkede for, blev han forstaaet og hjulpen af sine Nærmeste; den Kjærlighed og Omhu, han viste sine Medmennesker, vendte tilbage, styrkede og forskjønnede hans Huus. Vi see kun altfor hyppig, at dyb Sorg og Lidelse maa gjøre et Menneske opoffrende; maaskee Læseren troede, at Manden, der forlod Assurancecontoiret for at give Underviisning, var en Peberswend eller Enkemand, et ensomt Menneske; jeg tilstaaer, at jeg troede det, skjøndt en nærmere Undersøgelse maaskee viser, at Ensomheden kun gjør et Menneske theoretisk-menneskekjærlig.

Mr. Ellis kom for at give en af sine sædvanlige Timer; de øverste Klasser, Drenge og *Piger*, samledes i den store Stue, omtrent 80 i Tallet; Pigerne indtoge de forreste Bænke, alle med hvide Forklæder, alle reenlige og nette, nogle meget smukke.

Samtalen begyndte med »Fattig«, Forskjellen mellem Fattige og Uformuende, den Ulykke og Ydmygelse, det er at modtage Fattigunderstøttelse eller leve af Fremmedes Arbeide. Men, spurgte han, er der nu Rimelighed for, at f. Ex. Alle I, som ere tilstede her, skulle erhverve Eder Formue, om I endog Alle ere kløgtige, flittige og sparsommelige? — Nei. — Hvorfor ikke? —

Fordi En eller Anden kan have Uheld, f. Fx. blive syg. — Velan, hvad vil da den, som har erhvervet Formue, gjøre ved sin mindre lykkelige Kammerat? — Hjælpe ham. — Hvorfor? .... Nu, kan Ingen sige mig, hvorfor? ... Du? — Fordi jeg har Lyst dertil. — Ja, det er godt, og jeg agter Dig derfor; men skulle vi altid gjøre, hvad vi have Lyst til? Er Lysten tilstrækkelig til at begrunde eller forsvare vore Handlinger? — Nei. — Lad os da søge efter en fornuftig Grund. Talte vi ikke sidst om Assurancevæsenet, om Brandassurance, Hagl-Kvæg-Livsassurance, Sygekasser o. desl., samt deres Indretning? Er der nogen Assurance, som sikkrer alle Mennesker mod Uheld, store Lidelser, Følger af Sygdom, kloge og ærlige, men mislykkede Beregninger o. s. v.? — Nei. — Jo, der er! den er tilstede i os, fordi vi alle ere Mennesker og have den Opgave at blive lykkelige. Vi danne Alle en Forening for Menneskelykke. Og hvori bestaaer Lykken? Nu, det have vi undersøgt forhen; hvori bestaaer den? — Deri, at vore Evner svare til vore Pligter. — Rigtig. Og i den store menneskelige Assurance have vi altsaa forsikkret vor Evne til at blive lykkelige imod den Forpligtelse at gjøre lykkelige? — Ja. — Følger saa ikke heraf, at den Ulykkelige, som henvender sig til os, kommer og indkræver vor Assurancepræmie? — Jo.* —

* Jeg opskrev sædvanlig Samtalerne eller Foredragene om

Men hvorledes ville vi nu hjælpe den Kammerat, der henvender sig til os, eller hvis Ulykke vi opdage? Sætte ham istand til Arbeide eller til Lediggang? — Til Arbeide. — Hvis han kan arbeide, ikke sandt? — Jo. — Lad os nu betragte dette nøiere i et Exempel fra Livet her i Byen. Der er Folk, som have lagt Mærke til Syppigernes beklagelige Stilling og dannet et Selskab for at hjælpe dem. Formaalet er at sikkre dem en daglig Fortjeneste af 1 sh. 6 d eller om mulig 2 sh., og dette skulde skee ved en Overeenskomst med Boutikholdere, saa at Selskabets Medlemmer forpligtede sig til, kun at kjøbe i saadanne Boutiker, som betalte en høiere Arbeidsløn. Hvad vilde blive Følgen? Vilde Syppigerne have Gavn deraf? — Ja .... Nei .... Ja. — Jeg hører Nogen sige Nei. (En 10 eller 11aarig Pige med et klogt, skarpt Ansigt holdt Haanden udstrakt.) Nu, hvorfor siger Du Nei? — **Fordi, hvis Arbeidslönnen blev foreget, vilde Antallet af Arbeiderinder ogsaa blive foreget, og naar Selskabet saa ikke kunde opkjøbe alle Varerne, vilde Arbeidslönnen strax synke igjen.** — Jeg er ganske af samme Mening som min lille Ven-

Aftenen; men da jeg denne Dag hørte tre Foredrag, blev endeel lidt usikkert, og jeg er ikke vis paa, at jeg i det nærmest Foregaaende har givet Samtalen nøiagtig. Men hvis de, der kjende Mr. Ellis, skulde see dette paa Engelsk, haaber jeg, at man vil finde, at den Aand, der gaaer igjennem hans Tale og Virken, er vedligeholdt uforandret.

inde. Hvad skulle vi da finde paa for at hjelpe hin Klasse af Arbeidere? (Usikkre Haandbevægelser.) Nei, hvoraf kommer denne Mængde af Piger og Koner, der sye? Have de Alle af Naturen faaet de samme Evner, eller forskjellige? — Forskjellige. — Og ere deres forskjellige Evner blevne udviklede fuldstændig? — Nei. — Hvad har manglet dem? — Lærdom, Oplysning. — Ja, sikkerlig! Men lad os see dette noget tydeligere. En af mine Venner kjender en Dame, som var af formuende Forældre og gift med en Mand, der indtog en meget agtet Stilling i Samfundet. Han døde for et Par Aar siden og efterlod hende med to Børn, men uden Formue. Hun lagde ikke Hænderne i Skjødet, men søgte Arbeide, og da hun naturligviis ikke kunde ernære sig og sine Børn med at sye for 1 sh. om Dagen, faldt hun paa at pynte Dukker, og herved har hun stadig paa en let og behagelig Maade fortjent 2 Lst. om Ugen. Hvorfor tjente hun nu 2 Lst. om Ugen, medens saa mange andre Fruentimmere knap ere istand til at erhverve 6 sh.? — Fordi hun var klogtig. — Og? — Og vel oplært og opdragen. — Og? — Flittig. — Og? — (Taushed.) — Fordi hun var en resolut, retsindig Kvinde. Hvad lære vi heraf? Hvad mangler saa ofte den arbeidende Klasse? — Klogt .... God Opdragelse .... Gode Forældre .... — Ja, og hvad vil skee, naar vi bidrage til, at de blive klogtige, veloopdragne, dygtige,

artige? — De vilde ikke behøve at beskjæftige sig med det laveste Haandarbeide. — Rigtig. De vilde paa selvstændig Maade træde ind i mangehaande Stillinger i Livet. Og hvad er det for en Lov, for en Bevægelse, de derved følge? Jeg vil sige Eder det: Den hele menneskelige Bevægelse; Menneskeheden bliver bestandig kløgtigere, de øverste Mænd gaae foran i store og herlige Opdagelser, de skabe nye Beskjæftigelser, nye Erhvervsgrene, der udfordre mere Aand end Haand, og vi have Alle den Pligt at følge dem.

Da Timen var endt, brøde Tilhørerne op i en Slags militairisk Marsch; de andre Piger og Drenge kom i lignende Marsch dragende ind i den store Sal, og i overordenlig kort Tid var ved Hjælp af denne Orden den hele Skolen opløst i Klasser og Afdelinger. De ældre Piger, der et Øieblik havde seet heelt krigerske ud under deres Marsch i sluttede Rækker, sad i næste Øieblik ved Sytøiet i deres egen Klasse; de andre Pigebørn havde Time i Skrivning. Drengene vare i den store Stue opløste i Klasser paa 10 à 12, og her blev, efter den lancasterske Methode, underviist i Geographi foran Kortene, i Regning, Læsning, Stavning. Intet Ord blev stavet, før dets Betydning var klar eller den Gjenstand, det betegnede, fremviist; ingen Sætning blev oplæst, uden at Tanken tillige blev gjengivet i andre Ord. I hver Afdeling gaves Underviisningen af den flinkeste

Dreng under Opsyn af Skolens Overlærer el
styrer, Mr. Shields, og en Underlærer; i T
bestod Lærerpersonalet af Mrs. Shields og en u
Mr. Ellis havde tidligere omtalt Mr. Shields
Tilfredshed og opfordret mig til at gjøre hans
skab; det var den meest begavede af de Mæ
havde vundet og dannet for sine Skoler. Jeg
altsaa en Time for at høre et Foredrag af Mr.
og jeg kan ikke sige, at Tiden faldt mig lang.
føler jo Glæde, Velbehag ved at gaae over e
mark, ved at see den velberedte Jord og de friske
Spirer, medens Solen skinner og Insecter sumn
hvad er det i Sammenligning med en Mark, hvo
skelige Spirer voxe i god Jord, i frisk Luft, hv
lighed sender Solvarme og den vaagnende B
summer, og hvor man ikke behøver at have ov
fine Øren for at høre Græsset groe.

Kl. 10½ samledes Drengene i en amphi
indrettet Sal, og Mr. Shields holdt et Fored
et lille Stykke hvidt Sukker og en Theeskeefuld
sukker. Først maatte Børnene angive Sukkere
skaber, f. Ex. fremmed, haardt, sprødt, porøst,
opløseligt, sødt. Han spurgte dem, hvor det blev
af hvilken Plante (Sukkerrøret blev fremviist),
hvilken Maade. Han tegnede Maskinen, Valse
nemgik og forklarede Renselsesmethoden. — „

det ikke ifjor paa Udstillingen?" — Saa angav Drengene alle de Steder, hvor Sukkeret tilvirkes, og beskrev Reisen, som Skibet gjør for at bringe det til England. Dernæst blev undersøgt, stadig gjennem Spørgsmaal og Svar, hvad England udfører til Gjengjæld for Sukkeret, saasom Manufacturvarer, Maskiner, og der blev spurgt, hvorfor England ikke selv tilbereder Sukker og Indien eller Brasilien ikke selv forfærdiger Bomuldsvarer, Klæde, Jernvarer, Maskiner. Det blev da lidt efter lidt oplyst, at Industrien væsenlig beroer paa de af Naturen givne Betingelser og Handelen paa gjensidig Tarv. Der blev nemlig spurgt: Var det umuligt at vende Forholdet om? — Nei. — Hvorfor foraandrede man det da ikke? Franskmændene havde jo virkelig tildeels gjort det. Men deres Sukker (af Roer) vilde i England komme paa 6 Pence Pundet og var dog ikke saa godt. Saaledes ogsaa, naar de i Indierne eller Brasilien vilde give sig til at frembringe, hvad England ifølge de af Naturen givne Betingelser er nærmere til, og hvad det derfor kan levere billigst. Samtalen vendte tilbage til Sukkerproductionen og Colonierne og var snart dybt inde i den engelske Colonial- og Handelspolitik, uden at Disciplene mærkede det, ja jeg tør vel sige: uden at Sproget, hvori der blev talt, vidste Noget derom. Og alt dette kom fra en Theeskeefuld Sukker.

4

„Ja," sagde senere Mr. Shields spøgende, „Børnene drikke Thee eller Kaffe, skulle de dog vide, de drikke." Det er ikke sandsynligt, at mange danske paa den Maade vide, hvad de spise og drikke, knap i danske Studenter, ja selve de ærede Rigsdagsmænd ikke tage fortrydeligt, naar der reises nogen Tvi deres Vedkommende; men det kan maaskee trøste de da Richard Cobden engang var tilstede i Skolen, erkl han, at Trefjerdedelen af det engelske Parlament kan Statsoeconomi saa godt som disse Spekhøker Haandværkerbørn.

Intet synes, naar man hører deslige Underviisn Samtaler, at være saa vanskeligt og indviklet, at i kan gjøres aldeles tydeligt og Spørgsmaalet derom svares af livlige Børn. Men det kommer rigtign paa, hvo der spørger. En Mængde Ting, der betr som meget vanskelige, ere vel kun en sammenhæn Række af simple Sandheder; men der hører Ge at see og benytte denne simple Sammenhæng. O meget er vist, at man ikke godt kan være tilsted uden at ønske, at man endnu var Barn og kunde i en saadan Skole.

Kl. 12 gav Mrs. Shields en lesson for S børnene. Det var over en Pennefjer, og derfra steg lidt efter lidt til de forskjellige Fuglearter. Jeg va vakkre Kone meget forbunden for hendes Foredrag,

fordi hun gjorde sig megen Umage, deels fordi jeg af hendes Mangler tydelig kom til at see, hvilke eminente Mænd Ellis og Shields ere.

Jeg veed ikke, om denne Sag interesserer Læserne saa meget som mig; men jeg ønsker at interessere dem levende derfor og beder dem derfor have Taalmodighed og følge med for at see, hvorledes man vækker Børnenes Længsel efter at modtage denne Slags Underviisning, f. Ex. i Physiologi. Ved en saadan Begyndelse har jeg ikke selv været tilstede og benytter derfor en Meddelelse af Mr. Combe*, en af Mr. Ellis's Venner. „Jeg havde en Klasse af 22 Drenge, Arbeidsmænds Børn, som aldrig havde lært Andet end en Smule Læsning og Skrivning i en anden Skole. De vare meget uartige og ulydige, saa at det i Forstningen var næsten utaaleligt. Efter at jeg med nogen Vanskelighed havde faaet dem til Sæde, spurgte jeg: Hvo har skabt Eder? — De raabte Alle: Gud! thi de havde etsteds faaet nogen Religions-Underviisning. — Jeg spurgte: Hvoraf vide I, at Gud har skabt Eder? — Kun to af dem angave en Grund, og denne Grund var, at Bibelen fortæller det. Det er en god Grund, sagde jeg; men tyve af Eder vidste det ikke, og have I ikke Lyst til at kjende et andet Beviis? —

---

* Forfatteren af „The constitution of man", hvoraf der, foruden de amerikanske Eftertryk, er solgt 80,000 Expl.

Jeg hentede nu et Skelet og begyndte med at vise de
Nøglebenet og dets Forbindelse med Skulderen, og l
der i Værelset var en Gaslampe med et lignende Kna
viste jeg dem Ligheden. Børnene aabnede deres Øren
ja Munden med. Derpaa viste jeg dem Albuen, Haan
den, Benet og deres sindrige Indretning. Jeg bad dem
føle paa dem selv, om der var et Skelet i deres egn
Legemer; de gjorde saa, og det interesserede dem over
ordenlig. Jeg spurgte dem: Hvo har frembragt Al
dette? Have I selv gjort det, eller kjende I nog
Menneske, som har forarbeidet det? — De svarede Ne
— Er det saa rimeligt at antage, at Gud har frembrag
det? — Ja. — Kjende I nu en anden Grund en
Biblen for at antage dette? — Ja. — Velan, ville
da agte Eders eget Legeme som et Guds Værk, sid
I see, at det er saa fortræffelig, saa skjønt gjort? -
Dette var en ganske ny Tanke, og de aabnede alle dere
Forstandsredskaber; deres Øine straalede af et nytæn
Lys. Jeg vedblev: Nu har jeg et andet Spørgsma
at gjøre, og I maae betænke Eder vel, før I svar
Mindes I, at undertiden lide I meget af Sult; o
falde I og slaae eller saare Eders Hoved eller A
bue, og det foraarsager en stærk Smerte; til and
Tider møder Eder en anden Tilfældighed, og I li
igjen. Nu, husker paa, at Alt dette kommer af Ede
Legemes Bygning, og siger mig: Blev Eders Lege

skabt til Velvære eller til Lidelser? — Det skjønne menneskelige Instinct, der uvilkaarlig føler, at det er en god og kjærlig Haand, fra hvem Ophavet kommer, bragte Børnene til hurtig at svare: **Det er skabt til Velvære.** Jeg tør ikke sige, at det var deres Forstand, som fattede det; de talte af Instinct. Mit næste Spørgsmaal var: Kunde I nu have Lyst til at vide, hvilke Aarsagerne ere til, at I lide, og hvorledes I kunne fjerne Lidelserne? Og hvad det er, der frembringer det Velbehag, som Eders Sjæl og Legeme ere modtagelige for? — Hvert Ansigt lyste ved Udsigten til at erfare slige Ting, og de raabte ivrig Ja. — Vel, sagde jeg, det vil jeg fortælle Eder; men det er umuligt i en eneste Time. Men hvis I ville være gode Børn, skal jeg ikke skye nogen Umage, men søge at faae Eder Alt fortalt før Sommeren. Og fra dette Øieblik af var jeg fuldstændig Herre over Klassen."

Saavidt Mr. Combe. Jeg var tilstede ved et Foredrag, hvori Mr. Shields gjennemgik Fordøielsesprocessen, Lungernes og Hjertets Brug, Arterierne, Venerne og Blodcirculationen osv. Foredraget blev heelt igjennem ledsaget af Tegninger og Billeder, var beundringsværdig simpelt og klart og holdt Børnene i den ivrigste Opmærksomhed.

Da jeg havde forladt Skolen, var gaaet tilbage over Bakken og paa Toppen af en Omnibus igjen kom

nær til Londonbridge med dens Trængsel, Larm, R
og Damp, var det for mig, som om jeg havde et umi
deligt Glædesbudskab at bringe ude fra hiint Huus paa d
grønne Mark til denne travle, brusende Menneskestr
Der var et Par Dage i Forveien fra en Valgtribu
blevet sagt: Efter Lord Derby kommer Oversvømmelse
Ja, det var sandt, nu vidste jeg det, og de kunde væl
Whigger, Peeliter eller lutter Toryer, og den vilde komm
alligevel. Men hvilken Oversvømmelse bliver det! Hvil
ket Land maatte ikke ønske at blive truet af et saadan
Demokrati, som stille forberedes af Mr. Ellis og han
Venner! De maae nu vælge Whigger, Peeliter, Tory
— dog nei, ikke lutter Toryer, der ville have den gam
Beskyttelsestold igjen; thi da kvæles disse Skoler. D
have først kunnet oprettes, efterat Frihandelen har gj
Livet lettere for Almuen og den lavere Borgerstand, lig
som Ellis ikke kunde have bygget billig, før Tolden p
Muursteen og Tømmer var nedsat; ei heller kunde m
i Korntoldsperioden have faaet deslige Lærere for m
derat Betaling*. Den ældste Skole er fra 1848, de øvr
endnu yngre. Ialt besøges de for Tiden af 20
Drenge og 300 Piger; men Mr. Ellis har desuden

* Lærerne lønnes ikke fast, men med en vis Deel af S
børnenes 6 Pence. Naar hver Skole har 400 Elever, vil
kunne vedligeholde sig selv og yde Lærerne et anstændigt
komme.

draget betydelige Summer til lignende Skoler andetsteds, navnlig i Manchester og Edinburgh. Efter engelsk Skik gaaer han sin egen Vei og arbeider selvstændig; men efter engelsk Skik forener han sig ogsaa med Ligesindede og navnlig med det Parti, som vi ved Valgene have seet repræsenteret af Osborne og Hume og hørt udtale sig om Underviisningen.

Men Mr. Ellis fordømmes af Præsterne. Saasnart han aabner en Skole i et Sogn, tordne de imod ham fra Prædikestolen. De paastaae, at der ikke kan komme noget Godt ud af en Underviisning, der er »ureligiøs«, og af en Moral, der ikke udtrykkelig hidledes fra Bibelen, af en Videnskab, der forklarer Regnen uden at sige, at Gud sendte den. Han maa ikke finde det Guddommelige ved Fordybelse i Menneskelivet; han maa ikke paa sin simple, storartede Maade vise, hvorledes det Besværlige, Kamp- og Savnbetyngede i Tilværelsen, de meest materielle Fornødenheder staae i en uopløselig Sammenhæng med det Ædleste, Fineste og Skjønneste; han skal med virkelig eller affecteret Ringeagt betragte denne Verden og i Bevidstheden vedligeholde et gabende Svælg mellem „Guds Rige“ og Menneskene, og medens han, Præsterne, Børnene, vi Allesammen ere tilbøielige til at lade os lede af en instinctmæssig Beregning, der ofte svigter og fører til en indbildt Fordeel, som maa betales med hele Livets Lykke, skal det ikke være ham tilladt at forbedre Instinctet med Videnskaben og forene den

med Moralen. Det er ikke nok, at han lærer dem, m[illegible] Sandhed og Frihed at erkjende Gud, han skal lade d[illegible] lære Gud udenad som en Lectie. Men dette vilde [illegible]turligviis ikke være nok, da Sagen egenlig gjælder [illegible] den anglikanske Kirkes mystiske Dogmer og Præstevælde. Og naar han ikke vil tjene denne, fordømmes han i Guds Navn fra Prædikestolen. Men Mr. Ellis er altfor god en Christen — for at tale denne Slags Sprog — til at efterligne Præsternes Exempel. Han har tilbudt Præsterne, at de maae komme i hans Skoler og give Underviisning, naar Forældre og Børn ere enige med dem derom; men herpaa have de ikke villet indlade sig; de ansee den hele Institution, Alt, hvad der gjør Paastand paa „verdslig Underviisning“ (secular education), som ugudeligt. Selv optræder han aldrig mod nogensomhelst Kirke, Sect eller Tro, men tilbyder uegennyttig sin Underviisning overalt, idet han mener, at den overalt kan gavne og frigjøre. Saaledes have vi seet ham i den jødiske Friskole, og ved en af de mange Uregelmæssigheder, som findes i England, idet de ufællige Secter umulig altid kunne holde sig strengt ad skilte i Skolerne, er han Medlem af en Skolecomitee hvori en anglikansk og en Baptist-Præst have Sæde.

„Jeg lærer Børnene, hvad de ere, hvor de ere og hvad de have at gjøre“, pleier han at sige; „je[g] lærer dem de moralske Betingelser for menneskelig Vel[-]være (the moral conditions for human well-being)“

Saadant som vort Liv er, med dets politiske, sociale og industrielle Udvikling, med alle de Fordringer, det gjør til den Enkelte, og de Farer, hvormed det omgiver ham, nytter det ikke, at sende Børn ud i det med Kjendskab til nogle Skolebøger og lidt paaklistret Religiøsitet.

En Aften, da jeg var Gjæst i hans Huus tilligemed Chevalier de Cocquiel, der reiste paa sin Regerings Vegne for at undersøge det britiske Undervisningsvæsen, dreiede Samtalen sig naturligviis om hans Livs Hovedopgave, og det forekom mig, at jeg denne Aften nød en Lykke lig den, Sokrates's Disciple havde i Samtale med deres Lærer. Jeg troer ikke at kunne tydeligere beskrive den Kjærlighed og Beundring, som denne Mand indgyder, end ved at sammenligne ham med hiin Oldtidens praktiske Vise, hvem han da ogsaa ligner deri, at han spørgende forstaaer at udlokke Sandheden af den, han taler med. Af det, han fortalte, for at gjøre os sit System tydeligt, skal jeg tillade mig at gjengive Følgende. „Der er ingen vigtig menneskelig Sag,“ sagde han bl. A., „som jeg ikke kan berøre i Samtale med Børnene. Endog saadanne Ting, som ved at nævnes i andre Skoler frembringe en uhyggelig Fnisen, et Vidnesbyrd om Drengenes altfor store Viden, kan jeg omtale, uden at nogen forstyrrende, uvedkommende Tanke trænger sig frem. Jeg spurgte i en Klasse af fattige Børn En, hvilken Kone han vilde have. En styg, ureenlig? — Nei. — En reen-

lig, flittig, ærlig? — Ja. — Troer Du, naar Du en gang finder en saadan, at hun vil have Dig? — Nei, svarede Drengen modfalden og saae ned ad sig. — Hvorfor ikke? — Fordi jeg er saa snavset og pjaltet. — Kan Du da ikke, naar Du selv vil, med Tiden blive reenlig og velklædt? — Jo, jeg troer det. — Anseer Du det for en Lykke at blive gift med en reenlig, smuk vakker Pige? — Ja. — Vil Du saa stræbe derefter? Ja, jeg vil."

„Jeg troer ikke," vedblev han, „at man, naar man vil opdrage Børn, skal vende sit Ansigt bort fra det, der staaer i Forbindelse med Lidenskaberne. Man skal i rette Tid og næsten umærkelig lede dem den rette Vei og skjærpe Sandsen for legemlig og moralsk Reenhed." — „Jeg har havt Exempler paa, hvad man paa saadan Maade kan udrette med Børn. Jeg har havt Drenge, der begyndte at spare 1 Penny om Ugen og efter et Aars Forløb naaede til at spare en Sixpence om Ugen. Jeg har vaaget over den tankefulde Kamp og Selvfornægtelse, som laa i denne Sparen, og har jeg i mit Liv udrettet Noget, saa er jeg bleven opmuntret, ja, jeg har havt et opløftende Exempel i saadanne Drenge."

En revolutionair Yttring overraskede mig. Der kom en Sætning, hvis første Deel nøiagtig var den samme, som man i sin Tid opstillede for at revolutionere Arbeiderbefolkningen i Schweitz og Tydskland. Men Eftersætningen viste

Hvorledes Ellis er revolutionair. Han sagde: „Den laveste Deel af Befolkningen lever paa Bestikkelsen af Irland. Hvis jeg kom dertil — og det er jo ikke umuligt — troer jeg, at jeg skulde være istand til at udrette Noget; jeg vilde begynde med at gjøre dem misfornøiede, ja, misfornøiede med dem selv, bringe dem til at betragte sig selv. Hvad vort Folk behøver, er Belærelse (education), at faae Bevidstheden vakt om Verden, om sig selv og om de Pligter, som deraf naturlig fremgaae. I dem selv ligger den Kraft, der kan hæve dem, og den skal vækkes.

Herpaa fulgte en Samtale, hvori man søgte at faae oplyst, om dette var nok, og den sluttede med de Ord af Ellis: „Vel, Skolen er meget; men den er ikke Alt. Vi faae Børnene fra Forældrene, og saa er allerede et lille menneskeligt Væsen bragt tilveie med en vis Retning og et vist Præg. Vi maae have gode Forældre. Ikke billigt Brød, ikke Frihandel og eiheller Udvandring, men en Generation af gode Forældre, der give deres Børn et godt Exempel, vil frelse England fra Proletariatet."

— Det vilde formeentlig være ønskeligt, om de, der have Børn at være ansvarlige for, vilde lægge Mærke til de Ellis'ske Anskuelser.

De have maaskee standset et Øieblik ved den Ytring, at man kan tale til en Dreng om hans Kone. Hos os lærer man dog ogsaa Børn Noget om Kjærlighed og Ægteskab, d. v. s. man lader dem f. Ex. læse om

en Prinds og en deilig Prindsesse, der faae hinanden. Hvad der er forstandigt og sundt, udelader man og fører Børnene ind i en Verden af »blaaer Dunst«. Siden gaae saa Mange om som Berusede, de staae med en romantisk Gadedørsnøgle i Haanden og vente ligesom »Poeten Evard« paa, at deres Gadedør skal komme*.

Andre ville mulig sige, at den Ellis'ske Opdragelsesmaade frembringer Materialisme; men Spørgsmaalet er snarere, om ikke netop det Modsatte finder Sted. Hvad er meest materielt: at lære Børn at udregne, hvor mange Skilling der er i en Daler, eller tillige lære dem, hvilken moralsk Betydning Daler og Skilling har? Hvad tynger det barnlige Gemyt meest, hvad berøver det meest Frihed: en Mængde udenads Læsning eller en Mængde Viden om Livets Forhold og Betingelser? Mange lægge stor Vægt paa, at Barnets Indbildningskraft tidlig udvikles ved Phantasiens Værker, ved forarbeidet Poesi; men har en sparsom Brug heraf end sin Nytte,

* Derimod finder man i Bisskop Daugaards »Udtog af den bibelske Historie«, f. Ex. følgende Ord Pag. 62: »David lod da Bathseba hente til sig og bedrev Hoer med hende«. Det er nu den djærvt-naive Methode. Hvorledes forklare Forældre eller Lærere dette for 5—6 Aars gamle Børn, der komme og spørge om Betydningen? — I nogen Modsætning hertil staaer den berømte Prædikant i Liverpool, James Martineau, der i en Prædiken om „the Bible and the child“ fraraadede at lade Børn læse det gamle Testamente formedelst de »utugtige« Ting, som deri forekomme. Imod et varsomt Udtog havde han Intet at indvende.

saa er det vist, at en rigelig Anvendelse deraf gjør Barnets Indbildningskraft nervøs og usund og tjener til at udslukke al Oprindelighed eller Originalitet. I Læsebøger for Børn og i Børneliteraturen, der har begyndt at voxe saa frodig, lægger man saa megen Vægt paa at underholde Børn og tilfredsstille deres Phantasi, at man staaer i stor Fare for at gjøre dem phantastiske og svække deres Evne til at tage kraftig fat paa Livet*. Vor Tid

* I Junchs, Røginds og Warburgs danske Læsebog finder man Spøgelsehistorier saa og »Folkesagn« ɔ: ei blot historiske eller saadanne, hvori Folkets poetiske Følelse har udtrykt sig, men ganske ligefrem Overtro, Fortællinger om Hexe, Trolde, Folk, der kunne Meer end deres Fadervor osv. Man har fundet, at denne Slags Læsning ikke er Morskab nok for Børn, og naar de komme fra Skole, skulle de derfor læse videre i Børneliteraturen. Det hænder sig undertiden, at Forfatterne af denne Literatur blive lidt barnagtige eller pjattede; til andre Tider give de meget vakkre og fornuftige Skildringer og blande dem saa pludselig med Urimeligheder. Endog Fru Bojesen, der begyndte et periodisk Skrift, »Underholdning for Børn«, for at beskrive den store Udstilling, har deri optaget Fortællingen om Robin Hood, der allerede har været trykt for ikke lang Tid siden paa Steens Forlag som Børnelæsning. I denne Fortælling om den »gjæve Stimand« synes man ganske at have tabt de moralske Hensyn af Sigte. Børnene skulle blot interesseres for Røverlivet, for Plyndringer under den friske, grønne Skov, hvorhos den poetiske Friskhed, som findes i Walter Scotts Afbenyttelse af Robin Hood Sagnet, næsten ganske mangler. Man kunde dog vistnok paa bedre Maade gjøre Børn bekjendte med mangige Gjerninger og freidigt Liv i Naturen, og det tør nok siges, at ved udvalgte Stykker af den her beskrevne Læsning skal det kunne lykkes at gjøre hvilketsomhelst Barn ør i Hovedet.

gjør ikke Fordringer til Sværmeri; den har ikke sit poetiske Indhold i vidunderlige Begivenheder, men i Aandens og Characterens Høihed, i Videnskabens vidunderlig store og vidunderlig simple Resultater, i Menneskelivets arbeidsomme, stille Lykke, beskyttet af undertvungne Naturkræfter. Den har arvet en overordenlig Mængde forskjellige Anskuelser, Stemninger og Følelser, utallige religiøse, nationale, politiske og sociale Sympathier og Antipathier; at lade disse blive beherskede af et sundt og kraftigt Sind, blive anviste deres relative Værd i Henhold til Tidens Hovedformaal, det Humanes Herredømme, synes at være en værdig Opgave for dem, der forberede de opvoxende Slægter, og hertil turde Ellis's Methode visnok egne sig vel. Den kan, som alt paaviist, føies til enhversomhelst Skole, og Ellis har til dette Øiemed skrevet nogle Bøger, som jeg har det Haab, at kyndige Folk her hjemme ville tage sig af, saa at de kunne blive oversatte eller omarbeidede efter vore Forhold, til Brug saavel for Lærere som for Forældre.

III.

Mr. Nash.

De Angrendes Hjem.

Der er Fængsler nok i London, og de ere tildeels indrettede „efter Nutidens Krav“ og de nyeste og bedste Principer. I nogle af dem, navnlig Pentonville, hersker Eensomheds- og Taushedssystemet — som man dog i den senere Tid har troet at burde formilde betydelig — i andre, saasom i Milbank-Fængslet, arbeide Fangerne sammen, men i Taushed, atter i andre, „City-Fængslerne“, kunne de baade arbeide og tale sammen. Det største af disse Fængsler er Milbank, der bedækker 32 Tønder Land ved Themsen mellem Westminster- og Vauxhall-Bridge, rummer 1500 Fanger og aarlig transporterer 4 til 5000. I Fængslerne blive Forbryderne underviste og lære et Haandværk, og de anspores til god Opførsel ved Haabet om, at man med Hensyn hertil vil bestemme deres Fremtid. Staten siger, at Resultaterne i det Hele ere tilfredsstillende; men deels er det noget tvivlsomt, deels koster hver Fange omtrent 1000 Rbd. i vore Penge om Aaret, og endelig er man kun istand til at gjøre saare Lidet for dem, man ifølge Dom kun kan tvinge til Lærdom og Bedring i faa Uger eller Maaneder, endsige for dem, man slet ikke kan faae fat i. Og da nu i London mange tusinde Mennesker af begge Kjøn og enhver Alder

leve i Strid med Samfundet og dets Begreber om Eien-
domsret, og da Politiet kan forfølge og tugte dem, men ikke forbedre dem, har man tænkt paa andre Midler.

For et Par Aar siden besluttede en Mr. Watson Forening med nogle Venner at stifte en Tyveskole, det vil sige en saadan, hvor Tyvene skulde lære ikke at stjæle. Gjennem Politiet indbød de alle mistænkelige Personer til en meeting og fremlagde Planen til deres Forbedring og lykkeligere Stilling i Samfundet. Majoriteten optog denne Plan med stort Bifald; men da man gik bort fra Mødet, brød Politiet det givne Leide ved at arrestere et Par Forbrydere, som det længe forgjæves havde efterspored. Nu tabte Tyvene Tilliden til de ærlige Folks Moralitet. Desuagtet lykkedes det dog senere med mange Anstrængelser at faae et mindre Møde istand, og Følgen var, at netop et Antal af 20 unge Tyve, overgave sig til Selskabet, der fik den nødvendige Pengeunderstøttelse af Politiet til at føde, klæde og logere dem. Det var frygtelige Skolebørn, meget slemme Dannelses-Anstalts-Elever; de vare opsætsige, skjændtes og sloges, stjal fra Nabolaget osv. Selskabet paastaaer, at det gik fremad; men efter to Maaneders Forløb trak Politiet sin Haand tilbage, og Skolen blev lukket. Forsøget var imidlertid gjort efter en rigtig Plan. Skal man redde de unge Vagabonder og Forbrydere, som endnu staae til at redde, saaledes lidt efter lidt opløse Forbrydelsens faste Stol

saa ere hine velgjørende Anstalter, vi have seet ved ragged-schools, ikke tilstrækkelige; man maa til Skole, Nattely og Brød føie et fuldstændigt Hjem og holde „Eleverne“ borte fra slet Selskab. Dog til at udføre dette hører der ikke blot god Villie og Penge, men en usædvanlig Personlighed. Medens Politiet og Selskabet gjorde deres mislykkede Forsøg, var allerede en saadan usædvanlig Mand ved Værket, ubekjendt og overseet dybt nede i Londons Elendighed.

En Handelsbetjent, Charles Nash, var kommen fra Bristol til London, og da han i hiin By havde givet Underviisning i en Søndagsskole, anvendte han sin Søndag paa lignende Maade i London. Ved en saadan Leilighed hørte han engang, at der var Mangel paa Lærere til de ragged-schools, man oprettede i 1842, og tilbød sig. Men efter den første Time var hans Mod falden saa dybt, at han tog Afsked for aldrig at komme igjen, og kun paa de andre Læreres indstændige Bønner lod han sig formaae til at prøve en Maaned. Efter denne Tids Forløb havde han fattet en saadan Kjærlighed til denne Virksomhed, at han opgav sin Næringsvei og indtraadte som Discipel i British and foreign school Society's Normalskole, d. v. s.: lod sig gjøre til Seminarist — hvis dette Ord ikke er altfor uheldigt til at betegne en engelsk Lærer. I Begyndelsen af 1848 fik han Ansættelse som Bestyrer af en ragged-school (Dag-Af-

delingen) i Westminster, naturligviis med en høist tarvelig Løn, og anvendte nu sin hele Tid deels til 5 Timers daglig Underviisning, deels til at besøge de fattige Forældre og samle Børn til Skolen. Der var ingen Anstalter til Nattely, Spise eller Beklædning, saa at Skolens Virksomhed var meget ufuldstændig, og kun undtagelsesviis kunde man gjøre Anstalter for de forladte Børn, som Nash opsamlede.

Da han boede i City, maatte han hver Morgen paa sin Vei til Skolen gaae igjennem Strand og indlod sig da i Samtale med de Vagabonder, han traf paa. Engang fandt han en Knøs (lad) i en saa elendig Tilstand, at den overgaaer al Beskrivelse. Det var en Typ. Han tog ham med sig til Skolen, fik ham renset, gav ham andre Klæder og skaffede ham Huusly. Snart havde han to Andre, der ligesom den Forrige vare overvældede af det vagabonderende Livs Ulykkalighed og ønskede ved egen Anstrængelse at reddes derfra, naar de blot kunde finde en hjælpsom Haand; efter et Par Ugers Forløb kom endnu tre Andre til. Børnene i Pjalteskolen vidste, at disse Sex bleve fødte, klædte og logerede paa deres fattige Lærers Regning, og de bragte hver Morgen endeel af deres Frokost, nægtede sig at stille deres egen Sult for at bidrage til at mætte Hine. Børnene i en anden ragged-school hørte om Sagen og samlede en Sum — et Par Shilling — i halve Pennyer. Hændte

det sig, at et af Skolens Børn tjente en Penny eller ved overordenlig Leilighed fik en Halvpenny foræret af Forældrene til Frugt, blev denne Rigdom ufravigelig bragt til Skolen og henlagt paa et lille Brædt, som Børnene opsloge til at samle deres Gaver. Lærerne i Pjalteskolen gave ligeledes Bidrag, en Bager sendte daglig noget Brød, og et Medlem af City-Mission tilbød et Soveværelse i en Anstalt for Arbeidsmænd, som han havde oprettet. Men snart blev dette igjen taget fra Nash, han maatte leie Værelser til sine sex Myndlinge, og nu blev han tillige opsagt som Lærer, da Skolen meente, at han under sin Beskjæftigelse med hine Type — om hvis Forbedring man tvivlede — ikke kunde passe sine Pligter i Skolen.

Saa gik Nash fra Huus til Huus og betlede. Han var nu ikke istand til at skaffe sine sex Forbrydere et ordenligt Hjem, men maatte leie Plads til dem i et af de fattigste Huse. Her bleve alle Vagabonder modtagne uden Forskjel, og for at sikkre sine Myndlinge mod slet Sel, skab forlod han sit eget Hjem, Kone og Børn, og sov i hiint Huus. Saaledes holdt han ud et Aar; Biskoppen af Durham sendte ham imidlertid 15 £ St., Earlen af Shaftesbury tilstod ham ogsaa nogen Understøttelse og gav navnlig Bidrag til, at nogle af de unge Mennesker kunde blive sendte over Havet, men vilde dog først see, om Sagen virkelig var god. Efter nogen Tids Forløb

overbeviste han sig om den mærkværdige Forandring, som Nash var istand til at bringe tilveie; Efterretningerne om de Bortsendtes Opførsel hiinsides Oceanet vidnede tilstrækkelig derom. Han tog sig nu kraftig af Sagen, meetings bleve holdte, et Selskab sammentraadte for at opretholde Anstalten, og iaar har den ved frivillige Bidrag en Indtægt af 1000 £ St. og rummer for Øieblikket 93 „angrende Forbrydere.“ *

Bygningen er Nr. 9 Great Smithstreet Westminster. Gjennem en Laage i et Plankeværk kommer man ind paa en lille Gaardsplads, der omsluttes af et gammelt uregelmæssigt Huus. I Laagen er ingen Laas eller Nøgle, men kun en simpel Slaa: Enhver kan gaae bort, naarsomhelst han vil. Hvo der begjærer at optages i Anstalten, har lidt mere Vanskelighed, Slaaen maa skydes tilside indenfra, i dobbelt Betydning. Thi Nash forlanger et Beviis paa, at Angeren er oprigtig og Villien stærk, at man ikke kommer for at søge nogle Dages Livsophold, Klæder og Nattely. Han forlanger, at den Ankommende eller Hidbragte skal tilbringe fjorten Dage paa Vand og Brød. Der var, da jeg besøgte Anstalten, 8 paa denne Prøve; To og To havde et Værelse; men Dørene stode aabne, de kunde gaae, naar de vilde. Jeg troede kun at bemærke, at der var anvendt den Kløgt,

* Anstalten kaldes: A place of repentance eller the London colonial training institution and ragged dormitory.

at en Nysankommen bliver sat ind til En, der alt har udholdt ti, elleve Dage, osv. ɔ: at den, der begynder, bliver styrket og opmuntret af den, der alt er nær ved Enden. Til Underholdning havde de Levnetsbeskrivelser af Englands store Mænd, historiske og industrielle Værker, Reisebeskrivelser samt Biblen; at en anden alvorlig Underholdning, Samtaler med Mr. Nash og Underviisning af ham, ikke fattes dem, følger af sig selv. De Otte, jeg saae, vare paa 16—20 Aar; de vare blevne reenlig, men grovt og fattig klædte og saae baade forvildede og lidende ud. Jeg overlader til Læseren, selv at forestille sig, hvilket Indtryk det maa gjøre, at see saadanne unge Forbrydere selv hengive sig til Bod og Straf, holde ud med Frivillighed i fjorten Dage og Nætter. Dette Usædvanlige, ja næsten Forunderlige bliver forklarligt, naar man lægger Mærke til Den, som viser Besøgerne om i Anstalten: Mr. Nash. Det er en kraftig bygget Mand, med blondt Haar, røde Kinder, blaa, milde og kloge Øine. Men dette Milde i en Deel af Ansigtet bliver paa en særegen Maade modificeret ved noget overordenlig Mandigt, Djærvt og Strengt, noget Ubetvingeligt i de store brede Træk om Munden og Hagen og den høie Pande. Udtrykket i hans Ansigt svarer til hans Livs Gjerning: Kjærlighed og Omhu for Synderen, ubarmhjertig Vrede mod Synden. Den hele Personlighed har med al sin jevne Simpelhed noget saa Imponerende og tillige Ind-

tagende, Fortryllende, at man fuldstændig forstaaer, hvorledes det gik til, at i Begyndelsen af hans nuværende Virksomhed, da han havde de Sex at sørge for, men intet sikkert Hjem at byde dem, samlede de sig om Morgenen ved Dagens Frembrud udenfor hans Hjem og ventede, til han kom ud, for at følges med ham og være hos ham, medens Nabolaget, første Gang det saae disse Skikkelser, geraadede i Angst for Indbrud og Røveri.

Den, der i de fjorten Dage ikke opfører sig vel, maa enten forlade Anstalten eller begynde forfra, og i de faa Tilfælde, hvori der hidtil har været Spørgsmaal herom, har Vedkommende valgt det Sidste.

Naar Prøven er overstaaet, har Vedkommende Valget mellem de Haandværk, som drives i Anstalten; han kan blive Skomager, Skræder, Snedker og Bødker eller Bogtrykker. Disse Haandværk drives naturligviis ikke for at skaffe Penge tilveie, men for Underviisningens og Arbeidets Skyld; dog tilvirkes her de Klæder, Skotøi og endeel af de Redskaber, som Anstalten selv bruger, og man har leveret en lille Stiftelse for ulykkelige unge Fruentimmer (som senere vil blive omtalt) nogle Møbler og derfor erholdt Skjorter. Man er beskjæftiget fra Kl. 6 om Morgenen til 10 om Aftenen, nemlig fra 6—8 Reengjøring af Huset og Værkstederne, 8—8½ Bøn og Psalmesang, 8½—9 Frokost, 9—1 Arbeide i Værkstederne, der afbrydes med Legemsøvelser paa Gaardspladsen; Kl. 1

Middag og Hvile; 2—9 Underviisning i Læsning, Skrivning, Regning, Geographi, Historie, Sang samt Foredrag, Oplæsning af berømte Mænds Levnetsløb, imellem hvilke Beskjæftigelser dog er en Time (5—6) til Thee og Hvile. Kl. 9 er Aftensmaaltid, Aftenbøn, Psalmesang. Søndag ere alle Læretimerne af religiøst Indhold; om Aftenen Kl. 9—10 maa man fortælle Indholdet af den Prædiken, man har hørt om Formiddagen; den første Søndag i hver Maaned holdes et særligt Bedemøde for dem, der ere udvandrede fra Anstalten. — Naar de have været nogen Tid i denne, begynder en særegen Øvelse, out-door exercise: de sendes hver Dag en Time ud i Byen for at øve sig i at modstaae Fristelse og komme frivillig hjem. Men man har et vaagent Øie med dem, og den, der besøger et berygtet Huus eller indlader sig med en af sine gamle Kammerater, maa begynde Prøven forfra. Overhovedet hersker her den strengeste Disciplin. Hidsighed, Skjældsord, Brugen af Tyvesproget straffes efter Omstændighederne med en eller flere Dages ensomt Fængsel paa Vand og Brød, og naturligviis underkaste de sig selv Straffen, da alle Døre staae aabne. Man har havt Exempler paa, at de Domfældte have benyttet sig heraf og ere gaaede; men de ere vendte tilbage igjen med ydmyge Bønner, uagtet de vidste, at de nu maatte begynde Fjortendages-Prøven forfra. Mærkværdigt er det, i Anstaltens Protokoller at see Exempler paa, hvor-

længe det Onde gjør Modstand. Der var navnlig e Knøs paa 19 Aar, som havde været Tyv i 11 Aar; de Fængsler, hvor han Tid efter anden havde havt Op hold, havde han lært at læse og regne lidt, forresten va han aldeles forsømt og vild. To Gange maatte han ud staae Prøven, da han første Gang ikke havde opført si godt. Kort efter blev han for slet Opførsel udviist a Anstalten, vendte tilbage, bestod Prøven tredie Gang; maatt snart derefter underkaste sig Fængsel paa Vand og Brød fornyede desuagtet Bekjendtskaber udenfor Anstalten, o da man nu ikke vilde beholde ham længer, fik han efte lange Bønner Tilladelse til at gjøre Prøven fjerde Gang Da denne var overstaaet, gjorde han Bekjendelser, tilstod, at han hele Tiden havde gaaet under et falsk Navn og givet en falsk Beretning om sin tidligere Skjæbne og sine Forbrydelser. Fra nu af fik hans Sjæl Ro; han blev en dygtig Skomager og udvandrede til Nordamerika. De Fleste, der melde sig til Optagelse, afgive en falsk Beretning, tillægge sig selv flere og kjækkere Forbrydelser, end de have begaaet, og først lidt efter lidt gaae de ti fuldstændig og ydmyg Bekjendelse.

Det almindelige Præg, som hviler over Anstalten er dyb Alvor og Ro, hvad enten man kommer i Arbeids timerne eller ved Maaltidet, eller naar de om Aftene før Bønnen spadsere i Gaarden. De gaae ikke fornøied og samtalende som andre Arbeidere efter fuldbragt Dag

værk, men tause, hensunkne i dem selv. Vise de En en lille Tjeneste f. Ex. ved at gaae tilside, ved at bortrydde Noget og gjøre Plads eller ved at melde Mr. Nash Besøget, og man takker dem, saa takke de selv; de ere erkjendtlige for hvert venligt Ord. En saadan stille Sommeraften, ved Mr. Nash's Side, imellem disse Mennesker, imellem Omgivelser, der kun svare til den yderste Nødvendigheds Fordringer, henflytte En i Tanken til Traditionens store, opoffrende Tider, og naar man kommer ud fra Anstalten, har man i nogen Tid Vanskelighed ved at finde sig tilrette i det London, der bruser udenfor.

Mr. Nash beholder dem kun 12—18 Maaneder i Anstalten, saa blive de sendte over Havet; de vælge selv denne Landsflygtighed, i Erkjendelse af, at de kun paa denne Maade kunne fortsætte deres nye Levnet. Før Guldminernes Opdagelse bleve de sendte til Australien; nu gaae de i Almindelighed til de nordamerikanske Fristater eller Canada, hvor en Agent sørger for at skaffe dem i Tjeneste.

En Aften fortalte man mig, at der næste Dag skulde være en lille Høitidelighed i Anledning af, at fire af Beboerne havde „udlært", og man indbød mig til at overvære den.

Der var saa lidt Skuespil som vel muligt. Anstaltens Beboere kom ind lige fra Værkstederne i deres sædvanlige Dragt, dog med Undtagelse af de Fire, der vare

meget net, næsten elegant klædte. Den forandrede Klædedragt bidrog vel endeel til at give dem et forandret Udseende; men paafaldende var dette alligevel: en kyndig og kjærlig Gartner havde opsamlet nedtraadte, tilsmudsede falmede Blomster, fire vare nu reiste paa Stænglerne Liv og Sundhed var kommet tilbage.

Det tilstedeværende Publikum var kun lille; Saisonnen var forbi, Aristokratiet reist paa Landet, selv Lord Shaftesbury havde sendt Undskyldning. En fornemt udseende Mand — jeg hørte senere, at det var en rig Brygger, Mr. Wood — præsiderede og oplæste først nogle Breve fra tidligere Udvandrere. Nogle af disse havde hjemsendt Penge til Anstalten; En skrev til sin Søster, der var optagen i en kvindelig Redningsanstalt, for at bede hende komme over til sig og sendte hende sine Sparepenge med saa simple, smukke, kjærlige Formaninger, at man mindst skulde formode dette Brev skrevet af en forhenværende Tyv; Alle aflagde i usmykkede, hjertelige Ord deres Tak til Mr. Nash og de andre Velgjørere og meddeelte saadanne Erfaringer, som kunde tjene deres efterfølgende Kammerater til Nytte. Derpaa holdt Præsidenten en kort, kyndig, alvorlig Tale, gjentog de vigtigste Raad, man havde at give dem, anbefalede dem navnlig Flid og Opmærksomhed paa dem selv, at de maatte vogte sig for „smaa Synder“; thi de vidste jo af Erfaring, hvad disse førte til. Endelig opfordrede han den

til at bede hyppig; „thi for Den, der er ene i fremmed Land, er Bønnen et godt Selskab“.

Derefter fremtraadte en ung Geistlig, en Fængsels-Capellan ved Navn Edwards. Det blotte Syn af ham frembragte en behagelig, glad Fornemmelse, saa mandig, sund og god saae han ud. Hans Stemme var som Musik, ikke saa meget formedelst Klangen, som fordi den lød som den gode, freidige Samvittigheds og inderlige Kjærligheds Røst. Det vil være frugtesløst at forsøge at gjengive hans simple, alvorlige, mandige Tale, kun skal jeg for at characterisere ham bemærke, at skjøndt han var en gammel Bekjendt af de Fleste fra Fængslet, opgav han dog hele den kunstlede Sammenstilling, som en sædvanlig Prædikant kunde have draget, og nøiedes med at berøre det gamle Bekjendtskab som Grund til, at han nu talte til dem for at ønske dem Lykke og Vedholdenhed og for at opfordre dem til under ingen Omstændigheder at forsage. — En Mr. Fortescue var mere henreven af sine personlige Følelser, og i en Tale, han holdt om Kundskabens Magt, yttrede hans hjertelige Medfølelse for de Udvandrende og hans Kjærlighed til Anstalten sig stærkere, end sædvanlig skeer blandt Engelskmænd; han var rigtignok langtfra at blive til nogen Taareperse, men det faldt ham vanskeligt at rive sig løs, han gik nærmere og nærmere til dem, som om han vilde omfavne og kysse dem Alle, og, i Sandhed! saadan var Stemningen, i den Grad

syntes den skjønneste menneskelige Broderlighed her at herske, saa hellig var dette Steds Gjerning, Strid og Seir, at idetmindste jeg skulde have fundet det naturligt, om man end strax efter vilde have indseet, at det var en Feil.

Man sang de Ord af Parablen om den forlorne Søn: „Jeg vil reise mig og gaae hjem til min Fader og sige: Fader, jeg har syndet imod Gud og imod Dig“, hvorefter den Geistlige bad dem sige Fadervor. Alle faldt paa Knæ og bade i Taushed. Ved dette Knæfald var imidlertid Sandsynligheden for, at Alle virkelig følte Andagt, og at de Fleste tillige følte Trang til at kaste sig ned i den dybeste Ydmyghed. — Da Bønnen var forbi, gik alle de Fremmede hen og gave Udvandrerne Haanden.

Hermed var Høitideligheden forbi. Mr. Nash, der i Taushed havde behersket det Hele, bød med sin alvorlige, næsten strenge Stemme: Go to your work! (Gaaer til Eders Arbeide) — strengt og rastløst drives de frem ligesom af selve Angeren.

Endnu skal jeg blot tilføie, at ved hele Ceremonien faldt ikke en eneste salvelsesfuld Ytring; Bekjendere af enhver Tro, blot de troede paa en Gud, kunde have gjentaget ethvert Ord. Dette er Noget, som Mr. Nash myndig har gjennemført.

De fire Bortdragendes Udseende gjorde mig meget nysgjerrig efter at erfare, om de virkelig havde været

Forbrydere eller blot fattige unge Mennesker, som man med Lethed havde frelst. Mr. Nash tillod mig at see Protocollerne, hvori Beboernes første Bekjendelser ere opskrevne med tilføiede Rettelser, nemlig Oplysninger andetstedsfra og senere Vedgaaelser. Den Ene var tyve Aar gammel, født i Brompton (i det vestlige London); hans Moder, der var Enke, efterlod en betydelig Sum, og for at kunne bemægtige sig denne, sendte hans Søskende ham til et workhouse. Paa den Tid pleiede man i Arbeidshusene at sende de forældreløse Børn til en privat Anstalt, der blev bestyret af en Mr. Drouet; men denne Drouet tragtede kun efter at skaffe sig Pengefordeel. Det gik saavidt, at han under Choleraen gjemte de døde Drenge i nogen Tid og begravede 4 à 5 i een Kiste, medens han satte en Kiste for hver paa Regning. Nogle af Drengene, der lede af Sult, stjal en Nat hans Sølvtøi, brøde ud, pantsatte det til en Guldsmed og vendte ubemærkede tilbage igjen, saa at Mistanken aldrig faldt paa dem. En anden Nat gik de ind til ham, kneblede og bandt ham; næste Morgen lod han alle Drengene pidske, da han ikke kunde opdage de Skyldige. Den her omhandlede Dreng brød ud med en Kammerat, stjal Sølvtøi i et Nabohuus, blev greben, men ikke overbeviist, indsat i et workhouse og derpaa sat i Lære hos en Skræder. To Gange stak han Ild paa Skræderens Huus; anden Gang stjal han tillige Kassen og løb bort. Han

begyndte nu det rette Tyveliv; blev engang forfulgt a Politiet, faldt ned i en Hule, hvorfra han senere sla ud, og som han derpaa med nogle Kammerater benyttede som Tilflugtssted. Han antog, at han i sit hele Li havde stjaalet for 1000 £ St.; den høieste Sum, han havde stjaalet, paa engang, var 80 £ St. En Fængselspræst havde bevæget ham til at opsøge Mr. Nash. — En Anden, af samme Alder og ligeledes Skræder, et meget smukt Menneske, var Søn af en Katholik, gik i Skole (i London), indtil han var 13 Aar, men pleiede at skulke hele Maaneder. Hans Opdragelse blev fuldendt ved Besøg i penny-gaffs* og ved det Selskab, han der traf. Han levede med et Fruentimmer og blev især ved hende bragt til at stjæle; hans Profession i denne Retning var Lommetyveriet. Han havde været 13 Gange i Fængsel og domfældt to Gange. Kjed af dette Liv havde han selv opsøgt Anstalten. — Den Tredie var henved 40 Aar, opdraget i Canterbury af en gudfrygtig Moder, underviist i en meget religiøs Skole; havde været i Bagerlære, var løbet bort, sunket i Elendighed, blevel Tyv og derpaa Soldat, var atter blevet Tyv, og efter at have været fængslet og straffet og forgjæves søgt at komme i en ærlig Vei, havde han udmattet overgivet sig til Mr. Nash. — Den Fjerde, 21 Aar gammel, var fre

---

* See forrige Bind, 3die Hefte, Pag. 215.

Bristol og havde ligeledes faaet en religiøs Opdragelse; Forældrene vare døde, da han var otte Aar, andre skikkelige Folk toge sig af ham og satte ham i Steenhuggerlære, men slet Selskab fordærvede ham; han var bleven domfældt tre Gange, og sidste Gang, da han udstod sin Straf i Bridewell-Fængslet, hørte han om Mr. Nash og begav sig til ham.

Tilstede ved Høitideligheden og en halv Times Tid efter var en bleg Mand med guult Haar og rødligt Skjæg, omtrent 35 Aar, meget blid og høflig, næsten ydmyg i sin Adfærd. Han vilde samme Dag begive sig til det østlige London i Nærheden af Whitechapel og der aabne en Anstalt lig denne. Den skulde hedde The home in the East (Hjemmet i Østen). Han havde leiet en Bygning; men endnu havde han hverken Penge eller Forbrydere; dog tvivlede han ikke om, at begge Dele jo vilde komme. Man kan naturligviis ikke have en Mening om et saadant Foretagende og hverken anføre det som Beviis paa den Begeistring, Mr. Nash vækker, ei heller derpaa begrunde den Formodning, at rige Folks beredvillige Bælddædighed fremkalder Haandværkere i et Fag, der er en Kunst, ja en Opgave for ligesom en Skabning af Geniet. Men interessant vil det være at see, om Nash's Kunst kan efterlignes.

Jødiske Sagn.

1.

Rabbi Meirs Hustru.

Den berømte Lærer Rabbi Meir sad engang he Sabbathen i Synagogen og underviste Folket. Me medens han var fraværende, døde hans to Sønner, de begge vare af usædvanlig Skjønhed og saare kyndige Loven. Hans Hustru bar dem ind i Sovekamre lagde dem paa hendes Ægteseng og dækkede et hvi Klæde over Ligene. Henad Aften kom Rabbi Meir hjen

„Hvor ere mine Sønner?“ spurgte han, „at j kan give dem Velsignelsen.“

„De ere gaaede til Synagogen“, svarede ha Hustru.

„Jeg saae flere Gange efter dem, men opdag dem ikke“, sagde Rabbien.

Imidlertid bragte hans Hustru Bægeret med Vi han velsignede Vinen og Lyset og drak af Bægeret.

spurgte han igjen: „Hvor ere mine Sønner, at de kunne drikke af det indviede Bæger?“

„De ville ikke være langt borte“, sagde hans Hustru og bar Maden frem.

Han var glad og veltilmode, og da han havde sagt Bønnen efter Maaltidet, sagde hun til ham: „Rabbi, naar I tillader det, vil jeg gjøre Eder et Spørgsmaal.“

„Spørg kun, min Kjære“! sagde han.

„For nogle Dage siden gav en af vore Naboer mig nogle Ædelstene at gjemme.. Skal jeg give dem tilbage?“

„Og et saadant Spørgsmaal anseer min Hustru det nødvendigt at gjøre mig!“ raabte Rabbi Meir. „Hvorledes? Skulde Du vægre Dig eller blot være uvillig til at give Nogen hans Eiendom tilbage?“

„Nei“, svarede hun, „men alligevel ansaae jeg det for bedst, ikke at give dem tilbage, før Du var underrettet derom.“

Og hun førte ham op i Sovekamret, traadte hen til Sengen og tog det hvide Klæde bort fra Ligene.

„Ak, mine Sønner! mine Sønner!“ skreg Faderen, og han klagede og jamrede over den store Ulykke. Moderen vendte sig bort og græd bitterlig.

Endelig tog hun sin Ægtefælles Haand og sagde: Rabbi, har I ikke lært mig, ikke at være uvillig til at give betroet Eiendom tilbage? See, Herren har givet

dem, og han har taget dem. Lovet være Herrens Navn!"

"Lovet være Herrens Navn!" gjentog Rabbi Me... "Og lovet være hans Navn ogsaa for Din Skyld; ... der staaer skrevet: Hvo der fandt en dydig Kone, ... en større Skat end kostelige Perler. Hun aabner ... Mund med Viisdom, og paa hendes Tunge er venli... Lærdom."

2.

Rabbi Joschuah og Prindsessen.

Rabbi Joschuah, Søn af Chavanyah, hørte til d... Mænd, hvis Aand er skjønnere end deres Legeme. Ha... saae saa sort ud, at Folk sædvanlig kaldte ham Grov... smeden og satte Børnene i Skræk med hans Navn. Me... han besad Viisdom og Videnskab, og alle Folk elskede o... agtede ham, og Keiser Trajan var ham meget bevaage... Men da han en Dag var paa Slottet, spottede Keiseren... Datter over hans Hæslighed. "Rabbi", sagde hu... "hvor kan det dog være, at saa høi Viisdom er gjemt ... et saa hæsligt Kar?" Joschuah svarede hende med ... Spørgsmaal og bad hende sige, i hvilke Kar hend... Faders Viin blev opbevaret. — "Ei, i hvilke andre K... vel end i Leerkar!" raabte hun. — "O!" svarede Rab... Joschuah, "saadan gjøre jo de simpleste Folk! Keiseren... Viin burde dog opbevares i bedre Kar." — Prindsess...

troede, at han havde meent det alvorlig og villet give hende et klogt Raad, og hun befalede, at en Mængde Viin skulde gydes af Leerkar i Sølv- og Guldfade. Men kort efter, da hun smagte Vinen, fandt hun den doven og suur. — „Joschuah!“ sagde hun til ham, „det var et smukt Raad, Du gav mig! Veed Du, Vinen er bleven fordærvet i Sølv- og Guldkarrene!“ — „Saa har Du lært“, svarede Rabbien, „at den bliver bedst opbevaret i simple Kar. Saaledes er det ogsaa med Viisdommen.“

„Da veed jeg dog“, raabte Prindsessen, „at flere Mænd have været smukke og alligevel vise!“

„Ja, men høist sandsynlig vilde de have været endnu visere, hvis de havde været mindre smukke.“

Med hvilket Svar Rabbien vilde antyde, at Skjønhed sædvanligviis er ledsaget af Forfængelighed, og denne fører, som vi vide, ikke til Viisdom.

3.

En græsk Philosoph og en Rabbi.

„Eders Gud kalder sig i sin Bog en skinsyg Gud, som ikke vil taale andre Guder ved Siden af sig, og ved alle Leiligheder tilkjendegiver han sin Afsky for Flerguderiet. Hvorledes kan det være, at han truer Tilbederne af de falske Guder meire og synes at hade dem mere end selve de falske Guder?“ Saaledes spurgte en atheniensisk Philosoph en jødisk Rabbi.

Rabbien svarede: „En Konge havde en uduelig Søn der blandt andre Spilopper og Ondskaber ogsaa faldt paa at give sine Hunde sin Faders Navn og Titler. Skulde Faderen nu straffe Sønnen eller Hundene?“

„Ja, det er godt nok!“ raabte Philosophen; „men naar Eders Gud tilintetgjorde Guderne, saa bortttog han jo Foranledningen til den falske Gudsdyrkelse.“

„Skulde han, fordi de Narre tilbede Solguden, ødelægge Solen? Eller slukke Ilden, udtørre Havet, borttage Luften og hvad Andet de falde paa at gjøre til Guder? Skulde han for de Enfoldiges Skyld tilintetgjøre sine Værker og de vise Naturlove? Sæden vorer af Jorden, om end den, som saaede den, har stjaalet den. Men den menneskelige Udsæd vorer ogsaa ifølge uforanderlige Love, og Følgerne af hver Gjerning komme saa sikkert, som det grønne Blad kommer af Sædekornet, der blev begravet i Jorden.“

4.

Rabbi Jochanni fortalte sine Disciple: „Da Ægypterne druknede i det røde Hav, vilde Englene istemme en Lovsang. Men Herren sagde til dem: Hvorledes Mine Værker gaae tilgrunde, og I ville synge?“

5.

Maimonides.

Maimonides siger, at der er otte Trin eller Grader i Velgjørenheden.

Den første og laveste er den at gjøre vel ugjerne ler uwillig.

Den anden er at gjøre vel, gjerne, men ikke i Forold til den Trang, hvorunder den Nødlidende sukker.

Den tredie er at give villig og rigelig, men først aar vi blive anmodede.

Den fjerde er at give, endog uopfordret, men selv række den Fattige Gaven, saa at maaskee en piinlig Følelse af Ydmygelse og Skam vækkes hos ham.

Den femte er at gjøre vel saaledes, at den Fattige jender sin Velgjører, men ikke sees at modtage Gaven, er f. Ex. er henlagt paa et skjult Sted.

Den sjette er, at Giveren vel kjender Modtageren, nen holder sig ubekjendt.

Den syvende er, at hverken Giveren eller Modtageren er kjendt. Saaledes gjorde Forfædrene det, medens Templet stod. Der var et Kammer, kaldet Taushedens Kammer, og her nedlagde de Fromme usete deres Gaver, og herfra modtog i dybeste Hemmelighedsfuldhed e fattige agtværdige Familier Hjælp.

Men den ottende og meest fortjenstfulde Maade at ve Velgjørenhed paa er at give i Forveien, at forhindre Armod, at lade sin Broder lære et agtværdigt Haandværk eller bringe ham i en Virksomhed, hvor han selvstændig kan erhverve sit Brød og ikke behøver at udrække sin Haand for at modtage Almisse. (Fortsættes.)

Om Frimureriets Betydning i vo Dage,

navnlig med Hensyn til Danmark.

Indledning.

Det er bekjendt at Frimureriet til sine Tider har spil en ikke ubetydelig Rolle, navnlig siden det fra Mid af det forrige Aarhundrede erholdt en større Udbre Som en eiendommelig og ved sin dybe Hemmelighedsfuld tiltrækkende Fremtoning har det ogsaa maattet vække videlystne Gemyts Opmærksomhed. Jeg erindrer, at tilfældigen allerede i min første Barndomsalder sysselsa mig, da jeg kom meget i det store Schimmelmanske Hu i Hamborg, der forenede i eet Lokale syv forskjel Loger, og at vi Børn legede i de barokt udpyntede S under blaae, grønne og røde Baldachiner, imellem my riøse Figurer og Forsiringer. Jeg mindes endog i sam Alder, omtrent 1808, at have overværet en stor a napoleonsk Brødreforsamling i St. Georg, hvor et Ba som Fribedens Genius, skulde fremstilles eller løftes

over Mængden, som her begeistredes imod det Volds-herredømme, der med Napoleons tiltagende Magt udstrakte sig til Elben. Her fyredes med Frimureriets Krudt og Kanoner under Kaarders og Dolkes Klirren, uden at dog nogen mandhaftig Daad deraf, saa vidt jeg veed, er fremgaaet. Jeg erindrer i Sommeren 1814, da de forskjellige høiere Grader med deres selvindbildte Viisdom, Rosenkreuzere, asiatiske og afrikanske Brødre o. s. v. havde været Gjenstand for et ivrigt, skjøndt fortvarigt Studium, at have taget Deel i deslige Forskninger med en forlængst afdød ældre Studerende, der af hans til det Mysteriøse heldende Sind hendroges til disse Adeptkredse. Det kan være, at et tidligt Bekjendtskab med Feßlers Skrifter, som allerede i 1810 og 1811 faldt mig i Hænderne, specielt havde vakt min Opmærksomhed for Gjenstande, der ellers ligge Barndommen saa fjern. Af og til fortsatte jeg Studiet, indtil jeg omsider omtrent i 1820 og 1821 troede at være kommet til faste Resultater og tabte Interessen for det, der syntes mig at være saa blottet for reelt Indhold, saa udartet og jævnlig endog skammelig misbrugt.

Selv ikke de livlige Samtaler, hvilke den Mand, der dengang som Generalstormester dirigerede de danske og tydske Loger i Landet, Landgreve Carl af Hessen, værdigede mig i Vinteren 1821—22, da jeg paa en Tilbagereise fra Udlandet opholdt mig en kort Tid i Slesvig, kunde gjenopvække den engang tabte Interesse, endskjøndt den alderstegne Fyrste søgte at overbevise, eller i alt Fald forsikkrede mig om, at den magiske Nøgle til Viisdommens rigtige Fylde og den talismaniske Magt over Aande-

[illegible] at finde og af ham var funden ad [illegible] og Mysteriernes Vei. Jeg holdt fast [illegible] at baade den sociale Nytte og In[illegible] aandelige Magt og Visdom, selv i de høiere [illegible] — maaskee med Undtagelse af snevre [illegible] Logebrødrene ere ligesaa utilgængelige [illegible] — være udartede til Ordkram, Floskler og [illegible], hvis Indhold i alt Fald ikke [illegible] Orden og Vei, men ufeilbarlig maatte [illegible] paa Afvei, ja endog kunde friste det til [illegible] Trylleknebse, i hvilke Indbildningens [illegible] med dæmonisk Realitet.

Jeg [illegible] Selskabet, der gjerne vil tituleres [illegible] eller clerikalsk Ordensnavn, med sine My[illegible] i sin egen Dunkelhed, og naar jeg alligevel [illegible] af et eller andet fremtonende Ma[illegible] dog kun flygtig og uden at ændse det. [illegible] var en alvorlig Opmærksomhed værd. [illegible] jeg i 1826 gjorde den vakkre Oldings [illegible], hvis Skrifter og Bestræbelser [illegible] Anerkjendelse ti Aar tidligere. Jeg [illegible] at det Humanitetsideal, der hos ham [illegible] intellectuelle Anskuelser og ved histo[illegible] i hans Gemyt; men jeg be[illegible] den Overbeviisning, at Resultatet, der [illegible] Forskningens Vei kunde opnaaes [illegible] forsaavidt denne Vei adskilte [illegible] for alle Sandhedselskere i [illegible] være saare ringe.

[illegible] end tredive Aars Forløb

finder Anledning til at gjøre Frimureriet til Gjenstand for Betragtninger, ja endog skriver om det, saa trænger dette visselig til en motiverende Forklaring.

Jeg forudskikker den Bemærkning, at jeg ikke er optaget i dette Selskab. Som accepted mason, hvilket Ord nærmest betyder Gildebroder, sværger man en Ed, og jeg kan ikke fatte, hvorledes saa mange, ellers hæderlige Mænd, der have kunnet overtale sig til at forbinde sig ved en høitidelig Ed til noget dem aldeles Ubekjendt, dog have kunnet forene det med Pligt og Samvittighed, i Skrifter at omtale Forhold, til hvis absolute Hemmeligholdelse de ved en saadan Ed havde forpligtet sig. Det er vel dermed som med den Ed, en Deel af vore ældre Forfatningsforfattere og -Forsægtere i sin Tid have aflagt til den absolute Arvekonge. De meente, at et eneste non-ens kunde løse dem fra en Ed til det, de ansaae for non-sens, hvori de dog mærkeligen toge feil. Jeg har stedse erkjendt det for at være en beroligende Omstændighed, hvad mig selv angaaer, at den saa velbegrundede Stræben efter større borgerlig Frihed og Sikkerhed, Fremskridt og Reform, hos mig ikke stod i Modstrid med saa høitidelig paalagte Forpligtelser, der hos mig visselig stærkest maatte fremlyse i Øieblikke, da den eenevældige Magt, saaledes som den tidligere bestod, aldeles blev afskaffet og Arvefølgen totalt blev forandret. Frygten for at binde sig ved en Ed til Noget, man ikke var istand til at overskue og bedømme i sit hele Omfang, overhovedet til noget Ubekjendt, vilde stedse have været tilstrækkelig til at afholde mig fra Indtrædelse i Frimurerselskabet, selv om jeg ikke havde følt en naturlig

Modbydelighed imod hemmelige Samfund overhovedet og imod en Virksomhed, der unddrog sig Dagens Lys. Jeg har forelagt mig det Spørgsmaal, om der var en stærk Fristelse til at lade sig optage, naar et saadant Løfte ikke blev fordret. Jeg maatte tilstaae, at der da kunde ligge en betydelig Bevæggrund i den større Lethed til at komme til grundigere Kundskab og dybere Indsigt i det, der alligevel havde beskjeftiget mig, og i den Mulighed, at gavne ad denne Vei. Jeg troer dog, at de Onder, der ledsage al hemmelig Fraterniseren, navnlig den Vigtighed, med hvilken Adepter og Epopter omgive sig, vilde have skræmmet mig fra Deeltagelse, selv om den fornuftige Frihed ikke følte sig saaret og krænket. Jeg troer, det vilde være bedre at følge Sokrates's Exempel, der undslog sig for at initieres, fordi man holdt Sandheden hemmelig. Det kunde alene være Haabet om at bidrage til en total Reform i Lysets Retning og derved bevirke noget Nyttigt for Samfundet, der skulde bevæge Mænd i denne Retning. Da nu saadanne Motiver i al Fald savnede Virkelighed, og da jeg stedse har følt mig fri for den Art af Nysgjerrighed, der ofte drager Gemytterne hen til det udvortes Mysteriøse og Hemmelige, saa havde jeg meget let ved at besvare den Opfordring, som Venner og Bekjendte jevnligen rettede til mig om at blive Medlem af et Samfund, der ydede Hjælp, Fremme og Fordele. Jeg kom endog undertiden i det Tilfælde, at turde yttre til saadanne Logebrødre, at jeg muligen kjendte mere til Frimureriet end de selv, og det kan gjerne være, at det Overlegenhedssmiil, med hvilket den Yttring for kort Tid siden af nogle Brødre blev optaget: at det maaskee nu kunde være nyttigt at give

Publikum nogen Underretning om Et og Andet, Frimureriet vedkommende, har bidraget noget til, at denne Afhandling blev skreven. Disse Logebrødre ansaae det for en Extravagans, at en Mand, der ikke selv var optaget, skulde kunne skrive Noget, der var læseværdigt og kunde være nyttigt, om det, der var saa aldeles unddraget hvert profant Øie.

Vistnok ligger Aarsagen og Grunden for denne lille foreløbige Afhandling langtfra ene i hiin udfordrende Omstændighed. Man vil let overbevise sig om, at der er mere reelle Grunde, hentede fra den Rolle, man overhovedet, og navnlig hos os, nu vil tildele Logevæsenet.

Hvad nu den føromtalte Ed angaaer, der allerede synes tilstrækkelig til at skræmme det retsindige Gemyt, som ikke tiltrækkes af Sammensværgelser, det være sig i Demagogiets, Karbonarismens og Revolutionens politiske Retning, eller i Religionens og Sandhedens Tjeneste — som aldeles ikke tilsteder Dolke, Hevn og Blod — saa er den drøi nok. Idet Lærlingen i de gamle engelske Loger sværger at ville paa alle Maader skjule Frimureriets Hemmeligheder og Mysterier, hverken at ville skrive, trykke, udskjære, male, ridse, mærke, farve, gravere dem, eller foraarsage, at det skeer af Andre, hverken paa bevægelige eller ubevægelige Gjenstande under Himlen, hvorved de kunde læses eller forstaaes, ei heller ved Charakterer og Bogstaver eller Skinnet deraf, hvorved man kunde komme efter den hemmelige Kunst ad ulovlig Vei — frasværger han sig hver Slags Reservation og Udflugter, og det under ingen ringere Straf end, at Halsen skal skjæres over, Tungen udrives med Roden og

begraves i Strandsandet ved Lavvande, i et Kabeltou Afstand fra Breddern, hvor Ebbe og Flod to Gan skyller over den i Døgnet. I andre Loger lyder Ede paa „ikke at ville forraade Hemmelighederne skriftlig elle mundlig, med Miner og Gebærder eller med Billeder, hverken at tegne, male, skrive og gravere dem paa Træ, Papir, Jern, Kobber eller paa noget andet Material, under Straf af at ansees for uærlig, at udstødes med Skam af Forsamlingen og at hjemfalde til Frimurer-Lovens Strenghed, nemlig at Halsen skjæres over, Hjertet sønderslides, Tungen rives ud af Halsen, brændes og Asken strøes for Vinden for at tjene som advarende Exempel for alle falske og meenederske Brødre".

I nogle Kredse lover Neophyten at ville offre hver Forræder til Hirams Maner og selv at ville lide den skrækkeligste Død, naar han ikke efterkommer sine Forpligtelser, saaledes at Øinene udbrændes med gloende Jern Legemet gives som Aadsel til Rovfuglene og hans Navn bliver en Forbandelse for alle Enkens Børn paa den hel Jord.

Jeg kunde anføre flere saadanne Mønstereder, de bære samme gruelige Præg. Om man end vil sige, at d kun ere traditionelle Formularer fra en ældre Tid, o at de i de eklektiske Loger ere forandrede til et Haand slag, givet af en redelig Mand, og hist og her, navnli ogsaa hos os, betydelig formildede*, saa maa man dog ti

* Anm. Jeg anfører som Ex. den skotske Mestergrad fo Andreasridder, hvor Taushedsløftet kun ledsages af Imprec tionen „ikke at ville see det hellige Land i Østen, hvor det o høiede Lys og den fuldkomne Retfærdighed hersker." Efter

skue, at der gaaer en Terrorismens Aand igjennem de Former, Ord og Ceremonier, som dette Samfund har tilegnet sig, der vidner om, at det ikke altid har været overfladiske Verdensmennesker, fra hvilke Udartningen er kommet, at der i alt Fald herskede en stor indbyrdes Mistillid, at Frygten skulde afgive den stærkeste Sikkerhed, og at der overhovedet ikke kan være Tale om et religiøst Formaal, om en christelig Aand, hvor Alt aander Rædsel og Hevn. I Særdeleshed maa man forundres over, at det i Danmark gjeldende System har vedligeholdt nogle lignende Eder, til hvilke der, i vore før saa fredelige Forhold, savnedes al Anledning, imedens man dog i Hamborg nøiedes med et Æresord.

Man maa tillige betænke, at det ikke er Lærlingen alene, der en for alle Gange aflægger slig Ed eller paakalder en saadan Forbandelse, men at disse Eder jevnligen gjentage sig i de høiere Grader, og at de ere saa dybt sammenvævede

---

saadan Formildelse skulde man ikke vente, at den store Ed, der aflægges for Kapitlet af Provincialen, som skal optages, i Imprecationen indeholder Følgende: »Skulde jeg bryde mit Løfte, saa vil jeg sluttes fast paa et frit og ensomt Sted, Aarer skulle aabnes paa Halsen, Armen og Fødderne, for at Blodet langsomt kan dryppe ud, indtil Sjelen skilles fra Legemet; for at forøge Kvalen vil jeg tage Næring, der dagligen formindskes og der bevirker en grusom nagende Sult, indtil Tæring og Afkræftelse bringer Aanden til at vige; derpaa skal Legemet forbrændes til Aske og denne strøes i Luften og Legemet altsaa undvære ærlig Begravelse, da ingen Pinsel og Død kan være grusom nok til at straffe en falsk Ed imod de høiere Foresatte.« Indblandinger af Christendommen maae forøge Indtrykket af en saadan Vanhelligelse. Dette gjelder ogsaa om Eden i den store Landesloge i Berlin.

med Frimureriets hele Væsen, at endog de Tegn, ved hvilke de give sig tilkjende, tildeels ere laante fra de Straffe, til hvilke de hentyde. Dog man jeg tilføie, at det ældre Frimureri ikke synes at have kjendt disse ukristelige, gudsbespottelige Eder, og at de vidne om den Tid da det allerede var udartet. Vistnok er det ikke saa strengt meent i vore Tider. Frimureriet traadte allerede for meer end hundrede Aar siden op i offenlige Processioner og Ceremonier og bar sine Emblemer og Faner til Skue. Mange Brødre have udgivet Bøger, der afhandle Ordenens Historie og Væsen, og det kunde ikke undgaaes, at de kom til Profanes Kundskab. Vi have endog hos os for kort Tid siden seet en skotsk Logemester udstille sig smykket med sine Emblemer og Baand og at bære sin Værdighed til Skue for Publikum. Ja, det fortælles, at selve Edens Opfatning i Logen er noget casuistisk, og at man i det ved Generalstormesterens Nærværelse forherligede Møde i Slutningen af Januar dette Aar hørte det specielt forklare endog af en geistlig Mand: at Ordensløftet nok kunde holdes og ansees for helligt, fordi Det, man lovede, var fornuftigt og godt, men at Løfter, der ikke havde denne Charakteer, ikke kunde være bindende. Denne uheldige Yttring bekræfter den Anskuelse, at Frimureriet stundom er Protestantismens Jesuitisme.

Seer man nu hen til, at der er Systemer i Frimureriet og Affødninger af det, f. E. den strikte Observans, Illuminaterne i sin Tid, o. A., der ligesom de politiske Conspirationsselskaber fordre en blind og ubetinget Lydighed, endog imod ubekjendte Foresatte, og veed man, at der jevnligen bag de høiere Grader har staaet

er og Romantisker, der styrede Selskabet til lyssky mal, saa kan man ikke undres over, at Statsmagdertiden maatte finde det betænkeligt at tillade Friet og alle derhen hørende Forbindelser.

Naar Staten eller Regeringen giver sin Tilladelse til dets Bestaaen og Udbredelse paa den Betingelse, at dets nlinger og Embedsmænd, Forfatning og Virken o. s. v. ge aabenlyst for den, saa seer man let, at den Medder gives, enten er illusorisk og følgelig jesuitisk, eller at eligholdelsen ikke er væsenlig og constitutiv. Vi eet, at Regeringer afvexlende forbød og tilstedede reriet, at de jevnligen satte haarde Straffe paa det fulgte Medlemmerne til det Yderste, alt eftersom e eller anden Anskuelse af Sagen fremherskede. des see vi, at Joseph den Oplyste tilstedede det i ig, paa samme Tid som det strengt forbødes i antater, f. Ex. Baiern. Ja, for at gjøre Modsigelsen t see vi det tilladt i den ene Deel af Østerrig og t i den anden, i Nederlandene. Keiser Joseph sit aabne Brev af 12. Dec. 1785: „Det er mig, tilstede Frimureriet, nok at vide, at der dog er noget Godt ved det, at det har understøttet Fatmen og fremmet Videnskabelighed. Men da gen for Staten og den gode Orden kræver, sse Folk ikke uden Opsyn overlades til sig saa forlanger jeg, at de skulle gjøre Regner deres Møder, Embeder, Medlemmer, Grader og gheder. Saaledes kan dette Selskab, i hvilket der nge mig bekjendte retskafne Folk, blive nyttigt for t." Derimod siger Kaiser Franz i Forordning af

23 April 1801: „Da Erfaringen lærer, at hemmelige Selskaber og Broderskaber ere en Hovedkilde til skadelige Grundsætningers Udbredelse, til at undergrave Religion og Moral, antænde Partiaanden, forstyrre huuslig Ro og Lykke, saa forbydes de aldeles" o. s. v.

Kurfyrsten af Baiern siger (2den Marts 1785): „Da nu et saadant Selskab, især da det aldeles er udartet fra sin første Oprindelse, vækker Betænkelighed baade i geistlig og verdslig Henseende, bevirker Forvirring og Uorden, Mistillid i Folket, Factioner i Collegierne og andre skadelige Følger for Religion, Justits, Sædelighed og for den hele Stat, saa forbydes det aldeles." Hans Efterfølger Max Joseph stadfæster Forbudet," i den Overbeviisning, at hemmelige Selskaber let udarte til Skade for Almeenvellet, at de føre Statsborgerne paa Afvei og misbruge det gode Sindelag for at tilfredsstille Lidenskaberne hos ubekjendte, ofte skjendige Foresatte, og at de ere uforenelige med Statens Opsyn til Sædernes, Rolighedens og Sikkerhedens Vedligeholdelse." Lignende Forbud udkom i Hessen. Men vigtigst samt meest motiveret og gjennemtænkt var dog det preussiske Edikt af 20 Oct. 1798. Idet samme betingelsesviis tilsteder visse Loger og Systemer, nævnlig den af Frederik II. indrettede Moderloge „zu den drey Weltkugeln", den store Landsloge og Royal York de l'amitié og deres Filialer, forbyder den hver anden Loge, System og hemmeligt Samfund, nævnlig alle dem, der love Lydighed mod ubekjendte Foresatte, eller der af sine Medlemmer forlanger Taushed (!), og paabyder, at Eden udtrykkelig maa reservere Alt, hvad der har Hensyn til Staten, dens For-

fatning og Forvaltning, Religionstilstanden og hvad der kan have skadelig Indflydelse paa Sæderne, hvilken Reservation tildeels ogsaa er gaaet over i andre Logers Eder. Den Skildring, denne Forordning i Indledningen giver om de Onder, der under Frimureriets og andre Navne have udbredt sig, er vistnok træffende og læseværdig. I Rusland blev det afvexlende taalt og forbudt, indtil det siden 1822 aldeles er banlyst.

Jeg haaber dog ikke, at man heraf vil slutte, at jeg hylder den Mening, at Frimureriet overhovedet burde forbydes. Det var at tillægge det en større Betydning, end det har, idetmindste hos os. Jeg mener kun, at hvor der er Fare for, at det bruges som Skalkeskjul for opløsende politiske Bestræbelser og for anti-sociale Formaal eller paa anden Maade kommer i Strid med Samfundsordenen og Statsformaalene, kan det Navn, det fører, ikke unddrage de falske Loger Lovens Strenghed. Selv Feßler, Ordenens Apologet, tilstaaer, at den ofte er brugt til onde og statsfarlige Formaal, idet hemmelige Selskaber skjulte sig under dens Former, og Historien bekræfter dette af mange Brødre udtalte Vidnesbyrd.

Derimod er det min bestemte Mening, at det er Selskabets egen Pligt at foretage gjennemgribende Reformer og navnlig nu at afskaffe Eden, at kaste Hemmelighedens Maske bort og i det Væsenlige at arbeide offenlig. Saalænge det ikke gjør det, vil det staae langt tilbage for sin Tid og arbeide i Mørke mellem Ruiner, og i Følelsen af sin Idræts Tomhed søge at gjøre sig vigtig ved det Uvæsenlige. Jo mindre Brødrene have fundet, desmere ville de erstatte Manglen ved at tillægge de ved-

tagne Former en meningsløs Vigtighed. Saaledes som det i Almindelighed forholder sig, finder det Anvendelse paa Brødrene, hvad der blev sagt om de romerske Augurer, der ikke kunde see hinanden i Øinene uden at lee. Ikke alene seer man jevnlig det smudsige Styverfængeri raade over Selskabets Grader, saa at den agtværdige Arbeider endog i de høieste Grader riskerer at see en ubehøvlet, tankeløs Klods optræde med kjøbte Baand og Stjerner og andet Narreri, for hvilken han med Ærbødighed maa reise sig og bukke dybt, forventende den Andens Befalinger; men den fordærvelige, Aanden nedværdigende Titel- og Baandsyge erholder en Næring, der maa forudindtage imod dens Kilde. For at lokke og tilfredsstille de forfængelige Gemytter har man paa en latterlig Maade mangfoldiggjort hine Grader, saa at le grand Orient falbød 43, et andet System over 40, ja nogle skulle endog have drevet det til 70, hvorved i alt Fald en saadan Forvirring opstod, at den ene Grad maatte forvexles med den anden og Ingen ret vidste Beskeed, imedens Frimureriets bedre og ægte Indhold var gaaet tabt for dem alle. Man har jevnligen henviist til de mange brave, gjæve, lærde og kloge Mænd, som fandtes og findes imellem Frimurerne og deraf hentet Beviser for Selskabets Fortræffelighed. Vi have endog seet, at den oplyste Joseph har begrundet sin Tilladelse paa hiin Omstændighed, som jeg er langtfra at ville bestride. Men hvad om man vilde vende Beviset om og slutte sig til Selskabets Forkastelighed af den ligeledes bekjendte Omstændighed, at de daarligste Subjecter ogsaa fandtes i samme. Man vil sjelden træffe nogen Lykke-

ridder eller Charlatan, nogen af disse omfarende Aventuriers, der ligge i Strid med Skjæbnen og Naturens Love, der jo kan prale af sine Grader og høie Forbindelser. Jeg troer, at man ikke træder Selskabet for nær ved at paastaae, at det er blevet fortrinsviis verdsligt og giver Verdenslysten med sine store Ambitioner og smaalige Hensyn fortrinligen og i al Fald utilbørligen Næring. Der var en Tid, da man i Logerne fandt Alt undtagen Frimureri, da der gaves Logebrødre i Tusindtal og knap en Frimurer imellem dem, og da den republikanske Frihed misbrugtes til at lave Constitutioner efter Behag; ja i de værre Tilfælde finde vi Tidsalderens forbryderske Tendenser udgaae fra Selskabet. Man siger, at Alt dette er Udartning eller en tilfældig Udvært, og at Misbrugen ikke ophæver Nytten. Men man vil snart see, at der ere Forhold, der ikke kunne taale Misbrug, og i alt Fald maa der være Maade med det. Naar Misbrugen i et Institut er steget til en vis Høide, saa bør det afskaffes eller i alt Fald reformeres, om det end ikke besidder Kraften til at regenereres.

I Følelsen heraf og af en dertil sigtende Discussions Nødvendighed, har jeg grebet Pennen, ikke for med Hr. Eckert at denuncere Selskabet som Kilden til alt Ondt eller ensidig at angribe det, men for at bidrage til hiin fornødne Reform. Jeg troer derved at fortjene hver ægte Frimurers Bifald, hvor ringe deres Tal end monne være. Jeg troer derved at handle i det Sindelags Aand, der har besjælet dem, der grundlagde Frimureriet og satte dets oprindelige Formaal, og jeg kan med inderlig Overbeviisning sige, at hvad dette oprinde-

lige, uforvanskede Formaal angaaer, føler jeg mig selv med samme Ret og Sandhed at være Frimurer, som de Faa, der i Selskabets lønlige Helligdom have søgt og fundet Lyset.

I.

Frimureriets Tilstand i Danmark.

Forinden jeg afhandler Hovedspørgsmaalet om, hvad Frimureriet har været og er, og hvilken Forandring deri bør foregaae, ønsker jeg at antyde Aarsagen, hvorfor jeg netop nu foretrækker at skrive paa Dansk, da dog Frimureriet i vort Land er af en forholdsviis meget ringe Betydning og en Reform i dette overhovedet neppe kan tænkes udgaaende herfra, hvisaarsag det i alt Fald maatte synes mere hensigtsmæssigt at bidrage til Discussionen i et andet Sprog i en større Kreds.

Jeg forudsætter herved, at Selskabet ikke alene skal være til for Tidsfordriv, som en Trang til at spille Komedie, til at opføre le roi s'amuse, eller hvilket Stykke man ellers vælger. Hvormeget end den alvorlige og tænkende Mand vil finde sig skuffet efter Optagelsen, naar Intet bydes ham af hvad han havde Grund til at vente, og naar han efter de høitidelige Forsikkringer om Taushed og Hemmeligholdelse, ikke finder noget Indhold, der kunde være Gjenstand for hans Discretion, hvor lidet han end

kan fatte den særegne Grund for og Betydningen af de Tegn, Ord, Symboler og Ceremonier, som han gjøres bekjendt med, og hvor lidet han end kan opbygges af at stave og tilegne sig ABC-viis en Deel Greb, Tempi og Udtryk, hentede fra et uforstaaeligt Sprog, hvis hebraiske Puritet er blandet med skotske, franske og andre Fortolkninger og med historiske Forklaringer, der tildeels maa forekomme ham noget apokryphe, og hvis mysteriøse Characteer profaneres betydeligt ved en løierlig Indblanding af Regn og Snee, Krudt og Kanoner o. desl. — saa er der dog altid en hemmelig Bagdør, til hvilken der henpeges for at vedligeholde hans Alvor og spændte Opmærksomhed. Er han blevet Mester, saa kan han endnu i de skotske Grader vente at finde Noget, og fra disse glider hans Blik hen til de høiere Grader, der tabe sig i et hemmelighedsfuldt Mørke. Man bør efter saamange tomme Omsvøb dog vente, at Selskabet overhovedet, og navnlig ogsaa i Danmark, skal have en alvorlig, reel Betydning, særegne Formaal, som det er værdt at arbeide for, og at det ikke principielt og primitivt er Spilfægteri og blot beregnet paa en selskabelig Afvexling i Nydelserne.

Seer jeg hen til de faa Mænd, jeg har havt Leilighed til at kjende her i Landet af dem, der kunde rose sig af en høiere Initiation, af en dybere Indsigt i Frimureriets Væsen, saa maatte de vække og nære hiin Forestilling om en respectabel Characteer, der her endnu fremherskede i disse Anliggender. Men jeg maa tilføie, at det er længe siden hiint Indtryk fandt Sted. Jeg nævner den gamle Lindencrone, en ældre Jensen, for ikke at tale om den gamle Landgreve Carl. I den følgende Tids-

alder kan jeg ikke rose mig af sligt Bekjendtskab og sligt Indtryk. Det forekommer mig, at de, der nu træde frem som Selskabets Dirigenter, fra den hæderlige Præsident af det gamle skotske Frimurerdirectorium, Tuxen, der efter Riis Lowsons Afgang umiddelbart under General-Stormesteren har ledet Logeanliggenderne indtil den seneste Forandring indtraadte, og fra den hammerførende Mester af dén danske Loge, Dr. Otto, Professor i Phrenologien, der snarere burde være Selskabets oeconomiske Dirigent, indtil de andre lumina minora, forinden den sidste Periode, i hvilken Kammerherre Berling hos den nye Generalstormester blev Factotum og Hr. Pastor Visby assisterede Værket i en ny, tilforn ukjendt Constellation af Nordstjernen, ikke have meget tilfælles med de Mænd, fra hvilke hiint tidligere Indtryk skriver sig. Jeg siger, at det forekommer mig saaledes, da jeg her kun vil gjøre Rede for mit subjective Indtryk, der saameget mere kan være feilagtigt, som jeg selv ikke er Medlem af Selskabet og altsaa hverken kan eller vil fælde nogen Dom, men kun som Profan udtale et Skjøn. Den sidste Mand af dem, der vidste Besked, med hvem jeg har underholdt mig om Sagen, den afdøde Geheimeraad Adler, deelte, saavidt jeg kan skjønne, de her udtalte Anskuelser om den absolute Trivialitet og Tomhed, til hvilken en forestilt Realitet her var nedsunken, og i en Række af Aar nærede jeg en dunkel Formodning om, at Selskabet her ikke længere havde noget at betyde, at det ligesom holdt Ferie efter tidligere Arbeider. Naar man nu i enkelte Træk og Data eller Opfatninger hos mig finder Feiltagelser, maa Undskyldningen ligeledes søges deri, at Selskabets Arbeid

er noget saa usikkert, at selv de Indviede let tage feil, saameget mere, som det danske Logevæsen i sig selv er noget ubestemt og blandet.

Thi det System, der her følges, og som kalder sig selv rectificeret, er, uden at være eklektisk, dog meget forskjelligt fra de sædvanlige, da det er blevet til under særegne Omstændigheder og Indflydelser. Vistnok var Hovedlederen for det danske Frimureri hiin bekjendte Landgreve Carl, der allerede fra Midten af det forrige Aarhundrede deeltog i den Virksomhed, som dengang først udbredtes til Tydskland og til os. Han havde stor Andeel i Alt, hvad der foregik i Nordtydskland overhovedet, og der var neppe nogen Branche i den vidtforgrenede Stamme af Systemer og Ordensformer, der bedækkede disse Provindser, som ikke paavirkedes af ham eller indvirkede paa ham. Men da han havde hengivet sig til de særegne Grene, der arbeidede i Alchymi, Guldmagerkunst og Magi, saa kunde han hverken hylde det rene ny-engelske System, det blaae Frimureri, som væsenlig indskrænkede sig til Johannesgraderne, ikke heller underordne sig det gamle preussiske System, som under Indflydelse af Frederik II. havde uddannet sig i Logen „zu den drei Weltkugeln", eller det senere, der repræsenteres af den store Landsloge i Berlin, og som væsenligen knytter sig til det svenske System. Endskjøndt dette oprindelig gik under Navnet af „den strikte Observans", saa blev dets Særkjende dog i det Væsenlige i Berlin ligesom her afskaffet eller modificeret og forandret til Noget, der kaldtes lata observantia, og som ikke kræver Lydighed mod ubekjendte Foresatte. Generalstormesteren, Landgreve Carl, forud-

satte derimod Tilværelsen af høiere ledende Grader, der forbleve ubekjendte for de almindelige Adepter. Da de mangfoldige Former af Selskabet, der fremstilledes i forskjellige større Møder, navnlig i det Convent, som i 1782 holdtes i Wilhelmsbad, udviklede sig under hiin Fyrstes Medvirkning, saa maatte det, der under hans Øine dannedes og ledede her, meer eller mindre erholde den omtalte Charakteer og navnlig blive tilgængeligt for skjulte høiere Grader, der ikke udviklede sig af det Bestaaende selv. Man maa endvidere tage i Betragtning, at det danske Folk, selv i sine intelligente Bestanddele, ikke har den Disposition, som er saa charakteristisk for Tydskland, og som saa let henriver dette til Indbildningskraftens ofte sværmeriske, ofte overtroiske Retning. Mysterier, usynlige Ledere, hemmelige Kunster og Videnskaber ere ikke vor Sag, og denne gyldne, men ofte for vidt drevne Nygternhed var i hiin Periode og lige indtil den senere Tid, meget bestemt udpræget i høisalig Kong Frederik VI. Personlighed. Selv var Kongen ikke egenlig Frimurer, endskjøndt han af sin Svigerfader var blevet privat indviet i alle de Hemmeligheder og Forhold, han overhovedet formaaede at opfatte. Men selv paa Meget af det vilde han, naar han skulde have taget Deel deri, have seet med Forbauselse over, hvad Galskab Mennesker kunne hitte paa, hvormeget mere, naar man vilde have sat ham i Rapport med Aander, eller med Vise fra Morgenlandet, eller med Magier, der ansaae sig for Herrer over Naturen o. s. v. At dette specielt maatte tilbagevirke paa Logevæsenet, især i Hovedstaden, er troligt nok, og jeg mener, at man maa forklare sig det Ubestemte i dets Karakteer af disse mod-

stridende Indflydelser. Kongen overlod Frimureriet til sin dybtseende Svigerfader som Generalstormester, og denne, der var fraværende, da han residerede i Hertugdømmerne, havde en Vicarius, der kaldtes commissarius magni magistri. I den senere Epoke var det Geheimelegationsraad Manthey, der var Mellemmand imellem de forskjellige Synsmaader. Det kan hænde, at den profane, næsten frivole Aand, der herskede her i Logevæsenet, var en Følge af, at man for Hovedstadens vantroe og lidet forberedte Gemytter forsøgte at pege hen til Regioner, som de strax antoge for Blendværk, og denne Betragtningsmaade maatte saa meget mere befæste sig, som de store Lærde, en Münter og en Moldenhauer, kunde støtte den paa den historiske Forsknings skarpsindige Resultater, hvad enten man henvendte Blikket til de hedenske Mysterier eller til Tempelridderne.

Christian VIII. var selv en velunderviist Frimurer. Han havde ladet sig initiere tilligemed sin Sekretair, Adler, paa Gottorp Slot, og han deeltog, saavidt jeg veed, ogsaa i Udlandet i Arbeiderne. Men han gjorde sig selv til Generalstormester, hvilket maaskee var mindre hensigtsmæssigt. Thi dermed gik den frivole Aand endvidere over til det Servile. Forfængeligheden, der er uforenelig med praktisk sund Forstand, og Ambitionen, der ødelægger den humane Spire aldeles, maatte nu faae Indpas i selve de Værksteder, der skulde smedde Pile imod Menneskehedens ødelæggende Dæmoner. Man meente formodenlig at kunne virke homøopathisk og at helbrede Smitten ved at indpode Giften. Frivolitet i Henseende til den dybere Gehalt, Tomhed i Floskler og Ceremonier, Komplis

menter, gjensidige Viraköffere, imedens Antipathiens Ild flammede i Karret, Trivialitet i Arbeidet og en vigtig Mine i den hemmelige Komedie, er det Billede, som hiin Tid frembragte. Det Eneste, man kan rose, er den ringe Prætension, der knyttede sig til saa store Mangler. Man skulde neppe have lagt Mærke til disse Tilstande, ifald ikke Aaret 1848 havde medført en videre Udvikling af dem.

Med Aaret 1848 brød en hidsig Feber ud i alle de Lande, der paavirkedes af den franske Revolution. Man havde længe følt, at Sygdom og Storm vare fornødne for at bringe Kræfter i Gjæring, der igjennem Kriser igjen kunde frembringe en taalelig Ligevægt. Danmark blev desværre ogsaa grebet deraf; hidsige Politikere, der ikke nøiedes med at ville forsvare Statens og Folkets Ret, men vilde føre Folket afsted for at opnaae Umuligheder, for at realisere deres poetiske Idealer, for at gjøre deres ensidige og egenraadige Villie gjældende, „koste, hvad koste vil“, kom i Spidsen for Rigets Anliggender. Folket fulgte, baade begeistret for, hvad der var dets Ret, og forblændet for, hvad der ikke var dets Ret. En overordenlig Hidsighed fra alle Sider truede med at føre til endeløs Forvirring og stor Blodsudgydelse; thi det gamle Monarki var aftraadt, det havde ikke blot bø[det] for sin Uret, men var ogsaa blevet lammet, sat u[d] af Stand til at forsvare, hvad der var givet som dets historiske og retmæssige Opgave. Naturkraften havd[e] vistnok udviklet sig; men den gav tillige Raaheden Na[æ]ring, der ledsagede den moderne Frihed, som og fr[a] det folkelige Underlag fandt Veien opad. Høie For[-]

trolige kastede Linen ud med det kantede Logtræ for at maale Strømmens Retning og Hastighed, og Admiralskibet satte saa Kurs derefter. Hvad Landet, Hertugdømmerne saavelsom Kongeriget, i denne Voldsomhedens Tilstand meest trængte til, var en af den politiske Fanatisme, af den tydske og danske Nationalhidsighed ikke betagen Samling af Mænd, der havde bevaret Sindigheden og den fornuftige Bevidsthed om, hvad der kræves af Mennesket, af Manden, af Borgeren. I Følelsen af hvad Landet savnede, og af de isolerede, splittede, enkelte Kræfters Afmagt, henvendte Nogen sit Blik til hiint Selskab, der selv udgiver sig for at bestaae af Mænd, som ere sig hiint humane Kald bevidste, og som foregive at arbeide for dets Udbredelse i Samfundet. Paa Forespørgsel herom svarede man, at Frimureriet afholdt sig fra al Politik. Svaret viste, at Forstanden ikke var Forholdene voxen, og at hiint Selskab manglede det Grundlag, der burde forefindes i samme. Er det Politik at formane til Sindighed og Fornuft, eller at give talende Exempler, hvor Samfundet trænger til dem? Det vil senere oplyses, hvorledes det er kommet dertil, at Selskabet væsenlig var Andet end det, som det udgav sig for. Jeg henpeger her kun til den betydelige politiske Rolle, det belgiske Frimureri siden 1830 har udfoldet. Men Selskabets Forfatning siges for saadanne Tilfælde at foreskrive en Fremgangsmaade, der hverken blev fulgt hist eller her, og da den ikke fulgtes, saa gik Selskabet endvidere tilbage og blev de Lidenskabers Slave, som det burde bekæmpet. I samme Øieblik Udbruddet skete, var det Selskabets Pligt at forkynde, at under Lidenskabernes Tummel og Krigens Bulder bleve dets

Arbeider, der forudsatte Ro og Fred, Forsonlighed og Broderkjærlighed, forstyrrede, og at det altsaa vilde ophøre at arbeide, indtil Freden var gjenoprettet i Gemytterne og imellem de stridende Parter. Følgen af, at Selskabet glemte sig selv og sin Pligt her i Danmark var, at det væsenligen, og for at vise de fremherskende Kræfter sin underdanige Hyldest, respekterede det styrende Parties Stolthedsruus. Man vilde ikke saare den offenlige Stemning og hyldede de gængse Følelser. Der deklameredes, der bragtes Skaaler for Krigerne, men tilsidst endog for Brødre, der havde vidst at smigre de falske Aander. Den tydske Loge truedes med Opløsning eller med at stilles under den danskes Omraade. Aanden veg mere og mere fra et Institut, der allerede var sunket til Agoni. Værre var det i Altona. Her var Logen allerede for meer end hundrede Aar siden bleven anseelig ved Hr. von Schmettaus Bestræbelser, der efter at have været dansk Gesandt i Constantinopel havde trukket sig tilbage til Privatlivet og sværmede for et Institut, hvis Nytte han formodenlig havde lært at kjende i Orienten. Denne gamle Loge „til Pelikanen", blev omstøbt af Landgreven. Den flyttede til St. Pauli, og den nye blev efter hiin Fyrste kaldet „Carl zum Felsen". Men det var en Klippe, der ikke stod synderlig fast. En kjøbenhavnsk Professor, desværre, en Etatsraad Callisen, Ridder af Dannebrogen, der havde opgivet sin Stilling og Praxis og af speciel kongelig Naade erholdt en Pension af 2000 Rbd., endskjøndt Collegiet kraftig havde modsat sig hans Pensionering, var, efter at hans Collega, Etatsraad Nagel, havde undslaaet sig for Æren og Byrden, blevet Logemester

(Meister vom Stuhl) i hiin for sin Loyalitet og Iver i Arbeidet berømte Loge, som Christian VIII. fortrinsviis holdt af, saa at han aldrig opholdt sig i Altona uden at samles med den. Da Opstanden udbrød, foreslog denne Mand et Frafald fra den legitime Overherre, og uanseet den kraftige Minoritet af redelige og veltænkende Gemytter blev Forslaget antaget af Fleertallet, og denne Klippeloge indsendte til den preussiske Landsloge sin Erklæring, at den som Filial vilde stille sig under den og erkjende Hans Glorrige Majestæt Kongen af Preussen for sin Overherre og Protector og Prindsen af Preussen for sin Stormester. Dette utrolige Forræderi behagede de loyale, retsindige Frimurere i Berlin, og de annammede med Glæde disse ligesindede Brødre, der brød deres Ed og Pligt. Den preussiske Landsloge handlede herved ikke alene imod Ære og Samvittighed, imod Selskabets bedre Aand, men ogsaa mod Lovens Bogstav; thi hverken Brødre eller Loger kunne efter Selskabets anerkjendte Love antages som Medlemmer uden at være retlig og lovlig dimitterede fra deres tidligere Ordensforbindelse. Landslogen forenede sig her med en bortløben Dame, inden hun endnu var skilt fra sin Husbond. Den værdige Broder og magister har villet vise, at Taknemmelighed og Troskab ere banlyste fra ham og hans Selskab. Man vil endog vide, at den samme Mester personlig har søgt at insinuere sig i Berlin ved at fremsende interessante og værdifulde Manuskripter, uagtet de vare en Andens Eiendom.

Jeg maa til Selskabets Ære tilføie, at nogle loyale Brødre strax havde modsat sig slige revolutionære og po-

litiske Demonstrationer, og at de formelig have protesteret imod den tagne Beslutning. Hvad var nu rimeligere at vente, end at, efter gjenoprettet Orden og Fred, samme Loge var blevet opløst og reconstitueret paa en loyal Basis? Saavidt mig bekjendt har den loyale Minoritet med den tidligere Mester af Stolen, Peters, i Spidsen, efter hiin glædelige Begivenhed henvendt sig til Hans Majestæt som Landsherre og Generalstormester, for at Logen maatte gjenoptages under hans Herredømme in statum quo ante, og der har været hyppige og lange og heftige Debatter i den Sag. Allerede for meer end et Aar siden blev der svaret mig, paa Forespørgsel om Sagens Udfald, at Callisen umiddelbart vilde drages til Ansvar og i alt Fald strax afsættes fra sin Post som Logens Dirigent og udvises af den. Men indtil Dato er det ikke skeet. Endskjøndt Logen ifølge Befaling fra Berlin er lukket, har han beholdt Hammeren. Landslogen har endnu ikke opgivet sit Directorat over den Klippeloge, der havde kastet sig i dens Arme. Dog vi maae ile med at fuldføre vor Skizze af Tilstanden her hjemme, for at man kan opfatte Totalbilledet. Thi man maa vide, at Frimureriet i sit ægte Væsen ikke vedkjender sig de nationale Adskillelser. Hvad det udfører i Altona vedkommer det i Kjøbenhavn, ligesaagodt som om det skete her. Nu er det en tilfældig og uheldig Omstændighed, at Pastor Hamburger, der som Logemester forestaaer den tydske Loge her, tillige er officiel Repræsentant for Landslogen i Berlin, i hvilken dobbelte Egenskab han maatte geraade i Strid med sin egen Stilling her. Ifølge denne maa han anklage sin Collega i Altona og forlange ham

rnelse; ifølge hiin maa han forsvare den slete Hand-
g, undskylde og udjevne. Det være langtfra mig at
kylde den ærværdige Broder for at føle Sympathi
d sligt Frafald, der for det profane og udvortes Øie
mstiller sig som værre end det, der har paadraget Le-
ne, om ikke Lovens Strenghed, saa dog den verdslige
agts straffende Haand, og har sat en styg Plet paa
gevæsenet overhovedet. Jeg troer heller ikke, at det
hans Skyld, at en saa abnorm Tilstand vedvarer.
t ligger snarere i den Omstændighed, at Referatet i
gesagerne for Hertugdømmerne blev frataget Kammer-
re Lunding, en Mand, der besidder den sjeldne Egen-
b at kunne bedømme Forholdene uden Hensyn til sig
b, og at de bleve henlagte under Kammerherre Berling,
r naturligviis først maa gjøre sig bekjendt med For-
ldene.

Nu have vi allerede antydet, at Kong Frederik VII.
saa var Chr. VIII. Efterfølger som Selskabets Gene-
lstormester. Dette Arrangement er mindre heldigt, da
tatens Overhoved burde staae udenfor saadanne Koterier,
r arbeide i Mørke, og som selv tillægge sig en saa
rrvættes Betydning. Tør Kongen end i Privatlivet
ægge Majestæten aldeles, saa at der ikke bliver An-
t tilbage end Diogenes-Mennesket, saa er det dog
eligt at udføre dette Experiment i et Selskab, der er
vet brugt til saa Mangehaande, og som bestaaer af saa
geartede Ingredienser. I Overeensstemmelse hermed
vi da ogsaa, at selv overlegne Fyrster, som Louis
hilippe, der var en saa activ Frimurer og Generalstor-
ster før sin Thronbestigelse, efter samme overlod Func-

tionen til en Anden, hvori selv Louis Bonaparte, skjø
staaende paa et modsat Standpunkt, nemlig den revo
tionaire Folkesouverainetets og den absolute, egne Desp
tismus, har efterlignet sin Onkel, som efter at have gjort
til Keiser udnævnte sin Broder Joseph til Stormest
At paatage sig en slig Function udenfor Kongeværd
heden og dog som Konge, kan neppe være viist, u
mindre Thronen beklædes af en Personlighed, der
være sin Tids Reformator, og som dertil vil bruge
inspirere Selskabet. Her er Tilfældet omvendt.
synes at have lagt Frederik VII. denne Sag nær,
at den skulde føre til et andet Maal. Om H
Majestæt varigt vil finde en Opmuntring ved Logefeste
som en lusus ingenii, maa ansees for saare usikkert.
tager sig ikke være for, at den ringe Gavn, Frimure
i sit nuværende Stadium kan stifte her i Landet,
sandsynligen ad den Vei træder med at gaae diminuendo.

Da nu Hans Majestæt ikke personligen kan
handle med Logerne, saa har man fundet paa at gjen
rette en Post, som ved Landgreve Carls Frimureriske
fornøden her i Staden til Forhandling af Logeanlig
derne. Hr. Kammerherre Berling er af Hans Maje
udnævnt til Commissarius magni magistri og er s
des den Centralautoritet, som refererer Ordenens A
gender til Kongen, der altsaa fremdeles som frat
Man maa raske, at denne meget betegnende Udnævn
maatte have heldige Følger; ja i en vis Henseende har
nøgslen Haab, naar man nemlig seer hen til, hvad der fem
indbildet og skeet. Denne Kongen saa overmaade nær
ende Mand bedømmes maaskee urigtig af mange ellers

de Mænd. Han tykkes at have gjennemskuet Logevæsenets usikkre Tilstand, saaledes som den af os er antydet, den Tomhed, til hvilken den var nedsunken, rimeligvis fordi den lod sig henrive til politiske Stemninger, medens den falskeligen indbildte sig, at den afholdt sig fra Politik. Han synes at have taget Anledning af et Ønske, der fra Helsingør trængte frem for at sætte sig i nærmere Forbindelse med det svenske Logevæsen, og nu at have foresat sig en Reform af det hele System. Derved hviler Sagen, indtil den er modnet. Jeg formaaer ikke at bedømme, om Veien er den rigtige. I alt Fald er det ikke den, jeg vilde have valgt, nemlig at bortkaste Hemmeligheden og at arbeide offenlig, idetmindste i de tre Johannisgrader.

Den Vei, der er valgt, er at optage det svenske System; først at subordinere og siden at coordinere sig med det. I den Anledning begav Storcommissairen sig i Foraaret d. A. til Stockholm for at indlede Forhandlingerne med det svenske Kapitel. Han ledsagedes af en geistlig Mand, der med en vakker Personlighed forener et noget uroligt, verdslig bevæget Gemyt, men som dog er saa bøielig, at man tør vente bedre Frugter af Fremtiden i Frimureriet, end man hidtil har seet. Seer man hen til den Lethed, med hvilken de svenske Grader erhverves, saa giver det just ikke nogen god Forestilling om Systemet. En af de med Generalkassereren fungerende Capaciteter siges i faa Dage i Christianstad i Skaane for en forholdsviis ringe Sum at have ladet sig føre fra en Grad til en anden indtil sjette eller syvende. Rimeligviis veed han ikke mere af dem og om

dem end jeg; men det maa dog paafalde Brødrene her hjemme, naar en Mand, der knap var Neophyt, paa eengang optræder med alle de høie Insignier, som man her tilforn betragtede med Ærefrygt. Respekten for Systemet kan derved ligesaalidt forøges som den for Manden. Exemplet skal hist og her være fulgt, og den skandinaviske Idee er idetmindste forsaavidt rykket et stort Skridt videre, som der nu fremkomme en Deel Brødre af anden Art end de joviale Studenter, der række hinanden Haanden fra denne og hiin Side Sundet, for at udvexle svenske Grader mod danske Penge.

Efter saadan Forberedelse og Indledning gjorde Kronprindsen af Sverrig i Sommer i sin Egenskab af Stormester et flygtigt Besøg i Frederiksborg og initierede Hans Majestæt under sit korte Ophold i samtlige det svenske Systems Mysterier og meddeelte Allerhøistsamme de fornødne høiere Grader. Saaledes er det første Skridt til den paatænkte Reform gjort. Naar Generalstormesteren gaaer foran, saa ville de andre nok følge efter. Men da det svenske System væsenligen er det samme som den preussiske Landsloges, saa er herved et stort Resultat for Fraterniseringen ogsaa med de nordtydske Brødre vundet. Et intimere Baand vil saaledes omfatte Preussens, Sverrigs og Danmarks Loger, og den Ubestemthed i det herværende System, der var Medaarsag til Frimureriets Forfald, vil paa en heldig Maade forsvinde. I den Anledning maatte da ogsaa den tydske Loges Mester i Kjøbenhavn, Pastor Hamburger, begive sig til Berlin for at knytte det nye Broderbaand fastere.

Den første Betragtning kan let indtage imod den

Pattænkte Reform eller imod Optagelsen af det svenske System. Thi hidtil anerkjendte man i Danmark officielt foruden de tre engelske Grader kun de rene skotske Grader indtil den gamle skotske Mester og Ridder, og overlod alle høiere Grader til de særlige Kredse, uden at optage deres Arbeider i de danske Loger. Men det svenske System er mere udviklet og ordnet i en Mangfoldighed af høiere Grader, der fremstille Selskabet som en Orden, i hvilken hine danne Kapitler. Derved forøges naturligviis det Mysteriøse og Ceremoniellet (tilligemed Udgifterne); Baand, Stjerner og Insignier mangfoldiggjøres paa en Maade, der synes beregnet paa Forfængeligheden, og da denne finder en saa vel forberedt Jordbund hos os, saa er det at frygte, at paa den ene Side de aristokratiske Udstillelser, paa den anden Titel- og Baandsygen paa en ladelig, Frimureriets oprindelige og sande Mening endvidere forvanskende Maade ville erholde Næring. Ifald alle Brødre besadde den Beskedenhed, der er vor Moders naturlige Prydelse, saa vilde Reformen alligevel kunne blive til et Fremskridt. Det lille Danmark kunde ikke vel vedblive i et særstilt System, der isolerede det fra alle de større Kredse.

Hvori nu egenlig det Systems Særkjende bestaaer, som man agter at indføre, kan her ikke vel afhandles, da det forudsætter Discussionen om Frimureriets hele Væsen. Historien fortæller, at dette i 1756 udbredtes i Sverrig. Fra den anden Side hører man en lidet omlet Paastand om, at det allerede i den tidligste Periode, umiddelbart efter dets Udbredelse til Skotland, skal være overført til Sverrig ved skotske Udsendinge og ved-

8*

ligeholdt i en præsumtiv større Reenhed, der fe
anledigede, at man i Tydskland og nævnlig i B
at forbedre det der bestaaende analoge System
Baron Hundt var indført fra Frankrig, ved
Hensyn til det svenske. Endskjøndt nu Systemet
land ikke fandt sig videre tilfredsstillet ved dett
og anseer sig for ligesaa ægte som det svenske,
dette dog aldrig villet indrømme denne Ident
fornemt givet sig Mine af at staae over de fra
og London indførte Former, saa at den nu tilsy
indtraadte Fraternisation imellem Berlin, Stol
Kjøbenhavn lover en større Enighed og følgelig
ventet Fremgang til større Fuldkommenhed og

Men man vil skjønne af Indholdet af d
tel, at baade det stedse tiltagende i 1848 co
Forhold, i hvilket Frimureriet opløste sig til et
væsen af det trivielleste Indhold, og den Udsig
form, der senere er indtraadt, men som dog let
til andre Resultater end der tilsigtes, afgiver e
feiligt Motiv for Enhver, der har bestemte Ans
Sagen, til nu at træde frem.

Den Interesse, med hvilken jeg har fulgt
riet i sin Virksomhed og Udbredelse overho
nævnlig dets Udartning til et blot Logeceremoni
med Bevidstheden om min upartiske Vurderin
det Gode, der har været tilsigtet og gjemt i
Skjød, giver mig Anledning til at gribe Penn
Tiden til Reform synes kommen. Jeg tillade
repræsentere Publikum i denne Henseende, der

bekymre sig om, hvad der udelukker sig i dets snevrere Kredse. Min Kritik vil, derom er jeg forvisset, i alt Fald bære Præg af en upartisk Stræben efter Sandhed.

Dagbog.

Den 5te Octbr.

Ch. de Mazade fremsatte i Rev. d. deux M. af 1ste Septbr. det Spørgsmaal til sit Parti, Orleanisterne, hvorledes den store Forandring er foregaaet i Frankrigs politiske Tilværelse, og besvarede selv Spørgsmaalet i nogle Bemærkninger, der siden den Tid, ved Præsidentens Reise, have faaet en endnu større Interesse. — „Hvorledes er Forandringen skeet, hvo har bidraget til at forberede denne Gjenopstandelse af keiserlige Ting? Hvo har gjort det?“ spørge I. Det er Eder selv, det er saagodtsom Alverden, hver til sin Tid og paa sin Maade, maaskee uden at vide og ville det, i alt Fald uden at gjøre sig Regnskab for, hvad den almindelige Forgudelse af Keiserens Navn vilde føre til. Gud skal vide, at det ikke engang er de ivrigste Tilhængere af Keiserdømmet, der have bidraget meest til denne paafaldende Omskiften, lige saa lidt som Emigranterne bidroge til Bourbonnernes Gjenindsættelse. Det er, som sagt, Alverden, Oppositionen lige saa vel som Regeringerne, Partierne lige saa vel som Individerne. Politiken, Literaturen, Historien, Poesien, Theatret, Kunsten, Alt har bidraget Sit til „den store Mands“ Forherligelse. Fra hvilket Synspunkt man end betragter Sa-

gen, har Napoleons Popularitet, fra den Tid af, da han forsvandt som Stormenes Kjæmpe i Oceanet, været det Mægtigste i vort Aarhundrede, maaskee dette Aarhundredes eneste Realitet (hvad Frankrig angaaer), og der er det Besynderlige herved, at De, som maaskee mindst vilde have syntes om Keiseren lyslevende, og hvem han maaskee heller ikke havde syntes om, ofte have været de Ivrigste til at fremme dette Værk. Hvo har f. Ex. meer end Liberalismens Sangere udbredt den lille Hats og den graa Frakkes Religion? Hvo har vovet at fornægte hin »udødelige Fortid«? Foruden mange andre Grunde hertil er der den, at det i Frankrig er saa almindeligt at vise sig saa misfornøiet som mulig med det Nærværende og ikke nære Beundring for Andet, end hvad der ikke er mere. Der var Politikere, som naar de 30 Aars Regeringer bestræbte sig for at undgaae Krigens Farer, stolt strøg Knebelsbarten og mumlede som en af den gamle Gardes Grenaderer: »O, hvis Han var her!« Selve Republikanerne have ikke været de Sidste til at bedækne sig med hine gamle Erindringer mod de Regeringer, de vilde styrte — saa at, medens Alt var udskreget, medens Alt var traadt under Fødder i Polemikken, medens Partierne sønderslede hinanden, var Napoleons Navn det Eneste, der altid stod urørt, stedse hævende sig mægtigere. Midt i Freden beginstrede man sig for Krigens Minder; i et Land, der havde at fuldbringe liberale Reformer, fandt de keiserlige Institutioner veltalende Forsvarere. Regeringen førte hans Aske tilbage, som en Erobring, midt ind blandt en Befolkning, der zittrede af Begeistring for de »nationale Erindringer«. Hvo mindes ikke hin Scene, og hvo følte ikke hin Dag, at hvis Keiseren pludselig havde reist sig, vilde han have været Herre og kunnet vise Louis Philippe Gjæstfrihed i Tuilerierne? Da Februarrevolu-

tionen kom, vare vi netop i Begreb med at omgive Navnet Napoleon med Gudsdyrkelse. Det var nogle Enkeltes Sværmeri, vil man sige; ja, men Folk blive ikke besatte af denne Slags Daarskaber, medmindre den offenlige Stemning er dem gunstig. Og hvad Under da, at alle disse Erindringer, der evindelig bleve paakaldte, foryngede, helligede, en Dag, ved en eller anden uforudseet Hændelse, indfinde sig som noget Virkeligt og Haandgribeligt! Forsøger engang at overbevise dem, der ikke ere vante til fine Distinctioner, om, at den, der er Gjenstand for Tilbedelse, naar han er død, ikke skulde være at ønske levende, herskende, selv eller ved hans Nærmeste! — Og lader os nu vel erindre, at medens Samfundets politiske Klasser vare Royalister, Liberale, Demokrater o. s. v. og i de keiserlige Erindringer ikke saae Andet end en tilbagestuende Tilfredsstillelse af Nationalstoltheden, maaskee kun Middel til en Popularitet, som de stredes om — var Mindet om Keisertiden Folkets, navnlig Landbefolkningens væsenligste Næring. Napoleons og hans Marschallers Portraiter hang i enhver Hytte. Napoleon var død, lad saa være, men man var dog ikke ganske vis derpaa; et Beviis herpaa er den Mand, som i 1830, da han saae den trefarvede Fane komme tilsyne igjen, raabte: »Jeg vidste nok, han var ikke død.« Han — det var Napoleon. Og saa kom en Dag, da alle politiske Betingelser bleve forandrede; den almindelige Stemmeret stiftede Statsmagten; de regerende Klasser maatte aflevere den; Massen var Souverain. Det første Navn, som brød frem af disse dybe Masser, var naturligviis det, som Alt havde lært dem, og hvad Dagen i Forveien kun var en Erindring, fik pludselig Legeme — det viste sig, at af al den Larm, der var gjort i 30 Aar, var opstaaet en ny Regering. Dersom man har vidst, hvad man to

ferdedelen af et Aarhundrede ved at indprænge i Mas- Napoleonske Billede, hvorfor da nu undres over det? man ikke har vidst det, dersom man i disse Minder llet søge et billigt Middel til Popularitet, da kan der nogen bedre Lære for Regeringer, for Partierne, for der paa nogen Maade have havt Magt til at lede e; de kunne nu Alle see, at enhver af deres Hand- vert af deres Ord bærer sin Frugt, at Intet und- den hemmelige Logik, der behersker Verden.

i det Foranstaaende har man forklaret Noget, men lt; man har ikke berørt de dybere liggende Grunde fra Revolutionens første Øieblik blev raabt paa et eller at Befolkningen bøier sig for hvilkensomhelst sender Præfecter og Underpræfecter til at beherske, en og føre den til begeistrede Hyldingsraab. Man ikke, hvorvidt den constitutionelle Frihed under det Dynasti var et Træ med Rødder i den franske Jord- : hvad Grunden var til, at det saa letteligt blev fuld- veiret af den Storm, som blev anseet for Friheden. anske Frihed, der skred frem som Stormens Konge, det i Skyerne, og for hvem Verden syntes for lille, mpel Dødelig, som nu ikke engang har sex Fod Jord jravelse. Medenfor denne skrider nu Louis Napoleon Frankrig, og han synes en Kæmpe, fordi Frankrig ta lille og kaster sig i Støvet. Ingen vover at gjøre , og den constitutionelle Opposition, der seer en af de Grunde til hans Magt i de keiserlige Minder, giver frygtsomt iførd med disse Minder, vil nu, da Floden over alle Bredder, holde Haanden for Kilden, medens orsigtig sætter et ganske uskyldigt Ansigt op. Et af

disse Forsøg er Offenliggjørelsen af Grev Beugnots Memoirer eller Brudstykker deraf, navnlig fra 1813 og 14.

Grev Beugnot var keiserlig Statsraad; han beundrede Napoleon og var ham hengiven, men bedømte ham lidenskabsløst. Han gjør ikke mange Anmærkninger, skildrer nøiagtig, hvad han har seet og hørt, viser os Keiseren i den største Tydelighed, og af Alt dette, der til andre Tider kun vilde være interessant i historisk og psychologisk Henseende, fremgaaer umærkelig den bestemteste Gjendrivelse af de nuværende Napoleonisters Paastand: at Keiseren kun faldt ved det imod ham forbundne Europa. Det er ingen Pamphlet mod Keiseren; han overskænkes ikke, for at Beundringen og Medfølelsen skal vende sig fra ham; men hans Person løsnes fra de store Begivenheder, der have lagt en Nimbus om ham, han træder selv frem i sin Menneskelighed.

Her er ikke Plads til en Oversættelse af disse Memoirer, og Læseren maa derfor nøies med nogle Brudstykker, korte, characteristiske Træk og en Skildring af en enkelt Personlighed, hvis Forhold til Keiseren kaster Lys paa denne. Memoirernes Forfatter var i 1808 bleven sendt som keiserlig Commissair til Storhertugdømmet Berg, der ved Murats Avancement til Konge i Neapel var uden Fyrste. Efter Slagene ved Lützen og Bautzen kom Keiseren til Mainz, og efter Befaling indfandt Grev Beugnot sig hos ham for at referere i Storhertugdømmets politiske og administrative Anliggender.

Han fandt Keiseren ligesaa kraftig, ligesaa hurtig i Tanker og Ideer som før det russiske Felttog; men det var synligt, at han troede at burde spille en Rolle. Han talte om sine Armeer og bl. A. om sit udmærkede Cavalleri, skjøndt det jo for Størstedelen var ødelagt. Kongen af Danmark vil levere mig

40,000 Heste, sagde han, og dermed vil jeg have det frygteligste Cavalleri i Europa. Da Greven uvilkaarlig gjorde en tvivlende Mine, blev Keiseren utaalmodig, kaldte ham en af disse Lærde, der gjentoge Frederik den Stores Theori, at der behøves syv Aar til at danne en dygtig Cavallerist. „Men betragt min Æresgarde! Intet er at sammenligne med disse unge Mennesker, hvad Dygtighed og Uforfærdethed angaaer — har man været syv Aar om at danne dem?« Derpaa rykkede Keiseren nærmere til Sagen, begyndte at tale om Storhertugdømmet og kritiserede de Soldater, det stillede, idet han paa alle Indvendinger svarede: Betragt min Æresgarde. Han lod, som om han egenlig ikke behøvede Soldater, men kun forbrede ny Udskrivning for en Ordens Skyld. Men næste Dag, da der var nærmere Tale om Sagen, og Beugnot foreslog ham, at der istedenfor de upaalidelige Tydske skulde oprettes et nyt Regiment Chasseurs af Polakker, blev Keiseren pludselig sand og sagde: »Jeg maa have Tropper; gjør, som De kan bedst; Tiden til at vrage er forbi.«

I Discussionen om en Sag, der angik Hanau, viste Keiseren sig gunstig stemt mod denne By og yttrede bl. A., at han gjerne vilde gjøre Noget for den, Indbyggernes Stemning var god, og man maatte ikke tage i Betænkning at gjøre nogle Opoffrelser for at knytte en Befolkning til sig. Dette misforstod Beugnot og troede Leiligheden gunstig til at gjøre Forestillinger om Ophævelse af Tobaksmonopolet, der ligesom det strenge Spærringssystem hvilede tungt paa Befolkningen. Napoleon lod ham rolig udvikle sine Anskuelser og svarede derpaa: »Det er ubegribeligt, at De ikke har lagt Mærke til de Grunde, hvorfor jeg vedligeholder Tobaksmonopolet i Storhertugdømmet. Der ligger aldeles ingen Vægt paa Storhertugdømmet, men

Saaledes staaer Sagen; Spørgsmaalet er blevet indskrænket til, om Romere og Grækere eller Præster skulle gjøre Ungdommen katholsk i Hovedet.

— Hele Antallet af franske Protestanter er, ifølge Bivien, 1½ Million, af hvilke de tre Fjerdedele ere Reformeerte. Blandt de protestantiske Secter ere 5000 Anabaptister (Gjendøbere), som leve i de østlige og nordlige Departementer. »Man erindrer«, siger Bivien, »at denne Sect opkom i det 16de Aarhundrede, og at den foraarsagede stor Forstyrrelse i Westphalen og Holland. Men Anabaptisterne, der vare saa urolige og oprørske paa Reformationens Tid, bleve meget fredelige under deres nye Anfører Memno, efter hvem de ogsaa have givet sig Navn. Mange Memnoniter droge til Schweitz, og Størstedelen af dem, som nu leve i Schweitz, ere Efterkommere af Flygtninge fra Canton Bern i det 18de Aarhundrede. Man siger, at de udmærke sig ved Kjærlighed til Orden, Arbeidsomhed og Fred. Faa drive Haandværk; Agerdyrkning og Kvægavl ere deres vigtigste Beskjæftigelse. De ere simple og godmodige Folk, gjæstfrie, velgjørende og ordholdende; meget sielden møder en Anabaptist for Domstolen. Deres Ædruelighed og Retskaffenhed er bleven til et Mundheld. De beboe ensomme Huse paa Landet, holde indbyrdes sammen og gifte sig sjelden med andre Troesbekjendere. De holde strengt paa deres gammeldags Klædedragt, som de sige er Apostlenes. De bære langt Skjæg, nedkrammet Hat, vid Frakke uden Knapper, og Skoe bundne med Læderremme. Kvinderne tør ikke bære Ringe, Halsbaand eller nogen Slags Ædelstene og maae være ligesaa simple i deres Klædedragt som Mændene. — Den Ældste eller meest Erfarne iblandt dem vælges til Præst. Hver Søndag samles de; han oplæser et Stykke af Biblen og forklarer det;

der afsynges nogle Psalmer, dette er deres Gudstjeneste. De døbes og tage Nadveren i en Alder af fjorten eller femten Aar, og de verle Forlovelses- eller Ægteskabsringe, der velsignes af Præsten. To Dage om Aaret ere helligede til Legemets Renselse og Ydmyghed. Denne gamle Skik, der ærefrygtsfuldt vedligeholdes, bestaaer i, at de gjensidig vadske hverandres Fødder, uden Hensyn til Rang eller Rigdom. Enhver Gjendøber, der hengiver sig til Drik, dandser, spiller om Penge, stjæler eller bedrager en Pige, bliver udelukket fra Bedehuset. Denne Udelukkelse betragtes som en meget haard Straf, men behøver sjelden at bringes i Anvendelse; den kan eftergives, naar der er gjort Bod eller givet Erstatning. Ved Daaben sværge Gjendøberne, at de aldrig ville bære Vaaben. I Aaret 1793 decreterede Velfærdscomiteen, ifølge deres indstændige Bønner, at de kun skulde udskrives til Trainkudske eller Skandsegravere. I 1812 bleve de Conskriberede af denne Sect indlemmede i Artilleri-Trainet eller tildeelte Ingenieurerne. — De begive sig uden stor Betænkning paa lange Søreiser og udvandre hyppig til Nordamerika; heraf er det forklarlig, at deres Antal, der i 1804 var 4000, ikke er steget synderlig. I 1849 have de bygget et Bedehuus i Paris, rue d'Enghien.

Den 7de Octbr.

»Fædrelandets« Ærlighed er berømt. Den har kun den ene Feil, at den undertiden behøver Udbedring; men hvo, hvad er feilfrit i denne Verden? Bemeldte Ærlighed har nu i Løbet af fem Aar jevnlig citeret, hvad jeg har skrevet, og med Undtagelse af, at der hver eneste Gang er tabt nogle Bogstaver, Ord, Sætninger, eller ved reent Vanvare andre Sæt-

feil, han hører til en anden Flok Narre (bande d'imbéciles). Troer De ikke, at jeg godt fatter hele Deres Tanke trods det Slør, hvori De hyller den? De hører til dem, der af ganske Hjerte sukke efter Presfrihed og Talefrihed, og som troe paa den offenlige Menings Almagt. Velan, De skal høre mit sidste Ord. — Han berørte med sin høire Haand Kaardehæftet og tilføiede: Saalænge denne hænger ved min Side — og gid den maa hænge der endnu i lang Tid! — skal De ikke have nogen af de Friheder, De sukker efter, ikke engang, Hr. Beugnot, den Frihed at kunne træde op paa Talerstolen og holde en smuk Tale. — Men, Sire, jeg kan ikke begribe, hvo der har kunnet give Keiseren en saa falsk Forestilling om mig. — Ingen; men jeg kjender Dem; jeg kjender Dem bedre, end De gjør selv. De vil iaften bringe dette Arbeide ind i mit Cabinet.«

I hiin Mellemtid, før Efterretningerne fra Baiern og Østerrig vare komne, indbød Fyrsten af Nassau Keiseren til en lille Seilads paa Rhinen. Beugnot og Præfecten i Mainz, Jean-Bon-Saint-André, fulgte med. De vare i Baadens Forende; Keiseren befandt sig med Fyrsten af Nassau i Midten og gjorde flere Gange Spørgsmaal, »som Fyrsten besvarede med en Servilitet, der snart skulde høre op.« Imedens Keiseren engang stod opreist, lidt bøiet over Rellingen, sagde Jean-Bon-Saint-André til Beugnot: »Hvilket besynderligt Øieblik! Verdens Skjæbne afhænger af et Spark meer eller mindre.« — Jeg rystede over alle Lemmer, siger Beugnot (thi i den korte Afstand kunde endog en sagte Tale mulig høres af Keiseren), og jeg kunde kun svare: For Himlens Skyld! ti dog! — Præfecten vedblev: Vær kun rolig, resolute Folk ere sjeldne. — Da de kom tilbage til Strandbredden og Keiseren var i tilstrækkelig Afstand, sagde Beugnot: Veed De vel, at De gjorde

mig skrækkelig angst? — Ja, for Pokker, det veed jeg nok. Hvad der undrer mig, er, at De har gjenfundet Deres Been til at gaae paa. Men læg Mærke til een Ting: Vi ville Alle komme til at græde Blod over, at denne Lystfart ikke var den sidste.

Denne Præfect i Mainz, Hr. Jean-Bon-Saint-André, var oprindelig protestantisk Præst og en lidenskabelig Prædikant i det sydlige Frankrig. »Under Revolutionen blev han valgt til Conventet og udfoldede der en Mængde Kundskaber, et betydeligt Talertalent og en Characteer, der ligesaa lidt forstod at skaane som at bede om Skaansel. Som en af de ivrigste Revolutionaire var han blevet Medlem af Velfærdscomiteen, og her tilfaldt ham de særdeles vanskelige Sager og navnlig saadanne, som udfordrede en usædvanlig Energi. Saaledes blev han sendt til Amerika med den Flaade, der førtes af Villaret-Joyeuse, for at kjøbe Korn og derved lindre Hungersnøden. Flaaden kom fuldlastet tilbage og var i Begreb med at naae Havn, da den pludselig mødte den engelske Canalflaade. Man kunde muligviis undslippe, og Admiralens Mening var, at man skulde forsøge det. Dette var i Jean-Bon-Saint-André's Øine en stor Svaghed, og han fordrede, at man skulde levere Slag; han selv sparede sig ikke meer end den simpleste Matros; men trods alle Anstrængelser var Udfaldet dog det sædvanlige: vi tabte nogle Linieskibe og en Deel af Convoien, lesten kom lykkelig i Havn. Det var Manna i Ørkenen. Man trøstede sig over det, man havde tabt, med det, man havde reddet, og desuden fordi Sømændene havde viist en Uforfærdethed og Dødsforagt, som vakte baade Venners og Fjenders Beundring. Jean-Bon indtog paany sit Sæde i Velfærdscomiteen og fortsatte ufortøvet sit blodige Værk. Han bifaldt

alle Comiteens Handlinger og desavouerede endog fem
en eneste. Men hans Fraværelse havde dog bragt han
Glemsel, og han undgik den Hævn, som Conventet eft
besøpierres Fald tog over Comiteens øvrige Medlemmer.
den 18de Brumaire holdt Bonaparte ham først i Afstand
da den nye Regjering var saa stærk, at Mænd med
Talent og med en saadan Characteer kunde være den
men ikke skadelig, blev Jean-Bon anvendt ved forskjelli
ligheder og blev endelig Præfect i Mainz. Her viste
i mange Henseender som en Mønster-Præfect, utrættelig
som, strengt retfærdig uden Partihensyn, og snart var ha
telig afholdt af Befolkningen, som med Skræk havde m
Efterretningen om hans Udnævnelse. Bohavet i hans
værelse bestod af en Pult, sammensøiet af fire stærke
planker, sex Træstole og en Lampe, ved hvis Lys han
beidede hele Nætter. De øvrige Værelser i Præfecturet
bare Præget af den sammme beskedne Simpelhed, og K
svarede ganske dertil. — Saadan var denne Mand, d
om, at man vilde græde Blod, fordi hiin Lystfart ikke v
ferens sidste. Kort efter leveredes Slaget ved Leipzig;
Bon begav sig til Lazaretherne, og under sin trofaste
fyldelse døde han af den forgiftede Luft, hvormed dis
opfyldte.

— I Frankrig har en simpel, men ikke uvigtig Tin
Anledning til en hidsig Discussion, der er characteristisk
nuværende Tilstande i dette Land. Det hele franske Un
ningsvæsen, med Undtagelse af Almueskolen, er gjennem
af Klassicisme: i Pensionsanstalterne, Seminarierne, L
Academierne blive de romerske og græske Forfattere læst
Udstrækning og have en uforholdsmæssig Andeel i det

Præg, der gives Ungdommen. Der kan næppe være Tvivl om, at dette bærer uheldige Frugter; der meddeles Skolediscipleu en usikker Livsanskuelse, en Attraa efter græsk og romersk Livsnydelse, Begreber om en Stat, der ikke svare til den, hvori han skal indtræde som Borger, Forestillinger om Berømmelse, Magt, Indflydelse, der i Oldtidens simple Stater kunde naaes paa anden Maade, end Tilfældet er i den moderne Tid. I det Store har man seet disse Resultater vise sig under den første Revolution, der for en Deel drapperede sig paa Romersk eller Græsk, ja virkelig engang for Alvor anlagde græsk Dragt. Naar dette er sandt, saa synes Intet rimeligere end at sige: »Lad os indskrænke den klassiske Underviisning; lad os ikke vedligeholde Sædvaner, der hidrøre fra den Tid, da al Europas Videnskabelighed bestod i Oldtidens gjenfundne Værker; Nutiden har sit eget originale Indhold, der fortjener betydelig Plads i Skolen.« — Paa saadan Maade er Spørgsmaalet imidlertid ikke blevet reist; man har gjort det religiøst og spurgt, om ikke de klassiske Studier ere til Skade for den sande christne Aand, hvorved naturligviis menes Kirken og navnlig den katholske. En Abbed Gaume er Ophavsmanden til dette nye religiøse Feltog, og en Mængde Biskopper ere ilede til Allarmpladsen, Nogle for, Nogle imod Klassicismen, idet Nogle bl. A. mene med Gaume, at de latinske og græske Forfattere befordre Protestantismen, hvorimod Andre paastaae, at den katholske Kirke altid har levet i god Forstaaelse med de klassiske Skribenter (og den har i Sandhed levet i god Forstaaelse med værre Personer). En Abbed Martin er derimod fremtraadt med en Bog, hvori han beviser, at Abbed Gaume netop selv er protestantisk, uden at vide det; thi, siger han, det er netop Protestantismen, der har begyndt med at forkaste eller vrage de klassiske Studier.

Saaledes staaer Sagen; Spørgsmaalet er blevet kun til, om Romere og Grækere eller Præster skulle gjøre k men katholsk i Hovedet.

— Hele Antallet af franske Protestanter er, ifølge 1½ Million, af hvilke de tre Fjerdedele ere Refo Blandt de protestantiske Secter ere 5000 Anabaptister døbere), som leve i de østlige og nordlige Departe „Man erindrer“, siger Bivien, „at denne Sect opkom i d Aarhundrede, og at den foraarsagede stor Forstyrrelse phalen og Holland. Men Anabaptisterne, der vare saa og oprørske paa Reformationens Tid, bleve meget f under deres nye Anfører Memno, efter hvem de ogsaa givet sig Navn. Mange Memnoniter droge til Schwe Størstedelen af dem, som nu leve i Schweitz, ere Efterko af Flygtninge fra Canton Bern i det 18de Aarhundrede. siger, at de udmærke sig ved Kjærlighed til Orden, Arb hed og Fred. Faa drive Haandværk; Agerdyrkning og avl ere deres vigtigste Beskjæftigelse. De ere simple og modige Folk, giæstfrie, velgjørende og ordholdende; meg den møder en Anabaptist for Domstolen. Deres Ædru og Retskaffenhed er bleven til et Mundheld. De beb somme Huse paa Landet, holde indbyrdes sammen og g sjelden med andre Troesbekjendere. De holde strengt paa gammeldags Klædedragt, som de sige er Apostlenes. De langt Skjæg, nedkrammet Hat, vid Frakke uden Knapp Skoe bundne med Læderremme. Kvinderne tør ikke bære Halsbaand eller nogen Slags Ædelstene og maae være simple i deres Klædedragt som Mændene. — Den Ældst meest Erfarne iblandt dem vælges til Præst. Hver S samles de; han oplæser et Stykke af Biblen og forklare

ne affynges nogle Psalmer, dette er deres Gudstjeneste. De døbes og tage Nadveren i en Alder af fjorten eller femten Aar, og de vexle Forlovelses- eller Ægteskabsringe, der velsignes af Præsten. To Dage om Aaret ere helligede til Legemets Renselse og Ydmyghed. Denne gamle Skik, der ærefrygtsfuldt vedligeholdes, bestaaer i, at de gjensidig vadske hverandres Fødder, uden Hensyn til Rang eller Rigdom. Enhver Gjendøber, der hengiver sig til Drik, dandser, spiller om Penge, stjæler eller bedrager en Pige, bliver udelukket fra Bedehuset. Denne Udelukkelse betragtes som en meget haard Straf, men behøver sjelden at bringes i Anvendelse; den kan eftergives, naar der er gjort Bod eller givet Erstatning. Ved Daaben sværge Gjendøberne, at de aldrig ville bære Vaaben. I Aaret 1793 decreterede Velfærdscomiteen, ifølge deres indstændige Bønner, at de kun skulde udskrives til Trainkudske eller Skandsegravere. I 1812 bleve de Conskriberede af denne Sect indlemmede i Artilleri-Trainet eller tildeelte Ingenieurerne. — De begive sig uden stor Betænkning paa lange Søreiser og udvandre hyppig til Nordamerika; heraf er det forklarlig, at deres Antal, der i 1804 var 4000, ikke er steget synderlig. I 1849 have de bygget et Bedehuus i Paris, rue d'Enghien.

Den 7de Octbr.

»Fædrelandets« Ærlighed er berømt. Den har kun den ene Feil, at den undertiden behøver Udbedring; men hvo, hvad er feilfrit i denne Verden? Bemeldte Ærlighed har nu i Løbet af fem Aar jevnlig citeret, hvad jeg har skrevet, og med Undtagelse af, at der hver eneste Gang er tabt nogle Bogstaver, Ord, Sætninger, eller ved reent Vanvare andre Sæt-

ninger ere komne ind, har Ærligheden været fortræffelig. H
den altsaa ikke ganske været som Palnatokes Ære

„Et speilglat Skjold
Af slebet Staal; hvor Solens-Straaler faldt,
Der blinkte den med dobbelt Glands tilbage."

saa har den som Ajas's Skjold været gjort af en forsvarl
Tyrehud, og det er heller ikke at foragte.

Som sagt, naar bemeldte Ærlighed giver sig af med
citere, behøver dens Gjerning kun lidt Reparation, saa er d
en ganske ærlig Gjerning, og hvergang den citerer Noget
mig, behøver jeg kun at rette ganske lidt paa den, hv
ket jeg da ogsaa skal tillade mig at gjøre.

Saaledes har bemeldte Ærlighed i dens Nr. af 2de
Octbr. og i en Anmeldelse af Hr. Hostrups „En Nat mellem
Fjeldene" udpeget til Folks Uvillie og Ringeagt en Lignelse
jeg har brugt for tre Aar siden, og hvori jeg har sammenlign
en norsk Elv med en Sakristan. („Fædrel." Ord ere: Ma
(Forf.) seer Elven og siger: „Elven susede svagt som Sakri
stanens slæbende Gevandt, naar han gaaer igjennem
Kirken for at tænde Lysene." — „Det er slemt", sagde en af
mine Bekjendte, der naturligviis havde glemt, hvad han havde
læst for tre Aar siden, og naturligviis ikke gad slaae efter; „det
er stygt, det er ubehageligt". Ja, det er mere, det er stræke-
ligt. Hvilken smagløs, søgt, affecteret Lignelse! Hvilket for-
nuftig indrettet Menneske skriger paa en Sakristan, naar han
seer en Elv? Kunne Folk efter en saadan Prøve Andet end
faae Øinene op for, hvor tankeløst de bestandig have læst
„Nord og Syd"! Ja, Læser, Du har bestandig suget Sm
snak, Smagløshed, Gift af dette Skrift. Dog, skulle vi ik
see efter, hvad Du har læst? Et gammelt Mundheld siger jo

at man skal tælle Penge endog efter sin Broder, hvi da ikke forudsætte Muligheden af, at selv „Fædrelandets" Ærlighed kan have sit svage Dieblik? Velan, vi see da efter i Ugeskriftets 2det B. Pg. 105 og finde følgende Ord anvendte paa at beskrive „Fjeldverdenen" i Morgendæmringen: ..... „Vestfjorddalen ..... der i Dæmringen var som en af hine store, fliisebelagte, sydlandske Domkirker før Fromessen, inden Menigheden er kommen; Elven susede svagt o. s. v." De Fleste ville formodenlig indrømme, at naar Kirken kommer til, passer Sakristanen; hvo der stjæler Kirken, bør derfor være ærlig og tage Sakristanen med.

Man citerer paany. Der kom en lille hvid Sky om Fjeldkuplens (Gaustas) øverste Spids, „og den Fremmede kjendte den igjen fra Vesuv — — men de, som vare med ham, vilde ikke troe det." Den Fremmede pralede af at have seet Vesuv, fortæller Ærligheden, og den tilføier med Tilfredshed, at man ikke vilde troe ham, hvilket jo er meget tragicomisk, og Umagen værdt at fortælle Folk. Men skulde der ikke igjen være blevet en Kirke borte mellem Ærlighedens Fingre? Lad os see efter (l. c. Pg. 106). Nei, ikke en Kirke, men en lille usselig Sætning. Dog, lader os ikke dømme for hastig. Sommetider tager en Sætning kun Plads op. Der er tusinde eiderdanske Fraser i „Fædrelandet," som ikke have været til ringeste Nytte, hvo kan da forarges over, at Bladet har faaet en vis Ringeagt for Sætninger? Bladet kan være et saare ærligt Blad, og dog kan det være utilraadeligt at betroe det Sætninger.

Den udfaldne Sætning er, at Skyen betød Uveir trods den blaae Himmel, og dette vilde de Andre ikke troe*, med hvilke

* I Neapel tjener Vesuvs Røgkrave som Barometer; den lille Sky om Bjergets Top har en sagte, pulserende Bevægelse, „som en Skabning, der er i Færd med at faae Liv", Uveiret synes at voxe ud deraf. Ligheden mellem Vesuv og Gausta i Henseende til dette Særsyn er i faa Ord antydet.

Ord den Reisendes derpaa følgende ensomme Vandring og Uveiret motiveres eller indledes. Altsaa, Ærligheden har bragt det Latterlige tilveie ved at »knibe« en Sætning, der her var af Vigtighed, skjøndt det Hele er ubetydeligt nok.

Nogle ville maaskee mene, at en saadan Ærlighed egenlig er Uærlighed og maa være meget ubehagelig for den, mod hvem den anvendes. Heri tager man dog feil. Denne Slags Ærlighed er politisk Ærlighed, og blandt et Parti eller en Clique gaaaer den for ægte; da den saa hyppig anvendes af det »nationale« Organ, vil den venteligt engang blive anerkjendt som Nationalærlighed, vil modtage Hylding som viet til Nationen idetmindste ved venstre Haand. Og for den Enkelte, mod hvem den anvendes, snart i det Større, snart i det Mindre, er den heller ikke ubehagelig; thi, naar Folk, der vides at have den bedste Villie til at paavise noget Urigtigt i en Forfatters Værker, ikke kunne udføre deres Hensigt, uden at deres Ærlighed gjør lange Fingre, saa ligger heri en Tilstaaelse, der er langt fra at være ubehagelig.

— Først naar der citeres rigtig, kan der blive Spørgsmaal om Billeders eller Lignelsers Værd. Og i denne Henseende skal det da indrømmes, at vi alle kunne være skrøbelige, og saaledes skal det f. E. ikke tynge Hr. Ploug, at han i sit Digt over Ørsted har sagt:

> „Da vaagnede en ensom Grubler brat, (nemlig Gutenberg)
> Frem af hans Hierne sprang — den første Presse."

»Fædrelandet« ville blot heraf see, at naar det vil gaae paa Jagt efter falsk eller smagløs Symbolik og andre deslige Feil, kan det som Keiser Domitian nyde Fornøielsen hjemme i sin lune Stue og behøver ikke at udsætte sin Ærlighed for Forkjølelse. Men hvad om end Lignelserne ere slette og selv hele Afhand-

ler uheldige! Det vilde være urimeligt at haabe, at der i 14 Bind af »Nord og Syd« ikke skulde findes Feil, men det vilde visnok ogsaa være urimeligt at antage, at der slet intet Godt findes deri. Lad imidlertid noget Saadant blive paastaaet, lad det jevnlig blive belagt med falske Citater; »calumniare audacter« har altid havt nogen Magt; men i Længden er denne Politik dog næppe nogensinde seiret, og jeg har ikke seet nogen Virkning deraf mod mig, saa at man kommer til at tage bedre fat. — Saasnart Spørgsmaalet bliver om en eller anden Gjenstands virkelige Indhold eller Værd, skal jeg derfor ikke gjøre mange Forsøg paa en Discussion med dem, der aabenlig ikke ville discutere, men benytte Kritik, Literatur, Kunst o. s. v. som Partimidler, og ikke stræbe efter Sandhed, men efter Partiformaal. Altsaa uden Hensyn til Angreb eller Angribere — der maae leve og florere længe nok i de behagelige Følelser, hvormed de skrive — vil jeg tillade mig en Bemærkning i Anledning af Reiseskildringer. Der kan spørges: Er Reisebeskrivelsen ikke en underordnet Art i Literaturen? Kunde man ikke gjøre en ædlere Brug af Stoffet, af hvad man seer og erfarer, end benytte det i dets Realitet? — Jo, men hvad der saaledes siges om Reiser, gjælder om hele Livet. Meget af det, man oplever, optages i Bevidstheden paa anden Maade end den beskrivende og giver Anledning til andre, æsthetiske Værker. Men man gjør ikke en Vaudeville af en Udstilling, et Lystspil af en Fattigskole, en Roman af en fremmed Boghandling, og dog kan det nok fortjene at beskrives, og efter at man har beskrevet det for Andre, har man selv Meget tilovers. Dette vil med andre Ord sige: Man kan godt beskjæftige sig med det virkelige Liv, med de borgerlige, politiske og sociale Forhold, og desuagtet beholde Evne til poetisk Production. Jeg opfatter

det som en Pligt for den, der kan, at skrive Værker, hvori Livet afspeiler sig paa en poetisk Maade og vises i dets Forhold til Idealet. Jeg har tidligere forsøgt det — heldig eller uheldig er her ligegyldigt — og dersom det er sandt, hvad der, uden Foranledning fra min Side, har staaet i nogle Blade, saa er jeg igjen isærd med noget Lignende. Læserne ville imidlertid finde det passende, at jeg ikke udsteder noget Program derover i Forveien. Men naar det om nogen Tid skulde blive trykt i dette Skrift, saa kan det jo blive — falsk citeret.

— Angaaende London-City-Mission, som er omtalt i Meddelelsen om Mr. Nash og ragged-school, er at tilføie nogle Oplysninger, der velvillig ere meddeelte af Selskabets Secretair. Dets oprindelige Formaal er nemlig noget forskjelligt fra det, hvori vi have seet nogle af dets Medlemmer være virksomme. Det blev stiftet i 1835 for at udbrede Bibellæsning blandt de fattige Beboere af London og Omegn, men uden Hensyn til Sectvæsen eller Kirkeregering. Bestyrelsen er geistlig, Halvdelen anglikansk, Halvdelen dissenterisk. Medlemmerne paatage sig den Forpligtelse at besøge de Fattige, virke for Bibellæsning, for »Sabbathens Helligholdelse«, for Sædelighed og for Børns bedre Opdragelse. Antallet af Medlemmer eller Missionairer er for Øieblikket 276; Indtægterne i det sidste Aar vare 23,216 Pd. St., Antallet af Besøg aflagte i Aarets Løb vare 1,176,055; Møder, som man sammenkaldte for at paavirke den fattige Befolkning: 21,303 eller omtrent 58 daglig; smaa religiøse Afhandlinger (tracts) uddeelte: 1,729,428 og udlaante: 16,858; Bibler uddeelte: 5,768; Børn bragte i Skole: 5,986; Boutikker og Skjænkestuer bragte til at være lukkede om Helligdagen: 112; Drukkenbolte førte paa bedre Vei: 384; faldne Kvinder reddede eller bragte til Asyler: 138; bragte tilbage til Hjemmet: 35,

»paa anden Maade udrevne fra Synd og Elendighed«: 38; andre Personer bevægede fra uordentlig Levevis og svære Forsyndelser (gross iniquity): 777; Par, der levede sammen, formaaede til Ægteskab: 203; Familier, formaaede til at indstifte Familiebøn: 300; Personer bragte til at communicere hos vedkommende Præst: 551.

— Det kan maaskee interessere at læse nogle faa Notitser om Lowestoft, den By, paa hvilken især Skibsfarten drives fra Tønning, og gjennem hvilken, efter Jernbanens Fuldførelse, Veien nærmest og nemmest vil gaae herfra til England. Lowestoft eller Elovistoft, Ludvigstoft, Lodbrokstoft skal have faaet Navn efter en dansk Konge, Lodbrok, der i det 9de Aarhundrede omkom her paa Jagten, men hvis Død, som falskelig tillagdes Engelsmændene, grusomt blev hævnet af de Danske. Om dette er en Forvanskelse af Regnar Lodbroks Historie, maae de Lærde afgjøre. Slottet, der ligger en Miils Vei fra Byen, kaldes i Domesdaybook Luthowistoft og hørte til Wilhelm Erobrerens Domainer. Det blev senere forlehnet til John Baliol, og fra ham gik det over til Baliol, Kongen af Skotland, fra hvem det blev inddraget under Krigene. Det har senere været forlehnet til Familierne de Dreux, de Surrey, Wentworth m. Fl. og blev endelig af Lord Sidney Godolphin Osborne solgt til en Mand, der som Dreng kom fra Yorkshire, uformuende, af »alt-gammel Familie«, men havde en formuende Onkel, en builder (Muur- og Bygmester) i Lowestoft. Drengen udmærkede sig ved Flid og Dygtighed, blev sat i Vei som builder, arvede senere sin Onkel, udvidede betydelig dennes Forretning, anlagde Lowestoft-Jernbanen, kjøbte (1844) hele Byens Havneanlæg og gjorde det ikke blot brugeligt, men meget stort og smukt, anlagde en nærliggende Havn, bygger for Tiden Parlementspalad-

set i London for nogle Millioner Pd. Sterling, bygger Victo Dock i London for 400,000 Pd. St., er Parlementsmedlem Norfolk Shire (Norwich) — nemlig Samuel Morton Peto. H er, som sagt, nu Lord of the manor og eier den store Konges de store Adelsfamiliers Sehn, Luthowistoft eller den dræbte dan Konge Lodbroks Borg (nu kaldet: Somerleyton). Han h nylig gjort et Tog hertil, dog ikke for at opripe Stridigheder i Anledning af Kongens, hans Borgfaders Drab, men for f delig at underhandle med vor Konge om at bygge vore Jer baner.

Imellem Lowestoft og det nærliggende Yarmouth herske fra gammel Tid af Skinsyge, og under Urolighederne paa Ka d. 1stes Tid paaførte de hinanden Krig. Lowestoft angav som Grund til Fjendtlighederne, at det holdt med Kongen, og Yar mouth slog fra sig under Parlementets Fane. Men Lowestoft maatte bukke under for Cromwel, der i egen Person drog mod Byen og behandlede den temmelig barsk. Han tog Bolig i Værtshuset Swan-Inn, og den Stue, hvor han sov, forevises endnu. Da jeg spurgte efter Stedet, viste man mig et Gjæst giversted, hvori det ved første Diekast syntes, at Protectoren endnu holdt streng Justits; thi Constabler saaes ved Vinduerne og andre Constabler førte Fanger ind og ud. Men det var Fredsdommerens Justitspalads, leiet hos Værten for nogle Shilling ugenlig. Enhver kunde gaae ind, og man gjorde saa faa Omstændigheder, at man indrømmede mig Plads imellem Rettens Medlemmer, ved det samme grønne Bord, hvor i andre Lande en mystisk Majestæt antages at throne og fordre helli Ensomhed. Ja, hvad der er ligefrem forskrækkeligt: da Mødet varede temmelig længe og Fredsdommeren formodentlig ble

fulten, tog den gamle Herre et Stykke Brød op af Lommen og gav sig til at spise deraf.

Af den noksom bekjendte gamle Forbindelse mellem Ostengland og Danmark finder man ogsaa andre Spor end Krigstog, og vi have indført vigtige Ting til Lowestoft, før Dampskrægstransporterne begyndte. I det 17de Aarhundrede udbredte der sig i de østlige Grevskaber en stor Skræk for Hexe, og da man ikke ret vidste, hvorledes man skulde behandle Sagen, optraadte en lærd Herre, Dr. Brown, og meddeelte, at der nylig i Danmark var opdaget mangfoldige Hexe med de samme Symptomer som i England, og at man der havde brændt og druknet dem. Det danske System blev hurtig indført og Hexene henrettede.

Ved S. M. Peto's Virksomhed er Lowestoft isærd med at blive en betydelig By, men endnu har den kun henved 8000 Indvaanere. Den er heller ikke nogen corporate-town eller Commune, men bestyres af en Paving-Commission der bestaaer af 24 Medlemmer, og som supplerer sig selv, uden at Byens Indvaanere have Valgret.

Blandt de store, nye Bygninger, der reises i Byen, er en Mængde Kirker, Kapeller og Skolehuse. Til det gamle Baptistkapel er føiet en Skole, og desuden opbygges nu et meget smukt Baptist-Kapel i gothisk Stiil, begge Dele for S. M. Peto's Regning; thi han er Baptist.

— Det vilde blive en ret interessant Statistik, hvis Nogen nøiagtig kunde opgive, hvorledes den slesvigholsteenske Armee i sin Tid blev samlet, efter hvilke forskjellige Eventyr og Omskiftelser en Mængde af det store Fædrelands Sønner indfandt sig for at stride og strides heroppe i Norden, og til hvilke mangfoldige Eventyr Hæren igjen blev adsplittet: ud i den tydske Literatur og dens mangfoldige Miserer, til Anlæggelsen af

Farms i det fjerne Vesten, Boglader i de østlige Fristater Spillehuse i europæiske og mexicanske Byer, Guldgravning Australien, Stabsofficiersposter i den baierske og andre tydsk Armeer, til Krigstjeneste i Algier, Indien og Brasilien o. s. v o. s. v., og endelig, hvorledes nogle have fundet Ro, ligefra dem, der efter Mytteri faldt for en Kugle ved Plataflodens, til de To, Capitain Wasmer og Major Schütz, der føres til – Viborg Tugthuus.

Den 15de Octbr.

Der fortælles om en af vore Digtere, at han i tidligere Aar ikke kunde digte uden at have nogle Flasker Champagne staaende foran sig paa Skriverbordet. Han trak dem ikke op, han drak ikke; men Muligheden af at kunne nyde de »sprudlende Luer« satte ham lidt efter lidt i det rette Lune og stemte ham lyrisk. Man bragtes til at tænke herpaa ved en Afhandling i »Fædrelandet« af 23de f. M. Den begyndte grundig, alvorlig, næsten kjedsommelig med en Statistik over Valgene; derpaa mærker man, at Noget lidt efter lidt faaer Indflydelse paa Forfatterens Sind, stemmer ham lyrisk, saa at, som Tilfældet er med de begeistrede Digtere, Roser og Perler strømme fra hans Mund. Om Talrækkerne begynder at vinde sig det blomstrende Sprog, og han taler om den kgl. Kundgjørelse af 28de Januar med de behørige lyrisk-sparkende-triumpherende Ord, kalder den Mareridt, Drøm, Vanskabning, Tanke, atter Tanke, Række Tanker, Lap Papir, kort, en Hund vilde skamme sig, hvis den blev saaledes tiltalt og forstod det, — og endelig optræder han heel bacchantisk — Evoe! Evoe! — han udbringer en Toast, han slutter Statistiken med en Skaal: »Grundloven leve! Danmarks Riges Grundlov, givet for det ene og udelelige Danmark indtil Eideren og for ingen anden Plet unde

Solen!« Men ak, hvi ere de gamle Dage svundne, da Digteren var Gudernes Præst og Ravnet (vates) betød baade Poet og Spaamand. Guden gav vor Digter Begeistring, men berøvede ham Spaadomsgaven, saa at ved Rigsdagens Begyndelse Virkeligheden viser os et ganske andet Syn, end ha forudsagde. Januarprogrammet, denne »Vanskabning af Blufuldkernes Digterlune,« denne »Lap Papir, hvorpaa et ringe Antal Mænd have nedskrevet en Række Tanker«, denne »Skygge Drøm, født af et Mareridt«, denne »Tanke, der lever om den Sjæl, hvis Legeme den kunde ønske at være« — har netop viist sig som det stik Modsatte af, hvad den blev udgivet for: som Noget, der var en levende Tanke, som en Sjæl, der har været saa fornuftig at skaffe sig et Legeme Den hele Statstilværelse er blevet Legemet for denne Statsidee, Heelstaten er Formen for denne Tanke, der er tænkt heelt ud .... lige til Elben, og den fremtræder saa tydelig og bestemt, at Landsdelen Danmark er nøiagtig $^{60}/_{100}$ Dele af det hele Monarki og Alt med største Koldsindighed omhandles, som om det allerede var ordnet paa dette Grundlag. »Tanken« fremtræder med sin af Stormagterne anerkjendte Arvelov, med en Lov om Monarkiets Toldeenhed, med en heel Armee, Flaade o. s. v., og denne »Skygge«, denne »Drøm«, denne vidsomme »Tanke« har endvidere været saa fat, solid, praktisk, at istedenfor at holde Gilde og udbringe Toaster har den 861,000 Rbdlr. i Lommen for Danmarks Vedkommende, 8½ Tønder Guld Overskud. Dersom en saadan Tanke ikke er en solid Mand, saa skal man have Vanskelighed ved at finde en. Og saa har den endelig det Gode og Solide ved sig, at naar man engang vil slaae sig løs og drikke en Skaal og raabe »Grundloven leve!« saa behøver den ikke at slaae Øinene ned,

man kan [illegible] i [illegible] til [illegible]
over, at de ikke have Monopol paa dette Raad.
— Der har en [illegible] Tid i [illegible] været en Udstill
af Jordbrugsproducter, Agerdyrknings-, Skov- og Haveprodu
m. M., som var i sin Grad interessant, og hvorfor man m
takke de Mænd, der have tilveiebragt den [illegible]
Den var imidlertid ikke blot interessant og belærende, m
havde noget ganske usædvanlig Behageligt, navnlig i Sammenli
ning med Industriudstillingen. Hvor meget man end beundr
den Flid og Kunst, der er anvendt paa Industrigjenstande, hv
meget man end kan føle sig tiltalt, ja opløftet ved at see h
»menneskelige Aands« Seir over stridige Naturkræfter, ved
see de store Kjæmper ledes af et Barn til lydigt Arbeide, v
at see den raae Kraft forædlet og forherliget af Videnskab
og Skjønheden, saa hviler der dog over Alt dette noget Bes
digt: man aner gjennem Søndagsdragten, som det Hele h
taget paa, Hverdagslivets Kamp og Savn, man føler Nø
vendighedens Jernhaand, man veed, at mangt et skjønt Va
skjuler et qvalt Menneskeliv, og skjønt man ogsaa veed, a
gjennem denne Kamp gaaer Veien til Frigjørelsen, saa er Fri
gjørelsen dog ikke kommen endnu, alt for Meget bærer end
Præg af Forbandelsen, der satte Mennesket til Arbeide. An
derledes er det med de Producter, som komme af »Himlen
Dug og Jordens Fedme«, som Sæden har trukket med Vinte
kulden, Vinden ristet og ruskel i, Regnen forfrisket og Sole
modnet. Ogsaa her have Menneskene havt Arbeide; men enten
dette nu har været den velhavende Families stille behageli
Syslen eller Markarbeidernes Slid, saa har dog Natur
venlig og kjærlighedsfuld hjulpet dem, og den har gjort
Værk, medens de hvilede. Den Duft, som strømmede den I
trædende imøde fra Planter, Urter, Rødder og Frugter, v
den fornøielige Hilsen fra hiin kjærlige Natur, fra et simple
og friskere Liv end fra de Steder, hvor Menneskeaandens sto
Værksteder ere. — Men derfor bør ogsaa en Industri- og Pr
ductudstilling være nøie forenet. Ved Mønsteret for alle d
senere Udstillinger, den londonske, var dette for en stor De
iagttaget, og man kunde f. Ex. see Bomulden paa Busken o
derfra følge alle dens Gjennemgangs- eller Udviklingstrin, in
til den for Beskuerens Øine fremkom som Bomuldstøi. Saa
ledes kunde man ogsaa følge Ertserne fra Minerne, indtil
som tilsyne i Kvindens lette Smykker eller i de vældige Ma
ner, saa og Veddet fra de amerikanske Skove til det blanke, mosai
indlagte Bord o. s. v. Der ere Omstændigheder nok, som h
hindre os her fra at have en saadan Udstilling, og paa d

...de kunde hiin da ikke have de friske Frugter, der kun ... henligge saaledes i kort Tid. — Men en vis systema... ...en kunde man undertiden ønske iagttaget. Der var f. ... tiltrækkende lille Samling fra Ahlheden. Man saae for... Sorter af den røde, jernholdige Ahl, af den tørvehol... ...entørv og af Flyvesandet, tørrede Exemplarer af den ...ede krybende Piil, af Lyngen, Rævlingen, Ulvefod ...eel), Gyldenriis, Blaabær Bølle, Røllike m. M., Krandse... og krybende Mosarter, Prøver af Kartofler, der voxe ...rvelige Jordbund, en udstoppet Natteravn, en Uhrhane ...emalinde og en Gjøg, og der var tilføiet adskillige Efterretninger, f. Ex. om de mange tusinde Gran- og ...eer, som Folk ikke formode paa Heden, om Ahlens og dens Indflydelse paa Vegetationen, kort, paa en be... og interessant Maade var Egnen livagtig tilstede. ...nne lille Udstilling — Udstillerens Navn har jeg ikke ...inde i Cataloget — var meget fjern fra de flettede Ba... Hedeplanter, Revlingereb, Koste af Revlinge, Tøier ...ndhavre, hvortil den hørte, eller som hørte hid til den, den Overgangen formeentlig burde været gjort til ...sproducterne fra Vestkysten o. s. fr. — Det er natur... ...kke den ordnende Comitees Skyld, at man ikke kunde ...rgangen fra Bornholms raa Mineralproducter til for... Gjenstande, tilvirkede deraf, at f. Ex. Skiferen blot laa naturalibus, uden at nogen videre Brug eller For... ...e syntes forsøgt, eller at det sorte Stykke Marmor laa Bebudelse af, hvorledes Danmark endnu har Meget at ...e Beboere at bestille. — Foruden de indenlandske Jord-, Have- og Skovproducter, hvoriblandt den af Forst- nu ...rad Bjørnsen indsendte smukke Samling af Træværter ...rves, var der adskilligt Udenlandsk, f. Ex. tydsk Tørv, ...r. tildrog sig naturligviis den ostindiske Samling Op... ...heden. Den er skaffet tilsendt os af en Mand, der ... Indien eller i England, hverken i Ungdommen eller ...høie, hæderlige Alderdom har glemt sit Fødeland, end... ...er gives en Theori, hvorefter det kunde bevises, at han ...Dansk. Det skyldes hans Iver og Opmærksomhed, at ...rae den varme Zones Producter fra Daddelgrenen med ...nodne Frugter til Riisplanten, det grønne Kaffebær paa Mais i Bælgen, Tamarinde, Brødfrugt, utallige Kry... ... Frugter. Ved Siden af disse var en mindre Samling ...e Producter fra vore Colonier. — Fra Udlandet var det Meget indsendt, navnlig Korn- og Frøsorter fra (ved Westenholz) og fra Rusland, Alt til Kjenderes

bliver tilfredsstillet og modtager en gavnlig Lærdom, naar den drager Guden ned til Jorden og vogter paa, hvad der har drevet ham fremad, hvorledes han har vandret over den for Alle fælles Lidenskabernes Sti.

Efter vore Begreber svarede Nelson til Forestillingen om en Helt saa fuldstændig som Nogen, der er bleven hyldet i noget Land og til nogen Tid. Han var en Mand af simpel og oprigtig Gudsfrygt, glødende Fædrelandskjerlighed, ligesaa mild som tapper, og hans Energi, hvortil der maaskee aldrig har været Mage, svarede til den geniale Aand, som inspirerede den. Med et spinkelt Legeme og et ubetydeligt Ydre forstod han at begeistre Alle, der kom i hans Nærhed, og sikkrede sig en Kjærlighed og Hengivenhed, som kunde udrette Alt, fordi Mænd i hans Nærværelse hverken øinede Vanskeligheder eller Uheld. Men Nelson var ikke en fuldkommen Mand; saa straalende end hans moralske Natur var, havde den dog som Solen sine Pletter. Og det er den plettede Side i Nelsons Historie, paa hvilke vor Opmærksomhed nu hovedsagelig skal være henvendt.

Romanen er bleven overvunden paa dens egne Enemærker af Lady Hamiltons romantiske Historie. Maaskee ved ingen anden Kvinde kunde Nelson være dragen ned, ingen anden Kvinde af hendes Tid var tryllende, bedaarende Magt i den Grad given. Hendes Levnetsløb er som en Digtning. Hun var Datter af Henry Lyon eller

Lord Nelson og Lady Hamilton.

(Efter „Essays from the Times.")

Et nyt „Nelsons Levnet" er ikke med Nødvendighed et nyt Bidrag til Landets Papirkurv. Hvor meget vi end have hørt om Folkets Yndlingshelt, er der stadig Noget tilbage at omtale. I sin korte, men fortræffelige Biographi tilfredsstillede Southey sine Landsmænds Patriotisme og bragte Folkets Kjærlighed en Hyldest; i en større Samling af Depescher og Breve mødte Sir Harris Nicolas Forespørgsler af en meer alvorlig Natur. Men Ingen af Begge havde den Nøgle, der kunde føre os til det Indre af Nelsons Tilværelse, bringe os dybt ind i Forhold og Stemninger, som for Mange have mere Tiltrækning end hans glimrende offenlige Løbebane. Hvad der er vor Natur nærmest, tiltaler os meest, og derfor er det meer end simpel Nysgjerrighed, som gjør os begjærlige efter at kjende en stor Mands private Liv. Menneskeheden taber sig selv af Sigte, naar den opsvinger sig til Beskuelsen af en Halvgud; men den gjenfinder sig selv,

bliver tilfredsstillet og modtager en gavnlig Lærdom, naar den drager Guden ned til Jorden og vogter paa, hvad der har drevet ham fremad, hvorledes han har vandret over den for Alle fælles Lidenskabernes Sti.

Efter vore Begreber svarede Nelson til Forestillingen om en Helt saa fuldstændig som Nogen, der er bleven hyldet i noget Land og til nogen Tid. Han var en Mand af simpel og oprigtig Gudsfrygt, glødende Fædrelandskjærlighed, ligesaa mild som tapper, og hans Energi, hvortil der maaskee aldrig har været Mage, svarede til den geniale Aand, som inspirerede den. Med et spinkelt Legeme og et ubetydeligt Ydre forstod han at begeistre Alle, der kom i hans Nærhed, og sikkrede sig en Kjærlighed og Hengivenhed, som kunde udrette Alt, fordi Mænd i hans Nærværelse hverken øinede Vanskeligheder eller Uheld. Men Nelson var ikke en fuldkommen Mand; saa straalende end hans moralske Natur var, havde den dog som Solen sine Pletter. Og det er den plettede Side i Nelsons Historie, paa hvilke vor Opmærksomhed nu hovedsagelig skal være henvendt.

Romanen er bleven overvunden paa dens egne Enemærker af Lady Hamiltons romantiske Historie. Maaskee ved ingen anden Kvinde kunde Nelson være dragen ned, ingen anden Kvinde af hendes Tid var tryllende, bedaarende Magt i den Grad given. Hendes Levnetsløb er som en Digtning. Hun var Datter af Henry Lyon eller

Lyons, en Arbeidsmand i Preston, Lancashire. Da han døde, medens hun endnu var et Barn, flyttede Moderen til Hawarden i Flintshire og ernærede sig der, som hun kunde bedst. At formode, at hun skulde have skaffet sit Barn Undervisning, vilde være aldeles urimeligt. Da Lady Hamilton i en senere Tid ved Hjælp af Lærere, Vedholdenhed og usædvanlige Evner var istand til at føre Brevvexling med Tidens meest fremragende Personer, vidnede den Vanskelighed, hun havde med at bogstavere, om hendes tidligere Aars Savn. Man antager, at hun er født i Aaret 1764, og de første Aar af hendes Liv efter at have forladt Hjemmet tilbragte hun som et sædvanligt Tjenestetyende. Efter at hun først havde tjent som Barnepige hos en Mr. Thomas i Hawarden, kom hun i samme Egenskab til Dr. Budd, en af Lægerne ved St. Bartholemews Hospital i London. Hendes Medtjenerinde her, Stuepigen, var, besynderlig nok, Den, der senere blev Mrs. Powell, den berømte Kunstnerinde paa Drurylane Theatret. Mange Aar efter, da Lady Hamilton var paa sin Berømmelses Høide, besøgte hun Drurylane Theatret med sin Ægtefælle, og Mrs. Powell spillede ved denne Leilighed. Publikums Beundring var deelt mellem den fuldendte, berømte Skuespillerinde og den endnu mere berømte Besøgerinde. Man vil vanskelig i Tjenetyendets Annaler finde Mage til Sammentræf.

Da Emma Lyon forlod Dr. Budds Tjeneste, steg

hun et eller to Trin ned og blev Tjenestepige hos en Kræmmer paa St. Jamesmarket. Her tildrog hende Væsen og Udseende sig en fornem Dames Opmærksomhed og man tilbød hende at indtræde i, hvad der i Mange af bedre Udtryk maa kaldes en høiere Sphære. Med megen Fritid i et saadant fashionabelt Huus, med et glø dende Temperament, en overordenlig Begavelse og en kraftig Villie kastede hun sig over alle de Bøger, hun fandt, og blev en lidenskabelig Romanlæserinde. Det e en Pligt imod Lady Hamilton, som efter nogle faa Linie vil savne det meste af Læserens Agtelse, at paapege d Fristelser og Farer, som omgave hende, og at vise, hvo meget Omstændighederne og Samfundet vare medskyld i hendes Feil. Et Leiebibliotheks Værme var ikke d eneste Gift, som blev gydt i hendes Sjæl; hun var al rede en skjøn Kvinde, fuld af Livskraft og Kjækhed, b gavet med et sjeldent mimisk Talent, et fortræffeligt Ø og en uforlignelig Stemme. Vi maatte undres, hvis e saadan Tjenestepige, uden Opdragelse, omgiven af Smiger og Lastefuldhed, ikke havde givet efter for Fristelser, imod hvilke den høiere Fødte og vel Opdragne ikke altid er prøvefast.

Hun skal først have været Capitain (senere Contre-Admiral) John Willett Paynes Maitresse, men forlod snart denne Herre for at give sig under Sir Harry Featherstonhaughs Beskyttelse. Baronetten var en lidenskabe

lig Elsker af Parforcejagt; Emma Lyon, der bragte det til Fuldkommenhed i hvadsomhelst hun forsøgte, gav sig altsaa til at ride og blev snart en af Tidens meest udmærkede Ryttersker. Sir Harry Featherstonhaughs Residens, Up Park i Sussex, blev under dens nye Herskerinde Skueplads for en rasende Ødselhed; Beskytteren var snart ødelagt, og den Beskyttede var paany kastet ud i en Verden, der modtog hende som en Vanæret. Man kan ikke fortænke den hjem- og venneløse Pige i, at hun søgte at erhverve sit Brød ved hvilketsomhelst ærligt Middel, der tilbød sig. En Dr. Graham holdt dengang Forelæsninger i Adelphi-Theatret over Sundhed og Skjønhed, og Emma Lyon traadte i Tjeneste hos Charlatanen som Illustration til hans Forelæsninger. Hvor meget eller lidet Værd disse havde, kan være tvivlsomt; men der kan ikke være Tvivl med Hensyn til den Skjønhed, der gjød Liv og Lys over dem. Maleren Romney, af det kongelige Akademi, kaldte den „fuldkommen“ og valgte den til Gjenstand for et af sine berømteste Værker. Hayley, Cowpers Ven, fortæller i „Romneys Levnet“, at de Gaver, som Naturen havde skjænket hiin Kvinde, „bragte hende til at finde Nydelse baade i Musik og Malerkunst; i den første opnaaede hun selv en stor praktisk Dygtighed; til Brug for den anden havde hun en saa fiin Smag og en saadan Udtrykkets Magt, at hun kunde staae som begeistrende Model i de forskjelligste Characterer, som en

Historiemaler kunde ønske at fremstille." Digteren var ligesaa forhexet som Maleren; Begge søgede Begeistring af Gjenstanden, og der findes endnu baade Sonetter og Portraiter, hvis Hensigt er at forevige den Skjønhed, som gjorde Begge forrykte.

Vi have allerede sagt, at Fortællingen om Lady Hamiltons Liv lyder som en Fabel. Ethvert videre Skridt, vi gjøre, leder os længere bort fra, hvad vi ere vante til at betragte som virkeligt Liv, og fører os ind i Digtningens Rige. Vi have seet Arbeidsmandens Datter, en fattig Tjenestepige, en rig Mands Maitresse, en Malers leiede Model. Medens hun var beskjæftiget i sidstnævnte Egenskab, blev hun bekjendt med Mr. Charles Francis Greville. Mr. Greville var en Neveu af Sir William Hamilton og berømt blandt sine Samtidige „for sin Smag i Kunst- og Vertu-Sager."* Han tilbød Emma Lyon et Hjem, og hun modtog det. Men han gjorde Mere: han forsøgte at forædle de vildtvoxende rige Spirer af en Genius, Ingen endnu havde erkjendt i dens hele Udstrækning, og han var heldig hermed indtil en vis Grad. Kunde han have skjærpet hendes moralske Sands ligesaa meget, som han udviklede hendes aandige Begavelse, vilde han selv have tabt en Maitresse; men han vilde have be-

* Vertu er det italienske Navn for Antiquitetssager, men er nok her brugt tvetydigt baade i den italienske og franske Betydning af Ordet.

Medlem af det kongelige Videnskabernes Selskab og Vicepræsident i Selskabet for Oldkyndighed, endvidere et høit anseet Medlem af Dilettanti-Club, og hans Portrait var ophængt i Selskabsværelset. Han var ogsaa Forfatter. Hos Kongen af Neapel stod han i høi Yndest og deeltog ivrig i de mangfoldige Jagtglæder, som denne Souverain havde saa stor Lidenskab for.

Efter denne Opregning af utvivlsomme gode Egenskaber vil man sikkert være tilbøielig til at betragte Besidderen med Agtelse. Men saaledes som vor Verden er indrettet, kan man være høitstaaende i Samfundet, rig, Videnskabsmand, Medlem af ethvert udmærket Selskab i Landet, værdig til at blive malet af de største Kunstnere, og man kan bruge disse Goder til aabenlyst at krænke, hvad der i Samfundet skulde holdes høit i Ære, hvilket man vil see i denne Mands Historie. Mr. Greville overlod for en betydelig Sum sin Maitresse til sin Onkel, den høit hæderlige (right honorable) Sir William Hamilton, Ridder af Bathordenen, og efter at have sluttet Kjøbet med sin Neveu drog Hs. Majestæts Gesandt afsted til Neapel med Emma Harte og hendes Moder.

Italien var en Skueplads, der passede til denne overordenlige Kvindes Evner. Paa denne solglade, livslystne Jord følte hun sig hjemme. Dette Himmelstrøg, der endog giver simple og grove Skikkelser et Udtryk af Liv og Lidenskab, som tiltaler og fængsler, tjente til i

men kan endog stemme i med, til stor Ærgrelse for visse Fo
over, at de ikke have Monopol paa dette Raab.

— Der har en Uges Tid i Ridehuset været en Udstilli
af Jordbundsprøver, Agerdyrknings-, Skov- og Haveproduc
m. M., som var i høi Grad interessant, og hvorfor man ma
være de Mænd, der have tilveiebragt den, meget erkjendtli
Den var imidlertid ikke blot interessant og belærende, me
havde noget eiendommelig Behageligt, navnlig i Sammenli
ning med Industriudstillingen. Hvor meget man end beundr
den Flid og Klogt, der er anvendt paa Industrigjenstande, hv
meget man end kan føle sig tiltalt, ja opløftet ved at see d
»tankefulde Mands« Seir over stridige Naturkræfter, ved
see de store Kjæmper ledes af et Barn til lydigt Arbeide,
at see den raae Kraft forædlet og forherliget af Videnska
og Skjønheden, saa hviler der dog over Alt dette noget Be
digt: man øiner gjennem Søndagsdragten, som det Hele
taget paa, Hverdagslivets Kamp og Savn, man føler N
vendighedens Jernhaand, man veed, at mangt et skjønt V
skjuler et opslidt Menneskeliv, og skjøndt man ogsaa veed,
gjennem denne Kamp gaaer Veien til Frigjørelsen, saa er F
gjørelsen dog ikke kommen endnu, alt for Meget bærer en
Præg af Forbandelsen, der drev Mennesket til Arbeide. S
derledes er det med de Producter, som komme af »Him
Dug og Jordens Fedme«, som Sneen har dækket mod Vi
kulden, Vinden viftet og ruslet i, Regnen forfrisket og S
modnet. Ogsaa her have Menneskene havt Arbeide; men e
dette nu har været den velhavende Families stille behag
Syslen eller Markarbeidernes Slid, saa har dog Nat
venlig og kjærlighedsfuld hjulpet dem, og den har gjort
Værk, medens de hvilede. Den Duft, som strømmede den
trædende imøde fra Planter, Urter, Rødder og Frugter,
den fornøielige Hilsen fra hiin kjærlige Natur, fra et fim
og friskere Liv end fra de Steder, hvor Menneskeaandens
Værksteder ere. — Men derfor bør ogsaa en Industri- og P
ductudstilling være nøie forenet. Ved Mønsteret for alle
senere Udstillinger, den londonske, var dette for en stor
iagttaget, og man kunde f. Ex. see Bomulden paa Busken
derfra følge alle dens Gjennemgangs- eller Udviklingstrin,
til den for Beskuerens Øine fremkom som Bomuldstøi.
ledes kunde man ogsaa følge Ertserne fra Minerne, indtil
kom tilsyne i Kvindens lette Smykker eller i de vældige M
ner, saa og Veddet fra de amerikanske Skove til det blanke, mo
indlagte Bord o. s. v. Der ere Omstændigheder nok, som
hindre os her fra at have en saadan Udstilling, og paa

anden Side kunde hiin da ikke have de friske Frugter, der kun maatte at henligge saaledes i kort Tid. — Men en vis systematisk Orden kunde man undertiden ønske iagttaget. Der var f. Ex. en tiltrækkende lille Samling fra Ahlheden. Man saae forskjellige Sorter af den røde, jernholdige Ahl, af den tørveholdige Overtørv og af Flyvesandet, tørrede Exemplarer af den krybladede krybende Piil, af Lyngen, Rævlingen, Ulvefod (Hexemeel), Gyldenriis, Blaabær Bølle, Røllike m. M., Krandse af Lyng og krybende Mosarter, Prøver af Kartofler, der voxe i den tarvelige Jordbund, en udstoppet Natteravn, en Urhane med Gemalinde og en Gjøg, og der var tilføiet adskillige skrevne Efterretninger, f. Ex. om de mange tusinde Gran- og Fyrretræer, som Folk ikke formode paa Heden, om Ahlens Dybde og dens Indflydelse paa Vegetationen, kort, paa en belærende og interessant Maade var Egnen livagtig tilstede. Men denne lille Udstilling — Udstillerens Navn har jeg ikke kunnet finde i Cataloget — var meget fjern fra de flettede Varer af Hedeplanter, Revlingereb, Koste af Revlinge, Tøier af Strandhavre, hvortil den hørte, eller som hørte hid til den, det fra den Overgangen formeentlig burde været gjort til Huusflidsproducterne fra Vestkysten o. s. fr. — Det er naturligviis ikke den ordnende Comitees Skyld, at man ikke kunde see Overgangen fra Bornholms raa Mineralproducter til forædlede Gjenstande, tilvirkede deraf, at f. Ex. Skiferen blot laa in puris naturalibus, uden at nogen videre Brug eller Forskjønnelse syntes forsøgt, eller at det sorte Stykke Marmor laa som en Bebudelse af, hvorledes Danmark endnu har Meget at give sine Beboere at bestille. — Foruden de indenlandske Jord-Mark-, Have- og Skovproducter, hvoriblandt den af Forst- nu Justitsraad Bjørnsen indsendte smukke Samling af Trævæxter bør udhæves, var der adskilligt Udenlandsk, f. Ex. tydsk Tørv, men især tildrog sig naturligviis den ostindiske Samling Opmærksomheden. Den er skaffet tilsendt os af en Mand, der hverken i Indien eller i England, hverken i Ungdommen eller nu i sin høie, hæderlige Alderdom har glemt sit Fødeland, endskjøndt der gives en Theori, hvorefter det kunde bevises, at han ikke er Dansk. Det skyldes hans Iver og Opmærksomhed, at vi her saae den varme Zones Producter fra Daddelgrenen med de halvmodne Frugter til Riisplanten, det grønne Kaffebær paa Stilken, Mais i Bælgen, Tamarinde, Brødfrugt, utallige Krydderier og Frugter. Ved Siden af disse var en mindre Samling vestindiske Producter fra vore Colonier. — Fra Udlandet var overhovedet Meget indsendt, navnlig Korn- og Frøsorter fra England (ved Westenholz) og fra Rusland, Alt til Kjenderes

Bedømmelse. Anm., der ikke er Kjender, tillader sig kun a bemærke, at der vistnok vare Mange, som her for første Gan saae Manna, hvorom man veed, »at den faldt fra Himle ned«, uden at man dog i Almindelighed faaer Leilighed til see, at det er en jordisk Frugt. Og nok saa Mange, der ha læst Historien om Alexander og Kunstneren, der kunde kaste Hirsekorn gjennem et Naaleøie, saae vel her første Gang de lille rødlige eller brune Korn. Da Ølproductionen her hjem synes at skulle tage et baiersk-nationalt Opsving, skal Anm vove sig til den kritisk-national-oeconomiske Bemærkning, at den ly engelske Humle havde en langt kraftigere og behageligere Lu end al den øvrige Humle, og at dette vel for en stor Dee skyldes den store Omhu og Kjærlighed, hvormed Humlen bl dyrkes, og staaer i Forbindelse med den Glæde, hvormed f. Ex. Be boerne af Kent gjøre Fest af Humlehøsten, ligesom sydligere Folkeslag af deres Viinhøst. En af de største Samlinger fra Udlandet, den franske (ved Delong), var ved Trediemands Skjødesløshed kommen forsilde; den var især rig paa Hav-væxter, Meloner, Græskar, Æbler, Pærer, Blommer, Tomater o. s. v., og man vil maaskee ved denne Leilighed komme til at overbevise sig om, at de danske Frugter staae ved Siden af, om ikke over Udlandets berømte Arter af samme Slags, at f. Ex. Gravensteen-Æblerne lige saa godt kunne maale sig med de franske Æbler som med de navnkundige fra Efte. Skade, at man ikke havde Lov til, paa Stedet at overbevise sig. Det føl-tes nok overhovedet som Udstillingens væsenligste Feil, at den saa meget bragte Tænderne til at løbe i Vand paa os stil-vorne Kjøbenhavnere. — De franske Kornsorter vare meget elegant udstillede i enkelte Ax med vedhæftede Navne. Et af disse Ax bar Navnet miracle, og det var virkelig et Vidunder; det var egenlig ikke et Ax, men en Klump, en uregelmæssig Tyksak, der saae ud, som om den var, ikke fremspiret, men væl-det ud af et Overflødighedshorn. Ja, der maa naturligvis være nogen Sandhed i det gamle Mundheld »at have det saa godt som Gud i Frankrig.«

Hhrr. Redacteurer af Provindsgviser, der redigere deres resp. Blade med Saxen, bedes, naar de udklippe og aftrykk Artikler af „Nord og Syd", at betegne tydelig, hvorfra det e udskaaret.

Lord Nelson og Lady Hamilton.

(Efter „Essays from the Times.")

Et nyt „Nelsons Levnet" er ikke med Nødvendighed et nyt Bidrag til Landets Papirkurv. Hvor meget vi end have hørt om Folkets Yndlingshelt, er der stadig Noget tilbage at omtale. I sin korte, men fortræffelige Biographi tilfredsstillede Southey sine Landsmænds Patriotisme og bragte Folkets Kjærlighed en Hyldest; i en større Samling af Depescher og Breve mødte Sir Harris Nicolas Forespørgsler af en meer alvorlig Natur. Men ingen af Begge havde den Nøgle, der kunde føre os til det Indre af Nelsons Tilværelse, bringe os dybt ind i Forhold og Stemninger, som for Mange have mere Tiltrækning end hans glimrende offenlige Løbebane. Hvad der er vor Natur nærmest, tiltaler os meest, og derfor er det meer end simpel Nysgjerrighed, som gjør os begjærlige efter at kjende en stor Mands private Liv. Menneskeheden taber sig selv af Sigte, naar den opsvinger sig til Beskuelsen af en Halvgud; men den gjenfinder sig selv,

brugelig Allieret. Lady Hamilton blev ikke blot m
ved Dronningens Hof, men var snart ved alle f
smaa Anledninger Dronningens første og meest indfl
rige Raadgiver, og Dronningen, der havde en T
Ægtefælle, tiltog sig en uafhængig og selvstændig
vexains hele Myndighed. Det er ikke for meget
disse to Kvinder, den ene Søster til Marie An
den anden Dr. Budds Barnepige, i et langt T
styrede Kongeriget Neapel og meget alvorlig in
paa de Krige, som endte 1815, da Begge var
Ingen „berømte Kvinders Historie" vil være fuld
uden disse To. Begge vare i Besiddelse af Aand
som langt overgik det Sædvanlige hos deres Kjøn;
vare udrustede med en Energi og Kløgt, som brag
til kjække og afgjørende, om end ikke altid ros
Handlinger; Begge udmærkede sig ligesaa meget v
sonlig Skjønhed som ved Kjendskab til Mænden
ved deres faste Beslutning at drage den størst muli
deel af deres Viden. Det vilde ikke være nøiag
trykt, hvis man sagde, at Marie Caroline elskede
Hamilton; der var virkelig ikke megen Kjærlighed
i dette Dronningesind. Men hendes ubetvingelige
lige Had til Franskmændene bøiede hende fra F
over til den engelske Gesandts Hustru, og de Hengi
Tjenester, som Lady Hamilton senere beviste hen
viklede og styrkede en Slags Venskab, hvorpaa n

Beviser i hele Sider af en heftig, overanstrængt Brevvexling.

I Aaret 1793, to Aar efter Lady Hamiltons Giftermaal, var Nelson ansat paa „Agamemnon“. Han var da 35 Aar gammel; han havde giftet sig 1787, og fra den Tid indtil 1793 havde han levet med sin Hustru i sin Fødeby Burnham Thorpe. I Juni 1793 seilede han til Middelhavet i „Agamemnon“ under Lord Hood. Man vil erindre, at da Lord Hood naaede Middelhavet, tog han Stilling for Toulon og aabnede Underhandlinger med de Franske om Byens, Arsenalets, Forternes Overgivelse til den britiske Sømagt, der viste sig i Ludvig den 18des Navn. Efter Toulons Overgivelse fik Nelson Befaling at bringe Depescher først til Gesandten i Turin og derpaa seile til Neapel og bringe Lord Hamilton Budskab. Det var ham endvidere paalagt at bringe Lord Hamilton til at paaskynde de neapolitanske Troppers Overførelse til Toulon, hvor de skulde besætte de omliggende Fæstningsværker. Før vi indføre Capitain Nelson til Lady Hamilton og overgive ham til denne forføriske Skikkelses Magt, er det Umagen værdt at sige et Par Ord om hans Udseende. Den afdøde Konge (William den 4de) beskriver Helten, saaledes som han saae ham i 1783, og ti Aars Anstrængelser og Sygdom havde ikke forskjønnet ham. „Jeg var Midshipman“, siger Hans Majestæt, „ombord i Barfleur, som laa under Staten-Island,

hun et eller to Trin ned og blev Tjenestepige hos en Kræmmer paa St. Jamesmarket. Her tildrog hendes Væsen og Udseende sig en fornem Dames Opmærksomhed, og man tilbød hende at indtræde i, hvad der i Mangel af bedre Udtryk maa kaldes en høiere Sphære. Me[d] megen Fritid i et saadant fashionabelt Huus, med et gl[ø]dende Temperament, en overordenlig Begavelse og kraftig Villie kastede hun sig over alle de Bøger, h[un] fandt, og blev en lidenskabelig Romanlæserinde. Det en Pligt imod Lady Hamilton, som efter nogle faa Lin[ier] vil savne det meste af Læserens Agtelse, at paapege [de] Fristelser og Farer, som omgave hende, og at vise, hvo[r] meget Omstændighederne og Samfundet vare medskyldige i hendes Feil. Et Leiebibliotheks Værme var ikke den eneste Gift, som blev gydt i hendes Sjæl; hun var allerede en skjøn Kvinde, fuld af Livskraft og Kjækhed, begavet med et sjeldent mimisk Talent, et fortræffeligt Øre og en uforlignelig Stemme. Vi maatte undres, hvis en saadan Tjenestepige, uden Opdragelse, omgiven af Smiger og Lastefuldhed, ikke havde givet efter for Fristelser, imod hvilke den høiere Fødte og vel Opdragne ikke altid er prøvefast.

Hun skal først have været Capitain (senere Contre-Admiral) John Willett Paynes Maitresse, men forlod snart denne Herre for at give sig under Sir Harry Featherstonhaughs Beskyttelse. Baronetten var en lidenskabe[lig]

lig Elsker af Parforcejagt; Emma Lyon, der bragte det til Fuldkommenhed i hvadsomhelst hun forsøgte, gav sig altsaa til at ride og blev snart en af Tidens meest udmærkede Rytterster. Sir Harry Featherstonhaughs Residens, Up Park i Sussex, blev under dens nye Herskerinde Skueplads for en rasende Ødselhed; Beskytteren var snart ødelagt, og den Beskyttede var paany kastet ud i en Verden, der modtog hende som en Banæret. Man kan ikke fortænke den hjem- og venneløse Pige i, at hun søgte at erhverve sit Brød ved hvilketsomhelst ærligt Middel, der tilbød sig. En Dr. Graham holdt dengang Forelæsninger i Adelphi-Theatret over Sundhed og Skjønhed, og Emma Lyon traadte i Tjeneste hos Charlatanen som Illustration til hans Forelæsninger. Hvor meget eller lidet Værd disse havde, kan være tvivlsomt; men der kan ikke være Tvivl med Hensyn til den Skjønhed, der gjød Liv og Lys over dem. Maleren Romney, af det kongelige Akademi, kaldte den „fuldkommen“ og valgte den til Gjenstand for et af sine berømteste Værker. Hayley, Cowpers Ven, fortæller i „Romneys Levnet“, at de Gaver, som Naturen havde skjænket hiin Kvinde, „bragte hende til at finde Nydelse baade i Musik og Malerkunst; i den første opnaaede hun selv en stor praktisk Dygtighed; til Brug for den anden havde hun en saa fiin Smag og en saadan Udtrykkets Magt, at hun kunde staae som begeistrende Model i de forskjelligste Characterer, som en

hans Livs stadige Tanke, Maalet for alle hans Opofrelser og Anstrængelser at gjøre denne værdig sit Fødeland.

Vi have seet Lady Hamilton i mange forskjellige Skikkelser. Fra det Øieblik af, da hun blev bekjendt med Lord Nelson, fremstiller hun sig i en ny og overraskende Egenskab. I Neapel, midt i Politiken, omgiven af Landsmænd, som sloges paa Havet for deres Fødelands Hæder og Verdens Fred, var det ikke længer Maalet for hendes Ærgjerrighed at blive priist for Fuldkommenheder, som hun havde tilfælles med Operadandsere, eller for Egenskaber, som, hvor straalende de end maatte være i elegante Saloner, dog ikke kunde forøge den Magt, der sømmede sig for en Dronnings Raadgiverinde og mægtige Krigeres Veninde. Denne Kvinde stod aldrig tilbage for Omstændighederne. Hvad enten hun havde at dandse Shawldandsen eller bidrage til det lykkelige Udfald af store Feltslag, spillede hun sin Rolle til Fuldkommenhed. Hendes Talenter vare vidunderlige og hendes Forfængelighed og Selvtillid uden Grændser.

Den Characteer, hvori Gesandtens Gemalinde nu fremtraadte, kunde ikke undlade at gjøre et dybt Indtryk paa Nelson og vinde hans høieste Beundring. Hans stolte Selvkjærlighed var smigret ved hendes Hengivenhed for hans Fødelands Flag og ved den lidenskabelige Iver, hvormed hun paatog sig at udrette enhver Tjeneste, der kunde føre til dets Seir. Som vi have seet, behøvede

Lady Hamilton kun at drappere sig i „et Stykke almindeligt Tøi“, for paa det Fuldkomneste at forestille en Jødinde, en romersk Matrone eller en Aspasia. Hun drapperede sig nu som Britannia, Havets Beherskerinde. Miss Stewart, der er afbildet paa vore Pennystykker med en Green i den ene Haand og en Fork i den anden, kan ikke mere udtryksfuldt forestille vort søombeltede Land, end Lady Hamilton dengang forestillede Skytsenglen for alle britiske Sømænd, der vare afsendte for at ydmyge Frankrig og hævde Englands Ære. Det gjensidige Forhold, der nu opstod, kan ikke være underkastet nogen Tvivl. Sømændene skrive til Lady Hamilton angaaende Forretningssager, ligesom Romney engang skrev til hende angaaende Malerier og Portraiter, og de ere ligesaa forelskede i hende som Maleren, der „ikke kunde give hende noget Tilnavn; thi han ansaae hende for hævet over hele hendes Kjøn.“ Breve fra barske Admiraler og hærdede Capitainer vidne om en Beundring og Vurdering af hendes Fortjenester, om hvis Oprigtighed der ikke kan være ringeste Tvivl. Capitain Bell skriver: „Jeg kan ikke undlade at benytte Leiligheden til at henvende nogle faa Linier til Flaadens bedste Ven og Beskytterinde og forsikkre Dem og Sir Hamilton, at jeg altid vil bevare den dybeste Erkjendtlighed for Deres Velvillie. Jeg har skaffet mig en heel Deel Misundere ved at forevise den officielle Ordre, jeg fik fra Dem.“ — Sir Thomas Troubridge,

et Mønster paa Dygtighed i Faget, uforfærdet Mod og reen Fædelandskjærlighed, skriver engang til Lady Hamilton, at han »begynder at frygte, at hun vil fordærve dem Alle, og at vi efter at have været Gjenstand for en saadan Ombu ikke skulle due til et otte, ni Maaneders Kryds.« Endog den store St. Vincent sender »titusinde hjertelige Taksigelser, fordi hun har skaffet vor uskatteerlige Ven sin Helbred tilbage«; han er vis paa, »at Lady St. Vincent vil blive henrykt over hendes Hilsener til hende«, og han har »øieblikkelig adlydt hendes Befaling med Hensyn til Tom Bowen, som nu er Capitain paa l'Aiguillon«, og, »skulde Hendes Naade have flere Protegés«, saa bønfalder Earlen af St. Vincent om, at han ikke maa blive skaanet. D'Israeli siger etsteds, at den magiske Nøgle til ethvert Held er at være sin Opgave voxen. Dersom nogensinde nogen Kvinde var den Opgave voxen at bringe Mænd for hendes Fødder, saa var Lady Hamilton det. De tjærede Drenge, der pløiede Sø og salten Bove og gjennem frygtelige Slag førte Storbritannien til Herredømmet over Havene, vare hjelpeløse Børn i hendes Haand.

Fem Aar hengik, inden Lord Nelson og Lady Hamilton gjensaaes; men i denne Mellemtid havde han tilbagelagt et heelt Liv. Vi saae ham forlade Neapel som Capitain Nelson, der bragte Depescher. Han kom tilbage som Peer af England, en berømt Admiral, en stolt Erobrer og fulgt paa sin Vei af høie, taknemlige Hyldingsraab

[...]lar 1794 havde han ved Beleiringen af Calvi mistet et [...]Øie. I Aaret 1797, da han førte sine Matroser til en [...]f de meest forvovne Gjerninger, hvorved Krigere nogensinde [...]ave trodset Dødens aabne Gab, idet han raabte: „Westminster Abbedi eller Seir!“, havde han saa at sige med [...]gen Haand taget San Josef og San Nicholas, nemlig [...]det udødelige Slag ved St. Vincent. To Maaneder [...]fter mistede han sin høire Arm ved Teneriffa, og omtrent et Aar efter fik han et Saar i Hovedet, næsten i [...]amme Øieblik som han endte det glimrende og afgjørende Søslag ved Abukir. Paa dette afgjørende Punkt i hans [...]øbebane, da han blev overøst med Hædersbeviisninger, [...]ilbedt af sine Landsmænd, overdynget med Ordener og [...]aver fra alle Europas Potentater, der angave Freden [...]om Maalet for deres Krig med Frankrig, ligefra den russiske Selvhersker indtil Storherren, paa denne Tid betraadte Nelson anden Gang Neapels Jord og saae sin [...]ilkommende Herskerinde. Hans Modtagelse var en Triumph. Konge og Dronning bøiede sig for ham, og Folket hilste [...]am med al den Begeistring, som Sydens Folkeslag kunne [...]vise, naar deres Herrer tillade dem det.

Imidlertid havde Lady Hamilton ikke været ledig. Indenfor sin Virkekreds havde hun handlet, hun havde [...]saa at sige gaaet Haand i Haand med Søhelten og bidraget ikke Lidet til det lykkelige Udfald af hans Foretagender og til hans deraf følgende Hæder. Fra det Øie-

den opfyldt. Thi paa denne Tid var Neapel i Fred med Frankrig, en fransk Gesandt residerede i den neapolitanske Hovedstad, og Kong Ferdinand havde høitidelig indgaaet den Forpligtelse, at ikke flere end to engelske Krigsskibe ad Gangen nogensinde skulde erholde Tilladelse til at løbe ind i nogen neapolitansk eller siciliansk Havn. Hvad var herved at gjøre? Sir William Hamilton gjorde det Bedste, han kunde. Han sprang ud af Sengen, skyndte sig til Kongens Statsminister, Acton, som øieblikkelig sammenkaldte et Statsraad, hvori Kongen selv deeltog.

Klokken 6½ satte Statsraadet sig ned for at overveie Sir Horatio Nelsons Begjæring og anvendte halvanden Time til at tage en Beslutning. Kl. 8 ledsagede Capitain Troubridge Sir William tilbage til hans Hjem, efter at Statsraadet havde endt sine Forhandlinger; men Lady Hamilton vidste allerede, hvad der var skeet, hun havde paa Kongens og Actons Miner læst den mismodige Bekjendelse, at de ikke kunde bryde med Frankrig — at Nelsons Flaade ikke kunde blive hjulpen. Vi have naaet et Punkt i Fortællingen, hvor Pennens Magt hører op, og hvor Maleren vilde behøves for at skildre Scenen. Man forestille sig den nedslaaede Gesandts ærgerlige Miner, den trofaste Troubridges bittre Mismod og mørke Nedslagenhed, og see da ved Siden af Begge en Skikkelse saa skjøn som en Engel, et Aasyn straalende af Triumph, af ubeskrivelig Sjæleglæde, læg Mærke til hen-

des Haand, der skjælver ved Bevidstheden om den kostelige Skat, den indeslutter, og see hende saa hoverende vifte med det lille Stykke Papiir, der indeholder den Tilladelse, som Statsraadet havde nægtet og Kongen selv ikke været istand til at give. Dr. Budds Barnepige holdt virkelig i sin Haand den Ordre til alle Havne, uden hvilken Nelson ikke kunde fortsætte sit Togt med Held.

Hvorledes var det gaaet til? Vi have allerede havt Leilighed til at bemærke, at Kongen af Neapel var noget nær en Fjante, men hans Dronning i høi Grad det Modsatte. Dette var uheldigt nok for Kongen; men, hvad der var endnu værre, hans trofaste Folk vidste det. Kongen befalede ganske vist i sine Stater; men Dronningen blev adlydt. Hvo vidste dette bedre end Lady Hamilton? Velan, denne snilde Kvinde skyndte paa Sir William, sendte ham til Statsraadet, lod Kongen forstyrre i hans sødeste Søvn, og da Alt var i Orden og de vise Mænd beskjæftigede med en grundig og ivrig Undersøgelse, smuttede hun selv ind i Dronningens Sovekammer. Læseren husker, at denne Kvinde, som nu stod for Dronningen, var en større Skuespillerinde end Siddons og O'Neil; vi have seet, til hvilken Fuldkommenhed hun engang spillede for sin Beskytter, da denne Herre fandt Feil ved hendes Adfærd i Ranelagh. Istedenfor et borgerligt Drama opføres nu i Dronningens Værelse en klassisk Tragedie. Paa den meest lidenskabelige Maade kaster hun sig paa

den opfyldt. Thi paa denne Tid var Neapel i Fred med Frankrig, en fransk Gesandt residerede i den neapolitanske Hovedstad, og Kong Ferdinand havde høitidelig indgaaet den Forpligtelse, at ikke flere end to engelske Krigsskibe ad Gangen nogensinde skulde erholde Tilladelse til at løbe ind i nogen neapolitansk eller siciliansk Havn. Hvad var herved at gjøre? Sir William Hamilton gjorde det Bedste, han kunde. Han sprang ud af Sengen, skyndte sig til Kongens Statsminister, Acton, som øieblikkelig sammenkaldte et Statsraad, hvori Kongen selv deeltog.

Klokken 6½ satte Statsraadet sig ned for at overveie Sir Horatio Nelsons Begjæring og anvendte halvanden Time til at tage en Beslutning. Kl. 8 ledsagede Capitain Troubridge Sir William tilbage til hans Hjem, efter at Statsraadet havde endt sine Forhandlinger; men Lady Hamilton vidste allerede, hvad der var skeet, hun havde paa Kongens og Actons Miner læst den mismodige Bekjendelse, at de ikke kunde bryde med Frankrig — at Nelsons Flaade ikke kunde blive hjulpen. Vi have naaet et Punkt i Fortællingen, hvor Pennens Magt hører op, og hvor Maleren vilde behøves for at skildre Scenen. Man forestille sig den nedslaaede Gesandts ærgerlige Miner, den trofaste Troubridges bittre Mismod og mørke Nedslagenhed, og see da ved Siden af Begge en Skikkelse saa skjøn som en Engel, et Aasyn straalende af Triumph, af ubeskrivelig Sjæleglæde, læg Mærke til hen-

ns Haand, der skjælver ved Bevidstheden om den kostelige Skat, den indeslutter, og see hende saa hoverende vifte med det lille Stykke Papiir, der indeholder den Tilladelse, som Statsraadet havde nægtet og Kongen selv ikke været istand til at give. Dr. Budds Barnepige holdt virkelig i sin Haand den Ordre til alle Havne, uden hvilken Nelson ikke kunde fortsætte sit Togt med Held.

Hvorledes var det gaaet til? Vi have allerede havt Leilighed til at bemærke, at Kongen af Neapel var noget mer en Fjante, men hans Dronning i høi Grad det Modsatte. Dette var uheldigt nok for Kongen; men, hvad der var endnu værre, hans trofaste Folk vidste det. Kongen befalede ganske vist i sine Stater; men Dronningen blev adlydt. Hvo vidste dette bedre end Lady Hamilton? Welan, denne snilde Kvinde skyndte paa Sir William, sendte ham til Statsraadet, lod Kongen forstyrre i hans sødeste Søvn, og da Alt var i Orden og de vise Mænd beskjæftigede med en grundig og ivrig Undersøgelse, smuttede hun selv ind i Dronningens Sovekammer. Læseren husker, at denne Kvinde, som nu stod for Dronningen, var en større Skuespillerinde end Siddons og O'Neil; vi have seet, til hvilken Fuldkommenhed hun engang spillede for sin Beskytter, da denne Herre fandt Feil ved hendes Adfærd i Ranelagh. Istedenfor et borgerligt Drama opføres nu i Dronningens Værelse en klassisk Tragedie. Paa den meest lidenskabelige Maade kaster hun sig paa

Knæ og tilraadbr Dronningen, at Begge Siciliers i dette Dieblik afhænger af hendes Beslutning, ved geste Vaklen vil Ferdinands Dynasti være t Hvis den store franske Flaade undslap, hvis Flaade ikke fik Levnetsmidler og Vand og ikke k den og slaaes, vilde Faren, der truede Neapel (E Nelson bleve ikke nævnte), ikke være at afvende. De dede Dronning indsaae Dieblikkets Vigtighed, og he til Frankrig behøvede ikke at skjærpes; men hun at Kongen var jo nu i Statsraadet, og han tage den fornødne Beslutning. — Maaskee gjør svarede Lady Hamilton, og maaskee ikke! Men h Ministres Forsagthed fik Magt, hvo kunde da u sel tænke paa den Skjæbne, som ventede Neap kongelige Huus? Hvorfor nøle? Dronningens U var agtet over hele Riget; et Pennestrøg, og hen hendes Ægtefælle, hendes Krone var frelst fra de Herskesyge. — Pennestrøget blev gjort — en fra Dronningen paalagde „alle Gouverneurer i Sicilierne gjæstfrit at modtage den britiske Flaade den med Vand og Levnetsmidler og staae den bi Evne." Lady Hamilton convoluterede dette Nelson og tilføiede blot den Bøn, at han i compromittere Dronningen mere, end Englands og Hæder krævede. Nelson svarede, at hvis et Slag, skulde det hedde hendes og Dronning

en alene vilde hans Fødeland skylde Seiren. Han vandt t Slag, og det var hiint mindeværdige Abukirslag; var Flaaden ikke bleven forsynet med det Nødvendige i Syracus, vilde Slaget ikke være blevet leveret. Det var Storbritanniens Pligt at erindre denne Kjendsgjerning. Med Hensyn til kvindelig Dyd og Ærbarhed kan man un fordømme Lady Hamilton; Samfundet maa for sin gen Sikkerheds Skyld reise sig imod hende og fordømme hendes Levnet; men, om end Lady Hamilton havde været den meest Foragtelige af hendes Kjøn, saa var England dog forpligtet til aldrig at glemme denne store, uforlignelige Tjeneste. Men vi skulle snart med Undseelse see, at Storbritannien forglemte det.

Saaret og syg kom Nelson til Neapel den 20de September. Han blev bragt til den britiske Ministers Huus og der pleiet af den, hvis Sympathi han i saa høi Grad havde vundet, og efter nogen Tids Forløb havde han ved hendes Omhu gjenvundet sin Helbred. Det er vanskeligt at tilbageholde et Smiil ved at læse Lord Nelsons Beretning om hans Modtagelse, i et Brev, som han kort efter skrev til sin Kone. „Jeg maa forsøge", skriver han, „at lade dig erfare Noget om, hvad der tildrog sig; men naar det saa stærkt bevægede dem, jeg kun er knyttet til ved Venskabs Baand, hvad maa det da være for min kjæreste Hustru, min Veninde, mit Dyrebareste af Alt, hvad jeg har i Verden. Sir William og Lady Hamilton kom ud

paa Rheden, ledsagede af en Mængde Baade med Emblemer o. desl. Disse mine hæderlige Venner vare næsten blevne alvorlig syge, først af ængstelig Spænding og saa af Glæde. Det (nemlig Seiren og Nelsons Saar) blev uforsigtig berettet til Lady Hamilton, og Virkningen var ligesom et Skud. Hun faldt omkuld som død, og endnu er hun ikke ganske helbredet for nogle Beskadigelser, hun fik i Faldet. Mine hædrede Venner kom paa Siden af Skibet; Scenen i Baaden var overordenlig rørende; op fløi Lady Hamilton, og med Udraabet: »O, Gud, er det muligt!« faldt hun i mine Arme, mere død end levende. Taarer klarede imidlertid snart Sagen. Saa kom Kongen. Jeg haaber, at jeg engang skal faae den Fornøielse at gjøre Dig bekjendt med Lady Hamilton. Hun er et af de bedste Fruentimmer i Verden; hun er en Prydelse for sit Kjøn. Hendes og Sir Williams Godhed for mig overgaaer al Beskrivelse.«

Lady Hamilton skrev ogsaa et Brev til Lady Nelson.

Som man kunde vente, var den franske Gesandt i Neapel ikke seen med at protestere mod det neapolitanske Brud paa Tro og Love. Lady Hamilton benyttede denne Protest til at hidføre et fuldstændigt Fjendskab. Saa snildt forstod hun at vise Dronningen Fordelen med et aabent Brud med Frankrig, at den nævnte Gesandt og hans Følge blev anmodet om at reise bort inden fire og tyve Timers Forløb. Dette Skridt førte til adskillig Ubehage-

lighed. En neapolitansk Hær blev bragt paa Benene for at forsvare Riget mod et fransk Angreb; men Overanføreren var ikke sin Opgave voxen, og Soldaterne vare enten Kryştere eller Forrædere eller begge Dele. I December 1798 droge Franskmændene mod Hovedstaden, og Hoffet var nødsaget til at rømme Marken. Havde Lady Hamilton ikke været, saa vilde Kongen upaatvivlelig være falden som Offer for Folkets Raseri, og Dronning Marie Caroline vilde mulig have deelt sin Søsters, Marie Antoinettes Skjæbne. Lady Hamiltons Adfærd ved denne Leilighed er hævet over al Roes. Den kongelige Familie, dens Rigdomme og nærmeste Venner skulde bringes fra Paladset ombord paa den engelske Flaade, og der var ikke en Snees af Hs. Majestæts Undersaatter, som man turde betroe sig til; tvertimod var man omgiven af en ophidset, fiendtlig Folkemasse. Værket blev udført af Lady Hamilton alene; hun lagde Planen til Flugt, og hun udførte den med Held. „Lig en Romanheltinde", siger Southey, „undersøgte Lady Hamilton med ikke liden Fare en underjordisk Gang, der førte fra Paladset til Kysten; gjennem denne Gang blev den kongelige Skat, Mesterværker af Maler- og Billedhuggerkunst og andre Eiendele til et Beløb af 2½ Millioner Lstr. bragte til Kysten og velbeholden stuvede i de engelske Krigsskibe. I hele denne Tid holdt man skarpt og mistænksomt Øie med Gesandtens Huus, men hun forstod at skuffe alle Speidere. Lady

sit Lands meest fremragende Mand og knytte sit Na og sit Liv til en Personlighed, der aldrig vil blive glemt.

---

* Endeel følgende Linier anvendes af den engelske Fo fatter til i en eiendommelig ærbar Stiil at omtale Nelso „Fald“ og den Uskyldighed, hvormed han gik i Snaren, i imidlertid forsømmer Forfatteren at udhæve en af de lumpne Handlinger, som Historien kjender, og som Nelson begik, forle af Lady Hamilton. Uden denne troløse og grusomme Handli vilde Dommen over Begges Forhold i de Flestes Mening fal anderledes ud; thi uden den vilde man ikke kunne see, hvorled „det Ene følger af det Andet“, hvorledes den forhenværen Barnepige, Model, flere Personers Maitresse og uimodstaaeli Herskerinde, den raae, uopdragne Seirherre og den vellysti grusomme Dronning nødvendigviis maatte handle, naar d Skjæbne, som laa i deres indbyrdes Forhold, førte dem til fæ les Handling med ubegrændset Magt. Den franske Hær, so havde indtaget Neapel, vakt det liberale Parties Begeistring proklameret Republiken, maatte snart trække sig tilbage, og Forter ved Neapel overgave sig paa den Betingelse, at alle neapolitan „Patrioter“ bleve amnesterede og turde forlade Landet. Allere vare endeel af dem gaaede ombord, da Dronningen erklærede, at h hellere vilde døe end finde sig i nogen Overeenskomst med o rørske Undersaatter. Hun sendte Lady Hamilton til den almæ tige Nelson, og ligesom hun selv engang havde tilfredsstillet h Forfængelighed ved at aabne Rigets Havne for Nelson tro Kongens og Statsraadets Beslutning, saaledes skulde nu La Hamilton have den Triumph at vise, at Storbritanniens Ma blindt fulgte hendes Villie. Nelson gav efter for hendes A modning og erklærede Capitulationen ugyldig. Endog Cardin Ruffo, „Uhyret“, protesterede og vilde ikke deeltage i en saad „Æreløshed“. Et hundrede og ti Personer bleve strax henr tede. Blandt dem var den gamle, hvidhaarede Admiral Car ciolo, der blev hængt ombord i den engelske Fregat Mine efter Nelsons udtrykkelige Befaling.

Det være nu nok at sige, at Nelson efter at have skilt sig fra sin Hustru, levede aabenlyst med Lady Hamilton som hendes Beskytter, medens hendes Ægtefælle endnu var ilive. Nelson faldt i Slaget ved Trafalger 1805. Sir William Hamilton døde 1808. Den 30te Januar 1801 fødte Lady Hamilton en Datter i London. Hendes Navn var Horatia, hendes Fader Lord Nelson.

Vi komme nu til den Deel af Fortællingen, der giver det Hele sin sande Betydning, til det Sørgelige og Belærende, der gjør dette Skuespil til en Tragedie.

Sir William Hamilton og hans Hustru vare vendte tilbage til England; den Førstnævnte ansøgte Regeringen om Erstatning for de store Tab, han havde havt i Neapel, og hun solgte sine Smykker for at underholde Begge, indtil en saadan Erstatning blev tilstaaet. Men det varede saa længe, at Sir William var død forinden. Døende paalagde han sin Neveu, Mr. Greville, at bede Hs. Majestæt om, at hans Pension vedblivende maatte blive udbetalt til hans Enke, i Betragtning af hendes Iver og store Tjenester. Men denne Iver og disse Tjenester bleve aldrig anerkjendte.

Den 20de Octbr. 1805, ombord i „Victory", i Sigte af Frankrigs og Spaniens forenede Flaader, gik Nelson ned i sin Kahyt og gjorde en Efterskrift til sit Testament. Han omtalte de Fortjenester, Lady Hamilton havde indlagt sig, og skrev, som følger: „Kunde jeg

have belønnet disse Tjenester, da vilde jeg ikke nu henvende mig til mit Fødeland. Men da dette ikke har staaet i min Magt, saa testamenterer jeg Emma Lady Hamilton til min Konge og mit Land, paa det at de maae give hende en rigelig Understøttelse til at hævde hendes Stilling i Livet. Ligeledes efterlader jeg til mit Fødelands Omsorg min adopterede Datter, Horatia Nelson Thompson, og jeg ønsker, at hun fremtidig bærer Navnet Nelson alene. Disse ere de eneste Gunstbeviisninger, jeg udbeder mig af min Konge og mit Land i dette Øieblik, da jeg bereder mig til at kjæmpe deres Slag. Gid Gud velsigne min Konge og mit Fædreland og Alle, hvem jeg har havt kjær. Min Familie er det ufornødent at omtale; for dem vil der naturligviis blive sørget rigelig."

Faa Timer efter at have underskrevet dette Papiir laa Nelson i en Køie, afklædt, dækket med et Lagen. Et Skud fra Mesankurven af „le Redoutable" havde gjort sin Skyldighed. Da Mændene lagde den saarede Kriger hen, søgte han med Øinene Dr. Scott. „Doctor", sagde han, „jeg sagde Dem det — det er forbi med mig." Og strax efter tilføiede han med dæmpet Stemme: „Jeg maa efterlade Lady Hamilton og min adopterede Datter som et Legat til mit Fødeland."

En Times Tid efter var Capitain Hardy ved hans Side. „Jeg haaber", sagde den døende Mand, „at intet af vore Skibe har strøget." — „Nei, Mylord", svarede

Kapitain Hardy, „det behøver De ikke at frygte." — Lord Nelson sagde derpaa: „Jeg er en død Mand, Hardy. Jeg gaaer hurtig, det vil snart være forbi. Kom nærmere til mig. Lad endelig min kjære Lady Hamilton faae mit Haar og enhver anden Ting, som tilhører mig."

En Time efter var Hardy atter ved hans Side. Han sagde: „Jeg føler, at om faa Minutter er jeg ikke mere", og tilføiede sagte: „Kast mig ikke overbord, Hardy." — „O, nei, ganske vist ikke." — „Saa veed De, hvad De maa gjøre", vedblev Nelson; „bær Omsorg for min dyrebare Lady Hamilton; tag vare paa stakkels Lady Hamilton." — Faa Minuter efter sagde Nelson sine sidste Ord: „Gud skee Lov, jeg har gjort min Pligt!" — men umiddelbart i Forveien havde han gjentaget hiin forrige Klagelyd: „Husk paa, Dr. Scott, at jeg efterlader Lady Hamilton og min Datter Horatia som et Legat til mit Fødeland. Glem aldrig Horatia."

Nelsons Codicil blev Maculatur, hans sidste bønfaldende Suk døde hen i Vinden, der bortblæste Krudtrøgen fra Trafalger. Lady Hamilton fik hverken Gavn af det Ene eller det Andet. Vi ville ikke forsvare Regjeringen, der ikke tog Hensyn til Nelsons sidste Suk; men paa Menneskehedens Vegne maae vi gjøre Afbigt for det Forræderi, hvormed man holdt hans sidste skrevne Villie skjult. Capt. Blackwood hjembragte trolig dette Document efter Slaget ved Trafalger og overleverede det til den

høiærværdige Herre, Præsten William Nelson, Admiralens Broder og følgelig nu Earl af Nelson. Paa denne Tid boede den geistlige Herre tilligemed sin Familie hos Lady Hamilton, hvis Gjæstfrihed han havde nydt i flere Maaneder. I fer Aar havde hans Fætter været betroet til Lady Hamiltons Omhu. Den høiærværdige Herre, der frygtede, at Efterskriften til Testamentet skulde medføre nogen Formindskelse af den Sum, som Parlementet vilde votere til Nelsons Familie, gjemte det rolig i sin Lomme indtil den Dag, da Parlementet havde udsat 120,000 Pstrl. for Nelsons Slægt. Samme Dag spiste han til Middag hos Lady Hamilton i Clargesstreet, og med den Tilfredsstillelse, som en Mand kan føle, hvis Fremtid er bleven rigelig sikkret, fremtog han Papiret og bad sarcastisk sin Værtinde gjøre med det, hvad hun fandt for godt. Lady Hamilton lod det næste Dag indregistrere i Doctors-Commons*, og der er det endnu og kan tages i Øiesyn hver Dag af et nysgjerrigt Publikum imod Erlæggelsen af 1 Shilling.

Det er maaskee neppe nødvendigt at tilføie, at alle de fornemme Folk, som, medens Nelson levede, havde trængt sig om Lady Hamilton, nu paa engang følte sig oprørte over den forladte Kvindes tidligere Levnet. Hvad angaaer den høiærværdige William Nelson, som hoved-

* En geistlig Retsinstitution, hvor Testamenter o. desl. deponeres.

det kom til den Rang og Rigdom, Lady Hamilton havde hjulpet til at vinde, saa tog han nu med stor Ærbarhed en Datter fra hende, endog uden at værdige hende en Opsigelse. I Aaret 1801 havde den agtbare geistlige Herre skrevet til Lady Hamilton: „Nu da vi have Peerværdigheden sikkret, have vi blot een Ting at ønske, og den er: min Forfremmelse i Kirken, en smuk og hæderlig Forfremmelse, som det sømmer sig Lord Nelsons Broder og den tilkommende Arving til Titlen. Ingen Afspiisning med smaa, tiggeragtige Kannike- eller Provstepladser. Mr. Addington (Ministeren) maa stadig holdes fast i denne Retning. Jeg er vis paa, at Nelson udretter Alt hos ham. Men et Vink er nok for Deres gode, følsomme Hjerte.“ — Det var i Aaret 1801. Men i Aaret 1805 var der intet Mere at ønske, og den geistlige Herre glemte ganske, at Lady Hamilton havde et Hjerte.

Intet Mere at ønske, sagde vi? Jo, der var Brød at begjære for en falden, nødlidende Kvinde. Ikke langt fra Merton Bom, faa Mile fra London, er en Eng, hvorpaa engang Nelsons og hans Herskerindes Hjem stod. Det var med dets Gjæld og Forpligtelser efterladt til Lady Hamilton. Disse vare store nok; thi Ødselhed havde betegnet hendes Lykkes Aften ligesaa vel som dens straalende Middag. Da Regeringen stadig var ubønhørlig, maatte Eierinden af Merton forlade det. Hun begav sig til Richmond og tog derefter en kort Tid Ophold i Bond-

street. I 1813 finde vi hende fængslet for Gjeld i Kings-Bench; men herfra blev hun udfriet ved en City-Aldermans Medlidenhed. Atter truet med Fængsel af en Hundudsk, syg paa Sjæl og Legeme, undflyede den ulykkelige Kvinde til Calais. Her gav den engelske Tolk hende et et lille, ynkelig møbleret Logi. Hvad nu følger, fuldstændiggjør Lady Hamiltons Livsroman.

En engelsk Dame i Calais pleiede daglig at kjøbe Kjød til en Yndlingshund. Ved en saadan Leilighed mødte hun en Dag ved Slagterboutiken den engelske Tolk. „Ak, Madame, Madame,“ sagde Hr. de Rheims, „jeg veed, at De er god imod Deres Landsmænd. Her er en Dame, som vilde blive glad, naar hun fik det elendigste Stykke af det Kjød, De kjøber til Deres Hund.“ Hr. de Rheims fik Tilladelse til at forsyne den Nødlidende med Alt hvad hun behøvede; men han turde ikke nævne hendes Navn; thi han havde lovet hende Taushed, og hun var for stolt til at modtage Besøg. Ved hiin engelske Dames Godhed — lad hendes Navn blive mindet for Englands Kvinders Skyld: hun havde hjemme i Brighton, og hendes Navn var Hunter — blev den Forladte forsynet med Viin og Fødemidler, indtil hun blev saa syg, at hun hverken kunde spise eller drikke. Hr. de Rheims bad hende atter og atter om at modtage den Dame, der havde viist sig saa deeltagende mod hende. Endelig sagde hun, at hun vilde, naar det blot ikke var en Dame af Stan

Mrs. Hunter kom, den fattige, syge Kvinde takkede og velsignede hende, og Lady Hamilton døde — „skjøn endnu i Døden“, sagde hendes menneskekjærlige Besøgerinde.

Mrs. Hunter ønskede at lade hendes Lig begrave efter engelsk Skik. Man lo ad hendes Iver for en saadan Gjenstand, og Emma Hamilton blev lagt i en Fyrretræes Kiste uden Indskrift; hendes Ligklæde var et sort Silkeskjørt riet paa et hvidt Gardin. Ingen engelsk protestantisk Geistlig var at finde i Calais; men man hentede en irsk Officier paa halv Sold, og han læste Begravelsesbønnerne. Kirkegaarden, hvor hun blev begravet, er nu en Tømmerplads; den ophørte allerede 1816 at være Begravelsesplads, og Lady Hamilton blev stedt til Hvile i den i Januar 1815.

Hamilton syntes, for at bruge Nelsons Ord, at være en Engel, nedstegen fra Himlen for at frelse den kongelige Familie, og hun førte dem virkelig som en frelsende Engel bort fra den Fordærvelse, der truede dem blandt deres Undersaatter, ud i Sikkerhed under det britiske Flag. Sir William Hamilton og hans Hustrues Tab ved denne Leilighed var meget stort. For at skuffe Mistanken og forebygge Opdagelse maatte Gesandten lade sit eget Huus staae urørt og efterlade sin private Eiendom til et Beløb af 30,000 Lstrl. og andre Eiendele af Værdi 9,000 Lstrl., der tilhørte hans Hustru. Nelson tog Kongen og Dronningen, Sir William og hans Gemalinde ombord i „Vanguard“ og førte dem Alle i god Behold til Palermo.

Det er ikke nødvendigt, nærmere at omtale, af hvilken Natur de Følelser vare, som Lady Hamilton nærede for Nelson. Læseren maa frit blive overladt til sine egne Formodninger. Hvad Nelson angaaer, er der heller ikke tilladt nogen Tvivl om, at han villieløs hengav sig til en bedaarende Magt. Uden Verdenskundskab, enfoldig som et Barn og med et Gemyt, der var ligesaa blidt som umistænksomt, hengav han sig af ganske Sjæl og Hjerte til sin Kjærlighed uden nogetsomhelst Hensyn. Hans Ægteskab havde ikke været lykkeligt. Vi finde ikke, at Lady Nelson sympathiserede synderlig med sin Ægtefælles Stræben eller brød sig meget om at sørge for hans Velbefindende, hvad enten han var hjemme eller tilsøes. „Mis

kjære Fanny", saaledes begynder et Brev fra Spithead i 1798, „Kl. 5½ ankom jeg hertil, og, hvad der vil overraske Dig, fandt med stor Vanskelighed et eneste Par Strømper. Jeg tænker, at jeg et eller andet Sted skal finde mit Linned; thi der er ikke noget i min Kuffert." — Endvidere, Nelson havde været tre Aar borte; og i denne Mellemtid havde han erhvervet sig selv udødelig Hæder og gjort sin Hustru til en britisk Lords Gemalinde (peeress). Han landede i Yarmouth under begeistrede Landsmænds Hyldingsraab; men der var ingen Lady Nelson for at modtage ham. Saadan var hans Hustru. Paa den anden Side var Alt Fristelse og Fortryllelse, uophørlig Opmærksomhed, ubegrændset Hengivenhed. For sit Fødeland vilde Nelson hvilketsomhelst Øieblik været beredt til at offre Livet; hvis det kunde bidrage til hans Berømmelse, var Lady Hamilton beredt til at underkaste sig samme Skjæbne. Hvad Gesandtens Gemalinde havde udrettet for hendes Souverain, var Gjenstand for almindelig Beundring; men Nelson maatte have været blind for ikke at see, at hverken for Gesandtens eller for Kongens Skyld, men for at sætte Laurbærkrandsen paa hans Hoved var al hendes Energi bleven opbudt og enhver Triumph opnaaet. Ingen opmærksom Iagttager af det hele Forhold vil fælde anden Dom, end at Lady Hamilton anvendte alle de sjeldne Gaver, hvormed Naturen og Kunsten havde udrustet hende, til at fuldstændiggjøre Rækken af sine Erobringer med

sit Lands meest fremragende Mand og knytte sit Navn og sit Liv til en Personlighed, der aldrig vil blive glemt.*

* Endeel følgende Linier anvendes af den engelske Forfatter til i en eiendommelig ærbar Stiil at omtale Nelsons „Fald“ og den Uskyldighed, hvormed han gik i Snaren, og imidlertid forsømmer Forfatteren at udhæve en af de lumpneste Handlinger, som Historien kjender, og som Nelson begik, forledt af Lady Hamilton. Uden denne troløse og grusomme Handling vilde Dommen over Begges Forhold i de Flestes Mening falde anderledes ud; thi uden den vilde man ikke kunne see, hvorledes „det Ene følger af det Andet“, hvorledes den forhenværende Barnepige, Model, flere Personers Maitresse og uimodstaaelige Herskerinde, den raae, uopdragne Seirherre og den vellystig-grusomme Dronning nødvendigviis maatte handle, naar den Skjæbne, som laa i deres indbyrdes Forhold, førte dem til fælles Handling med ubegrændset Magt. Den franske Hær, som havde indtaget Neapel, vakt det liberale Parties Begeistring og proklameret Republiken, maatte snart trække sig tilbage, og Forterne ved Neapel overgave sig paa den Betingelse, at alle neapolitanske „Patrioter“ bleve amnesterede og turde forlade Landet. Allerede vare endeel af dem gaaede ombord, da Dronningen erklærede, at hun hellere vilde døe end finde sig i nogen Overeenskomst med oprørske Undersaatter. Hun sendte Lady Hamilton til den almægtige Nelson, og ligesom hun selv engang havde tilfredsstillet sin Forfængelighed ved at aabne Rigets Havne for Nelson trods Kongens og Statsraadets Beslutning, saaledes skulde nu Lady Hamilton have den Triumph at vise, at Storbritanniens Magt blindt fulgte hendes Villie. Nelson gav efter for hendes Anmodning og erklærede Capitulationen ugyldig. Endog Cardinal Ruffo, „Uhyret“, protesterede og vilde ikke deeltage i en saadan „Æreløshed“. Et hundrede og ti Personer bleve strax henrettede. Blandt dem var den gamle, hvidhaarede Admiral Caracciolo, der blev hængt ombord i den engelske Fregat Minerva efter Nelsons udtrykkelige Befaling.

Det være nu nok at sige, at Nelson efter at have skilt sig fra sin Hustru, levede aabenlyst med Lady Hamilton som hendes Beskytter, medens hendes Ægtefælle endnu var ilive. Nelson faldt i Slaget ved Trafalger 1805. Sir William Hamilton døde 1808. Den 30te Januar 1801 fødte Lady Hamilton en Datter i London. Hendes Navn var Horatia, hendes Fader Lord Nelson.

Vi komme nu til den Deel af Fortællingen, der giver det Hele sin sande Betydning, til det Sørgelige og Belærende, der gjør dette Skuespil til en Tragedie.

Sir William Hamilton og hans Hustru vare vendte tilbage til England; den Førstnævnte ansøgte Regeringen om Erstatning for de store Tab, han havde havt i Neapel, og hun solgte sine Smykker for at underholde Begge, indtil en saadan Erstatning blev tilstaaet. Men det varede saa længe, at Sir William var død forinden. Døende paalagde han sin Neveu, Mr. Greville, at bede Hs. Majestæt om, at hans Pension vedblivende maatte blive udbetalt til hans Enke, i Betragtning af hendes Iver og store Tjenester. Men denne Iver og disse Tjenester bleve aldrig anerkjendte.

Den 20de Octbr. 1805, ombord i „Victory“, i Sigte af Frankrigs og Spaniens forenede Flaader, gik Nelson ned i sin Kahyt og gjorde en Efterskrift til sit Testament. Han omtalte de Fortjenester, Lady Hamilton havde indlagt sig, og skrev, som følger: „Kunde jeg

have belønnet disse Tjenester, da vilde jeg ikke nu h
vende mig til mit Fødeland. Men da dette ikke har sta
i min Magt, saa testamenterer jeg Emma Lady Hamilt
til min Konge og mit Land, paa det at de maae gi
hende en rigelig Understøttelse til at hævde hendes Sti
ling i Livet. Ligeledes efterlader jeg til mit Fødelan
Omsorg min adopterede Datter, Horatia Nelson Thompso
og jeg ønsker, at hun fremtidig bærer Navnet Nelso
alene. Disse ere de eneste Gunstbeviisninger, jeg udbede
mig af min Konge og mit Land i dette Øieblik, da je
bereder mig til at kjæmpe deres Slag. Gid Gud vel
signe min Konge og mit Fædreland og Alle, hvem je
har havt kjær. Min Familie er det ufornødent at om
tale; for dem vil der naturligviis blive sørget rigelig."

Faa Timer efter at have underskrevet dette Papiir la
Nelson i en Køie, afklædt, dækket med et Lagen. E
Skud fra Mesankurven af „le Redoutable" havde gjort si
Skyldighed. Da Mændene lagde den saarede Kriger hen
søgte han med Øinene Dr. Scott. „Doctor", sagde han
„jeg sagde Dem det — det er forbi med mig." O
strax efter tilføiede han med dæmpet Stemme: „Jeg ma
efterlade Lady Hamilton og min adopterede Datter so
et Legat til mit Fødeland."

En Times Tid efter var Capitain Hardy ved ha
Side. „Jeg haaber", sagde den døende Mand, „at in
af vore Skibe har strøget." — „Nei, Mylord", svare

Capitain Hardy, „det behøver De ikke at frygte.“ — Lord Nelson sagde derpaa: „Jeg er en død Mand, Hardy. Jeg gaaer hurtig, det vil snart være forbi. Kom nærmere til mig. Lad endelig min kjære Lady Hamilton faae mit Haar og enhver anden Ting, som tilhører mig.“

En Time efter var Hardy atter ved hans Side. Han sagde: „Jeg føler, at om faa Minutter er jeg ikke mere“, og tilføiede sagte: „Kast mig ikke overbord, Hardy.“ — „O, nei, ganske vist ikke.“ — „Saa veed De, hvad De maa gjøre“, vedblev Nelson; „bær Omsorg for min dyrebare Lady Hamilton; tag vare paa stakkels Lady Hamilton.“ — Faa Minuter efter sagde Nelson sine sidste Ord: „Gud skee Lov, jeg har gjort min Pligt!“ — men umiddelbart i Forveien havde han gjentaget hiin forrige Klagelyd: „Husk paa, Dr. Scott, at jeg efterlader Lady Hamilton og min Datter Horatia som et Legat til mit Fødeland. Glem aldrig Horatia.„

Nelsons Codicil blev Maculatur, hans sidste bønfaldende Suk døde hen i Vinden, der bortblæste Krudttaagen fra Trafalger. Lady Hamilton fik hverken Gavn af det Ene eller det Andet. Vi ville ikke forsvare Regjeringen, der ikke tog Hensyn til Nelsons sidste Suk; men paa Menneskehedens Vegne maae vi gjøre Afbigt for det Forræderi, hvormed man holdt hans sidste skrevne Villie skjult. Capt. Blackwood hjembragte trolig dette Document efter Slaget ved Trafalger og overleverede det til den

Medens vi nu vente her med den rolige Samvitt
som Bevidstheden om ikke at være Lysesløber kan
ville vi gjøre os bekjendte med, hvad her er foregaa
moralsk Natur siden 1847.

Før det nævnte Aar kunde man daglig see 5 à
Drenge og Piger strømme ind og ud og efter endt
eller Natarbeide være overladte til sig selv og søge
danne Adspredelser og Nydelser, som naturligst frem
sig for dem, der Intet have lært og ikke have Be
hed om noget høiere Krav end Legemets. Fabriken
oprindelig anlagt af en Mr. Price, men senere
over til et stort Actieselskab, hvis Medlemmer vare
af at medvirke til Slavehandelens Undertrykkelse, men
havde Leilighed til at bemærke, at de udførte denne B
ved Hjælp af en Slags Slaver. Bestyrere og Overop
mænd vare to Brødre Wilson, som naturligviis
pligtige til at see paa Actieselskabets Fordeel og
Myndighed havde udenfor Grændserne af denne Virksom
Men det har som sagt noget Vækkende ved sig at
om mellem hydrauliske, Damp- og Patentmaskiner,
miske Laboratorier, Skibe fra Afrika og Expedition
Amerika, idetmindste ville blandt 600 Børn Nogle
grebne af visse Ideer. En halv Snees Drenge
paa at blive tilbage i Fabriken efter endt Dagarbei
skjulte bag en Bænk øve sig i Skrivning paa P
affald og med kasserede Penne, som de opsamlede i

virerne. En af Værkførerne, der overraskede dem, opmuntrede og hjalp dem, og den ene af Brødrene Wilson, der erfarede det, forsynede dem med Bøger og Materialier og lod Pakrummet gjøre ryddeligt. Nu fik flere Drenge Lyst til Sagen, og snart var der 30. De indsaae nu, at de maatte have en vis Orden og Disciplin i deres Aftenskoler og valgte blandt dem selv en Bestyrelsescomitee. Brødrene Wilson fandt denne selfgovernment af frie Børnearbeidere saa naturlig, at de uden at tillage sig allerringeste Myndighed blot gjorde Tjeneste som Lærere i Skolen — og betalte alle Omkostningerne. Snart maatte Værelset udvides, Skolen var i Begyndelsen af 1848 stegen til over 100 Elever, og et gammelt Loft blev paa Wilsons Bekostning indrettet til Skole; thi det var jo en privat Sag, der ikke vedkom Actionairerne. Udgiften herved var £. 172, af hvilke 57 bleve indbetalte i Actionairernes Kasse som Erstatning for Materiale og Arbeidsløn. Men nu følte Børnene, at de ikke selv kunde styre; det var altfor vanskeligt at holde Orden i en Skole, hvor Underviisningen saa hyppig blev afbrudt af Arbeide, og hvor Forskjellen mellem ældre og yngre Drenge gjorde en systematisk Inddeling nødvendig. Da en Generalforsamling havde fundet sig raadvild og magtesløs, overgav den al Myndighed til J. P. Wilson, der ogsaa modtog og udøvede den, men ved alle paafølgende Forandringer, ved alle Bestemmelser om Un-

derviisningstiden o. desl., først sammenkaldte sit Parlement og rettede sig efter Majoritetens Beslutning. Imidlertid havde Pigerne begyndt paa noget Lignende, og vare komne til et lignende Resultat, og fra Nu af tog hele Fabriken, hvad dens Befolknings moralske og intellectuelle Dannelse angik, et ganske nyt Opsving, men ledsaget af meget store Udgifter for J. P. Wilson. I Løbet af fire Aar anvendte han af sin private Formue 4000 £ St. til de 600 Børns Opdragelse (han har selv 1000 £ St. aarlig Gage). Foruden Dag- og Aften-, Pige- og Drengeskoler i mange Klasser, der bleve vel forsynede med Lærere og organiserede i Henhold til Fabrikens Arbeidstid, indrettede han en stor Sal med et Orgel, hvor der Morgen og Aften blev sunget Hymner og Psalmer, og hvorigjennem Overgangen skete til Religionsunderviisning, dog saaledes, at det varsomste Hensyn blev taget for ikke at lade noget Sectvæsen herske. De ældre Arbeidere bleve tiltrukne af Sangøvelserne og begyndte at samle sig hver Morgen for at synge en af den anglikanske Kirkes smukke Psalmer. Dette førte til, at de dannede et mutual-improvement-society (indbyrdes Fremskridts-Selskab), der holdt selskabelige Sammenkomster, blandede sig Oplæsninger og Foredrag. I selve Fabriken blev af Brødrene Wilson truffet den Foranstaltning, at de gifte Koner og Pigerne arbeidede adskilte; thi de gifte Koner ere ofte temmelig frie i deres Mund, og hiin Samværen

gifte og ugifte Fruentimmer er en af Aarsagerne til en Fordærvelse, som hersker i Yorkshires Fabriker«, p[aa] kan høre J. P. Wilson sige. Ethvert Fruentimmer, hvis Opførsel var til Forargelse, blev afskediget. En [n]ærboende Dame indrettede sit Huus til at modtage Fabrikens forældreløse Piger i Kost og Logi. Det er et [h]yggeligt Huus indenfor en lille Have, med blanke Ruder, hvide Gardiner og Blomster i Vinduerne.

Imidlertid kom Choleraen og anrettede store Ødelæggelser i Kvartererne Lambeth og Battersea, hvor Fabrikens fleste Arbeidere boe. Wilsons henvendte sig til en Læge for at erholde Midler til Sygdommens Forebyggelse, og man tilraadede Legemsbevægelse i fri Luft; de besluttede da at lade Børnene spille Cricket. Dette er en Slags Langbold, der udfordrer Kraft og Behændighed, og er en af Engelskmændenes Nationalforlystelser; Man vil hyppig i engelske Blade læse Cricket-Udfordringer fra Selskaber og Skoler; der udvælges Kampdommere, de vundne Points noteres og offenliggjøres; paa de store grønne Pladser i det sydlige London seer man i Sommeren matches, kjæmpende Partier, og i Værtshusene hænge Portraiter af de berømteste Crickethelte ved Siden af de navnkundigste Jockeyer og Væddeløbere. Wilson skaffede sig altsaa hos en Privatmand Tilladelse til at benytte en stor grøn Plads ikke langt fra Fabriken. »Enhver Mands Hjerte syntes at opvarmes for os«, siger J. P.

Wilson i sin Report, „naar vi bad om nogen Gunst el Hjælp for Børnene“. Disse havde været saa forsømte ell vare saa tidlig blevne overgivne til Arbeide for Livsop holdet, at de ikke kjendte denne Nationalleg og først maat lære den af ordenlige Lærere. Men de gjorde hurtig Fremskridt og udfordrede snart de ældre Arbeidere, som ogsaa vilde være med. Medens Choleraen rasede, be gyndte Cricketlegen med, at man blottede Hovederne og bad en kort Bøn for Forældre, Venner og sig selv. Det maa her bemærkes, at ingen af Fabrikens Folk bleve an grebne, hvad Wilsons for Størstedelen tilskrive denne Le gemsbevægelse. Forresten sørgede Wilsons, der naturlig viis selv spillede med, for at gjøre Børnene op mærksomme paa, at de ikke maatte betragte Cricketlegen som en blot Forlystelse, men som Middel til at styrke Legemet, skjærpe Øiet, bevæge sig med Lethed og Anstand og behandle Andre med Høflighed. . . .

Cricketspillet blev ogsaa et Middel til at modvirke de skadelige Virkninger af Natarbeidet; thi i den travle Tid blive Børnene deelte i to Hold, af hvilke det ene maa arbeide om Natten. Naar de ved Daggry for lode Fabriken, fløvede og udmattede af det siddende Ar beide og Fabrikvæsen, spillede de en Times Tid paa den grønne Plads og fik saa en sundere Søvn.

Det overordenlig gode Forhold, som opstod mellem Bestyrerne, ældre og yngre Arbeidere, det hjertelige Sam

liv, de førte ved Arbeide, Underviisning og Leg, bragte af sig selv de Forfnævnte til at forsøge større, selskabelige Sammenkomster, Theeselskaber. I Førstningen gik det lidt tungt og genert til; men Wilsons forstod at gjøre Sagen tiltrækkende, og allerede ved det tredie Møde bemærkede man, at Børnene havde sparet Penge sammen til nye Klæder, og nu driste Wilsons sig til at sige, at de opføre sig som Gentlemen, hvor meget end dette Ord, brugt om Arbeidere, skurrer i engelske Øren. — Ved disse Sammenkomster bevirkede man, at adskillige farlige Fornøielser, saasom Besøg ved Markederne (fairs) i Greenwich og Camberwell, ophørte for Fabrikens Vedkommende.

Derefter fulgte om Sommeren, naar Fabriken i den hede Tid ikke kunde arbeide, landlige Udflugter. Fredagen d. 16de Juli d. A. vare de Alle indbudne af Biskoppen af Winchester til et Besøg i hans Sommerresidens. Hans Døttre holdt Bøn med Pigerne; men der var ogsaa Leg, Fornøielse og gjæstfri Anretning paa Grønsværet.

Imidlertid fandt J. P. Wilson, at der var noget Ubilligt i, om man bestandig vilde holde Børn til et Fabrikarbeide, som de kun tilfældig eller tvungne af Nø-en havde valgt, og han forenede derfor med Underviis- en Haandværksskole, hvor de Drenge, som havde de lære Skomager- eller Skræderprofessionen,

bleven bevaret, men hvor Krigsanstrængelser og Maskin-Industriens Fordringer til den raae Kraft havde standse den humane Virksomhed for Almuen, maatte derfor Arbeidet gjenoptages paa et nyt og sundere Grundlag: Alting for og ved Folket. Dette Princip udgjør Forskjellen mellem vor Tid og den forgangne Humanitetsperiode, og hvor det ikke agtes, hvor Regeringen skal være hovedsagelig virksom, tænke, føle, anordne, twinge, har det ingen ret Fynd.

Heraf altsaa det Mandige og Sunde, det Paalidelige i de britiske Bestræbelser for Almuen. Ved Friheden og Selvstændigheden, der overalt gjør sig gjældende, synes det, som om Samfundets Fjedre have mere Spændkraft her end i noget andet Land. Ja den, der som Øienvidne stræber efter et samlet, fyldigt Billede af denne Virksomhed, modtager et saa oplivende, maaskee lidt forskjønnende Indtryk, at det forekommer ham, som om man kunde opløse den britiske Stat i dens Enkeltheder, og i hver Borger vilde man gjenfinde Staten, idet Enhver udfører sin Deel af Samfundets Pligter. Derfor seer man saa sjelden Nogen optræde med en „Idee“ og opfordre Folk til at danne et Selskab paa Ideen; han tager selv fat der, hvor Livet byder ham en Gjenstand for Ideen, gjør sit Bedste, og af hans energiske gode Villie i det Lidet voxer det Store frem.

To Omstændigheder komme til som særegne for

gland i denne Retning. Den ene er Udvandringen. an har allerede af det Foregaaende seet, hvilken Be- ning denne har for Anbringelsen af Fattige og For- ldede; men den vilde enten være umulig eller blive til plinlig Straf, hvis ikke det engelske Sprog herskede Størstedelen af Nordamerika, Australien, Ost- og Vest- dien, Sydafrika og bød de Udvandrede et nyt Fædre- nd, som ved de britiske Krigs- og Handelsflaader er ttenet med „Gammel-England." Medens her hjemme n opoffrende Omhu for „forsømte Børn" maa og bør tte sig som Formaal at anbringe disse hos Familier a Landet og saaledes lade dem forsvinde i Almuen, ringes de engelske Børn af lignende Beskaffenhed til den ye Verden, ind i den mægtige, hastige Strøm, der fø- r hine Egnes Befolkning til nye Skjæbner, en ny iorhed, en ny Phase af Menneskehedens Historie, og or de med nogen god Villie og Dygtighed paa hæder- Maade kunne blive Deeltagere i det friske, kraftige, wakte Liv. Et Sidestykke til vore smukke og priselige nstituter paa Holsteinborg og Flakkebjerg er en Anstalt Reigate, omtrent midtveis mellem London og Brighton; en ved Siden af Ligheden er ogsaa Modsætningen i n her paapegede Retning *.

Den anden Omstændighed er Fabrikvæsenet, der er

* En sammentrængt Beskrivelse over denne Anstalt findes lendt Dagbogsartiklerne i dette Hefte.

altfor nøie forbundet med Englands Storhed og Lidelser til at det ikke ogsaa skulde give den her foreliggende Scene sit Præg. Men medens Industrien bemægtiger sig Børnene i en tidlig Alder og opslider baade Unge og Gamle, Mænd og Kvinder, eller undertiden i sit Lune kaster dem nødlidende ud til Samfundet, har den ogsaa for en Mængde Individer noget Vækkende ved sig. Thi den kundgjør sig dog som Menneskets Træl, og det var en smuk og i sin Simpelhed storartet Fortælling om den Dreng, som skulde sidde og passe Maskinen og fandt paa et Middel, hvorved den selv udførte det ham paalagte Hverv.

De følgende Linier ville handle om Arbeiderne i en Fabrik, eller egenlig er det da et Lysestøberi, men af usædvanlig Størrelse. Det bestaaer af tre Etablissementer ved Themsen. I det ene, langt mod Vest udenfor London, renses Palmeolien — Eierne af dette Lysestøberi rose sig af, at de ved aarlig at forbruge nogle tusinde Tønder Palmeolie bidrage betydelig til Slavehandelens Ophør* —; i det andet, en meget stor Bygning tæt ved Vauxhall-Bridge, støbes daglig 288,000 Stearinlys og forfærdiges aarlig nogle Millioner smaa Natlys (Prices Patent-Natlys); høiere oppe er en tredie Bygning udelukkende helliget Natlys-Fabrikationen. Anstalten beskjæf

* En forklarende Notits herom kan læses i 7de B. under Vestafrika paa den londonske Udstilling.

tiget 900 Arbeidere. Den mekaniske Kraft til de forskjellige Værksteder, der ere forbundne med Fabriken, saasom Dreining, Smedie o. s. v. samt til Lysestøbnings-Maskinerne, tilveiebringes ved Damp, og Ilden under Dampkjedlen hviler paa et bevægeligt, saakaldet uendeligt Jerntoug eller Rist. Ved at have bekostet denne Rist og derved være bleven istand til at bruge simplere Kul sparer man daglig et Par tusinde Pund Sterling — deraf gjøre Læseren sig Forestilling om, hvilken Capital her er i Bevægelse. Etablissementet har sine, for Fremmede utilgængelige chemiske Laboratorier til Palmeoliens Rensning og hydrauliske Maskiner til dens Presning. Det gjør sit Indkjøb paa Vestkysten af Afrika, har en Filialfabrik i Liverpool og afsender derfra Lys til Amerika.

Belmont, Fabrikbygningen ved Vauxhall-Bridge, vender sine høie, graa Bagmure ud til Themsen. Fra den anden Side kommer man ind paa en uregelmæssig Gaardsplads mellem Skure, gamle Bygninger, Oplagssteder, Contoiret; Gaarden er glat af det fedtede Fabrikstof. I Baggrunden er Fabrikens Hovedcontoir, en lav, mørk Stue, og her maa man vente, medens det medbragte Anbefalingsbrev undersøges saa nøiagtig som en Passeerseddel ved en Armees Forposter. Er der ringeste Tegn paa, at man er „in the line" ɔ: fiendtlig Concurrent, forklædt Spion, saa bliver man vel ikke hængt, men man kommer ganske sikkert ikke et Skridt videre.

Medens vi nu vente her med den rolige Samvittighed som Bevidstheden om ikke at være Lyseslukker kan give, ville vi gjøre os bekjendte med, hvad her er foregaaet i moralsk Natur siden 1847.

Før det nævnte Aar kunde man daglig see 5 à 600 Drenge og Piger strømme ind og ud og efter endt Dag eller Natarbeide være overladte til sig selv og søge saa danne Adspredelser og Nydelser, som naturligst frembyde sig for dem, der Intet have lært og ikke have Bevidsthed om noget høiere Krav end Legemets. Fabriken var oprindelig anlagt af en Mr. Price, men senere gaaet over til et stort Actieselskab, hvis Medlemmer vare stolte af at medvirke til Slavehandelens Undertrykkelse, men ikke havde Leilighed til at bemærke, at de udførte denne Bedrift ved Hjælp af en Slags Slaver. Bestyrere og Overopsynsmænd vare to Brødre Wilson, som naturligviis vare pligtige til at see paa Actieselskabets Fordeel og ingen Myndighed havde udenfor Grændserne af denne Virksomhed. Men det har som sagt noget Vækkende ved sig at gaae om mellem hydrauliske, Damp- og Patentmaskiner, chemiske Laboratorier, Skibe fra Afrika og Expeditioner til Amerika, idetmindste ville blandt 600 Børn Nogle blive grebne af visse Ideer. En halv Snees Drenge faldt paa at blive tilbage i Fabriken efter endt Dagarbeide og skjulte bag en Bænk øve sig i Skrivning paa Papiiraffald og med kasserede Penne, som de opsamlede i Co

virerne. En af Værkstyrerne, der overraskede dem, opmuntrede og hjalp dem, og den ene af Brødrene Wilson, der erfarede det, forsynede dem med Bøger og Materialier og lod Pakrummet gjøre ryddeligt. Nu fik flere Drenge Lyst til Sagen, og snart var der 30. De indsaae nu, at de maatte have en vis Orden og Disciplin i deres Aftenskoler og valgte blandt dem selv en Bestyrelsescomitee. Brødrene Wilson fandt denne selfgovernment af frie Børnearbeidere saa naturlig, at de uden at tiltage sig allerringeste Myndighed blot gjorde Tjeneste som Lærere i Skolen — og betalte alle Omkostningerne. Snart maatte Værelset udvides, Skolen var i Begyndelsen af 1848 stegen til over 100 Elever, og et gammelt Loft blev paa Wilsons Bekostning indrettet til Skole; thi det var jo en privat Sag, der ikke vedkom Actionairerne. Udgiften herved var £. 172, af hvilke 57 bleve indbetalte i Actionairernes Kasse som Erstatning for Materiale og Arbeidsløn. Men nu følte Børnene, at de ikke selv kunde styre; det var altfor vanskeligt at holde Orden i en Skole, hvor Underviisningen saa hyppig blev afbrudt af Arbeide, og hvor Forskjellen mellem ældre og yngre Drenge gjorde en systematisk Inddeling nødvendig. Da en Generalforsamling havde fundet sig raadvild og magtesløs, overgav den al Myndighed til J. P. Wilson, der ogsaa modtog og udøvede den, men ved alle paafølgende Forandringer, ved alle Bestemmelser om Un-

tagne to blevne gifte, ti hjemsendte til deres Slæg og firetyve anbragte i Tjeneste. Femten forlod Anstalten eller maatte bortvises.

Anstaltens Protokol er en Række af „Hverdagshistorier“, nedskrevne med kort, statistisk Nøiagtighed. Det første Fruentimmer havde faaet en meget religiøs Opdragelse, ja endog været Lærerinde i en Søndagsskole, var bleven forført og forladt, havde paa den paafølgende ulykkelige Løbebane først begyndt at drikke Brændeviin og, da dette ikke forslog, taget Opium. Hun er nu Tjenestepige og skal opføre sig meget godt. — En af dem, der blev gifte, havde været Gouvernante i en Provinsby, men var bleven bortført af en ung Chirurg-Assistent; da de havde levet nogen Tid sammen i London, tvang han hende for igjen at indtræde i sin Næringsvei, og hun levede med Andre. Da hun kom til Anstalten, skrev man til Chirurgen, som strax erklærede sig villig til at komme til London og ægte hende, trods Alt hvad der i Mellemtiden var forefaldet. Ved Synet af ham blev man meget uvis, om han var løben bort med hende eller hun med ham; thi han var en enfoldig, sky, forglemmende Person, og efter Brylluppet vilde han ikke tage sig noget for; rimeligviis havde han ventet at blive forsørget ved sit Ægteskab. — Forresten er Protokollen en uhyggelig Ensformighed, Graat i Graat, Beretning om Livsløb, hvoraf al Poesi og Romantik er forsvunden,

holder sig til Livets Skjønhed og Glæde, som Vrangen af et Damebroderi forholder sig til de smukke Figurer paa Retten: chaotisk og meningsløst.

City-mission's Medlemmer staae Anstalten bi og mægle ofte mellem vedkommende Fruentimmer og deres Slægt eller Venner. Man havde netop en saadan Sag for, da jeg med en Dame fik Adgang til Stiftelsen. En ung Pige, Datter af en rig Mand, var bleven behandlet meget strengt af sin Fader, og en Ven af Huset havde benyttet Leiligheden til først at trøste og saa forføre hende. Han havde taget hende fra Hjemmet og, under Ægteskabsløfte sagde hun, leiet Bolig til hende i Byen. Men pludselig fik hun at vide, at han stod i Begreb med at gifte sig; da hun bebreidede ham det, gav han hende Afsked, og nogen Tid efter fandt et Medlem af City-mission hende paa Gaden i en trøstesløs Forfatning. Man gik til Forføreren — det var Dagen efter hans Bryllup — men blev koldt afviist, og City-mission troede sig ikke berettiget til at drive Sagen videre og forstyrre hans Huusfred, og maaskee var det en medvirkende Grund hertil, at hun vel i sin Fremstilling havde forskjønnet Sagen lidt. Derimod henvendte man sig til Faderen for om muligt at formilde ham og faae en lille Sum fastsat for Datteren, da hun ikke begjærede Andet end drage bort og søge Udkomme som Lærerinde i Musik.

Udfaldet er mig ubekjendt. Den unge Pige var

netop kommen i Huset og »var upasselig«. Mrs. Abel talte om at forskaffe hende endeel Bekvemmeligheder frem for Anstaltens andre Beboerinder. Den engelske Dame jeg var med, fandt dette urigtigt, da en velopdragen Pige havde mindre Undskyldning for sin Feil end de stakkels fattige Piger, som hun nu skulde foretrækkes. Hvad der imidlertid ikke blev sagt, men som meest foranlediged denne lille Opposition, var, at Mrs. Abel syntes at betragte den unge Pige »af god Familie« som et heldig Coup for Anstalten, som Noget, der vilde tjene til dens Forherligelse. Hun er upaatvivlelig en agtværdig, ærlig, retfindig Kone, men uden Dannelse (taler en markeret simpel Dialect) og næppe istand til at udføre Meget i Ideens Tjeneste. Idetmindste kjøler hun efter et Par Samtaler betydelig den Enthusiasme eller Rørelse, hvormed en Besøgende i første Dieblik betragter Anstalten.

Huset er overordenlig reenligt og net, skjøndt det er indrettet med den største Sparsommelighed og saa indskrænket, at de maatte vadske i Kjøkkenet. Det maa ikke undlades at anføre, at Mrs. Abels egen Datter, en smuk Pige paa omtrent 15 Aar, gik og arbeidede mellem de andre. Af de unge Piger, der vare tyede hertil, var ingen smuk — hvad ikke er et ganske uvæsenligt Moment til Bedømmelse af Anstalten og dens Forhold til »de 80,000«. Derimod var der en Kone, som saae ud til at være betydelig over tredive Aar, en høi, kraftig

Stikkelse, ret at see til som en romersk Matrone, med et brunt, yderst klogt, furet Ansigt. Hun slog ikke Øinene op, medens der var Besøg. Hun var hentet fra Gaden.

Stiftelsen havde fra Decbr. 1851 til Juli 1852 brugt 800 £ St.

Fra det beskedne Huus Nr. 20 Clarendon Square, New Road, til en Villa med Have og Park, fra den lille begyndende Stiftelse til en ældre Søster, der staaer under Kongehusets og de største aristokratiske Familiers Beskyttelse: London society for the protection of young females and prevention of juvenile prostitution.

Anledningen til dette Instituts Oprettelse blev givet 1835. En Detailhandler i City havde efter sin Kones Død sendt sin lille Datter ud til Bedstemoderen i Norfolk. Nogle Aar efter nedsatte en agtværdig udseende Kone sig her, gjorde Bekjendtskaber, var meget sammen med det trettenaarige Barn og søgte at lokke det bort. Dette blev forhindret, og Konen maatte forlade Egnen, men faa Maaneder efter løb Pigen fra Bedstemoderen hjem til sin Fader. Saaledes fortælle de i Anstalten og tilføie, at da hun ikke nøiagtig vidste sin Faders Bopæl, tog hun ind i et Hotel og gik ud for at opsøge ham. Men paa Veien forvildede hun sig, mødte en Kone, der tilbød at føre hende til Faderen, men tog hende hjem og først solgte hende til en aldrende Mand for 40 £ St. og saa drev

Detailhandel med hende. Tre Uger efter var den smukke, unge Pige død paa et Hospital. Dette blev bekjendt, og „der lød et Rædselskrig i City“. Borgerne samlede sig, især tilskyndede af en Mr. Talbot, holdt et Indignationsmøde, optraadte som Anklagere, fik Konen straffet (men kunde ikke udfinde den aldrende Mand), sammenskjød Penge og dannede et Selskab, hvis Formaal er at forfølge og lukke alle ærelose Huse, anklage og straffe Eierne og deres Hjælpere og tage sig af unge Piger (under 15 Aar), der ere paa Afveie. Talbot blev ansat som Selskabets Secretair med en aarlig Gage af 150 £ St.

Selskabet har i de 17 Aar lukket ca. 300 af hine Huse i London og faaet Værterne straffede, blandt dem en Hr. Murray, som eiede 50 saadanne Steder. Det har draget Omsorg for henved 600 Pigebørn, der efter 2 à 3 Aars Forløb enten ere satte i Tjeneste eller hjemsendte til deres Slægtninge. Naar de forlade Anstalten for at gaae i Tjeneste, faae de en Velsignelse, en Bibel, to Sæt Klæder og en halv Krone (omtrent 7 ℔) og aarlig en Guinee, hvis de opføre sig vel. — At saa mange Pigebørn fra 10 til 15 Aar kunne blive Gjenstand for Selskabets Virksomhed, er en Kjendsgjerning, der hører til Londons Moral-Statistik.

Selskabets Stiftelse ligger ved Parken i Tottenham — Jernbanestation — omtrent to danske Mile fra London. Den store, smukke, tre Etages Bygning med dens

Haver er omgiven af en høi Muur, og den er saa kløsterlig indrettet, som Omstændighederne tillade. Ingen Mandsperson findes i Anstalten med Undtagelse af en gammel Gartner; en ældgammel Kone er Portnerske og lukker ikke op for noget mandligt Væsen, før Kjendingstegn fra Talbot eller Bestyrelsen rækkes ind til hende gjennem Glugen. Pigebørnene komme aldrig ud, og deres Slægtninge have kun Tilladelse til at aflægge dem et kort Besøg engang hver tredie Maaned, og da er altid en af Bestyrerinderne tilstede. I Frugthaven, der kan sees fra et temmelig fjernt liggende Nabohuus, maa Pigerne ikke sætte deres Fod; men i en anden Have have de hver et lille Stykke Jord til Dyrkning. Deres Haar er kort afskaaret som paa Drenge, og de ere ensformig, men meget net klædte. I det store, yderst reenlige, lyse, hyggelige Huus lære de Orden, Flid og Huuslighed, blive underviste i Religion, Sang og de almindelige Skolekundskaber. Man seer paa dem, at de blive opdragne til Nethed, mange af dem ere kjønne. Ved en Examination, som de to vakkre, aldrende Bestyrerinder havde den Artighed at lade foretage, viste sig især Pigernes Kundskaber i Historie og Geographi næsten forbausende; ligeledes havde de stor Færdighed i Hovedregning og kunde det nye Testamente udenad; men under Examinationen coquetterede nogle af dem paa en Maade, som maaskee under andre Forhold vilde have forekommet mig temmelig uskyldig og i alt

Fald meget pikant, efterdi de aldrende Damers Mine, skuffede af de ærbare Ansigter, ikke vare istand til at følge med, men som her gjorde et ubehageligt Indtryk. Man føler neppe saa megen Uvillie mod Pigebørnene om Tvivl om et Princip, der vil opdrage dem som Nonner. Men hvorledes skulle de da opdrages? vil man spørge. Ja, af alle Velgjørenheds- og Menneskekjærligheds Anstalter ere disse kvindelige unægtelig de vanskeligste og dem, der hos Besøgeren efterlade mindst Tilfredsstillelse, hvor meget Hæderligt man end maa anerkjende i deres Stræben.*

* I Januar 1851 blev af Hr. Pastor Blædel gjort Forslag til Oprettelse af en Magdalenestiftelse i Kjøbenhavn (det findes omtalt og discuteret i dette Skrifts Dagbog af 14de Jan. s. A.). Man blev foreløbig enig om, ikke at oprette nogen særegen Stiftelse, men saavidt mulig sprede de daarlige Kræfter ved at anbringe vedk. Piger i midlertidige Optagelsesanstalter ɔ: i skikkelige, huuslige Familier, hvorhos man tillige vilde give Foreningen en forebyggende Virksomhed. Den forener altsaa i det Væsenlige begge de to londonske Selskabers Tendens, uden at have en egen Anstalt. Det er imidlertid forbundet med nogen Vanskelighed at finde Familier, som ere beredte til at modtage deslige Piger, skjøndt hidtil er det gaaet taalelig vel. I det første Aar, Marts 1851 til Marts 1852, har den taget sig af 27 Piger og brugt lidt over 300 Rbd. („Første Ber. fra For. til ulykkelige Pigers Frelse"). Selskabets Formand er Hr. Pastor Blædel, Gothersgade 23, hos hvem ogsaa Pengebidrag modtages. — Ved samme Leilighed maa Opmærksomheden henledes paa, at ogsaa „Foreningen af 1837 til forsømte Børns Frelse" er Trang for Familier paa Landet, der ville understøtte den i den velgjørende Virksomhed og modtage Drenge eller Piger i Huset

De ælværdige gamle Damer viste sig især tilfredse over, at Eleverne ved Examinationen havde aflagt saa gode Prøver i Religion, og yttrede sig gjentagende om, hvor vigtigt dette var, da Storbritannien truedes af den slemme Katholicisme.

Anstalten kan rumme 100 Piger; men medens der i den før omtalte Stiftelse er Mangel paa Plads for den Mængde, der melder sig eller bringes dertil, ere her for Øieblikket 60 Pladser ledige. Omkostningerne ved Anstalten udgjøre aarlig lidt over 1000 £ St.; Selskabets Udgifter i det Hele ere noget over 2000 £. aarlig. Paafaldende er det, at Earlen af Shaftesbury, som præsiderer det andet Selskab, ikke er Medlem af dette, og at man hist ikke vilde vide det Ringeste om denne Stiftelses Tilværelse. Det seer næsten ud, som om der ogsaa her er lidt Rivalitet om at gjøre vel.

Nogle Bemærkninger om Nationalitet og Modersmaal.

I Anledning af Professor N. M. Petersens Afhandling om Modersmaalet.

Professor N. M. Petersen har i det Program, hvormed Universitetet i Aar indbød til sin aarlige Fest i Anledning af Kongens Fødselsdag, meddeelt „en Afhandling om Modersmaalet“.

Denne Afhandling er skreven med den friske, nu og da noget floskuløs-rhetoriske Livlighed, der er dens Forfatter egen, og om end ikke fri for Spor af en vis fremmed Maneer, dog med en Varme, der især, naar Talen er om en Gjenstand som den her behandlede, ikke forfeiler sin Virkning.

Derfor har denne Afhandling vakt mere almindelig Interesse, end Tilfældet pleier at være med academiske Leilighedsskrifter. Naar nu ikkedestomindre Anmelderen tager Ordet imod Forfatteren om flere væsenlige Punk-

ter, vil det dog vise sig, at det alene skeer for at give et Bidrag til at klare Begrebet om vort Modersmaal og Nationalitet.

De Forestillinger og Følelser, der knytte sig til disse Ord, have i de sidst forløbne Aar stærkt bevæget Folkets Sind. De hænge saa nøie sammen med det, hvorom der er kæmpet paa Liv og Død indenfor Rigets egne Grændser, at det intet Under er, at de ere brugte som skarpe Vaaben af begge Parter imod hinanden. Denne Strid er ikke udkæmpet. Forfatteren af disse Blade ønsker at bidrage Sit til en ikke blot rolig — thi det kan ogsaa den klogt beregnende og øvede Partigænger — men upartisk-retfærdig Drøftelse af disse Spørgsmaal.

At give et Udtog af Afhandlingen, anseer Anmeld. for unødvendigt. Derimod vil han begynde med at udhæve nogle Sætninger, der vise, hvor uhildet og upartisk Forf. er istand til at bedømme Fortidens Sprogforhold. Anmeld. begynder saameget hellere hermed, som det i det Følgende er en Hovedanke imod Forfatteren, at han ikke synes at have gjort en af Tidens Ensidighed upaavirket Anvendelse af disse og lignende Sandheder.

De Sætninger, til hvilke her fornemlig sigtes, ere, at den ældste Indvandring i Norden er skeet fra Syd mod Nord; — „det er ret mærkeligt, skjøndt i sig selv saare naturligt, at Sprogovereensstemmelsen imellem det nordlige Tydskland og Norden er langt større end den

fenere blev, da de individuelle Eiendommeligheder udvikledes sig"; — at „det ældste poetiske Sprog i mange Henseender er ram tydsk, ligesom Eddas Heltesange angaae Begivenheder ved Rhinen, og det bliver uvist, om de endog berøre Danmark"; — at „denne nøie Forbindelse imellem Nordtydskland, Danmark og det sydlige Sverrig i den ældste Tid, til hvilken ingen Historie rækker op, men som kun er til i Sagn og Sange, har Ingen nægtet, thi den er altfor klar; men den har efterladt sig Minder længer end man tænker"; — at det „istedenfor at suge Griller ud af det, jo netop er en Glæde at see, hvor stor Ligheden har været i de ældste Tider, at see en Skare af ældre og nuværende tydske Ord ganske uskyldig vanke om i Norden, som i deres rette Hjemstavn, ja selv tydske Constructioner"; — at „Tydskland og de nordiske Riger i Sprog have udgjort en ældgammel oprindelig Enhed" o. s. v. (S. 8—10.)

Man følger gjerne Forf. igjennem disse og lignende Betragtninger, selv om man i Et og Andet ikke deler hans Anskuelse.

Det Samme er Tilfældet, naar Forfatteren S. 10. bemærker, at „ligesom Enheden overalt i Verden skyder ud i individuelle Former, finde vi den ogsaa her i en stor Deel, med gradvise Overgange nærliggende Dialecter, der atter kunne samles i to Stammer; og at begge disse Stammer, fra det Øieblik historiske Efterretninger be-

skulde, træde klart ud fra hinanden med en bestemt Grændse".

Naar dernæst Undersøgelsens Gang efterhaanden fører Talen hen paa den Indflydelse, Tydsken, efterat Adskillelsen havde fundet Sted, har udøvet paa vort Sprog, Literatur og Nationalitet, saa møder man bittre Klager over Svaghed og Feil paa vor, og Overgreb fra tydsk Side. Man deler Forfatterens Misfornøielse og Sorg over Meget af det, der er skeet eller forsømt, og det falder vel Ingen ind at nægte, at der er begaaet Feil og Misgreb fra dansk Side, hvorved hine Overgreb deels ere fremkaldte, deels lettede og fremskyndede. Og dog er det netop i denne Retning, at Anmeld. finder Afhandlingens svage Side.

Det være langtfra Anmeld. at beskylde Forfatteren for vitterligen at være traadt Sandheden for nær; men hvad han mener, er, at Forf. har skrevet under Paavirkning af de ensidige Partistemninger, der have spillet en saa stor Rolle i de sidste Aars Historie, baade hos os og hos Andre, og hvis Indflydelse ogsaa her er kjendelig baade i Behandling af Sagen i det Hele og i Enkeltheder. Det Følgende vil vise, hvortil Anmelderen sigter.

Vil man bedømme Forholdet mellem Dansk og Tydsk og den store Indflydelse, det Tydske har udøvet paa det Danske, maa man, for ikke at tillægge de øvrige

medvirkende Aarsager større Vægt, end der tilkommer dem, gaae ud fra den Indflydelse, Tydskland udøvede og maatte udøve derved, at det havde en tidligere og større Cultur end Danmark. Hvor der er Tale om andre Nationalitets-Forhold, oversees dette ikke af Forfatteren. Der, hvor han handler om, hvorledes de forhen danske Lande hinsides Sundet: Skaane, Halland og Bleking, bleve svenske, bemærker han, at dette blev muligt derved, at de Hindringer, der tidligere havde adskilt disse Lande fra Sverrig, bortryddedes ved Culturen; og han tilføier: „Ved Culturens Fremskridt maatte det Naturlige skee“. (S. 39) Intet er vissere; men naar Talen saa kommer paa Forholdet mellem Dansk og Tydsk, saaledes som dette gjennem Aarhundreder har dannet sig, glemmer Forfatteren at gjøre samme Anvendelse deraf. Men da Undersøgelsens Standpunkt derved forrykkes, kan Anmeld. ikke undlade, her at indflette nogle Betragtninger til nærmere Forklaring og Støttepunkt for hans afvigende Synsmaade.

Verden har havt mange Erobrere, men iblandt dem ingen større end Culturen. Man kan undertrykke Folk og ødelægge Lande og Byer uden den, men ingensinde var en Seir varig og heldbringende uden den, der havde Culturen i sit Følge. Overfor et endog langt mindre og svagere Folk, men med en tidligere, mere omfattende og stærkere Cultur maa selv det mægtigste, men mindre cul-

tiverede Folks Sprog, Literatur og Kunst føle uimodstaaelig Paavirkning deraf. Det seirende Roms Sprog, dets Digtere, Historieskrivere, Talere og Tænkere gik i det overvundne Hellas' Skole.

Anvendelsen heraf paa Nationaliteternes Forhold til hinanden ligger klart for Dagen. Saasnart de komme ud over Raahedens Tilstand, modstaae Nationerne ikke Culturens Indflydelse. Vistnok er der en stærk Kraft i den af fælles Herkomst, Sprog, Landets physiske Natur, Opdragelse, Sæder, Skikke og Vaner udsprungne Eiendommelighed, som vi kalde Nationalitet; men den være saa stærk den vil, og om den indbefatter en nok saa stor og kraftig Menneskemasse, den modstaaer dog ikke, og den skal ikke modstaae Culturens Indflydelse.

Men, spørger maaskee En og Anden, skulle da Nationaliterne gives til Priis? og ere Folkene fordømte til evigt Barbari, naar de ikke ville opgive deres Nationalitet? Nei, langt fra! Men saasnart et Folk træder ud af Barbariets Uvidenhed og Raahed, skal det lære og øve sig i Sammenstød og Samfærsel med andre Folk. Det skal værne om sin Ret, sin Selvstændighed, sin Nationalitet, som et fra Fædrene arvet Klenodie, men dertil er det ikke nok at slaae fra sig med Vaaben og at bygge stærke Volde. Culturen overvinder alle Hindringer, og der er intet andet Middel, hvormed et Folk, naar det er kommet i Berørelse med tidligere cultiverede Folke

flag, kan værne om sin Nationalitet end ved Culturen selv. Man frygte den ikke, men indlade sig paa den med sund og kraftig Virksomhed i alle Retninger, saa bliver Culturen selv national og er Nationalitetens sikkreste Værn og Støtte. Kun naar Nationaliteten saaledes forædler sig ved at slutte sig til Menneskehedens Udvikling, faaer den Styrke til at hævde sin Plads ligeoverfor andre Nationaliteter; den bestaaer, saalænge den fortjener at bestaae. Ingen Nationalitet gaaer tilgrunde uden selv at have forskyldt det.

Det er denne Synsmaade, der efter Anmelderens Overbeviisning maa være Udgangspunktet for en Undersøgelse som den nærværende.

Vi have ovenfor seet, at Forf. antager en oprindelig Eenhed mellem Nordtydsklands og Danmarks Sprog; ja han gjør selv den Beregning (S. 69), at maaskee de to Tredie-dele af Rodstoffet er fælles for de nordiske og tydske Sprogarter. Det falder nu vel Ingen ind at ville lære Forf., som om det var Nyt for ham, at hvor der er Sprogslægtskab, der er der desforuden Lighed i Mere end i Sproget; men vel er der Anledning til at spørge, om han har gjort den fornødne og tilbørlige Anvendelse heraf. Mon ikke Meget af det, der nu forfølges og brændemærkes som indsmuglet og paatrængt sydfra, har sin naturlige Oprindelse fra Tider, der ligge langt tilbage over dem, i hvilke der enten har kunnet befales eller forbydes noget

i den Henseende? Man see hen til det svenske Sprog. Sverrig havde intet tydsk Naboland, ingen tydske Konger, intet tydsk Hof, ingen Skare af tydske Ministre og Embedsmænd, og dog, hvor meget Tydsk er der ikke i det svenske Sprog! Naar er det vel kommet ind deri? Og mon det svenske Sprog kunde skille sig derved uden at skille sig ved en Deel af sig selv?

At iøvrigt Indflydelsen af det Tydske paa Grund af Beliggenheden og de øvrige Forhold i Tidens Løb maatte blive størst her i Danmark, og at paa den anden Side Sporene af Slægtskabet med Islandsken maatte blive svagere og svagere, var ligesaa naturligt, som det var uundgaaeligt.

Naar man dernæst læser, hvad Forf. (S. 38) meddeler om Sverrigs Forhold til de oprindelig danske Lande: Skaane, Halland og Bleking, og hvorledes disse efter Afstaaelsen ved Freden til Kjøbenhavn 1660 forsvenskedes, saa oversee vi ikke, at Forf. (S. 39) siger, at Overgangen i Sproget i sig selv ikke var vanskelig, og at Forandringen lettedes ved, at det erobrede Land ved naturlige Grændser var forbundet med Hovedlandet; men mon det dog ikke af hele Fremstillingen er klart, at Forf. har nedskrevet sin Berømmelse af Sverrigs Fremgangsmaade paa hiin Tid mod de forhen danske Landskaber paa hiin Side af Øresund med et skjævt Sideblik til Danmarks Adfærd mod sine tydske Under-

saatter og det tydske Naboland? Det er vistnok ikke uden Indflydelse heraf, at han om Forsvenskningen af hine Lande siger (S. 42): „Saameget kan der udrettes i et halvt Aarhundrede“. Nu er intet vissere, end at den svenske Regjering ved den omtalte Leilighed bar sig klogt nok ad, og at man i Danmark baade i ældre og nyere Tid har gjort sig skyldig i Feilgreb; men Sandheden skeer ikke sin Ret, og den Sag, man ønsker at gavne, fremmes ikke, naar man dømmer uden at tage Sagens samtlige Omstændigheder med i Betragtning, men derimod søger Styrke for sin Mening ved at sammenligne Ting, der ere hinanden saa ulige, at ingen Sammenligning kan finde Sted imellem dem.

De danske Provindser i Sverrig vare ved Sværdets Magt løsrevne fra Danmark, og dette politisk svækkede Rige kunde og turde ikke yde disse Landes danske Sympathier nogen for Sverrig hinderlig Understøttelse. Øresundet laa imellem Danmark og de tabte Lande, medens disse, som Forf. selv siger, ved naturlige Grændser vare forbundne med Sverrig, og Sproget selv uden Vanskelighed føiede sig ind under Hovedlandets Tungemaal. Nødvendigheden havde paabudt Adskillelsen, og alle physiske og øvrige Forhold lettede Foreningen og Sammensmeltningen med Sverrig. Sverrig benyttede, som sagt, de daværende Forholds og Omstændigheders Gunst med Klogskab. Men mon deraf følger, at Alt hos os nu vilde være, som

vi ønske det, naar Danmark kun havde baaret sig eller nu bar sig ad som Sverrig dengang? Anmeld. har hørt elleres fornuftige Folk i Anledning af den her omhandlede Deel af Prof. Petersens Afhandling sige: „Der seer man Forskjellen mellem Sverrig og os! Hvorfor have vi ikke gjort det Samme, som Sverrig dengang gjorde?“ o. s. v. Disse gode Folk glemme netop, at de Tilfælde, som man vil sammenligne, slet ikke kunne sammenlignes. Den Opgave, Sverrig havde at løse efter de forhen danske Provindsers Erhvervelse, var saa forskjellig fra Danmarks Opgave i Forholdet til sine sydlige Landsdele og Naboer, som Noget kan være. For ikke at tale om meget Andet, maa det være nok at minde om, at intet Hav og ingen Bjerge ligge skillende imellem den danske og tydske Nationalitet. Hvad enten man lægger Grændsen ved Elben eller ved Eideren, er i dette Punkt ligegyldigt. Der maatte idetmindste et Øresund til med sine brede og stærke Strømme istedenfor Elben eller Eideren. Selv Sprogforskjellen med Plattydsken som Bindeled, har kun lidet at betyde, hvor Naturen ikke har har sat Ørkenens eller Bjergenes eller Havets Skillevæg imellem. Men under alle Omstændigheder er der nu engang en faktisk Tilstand, en „Virkelighedens Magt“, der ikke lader sig føre tilbage til det, der var, og som det var for Aarhundreder siden. „Virkelighedens Magt“ lader sig ikke i Tidens Længde

høie af de i Aaret 1848 ved Eideren, paa hiin og paa denne Side af Elben udklækkede Doctriner med deres Tilbehør.

Naar man læser, hvad Forf. S. 48 fgg. meddeler om en nylig i høi Alder afdød hæderlig Mands i sin Tid velmeente, men ildebetænkte og i sine Virkninger kun skadelige Bestræbelser for at fordanske Holsteen og navnlig Universitetet i Kiel, kan man ikke andet end undres over, at disse uheldige Anstrængelser nu paany bringes under Omtale. Forf. er gammel nok til at have oplevet denne Begivenhed med en selvstændig Dom derom. At han nu kommer tilbage til denne Sag, der neppe burde have været udrevet af sin Forglemmelse, hidrører fra den Synsmaade, der har fremkaldt den Række af Betragtninger, som her meddeles.

Dermed hænger det endvidere sammen, ikke at der klages over, at dansk Sprog og dansk Literatur kun altfor ofte og altfor meget er tilsidesat og forsømt, men at Klagen føres saaledes, at det, der er skeet, henføres til Aarsager, som Intet have at gjøre med det, hvorover der med Grund kan klages. Saaledes, naar vi læse S. 57: „Kjøbenhavns Universitet stiftes 1478, men det henter sine første Lærere fra Køln; Bogtrykkerkunsten kommer ind i Landet 1482, men Bogtrykkerne ere Tydskere, og de fleste Skrifter trykkes endnu udenlands. Reformationen forkyndes 1520, men dens første Forkyndere forskrives fra Tydskland“. Vi have her ikke en Historiker,

der beretter Facta, men en paa Nutidens Vegne over Fortidens Facta fortørnet Patriot, der, naar han siger, at „Reformationens første Forkyndere forskreves fra Tydskland", taber sig saaledes i Harme herover, at han ikke har et Ord tilovers for den Andeel, hvilken danske Mænd og Skribenter, som f. Ex. Christian Pedersen og Hans Taussen, havde i Reformationsværket. Maaskee indvender man, at ogsaa disse Mænd droge ud og hentede deres Lærdom fra fremmede Lande, især fra Tydskland. Det være os derfor tilladt i al Beskedenhed at spørge, hvorfra da hine Lærere, Bogtrykkere og Reformationens Forkyndere skulde være komne, uden derfra, hvorfra de kom? og hvor de Danske, der deeltoge i disse Bestræbelser, skulde have hentet den dertil fornødne Indsigt og Dygtighed uden der, hvorfra de hentede den? Ogsaa her skete „det Naturlige". Culturen kom herind fra de Steder, hvor den tidligere havde taget Sæde, og ad den naturlige Vei, fra Nabolandet Tydskland. Det faldt den ikke ind af Respect for det eiderdanske „Statsmandsblik", der først kom til Verden 3—400 Aar senere, at gaae istaa ved Eideren, og ikke at turde vove Springet over dennes smalle Vandløb. Eller mener Nogen for Alvor, at det havde været bedre for Danmark at undvære hine Lærere, Bogtrykkere og Reformatorer, indtil de som Autochthoner vare groede op af vore Agre og Tørvemoser? Eller skulde vi med Ryggen imod Syd i Sud

veed hvor langvarig Vankundighed havde skavet Runer, læst „Skindbøger“ og kvædet Kæmpeviser, indtil en ny Aabenbaring kom hid fra Island, Nidaros eller Upsala? Og gik det da ikke disse Lande ligesom os? De fik hine Culturens Goder derfra, hvor Culturen havde taget Sæde tidligere end hos dem selv, og ad den naturlige Vei. De fik dem gjennem og fra Danmark.

Dette maa være nok af Enkeltheder. Der staaer staaer endnu et mere almindeligt Punkt tilbage, hvormed Anmeld. vil slutte disse Betragtninger.

Der udtaler sig i den her omhandlede Afhandling en mørk og ildevarslende Anelse om Danmarks og det danske Sprogs Fremtid. Forf. siger f. Ex. S. 47: „Naar et Land er tvetunget, naar to Nationaliteter forbindes, vil den ene undertrykke den anden; og den vil seire, der har en stor Nationalitet i Ryggen“. Han kommer oftere tilbage til denne og lignende Betragtninger. Angaaende Sprogenes Ligeberettigelse siger han (S. 51): „Enden er status quo ante. Der er vundet, at begge Sprog have ige Ret; det er det Humane deri; men da to Ting ikke paa een Gang kan være i samme Rum, maa det ene nødvendig gaae forud for det andet.“ Han klager stærkt over Sprogets Fortrykthed (S. 55 fgg.) og slutter den hidhørende Række af Betragtninger (S. 64 fgg.) med et sorgfuldt Henblik paa „et Folk, der endelig og først nu er vaagnet til klar Bevidsthed om sig selv, paa en Tid,

da det i Udstrækning har tabt saa godt som hvad der kan tabes uden fuldkommen Undergang; der er forbundet med en anden stærk Nationalitet, hvis Overgreb bestandig have været overvældende for Landets egen godmodige, beskedne og ædle, men hverken i Industri eller Intelligens, saaledes som den i de forsvundne Aarhundreder er kommen tilsyne, selvstændig udviklede Befolkning«. Dertil siges, at der behøves en aldrig slumrende Aarvaagenhed til at hævde et saadant Folks Litteratur, og at »det vil komme an paa, hvilket Maal Tænkeren og Digteren vil stille for sig, om han vil skrue sig op paa Tydsk«, og »gaae op i en stærkere Nationalitet«, indskrænkende sig til, saavidt muligt, at »kunne medbringe noget af sin Eiendommelighed«, eller om han i dansk Enfoldighed vil holde fast paa Danskheden, og hvis denne gaaer tilgrunde, da landflygtig »søge sig en anden Krog i Verden«, hvor han, »om end gjennem et andet Organ«, saa dog »med sit Fædrelands Billede i sin Sjæl, kan virke med de Kræfter, som han ei tør lade hvile, saalænge Livet forundes«. Der er indskudt som Parenthes: »ikke uden Veemod seer man flere hædrede Videnskabsdyrkere vælge denne Udvei«.

Anmeld. troer, at han har givet et rigtigt Udtog af det benyttede Sted, og at den Uklarhed, der findes i Slutningen, ikke hidrører fra ham; ligesom han ogsaa maa tilstaae, at han ikke veed, hvad det er for en »Krog«, der har aabnet en saadan »Udvei« for flere

hædrede danske Videnskabsdyrkere, eller hvilke disse ere. Mon ikke den stærkt bevægede Stemning, hvori dette er nedskrevet, har gjort Tanken og Udtrykket svævende og uklare?

Hvad nu hiin Mistrøstighed angaaer, da være det langt fra Anmeld. at nægte, at der er Fare og altsaa Anledning til Frygt, naar et lille Rige som vort, uden Sprog- og Nationalitets-Enhed staaer under Paavirkning af en tilgrændsende, stor og mægtig Nationalitet, og at der behøves „en aldrig slumrende Aarvaagenhed“, ikke blot i den enkelte Retning, der er udhævet af Forfatteren, men i enhver Henseende, der staaer i nogensomhelst Berøring med Rigets Tilværelse og Folkets Velvære. Der er altsaa Fare, men deraf følger ikke, at der er Grund til at forsage. Forf. siger selv (S. 42): „Medens det danske Sprog i Skaane, forsaavidt et Folkemaal kan udslettes, kunde fortrænges i 30 til 50 Aar i en stor Landstrækning, saa at svensk Skriftsprog blev almindeligt og udelukkende herskende, vare 400, eller om man vil, 600 Aar ikke tilstrækkelige til at fortrænge det oprindelige danske Tungemaal i en mindre Strækning mod Syden“. Dette er en historisk Sandhed. Den kan benyttes paa flere Maader. Forf. har gjort dette paa sin Viis. Anmeld. skal forsøge dette fra sit Standpunkt.

Vistnok er det beklageligt, at tydsk Sprog og anden Tydskhed har faaet mere end tilbørligt Indpas hos os,

og at den tydske Tunge nu tales i Egne, hvor engang det danske, eller i alt Fald et med dette nærmere beslægtet Tungemaal var det herskende; men man lade sig ikke forlede til at overvurdere den Skade, som deraf er opstaaet. Den Fare, der truer os sydfra, ligger ikke i Brugen af de tydske Ord og Talemaader, saa ledagtige disse end ofte ere, men meget mere i den udanske Aand, der allerede tidligere, men især, som ovenfor er sagt, i 1848 udklækkede sine uheldsvangre Doctriner og udbredte dem vidt og bredt blandt Folkene. Det er denne Aand, der ud af sin Pandoraæske, fyldt med „liberté" og „égalité", med „Deutschthum", „Preußenthum" o. s. v. smittende har gjennemstrømmet Tiden i mange Retninger. Dens Dragt og Udseende er ikke den samme overalt; den forfører ved at slaae paa de Strænge, Folkene helst gide høre; den vælger sine Farver og Feltraab efter Tid og Sted og taler med Færdighed alle Tungemaal. Derved har den fundet Veien saa let til Folkenes Hoved og Hjerte. Mon den aldrig skulde have talt Dansk? Og mon ikke mangen „Dansker" har laant denne udanske Aand sin Tunge? Der er en eiendommelig Kraft i det ægte danske Gemyt. Dette var det, der reiste sig mod Oprør og fremmed Overfald, bar Krigens Byrder og Møie og seirende trodsede dens Farer. I dette Gemyt ligger Grundlaget for vor Nationalitet. Det findes ligesaa lidt i Norge og Sverrig som i Tydskland eller

Frankrig. Hver har Sit, der kan være godt for ham. Lykkedes det nogensinde hiin fremmede, vor sunde Natur fjendtlige Aand at forvanske og ødelægge det danske Gemyt — ikke det, der i visse Kredse udgives derfor, men det, der er og lever i Folket — da, og først da var det ude med vor Nationalitet, og ingen Sprogrenselse og intet Had til Peer og ingen Kjærlighed til Poul vilde være istand til at frelse den.

Og betragte vi nu de Tab, der ere tilføiede os som Danske fra Tydskland, hvor langt mindre ere de ikke, end det var at vente efter de Forhold, der have fundet Sted. Hvor langsomme vare dog Tydskhedens Fremskridt i hine Tider, da den næredes og udvidedes ikke blot af tydske Konger, Hoffolk og Embedsmænd, men tillige paa mange andre Maader ved de tydske hvervede Tropper, ved Hansestædernes Handelsetablissementer rundt om i vore Stæder, ved tydske Haandværkere, Bisſekræmmere, Skjærslibere, Gouvernanter, Selskabsdamer og alskens andre Damer og Lykkeriddere! Folket lod Sagen skjøtte sig selv. Det gav nu og da et Øgenavn. Der kom af og til en „Jacob von Tyboe“, en „Diederich Menschenschreck“, en „brutal Klapper“, en „Virtuos“, nogle „Vonner og Vanner“ paa Skuepladsen. Man lo, men Sagen gik sin egen Gang. Faa eller Ingen brød sig videre derom. Og nu sammenligne man, hvad Skade deraf er opstaaet for Sprog, Literatur og

Folkeliv, med det, det under saadanne Omstændigheder var at befrygte; og man betragte Forholdene i Slesvig, som de factisk ere, sammenlignede med, hvad man skulde troe, de Tidernes Løb maatte være blevne; mon der da er Grund til at forsage modløs? Derpaa kan der vel uden Fare svares: Nei! Dog følger ikke deraf, at man kan — hvad overhovedet aldrig Nogen gjør ustraffet — hengive sig til letsindig Sorgløshed. Der behøves „en aldrig slumrende Aarvaagenhed“ til at gaae de store Livsspørgsmaal imøde, som foreligge Nutid og Fremtid. Der er Meget, hvori det er paatide at komme til forstandig Eftertanke og at indrette sin Handlemaade derefter. Vi have i disse Gjæringsaar opgivet meget Gammelt, maaskee mere, end vi burde; vi have optaget meget Nyt, ogsaa i denne Retning maaskee mere, end godt var, og Enden er ikke endda; thi ogsaa Fremtiden vil begaae Feil og gjøre Feilgreb, og Eftertiden vil ikke komme i Forlegenhed for Stof til Klage over vor Tid, saalidet som vi over Fortiden. Lykkeligst den Tid, som giver mindst Anledning dertil. Afgjørelsen ligger i en fjernere Fremtid. Hvo bidrog ikke gjerne til, at Dommen maatte falde ud til den Berømmelse, at vi ved at drage fornuftig Omsorg for os selv have beredet gode Tider for Efterslægten? Hvor gjerne talede jeg i Manges Navn, naar jeg udtaler det Haab, at Danmark stærkt i sine Forfædres Tro og med den Fædrelandskjærlighed, der har sit Forbillede

i de nysforløbne Aars Borgersind og Bedrifter, maa uden Forhærdelse i det egne Gamle og uden letfærdig Efterstræbelse af det fremmede Nye, med Troskab bevare de Goder, det allerede er i Besiddelse af, og med „aldrig slumrende Varvaagenhed“ gjøre Fremskridt til det Bedre, stræbe efter at være forud i saameget Godt og Skjønt som muligt, og hvor dette ikke kan skee, der at komme det Bedste saa nær som mulig. Culturen med sine Velsignelser fremvoxer da hos os selv og strømmer til os fra Andre. Det Nationale forædles, som vi allerede tidligere have sagt, ved at slutte sig til Menneskehedens Fremgang. Ved at vi tilegne os denne som Danske, faaer den hos os sit dansk-nationale Præg, og vi blive ikke mindre Danske, fordi vi blive bedre Danske. Saaledes og kun saaledes staaer Veien aaben for os til at blive et stærkt og lykkeligt Folk.

r
4

Dagbog.

Den 2det Octbr.

Forf. af Afhandlingen i forrige Hefte om Frimureriet har foretrukket at lade Fortsættelsen medfølge særskilt, da den ellers formedelst sin Udstrækning maatte optages stykkeviis i flere paa hinanden følgende Hefter af dette Skrift. Den omsendes nu til de Abonnenter, som maatte ønske den.

Red. skal uden at foregribe Forfatteren tillade sig at knytte nogle Bemærkninger til et bydende „Enten-Eller“, der fremføres mod Afhandlinger om Frimureriet. Man siger nemlig: Enten er Forf. Frimurer, og da er han en Meeneder, eller han er ikke Frimurer, og da taler ham om Ting, han ikke kjender. Saa rigtig som den første Deel af Paastanden er, saa urigtig er den sidste. Ethvert fornuftigt Menneske kan sige sig selv, at dersom Selskabet er besjælet af en religiøs Stræben, saa veed det Intet, der gaaer ud over den alle andre Mennesker aabenbarede Religion, det kan umulig gjemme paa en Viisdom, som er høiere end den, der er at finde ved høilys Dag. Men dersom Selskabet er den traditionelle Bevarer af en Oplysning, af en human Fortolkningskunst, der i mørke Tider har staaet over religiøs Dogmatiseren, Fanatisme og Bornerthed, over politisk Despotisme og social Vilkaarlighed, dersom det i sit Væsen er et

Menneskekjærlighedens og den sande Frihedsinstitut, saa er der talløse Vidnesbyrd om dets Virksomhed, og naar man ikke veed, hvad Brødrene tale om i deres lukkede Forsamlingssal her i Byen, saa veed man derimod, hvad de burde tale om.

Det er netop herom, at den almindelige europæiske Historie giver tilstrækkelige Oplysninger. Man har ikke blot »profane« historiske Arbeider at holde sig til, men Bøger og periodiske Skrifter udgivne af Frimurere, ligesom man, hvad Skikke og Ceremonier angaaer, kan henholde sig til, at Loger i England have holdt deres Møder offenlig*. Man veed, at Selskabets Oprindelse er knyttet til hine gamle Kunstnere, der med en nu ukjendt Kraft, Høihed og stille Begeistring reiste Europas mægtigste Bygningsværker og saa at sige have efterladt os deres Aand forvandlet til himmelstræbende architectoniske Steenskikkelser. Hvilken middelalderlig Dæmring der end kan have hvilet over Tiden og Folkeslagene, saa vidne disse Værker dog om Lys, Videnskab og Selvstændighed, den Aand, som reiste dem, ragede selv høit op over Omgivelserne og havde en vid, fri Udsigt. Det er interessant nok at læse om disse Mænd, der kommende fra Syden vandrede om i Landene, altid vedligeholdt en indbyrdes Forbindelse, men i hvilketsomhelst Land, hvor de bleve indkaldte for at bygge, indtoge en afsluttet, privilegeret Stilling, og baade af Pave og Fyrster fik Fribreve for deres religiøse Anskuelser. Længe før Reformationen har en fri Verdensanskuelse været næret i denne afsluttede, men vidt forgrenede Corporation, der satte Sædelighed og et kjærlighedsfuldt Sind over alle Dogmer og ikke lod deres Humanitetsfølelser begrændse af nationale Hensyn. Heraf udvikledes senere et hemmeligt Samfund, som uden at være frie Murere beholdt

* Jfr. Cesare Cantu's 100 Aars Historie, I. 224 og flg. (den franske Udg.).

Navnet samt Dragt, Redskaber o. s. v. som Symboler paa deres Menneskeheden opbyggende Tendens. Det var altsaa et oplyst og velsindet Selskab, der antog, at den hele, fulde Sandhed ikke var tjenlig for Mængden, at den vilde blænde Masserne, der kun lidt efter lidt maatte føres til at erkjende og aflægge Fordomme, og derfor dannede de et lille Samfund, som blev indviet og bevarede Lyset, givende det i Arv fra Slægt til Slægt. I flere Lande see vi, at Frimurerne ere de Første til at opfatte, hvad der er Folket tjenligt; saaledes fødtes og næredes Tanken om en større og kraftigere Enhed mellem Schweitzer-Cantonerne af den hemmelige Loge, og da den ikke selv gav sig af med directe politisk Virksomhed, opstod det helvetiske Selskab, der først fik Hjælp og derpaa blev kuet af den første franske Revolution. Der har været en Periode — den sidste Halvdeel af forrige Aarhundrede, kort efter at Ordenen havde modtaget sin nuværende Organisation og hastig udbredte sig — da Frimureriet var det herskende Element i Tiden. Det steg paa Keiserthronen med Joseph den 2den, regerede i Portugal med Pombal, i Spanien med Aranda, ja man kan vel regne Struensee, ligesom for endeel Frederik den 2den af Preussen med hertil*. Men Mængden kunde ikke taale den pludselige Overgang, saa at de virkende Mænd kom i den Nødvendighed at maatte gjennemføre Friheden, Oplysningen, Broderligheden med Despoti. Despotiet, Krænkelsen af nationale og kirkelige Særegenheder, der vare Folkene dyrebare, laa ikke i Frimureriets Natur. Et Vidnesbyrd om Frimureriet

* Om Frederik den 2dens og Keiser Josephs Forhold til Frimureriet og overhovedet om det tydske Frimureri see „Nord og Syd" Ugeskriftets 4de B. Pag. 241 og flg.

have vi i den Poesi, der blev paavirket deraf, saaledes Popes berømte Digt, der begynder med:

> Father of All! In every age,
> In every clime adored,
> By saint, by savage and by sage,
> Jehovah, Jove or Lord!

og i Schiller, der synger:

> Wann wird doch die alte Wunde narben?
> Einst war's finster und die Weisen starben;
> Nun ist's lichter und der Weise stirbt.
> Sokrates ging unter durch Sophisten,
> Rousseau leidet, Rousseau fällt durch Christen,
> Rousseau — der aus Christen Menschen wirbt.

eller:

> Schließt den heil'gen Zirkel dichter,
> Schwört bey diesem gold'nen Wein,
> Dem Gelübde treu zu seyn,
> Schwört es bey dem Sternenrichter!
>
> Rettung von Tyrannenketten,
> Großmuth auch dem Bösewicht,
> Hoffnung auf den Sterbebetten,
> Gnade auf dem Hochgericht!
> Auch die Todten sollen leben!
> Brüder, trinkt und stimmet ein:
> Allen Sündern soll vergeben,
> Und die Hölle nicht mehr seyn.
>
> Chor.
>
> Eine heitre Abschiedsstunde!
> Süßen Schlaf im Leichentuch!
> Brüder — einen sanften Spruch
> Aus des Todtenrichters Munde!

Men Frimurernes Digter sang ogsaa om, at Intet var frygteligere end den løsladte Mængde, »der Mensch in seinem Wahn«. Det var vanskeligt at forene dette: at Lænkerne skulde brydes, men uden Mængdens Hjælp. Men dersom man vil holde fast ved, hvad der er Frimureriets Væsen og bestandig gjælder som dets Formaal, maa man deels et Øieblik see bort fra alle de Misbrug, al den Mysticisme, Overtro og Urimelighed, der har ud-

viklet sig i Logerne — og som af Forf. klart og stærkt er udhævet — deels maa man gjøre Forskjel mellem, hvad der i den praktiske Politik er Frimureriets Gjerning, og hvad der er Frimureres Værk. Selskabet selv har Intet at skaffe med den praktiske Politik; men hvor er Grændsen mellem Tanken og Handlingen? Fra Frimureriet stammede Ordene: Frihed, Lighed og Broderskab — Mængden anvendte dem. Philippe Egalité (Lighed) var den franske Frimurerordens Stormester; da Ludvig den 16de kom fra Versailles og overgav sig til Staden Paris, blev han i Hôtel de Ville modtaget med Frimurer-Symbolerne. Men alle Revolutionens Udskeielser viser Frimureriet fra sig; de vare Ordenens Viisdom misbrugt af Loger, de vare dens Principer forraadte til Mængden, de vare „der Mensch in seinem Wahn." Om det nu kunde paavises, at Frimurere have befordret og taget Deel i den nationale tydske Revolution, saa kan Frimureriet selv vise det fra sig.

Heraf sees altsaa let, hvad de sande Frimurere ere: Mænd, der begeistrede for Sandhed, Frihed, Menneskeret arbeide i Stilhed, dramfrie og velgjørende, modarbeide de Stærke og Vilkaarlige uden at ophidse de Svage; Mænd, der uden Hensyn til Kirkevæsen ere gjennemtrængte af et gudsfrygtigt og reent Sindelag og stræbe efter at udhæve den aandige Symbolik, rense religiøse Forestillinger fra alt Grovt og Materielt; Mænd, der i Politiken, hvis de endelig maae optræde i den, blive Girondister, blive forfulgte af begge Yderlighedspartier, men altid faae Ret, naar Yderlighedspartierne have ødelagt hverandre. Men heraf sees ogsaa, hvor forvansket Selskabet er, naar det fornægter den Videnskab, Dygtighed og personlige Værdighedsfølelse, der udmærkede dets Stiftere, naar det bliver Tumleplads for smaa Intriguer, „Titel- og Baandsyge", Forfængelighed,

fort for al den Smaalighed, det skulde bekæmpe i Samfundet. Men hvoraf kan man nu vide, at dette Sidste finder Sted i et hemmeligt Selskab? — Ja, det er rigtignok Medlemmernes egen Skyld; thi de kunne ikke tie. Og det er ganske naturligt; store og alvorlige Gjenstande vilde vække deres Alvor og paabyde dem Ærefrygt, men smaalige og latterlige Ting tilveiebringe blot en frivol Aand, som gaaer og snakker ligesom andre Folk. Der er vel Medlemmer, som trods den bedste Villie ikke kunne betragte slige smaa Ting, der foregaae i Selskabet, som dets Eiendom, som Noget, der har Krav paa at forties, og derfor veed man ude i Byen saa saare godt, hvorledes det f. Ex. hænger sammen med Hr. Berlings Reise til Sverrig, hvad der foranledigede den, og hvad der skulde opnaaes. Forf. af Afhandlingen i forrige Hefte har været forekommende nok til at tillægge Hr. Berling Ideer og Reformplaner — det er jo meget net, hvis det er Andet end Forfatterens „Idee“.

Den 22de Octbr.

Ved Universitetsfesten i Anledning af Kongens Fødselsdag holdt Prof. Clausen en Tale, hvis Gjenstand var „Nationalitetens Væsen og Betydning.“ Som Indledning berørte han den Tid, da Modersmaalet var tilsidesat baade af Konge og Dronning og af de Kredse, der dannede Høidepunkterne i det selskabelige Liv og gjaldt for Høidepunkterne i den dannede Verden, og da det paa en Maade var en Lykke, at Universitetet midt i den omgivende Tydskhed bevarede det latinske Sprog. Nu er det anderledes, sagde Taleren; thi nu er det danske Sprog indtraadt i dets Ret baade i Landet og ved Universitetet, og naar det anvendes til at prise og ihukomme foregaaende Konger, der vare danske i Sind og Tale, saa ledes Tanken end stærkere hen til

Modersmaalet og Folket paa den Konges Fødselsdag, der med sit Folk har udholdt en Kamp paa Liv og Død for dets Ret, og derfor, tilføiede han, var det, som om Ordet af sig selv kom paa hans Læbe og bragte ham til at tale om »Nationalitetens Væsen og Betydning«.

Umiddelbart derefter indfører Taleren Nationalitetens Modstandere eller rigtigere: han fortæller den studerende Ungdom, at der er Folk, som ansee Nationaliteten for en Begrændsning af den meest indskrænkende Natur, en Slags Bornedskab, Befordrer af den menneskelige Selvsyge og Alt, hvad der udklækkes af dens giftige Rod, Anledning til Partiskhed og Uretfærdighed, Bitterhed og Had, Hovmod og Undertrykkelse; at disse Folk, om de end kunne bringes til at indrømme, at det er naturligt for Menneskene at hænge med Instinctets Forkjærlighed ved visse Indtryk og Minder, dog ansee det for ikke at være velbetænkt, fortrinsviis at henvende Opmærksomhed og Interesse til det Land og Folk, man ved Fødselen tilhører, og at de slutteligt aldeles ikke kunne forstaae, hvorledes national Enhed eller Ensartethed, nationale Sympathier eller Antipathier kunne gjælde som Momenter med den ringeste Adkomst til at tages i Betragtning ved Ordningen af de virkelige Forhold o. s. v. (see den udg. Tale Pg. 7 og 8), og derfor, siger han, gaae de ud paa, stille og uformærkt, ad den sikkreste Omvei, at sløve Agtelsen og Deeltagelsen for den folkelige Eiendommelighed (Pg. 11). — Vi ere altsaa midt ude i Polemiken; Universitetets Talerstol er ikke blot dansk, men bruges til at udsende en ultradansk Dagbladsartikel. Og paa ultradansk Maneer gaaer der en sørgelig Overdrivelse og Vranghed gjennem det Talte. Thi saadanne Folk, som Universitetets Rector opstiller for at opildne sine Tilhøreres Følelser, ere slet ikke til. Vel kan Ingen med Bestemthed nægte, at der

jo etsteds kan være faldet saadanne eller lignende Yttringer; men de ere aldrig traadte frem saaledes, at de fortjene nogen Slags Paaagtelse; der gives i Danmark intet nok saa lille Parti, hvem slige Anskuelser kunne tillægges; der er aldrig ved nogensomhelst Foranledning af Danske viist Haan mod Danskheden; der har været forskjellige Meninger om, hvad den historiske Retfærdighed og den givne Nødvendighed kunde kræve, men der er aldrig yttret, at den danske Nationalitet »ikke havde ringeste Adkomst til at komme i Betragtning ved Ordningen af de virkelige Forhold.« Det ultradanske Parti, der saae, hvad Udbytte Olshausens Tale bragte det, har ved mangfoldige Leiligheder gjort sig Umage for at indbilde Folket, at det havde saadanne Modstandere overfor sig i sin egen Leir; thi Sligt vilde med Rette forbittre Nationen og derved styrke en lidenskabelig Clique; men Partiet har aldrig formaaet at skaffe sin kjære Danskhed slige velsignede Foragtere. Hvergang Forsøget er blevet gjort, er det fra en eller anden Side blevet afviist, saaledes senest, da Digteren Faber paastod, at det var blevet sagt »af Folk, som er i Mode«:

„Hvad ligger der paa Sproget Magt,
De er jo lige gode."

Der gives upaatvivlelig ligegyldige Danske; men det vil blive Partiet med Professor Clausen i Spidsen en vanskelig Opgave at paavise dem, der arbeide paa „at sløve Agtelsen og Deeltagelsen for det Danske«, undtagen det skulde være de Ultradanske, der skrive et slet eller kjødesløst Sprog. Professor, Dr. theol., Rector magnificus, forhenværende Minister, Rigsdagsformand Clausens Yttringer ere netop den prosaiske Omskrivning af Hr. Fabers Vers og indeholde som sagt en sørgelig, en beklagelig Usandhed. Og det er høist betegnende for Tiden og Stedet, Manden og Partiet, at

en Tale, der skal ytre Kjærlighed til Nationalsteien, maa gaae den negative Vei og for at finde Kraft og virke paa Følelsen maa blive polemisk og tænke sig Fjender. I den Helligdom, hvor Nationens Tanke skal bevæge sig mild og rolig, hvor Folkets Ungdom skal næres af Sandhed og uforstyrret af Dieblikkets Lidenskaber skal indsuge Kjærlighed og Retfærdighed, holder man en slig Tale, der naturligviis skal gjælde som et Monster paa ægte dansk Sind — thi med Partidelingen og Partiskheden kommer ogsaa den moralske Feighed, at man ikke selvstændig tør bedømme og vrage, hvad der ytres af dem, som ere Partiets Idoler. Men en ægte dansk Tale vilde formeentlig være en saadan, efter hvis Tilendebringelse Tilhørerne følte Hjemmets Fred og Hyggelighed, dets Skjønhed, Frihed og Retfærdighed, fordi det paa en levende og livlig Maade var gjort dem klart, hvad Ædelt og Stort der var udsprunget af den danske Rod, af almindelig menneskeligt Værd, men med dansk Egenhed og Særkjende. En dansk Tale vilde være en saadan, under hvilken Tilhørerne bragtes til at føle, at de trods al underordnet Partiforskjel, havde hjemme i en fælles Kjærlighed, og efter hvis Tilendebringelse de vilde være tilbøielige til at betragte sig som Brødre og ansee det for en Umulighed, at Nogen nogensinde kunde blive uirv.

Den 28de Octbr.

Ved Flyttedags Tid blev Publikum indbudt til at tage de paa Christianshavn nyopprettede Boliger for Arbeidsklassen i Dieshyn. De ere opførte af et Actieselskab og ligge i Overgaden oven Vandet tæt op til Sequesthuset, hvis Bestyrelse har overladt Selskabet Byggegrund til billig Priis. Der ere to folde, lyse Hovedbygninger, en til Gaden og en til Haven, og hver

Bygning er afdeelt i tre særskilte Huse; alle fex Huse tilsammen indeholde 38 Boliger for Familier (to Værelser med Kjøkken) og 6 for enkelte Personer (et Værelse med Kogeindretning); to Familieboliger have tillige Boutik og to Kamre. Leien er, efter Værelsernes Størrelse og Beliggenhed, 64, 58, 56, 48 Rbd. om Aaret, for Boutikleilighederne 200 Rbd.; den er ansat saaledes, at den i det Hele udgjør 6 Procent af Anlægscapitalen, 42,500 Rbd., og af det saaledes vundne Udbytte erholde Actionairerne 4 Procent, og 2 Procent anvendes til Skatter o. desl. samt til at danne et Reservefond for overordenlige Tilfælde.

Man kan vel ikke sige, at de Folk, som flytte ind, boe for mindre Betaling, end de ere vante til at give; men de boe desuagtet betydelig billigere, eftersom de for samme Udgift have noget Bedre, Sundere, Smukkere. Dog var i den første Plan givet Haab om, at Leien ikke skulde overstige 20 Rbd. om Halvaaret. — De enkelte Værelser ville meest blive udleiede til Enker eller aldrende Piger.

Den nærmeste Anledning til Oprettelsen af disse Boliger gav Bournonville ved offenlig at skildre Christianshavns Fattigdom; Grev Knuth var en af de Første eller maaskee den Første, der tilbød Penge, da han havde overbeviist sig om Beskrivelsens Nøiagtighed; Agent Claussen reiste til Berlin og gjorde sig bekjendt med lignende Stiftelser der; Pastor Visby tog sig ligeledes med Iver af Sagen. Blandt Actionairerne findes Bødkersvendenes Ladekasse med 5 Actier.

Indenbyes Læsere kunne selv skaffe sig Leilighed til at gjøre sig nærmere bekjendte med Anstalten, og om man vil, kan man forene det Nyttige med det Behagelige ved at tegne sig f. Ex. for en Actie (à 100 Rbd.). Selskabet har ikke endnu faaet sine

Love fuldstændig under Tag, saa at det er uvist, om man ved aarligt Bidrag kan blive Medlem.

Her hidsættes til Sammenligning nogle korte Efterretninger om deslige Anstalter andetsteds.

I Berlin er Leien af Arbeiderboliger ligeledes beregnet til 6 Procent af Actiecapitalen; men henved 2 Procent anvendes til Actiernes Amortisation. Ved denne Amortisation ville alle Actier efter 30 Aars Forløb være betalte, og Bygningerne ere da Beboernes, Leiernes Eiendom, eller med andre Ord: Leieren erholder en hvert Aar stigende Andeel i Selskabscapitalen og kan, naar han vil, erholde denne udbetalt, f. Ex.: en fraflyttende Leier, der i 10 Aar har betalt 56 Rbd. aarlig, faaer 91 Rbd. 3 Mk., efter 30 Aars Forløb er hans Andeel derimod 525 Rbd. eller omtrent 1/80 Deel af Anstalten, hvis denne som her har kostet 42,500 Rbd.

Her har man forkastet dette Princip af Grunde, som det maaskee vil være urigtigt, ibetmindste i dette Øieblik, at kritisere offenlig. Man maa lade Folk stor Frihed i den Maade, hvorpaa de ville gjøre vel; men hiin berlinske Institution vil vistnok synes de fleste Læsere høist anbefalelsesværdig og fortjent til at komme under Forhandling ved fremtidige Foretagender af lignende Art.

I Paris blev kort efter Revolutionen lagt Plan til 12 store Arbeiderstæder, cités ouvrières. Præsidenten traadte i Spidsen for Foretagendet og tegnede sig for betydelige Bidrag, men kunde senere ikke betale, og der indtraadte en Slags Bankerot. Da han nu har bemægtiget sig Staten og desuden confiskeret de Orleanske Godser, vil han rimeligviis være istand til at fuldende sine ædle Planer.

Ved den store Udstilling i London havde en privat Comitee

med Prinds Albert i Spidsen ladet opføre nogle Modelbygninger udenfor Krystalpaladset. De vare saa nydelige og hyggelige, at nærværende Forf. hørte Folk med en Slags Misundelse sige, at det nu snart var bedst at lade sine Børn blive Arbeidsmænd; thi Alverden sørgede nu for Arbeiderne. Det var temmelig tidligt, overfor en Bygningsmodel at forestille sig alle fattige Arbeidere vel logerede; men sandt er det dog, at hvis det gaaer frem, som det har begyndt, navnlig i England, vil Middelklassen paa adskillige Maader føle sig uheldigere stillet end fjerde Stand. Men dette ligger i, at Middelklassen for sit eget Vedkommende ikke ret har demokratisk Associationsaand. Alene Forsøget paa i et Kvarteer af London at oprette et Asyl for Børn af Middelstanden strandede paa den honnette Ambition. De Fattige dermod føle sig som Ligemænd — indtil de ogsaa blive Middelstand.

Af de londonske Arbeiderboliger, Metropolitan Chambers eller Model lodgings, ligger en i Nærheden af Bell-Lane og Brick-Lane, og paa Veien herigjennem har man Leilighed til at see, hvor nødvendige nye Boliger ere. Endeel Gader i dette Kvarteer ere saa smalle Gange, at to Mennesker knap kunne gaae jevnsides, og Husene paa begge Sider ere ved tilrøgede sorte Tværplanker forhindrede fra at falde over hinanden. Man seer ned i smaa, lave Stuer, der ligeledes ere aldeles tilrøgede og sorte; Kaminen et Køkken, og Befolkningen er leiret derom, malerisk pjaltet og smudsig som Zigeunerbander. Det er kort sagt en Stad af Pebermadsensgange og Pistolstræder, undertiden rigtignok med bredere Gange og Gyder, og i disse er der da en utrolig Brimmel, Handel, Omsætning og Larm. Costermongers drage skrigende herigjennem med deres smalle Karrer og sælge Frugt, Fisk, Limonade, Søm, Flasker, gamle Klæder o. s. v. Børn og voxne Fruentimmer ligge i godt Veir og sole sig paa de smaa aabne

Plads, hvor Solen i Middagsstunden kan liste nogle Straaler ned, og føre hoiroftet Samtale, der lyder som Fugleskrig. Befolkningen er i den gode Aarstid sundere og kraftigere at see til, end man skulde formode. Men om Vinteren kommer Elendigheden. Størstedelen er Irlændere med mongolske Ansigter, stride Haar, sorte funklende Øine og frygtelig pjaltede; deres engelske Naboer og Gjenboer med de mere europæiske, blondere Ansigter see heelt aristokratiske ud i Forhold til dem.

I nogen Afstand, paa en stor Plads, hvor nye Bygninger ligesom skyde op af Jorden, staae Model lodgings. De ere strengt skilte i to Bygninger, en for enkelte Personer og en for Familier. I den førstnævnte er Plads til 250 Mandspersoner. Den store, høie Sovesal paa 2den Sal er ved Skillerum afdeelt i 250 Kamre, og ved en ypperlig Ventilation holdes Luften altid frisk. Paa 1ste Sal er der et Læseværelse, en Spisestue, et Kjøkken med alle fornødne Redskaber, hvor Beboerne kunne koge gratis — og man seer dem staae med deres Kasseroller ved de brasende Ildsteder — samt en Restauration, hvor de kunne spise til bestemt Taxt. For dette Logi betales 1 Shilling (ikke fuldt 3 Mk. om Ugen). Nedenunder ere Bade; et varmt Bad koster 3 d. (11 ß.), et koldt Bad 1½ d.; endelig er der store Badskerstuer og Ovntørring, hvor man kan vadske sit Tøi mod at betale 1 d. for Timen. Det er ikke tilladt Beboerne at have Lys eller Lampe; Anstalten sørger for, at der overalt er tilstrækkelig Gasbelysning. Den hele Indretning ligner et Klubhuus — saaledes som i et foregaaende Hefte beskrevet — kun simplere, men saa indbydende, at saa unge Mennesker af Borgerstanden, der om Dagen ere beskjæftigede udenfor Hjemmet, skulde finde det ubehageligt at boe her. Derfor boe her ogsaa endeel Contoirister o. desl., hvorimod den egenlige fattige Arbeider ikke vil komme her, og

100 Pladser staae desaarsag ledige. Mængden af de fattige Arbeidere ville endnu hellere betale 2½ Sh. ugenlig for „en halv Seng“ i de sorte Huler end 1 Sh. i dette sunde, lyse, reenlige Huus. Grunden hertil er deels Friheden, som man troer at tabe ved at forlade sit skjulte Hjem med dets særegne Nydelser, deels Mangel paa Klæder til at kunne beboe et reent Værelse, deels den Omstændighed, at disse Bygninger ligge temmelig fjernt fra Arbeidspladsene. Man har ikke kunnet skaffe sig Byggegrund inde i City, men har maattet vælge en afsides Plads, ligesom man her har maattet bygge ude ved Søqvæsthuset.

Bygningen for Familier er noget af det Hyggeligste og Nydeligste, man af denne Art kan see. Der er 60 Boliger, hver paa tre Værelser, med Kjøkken og Spisekammer samt med Gas og Springvand og alle mulige Smaabekvemmeligheder, endog en Indretning til at bortskaffe Feiesktarnet uden Besværlighed for Beboerne. Naturligviis er her tillige Bade og Dampvadskeri. — Betalingen er 5½ Sh. ugenlig (omtrent 15 Mk.); men for at bedømme Prisen maa man lægge Mærke til, at Arbeidslønnen, der her kan anslaaes til i Gjennemsnit 5 Rbd. ugenlig, i London for Folk af lignende Beskjæftigelse er 9 Rbd. I England er 4 Procent en meget høi Rente, og Selskabet vilde være meget tilfreds med 2 Procent. Earlen af Shaftesbury og Prinds Albert staae i Spidsen for det.

Imidlertid er denne Huusleie, 5½ Sh. om Ugen, dog en saadan, at der ligesom her hjemme ikke kan være Tale om at faae andre Beboere end den mere velstaaende Deel af Arbeiderfamilierne, som allerede havde det ret godt i Forveien. Det er ganske sikkert ikke lidet at drage saadanne Familier ud fra de usunde Kvarterer og fra en Mængde Fristelser, styrke dem i deres gode Tilbøieligheder, give deres forholdsviis lykkeligere Til-

værelse mere Sikkerhed og bane Veien for en bedre Børneopdragelse i et fredeligt og godt Familieliv. Den nærmeste Anledning til, at Arbeiderboligen paa Christianshavn blev oprettet, blev som sagt given af Bournonville, der offenliggjorde Skildringer af de christianshavnske Fattiges Elendighed. Netop denne Elendighed har man ikke kunnet lette, denne Slags dybt sunkne, tildeels ved egen Skyld sunkne, Familier kan man ikke byde Bopæle; det er overhovedet yderst vanskeligt at gjøre noget Klækkeligt for dem, fordi deres egen Villie og Evne saa ofte mangler, og Virksomheden maa meest gjælde deres Børn. Men imellem disse og de Familier, der kunne betale 50—60 Rbd. om Aaret i Huusleie, ere en Mængde Familier, som maaskee kunde hæves, hvis man fik dem ud fra de Huller, hvor Værterne tage en efter Omstændighederne ublu Betaling, og hvis man i Forbindelse med Arbeiderboligen (forsynet med Bade)-satte en Anstalt, der imod Afbetaling overlod dem Klædningsstykker omtrent til Indkjøbspriis.

Ved at sammenligne danske og engelske Anstalter af denne Art maa det selvfølgelig ikke oversees, at deels er Folkets Arbeidsenergi ligesom ogsaa dets Selvstændighedsinstinct her ringere, deels ere Midlerne til Erhverv ikke saa mangfoldige, deels standser vort Clima ofte paa længere Tid en Mængde Erhverv og udbreder Fattigdom.

— Den korte Skildring af et Institut for forsømte Børn, hvortil er henviist i Afhandlingen om en Fabrikskole, følger her. Det anbefales navnlig enhver Dansk, der kommer til London, at gjøre en Udflugt paa Jernbanen til denne Anstalt, the philantropic farm-school, Redhill nær Reigate. Har han blot nogen Interesse for Sagen, vil han finde en ægte engelsk gjæstfri Modtagelse i en Præstefamilie, nemlig hos Bestyreren, Capellan Sydney Turner, Søn af den bekjendte Oldgransker og

Svoger til den forhen omtalte Mr. Ellis. Man har fra Stationen en lille Fjerdingvei at gaae over Bakker og gjennem Skov og finder da Anstalten beliggende i en af Englands smukkeste og sundeste Egne, med Ager, Eng, Skov og rindende Vand (tilsammen et Areal af 125 Acres). Den er anlagt som Prøve af det philanthropiske Selskab i Aaret 1849 med en Udgift af 10,400 L. St., idet man tildeels kjøbte Jorden af et Jernbanecompagni, tildeels har man forpagtet den mod en aarlig Afgift af 316 L. St. Her er en fuldstændig Farm, forsynet med Alt, hvad der henhører til et stort Agerbrug, og desuden lære Eleverne lidt Haandværk og faae naturligviis boglig Underviisning; Musik og Sang spiller herved en vigtig Rolle. Selskabet grundede egenlig Stiftelsen i Aaret 1788, og den var da en usikker Blanding af Principerne for vort Flakkebjerg Institut og Foreningen af 1837 for forsømte Børns Frelse; den er nu reconstitueret paa Prøve, efter Mettray-Institutet ved Tours som Mønster, og endnu er her kun Plads til 200 Elever. Naar man gaaer om i den skjønne, landlige Ro, seer paa den stille Flittighed og bliver Vidne til den milde Alvor, hvormed Lærlingene behandles, glemmer man let, af hvilken Natur Anstalten er, og det er, som man faaer et Stik, naar man paa Spørgsmaal om en eller anden lille kjøn Dreng, der venlig hilsende gik forbi, eller hvem Capellanen opmuntrende strøg om Hovedet, faaer det Svar: Det er en Mordbrænder, eller: Det var en af de værste Lommetyve i London, eller: Han er i flere Aar bleven anvendt af gamle Forbrydere ved natlige Indbrud. — Drengene sendes enten af Regeringen, nemlig fra Fængslerne, og Straffen, de her skulde udstaae, bliver dem eftergivet, hvis de opføre sig vel (Regeringen betaler omtrent 30 L. St. om Aaret for hver Dreng, den sender), eller de melde sig frivillig,

eller de blive bragte af deres Slægtninge. Efter omtrent et Aars Forløb sendes de over Havet, hvis ikke deres Familie gjør Paastand paa dem. Siden Guldminernes Opdagelse har man opgivet Australien med Undtagelse af Adelaide, og Capcolonien, der ogsaa var et passende Sted, har man ligeledes maattet opgive, fordi Coloniens Indvaanere i deres Opposition mod Regeringens Deportationssystem vendte sig ogsaa mod dette Selskabs Udvandrere og ved at trænge dem sammen i Port Elisabeth bevirkede, at de Fleste forfaldt. Nu sender man dem fortrinsviis til Ny-Brunswick og Canada, hvor der er stort Begjær efter Landbrugere eller Markarbeidere. Om den Interesse, som Anstalten har vakt, kan man gjøre sig et Begreb ved at erfare, at ved et Festmaaltid, som blev holdt den 8de Mai sidstl., tegnede Medlemmer af Selskabet sig for 1200 L. St., og i de to sidste Aar har man i Publikum skjænket den Legater til et Beløb af over 3000 L. St.

— En omstændeligere Forklaring af Doctors'-Commons end den, som er givet i Noten Pg. 174, er følgende. Doctors'-Commons eller College of civilians er en Stiftelse for Doctorerne eller Lærerne i den civile Ret, beliggende i Nærheden af St. Paulskirken. De boe og spise sammen (common), ligeledes boe her Dommerne i the Arches' court of Canterbury, Dommeren i the prerogative court of Canterbury samt Dommeren i Admiralitetsretten. De nævnte Retter blive holdte her, i Common Hall. Til Collegiet hører endvidere et Antal Advocater og Procuratorer (proctors eller solicitors). Bygningen brændte i den store Ildebrand og blev gjenopbygget paa Dommer- og Sagførerstandens Bekostning.

Den 29de October.

Der er i »Fædrelandet« af 26de ds. kommet et Gjensvar

paa de Bemærkninger, som bleve gjorte i forrige Hefte om falske Citater, og da deri blandt meget Andet forekastes mig, at jeg har henvendt mine Bemærkninger til »Fædrelandet« (istedenfor til Mærket 18), saa være det tilladt først at sige et Par Ord om denne Gjenstand. »Fædrelandet« har i lang Tid fulgt den Praxis at angive sine anonyme Modstandere eller aldeles villaarlig navngive en Mand som Forfatter af en eller anden Artikel i et andet Blad. Hensigten har været at ramme Personen, at gjøre ham Fortræd, sommetider endog uden Hensyn til noget enkelt foreliggende Skrevet eller Trykt. Saaledes har »Fædrel.« udpeget to Personer som Medarbeidere af »Kjøbenhavnsposten«, af hvilke den ene blev nævnt, for at Regeringen skulde tage hans Reisestipendium fra ham; Bladet har endog forud erklæret, at det vilde ansee visse Artikler, som maatte komme i et vist Blad, for skrevne af Prof. Hjort og anfalde ham derfor, og det angav Geheimeraad Scheel som Forfatter af en imod Danmark fjendtlig Afhandling i et tydsk Blad. En saadan Adfærd er ifølge Pressens Natur uhæderlig; den er deels et Spioneri, deels en brutal Villaarlighed, idet man ofte maa angive efter Indfald og Lune, og hvad dette kan og undertiden maa føre til, have vi jo seet, idet »Fædrelandet«, da det for Retten skulde staae ved sit Ord, gik fra det, men vedkjendte sig derpaa efter Domfældelsen, at dets Ord ikke skulde forstaaes anderledes, end at Scheel var sigtet. Det er bedst at lade »Fædrelandet« beholde Privilegiet paa at bryde, hvilken Regel det vil, men i Modsætning til det at fastholde og følge den rigtige Regel, som er, at Bladet og kun Bladet eller Redactionen er ansvarlig for, hvad der, navnlig i personlige Angreb, ikke fremtræder under en virkelig Persons Navn, og skjøndt det ved nærværende Leilighed kunde være ret behage-

igt at holde sig til en formodet Forfatter og mulig bag »13« inde en Mand, som havde Noget at tabe ved at sige Usandhed paa egen Regning eller ved at give offenlige Forestillinger i Hidsighed — og skjøndt Forf. ligefrem udfordrer dertil ved at ige: Det er ikke »Fædrelandet«, det er mig, den Skjulte, Lampen brænder — er og bliver det Rigtige dog, at »Fædrel.« selv er »13«, indtil en anden Forf. nævnes, og den Usandhed, der siges under Mærket 13, stilles i Rubrik med »Fædrelandets« andre Ærligheder, men kan forresten gjerne, naar man ikke vil være altfor nøieregnende, gjælde for Nr. 13.

Idet Bladet nu vil forsvare dine Citater, siger det, at jeg gjør for store Fordringer, og naar man skulde tilfredsstille dem, maatte man ved at citere aftrykke hele »Nord og Syd«. Dette Svar minder om den Valgcandidat, der blev spurgt om Danmarks Grændse og svarede, at, han vilde ønske, den var ved Donau. Han slap fra det ved at tage Munden fuld. Mine store Fordringer have kun gaaet ud paa, at en Forsætning skulde aftrykkes tilligemed dens Eftersætning, og at »Fædrel.« ikke maatte incorporere en af mine Mellemsætninger. Det maa overlades til fornuftige Folk at dømme.

Hermed er denne Sag forbi; men nu er Bladet eller, om man endelig vil, Forf. naturligviis bleven vred og antyder, at jeg ikke har Ret til at anke over Usandhed, da jeg — har skrevet »Corsaren«. Atter Bedemandsstiil. Og atter er Noget galt ved en Sætning; thi Forsætningen vilde kun være rigtig, hvis Eftersætningen indeholdt Beviis for, at jeg nogensinde havde ladet Noget trykke, hvorved jeg for Alvor udgav Noget for Sandhed, men var vidende om det Modsatte.

Dernæst yttrer Vreden sig ved at kalde »Nord og Syd" Maculatur. Det maa jeg see at finde mig i; men jeg nægter ikke, at

det er mig en stor Trøst i min billige Sorg, at Forf. har studeret dette Maculatur saa ivrig og fortsætter Citeringen med saa stor Bælde og Lærdom (og stedse af de gamle Aargange). Jeg maa virkelig have den Fornøielse at undersøge disse nye Citater, og maa jeg begynde med at sige, at det ikke videre skal komme Forfatteren til Forkleinelse, at han, uden at varsko sine Læsere, anbringer Citater fra norske og fra sicilianske Skildringer ved Siden af hinanden. Han vil nu paa sin Maade skrive Nord og Syd.

Derimod maa jeg udhæve, at jeg for meget lang Tid siden har gjort opmærksom paa den Fare, der truer et Menneske ved for megen literair Syslen, idet han kan komme til at opfatte Livet og Naturen som noget Literairt eller Æsthetisk og paa en sygelig Maade løbe surr i Tilværelsen. At jeg som Skribent har bemærket Faren ogsaa hos mig selv, er ikke saa urimeligt; men jeg har derfor ogsaa hyppig revet mig løs fra de literaire Beskjæftigelser, og da jeg ifjor Foraar standsede Ugeskriftet, hentydede jeg hertil som et væsenlig indvirkende Moment. Da Forf. saa ivrig har studeret „Nord og Syd“, har han strevet sig dette bag Øret, og idet han antager, at Publikum nu kan have glemt, hvor det har læst denne Tankegang, fremkommer han med den imod mig og vil gjøre mig til en „hysterisk-æsthetiserende“ Forf. Skjøndt Beviset herfor ikke godt kan føres, saaledes som Forf. forsøger det, ved at anføre nogle faa Sætninger af to Afhandlinger, der ere 4 a 5 Aar gamle, medens maaskee mange sunde Artikler blive oversete, skal jeg dog ikke gjøre ringeste Indvending, jeg skal tvertimod gjerne selv aftrykke netop det Samme, som han aftrykker for at bruges som Vaaben imod mig.

Saaledes citerer han Ugeskriftets 2det B. Pg. 82: „Midt

igjennem den majestætisk ensomme Gade (nemlig Vestfjorddalen, der dannes af to paralelt løbende Fjeldrækker) flyder sig Elven med sin ensformige melodiske Susen, Bølgernes pladskende Spring over Klippestykker, og den tactmæssige Rislen mod Bredden, der faaer Magt over Sindet og vækker ubestemte, legende, tankeløs henilende Stemninger." — Dette udhæver Forf. med spærret Skrift. Hvad "Hysterisk" er heri? Hjælper den spærrede Skrift til Andet, end at "Fædrelandets" Eftersnakkere spærre Munden op?

Umiddelbart derefter uden Mellemrum eller tydelige Skilletegn hensætter han følgende Citat: "Jeg selv synes mig ikke at have virkeligt Liv, men at være en bizar Drøm." Jeg er villig til at erkjende, at naar et Menneske saadan uden videre bliver usikker i Fornemmelsen af sit eget virkelige Liv, kan man passende kalde ham nervøs eller hysterisk; men sæt nu, at disse Ord have en af de for "Fædrelandet" saa ubehagelige Forsætninger? Og saaledes forholder det sig desværre. Det er nemlig en Reisedagbog fra Sicilien; der er omtalt Skilsmisse fra dette skjønne Land og fra kjære Venner, og de umiddelbart forangaaende Ord ere (Maanedsskriftets 5te B. Pg. 226): „Alt, hvad jeg har elsket og fundet skjønt, svinder tilbage som Skygger, som Noget, jeg har seet paa en Scene, og som ikke har Virkelighed, og jeg selv synes mig ikke at have virkeligt Liv, men at være en bizar Drøm, der vexler og ikke har blivende Sted." "Fædrelandets" Forf. har voldelig revet de anførte Ord ud fra den — poetisk berettigede — Stemning, hvortil de høre, og for at gjøre Virkningen slaaende paa sine Læsere har han bortslaaret Bindeordet og det efterfølgende lille Tillæg, der hentyder til, hvor forstyrrende Reiselivet undertiden kan blive for Sindet.

Sammesteds har jeg skrevet, at de "gullabne eller rødlige

Klippemasser antage i Solens Skin en Farve som et hvidt Shavl, som en østerlandsk Turban, et saracenisk Slør.« Ogsaa dette skal være »hysterisk-æsthetiserende«. Jeg er overbeviist om, at de færreste Kritikere og Diagnoster vilde i disse Ord finde Sygdoms-Symptomer; men jeg har her ikke blot stillet mig som Opgave at afvise Forf., men at holde ham i Klemme mellem Forsætninger og Eftersætninger. Tanken i hine faa Ord er nemlig udviklet med megen Omhu (Mndsk. 5te B. Pg. 208 og 9). Der er udtrykkelig forudsat en Indvending imod, at den hvide Farve, som de gulladne og rødlige Bjerge antage i Frastand, sammenlignes — ikke blot med et hvidt Shavl, hvis eiendommelige Hvidhed er bekjendt nok — men netop med et saracenisk Shavl, Slør, Turban. Der er omtalt en Disput med Reiseselskabet, hvori den historiske Berettigelse undersøges, Bjergenes Beskaffenhed er nærmere beskrevet, og endelig er umiddelbart efter de af Forf. citerede Ord til Forklaring og Bestyrkelse tilføiet: »Det hele Land (eller Øen) forekommer mig som en saracenisk Prindsesse, der sidder med et fiint Slør over sit orientalske Ansigt, har Skjødet fuldt af Blomster og drømmende dypper Foden i Middelhavets blaa Bølger.« Her slutter den billedlige Beskrivelse af den siciliske Jords Udseende, og hvad »hysterisk« er deri?

Hvor kan dog et fornuftigt Menneske — hvis han ellers er fornuftig — have Lyst til at citere saaledes, at han for at have en stakket Triumph, tager nogle Ord af en Forfatters Bemærkninger og udelader, hvad denne har tilføiet i den tydelige Hensigt at undgaae Misforstaaelse og give et dristigt Billede Berettigelse!

Er det ikke ligefrem ond Villie og svigagtig Hensigt, saa er det en besynderlig prosaisk Nøgternhed, der f. Ex. ogsaa

viser sig i, at han ikke kan begribe eller sætte sig ind i, at Rogen ved at skilles fra et deiligt, lykkeligt Opholdssted kan holde fast paa de sidste Secunder og derved komme til ligesom at ville »standse Tiden«. Jeg indrømmer, at dette kunde jeg have skildret smukkere; men Tanken i sig selv er ikke sygelig; ogsaa sunde Folk kunne sørge ved en Adskillelse eller længes.

Men er der nu nogen dansk Forfatter, der har Lyst til at blive citeret, amputeret, prokrusteret o. s. v., saa henvende han sig til den af »Fædrelandets« Medarbeidere, der bærer det skjæbnesvangre Navn 18 og nu turde have aflagt Prøver nok paa Dygtighed, god Villie og godt Haandelag.

Den 8de Novbr.

Naar det spøger i et Huus eller i et Værelse, angives det fordetmeste at være, fordi en Ugjerning er bleven forøvet deri, og skjøndt man gjennem Spøgelsehistorierne sjelden eller aldrig kan skimte en fornuftig Tanke, ligger dog upaatvivlelig den poetiske og sande Anskuelse til Grund, at en Forbrydelse bringer den moralske Verden ud af Ligevægt eller udbreder Forstyrrelse langt videre og dybere, end man i første Øieblik kan see, og derfor bliver der Uro, Hvirvel, Malstrøm af de forstyrrede Kræfter, hvor det moralske Brud fandt Sted, indtil paa en eller anden Maade en Forsoning bringes tilveie, eller som det ogsaa udtrykkes, indtil Brøden er straffet »i tredie og fjerde Led«. Paa denne Maade har det spøget i Slottet Tuillerierne. Siden den 10de August 1792, da det blev besudlet med Blod, da Noget, som en Nation i Aarhundreder havde betragtet med Ærefrygt, blev slæbt i Skarnet, da en uskyldig Konge blev reven ud fra sit Hjem for at dømmes af sine Fjender og henrettes, har Ingen sovet rolig i Tuillerierne. At boe der har været Maalet for den høieste Ærgjerrighed, at kunne sove der, bevogtet af Gardere,

var Symbolet paa den øverste Magt i Frankrig, et Symbol, uden hvilket Kronen og Sceptret ikke havde fuldstændig Betydning. Langsomt, i stedse snevrere Kredse, bevægede man sig om det, med Øinene begjærlig fæstede derpaa, og endelig lykkedes det. Efter at have ladet Hertugen af Enghien skyde havde Napoleon det sidste af Slottets ødelagte Trappetrin færdigt og drog fra St. Cloud ind i Tuillerierne, for at ende paa St. Helena. Ludvig den 18de slap med at forlade det een Gang og kunde døe deri; men Carl den 10de maatte afsted for at døe i Landflygtighed. Ludvig Philip havde ikke Ro, før han fik flyttet fra Palais Royal og i kongelig Pomp kunde drage ind i Tuillerierne, for at forlade det tilfods, med sin Hustru under Armen og forklædt ile til England og døe. Da drog under krigersk Larm den franske Republik ind i Paladset, »Nationens Eiendom«; Præsident Ludvig Napoleon Bonaparte svor en hellig Ed paa, at han vilde beskytte den, men dens Lig bliver nu kastet ud, og han drager ind for at sove i samme Seng.

Foreløbig har han, da han kom fra sin Reise, aflagt et Dagsbesøg derinde; naar Kronens Ring er passet til hans Hoved, Keiserkaaben færdig og Keiserbestallingen læst i Senatet, drager han derind for at sove, og saa er han fuldstændig Herster ligesom Republiken, Ludvig Philip, Carl den 10de, Ludvig den 18de, Keiseren og Ludvig den 16de.

Medens Keiserdømmets Sol saaledes er i Begreb med at staae op ledet af en dygtig Maskinmester, gaaer Abd-el-Kader omkring i Paris. Ludvig Napoleon har givet ham fri imod den edelige Forsikkring, at han ikke vil vende tilbage til Algier; Abd-el-Kader har frivillig gjentaget Eden baade mundlig og skriftlig, og naar han ikke var en Araber, skulde man troe, han var en Ironiker, der morer sig med at give Ludvig Na-

poleon en Mængde Eder i Forvaring, i den Overbeviisning, at de ville blive brudte. Saa meget er vist, at han har været næsten paatrængende mod Ludvig Napoleon og udpeget de Steder i Koranen, hvor det er paabudt, at man skal holde sin Ed, til hvem den end er aflagt. — Og samtidig holder man Fest i Rusland paa Aarsdagen for Moskaus Brand og mindes med Stolthed Russernes Indtog i Paris. — Der tales følgelig atter meget om Krig, og Folk sige, at Ludvig Napoleon vil nødvendigviis maatte føre Krig, ja begynde inden Aar og Dag. Men dersom det var usikkert, hvad han kunde falde paa strax efter Statscoupet, hvilket heroisk Middel han kunde blive dreven til at vælge for at overdøve den offenlige Mening og frelse sig selv, saa forsvinder Krigsfaren fra hans Side formeentlig nu i samme Grad, som han befæster sig i Frankrig. Thi han selv kan næppe være blind for, at i Tilfælde af Uheld vil han blive styrtet, og i Tilfælde af Held vil enhver af hans egne Generaler, der vinder en Seir, blive en Medbeiler. Ludvig Napoleon forholder sig til sin Onkel Keiseren, som Octavianus Augustus forholdt sig til sin Grandonkel Cæsar. Hvad Cæsar erhvervede i Krig, maatte han hævde ved Krig, og han rustede sig netop til et nyt Felttog, da han blev dræbt; Octavian derimod blev hans Efterfølger ved Snuhed og holdt sig ved Hjælp af samme Egenskab; han førte i det Væsenlige ingen andre Krige end Borgerkrige, tillod sig smaa Deportationer, knyttede Embedsstanden til sig ved store Gager og var gode Venner med de store Bankierer og desl., der vilde nyde i Ro. Verdenshistorien gjentager sig ikke, og navnlig er det ikke sagt, at Ludvig Napoleon bliver en Augustus; men Et er stadigt og fast i Verdenshistorien, og det er, at ingen Gjerning fornægter sin Herkomst, eller som Astrologerne udtrykte sig: Mænds.

Skjæbne bestemmes af deres Fødselsstjerner. Den Stjerne, som stod ved vigtige Begivenheder (ɔ: den Characteer, Begivenheden havde), fik Indflydelse paa alle senere, der udsprang deraf. Det kan gjerne være latterligt, nu at ville spaae Ludvig Napoleon ilde formedelst hans 2den Decbr.; thi han synes jo saa mægtig; overalt, hvor han viser sig, bliver der opslaaet »Syv Millioner Stemmer« — ligesom Væddeløbere bære om Halsen Plader med Indskrift om deres Væddeløbsfeire — »Folket« er enthusiastisk, de høie Embedsmænd berede sig til at sværge et nyt Dynasti en ny Troskabsed, Udlandet viser ham den Ærbødighed, som i Stort og Smaat altid vises den Stærke — og den, der absolutistisk behersker det franske Folk, seer idetmindste stærk ud — det gjør sig endog til hans Politi og holder Jagt paa dem, han har landsforviist. Men sandt er det alligevel, at der ikke er det allermindste Solide under hans Throne, den er bygget paa Overraskelse og Lyden af et Navn, omgiven af Fyrværkeri, og hvor forbausende, blændende og bedøvende det end er, at Millioner Mennesker have viist sig begeistrede for ham indtil Vanvid, saa er det dog ikke muligt at anføre nogen tilfredsstillende Grund. Maaskee var der et uvilkaarligt Haab, maaskee Glæde over at have faaet beseiret de Medborgere, der holdt med Nationalforsamlingen, med Republikken, med Communismen. Men heri er heller ingen Soliditet.

— Af Dommen over Major Schütz seer man, at han bestandig vil have staaet i den Overbeviisning, at han var langt mindre strafskyldig, end han var. Man siger, at de landflygtige Officierer i Hamborg kastede Lod om, hvo der skulde stille sig, for at prøve, hvor vidt den danske Regering vilde gaae, og at Loddet traf de to nu Domfældte; men om dette skulde være sandt, saa er der dog andre Omstændigheder i Schütz's Adfærd,

der vidne om, at han ikke har troet sig saa strafskyldig, som han var, og at han hele Tiden har næret tilsvarende forvirrende Forestillinger om Danmark, at han overhovedet var langtfra at have et klart Begreb om sin dobbelte Uret, Brud paa den Troskab, han efter alle militaire Vedtægter som Soldat skyldte Kongen, og paa den Troskab, en danskfødt Mand maatte føle sig forpligtet til mod sit Fødeland. Dette synes saa uforklarligt nu, da Landposter og Dampskibe komme og gaae regelmæssig mellem Kjøbenhavn og Holsteen, da Hertugdømmet er besat af danske Tropper og regeres af den danske Souverain. Man har maaskee ikke glemt, at der har været en anden Tid og andre Forhold; men man erindrer ikke Udstrækningen af den Kløft, som var indtraadt, eller hele den Hvirvel, hvori Holsteen og tildeels Slesvig var inddraget. Enhver, der endog kun en kort Tid har opholdt sig i Tydskland under Opstanden, vil kunne sige, hvor vanskeligt det var at see tydelig gjennem det tætte Væv af Usandhed, hvori baade Samtaler og Blade indhyllede Alt. Nu lægge man hertil, hvorledes i Hertugdømmerne alle Vedkommende dreves til at bestyrke sig i de Meninger, der tjente til Forsvar for deres Sag, og med Kunst skaffe sig en Overbeviisning, der saa igjen ved Alles forenede Bestræbelser fik Udseende af at være ukunstlet og naturlig. En noget ærgjerrig, i sit Specielfag dygtig, men forresten ikke meget skarpsindig Mand, der først vilde indtage en neutral Holdning og blot passe den specielle Dont, hvori han var ansat, uden at gjøre Krigstjeneste, blev ført videre og videre, tumlede ud i Malstrømmen. Det fristende Held, man havde i Førstningen, maatte endnu mere forstyrre og beruse, og saaledes see vi da den Domfældte gaae videre med sine Medskyldiges voxende Lykke og tilsidst overvinde alle Betænkeligheder, anlægge den fiendtlige Uniform og rive

Dannebrogskorset af sig. Denne Forbrydelse skal her hverken undskyldes eller forsvares, men vel turde en formildende Tanke være paa rette Sted med Hensyn til hans blinde Hustru, som man dog maa haabe ikke vil blive overladt til Elendighed. Her søges kun paa historisk Maade forhindret, at man i Tanken holder Personen fjern fra Tiden og Omstændighederne, og navnlig kan det i flere Henseender være godt, gjentagende at henvende Opmærksomheden paa den besynderlige Tid, vi have gjennemlevet, og blandt hvis mange Offre han er. Der har næppe forhen været en saa usand Tid. Tilforn har man ogsaa ført Krig, og man har gjort sit Bedste for at forvanske Retten og lyve Sandheden over paa sin Side. Men aldrig tilforn havde Pressen en saadan Udstrækning og Magt, og aldrig tilforn førtes Krigen saa meget ved Hjælp af Pressen og den offenlige Mening. Folkeforsamlinger vare traadte i Cabinetternes Sted, og dersom det er lettere at lyve for Massen end for nogle gamle forsøgte Diplomater, saa er man paa den anden Side overfor Massen nødsaget til at blive ved, lyve ofte, hver Time paa Dagen og bestandig overtrumfe sig selv. I vor Tid steer dette nu ikke alene i Krigen, men hvor Masserne kaldes til Deelagtighed i Statsstyrelsen, hidføre Partierne den Nødvendighed for dem selv: at lyve. Man forvansker Historien for at skaffe sig Ret, man forvansker Betydningen af politiske Aktstykker for at holde sit Parti i Aande, man giver falske, skuffende Billeder af Fremtiden for at vedligeholde Partiets Haab, man lyver om Personer for at svække deres Modstandskraft, man bryder Segl og det, som »hemmelig bør at holdes«, man bruger falsk Maal og Vægt i Bedømmelsen af Literatur og Kunst for at vise sin Magt i Pressen, drage Tilhængere til sig, hæve sine Venner og skade sine Fiender. Man taler om Liberalitet, Folkefrihed, Folkeop-

lysning, Folkelykke og gaaer ikke ud paa at oplyse og frigjøre Folket med Sandhed, men paa at lede og beherske det, helst maaskee ved Sandhed, men hvis denne Vei ikke er den korteste, da ved Usandhed. I Partierne befinde sig Mænd, der virkelig troe, at Alt gaaer redeligt til; et saadant Væv omgiver dem, at de ikke længer kunne see, hvorledes Tingene virkelig forholde sig; de fordømme af ganske Hjerte enhver Uærlighed af Mod-partiet og hjælpe selv til at styrke deres eget Parties usande, fordreiende Virksomhed. De undskylde sig i alt Fald med, at Formaalet ifølge deres Overbeviisning er godt, og at i Kamp-tumlen maa man være overbærende mod sine Venner, og man tør paa ingen Maade tillade Fjenderne at triumphere. Saaledes gaae en Mængde Mennesker omkring, der have været heldigere end Major Schütz og ikke ere blevne førte til Brud paa Ed og til at løfte Haand mod deres Konge, men selv krænke den Ed, hvormed man taus er bunden til Sandheden, og selv hidføre en Begrebsforvirring, hvis Følger de ikke formaae at beregne.

Til de Forstyrrelser, der kom i Europa, til Anarkiet og utallige Overgreb bidrog især den Anskuelse, der fandt almindelig Sympathi, at en politisk Forbrydelse egenlig ikke var en Forbrydelse eller idetmindste fortjente en egen agtelsesfuld Behandling. Man gjorde en qualitativ Forskjel mellem de Folk, som gjorde Indbrud og antændte Ildebrand af Pengebegjærlighed og dem, som stak eller vilde stikke Byer i Brand af Ærgjerrighed. Endnu er der dem, som prædike en lignende Lære og f. Ex. mene, at en Meened, hvorved man kommer i Besiddelse af en Throne, aldeles ikke af „praktiske Folk“ kan sættes i Klasse med en simpel Meened, at der i Politiken er en ganske anden Moral end den almindelige »Spækhøkermoral.« Ifølge denne Lære bliver

hver Enkelt den høieste Dommer over Ret og Uret, og i Tilfælde af Tvivl fra Andres Side bliver det afgjørende Moment den Lykke, Vedkommende i Øieblikket har. Er denne Lære ikke almindelig vedtaget, saa er der derimod langt flere Tilhængere af den Mening, at i politiske Stridigheder maa man ikke anlægge en sædvanlig Maalestok, og medens den, der stjæler for en vis Sum Penge, kommer i Strafanstalten, skal man ansee dem for honette, agtværdige Personer, der for ramme Alvor, idet de udgive sig for Sandhedens Prædikanter, stjæle, hvad der er langt mere værd end Penge, Sandheden ud af det offenlige Liv. Man udpynter det rigtignok med prægtige Navne: det er »Fædrelandskjærlighed«, »Nationalitet«, Borgersind« o. s. v., og enkelte Udskeielser, tilføier man da, ere maaskee Følge af Lidenskab, men af en uegennyttig Lidenskab. Men lad det virkelige gode Borgersind, der viser sig i gode Gjerninger, staae uberørt, og lad os reducere de Handlinger, der foretages i dets Navn, til deres virkelige Værd og Priis. Thi de have en Priis, næsten en Taxt. Naar man kjæmper for sit Parti og skaffer det Indflydelse, saa ere Embeder o. desl., der følge med Indflydelsen, af virkelig Pengeværdi; naar man løfter en »Ven« til Skyerne, slaaer paa Tromme for ham, saa har det i Politik og Literatur Pengeværdi; naar man forfølger Andre, tilsigter man at foraarsage dem et Tab, der har Pengeværdi, og gjør man det ved Hjælp af Usandhed, saa er det ligesaa godt, som man stjal fra dem. Intriguerer man i Staten, i Kunsten, Literaturen, har det altsaa Pengeværdi — et skrækkelig prosaisk Ord for Folk, der ville gaae paa heroiske Styltter — og dersom man endog i et enkelt Tilfælde slet Intet tilsigter, men kun vil have den Fornøielse at tilfredsstille sit private Had, saa er jo ogsaa denne Industri, dreven gjennem Pressen, en Sag af Pengeværdi

for Liebhavere. Lægges de almindelige Forhold til Grund for en Beregning, kan man følgelig fremtidig indtil γ og β angive, hvad der vindes, tabes, stjæles ved uredelige Afhandlinger eller Taler.

Den 14de November.

Der findes oppe i Rigsdagen en Bog eller et lidet Skrift, som Publikum ikke har faaet at læse med Undtagelse af et Par Brudstykker i Bladene, men som Alle omtale; der udkomme endog Skrifter imod det, det synes at skulle blive Fader til en heel Literatur af Piecer, som det ikke elsker, men dog maa alimentere. Den geheime Bogs Forfatter er Geheimearchivarius Wegener.

En saadan Bog, som Ingen kjender og Alle kunne tale om, der er tiltrækkende som en Hemmelighed og aaben som en Fattigbøsse — thi der er netop en Sprække, hvorigjennem man kan hente en lille Smule Indhold paa Spidsen af en tjæret Pind — er en mageløs Nydelse for Publikum, især da dertil er knyttet endeel Omstændigheder af den meest pikante Natur, ja egenlig er i denne Sag Alt sat i Bevægelse, der kan begeistre, røre, strække, pirre, frembringe alle Stemninger mellem Graad og Latter.

For det Første optræde de Eiderdanske med høi, dyb, massiv og huul Pathos, med Appel til Dannerfolkets dybeste Følelser for Drot og Fødeland, for Nationalitetens Fortid, Nutid og Fremtid. Det er dem om at gjøre, i Hast at rive Nationen og Rigsdagen med til en kraftig Beslutning for det arme Fædrelands Frelse; 84-pundige Phraser udslynges af deres Bombekanoner, vemodig hvislende Raketter af deres Feltslanger.

De sige, at ifølge Skriftets Indhold staaer Danmark Fare for at blive overgivet til en holsteen-gottorpsk Fyrste. Ved den

hver Enkelt den høieste Dommer over Ret og Uret, og i Tilfælde af Tvivl fra Andres Side bliver det afgjørende Moment den Lykke, Vedkommende i Øieblikket har.. Er denne Lære ikke almindelig vedtaget, saa er der derimod langt flere Tilhængere af den Mening, at i politiske Stridigheder maa man ikke anlægge en sædvanlig Maalestok, og medens den, der stjæler for en vis Sum Penge, kommer i Strafanstalten, skal man ansee dem for honette, agtværdige Personer, der for ramme Alvor, idet de udgive sig for Sandhedens Prædikanter, stjæle, hvad der er langt mere værd end Penge, Sandheden ud af det offenlige Liv. Man udpynter det rigtignok med prægtige Navne: det er »Fædrelandskjærlighed«, »Nationalitet«, Borgersind« o. s. v., og enkelte Udskeielser, tilføier man da, ere maaskee Følge af Lidenskab, men af en uegennyttig Lidenskab. Men lad det virkelige gode Borgersind, der viser sig i gode Gjerninger, staae uberørt, og lad os reducere de Handlinger, der foretages i dets Navn, til deres virkelige Værd og Priis. Thi de have en Priis, næsten en Taxt. Naar man kjæmper for sit Parti og skaffer det Indflydelse, saa ere Embeder o. desl., der følge med Indflydelsen, af virkelig Pengeværdi; naar man løfter en »Ven« til Skyerne, slaaer paa Tromme for ham, saa har det i Politik og Literatur Pengeværdi; naar man forfølger Andre, tilsigter man at foraarsage dem et Tab, der har Pengeværdi, og gjør man det ved Hjælp af Usandhed, saa er det ligesaa godt, som man stjal fra dem. Intriguerer man i Staten, i Kunsten, Literaturen, har det altsaa Pengeværdi — et skrækkelig prosaisk Ord for Folk, der ville gaae paa heroiske Stylter — og dersom man endog i et enkelt Tilfælde slet Intet tilsigter, men kun vil have den Fornøielse at tilfredsstille sit private Had, saa er jo ogsaa denne Industri, dreven gjennem Pressen, en Sag af Pengeværdi

for Liebhavere. Lægges de almindelige Forhold til Grund for en Beregning, kan man følgelig fremtidig indtil χ og β angive, hvad der vindes, tabes, stjæles ved uredelige Afhandlinger eller Taler.

Den 14de November.

Der findes oppe i Rigsdagen en Bog eller et lidet Skrift, som Publikum ikke har faaet at læse med Undtagelse af et Par Brudstykker i Bladene, men som Alle omtale; der udkomme endog Skrifter imod det, det synes at skulle blive Fader til en heel Literatur af Piecer, som det ikke elsker, men dog maa alimentere. Den geheime Bogs Forfatter er Geheimearchivarius Wegener.

En saadan Bog, som Ingen kjender og Alle kunne tale om, der er tiltrækkende som en Hemmelighed og aaben som en Fattigbøsse — thi der er netop en Sprække, hvorigjennem man kan hente en lille Smule Indhold paa Spidsen af en tjæret Pind — er en mageløs Nydelse for Publikum, især da dertil er knyttet endeel Omstændigheder af den meest pikante Natur, ja egenlig er i denne Sag Alt sat i Bevægelse, der kan begeistre, røre, skrække, pirre, frembringe alle Stemninger mellem Graad og Latter.

For det Første optræde de Eiderdanske med høi, dyb, massiv og huul Pathos, med Appel til Dannerfolkets dybeste Følelser for Drot og Fødeland, for Nationalitetens Fortid, Nutid og Fremtid. Det er dem om at gjøre, i Hast at rive Nationen og Rigsdagen med til en kraftig Beslutning for det arme Fædrelands Frelse; 84-pundige Phraser udslynges af deres Bombekanoner, vemodig hvislende Raketter af deres Feltslanger.

De sige, at ifølge Skriftets Indhold staaer Danmark Fare for at blive overgivet til en holsteen-gottorpsk Fyrste. Ved den

af Kongen og Stormagterne vedtagne, Rigsdagen forelagte Arvefølgelov kommer Prinds Christian af Glücksburg og hans mandlige Descendenter paa Thronen, den qvindelige Arvefølge udelukkes; naar disse mandlige Descendenter ere uddøde, er der for Danmark ingen legitim Successionsfølge, hvorimod det russisk-gottorpske Huus er arveberettiget i Holsteen og saaledes, gjennem Monarkiets Integritet, vil give Danmark en ny Herskerstamme med Udelukkelse af dem, der mulig kunne leve og være arveberettigede efter Kongelovens (qvindelige) Arvefølge, hvis denne var bleven bibeholdt. Om dette indtræffer efter kort eller lang Tid, er det jo lige vigtigt, og Enhver seer altsaa, hvorledes Danmark er blevet behandlet af vore Statsmænd. Nu see vi det! Nu eller aldrig maae vi frelses!

Dette er det Alvorlige, Følelsesfulde, Storartede, der smerter og rører.

Men saa komme de Ministerielle dragende, den ene Piece, den ene lange Artikel efter den anden, og sige:

I sin Embedsstilling er Wegener blevet indviet i disse Forhold, og han taug, saalænge de endnu vare uafgjorte, ja han udarbeidede endog nogle af de Aktstykker, som tjente til at befordre Afgjørelsen. Nu, da det er afgjort, misbruger han sin Stilling til at bekjendtgjøre, hvad der kan tale imod den trufne Overeenskomst, men fordølger, hvad der taler for den, hvilke Grunde der have været overveiende, navnlig Hensynet til en sikker af Europa garanteret Arvegang for hele Monarkiet (og til at faae Augustenborgerne udelukkede, som en Piece siger), og han lægger Skjul paa den Bestemmelse i Tractaterne, hvorefter Underhandlingerne endnu skulle føres for i rette Tid at tage Bestemmelser for det Tilfælde, at hiin mandlige Linie skulde uddøe. Han tilraader Rigsdagen at gjøre en Forandring

i den forelagte Lov; men ifølge Grundloven maa den antages heelt eller forkastes; følger Rigsdagen hans Raad og vil gjøre den liden Forandring, saa er Ministeriet kuldkastet, hele Loven om Prinds Christians Arvefølge kuldkastet og Veien aabnet for ubestemte, besynderlige Combinationer, hvorved man maaskee gjør sig overdrevne Forestillinger om at udrette Noget overfor afsluttede Tractater eller maaskee blot vil tilveiebringe en Personforandring.

Paa dette Punkt bliver den store Sag, der var fyldt med hele Danmark, ganske lille. Og naar Statssager sættes i Bevægelse til smaa Formaals Opnaaelse, kalder man det Intrigue. De reent politiske Intriguanter vilde gjøre det sidste Forsøg paa at faae Holsteen udskilt, de Andre have nogle smaa Bitanker herved.

Vi have altsaa havt det Store og Rørende, derefter det Smaa og Fine, og vi ere naaede til det Pikante.

Gjennem Byen og maaskee over hele Landet er det gaaet med betydningsfulde Ansigter: Vi have en Intrigue, vi have en Hof- og Statsintrigue. Danmark er som fuldvoxen Yngling indtraadt i de constitutionelle Staters Række: det har Parlements-, Minister- og Hofintriguer. Rigtignok blev der alt i Efteraaret 1848, da Constitutionen endnu laa i Vuggen, talt om en „Camarilla“, der vilde styrte Eiderministeriet; men det var en fremmed, udenlandsk, vælsk Camarilla; den nærværende Intrigue gaaer derimod ud paa at indsætte et Eiderministerium, den er altsaa national.

En saa livlig Bevægelse som ved Nydelsen af disse Rygter har man længe ikke seet i Kongens Kjøbenhavn.

Hertil kom endnu et vidunderligt Skuespil, som opfyldte de meest overdrevne Fordringer til det Pikante. En høitbeda-

af Kongen og Stormagterne vedtagne, Rigsdagen forelagte Arvefølgelov kommer Prinds Christian af Glücksburg og hans mandlige Descendenter paa Thronen, den kvindelige Arvefølge udelukkes; naar disse mandlige Descendenter ere uddøde, er der for Danmark ingen legitim Successionsfølge, hvorimod det russisk-gottorpske Huus er arveberettiget i Holsteen og saaledes, gjennem Monarkiets Integritet, vil give Danmark en ny Herskerstamme med Udelukkelse af dem, der mulig kunne leve og være arveberèttigede efter Kongelovens (kvindelige) Arvefølge, hvis denne var bleven bibeholdt. Om dette indtræffer efter kort eller lang Tid, er det jo lige vigtigt, og Enhver seer altsaa, hvorledes Danmark er blevet behandlet af vore Statsmænd. Nu see vi det! Nu eller aldrig maae vi frelses!

Dette er det Alvorlige, Følelsesfulde, Storartede, der smerter og rører.

Men saa komme de Ministerielle dragende, den ene Piece, den ene lange Artikel efter den anden, og sige:

I sin Embedsstilling er Wegener blevet indviet i disse Forhold, og han taug, saalænge de endnu vare uafgjorte, ja han udarbeidede endog nogle af de Aktstykker, som tjente til at befordre Afgjørelsen. Nu, da det er afgjort, misbruger han sin Stilling til at bekjendtgjøre hvad der kan tale imod den trufne Overeenskomst, men fordølger, hvad der taler for den, hvilke Grunde der have været overveiende, navnlig Hensynet til en sikker af Europa garanteret Arvegang for hele Monarkiet (og til at faae Augustenborgerne udelukkede, som en Piece siger), og han lægger Skjul paa den Bestemmelse i Tractaterne, hvorefter Underhandlingerne endnu skulle føres for i rette Tid at tage Bestemmelser for det Tilfælde, at hiin mandlige Linie skulde uddøe. Han tilraader Rigsdagen at gjøre en Forandring

i den forelagte Lov; men ifølge Grundloven maa den antages heelt eller forkastes; følger Rigsdagen hans Raad og vil gjøre den liden Forandring, saa er Ministeriet kuldkastet, hele Loven om Prinds Christians Arvefølge kuldkastet og Veien aabnet for ubestemte, besynderlige Combinationer, hvorved man maaskee gjør sig overdrevne Forestillinger om at udrette Noget overfor afsluttede Tractater eller maaskee blot vil tilveiebringe en Personforandring.

Paa dette Punkt bliver den store Sag, der var fyldt med hele Danmark, ganske lille. Og naar Statssager sættes i Bevægelse til smaa Formaals Opnaaelse, kalder man det Intrigue. De recnt politiske Intriguanter ville gjøre det sidste Forsøg paa at faae Holsteen udskilt, de Andre have nogle smaa Bitanker herved.

Vi have altsaa havt det Store og Rørende, derefter det Smaa og Fine, og vi ere naaede til det Pikante.

Gjennem Byen og maaskee over hele Landet er det gaaet med betydningsfulde Ansigter: Vi have en Intrigue, vi have en Hof- og Statsintrigue. Danmark er som fuldvoxen Yngling indtraadt i de constitutionelle Staters Række: det har Parlements-, Minister- og Hofintriguer. Rigtignok blev der alt i Efteraaret 1848, da Constitutionen endnu laa i Vuggen, talt om en „Camarilla“, der vilde styrte Eiderministeriet; men det var en fremmed, udenlandsk, vælsk Camarilla; den nærværende Intrigue gaaer derimod ud paa at indsætte et Eiderministerium, den er altsaa national.

En saa livlig Bevægelse som ved Nydelsen af disse Rygter har man længe ikke seet i Kongens Kjøbenhavn.

Hertil kom endnu et vidunderligt Skuespil, som opfyldte de meest overdrevne Fordringer til det Pikante. En høitbeda-

get, hvidhaaret Olding føres ind paa Scenen. I Marts 1848 troede Eiderpartiet, at det havde slaaet ham ihjel, og et Par Aars Tid lod det til, at det havde begravet ham i den dybeste Glemsel. Men see, han er gjenopdaget, han føres i Triumph af dennem selv, foran gaaer Wegener virakstrøende, røgelsesvingende, ham følger hele Eideren som Chor, syngende Wegeners Apostrophe om: Ham, hvis Navn „fremkalder det skjønne Billede af en hæderkronet Olding og Statsmand, som efter ni og firsindstyve i rastløs Virksomhed tilbragte Aar endnu er i Besiddelse af den Viisdom og Aandskraft, den urokkelige Iver for Sandhed og Ret, den varme Kjærlighed for „Fædreland", Konge og Kongehuus, hvormed han i de høieste og vigtigste Statsembeder saa trofast har tjent fire Konger."

Denne ærværdige Skikkelse midt inde i Optoget, midt i det, der kaldes Intrigue, er en overraskende, pikant Modsætning til selve det Pikante; den rører Nogle, forbauser Andre, interesserer Alle.

Imidlertid, Optoget drager forbi, og vi komme igjen til Sagen, til Knuden, til Opløsningen. Ja, Opløsningen er, at man har villet spille „Et Glas Vand", men synes at være kommen til at spille „Hovmesteren i Knibe".

Hvad Hr. Wegener angaaer, da siger han selv i sit Skrift to Gange, at han er ærlig; det skal ikke betvivles; men det er dog overordenlig heldigt for ham, at to Bekræftelser ikke følge samme Regel som to Nægtelser. Men Hensyn til den hele offenlige Tilstand, da er det bl. A. mærkeligt nok at see, at ligesom Eiderpartiet, da det fik Magten, strax maatte tye til sine politiske Modstandere og anvende dem til Gesandtskaber o. desl., som det senere har paastaaet ikke bleve vel røgtede og naturligviis heller ikke kunde røgtes i eiderdansk Aand, saaledes er

Heelstatsregeringen omgiven af fjendtlige Embedsmænd og har indtil Dato ikke kunnet eller turdet anvende nogen Energi for at blive sikkert, vel og trofast betjent.

Bøger. — Et Værk, som senere vil blive at omtale omstændeligere, er „Det danske Almueskolevæsen og dets Reform“ af Dr. theol. Rothe, Præst i Vemmeløv, som hermed vandt den af Grandeierforeningen ifjor udsatte Priisbelønning. Forf. har bl. A. paa historisk Maade og i en klar, tiltalende Fremstilling samlet alle væsenlige Love og Forordninger, der vedkomme Almueskolen, og man har saaledes en Udsigt over den hele Sag, der for nærværende Tid fra alle Sider ønskes reformeret. Dette Værk kan saaledes tjene til baade at give Kritiken et fast Holdepunkt og sætte Publikum istand til at dømme med Selvstændighed.

Til de Oversættelser af Sophocles's Tragedier ved N. V. Dorph, som Boghandler Schwartz har gjort sig fortjent ved at udgive, slutter sig „Bidrag til Forklaringen af Euripides's Iphigenia i Aulis“ af F. C. C. Birch (Horsens), der med en omhyggelig og interessant Kritik forener et smukt dansk Sprog og giver Læseren Leilighed til at gjøre et ganske godt Bekjendtskab med hiin antike Tragedie.

Hos Schubothe er udkommet det værdifulde historiske Værk, „Den dansk-norske Sømagts Historie, 1700—1814“ af Garde. — Hos Schwartz udkommer ved Hr. Baudiß en Oversættelse af Macaulays berømte Englands Historie fra Jacob II. Det er at haabe, at Oversættelsen, ikke blot vil kunne holdes i et smukt Sprog, men ogsaa nogenlunde bevare Originalens fyndige, mandige Stiil.

Et interessant Skrift, som skjøndt fremmed maa anbefales Publikum, er „Engländer und Franzosen, eine Paralelle von

Adolf Helfferich", fremgaaet af en Række Forelæsninger ved Universitetet i Berlin. (Faaes her hos Boghh. Hagerup). Det hører til de Symptomer, som nu mange Steder gjøre sig gjældende og vise Modsætningen til en tidligere Tid. Thi forhen var man indtaget af den engelske Statsforfatning og vilde absolut have den efterlignet, medens Anskuelser og Moder, Literatur og Aandsretning bleve paavirkede fra Frankrig. Nu undersøger man, hvad der er det egenlige Grundlag for det engelske Stats- og Folkeliv — og vil maaskee ligesaa udvortes søge at efterligne det, som tidligere Forfatningen.

Brev fra den Berlinske Landesloges Repræsentant i Anledning af Yttringer i forrige Hefte om Frimurerlogen i Altona og Landeslogen i Berlin.

Høitærede Hr. Redacteur!

Jeg har ikke den Ære at kjende Dem personlig; men man har nævnt mig Dem som en Mand af agtværdig Characteer, og paa Grund af denne Omstændighed tør jeg haabe, at De vil forunde efterstaaende Linier en Plads i Deres Tidsskrift »Nord og Syd«, i hvis 2det Binds Nr. 1 for jaar læses en Afhandling om »Frimureriets Tilstand i Danmark". Det kan, idet jeg nedskriver nærværende Bemærkninger, ikke være min Hensigt, at imødegaae alle de, tildeels urigtige, tildeels vrange, tildeels aldeles vildfarende Paastande, som forekomme i hiin Afhandling. Thi jeg maatte da eftervise den uefterrettelige eller usikkre, ja endogsaa mistænkelige Beskaffenhed af de Kilder, hvoraf Forfatteren har øst sine Paastande. Men hertil er jeg ikke engang i Stand, da Forfatteren ikke har angivet disse og vel heller ikke vil være tilbøielig til at navngive sine Hjemmelsmænd, paa hvis Fortællinger han — der efter hans udtrykkelige Erklæring ikke selv tilhører Frimurerselskabet — har støttet mange af sine Paastande. Jeg skulde derfor ogsaa lade Afhandlingen som saadan staae ved sit samme eiendommelige Værd, hvis Forfatteren ikke havde tilladt sig at omtale deri den store Landesloge for Tydsklands Frimurere i Berlin (die große Landesloge der Freimaurer von Deutschland in Berlin) paa en ærekrænkende Maade. Saadant skeer i den

Passus, som staaer Pag. 109 og begynder med de Ord: „Da Opstanden udbrød, foreslog“ — — — o. s. v. indtil Ordene: — — „inden den endnu var skilt fra sin Husbond“. I denne Passus beskyldes den store Landesloge for, ved at optage Logen „Carl zum Felsen i Altona“ i sit Logeforbund, at have handlet

a) „imod Ære og Samvittighed;“

b) „imod Lovens Bogstav.“

At modsige og tilbagevise slige Beskyldninger, maa jeg destomere føle mig opfordret til, som det har behaget Forfatteren at navngive mig offenlig* som hiin Storloges Repræsentant ved Logerne her i Landet. Da Forfatteren, ved at udtale hine Beskyldninger imod den nævnte respectable Storloge, kun kan have dømt af hvad man har fortalt ham, saa skulde han dog idetmindste have været saa besindig og brugt den Forsigtighed, at forvisse sig om sin Hjemmelsmands Paalidelighed og tage i tilbørlig Overveielse, om ikke Ukyndighed eller endogsaa uædel, for ikke at sige ond Lidenskabelighed muligen har forledt Vedkommende til at fremstille ham Sagen i et saa hadefuldt Lys, førend han dristede sig til paa saadan Maade at angribe en Storloge, hvis Bestyrelse bestaaer af Mænd, der henhøre blandt de hæderværdigste Medlemmer af den preussiske Militair- og Civilembedsmands-Stand. At imidlertid den store Landesloges Forhold eller Adfærd her er fremstillet aldeles urigtigt og falsk, dette kan bevises ved authentiske og uforkastelige Dokumenter.

* Forfatteren tillader sig i sin Afhandling at anføre mit, ligesom nogle andre her levende Mænds Navn og private Forhold, uden af Vedkommende at have erholdt Tilladelse hertil. Naar en Mand trænger sig ind i andre Mænds ingenlunde ulovlige Privatforhold, som ere ham aldeles uvedkommende, for at udbasune dem offenlig, saa fortjener en slig Adfærd en Benævnelse, Enhver af Læserne selv vil kunne tilføie.

At lade aftrykke disse hervedfølgende, er jeg ikke berettiget til; men de kunne efter dertil indhentet Tilladelse forelægges Vedkommende til behagelig Undersøgelse, hvis dette skulde være fornødent. Af disse Dokumenters Indhold fremgaaer, at „den preussiske Landesloge“ handlede hverken „imod Ære og Samvittighed“ eller „imod Lovens Bogstav“, idet den opfyldte den Altonaer Loges Begjæring om Indlemmelse i dens Logeforbund (paa Tydsk: Logenverband). Thi dengang hiin Begjæring opfyldtes i Aaret 1849 (ikke ved Oprørets Udbrud 1848, som af Forfatteren feilagtig anføres), stod Logen „Carl zum Felsen“ aldeles isoleret. Med den høisalige Konges Christian VIII.s i Januar 1848 paafulgte Død var nemlig det af Høisalig Kong Christian VII. givne og af Allerhøistsammes Kongelige Efterfølgere hver Gang fornyede Beskyttelsesbrev (Protectorium) for Frimurerne i de under det danske Scepter staaende tydske Landsdele ophørt og blev samme i Aar og Dag heller ikke fornyet. Dertil kom endnu den Omstændighed, at der efter Høisalig Kong Christian VIII.s Død hengik flere Aar, inden den med Allerhøistsammes dødelige Afgang ophørte generalstormesterlige Autoritet for Logerne i det danske Monarki blev gjenoprettet. Da nu Logen i Altona aldrig har staaet under det kjøbenhavnske Frimurerdirectorium, men fra første Tid af kun umiddelbart under den generalstormesterlige Autoritet, saa var denne Loge i Aaret 1849 uden nogen lovlig høiere Ordensautoritet og uden Øvrigheds-Protectorium eller Beskyttelsesbrev. At Logen „Carl zum Felsen“ ikke hos den oprørske eller saakaldte provisoriske Regering ansøgte om et saadant Protectorium ɔ: Beskyttelsesbrev, dette, synes mig, maatte geraade denne Loge til Ære og Roes, ligesom man ogsaa kan finde det let forklarligt, at denne, under de dengang i Hertugdømmet Holsteen herskende Forhold, hver ydre Støtte savnende

Loge sluttede sig til en høit anseet frimurerisk Autoritet, som i fornødent Fald formaaede at bevirke, at man fra de Mænds Side, der i hine Dage holdt den politiske Magt i Holsteen i sine Hænder, lod Logen uhindret holde sine Sammenkomster. Og naar nu den store Landesloge, i Betragtning af disse heranførte faktiske Omstændigheder, ikke har taget i Betænkning at opfylde denne isoleret staaende, uden nogen Slags ydre Beskyttelse værende Loges Begjæring om Indlemmelse i sit Logeforbund, saa maa det for enhver Ikkeforudindtagen være indlysende, at den oftnævnte Storloge paa ingen Maade handlede »imod Ære og Samvittighed.« Thi den »forenede sig ikke — for at vedblive at tale med Forfatterens høiskvittig valgte Udtryksmaade — med en bortløben Dame, inden denne endnu var skilt fra sin Husbond«, men med en fritstaaende Enke, hvis lovlige Forbindelse med hendes Husbond Døden havde opløst, og hvis Bøn om en nærmere Forbindelse med Den, hun ønskede sig til sin nye Husbond, ikke var bleven opfyldt.

Til at affiliere sig en isoleret staaende tydsk Loge var desforuden den store Landesloge for Tydsklands Frimurere i Berlin i sin gode, velbegrundede Ret. Thi i Indholdet af den fra den ældste Storloge i Verden, nemlig fra den i Aaret 1717 stiftede Storloge for England i London, i Aaret 1773 den store Landesloge i Berlin meddeelte Constitution er udtalt denne Storlogens, af ingen Storloge paa Jorden modsagte, men overalt anerkjendte Rettighed i alle Lande af tydsk Tungemaal at stifte, og selvfølgelig ogsaa at affiliere sig Loger. Ogsaa er hiint og dette skeet mange Gange, og har den store Landesloge for Tydsklands Frimurere i Berlin for nærværende Tid Filialloger i Kongeriget Hannover, i begge Storhertugdømmerne Mecklenborg, i de tre frie Stæder Hamborg, Lübeck og Bremen,

uden at derimod indtil Dags Dato er gjort en eneste Indsigelse af vedkommende Regenter og Regeringer eller fra nogen Storloges Side, og uden at disse Loger i de nævnte Lande, ved at stille sig under den store Landesloge i Berlin, dermed have opgivet deres undersaatlige Forhold til deres retmæssige Landsøvrighed. I lige Maade har — som jeg i disse Dage har erfaret ved en mig tilhænde kommen trykt Meddelelse — Logen Pythagoras Nr. 1 i New-York stilt sig fra en derværende Storloge og sluttet sig i forrige Aar til Storlogen for Nedresachsen i Hamborg; men vist ingen Fornuftigtænkende vil desaarsag falde paa at beskylde hin Loge for at have, ved sin Tilslutning til den Hamborgske Storloge, begaaet Forræderi imod sin legitime civile Øvrighed og anerkjendt det høie Senat i Hamborg „for sin Overherre.“

Ligesaa usand som den her tilbageviste Beskyldning imod den store Landesloge i Berlin er den Pag. 110 staaende Paastand: at „Landslogen har endnu ikke opgivet sit Directorat over den Klippeloge, der havde kastet sig i dens Arme.“ Thi ved mig, sin herværende Repræsentant, har den store Landesloge ladet allerunderdanigst overrække Hans Majestæt vor allernaadigste Konge en ærefrygtsfuld Skrivelse, d. d. 19de Februar 1852, hvori den for Hans Majestæt fremsætter de Grunde, der have foranlediget den til at affiliere sig den Altonaer Loge, og tillige, aldeles af egen Drift, udtaler den Erklæring, at den er rede bon til at afskedige Logen „Carl zum Felsen“ fra den indgaaede Forbindelse med den Store Landesloge, saasnart Hans Majestæt allernaadigst vilde behage at optage hiin Loge under Sin Stormesterlige Autoritet.

Jeg slutter mine her nedskrevne Forklaringer med den Forhaabning, at Forfatteren af hiin Artikel, efter de herved erholdte

Oplysninger, tilbagekalder de imod den nævnte Storloge offentlig udtalte Beskyldninger, der ere saa lidt grundede i Sandheden.

Modtag, Herr Redacteur, Forsikkringen af min Høiagtelse, hvormed jeg har den Ære at undertegne mig

Kjøbenhavn, den 30te Octbr. 1852.

Deres ærbødige
C. L. H. Hamburger, Pastor.

Red. befinder sig i det egne Tilfælde, ikke at have meddeelt Forf. af Frimurer-Artiklen Indholdet af dette Brev — ifølge et paa given Foranledning udtrykkelig yttret Ønske fra Indf. — og dog at maatte henvise til et foreløbigt Svar, som Forf. har skrevet i medfølgende Hefte, da han paa anden Maade antager at have faaet Meddelelse om Indholdet, før det blev Red. tilstillet.

Theater og Literatur.

I.

„Tycho Brahes Ungdom“,
Drama i 3 Acter af Hauch.

Det Samme, som gjaldt „Æren tabt og vunden“, kan omtrent anvendes til at betegne dette nye Drama. Det er Udtryk af et kraftigt, reent Digtersind, Frugt af en mandig Aand og et harmonisk Gemyt. De vigtigste Personer ere tegnede sikkert og simpelt; Digterens Tanker have gaaet som veldisciplinerede Soldater, der gjøre deres Pligt uden mange Omsvøb, og er der undertiden noget Stivt ved dem, saa er det den ret behagelige militaire Strenghed og Subordination.

Det gjør saaledes et skjønt, forfriskende Indtryk, og man gjemmer med Velbehag Billedet af de Hovedfigurer, Digteren har ført frem; man fornemmer, at der er skjænket En noget Godt, at man er bleven beriget derved. Men dette forhindrer ikke, at der jo kan være en Mangel paa

dramatisk Livlighed eller egenlig paa dramatisk Composition, og at man i kunstnerisk Henseende ikke er bleven aldeles tilfredsstillet. Dette ligger formeentlig i den Maade, hvorpaa Modsætningen til Tycho Brahe er skildret: de unge Adelsmænd, der haane ham. Her er ingen tilstrækkelig eller værdig Modsætning, disse unge Adelsmænd ere for ubetydelige og kaade, der savnes en Repræsentant for Tidens rette krigerske, paa sin Viis dygtige, for sit Ideal begeistrede Ungdom. En af dem, der

> ..... »bortødsle
> Ei Tiden blot med Jagt og Tærningspil —
> Thi de har ogsaa farvet deres Glavind
> I sidste Krig med Blod af Danmarks Fjender«,

en værdig Efterkommer af »Daniel Rantzau og den tappre Trolle, af Brockenhuus og den forvovne Skram, og Jørgen Brahe, som Dig selv har fostret« (Axels Ord til Tycho), en saadan kraftig, i sin Tids og sin Stands Fordomme hildet ung Riddersmand vilde have vundet vor relative Sympathi og viist os, at han virkelig med en vis Ret lod haant om Tychos Videnskab som en farlig Fjende af Adelsstandens Magt og Djervhed — hvad de kaade, snart ondskabsfulde, snart godmodige Drenge ikke ere istand til. En saadan ridderlig Person kunde ogsaa være blevet en i Handlingen mere indgribende Rival til Tycho, end Erik nu er, og derved paa anden Maade gjort Handlingen spændende,

bragt et mere pulserende Liv ind deri. — Hermed skal dog ikke være nægtet, at der jo er dramatisk Interesse i Værket. Den ligger i Tychos Kjærlighed til Kirstine og stiger ved det Valg, der stilles ham mellem Videnskab og Kjærlighed, ved hans Kamp og Seir. Da han antager Fru Ingers Betingelser og giver Afkald paa Astronomien, og da det sidste Punkt i Contracten, Tilintetgjørelsen af hans Skrift de nova stella, bliver ham det tungeste Offer, er dette os rigtignok lidt paafaldende, eftersom tre Afskrifter alt ere sendte ud i Verden, et til Kongen, et til Riges Cantsler og et til Tychos franske Ven Danzæus (see 1ste Act, den trykte Bog Pag. 13). Han maatte, synes det, enten ærlig sige Fru Inger, at den Bog kan hun ikke længer naae, eller ogsaa med et listigt Smiil overlade hende den enkelte Afskrift, med hvis Tilintetgjørelse hun troer, at Alt er udslukt. Vel sandt, det er en herlig, characteristisk Scene, hvori han tager Bogen for sidste Gang i sine Hænder blot for at rette en enkelt Feil. Fru Inger siger:

„Og hvortil nytter det? den skal jo aldrig
Af nogen Fremmed læses.

Tycho:

Selv om aldrig
Den Nogen læser, har jeg dog ei Ro,
Før den saa feilfri og saa god er vorden,
Som jeg er mægtig til at skrive den" —

og idet han nu igjen fordyber sig i Bogen, vil han ikke

af med den, og Contracten kommer ikke istand. Vil man nu end gjerne over Scenens Skjønhed glemme hiin Indvending, saa møder i en anden Retning en ny. Tycho siger strax efter: „Saa har jeg funden da mig selv igjen." Han har allerede tidligere med Bestemthed erklæret, at at han ikke for Kirstines Skyld vil opgive Videnskaben: vil han ikke igjen give efter, naar han kommer sammen med hende og fristes paany? Dette bliver ikke afgjort, Lykken fritager ham for en ny Prøve, Cantsleren kommer med Anerkjendelse og Hæder fra Kongen i Anledning af det indsendte Manuskript de nova stella, Familien maa vige for denne uventede Berømmelse, og Cantsleren bringer tillige Oplysning om Kirstines Familieforhold, hvorved Tycho bliver Herre over hendes Skjæbne. Her maae vi naturligviis anerkjende, at Lykken ikke er noget Tilfældigt og ikke kommer som en blot deus ex machina, men er en fortjent Skjæbnens Velvillie. Dog kan det næppe nægtes, at det er en Udvei, hvorved en dramatisk Handling og Conflict undgaaer at give fuldstændigt Møde.

Inden denne Slutning indtræder, sysselsættes vor Deeltagelse med Kirstine, til hvem Fru Inger har sagt sit sidste Ord, imod hvem hun har sprængt den sidste Mine: Hun er født Trælkvinde, hun kan ikke ægte en Fri, endsige en Adelsmand. Nu kommer den skjønne, Bemod vækkende Scene, hvor Kirstine giver Affald paa Alt, og bl. A. siger til Tycho:

»Jeg ønsked blot, at der endnu
Var Klostere paa Danmarks Ø; maaskee
Fik jeg da Lov at boe i et af dem.
Der vilde jeg til Gud i Himlen bede,
At dog han vilde give Landets Herrer
Og Lovens Mænd et Hjerte for vor Nød,
At ikke Himlens Engle skulde græde
For deres Skyld. Jeg vilde bede for
De blege Jomfruer, der visne hen
Af Sorg og Kummer i en tidlig Alder;
— Ak, der er fleer af dem, min høie Herre,
End Nogen troer og tænker. Nu far vel!«

— men hele Handlingen er alt nær ved at løses ved Cantslerens Ankomst, og hvor herlig end Scenen er i og for sig, nærmer den sig dog, med Hensyn til den dramatiske Composition, til at være et forbiglidende Billede. Sammenfatter man Alt dette, saa synes det Resultat at maatte fremgaae, at her mere er en kunstfærdig, digterisk Character- og Tidsskildring end et egenligt Drama, eller med andre Ord: de to Hovedpersoner Tycho Brahe og Kirstine ere mesterlig tegnede og have været Gjenstand for Digterens store, velberegnede Omhu, medens Bipersoner ere noget stedmoderlig behandlede og den dramatiske Handling sat tilside for Skildringens Simpelhed.

Det gaaer imidlertid her som saa ofte, naar man omtaler Hauchs Værker, at man ved at tillade sig Udsættelser strax maa betinge dem og henlede Opmærksomheden paa det Vellykkede. Af dramatiske Enkeltheder bør saaledes fremhæves den overordenlig skjønne Scene mellem

Tycho og Kirstine, da de første Gang mødes efter lang Adskillelse og han viser hende Stjernehimlen. Man har i den danske Poesi en Scene med en noget lignende Gjenstand, nemlig hos Paludan-Müller, hvor Amor fører Psyche til Himlen, og det kan være Umagen værdt at sammenligne disse Scener, hvor forskjellige de end forresten ere. I Amor og Psyche er det meget smukke Vers, der ved deres rene og rhytmiske Klang gjøre en behagelig lyrisk-musikalsk Virkning; de to Skikkelser ere levendegjorte græske Billedstøtter, der med noget moderne Strophen bevæge sig hen under den mørkeblaa Himmel med de gyldne Stjerner. Her hos Hauch er Sproget vel paa Vers; men disse femfodede Jamber nærme sig det sædvanlige Talesprog og læmpe sig bøielig til Foredragets stigende eller synkende Pathos; Sproget er altsaa simpelt, har liden Klang, men en lyrisk Inderlighed hviler i Ordene, og for de to Personer, den unge Mand og den unge Kvinde, bliver Stjernehimlen lidt efter lidt til Symbol paa deres Kjærlighed, og med dens Lys og Varme synker den langsomt ned paa Jorden, indtil Tycho føler, at den er i og om ham, og siger, at han ikke længer vil see derhen:

»Thi Himlen selv i al sin Herlighed
Har aldrig vakt en mere mægtig og
En større Længsel i min Sjæl end Du.«

Saaledes bliver denne Scene, hvor Tilskueren troer at skulle beskjæftiges med Astronomi, til et herligt lyrisk-dramatisk Udtryk for menneskelig Kjærlighed.

Mindre heldig er det anlagt, at Kirstine selv maa ind til ham for at formaae ham til at opgive sin Videnskab, paa det at Fru Inger skal give sit Samtykke til deres Kjærlighed.

Tychos alvorlige, rene, stille begeistrede Gemyt, den dulgte eller sjelden frembrydende Lidenskab, hvormed han hænger ved sin Forsken og Viden, den fatte Ro, han alt i Lader og Adfærd har erhvervet sig, og som har Noget af hans Videnskabs astronomiske og mathematiske Nøiagtighed, næsten en Begyndelse til Pedanteri, den Omhed, han nærer for Kirstine, og som viser, at Fru Inger havde Ret, da hun (i 1ste Act, 1ste Scene) sagde om ham, at han „sværmer nu høit i Skyerne og bilder sig ind at være hævet over Støvets Vilkaar; men tro I mig, han har et ligesaa hedt Blod som nogen Mand i Danmark“ — bliver paa en sand kunstnerisk Maade forenet til et harmonisk Hele i Hr. Wiehes Gjengivelse. Tycho Brahe er maaskee Hr. Wiehes meest lykkede Præstation, det meest Fuldendte, han under sine trolige Fremskridt paa Kunstnerbanen har bragt tilveie.

Den skjønne jomfruelige Skikkelse Kirstine, som paa en ægte kvindelig Maade gjennem sin Kjærlighed til Tycho Brahe kommer til at elske hans Videnskab, og som er saa bly og dog saa varm, fortjener at fremstilles af en Personlighed, som med et ungdommeligt, tiltrækkende Ydre forener hiin dybe Følelse, der ved selve Stemmens Klang

tilkjendegiver sig for Tilhøreren. Mdm. Holst har engang faaet Ord for at fremstille en nordisk Kvinde, hun har sit Publikum, og dette er jo altid godt ved en saadan Leilighed, eftersom Tilskuernes Phantasi og velvillige Forudindtagenhed altid hjælper endeel paa en Rolles Vanskelighed. Nu kan man ikke uden Uretfærdighed ønske, at Jfr. Larcher, der en Aften overtog Rollen, fra Først af maatte have udført den.

II.

„En Fortid."

Vaudeville-Comedie i 3 Acter af Hrr. Chiewitz og Recke.

Grunden til, at Forfatterne af „En høiere Dannelsesanstalt", „For Alvor" o. s. v. have vakt Opmærksomhed, at et nyt Stykke fra dem er en lille Begivenhed, ligger fra Først af i, at de tirrende have rørt ved Noget, som har Hævd, at man ved deres Arbeider altid er paa Vei til at forarges — eller for Alvor bliver forarget — men dog bliver tiltalt af deres naturlige, friske, om end undertiden lidt cyniske Opposition mod visse kjedelige Former. Der er Ting, man gjerne vil have sagt, skjøndt man ikke selv vil sige dem. Om det Forhold, hvori Forf. især stille sig til det kvindelige Publikum gjælder noget Lignende. De ere paa Vrangen vendte Clara Raphael'er; de betragte de sædvanlige kjøbenhavnske Forlovelser med ganske eiendommelige Blikke, med profane, ironiske Blikke, ja hyppig

læse de Noget ud deraf, som Alle helst vilde holde skjult, og de Tanker om Kvinden, hvorfra de synes at gaae ud, ere hyppig ikke de ærbødigste, ligesom det lader til, at de mene, at „Vidtløftighed“ og et godt Hjerte altid høre sammen. Men man siger, at mange Damer godt kunne lide at blive betragtede med et vist skjelmsk, længselsfuldt Blik, naar de ere i Sikkerhed, og paa Scenen, hvor Hrr. Dyrrs. Stykker opføres, føler Kvinden dette Blik, men hun er i Sikkerhed, hun kan „ignorere det“, og skulde det blive for slemt, kan jo Stykket blive udpebet.

Som umiddelbar, for selve Forfatterne skadelig Følge af hine Tanker og hiint Blik savnes imidlertid i Stykkerne en egenlig Lyrik, tiltalende Spor af Begeistring, Sprogets Fiinhed, Erotikens Duft. Men med den Forandring, som lidt efter lidt synes at foregaae i deres Grundanskuelser, vil denne Anke mulig ogsaa tabe sig.

Et ungt Menneske har i „En Fortid“ ført et lystigt Liv. Blandt Andet har han med sine Kammerater en Nat paa noget kaad Maade holdt Drikkelag i et Lysthuus, paa et Landsted nogle Mile fra Kjøbenhavn, hvilket Landsted tilhører en Justitsraad, hvilken Justitsraad har en smuk Datter, hvilken smukke Datter vor lystige Fætter er bleven forelsket i, derpaa forlovet med. Da Tæppet gaaer op, ere de alt forlovede, og vi skulle altsaa see en Forlovelse fremstillet, behandlet, undersøgt

at de berømte Fjender af de kjøbenhavnske Forlovelser. Almindelig, skjælvende og dog begjærlig Forventning blandt alle tilstedeværende Forlovede à present et à venir.

Det gaaer imidlertid langt bedre, end man skulde troe.

Elskeren, Albert Strøm, er overmaade bange for, at det i hans Forlovedes Familie skal blive bekjendt, at han var med i hiint vilde Lag, især da Justitsraaden har ladet Begivenheden sætte i Bladet og næsten sat en Priis paa Forbrydernes Hoveder. Eftersom Albert Strøm baade bemeldte Nat og andre Nætter har blæst paa Bügelhorn, lægger han det største Dølgsmaal paa sin musikalske Færdighed for ikke at give Skjæbnen Leilighed til at forraade ham.

Men Isabella har kjendt ham og netop forelsket sig i ham, fordi han var en lystig Fætter, der blæser paa det romantiske Horn, og hün bliver utaalmodig over, at han ikke engang vil give sig tilkjende for hende, hvem Hornets Toner, ifølge al hendes Logik, have været henvendte til. Oftnævnte Horn er blevet tabt meerbemeldte Nat, og hun har fundet det. Det har den Egenskab, at naar Albert blæser en vis Melodi i det, ere hans Kammerater forpligtede til at følge og lyde. Hvorfor det har denne magiske Evne, hvorfor man saaledes forskriver sig i det 19de Aarhündrede, til hvad egenlig Nytte denne

Magi unndgaaelig her maattet bringes ind i Stykket, er en Hemmelighed, som ikke er opklaret den Dag idag.

Imidlertid, Stykket gaaer sin Gang. Elskeren vil ikke have sine Kammerater bragte ind i Justitsraadens Huus; men de trænge sig ind og twinge ham til at præsentere dem. I den største Forknythed over deres Trusler beder han dem kun fordølge Natsceenen og hans Evne til at blæse paa Horn. Men dette fører til, at en af disse Venner, en Islænder, der er bleven forlovet med Isabellas Veninde, i Isabellas Dine komme til at staae som den, der har blæst, tilmed da han bærer en Ring, som hun i et flygtigt, ærbart Aftenstævne har troet at sætte paa sin Elskers Finger, men sandt at sige har sat paa Islænderens. Derved bliver Forlovelsen hende utaalelig; hun er skuffet i sine poetiske Forestillinger, hun frygter for — siger hun — at Albert er altfor sat og kjedsommelig stille til hende, og efter den Maade, hvorpaa han optræder i i Stykket, er han rigtignok for sat og for stille endog for os, og hun vil bryde Forlovelsen, hun skriver et Brev og melder ham sin Beslutning. Men nu bliver han fortwivlet, i voldsom Forbittrelse bebreider han en af sine Kammerater, medens hun useet er tilstede, at de have forraadt ham som Hornblæser, han griber Hornet og blæser deri af al Magt den Melodi, som alle Kammeraterne maae lyde, og see! da kjender hun ham jo, da er han jo den af Tonernes Poesi omgivne lystige For-

lovede, al Angst og Plage har han kun udstaaet, fordi han ikke var oprigtig og havde Tillid til hende, og Alt bliver godt — vi haabe, at han bliver morsom, og i dette Haab skjænke vi „En Fortid" en Fremtid, som det meget net siges i Slutnings-Apostrophen.

Det er altsaa en smuk, en nydelig Tanke, der gaaer gjennem Stykket, og den er understøttet af adskillige livlige Scener. Men der er den store Mangel, den betydelige Feil; at Kammeraterne ere for raae, deres totale Mangel paa Belevenhed gjør i og for sig et ubehageligt Indtryk, og den skader desuden i en anden Henseende; thi hvorledes skulle vi kunne forstaae, at Livet med saadanne Svirebrødre har havt noget aandig Vækkende ved sig, at Helten er bedre end de og fortjener en vakker Piges Kjærlighed, eller endelig at hine Musiktoner kunne have Magt over dem? Især 2den Act (og næsten hele Acten) lider af denne Feil, af Fadhed og Plumphed. Var der anvendt mere Omhu paa Udarbeidelsen, var der Aand, Vid og Ironi i Skildringen af Kammeraterne — hvad der ikke forhindrer en vis Djervhed og Tilsidesættelse af Selskabsformen — saa kunde Stykket med Ære have ladet sig see paa hvilketsomhelst Theater. Havde Dhrr. blot saa megen Smag, som de synes at have Begavelse! — men Smag kan jo rigtignok erhverves.

Det er en Fornøielse ude i Casino at lægge Mærke til Hr. Rosenkilde. Det synes at gaae i Arv i denne

Familie, at Talentet skal udvikle sig langsomt, men sikkert; thi Faderen gjorde jo heller ikke Lykke i Førstningen. Hr. Rosenkilde søger paa sand kunstnerisk Maade at sætte sig ind i sin Rolle, studerer den, fordyber sig i den, er virkelig, medens vi see ham, den Person, han forestiller. Selv hvor han feiler, eller hvor Talentet endnu ikke vil bøie sig for Villien, seer man dog denne Villie og Stræben fremad. Hans Feil er navnlig at tegne for skarpt og haardt og komme lidt ud over Skjønhedslinien.

III.

»Nye Digtninger« af Christian Winther; »En Skizze efter Virkeligheden« af Clara Raphael; »Spøgelsehistorier« af Claudius Rosenhoff; »Naturen og Menneskelivet« af A. C. Meincrt.

Christian Winther er af alle danske Digtere den, der uforanderligst har holdt sig paa samme Standpunkt, og maaskee er der en ikke ringe Deel af hans gamle Publikum, som deri finder en Tillokkelse. Naar det aabner hans nye Bog og blader gjennem Digtningerne for at overskue, hvad Nydelse der forestaaer, har det en Fornemmelse, som om det endnu var i gamle Dage, da Christian Winther var ung og de selv vare unge og hans Digte kom som en af de kjæreste, glædebringende Julegjæster,

som Udtryk af Sundhed og Ungdom, poetisk Livsnydelse, gratiøs-sandselig Romantik, i et Sprog, der duftede som nybjerget Hø, og med et meer eller mindre forstilt melancholsk Smiil, der klædte Digteren godt.

Men denne Fornemmelse varer vel hos de Fleste kun et Øieblik. Den modnere Alder kan ikke længe dvæle og hvile i Erindringen, og selv om den vil, kan den ikke tilfredsstilles ved, hvad der glædede den i forgangne Tider; Digteren, der er bleven ældre, synger i Virkeligheden heller ikke mere saa freidig og let, saa „nydelig og frydelig som Fløiternes Klang“. Han var begavet som Faa, han havde fire Strenge paa sin Bue saa vel som Nogen; men han har kun spillet een. (En mærkelig Modsætning til ham i denne Henseende er netop traadt frem i disse Dage, idet den gamle Ingemann pludselig har forladt sin romantisk-historisk-idealistiske Retning og udgivet en „Nytids-Roman“, Landsbybørnene, der freidig begiver sig ind paa Nutidens virkelige Liv og dristig tegner Forhold, som man maa undres over, at denne Digter har faaet Øie paa.)

Christian Winther har selv i Fortalen til sine „Nye Digtninger“ udtalt den skarpeste Kritik over dem, skarpere end nogen Anden vilde tale, men maaskee i det Haab, at ved nogen Overdrivelse fra hans Side skulde man med ligesaamegen Overbærelse modsige det. Han siger, at hans „Tankers Krands“

»Savner al den sunde Saft,
Som før den holdt i Live,
Den friske, frie Sjælekraft,
Jeg før den kunde give« —

og tilføier billedlig, at »naar Træet hugges af ved Rod, maa Toppen snarlig falme«, ja for at gjøre Blomstringen af det afhuggede Træ endmere umulig, mangler det Sol og staaer i Kulden. Hermed kan ikke være sigtet til Fødelandets Utaknemlighed; thi Danmark har ikke viist sig koldt og udeeltagende mod denne skjønne Digternatur; her maa altsaa være meent noget Indre, og vi Andre maae da spare paa Digterens Ord: De er altfor beskeden! De gjør Dem selv Uret, Hr. Winther! eller: at hvis det er saa slemt, bør man ikke skrive Digte.

Som sagt, han gjør sig selv Uret, han overdriver. Enhver maa erkjende, at af en 56aarig Lyriker ere mange af disse Digte meget tiltalende, livlige og følelsesfulde, og navnlig overrasker hyppig Digtenes Begyndelse ved den kjække, livlige Tone, som rigtignok ikke holder ud til Enden. Af saadanne heldige Sange udhæves navnlig »Vaaren« samt »Til en Snegl«, hvor ogsaa en vis sørgmodig Tankemodenhed gjør sig poetisk gjældende, dernæst »Skatten« og »Den rige Frøken«. Ungdommens Kraft og friske Duft er der vel ikke, og undertiden troer man at spore, at Phantasien er bleven forceret lidt, f. Ex. i »Et Sagn«, hvor Kongens Sind gaaer ud i Drømme og sees som et lidet Dyr, der krøb ud af hans Mund,

eller i de „Tre Frøkener“, der spaae sig selv af et nybagt Brød Sanctæ Luciæ Nat; den Ene bliver da, imod Spaadommen, dræbt af Brudgommen, der er „manet med Helvedeskvide“, og efterat han er bleven vanvittig og derpaa helbredt, kommer han igjen som Gjæst paa Borgen, hvor „man saae ham gjerne“ (!) og frier til den anden Søster.

Dog følger det af sig selv, at hvilke Udsættelser der end kunne gjøres hist og her, glider man gjerne hen over dem og glemmer ikke saa let Taknemligheden mod „Træsnittenes Digter“, hvorimod der er eet Punkt, i hvilket man ikke er saa villig til at oversee, fordi her kunde og burde Christian Winther være feilfri, og det er i Sprogets Nøiagtighed og Elegance. Her skal ikke altfor smaalig gaaes efter; men et Par Exempler være det tilladt at udhæve.

Allerede Begyndelsen af „Forord“ støder i denne Henseende:

„Som Perler i et Bæger Viin
Opstige let til Randen,
Saa stige fra mit Hjertes Skriin
De Tanker op i Panden“.

Pag. 4, „Til Vinterlærken“:

„Spred da din Strubes Klang, som Frø —“

Her henleder „Strubens Klang“ Tanken paa en Frø, men det er naturligviis et Frø, som Lærkens Kvidder skal udsaae, og dens „Høst“ skal bestaae i, at

„Da lytter Ungersvend og Mø
Og den, der om med Liren dangler“.

Den mørk-romantiske, balladmæssige „Dands paa Glumsø“ ender (Pag. 48) med:

„Ung Ivar Skotte forlod sin Bo
Og ind i Skoven rendte.“

Fragmenterne af Reinekes Memoirer ere en overordenlig bitter Satire og som saadan vellykket; men man savner den Munterhed og det Lune, som gjør Satiren poetisk.

Fortællingen, En Episode af et Familieliv, synes at være en Blanding af Digt og Virkelighed, der ikke ere ganske opløste i hinanden; men nogle Partier ere meget tiltrækkende. Det Hele efterlader ikke noget godt Indtryk, fordi, efterat der er anvendt saa megen Umage paa at skildre Kampen mellem Heltens gode og onde Natur, lader Digteren ham pludselig falde ned i Simpelheden og Trivialiteten.

„Forfatterinden af Clara Raphael“ — som hun stadig kalder sig, skjøndt Clara Raphael ikke er nogen Bog — har udgivet „En Skizze efter Virkeligheden“ og skildrer heri en ung Pige, en noget overspændt, livsfuld, elskværdig Characteer, der udriver sig fra usikkre, misforstaaede Emancipationsideer og finder Kvindens sande Bestemmelse, hendes Lyksalighed, i Kjærligheden og Ægteskabet.

Hvad der ifjor stod tilbage af den egenlige Clara Raphael, blev betinget og fornægtet i theoretiske Betragtninger — iaar indtræder den fuldstændige Fornægtelse gjennem Personligheder, Characterer, Handling. Efter to Aars Undersøgelser og Kamp med sig selv, der ogsaa drog endeel af Publikum ind i Discussion og Tvedragt, staaer Forfatterinden i 1852 paa det Punkt, hvor den øvrige civiliserede Verden stod 1850, eller er egenlig nu betydelig meer end to Aar tilbage. Thi de, der paa en fornuftig Maade bekjæmpede hendes Emancipationstheorier, vare dog ikke af den Mening, at Kvindens jordiske Bestemmelse ene er Kjærligheden, eller at hun ikke paa anden Maade bør indtage en friere Stilling; Arbeidet, Livsopholdet, den personlige Kamp med Livets Alvor staaer tilbage, og maaskee vil Forfatterinden finde sig foranlediget til senere at behandle dette Emne.

Sagen er altsaa, at Alle, der have givet Agt paa den Clara Raphaelske Fremtoning, nu see, at de have overværet en kvindelig literair og moralsk Udvikling — der foregik offenlig istedenfor for som ellers privat — fra det Overspændte og Udsædvanlige til det Fornuftige og Sædvanlige. Men deraf følger ikke, at hun ogsaa har udviklet sig til noget Hverdagsligt. Tvertimod fremtræde hendes Evner nu netop paa en smuk Maade, de have Intet tabt af deres Reenhed og Friskhed ved at opgive Coelibatet og formæle sig med Fornuften. Der er kom-

met noget Varmt og Hjerteligt til, som gjør et godt Indtryk. Man maa kun beklage, at de fremstillede Personligheder ere anvendte til en udenfor Værket liggende Tendens, og at der discuteres saa overveiende meget om en og samme Ting, skjøndt denne Discussion, fra hvilken Personlighederne ikke ret ville løsne sig, jo ifølge Tendensen var nødvendig og desuden ofte føres med en Modenhed og Tankefylde, som maa anerkjendes, ja i visse Maader beundres. Den heldigste og udførligst tegnede Characteer er Victoria; men der viser sig ogsaa et betydeligt Talent i Fremstillingen af Frederik, Volmer, Kunstneren og Tanten. Margrethe, der er liliehvid med guldguult Haar, er undertiden en lidt brutal Helgen.

Claudius Rosenhoff har havt den heldige Idee at skrive „Spøgelsehistorier imod Spøgelsefrygten, fortalte for Børn.“ De danne en god Contrast til Ammestuehistorierne og de daarlige Eventyr, hvormed Børns Phantasi bliver opfyldt, og have navnlig den gode Egenskab, at de ere underholdende. Der fortælles først paa en livlig Maade en lille, spændende Spøgelsehistorie, og saa kommer let og simpelt den ligesaa spændende Opløsning, hvori paa en fordringsløs og tiltalende Maade er indblandet adskilligt Belærende om Naturvirkninger, om Insecter, Planter o. desl. Det er virkelig en anbefalelsesværdig lille Bog, tjenlig til hos Børn at udvikle et frit

Sind. Skulde, som det er at vente, andet Oplag udkomme, vilde Forfatteren maaskee være villig til at rette et lille Ord — som her kun udhæves, fordi Bogen er for Børn — nemlig Pag. 12: „Jeg traf Mælketyvene paa ferſk Fod, som man siger.“ Man siger nok hellere: paa ferſk Gjerning.

Hr. A. E. Meinert, der for ikke lang Tid siden udgav en Beskrivelse af Kjøbenhavn, har paataget sig at forfatte „Naturen og Menneskelivet, en folkelig Jordbeskrivelse.“ Første Bind skal omfatte Danmark, Norge, Sverrig og det brittiske Rige; det udkomne 1ste Hefte behandler de danske Øer og endeel af Jylland. Foretagendet lettes jo betydelig ved de mange grundige Specialværker, som den nyere Tids Videnskab stiller til Forf.'s Raadighed, og der vil desaarsag i det Væsenlige kun være at forlange en skjønsom Benyttelse af disse, en god, fattelig Fremstilling af de givne Resultater, og hvor Forfatteren fremtræder paa egen Haand, en moden Behandling af det selvvalgte Stof.

I 1ste Hefte, hvor Talen er om Danmark og Forf.'s egne Iagttagelser af Folket og Naturen fremsættes, og hvor altsaa den sidstnævnte Fordring er stillet til ham, har han ikke været ganske heldig; snarere tør man — næst at anerkjende hans Flid og Kjærlighed til

Gjenstanden — sige, at der er noget Svagt og Vægt, noget Umodent i Fremstillingen.

Afdelingen „Sjælland“ begynder med Sagnet om Gefion. I et Værk, der, om det end er populairt, dog skal have en vis videnskabelig Fasthed og Klarhed, bør Sagnene, forsaavidt de berøres, enten følges af en naturlig Udtydning eller ogsaa fremstilles med en vis godmodig Ironi, der ingenlunde udelukker Pieteten for den dunkle folkelige Digtning. Forf. gjør her hverken det Ene eller det Andet. Han erklærer, at Sagnet er en Gaade, hvortil Opløsningen fattes, og tilføier: „Meningen kan vistnok ikke, saaledes som man i Almindelighed antager, være den, at Sjælland i gamle Dage hang sammen med Skaane, og at der saa kom en Vandflod og adskilte Landene. Thi Oldtidens Danske forstode aldeles ikke, hvad der desværre synes os saare begribeligt, at det, at Sjælland blev løsrevet fra Skaane, havde Noget at gjøre med Ploven, som udskjar et Stykke af Sverrig og lagde det til Danmark.“ — Dette skal vistnok være en Efterligning af de Grundtvigsk-geniale Fortolkninger og Symboliseringer, men er kun naaet til at blive Grundtvigsk i uheldigere Forstand. Det er gaadefulde Ord, føiede til Gaaden, og det „desværre“, der forekommer i sidste Sætning, er anbragt saa ubehændig, at det ordret opfattet vilde indeholde en Beklagelse fra Forf.'s Side

over, at Noget er os nyere Danske mere begribeligt end Oldtidens Danske.

Samme Side (Pag. 5): „Skjøndt Havet fra alle Sider omgiver Sjælland, er det dog de fleste Steder, som var det slet ikke det aabne Hav, der beskyller dets Kyster.“ — Da det nu virkelig ikke er det aabne Hav, der fra alle Sider beskyller Sjællands Kyster, bør det heller ikke være forunderligt, at det i Virkeligheden er, som om det slet ikke var saa.

Samme Side: „Staaer man ved Øresundet, hvor stille Vande slynge sig imellem lave Engstrande.“ Dette er hverken populairt eller videnskabeligt, men et uheldigt Tilløb til Poesi, et vrangt Billede.

Samme Side, hvor Tanken fortsættes og hvor det siges, at naar man seer ud over Isefjorden eller Præstøbugt, „er det næsten, som befandt man sig ved yndige Indsøer“, (ja, paa enkelte Sommerdage, men ikke i Almindelighed, som jo forudsættes ved Skildringer i en Jordbeskrivelse), fortæller Forf. en Anecdote om en Reisende, „om hvorledes engang, da han reiste til Præstø og just havde naaet Bugten, hans Kudsk pludselig dreiede ud ad Vandet til; han troede nemlig, at det var en Indsø, han havde for sig, og meente, at hans „Bæster“ kunde have godt af en Taar Vand.“ Hvad skal man sige om en saadan Anecdotes Anvendelse til Skildringen af Præstøbugt? Skulde ikke En, der ikke kjender Bugten,

troe, at Sverrig laa ganske tæt op til Sjælland, istedenfor at man der virkelig har en umaadelig Udsigt, hele Østersøen aaben for sig.

Pag. 7 er Talen om Stevns Klint, og Forf. siger, at „Bindene have efterhaanden udhulet Klippen."

Derefter anføres ved Siden af Beretningen om, hvorledes Klippen styrter ned, meget omstændelig Sagnet om Høierup Kirke, der hver Julenat flytter sig et Hanefjed ind i Landet. Dette Sagn maatte jo passende kunne bruges til at bevise, at Grunden staaer fast og ikke lider synderlig af Havet. Men Forf. kan ikke overvinde sin dunkle Kjærlighed til Sagnvæsenet og hensætter derfor et Sagn som en Blomst, der har sin selvstændige Skjønhedsret i hans Værk og ikke behøver at indvæves i Foredraget.

Pag. 8 skildres Bøgen og betegnes bl. A. ved „sin klare, næsten gjennemsigtige Skyggekreds."

Pag. 9 hentydes til de yndede Skovtoure, som characteristiske for Befolkningen paa Sjælland, i følgende Ord: „selv den simpleste Almuesmand drager ofte milevidt ad Skoven til, berømmer med Begeistring Naturens Skjønhed" o. s. v. Ordene indeholde ikke blot en Overdrivelse — foranlediget ved, at smukt, halvpoetisk klingende Ord have faaet Magt over Forf.'s Tanke — men ogsaa en Urigtighed; thi med Undtagelse af Kjøbenhavn, hvor Befolkningen ligesom i andre store Stæder gjerne

benytter en smuk Sommerdag til at trække frisk Luft i Omegnen, og hvor en meget smuk Omegn ogsaa udøver en særlig Magt, skal man ikke i den sjællandske Almue finde Tegn paa stor Begeistring for Naturskjønheder.

Dette Unøiagtige og Løse i Tanken, denne Mangel paa Evne til at sige netop Det, han vil sige, med simple, beskrivende Ord, til at beherske og sondre Stoffet og anvise enhver Ting sin rette Plads, spores især ved Forf.'s Skildringer af Folkecharacteren. Der er saa stor Enhed i det danske Folk; Grundtrækkene i Folkecharacteren ere fælles; samme Oprindelse, samme Historie gjennem Aarhundreder, samme Religion, samme Lovgivning har ikke tilladt store Forskjelligheder at opkomme. Der er unægtelig Forskjel imellem Sjællænderen og Jyden, imellem Bornholmeren, Lolliken, Slesvigeren o. s. v., ja mellem Amageren, Valbyeren og Kulsvieren; men naar Forf. ogsaa omstændelig udhæver Forskjellen mellem Sidstnævnte, kommer det alt meer og meer an paa Nuancer, og hertil hører ikke blot en skarp, men en fiin Jagttagelsesevne og træffende Udtryk. Vi kunne ikke lade det gjælde som characteristisk for Sjællænderen (Pag. 9), at man hos ham sporer Lyst til „ligesom i gamle Dage at betragte Skoven som en Alminding, hvor Enhver har Lov til at tage, hvad han bruger", at Menigmand „i det Hele ikke tager det saa nøie med at ‚pille lidt' ude i Skoven eller at ‚bygge sig en Smule Oreskaft', der rigtignok ofte er et

Træ paa flere Havne-Brænde." Sjællænderen maa selv afsinde sig med Forf. i Anledning af denne Beskyldning for Hang til Skovtyveri; for os kommer det kun an paa at benægte det som characteristisk for Sjællænderen, hvad der gjælder om enhver Almue, saalænge den i det Hele eller tildeels staaer tilbage i Oplysning og Velvære. Pag. 11 beskylder Forf. endnu bestemtere Sjællænderen for, „ikke at lide altfor strenge Grændser mellem Mit og Dit"; men det er nok kun for at faae en abstract, almindelig Regel, hvorunder han kan henføre, at der nogle Steder ikke er tilstrækkelig Markfred. Saa fortælles ogsaa Pag. 25, at det paa Landet skal være en meget hyppig Talemaade, „at det ikke er Synd at snyde Kjøbenhavnerne." Dette frabeder Sjællænderen sig bestemt ogsaa, om det end „passer ret godt til det Antagende om hans særegne Aandsretning, hvorfra vi gik ud", som Forfatteren siger Pag. 20. Endvidere har Forf. ikke Ret til at anføre det som characteristisk for Sjællænderen, at „selv den, der sit hele Liv igjennem har levet som en Hedning, længes paa sit Sygeleie efter den hellige Nadvere" (Pag. 21). Characteristisk er jo dog kun, hvad der er egent for En fremfor en Anden.

Naar man vil anstille Betragtninger og Iagttagelser over „Natur og Menneskeliv", over Folkecharacteren og Jordbunden, vil man gjøre vel i at indfinde sig med bestemte Anskuelser om Forholdet mellem et Folks Egenskaber og de

Betingelser, hvorunder det lever og virker, mellem Friheden og Nødvendigheden. Har man saadanne Anskuelser, vil man ikke udtrykke sig saa usikkert, som Forf. gjør f. Ex. Pag. 12: „den (ɔ: Agerdyrkningen) passer derfor ogsaa ganske til Sjællænderens særegne Aandspræg“ — thi det er dog uomtvisteligt, at den ikke „passer“ til dette Præg, men at den har havt en meget betydelig Andeel i at præge Characteren.

Pag. 16 anføres om Sjællænderens Kjærlighed til Spise, at han anseer det for „Daarlighed“, naar man „ikke kan faae varm Mad tre Gange om Dagen og to Gange Smørrebrød.“ Uden at være bogstavelig usande give disse Ord en urigtig Forestilling. Om Morgenen faaer den sjællandske Arbeider Davre ɔ: kogt Melk og Brød; det kan man ikke kalde „varm Mad“, hvis man ikke vil kalde Kaffe eller Thee, som Kjøbstadfolk nyde om Morgenen, for „varm Mad“. Opad Formiddagen kommer Mellemmad eller „Klokken-Ti-Mad“, et tykt Rundtenomsstykke Brød med Smør og Ost eller Kjød. Kl. 12 er Middag, varm Mad. Men der kunde her være Anledning til at paavise, at Almuen i Danmark ikke lægger nær saa megen Vægt paa Middagsmaden, sjelden eller aldrig forstaaer at give den Characteer af en til hver Dags Gjerning hørende huuslig Fest eller et Nydelsesanliggende, saaledes som ofte er Tilfældet f. Ex. i Frankrig og England. Denne Egenhed strækker sig her temmelig

høit op i Borgerstanden. — Om Eftermiddagen kommer Vesperkost (ligesom Kl. 10) og om Aftenen Nadvere, Smørrebrød samt „Melk og Grød", der undertiden, hvor man har gode Kartofler, afvexler med „Kartofler og Dyppelse." I det Hele lever den sjællandske Bonde temmelig tarvelig, navnlig sammenlignet med Fyenboerne; kun ved Gilder er der ikke Maade med „Drik og Ædelse", og paa de strenge Arbeidsdage indskydes mellem de andre Maaltider et Par Gange noget Smørrebrød. Den større Tunghed i det Hele, der characteriserer vor Bondestand, navnlig i Sammenligning med Sydens Folkeslag, har naturligviis sin Grund i Climaet, i Arbeidets Natur og Fødemidlerne foruden i noget Oprindeligt i Temperament, som tilhører Racen. Til Fødemidlerne maa man da ikke glemme at henregne Øl og Brændeviin. Imidlertid er Talen om Alt dette temmelig fjern fra Hovedsagen. Et ved Iagttagelser og Sammenligning udvidet Blik maa vogte paa det Væsenlige, en moden Anskuelse maa fremstille sammenhængende, velgrupperede, belærende Billeder, hvorimod Forf. er nedsunken i det Enkelte og kun formaaer at fremstille det pragmatisk. — I disse Enkeltheder maae vi da vedblive at følge ham lidt endnu.

Pag. 13 forklarer Forf., hvoraf det kommer, at det sjællandske Bondesmør ikke har det bedste Ord, beskriver Huset, hvor Melkebøtten staaer i Dagligstuen, hvor man spiser, sover, ryger Tobak o. s. v. Pag. 15

kommer han derimod tilbage til Husenes „Bygningsmaade“ og fortæller, at de mere Formuende have faaet særskilt Sovekammer, Melkestue og Spisekammer, og tilføier, at „det skal være utroligt, hvor meget vore Bønder i de sidste 20 Aar er gaaet (ɔ: ere gaaede) fremad i denne Henseende.“ Burde da de 20 Aars Fremgang imellem Pag. 13 og 15 ikke have indvirket lidt paa Pag. 13?

Pag. 25 er en lang og overdreven Skildring af Hedebo-Egnens Luxus. „Mange Steder, fortælles der, seer man Bondens Datter sidde ved Claveret, hendes Fader holder en fransk Gouvernante til hende og klæder hende i det fineste Stads fra de kjøbenhavnske Boder“. — „Naturligviis seer man i et saadant Bondehuus aldrig et Stykke hjemmegjort Tøi; Kattun, Fløiel og Silke udgjør ofte Familiens Beklædning fra Øverst til Nederst.“ (sic!) Idethøieste findes Sligt som Undtagelser, og hvor det findes, giver det i alt Fald Anledning til snurrige Modsætninger mellem Forfinelsen og Bondevæsenet i samme Familie.

Sjællænderen skal ifølge Forfs. Anskuelser nærmest være et „Følelsesmenneske“ i nogen Modsætning til Jyden, og herhen hører, hvad der anføres Pag. 20: „Man kan gaae hele Jylland igjennem uden at træffe paa en Tigger“, hvilket skal være en Contrast til det hyppige sjællandske Tiggeri. Anm. kan forsikkre Forf., at man

kan gaae hele Sjælland igjennem, f. Ex. fra Kjøbenhavn til Kallundborg, uden at træffe paa en Tigger, og dog er der Tiggeri paa Sjælland. Tiggerne opholde sig i Almindelighed ikke paa Landeveien eller foretrække i alt Fald Veien mellem Kjøbenhavn og Dyrehaven, at sige om Sommeren. Overhovedet bør alle Følelses-Systemer om Folke-Eiendommelighed være meget forsigtige, naar der etsteds ligger en stor Stad, en Hovedstad.

Forf. har Pag. 14 og 20 to Ord fra Almuesproget, „kue“ og „dullherrig“. Det Første, siger han, bruges af den sjællandske Bonde om Hønen i Betydningen „ruge“. Dette er vist ikke nøiagtigt; „kue“ er formodenlig det Samme som det tydske „kauern“ ɔ: være sammenknuget, trukken ind i sig selv, hvis det ikke er det gamle „kure“, holde Vagt, være stille paapassende. „Dullherrig“ bruger Forf. i den Mening, at det er „stiv“, „urimelig“, trodsig mod Herrer. Men Anm. troer med Sikkerhed at kunne sige, at dette Ord bør skrives „dulhærret“ eller „dullhærdet“. Det betegner nemlig hos den sjællandske Bonde En, der ved forkeert Behandling, ved for megen Skjænden og Pryglen, er bleven sløv, hærdet indtil Følelsesløshed. Om „dull“ skulde være det engelske „dull“, dum, tvær, tør Anm. ikke afgjøre.

Anmelderen indskrænker disse Bemærkninger til den Deel af Heftet, som angaaer Sjælland, men kunde, hvis

Pladsen tillod det, anføre en Mængde andre Exempler* til Støtte for den Anke, der er henvendt til Forfatteren, og som han ved nogen Opmærksomhed paa sig selv og nogen Anstrængelse overfor Stoffet vistnok kan afhjælpe i det Følgende.

Da Forf.s Skildringer af Folkeforlystelser og Almuefester ikke ere fuldstændige, skal Anm. tillade sig at hidsætte en Skizze af Almuens virkelige Liv, skjøndt lidt tilbage i Tiden; og uagtet Skizzen er nøiagtig, gjør den ikke Fordring paa at fortjene statsøkonomisk-videnskabelig Opmærksomhed.

* Et saadant ret curiøst Exempel, der viser, hvor farligt det er at være-malerisk Reisende og Statsøkonom paa engang, er Pag. 33, hvor der tales om Udsigten fra Møens Klint, »og navnlig har man fra Aborrebjerget, hvor Klinten, da den hævede sig fra Havets Bund, førte en umaadelig Kampesteen paa sin Isse flere 100 Alen i Veiret, en uforlignelig Udsigt over hele Møens Lavland. For Resten er Hoimøen bekjendt af sin umaadelige Mængde Sviin.«

— Imedens denne Artikel var i Trykkeriet, er 2det Hefte udkommet, og om dette kan altsaa her ikke være Tale.

En Almuefest.

Lin Fader eiede engang en Gaard i Valby og
ide kjøbt den paa en Tid, da Kjøbstadfolk temmelig
den eiede Gaarde eller boede paa Landet, paa værne-
gtig Jord, hvor deres Børn strax bleve indførte i
illen. Valby Sognemænd saae med Hovedrystten paa
øbstadfamilien, der flyttede ind, og meente nok, at det
imod alle Regler; Karlene i Egnen indgik en Art
immensværgelse, de vilde ikke tjene paa Gaarden, og
første Efteraar, da Vinterpløiningen begyndte, havde
der ikke anden Hjælp end en Avlskarl og en Dreng,
i han selv havde medbragt fra sit tidligere Opholdssted.
n fik Karle fra Kjøbenhavn, men Valby Karle gjorde
i ustyrlige, hvis de ikke alt vare det i Forveien; hver
t var der Spøgeri paa Gaarden, og Spøgelserne
l baade Havre og Halm og Skinker og Meel. Saa
itte Fader tilsidst hjælpe sig med sine halvanden Mand

og havde endda halvfjerdsindstyve Tønder Land at dyrke. Selv gik han og sled med fra Morgen til Aften; men Værket vilde ikke fremmes endda, og om Aftenen standsede de hjemdragende Naboer ved Markskjellet, saae alvorlig paa Dagens Gjerning, rystede paa Hovedet og gik hjem.

En Morgen kom Fader efter Sædvane kjørende med sine halvanden Mand, en Plong og en Harve. Der, hvor hans Mark begyndte, syntes ham i Halvmørket, var der stor Forsamling af Mænd, Heste og Vogne; han gav sig til at gnide Øinene i den Tro, at han drømte endnu; thi det var rigtignok hans Drøm hver evige Nat. Prr! Niels, sagde han til Avlskarlen, seer Du det? — Ja, Husbond, jeg seer det nok. — Hvad mon det kan være, Niels? — Ja, Husbond, hvad mon det dog kan være? — Christen, sagde han til Drengen, spring Du hen og see ad, hvem det er, der holder. — Det er os, Nabo, sagde en Mand, der imidlertid havde nærmet sig, Søren Cortsen, Sognefogden; vi har nu seet Jer gaae og ase saalænge, og da vi Bymænd nu er færdig med vor Pløining, saa har vi tænkt, at vi som gode Naboer og Gjenboer kunde hjælpe Jer, hvis I ellers ikke vil forsmaae. Vi er her, alle Bymænd, og alle Byens Karle, og nu skal det gaae, som det var smurt, hvis I ellers vil give Æde til Bæsterne. For vi Andre vil arbeide paa egen Tæring. — Det kalder jeg godt Nabo-

skab! raabte Fader glad og greb Søren Cortsens Haand og gik saa hen og gav med Taksigelse de andre Bymænd Haanden.

Værket gik nu med den store Arbeidskraft strygende rask; paa et Par Dage var Marken pløiet, tilsaaet og harvet; men Naboerne vare ikke at bevæge til at modtage nogen Indbydelse og spise hos os. Til November havde Byens Karle opgivet Krigen, og vi fik gode Tjenestefolk.

Men nu kom en ny Ting i Veien: de paastode, at Føden ikke var god, fordi Kokkepigen var fra Vordingborg; de kaldte den Kjøbstadmad, og saasnart der blev sagt dem et ondt Ord, lode de Maden staae og gik om Aftenen paa Kroen, som ulykkeligviis laa ligeoverfor os; kom de svirende hjem, saa hed det, at de skulde dog have Noget at spise, naar der ikke var Mad i Huset. Juleaften var der almindelig Opstand, fordi Æbleskiverne ikke vare tillavede paa den gammeldags Maade, og Julemorgen kom de Alle berusede fra Kroen. Det Rygte gik da i Byen, at vor Gaard var et daarligt Madsted.

Fastelavn kom, og man stak til Straamanden. Dette er en Forlystelse, som er bleven sjelden, fordi den er overmaade kostbar, og man tillader sig den kun i et godt Høstaar. Dengang deeltoge kun de yngre Gaardmænd og Gaardmandssønnerne i Festen. Mellem Kroen og det modstaaende Huus var paa et Fundament anbragt en med Grene tildækket Tønde, og derfra ragede en Straamand op, pyntet som Tyrk, i blaae og hvide Klæder,

med rød Turban og besat med Guldbrokade og Glasperler. Deeltagerne i Festen vare tilhest, udklædte i eventyrlige Dragter; Cort Sørensen, Sognefogdens Søn, havde nok fra en Maskeradegarderobe i Kjøbenhavn leiet en Ridderdragt og saae heel statelig ud med Landsen i Haanden paa den høie sortblissede Hest. Han var Anfører, og hans to Adjutanter vare Brødrene Jens Søren og Niels Søren, berømte af, at de den foregaaende Sommer, da Landsenererne fra Næstved vare indkaldte til Høstmanøver og laa indkvarterede i Valby, ene To havde banket fem Landsenerer. Ved Festen spillede et stort, ridende Musikcorps, især Trompetere og Basunblæsere; hele Tiden, medens man En efter En red og stak til Straamanden og søgte at løfte ham op paa Landsespidsen, spillede de en særegen, simpel, ensformig Melodi, som jeg aldrig senere har hørt igjen. Naar man havde redet en halv Times Tid, gav Formanden Tegn, og saa blev der dannet et stort Tog; forrest red Cort Sørensen, derpaa Adjutanterne Niels Søren og Jens Søren, saa kom Musiken og endelig alle Deeltagerne parviis; Toget saae deiligt, gammelridderligt ud, naar det saaledes i de spraglede Dragter og med de vaiende Landsevimpler drog hen ad den brede sneedækte Gade. Det søgte da hvergang en Gaard, og Portene paa alle Byens Gaarde stode paa vid Gab, ligesom ventende med Længsel. I Porten blev blæst en Fanfare;

man red ind i Gaarden, Cort Sørensen lod udføre forskjellige Evolutioner, hvorpaa man steg af, gik ind og blev beværtet med det Bedste, Huset formaaede.

Vor store røde Port stod aaben som de andre; men hele Dagen kom Toget ikke til os. Hvergang de red forbi til Naboer og Gjenboer, sagde Cort Sørensen høit: Kirstine Hansdatter er ikke hjemme! Saaledes hed nemlig den forrige, afdøde Eierinde, der havde været berømt for sit Saltmadsfad. Vi Børn følte den Skam, der overgik vor Gaard, saa dybt, at vi stode og græd bag Portstolperne og knap vovede at see paa Festen, der syntes at være gjort for alle Andre, kun ikke for os. Hvergang Toget saadan var redet forbi, sagde Fader: De skal hverken have Vaadt eller Tørt, naar de komme! Men imidlertid stod Bordet dækket, og han lod ikke tage af Bordet. Hvilken sørgmodig Aften, da Mørket var kommet og alt Haab slukt! Vi Børn gik ikke engang ned i Borgestuen, men sad stille hos vore Forældre, der syntes os tause og mismodige at stirre ind i Ilden, som knittrede i den store Bilæggerovn.

Men næste Dag begyndte Festen igjen, efterat der hele Natten var blevet sviret paa Kroen, og henad Formiddagen lød pludselig Trompeterne ude i vor Gaard. Gud skee Lov, der er de! raabte vi Børn og kom næsten til at græde af Glæde. Fader sagde: Der er Ingen, der har havt Bud efter dem; men med et mærkelig op-

klaret Ansigt trak han i Hast Støvlerne paa og gik ud og bød dem Alle: Glædelig Fest og velkommen! — Stig—af! commanderede Cort Sørensen og tilføiede dæmpet, men dog tydelig: Kirstine Hansdatter er ikke hjemme!

Men nu var der hos os dækket paa Kjøbstadviis, og vor store Stue saae rigtig hyggelig og smuk ud. Da Cort Sørensen kom marscherende ind i Spidsen for Adjutanter og Musikcorps, raabte han pludselig: Hold Kjæft med Musiken! og i den største Taushed stillede Gaardmænd og Gaardmandssønner sig op langs Væggen, og de forlegne Manerer passede underlig til de ridderlige Dragter. Men den store Hjertelighed, som var i Huset, gjorde lidt efter lidt sin Virkning, og Gjæsterne kom i fuldstændig godt Lune, da der blev budt dem Sildesalat. Denne simple Ret, der er saa velgjørende efter Nattesviir, var dengang ukjendt i Byen, og en Brændeviin, hvorpaa vi selv havde sat Perikum, smagte overordenlig godt dertil. Derhos var der Viin paa Karafler, istedenfor som i de andre Gaarde paa Flasker, og et lille Glas deraf tog sig bedre ud end de andre Gaardes vældige Pæglеglas. Endelig kom en Budding, der stod i lys Lue, og nu toge Gjæsterne Husets Børn paa Skjødet — om denne rene Ild blev Gjæstevenskabet sluttet.

Da de red ud af Gaarden, raabte Cort Sørensen: Kirstine Hansdatter er hjemme! og dette Ord blev længe

efter i Valby brugt til at betegne, at man var bleven godt beværtet.

Festen blev fortsat om Natten og næste Dag; men paa denne tredie Festdag vare Mænd og Karle ganske askegraa i Ansigtet, rødøiede og hæse, vaklede paa Hestene og maatte styrke sig ved overordenlig megen Drik; der var noget Vildt og Uhyggeligt ved den hæse Larm og den skingrende falske Musik, da de om Formiddagen kom ridende ind i vor Gaard. De havde imidlertid udtænkt et Tillæg til Festen, en Tak for god Beværtning. Fader havde i en Uges Tid staaet i Handel med Prangeren Lille Jens Jørgen om en Ko, som han holdt i høi Priis, fordi den var „usædvanlig fiin i Huden"; hans sædvanlige Mundheld var: „Du er fiin i Huden, min Broer, Dig kan jeg bruge!" og den lille graa Ko fandt han, som sagt, usædvanlig fiin. De førte ham nu med i Toget, ganske drukken; han sad baglænds paa sin Ko, og baade han og Koen bleve førte i Triumph ind i vor Storstue, Møblerne bleve skudte tilside og Toget drog tre Gange rundt under Trompeternes Fanfare; Prangerens Hat var anbragt paa Koen paa saadan Maade, som man havde anseet hensigtsmæssigst for Stuens Reenhed. Endelig standsede man, dannede Kreds om Koen, solgte den til Fader og drak Lidkjøb over den, hvorpaa Toget atter ordnede sig og med Musik bragte Koen over i Stalden.

Betydningen af Monarkiets Seir over Revolutionen.

(Med Hensyn til Proudhons Skrift om Statscoupet.)

De sidste Aars Historie har maaskee meer end ellers Aarhundreder bidraget til at klare de europæiske Forholds sande Natur og til at bringe Betingelserne for vort Samfunds Udvikling, dets indre Love til Bevidsthed. Under sædvanlige Forhold standser Betragtningen ved Overfladen, og Idealerne synes letopnaaelige, fordi Hindringerne endnu ikke træde øiensynlig frem. Saaledes forklarer det sig let, at den langt overveiende Majoritet kommer i Opposition til det Bestaaende, da de høiere Fordringer synes saa let iværksættelige. Men eftersom stedse flere af disse Fordringer tilfredsstilles, træder Contrasten mellem disse og Samfundets oprindelige Form, dets historisk overleverede Tilstand, tydeligere frem, Rystelserne tjene til at bringe Det op paa Overfladen, som hidtil laa skjult paa Bunden, og forsaavidt man ikke har Mod til at vove en total Kuldkastelse af det historiske Samfund, opoffrer man sine Idealer, og det Be-

staaende faaer da den Majoritet, som tidligere tilfaldt Oppositionen. Disse Samfundets Grundbetingelser, som paa saadan Maade blive den Fane, hvorom det conservative Parti samler sig, ere efter Omstændighederne meer eller mindre dybtgribende. I Frankrig var det saaledes selve det borgerlige Samfunds hidtil gjeldende Love, de overleverede Betingelser for Eiendom og Familie, som Revolutionen kom i Strid med, og hvis truede Existens samlede næsten hele Nationen i en tætsluttet conservativ Masse; i Østerrig og Preussen var det Statstilværelsens Betingelser, som bleve truede, og saaledes blev „Patriotismen", da den kom til at skue tilbunds i Forholdene, Redningsankeret. Men om end ikke Rystelsen i disse Lande var saa dybtgribende som i Frankrig, saa var Problemet, som Revolutionen fremkaldte, dog i sidste Instans det samme, nemlig: om Demokratiet som Regeringsform for store Territorier kan træde i Stedet for et meer eller mindre absolut Monarki. Strander Demokratiet paa denne Opgave, da fører dette kun til en saameget stærkere Befæstelse af dets Modsætning, det rene Monarki.

Saalænge Talen kun er om reent politiske Spørgsmaal, om hvad der angaaer Staten i dens Almindelighed, kan Demokratiet — den repræsentative Regering — vel træde i Stedet for Monarkiet. Da den franske Republik i den første Revolution skulde hævde sin Tilværelse, eller rettere sagt det blotte Territorium mod Udlandet, var Demokratiet stærkt. Men saasnart atter den indre Politik gjorde sin Betydning gjeldende, forfaldt den demokratiske Regering. I vor Tid have netop de indre Anliggender overalt den fornemste Betydning, og denne Omstændighed er just Hovedanstødsstenen for den repræsentative Regering.

Interesserne i store Territorier og i store Samfund ere altfor deelte, geraade i altfor mange Conflikter med hinanden til at kunne finde en tilfredsstillende Afgjørelse ved en ensidig Majoritetsbeslutning, hvad enten denne repræsenterer en Klasseinteresse eller en Territorialinteresse. I Frankrig vilde Conflikten nærmest danne sig om Klasseinteresser, i Tydskland om Territorialinteresser; Afgjørelsen vilde blive et Magtsprog, der hos Minoriteten vilde vække Følelsen af Retløshed. Minoriteten vilde blive som en Pariakaste eller en erobret Provinds.

Og dog er det netop en ved den nyere Tids Udvikling Regeringerne paalagt Nødvendighed at tage sig af Landets almindelige Velfærd i en langt større Udstrækning end tidligere, der har nødsaget dem til at kalde Folket til Deeltagelse i Lovgivningen gjennem dets Repræsentanter. Statsmagtens Seir over alle de mindre Autoriteter, under hvis Beskyttelse det ældre Samfund var organiseret, over Feudalismen og Corporationsvæsenet, har skaffet den en langt vanskeligere Opgave end tidligere, da den egenlig kun var organiseret udadtil som selvstændig Høihed ligeoverfor andre. Hvad der før var paalagt Herskaber og Communer, det gik nu som Forpligtelse over til Staten. Regeringen kunde ikke fyldestgjøre sine nye Forpligtelser i deres fulde Udstrækning; dertil behøvede den Folkets Hjelp, som valgte sine Repræsentanter. Men herved fik Lokal- og Klasseinteressen Overhaand. Saa store Territorier, som de nyere Stater omfatte, kunne ikke behandles som Enheder paa det borgerlige Erhvervs Gebeet, og forsaavidt Repræsentativsystemet beroede paa denne Forudsætning, blev det en Skuffelse: Det maatte føre til national og social Undertrykkelse, saa-

længe det ikke hvilede paa en politisk og social Organisation af mindre, ved Interessernes Solidaritet sammenholdte Kredse. I Continentets større Stater har man derfor opgivet det eller (som i Frankrig og Preussen) reduceret det til en stedse mere iøinefaldende Betydningsløshed. Overbeviisningen om Umuligheden af dets grundige Gjennemførelse har vundet almindelig Fasthed siden Revolutionen.

Derved er altsaa det rene Monarki blevet befæstet, og det intetsteds i den Grad som i Frankrig, hvor man har gjort det grundigste Experiment i modsat Retning. Den franske Regering har den uhyre Opgave, ikke blot at være Landets politiske Styrer, hvad der ingen Kunst er, men at sørge for Tilfredsstillelsen af de uendelig mangfoldige, hinanden krydsende Samfundsinteresser. Den har Magten, den har det frie Overblik fra sit ophøiede Standpunkt, den har Alsidigheden. Men desværre overstiger en saadan Opgave menneskelige Kræfter, den Allestedsnærværende er ingensteds, fra det uendelig ophøiede Stade seer man ikke alle de Enkeltheder, hvorpaa det kommer an. Det vil snart vise sig, at den Tillid, man satte til Regeringen, var ubegrundet. Det er ude med en Regering, saasnart Folket fordrer, at den skal sørge for det; denne Opgave er ingen Regering voxen.

Hvad bliver altsaa tilovers Andet, end at Regeringen maa vise den Opgave fra sig, som den saa ubetænksomt har paataget sig, og tilraabe Folket: Hjelp Dig selv! Dette er en formelig Falliterklæring, det er det Samme som at give sin egen Berettigelse til Priis; thi som sagt: de indre, til det borgerlige Erhverv henhørende Spørgsmaal ere de vigtigste Statsanliggender i Nutiden; det er for deres

Skyld, at Regeringen fra absolut blev repræsentativ og fra repræsentativ atter absolut. Man er altsaa ikke kommen et Skridt videre undtagen i Erkjendelse af egen Udygtighed. Overlader man nu Folket til sig selv, da opstaaer det Spørgsmaal, om det kan hjelpe sig selv. Dette vil atter beroe paa, om der paa det borgerlige Erhvervs Gebeet kan være Tale om en Folkeenhed indenfor de store Staters Grændser. Repræsentativsystemet har netop beviist, at der ikke existerer nogen saadan Enhed; i statsøkonomisk Henseende er det saakaldte Folk kun uorganiserede Hobe, der ere aldeles ude af Stand til nogen fælles Virksomhed. Speculanterne bemægtige sig dem og benytte dem udelukkende i egen Interesse, som just ikke behøver at være den samme som Folkenes; i Stedet for Statens Magthavere faaer Nationen eller rettere sagt de Hobe, der udgjøre Nationen, andre Herrer i dem, som speculere i Nationens Arbeide og Production. Oligarki bliver den nærmeste Organisation af det borgerlige Samfund i dets Retning mod Erhverv.

Saaledes glider Magten ganske umærkelig ud af Statens Hænder. Regeringen, om hvis Evner man havde næret saa overordenlige Forestillinger, taber efterhaanden sin Betydning, da den ikke regerer der, hvor man just havde ventet dens styrende Haand. Trods Revolutionsangsten, der har gjort Regeringen til det, den er, og givet den det Skin af Almagt, der gav den Haab om at kunne styre Samfundet i Hovedretningerne af dets Virksomhed, taber man efterhaanden Interessen for den og overlader den til sig selv, til sin Afmagt. Næppe vil det franske Keiserdømme falde for noget politisk Parti; men det vil falde for sin egen Uformuenhed til at tilfredsstille Landet, til at

løse sin Opgave med Hensyn til det Indre, og dermed vil Centralisationen ogsaa have udspillet sin Rolle i Frankrig.

Centralisationens Opgivelse følger af det moderne Samfunds økonomiske Bevægelse. Det er umuligt, at store Nationer kunne forvandles til økonomiske Samfund med solidariske Interesser. I økonomisk Henseende kunne Nationerne kun levere Materialet for den individuelle Speculation, de maae nødvendig finde sig i at blive „exploiterede", tagne til Indtægt af dem, der ere istand til at bruge dem og kunne dele Fordelen imellem sig. Det kan altid kun være en forholdsviis indskrænket Kreds, der kan danne sig til et politisk-økonomisk Legeme, og i Samfundets økonomiske Retning ligger derfor Centralisationens Afløsning af Føderationen. De enkelte nordamerikanske Stater give et Exempel paa slige politisk-økonomiske Føderationer; de have deres Banker og deres offenlige Arbeider, og deres Beboeres Interesse er saaledes ikke given til Priis for Speculationen, der udelukkende behersker det økonomiske Gebeet i de store Stater. Proudhon opstiller Anarkiet som Bevægelsens Maal: en parador Udtryksmaade, der kun betegner Centralregeringens Reduction til de allersimpleste og nødtørftigste Functioner.

Har saaledes end Monarkiet seiret over Revolutionen, som kun vilde sætte en repræsentativ Partiregering i Stedet for den absolute, saa kan det dog ikke befæste sig paa sin gamle feudale Grundvold. Det har faaet en aldeles forandret Opgave og med denne en aldeles forandret Stilling.

Overbeviisningen om det Umulige i, at Centralregeringen kan blive i Virkeligheden almægtig nok til at løse sin Almægtigheds-Opgave, optræder med saa megen Sikkerhed i Proudhons

nyeste efter Statscoupet udgivne Skrift, at han paa sin sædvanlige parodoxe Maade hilser dette som en Seir for hans Princip, uagtet det foreløbig er dets Nederlag. Men den Lethed, hvormed Statscoupet blev udført, og den Ligegyldighed, for ikke at sige det Bifald, hvormed dets Consequenser ere blevne og endnu blive modtagne over hele Frankrig, er i al Fald et øiensynligt Beviis paa, at den foregaaende Regeringsmaade almindelig blev betragtet som ubrugbar. Man havde store Fordringer at stille til Regeringen, som den ikke kunde tilfredsstille, nu rettes de til den almægtige Centralregering, og dens Bestaaen afhænger af deres Tilfredsstillelse.

Hvad nu Sagen i og for sig angaaer, da kunde Ingen være ugunstigere stemt imod Decembermagten end Proudhon. Kunde Louis Blanc, som venter Samfundets Frelse fra Statsmagten, end have hilst den med Glæde, saa kunde dog Den, der venter Alt af Folkets organiserende Selvvirksomhed, kun misbillige den fuldkomne Resignation, hvormed Nationen nu lægger Alt i Regeringens Hænder. Proudhon er ikke den revolutionære Stats- og Regeringsmand, der ved sine Forordningers Viisdom vil lyksaliggjøre Folket; men han vil kun oplyse de Betingelser, under hvilke mindre Kredse, der have fælles Erhvervsinteresser, økonomisk kunne organisere sig. Den egenlige statlige Organisation af Nationen ligger ham meget fjern, den kan desuden i den yderst fortyndede Skikkelse, hvori han vil vide af den, kun fremgaae som Resultat af Decentralisationen, hvis økonomiske Nødvendighed ovenfor er eftervijst. Denne kan naturligviis ikke med Et gjøres færdig f. Ex. ved en Lovgivningsact, men maa udvikle sig efterhaanden,

alt som Betingelserne for de mindre Kredses Sammenslutning eller Adskillelse klare sig.

Det synes, som om denne Betragtningsmaade, der sætter sig ud over Statsmagten og venter Alt af Samfundets egen Virksomhed, falder sammen med den sædvanlige Frihandelstheori, navnlig med Bastiats Anskuelser. Ogsaa Bastiat søger at berøve Statsmagten dens overveiende Indflydelse og vil fratage den Armee og Bestyrelse; ogsaa hans Politik er antigouvernemental og i Proudhonsk Forstand anarkisk, og havde han endnu levet, vilde han mere end Nogen have fordømt den nuværende Statsmagt. Men der bliver den store Forskjel tilbage mellem disse tvende Statsøkonomer, at Bastiat ganske overlader den regeringsløse og altsaa desorganiserede Nation til sin egen Skjebne, til den ubundne Concurrence mellem de speculerende Capitalister, altsaa til det, vi ovenfor betegnede som Oligarki. Bastiat stiller Enkeltmand mod Enkeltmand; med Regeringsmagtens Opløsning seer han Nationen forvandlet til en Mængde Atomer, der intet andet Foreningspunct have end de Capitaler, som Enkelte besidde, og som disse sætte i Drift. Proudhon derimod antager, at et lokalt „Selfgovernment" vil danne sig paa ethvert af de forskjellige Territorier, der ville afsondre sig som selvstændige Heelheder i Kraft af de fælles økonomiske Interesser. Proudhon er fuldstændigere Amerikaner end Bastiat, uagtet han ikke som denne udtrykkelig opstiller Unionen som sit Mønster; thi medens Bastiat kun optager Handelens og Erhvervets ubetingede Frihed, Individets absolute Ubundethed efter Amerikas Exempel, søger Proudhon et Supplement hertil i tilsvarende politiske Institutioner, i en ordnet Decen-

tralisation, som forhindrer, at Individerne ganske blive overladte til sig selv. Bastiat optager det hele Materiale („Folket"), saaledes som det før har staaet under Statens Herredømme, og overlader det uden videre Omstændigheder til den frie Concurrence, medens Proudhon vil bringe en vis Orden i det og derved skaffe det Holdning og Fasthed. Uden en saadan Organisation vilde de Atomer, hvori Folket blev opløst, være ligesaa villieløse ligeoverfor Speculationen, som de før have været ligeoverfor Staten.

Intet af Proudhons tidligere Skrifter har en saa tydelig Tendens som dette; de tidligere have havt en mere negativ Characteer, navnlig det saakaldte „Skriftemaal af en Revolutionær". Proudhon er ligesaalidt som Bastiat Socialist eller Communist; han adskiller sig kun fra denne ved den positive, politiske Tendens, som han knytter til den økonomiske Emancipation, til Handelens og Erhvervets Frigjørelse fra Statens Tilsyn. Begge disse Statsøkonomer staae paa Grundlaget af 89, da Constituanten fuldendte den radicale Reform af Næringsforholdene, der tidligere var paabegyndt af Ludvig XVI's philosophiske Ministre; begge ere Modstandere af den revolutionær-republikanske Tradition fra 93, der nu repræsenteres af Louis Blanc og principielt staaer Decemberregeringen meget nær.

Er imidlertid en saadan Decentralisation, som den, Proudhon fordrer, mulig at iværksætte i Europa? Vi have i Begyndelsen af denne Artikel omtalt, hvilken Angst Revolutionen indjagede sine tidligere Venner, da de bemærkede dens dybtgribende Betydning. De continentale Stater ere opstaaede som store Domæner og have ikke fornægtet denne Oprindelse. I samme Grad som den underordnede Feudal-

magt blev svækket, er den øverste, centrale Magt bleven styrket, indtil den endelig gjennem Repræsentativsystemet drog alle borgerlige Forhold indenfor sit Omraade. Tilintetgjørelsen af Localautoriteternes Magt og den dermed følgende Enhed i Statsstyrelsen er i den Grad blevet Forudsætning for det moderne Statsliv, at en Opgivelse deraf for det Meste betragtes som Forræderi ikke blot mod Regeringen, men mod Nationen. Navnlig er dette Tilfældet i Frankrig. De revolutionære Historieskrivere rose Conventet for det Selvsamme, hvorfor de bonapartistiske rose Napoleon, nemlig for Begrundelsen af Landets „Enhed“. Man er enig i Fordømmelsen af Gironden, hvis Fane Proudhon nu svinger paa sin Maade. Den samme centraliserende Stræben forfølges af den preussiske og østerrigske Regering og var Sjælen i den tydske Revolution. Gothaerne indsaae Umuligheden af en repræsentativ Centralisation af Preussen uden Tydsklands Optagelse deri, da Baandet mellem de preussiske Provindser i demokratisk Henseende var altfor løst, og Regeringen er derfor ogsaa i Anerkjendelsen af denne Umulighed, nu da der ikke længer er Tale om at opsluge Tydskland, ugunstig stemt mod Repræsentativsystemet og sætter sin Styrke i Bureaukrati og Armee. Hvad Østerrig angaaer, da har det just kjæmpet for sin Tilværelse mod Føderativprincipet. Det synes derfor, som om det tilsigtede Formaal ikke kunde opnaaes uden nye og store Revolutioner.

Vi have imidlertid allerede ovenfor angivet den Bane, hvorpaa Regeringerne ifølge de Opgaver, hvis Løsning de have paataget sig, sandsynligviis ville komme til at slaae ind. Den Mængde Forhold, som efterhaanden drages ind

under Staternes Omraade, vil omsider overvælde dem. De ville komme til Erkjendelse af deres Afmægtighed, og de borgerlige Anliggender ville komme til at gaae deres egen Gang. Nødvendigheden vil her som andetsteds lære at finde det Rette, om det end vil koste megen Tid og mange mislykkede Forsøg. I Amerika er Føderationen Udgangspunktet og Unionen Slutningen; i Coloniernes Localbestyrelse eller Selfgovernment laa Spiren til de fremtidige Unionsstater. I Europa skal Føderationen først udvikle sig gjennem den politiske Decentralisation.

Den franske Regering har givet den Modsigelse, som ligger i dens Princip, et bestemtere Udtryk, idet den skriver 89 paa sin Fane. Men 89 betegner netop det borgerlige Erhvervs Frigjørelse fra det Formynderskab, hvorunder det hidtil havde lidt, og den franske Regering vil derimod i Tillid til sin Magts og Viisdoms Fylde beherske alle Forhold, den vil være baade politisk og socialt Gouvernement. Denne Tvetydighed giver Proudhons Polemik eller Forsvar, hvad man vil kalde det, en egen Styrke. Skjøndt han er tilfreds med, at Samfundet faaer Lov til at sørge for sig selv, benytter han sig dog af Regeringens Prætensioner og fordrer nu af den en heel Mængde Foranstaltninger, som den aabenbart ikke kan gaae ind paa, men hvis Gavnlighed, ja Nødvendighed er indlysende. Saaledes nytter det ikke, om Regeringen nedsætter Rentefoden, naar Capitalisterne ikke ville udlaane Pengene billigere end 5 eller endog høiere Procent. Billig Credit hører til de Foranstaltninger, som en vel organiseret Production selv maa kunne faae istand.

De Opgaver og Attributer, som Proudhon tillægger

Regeringen, ere, hvor smigrende de end ved første Øiekast kunne forekomme, egenlig kun Betegnelser for dens Mangel paa Evne til at udrette det, den har paataget sig. Proudhons Skrift giver et nøiagtigt Billede af Tilstanden i Frankrig. Det er den skarpeste Opposition i Form af en Apologi. Det overøser Regeringen med en Mængde Forhaabninger — just de samme, som Folket ved sin almindelige Stemmeret har udtrykt — men med den ondskabsfulde Vished, at de alle ville blive skuffede. Denne Skuffelse vil blive det bedste Beviis for, at en social Bestyrelse af en stor Stat er en Umulighed; thi ingen Regering har i saa Henseende været udrustet med en større Magt end Louis Napoleons. Men naar Regeringerne kun ifølge Nødvendighedens Lov have draget Folkenes økonomiske Anliggender indenfor deres Omraade, da er dette et Beviis for, at den politiske Organisation af de europæiske Stater endnu har at gjennemgaae store Forandringer.

Vi have i denne Artikel kun behandlet Forholdene i de continentale, i de af Revolutionen paavirkede Stater. England, hvis økonomisk-politiske Udvikling har fundet Sted under ganske særegne Forhold, har ligget udenfor denne Betragtning. Her har det borgerlige d. e. det industrielle og handlende Selskab udviklet sig i en tidlig Tid til stor Styrke gjennem den politiske Frihed saavelsom gjennem de mekaniske Opfindelser og Sømagten. Ifølge sine overordenlige Hjelpekilder har Samfundet aldrig fundet sig foranlediget til at paakalde Statens Indblanding i disse Forhold undtagen for ad Lovgivningens Vei at ordne, hvad

der allerede iforveien var udviklet som social Nødvendighed. Tanken om en directe Mellemkomst af Staten i Productionsforholdene f. E. Indretning af Nationalværksteder eller deslige har paa Grund af Borgersamfundets selvstændige Udvikling aldrig kunnet opkomme i England. Staten er her uendelig magrere end paa Continentet, forbi den ikke omfatter saamange Forhold under sin Beskyttelse. Den er indskrænket til at opretholde de almindelige Betingelser for Handelens og Productionens selvstændige Gang, altsaa til Vedligeholdelsen af et godt Politi, til Beskyttelsen af Overmagten paa Havene, til Bevarelse af de allerede begrundede Colonier og til Oprettelse af nye. Den er derfor ikke udsat for de Farer og Omvæltninger som de continentale Stater, hvor det borgerlige Livs Forhold umiddelbart berøre Regeringen. Revolutionen eller Reformen, hvad man vil kalde det, foregaaer udenfor Regeringsformen, og det er derfor ikke uden med en vis Ret, at Macaulay siger, at det stuartske Huses Fald var og vil være den sidste engelske Revolution.

Dagbog.

Den 1ste Decbr.

Som bekjendt beroer det danske Eiderprincip paa to Forudsætninger, nemlig: at Slesvig i Aaret 1721 blev incorporeret i Danmark og kun ved politiske Misgreb fra den danske Regerings Side blev holdt i en usikker Stilling, og: at Holsteen er et tydsk Forbundsland, der sender sin Gesandt til Frankfurt som Medlem af Forbundsregeringen. Herpaa støttede sig navnlig det i Marts 1848 udstedte Casinoprogram, der gik ud paa, at Slesvig atter skulde gives den Stilling, det havde ifølge Statshandlingen af 1721, og indlemmes i constitutionel Forbindelse med Danmark, medens Holsteen skulde holdes saa fjernt som muligt og følge den tydske Udvikling. Da Arvegangen i dette Hertugdømme blev anseet forskjellig fra den i det øvrige danske Monarki, var der tillige aabnet Udsigt til, at man engang kunde blive aldeles fri for Holsteen, og „engang" kunde jo gjerne være snart. Under disse Forudsætninger tog Intet sig smukkere ud end Eidersystemet.

Man indvendte, som bekjendt, at Slesvigs Incorporation, saaledes som de Eiderdanske forstode den, ikke var begrundet i Statsacterne, som kun omtalte dets Indlemmelse i „den danske Krone", at altsaa Provindsen Danmark ikke villaarlig kunde indlemme Slesvig i constitutionel Forbindelse med sig,

og at følgelig, naar ikke rette Vedkommende gave deres Bifald, var Forsøget en Revolution. Krigen brød ud, og den danske Hær gik imod Slesvigholsteenerne, der vilde indlemme Slesvig i Holsteen, og da Eiderpartiet imidlertid havde dicteret Declarationen af 24de Marts 1848, meente det nu for ganske sikkert, at Hæren var dragen ud for at indlemme Slesvig i Provindsen Danmark, og det blev sagt og atter sagt Folket, at hvis vi ikke erholdt dette, var Krigens Hensigt ikke opnaaet, ja det udgydte Blod spildt. Vi opnaaede ikke det Ønskelige, men det strengt Retmæssige: Slesvig fik ved Freden sin Stilling som uadskillelig Deel af den danske Krone, men ikke som indlemmet i Provindsen Danmark, ei heller i Holsteen, og i de Forhandlinger, som i denne Tid føres paa Rigsdagen, optræder ganske rolig det hidtil saa stærkt forfulgte Ord: Slesvigs Indlemmelse »i den danske Krone«, som den nøiagtige retslige Betegnelse for den politiske Stilling.

Den anden Forudsætning, nemlig med Hensyn til Holsteen, har i Tidernes Løb undergaaet adskillige Forandringer. Engang var den slet ikke til; det var i de idylliske Dage, da Monrad med Pathos kunde udraabe: »Nei, lad een Stændersahl omslutte Holsteens, Slesvigs, Jyllands og Østifternes folkekaarne Mænd!« (Flyvende polit. Bl. 1840 Nr. 2, Pag. 62). Det er mærkeligt nok med store Opfindelser: Bogtrykkerkunsten skal ikke have frembragt noget skjønnere Værk end den første trykte Bog, den første Dampmaskine er i det Væsenlige endnu ikke overgaaet, og den første politiske Tanke om det danske Monarkies Ordning har viist sig at holde bedre ud end de Forandringer, som Opfinderen selv har foretaget. Thi det er bekjendt nok, at Monrad ikke altid senere har været Heelstatsmand.

Hvorfor vedligeholdt man ikke denne Kjærlighed til alle

ere Landsdeles constitutionelle Forening? Fordi der fra tydsk Side blev reist Tvivl om Arveenheden, fordi der blev paastaaet, at naar den oldenborgske Stamme uddøde, maatte Holsteen dog gaae over til et andet Fyrstehuus, og da først disse Adskillelses-Ideer bleve bragte frem, kom de øvrige Statsopløsningsplaner lidt efter lidt og grebe fra begge Sider ind i Slesvig, og kun et Øieblik var der et »nyholsteensk« Parti, som ikke vilde vide af Slesvig, men overlade den danske Eiderstat til sig selv.

Af Arveforskjelligheden, som man forudsatte, og hvorved man vænnede Befolkningen til at tænke paa Adskillelse, kom altsaa selve Adskillelsesplanerne, og da man først havde faaet disse bragte ud i Folket, ophørte man at tale om deres Kilde: Arveforskjelligheden. Den nu fremlagte Arvelov gaaer tilbage til Kilden, og idet dens nødvendige Følge maa være at vænne Beboerne til den Tanke, at de høre sammen, berøver den alle separatistiske og statsopløsende Hensigter deres Grund, gjør dem tydelig til Phantasibilleder eller Revolutionsplaner.

Heraf bør det da endelig blive indlysende, at den egenlige Eidertanke for stedse er umulig, saalænge den europæiske Retstilstand hersker, men at under en national Revolution den eneste Udvei vil være Slesvigs Deling og da Kamp om, hvor stort et Stykke hver af de Stridende kan faae. At omtale »Slesvigs Deling« er derfor ikke at drille Eiderpartiet, det er med Rolighed at paavise Tankens nødvendige Consequens. Hvad forhen er sagt, bliver lige sandt: Valget er ene mellem Deling og Heelstat, om Eidergrændse kan der aldrig være Tale uden i Drømmenes Rige, og der kan man jo rigtignok faae Grændser efter Behag.

Men i Almindelighed have Menneskene tungt ved at vælge det Nødvendige, naar det Ønskelige vinker dem, og de ville

hellere slæbes af det, de kalde Skjæbnen, end gaae frivillig og selvstændig. Saaledes ogsaa her.

Er man ikke saa vaklende med at vælge og beslutte sig, saa staaer det klart nok, hvad der er at gjøre. Dette er blevet paapeget tidligere; men Tingene forandre sig saa lidt, den feige Vedhængen ved poetisk-politiske Idealer skivner Forholdene saa meget, at det Udtalte endnu passer ordret: „For dem, der troe, at Ejderstaten er mulig, og derfor kun ville antage Heelstaten paa Prøve, maa det altsaa netop gjælde om at benytte Holsteens nuværende Stilling til at forhindre Prøven. Thi kommer Holsteen ikke ind i en dansk Toldenhed, maa det indlemmes i en nordtydsk, og i saa Fald vilde Begyndelsen være gjort til at lade dette Hertugdømme følge Tydskland, hvorimod de, der troe Heelstaten nødvendig, maae efter bedste Evne hjælpe eller opfordre Ministeriet til at blive sin egen Plan tro og fuldende Monarkiets Toldenhed. Det, som nu er af største Vigtighed, er derfor ikke at udarbeide en ny Papiir-Constitution til at stribes om, lægge en Plan, man egenlig ikke mener med, men at mene Heelstaten og understøtte Regeringen i at gjennemføre de praktiske Foranstaltninger, paa hvis Grundlag Heel- eller Samstaten naturlig voxer ud. Men vi have jo stor Lyst til at theoretisere.“ — Der bør blot tilføies, at Lysten til at theoretisere nu er saa stærk, at Ejderpartiet paa Rigsdagen af al Magt begjærer en skreven Heelstatsconstitution fremlagt, for at blive fri for Holsteens praktiske Optagelse i Toldenheden — og saa igjen blive fri for Heelstatsconstitutionen.

Den 2den Decbr.

„Kjøbenhavnsposten“ har i disse Dage i Anledning af Prof. Bjerrings Kaldelse til Universitetslærer, indeholdt et Par Artikler om, hvor godt Ejderpartiets Medlemmer blive betalte

gjennem Statens Embeder. Listen kunde vistnok betydelig fuldstændiggjøres ligefra Lehmann og Monrad indtil Laurids Skau, der er blevet Amtsforvalter, og Eider-Interpellanten Hr. de Coninck, der er blevet Rigsdagens Bureauchef. Sligt er forøvrigt saa naturligt under en constitutionel Forfatning; Embeders Overgivelse til det herskende Parti bliver anseet for saa god Praxis, at der kun kan være Anledning til særlige Betragtninger, forsaavidt som Heelstatsministeriet begunstiger Eiderpartiet. Dersom imidlertid end Anvendelsen af saadanne Partihensyn er nødvendig for en Regering, saa langt dens Magt strækker sig, for at den kan være istand til virkelig at regere, saa er Universitetet dog et af de Steder, man maa ønske undraget fra al mulig Parti-Politik, og saalænge det ikke kan paavises, at nogen Dygtigere og Værdigere er bleven sat tilside for Hr. Bjerring, bliver det kun at undres over, hvorledes han som Universitetslærer, Docent ved Høiskolen, Lærer ved Landcadetacademiet, Statsrevisor og Rigsdagsmand skal faae Tid til at besørge Alt det, hvortil han er dygtig og værdig. Men tager man dernæst dette Spørgsmaal om Embeder, Begunstigelser og politiske Meninger i dets Almindelighed, saa møder for vort Lands Vedkommende en særlig Omstændighed. Om man end nok saa gjerne vilde, om end Alle bifaldt og tilskyndede til Partihensyns-Reglerne, var man dog ikke istand til at gjennemføre dem som f. Ex. i Frankrig og England. Komme Bonapartister til Roret, saa skifte over hele Frankrig Præfecter, Underpræfecter og en utallig Mængde andre Embedsmænd; viger et Whigministerium for Toryer, saa drage en stor Mængde Toryer ind i betydelige Embeder, som Whigger maae forlade, og selv i Nordamerika medfører et Præsidentskifte jevnlig ny Besættelse af flere tusinde Embeder. Men vort Ministerium er ikke noget Parti, det

blev ikke indsat af nogen Majoritet, og selv naar det har Majoritet paa Rigsdagen, vinder det sine Seire ved Hjælp af halve Modstandere, ved Hjælp af de organiserede Partiers indbyrdes Kamp, og det har ikke engang før eller under Valgene brudt sig om ved en Udtalelse til Folket at skabe sig et Parti. Denne Stilling er udenfor alle Regler. Hvad Begunstigelser og Embeder angaaer, er Ministeriet endvidere begrændset af Noget, der er grundlovmæssigt og sædvanemæssigt, ja gaaet saa fuldstændig over i Folkets Bevidsthed, at der ikke kan være Tanke om at bryde det, nemlig: at der til de vigtigste Embeder behøves Examen (hvad f. Ex. ikke er nødvendigt i Frankrig). Men Eiderpartiet bestaaer netop væsenlig af det examinerede Publikum, af dem, der have studeret i Tidsrummet fra Aarene 30 til nu, og som med Lethed tilegnede sig Følelsespolitiken, fandt Tilfredsstillelse ved at bringe deres velberettigede nationale Stemninger, deres Harme over Nationalitetens Lidelser og Angst for Fædrelandets Fremtid, i et System, der netop var stærkt ved sin Ensidighed, blev begunstiget, styrket og opløftet af vor Poesi, lokket og ansporet af de smaa Farer, som Absolutismen beredte Oppositionen. Eidersystemet hviler paa en Følelse, vi som Danske Alle bære i os, Ministeriet hviler paa Nødvendigheden, paa en Erkjendelse, vi med Forstanden med meer eller mindre Besværlighed maae tilkæmpe os, og som altid støder an paa en stille, hemmelig Sympathi for Modstandernes Idealer. Med Ministeriet holde en Mængde rolige Folk, som i Uro og Farer ikke ville være det til ringeste Nytte. Massen af Folket er egenlig allerede bestrevet. Det kunde ikke være et Folk uden at elske sin nationale Tilværelse, uden at sympathisere med dem, der altid raabe paa denne, hvilke Bihensigter der end kunne være forbundne dermed. Det har ikke Lyst til at slaaes for et

Ideal, det bøier sig for en forstandig Nødvendighed uden tilfulde at fatte den, og det seer derfor med en vis Fornøielse paa, at der er en Opposition mod denne Nødvendighed. Eiderpartiet har unægtelig tabt overordentlig, men mere ved dets Personligheders Feil i Optræden, Adfærd, Tone — undertiden ogsaa ved dets fornuftige Anskuelser i indenrigske Anliggender — end ved dets National-Politik; denne berører dog altid Følelsen, og mangen En, der med Bestemthed erklærer, at han ikke er Eiderdansk, taler dog i Eidersproget; thi han har ikke lært andet politisk Sprog. — Saasnart nu Eiderpartiet vilde træde frem paa en positiv Maade og sige: Det vil jeg, disse ere mine Midler — saa faldt det sammen i Urimelighed. Men det er saa lykkeligt at staae i Opposition, at dadle og kritisere i Kraft af et utydeligt, lokkende Ideal, og selv naar det ligger under i den alvorlige, forstandige Discussion, kan det klage til Folket over, at et ondt Princip (ɔ: Forstanden, Nødvendigheden) overlister og overvælter det Gode, Følelsen, dets velsindede Bestræbelser, og medens det smilende og tilfreds nyder de gode Ting, som det modtager af Staten, og som Staten ifølge Forholdene maa give det, kan det grædende forsikkre Folket, at det er Martyr for den gode Sag. Vistnok har dette noget Comisk ved sig; men det er tillige som Følge af disse Forhold vist, at Regeringen ikke hersker, at en Magt, som er den fiendtlig, er udbredt i Staten og Folket, at man ikke tiltroer den en Fremtid, at der ingen Tro er, eller at, hvor den er, bliver der stadig rokket ved den. De praktiske Foranstaltninger til Sikkerhed og Enhed ville derfor ikke betyde Noget, medmindre der paa en eller anden Maade kan virkes til at frembringe en moralsk Enhed i Staten. Ministeriet staaer Fare for alt meer og meer at fæste sine Tanker paa dets Stilling som Helstats- eller Nødvendigheds-

ministerium og da forsømme, hvad der i Virkeligheden paa folkelig Maade kan styrke det, og hvis Folket ikke med nogen Energi danner sig en Anskuelse om det Nødvendige og det Onskelige, staae vi lidt efter lidt, skjøndt under noget forskjellige Betingelser, paa samme Standpunkt som i 1847, udsatte for, at et politisk Vindpust blæser den hele Bygning omkuld.

Den 3die Decbr.

Ligesom det er aabenbart, at Hr. Høedt spiller Wilhelm Meister, der af Liebhaveri gik til Theatret og begyndte sit egenlige Kunstnerliv med Overtagelsen af Hamlet — under et skjønsomt Publikums Bifald — saaledes er det klart, at Heiberg maa spille Serlo, hvem den unge Meister paanøder de Shakespeareske Stykker, idet han selv oversætter, bearbeider og commenterer dem. Nogen Forskjel er der vistnok imellem den danske og tydske Meister, bl. A. den, at Sidstnævnte havde en Mignon, medens Førstnævnte synes at være Mignon hos et Blad, hvormed da staaer i Forbindelse, at den danske Meister er i mere Berørelse med Publikum og kan lade det tilflyde Underretninger om Theatervæsenet, om Uenighed med Serlo o. s. v., som den tydske Meister beholdt for sig selv. Den danske Serlo er ikke i saa godt Humeur som den tydske og er tilsidst ogsaa tyet til Bladene for at lade Publikum dømme mellem ham og Wilhelm. Her hjemme har Heiberg længe været blandt de intelligente Kjæmpere for de æsthetiske Hensyn og Regler om, hvad der hørte Publikum til, og hvad ikke; der er skudt mangen Breche i denne Muur, og Mange ere vegne; nu stryger ogsaa Heiberg Flaget. — Det er virkelig et høist besynderligt Brev, som Heiberg har tilskrevet Hr. Høedt angaaende „Richard den 3die“ og nu ladet trykke i Berl. Tid. Først en smuk, klar, kortfattet Fremstilling af, hvad

det nationale Theater skylder Publikum, og en ligesaa smuk, orienterende Bedømmelse af hiint Shakespearske Drama og dets Forhold til det danske Publikum. Saa fyndig og tydelig beviser Heiberg, hvorlidet det passer for vort Theater, at man med den største Overraskelse seer ham i sidste Halvdeel af Brevet pludselig afgive den Erklæring, at han dog vil lade det opføre og kun forlanger Udsættelse. Saa megen Intelligens opbudt for dog at lade sine egne Conclusioner falde! Man skulde næsten troe, at den første Deel af Brevet var et fra tidligere Tider gjemt Udkast til en Kritik af Shakespeare og navnlig „Richard den 3die", og at den ved Skæbnens Ironi havde trængt sig frem for ved sin Stilling til sidste Deel af Brevet at vise Modsætningen mellem den rolige Tænker og den praktiske Mand, Styreren, Herskeren over en Stat, der lider af Tvedragt, og hvor en polsk Rigsdag sætter bemeldte praktiske Mand Stolen for Døren.

Den 7de Decbr.

(Meddeelt). Som et Beviis paa, hvormeget de nuværende Stater ere afhængige af den industrielle og commercielle Udvikling, og hvorlidet den sædvanlige Regeringsroutine selv i de roligste og simpleste politiske Forhold formaaer, naar Landet staaer tilbage i ovennævnte Henseender, har nylig Affairen med det tyrkiske Laan beviist, der næsten kunde uden videre Allarm have kuldkastet det osmanniske Rige. Det er bekjendt, at Tyrkiet saavel med Hensyn til Agerbrug som Industri trods den herlige Natur endnu omtrent befinder sig paa et middelalderligt Standpunkt og altsaa savner de Rigdomskilder, som ere nødvendige for at holde dets Finanser al pari paa det almindelige Pengemarked. Siden de ulykkelige Krige med Rusland i forrige saavelsom i

dette Aarhundrede har det taget sin Tilflugt til en Forvanskning af Monterne, hvis naturlige Følge en Nedsættelse af Coursen har været. Saaledes gjelder en tyrkisk Piaster nu kun 23 Centimer nominelt, og i Coursen ikke mere end 10. Naturligviis generede dette den tyrkiske Handel i høi Grad, idet udenlandske Huse kun modtoge Pengene efter Coursen. For at afhjelpe denne Mislighed og bringe nogen Fasthed i Transactionerne oprettede den tyrkiske Regering en Bank i Constantinopel 1844, som antog Pengene til deres nominelle Værdi og derfor udstedte Vexler paa Handelshuse i Marseille, London og Paris. Banken maatte altsaa betale Differensen mellem den nominelle Værdi og Coursen og har paa den Maade i de 8 Aar, den har bestaaet, havt et Tab af 150 Millioner Piastre. For at undgaae en Bankerot, havde den nu iaar contraheret et Laan paa 40 Millioner Francs med franske og engelske Huse mod 20 pCt. Rente, Tilbagebetaling i 23 Aar og Pantsættelse af Tributen fra Ægypten og Donaufyrstendømmerne. Den første Sendelse af disse Penge var allerede ankommen til Constantinopel, da Rusland lagde sig derimellem og formaaede Porten til at forkaste Laanet. Rusland havde ogsaa Aaret iforveien modsat sig Candias Pantsættelse til Englænderne for 300 Millioner Piastre, og det kunde heller ikke ligegyldig see paa, at dets diplomatiske Indflydelse i Tyrkiet blev undergravet paa denne listige Maade. Efterhaanden kunde jo saaledes hele Tyrkiet blive pantsat. Candia, Donaufyrstendømmerne og Ægypten er allerede et godt Stykke. Rusland betalte altsaa Pengene for denne Gang, men det kan naturligviis ikke for sin diplomatiske Indflydelses Skyld indlade sig i noget Finansfællesskab med Porten, og Journal des Débats har vistnok Ret, naar det betragter denne Laaneaffaire som det første afgjørende Skridt til gjennem de økono-

miske Forhold at drage Tyrkiet ind i den civiliserede Verdens commercielle og industrielle Bevægelse. Det vil da sige, at Tyrkiet paa den Maade ganske kommer i europæiske Hænder; thi Tyrkerne selv ere for indolente til paa dette Gebeet at kunne udholde Kampen med Europæerne.

Den 10de Decbr.

Ifølge de hidtil ankomne Efterretninger er Keiser Napoleon den 3die først bleven anerkjendt af Bourbonen Kong Ferdinand af Neapel, derpaa af den kgl. storbritaniske Regjering og dernæst af Biskop Monrad, den geistlige Herre til Falster og Lolland, som Mandatar for det danske Eidersystem. Ved den Ting er meer end een Hage. Man vil erindre, at da Efterretningen om Statscoupet af 2den Decbr. ankom, blev det i stærke Udtryk domfældt af Eiderpartiet, som frygtede for, at det skulde blive Signalet til en almindelig Klapjagt paa Constitutioner og lovgivende Forsamlinger. Idet Monrad nu pludselig paa Rigsdagen skjænker Ludvig Napoleon sin smigrende Anerkjendelse og meddeler ham Absolution, synes heri bl. A. at være en Bestyrkelse paa det Rygte, som i nogle Dage er gaaet usikkert om: at den danske Regering skal have sluttet sig til en fra Østen ankommen Protest, der i Hast fortsatte Veien videre pr. Courcer og skulde have Hensyn til Titlen „Napoleon den 3die“. Hvis dette er sandt, saa vælger altsaa Eiderstaten andre Alliancer, end Heelstatens Ministerium har valgt, og skjøndt Eiderstaten hverken har Gesandter, Diplomater eller Stat uden i Phantasien, er dette dog meget fornuftigt. Eiderstaten indtager i alt Fald ved sin Demonstration for Keiser Napoleon den Yngre en ordenlig, statsmandsmæssig Plads i det europæiske Planetsystem foreløbig som Taagebillede eller, om man vil smigre, som

Nordlys. Skulde det da bryde løs i Europa, eller skulde paa anden Maade indre Rystelser bringe Eiderpartiet til Roret — man har jo Lov til at forestille sig det — da vilde vi ligge saa beilig heroppe og repræsentere Frankrig midt imellem Rusland og England. Hs. allernaadigste Majestæt Keiser Napoleon den 3die vil i Dagsbefalinger rose vor Heroisme og Trofasthed imod Frankrig, ligesom Hs. M. Keiser Napoleon den 1ste roste os 1807.

Den 12te Decbr.

Regeringens Lovudkast om Holsteens Optagelse i Toldsystemet er da ved 2den Behandling bleven forkastet paa Rigsdagen med en ringe Majoritet, og saaledes foreligger det vigtige Spørgsmaal, hvad der nu vil skee. Berl. Tid. siger, at Tiden vil lære det. Det er et sandt Viisdomsord; men ikke Alle ere saa kloge og forsigtige, at de ikke forsøge at gjætte, hvad Tiden da vil lære. Forudsætte vi, at den lille Majoritet ikke betænker sig ved 3die Behandling, saa bliver Spørgsmaalet altsaa, om Ministeriet eller Rigsdagen skal vige. Viger Ministeriet, saa vil det rigtignok være ret morsomt at see, hvorledes Eider-Ministeriet efter nogen Tøven maa forsøge at gjennemføre det Selvsamme, som det nu har forkastet, og hvorledes det da ligesom i Juni 1848 vil forsvare sig med den „europæiske Nødvendighed“, som det nu viser fra sig. Men denne Tøven og Udsættelse er netop, hvad det nuværende Ministerium ifølge alle Forhold ikke kan eller tør lade indtræde, og hvis Kongen opfatter sin Stilling som europæisk Souverain paa denne Maade, vil altsaa Rigsdagen være at opløse. Men hvad saa? Indkalde en ny Rigsdag efter den nuværendee Valglov, det er omtrent at indkalde den samme Rigsdag, og skulde Ministeriet imidlertid paa egen Haand have udstedt en Lov om Toldenheden, saa vilde

den nye Rigsdag begynde et Rigsrets-Skuespil; thi man kan have saa god en Mening om det danske Folks Oplysning, som man vil, saa er Folket dog, naar den store Bevægelse indtræder ved en Rigsdags Opløsning, ikke istand til at unddrage sig de nu organiserede Partier og stille sig upartisk dømmende paa Monarkiets Standpunkt. Altsaa octroyere en ny Valglov? Men indskrænker man Valgloven, saa bliver kun Demokratiet ɔ: Bondevennerne, svagere, og Eiderpartiet fremtræder i fuldstændig Majoritet. Kunde man finde paa en Valglov, hvorved Demokratiet seirede og Eiderpartiet blev formindsket paa Rigsdagen, saa vilde man kun skabe sig paatrængende og utilforladelige Venner; thi Bondevennerne holde kun med Ministeriet for ei at understøtte Eiderpartiet. Altsaa heller ikke dette vilde due, og der var følgelig intet Andet tilbage end at octroiere en heel ny Constitution, lade den demokratiske Valglov blive uantastet, men bryde Rigsdagens Magt, ganske som Louis Napoleon har gjort. Og skjøndt Biskop Monrad »ønsker Hans Majestæt Keiser Napoleon alt Held«, saa er det dog ikke rimeligt, at han eller hans Venner vilde ønske en dansk Efterligner af Hans keiserlige Majestæt et lignende Held eller unde ham det, og heller ingen anden, fornuftig og velsindet Mand kunde ønske, at vor fremtidige Statstilværelse skulde blive grundet paa et Retsbrud, at Danmark i aandig Henseende blev kastet ud i det øvrige Fastlands revolutionaire eller af Revolutioner truede Tilstand. See, derfor maa man ønske, at Ministeriet ikke tager en Beslutning strax efter Udfaldet af anden Behandling, men hellere venter for at see, om ikke Eiderbjerget igjen vil føde en Muus.

Men dermed er man rigtignok lige nær, hvad Fremtiden angaaer; thi et dansk Monarki med en organiseret fjendtlig Eiderstat i sig kan ikke leve.

— Hvilken overordenlig Masse Intelligens og Lærdom der end findes paa Rigsdagen, og hvor stolt end navnlig Eiderpartiet med Rette kan føle sig i denne Henseende, naar det staaer overfor Bønderne — ja selv i et af sine Nederlag kan sige med bitter Stolthed: Krieger faldt for Peer Snodstrup! — saa var Lærdommen dog længe ikke fuldstændig assorteret og navnlig har der manglet nogen Kundskab om saadanne prosaiske hemmelighedsfulde Ting som Handel og Skibsfart. Derfor var man overordenlig glad, da efter adskillige frugtesløse Forsøg den »dygtige Kjøbmand«, Hr. A. Hage, kom ind i Folkethinget. Nu var man complet, nu kunde man i alle Henseender tale som en Bog. Og skjøndt de gamle dygtige, store og gode Mænd endnu behandlede den holsteenske Toldenhedssag væsenlig i sproglig Betydning, var Intet opgivet: Hr. Hage behandlede Toldremissionssagen, ja var valgt til Ordfører i Udvalget, og viste, at Eiderpartiet ogsaa var hjemme i commerciel-kjøbenhavnsk-transatlantisk Cap-Finisterræ-Lærdom. Men som Torden paa en klar, smilende Sommerdag kom Broberg i Berlingske Tidende, og som Haglkorn, der nedslaae de skjønneste Forhaabninger, faldt fra ham saadanne Ord som: »overfladisk«, »principløs«; endog smagløs blev udtalt, skjøndt ikke directe, i Paaviisningen af Comiteens' ubegribelige Forkjærlighed for Arrac fremfor Rom, og endelig blev en betænkelig Uvidenhed, ikke blot om Cap Finisterræ Beliggenhed, men ogsaa om Flensborg, som dog er Nord for Eideren og Deel af Eiderstaten, paaviist af bemeldte Grosserer Broberg. Paa Rigsdagen har Udvalget maattet tage sit Forslag tilbage og skjøndt Sagen ikke hermed er endelig afgjort imod Hr. Hage, er det dog vist, at det er en kritisk Omstændighed, en Krisis. Ja, Eiderpartiet sætter Ministeriet i Krisis, og til Gjengjæld sætter Broberg Eiderpartiets Kjøbmand i Krisis. Og begge store Begivenheder i Anledning af Toldtariffen! Om den vil det nok snart hedde som om Colbergerheide: Hier pflegen die Dänen ihre Seeschlachten zu halten.

Til den høiærværdige Mester af Stolen, Hr. Pastor Hamburger, Repræsentant for den Store Landsloge i Berlin.

„Was das Licht vertragen kann,
Braucht nicht das Licht zu schauen."

(See „Nord og Syd" II. 2. 1852.)

Endskjøndt jeg af Samtaler med den høiærværdige Broder angaaende den første Deel af min Afhandling om Frimureriet havde erfaret det Væsenlige af Deres Anke mod mit Skrift, og følgelig kunde besvare dette Væsenlige i min Efterskrift til Afhandlingen, saa har Deres Høiærværdighed dog selv ved Deres Brev i forrige Hefte af „Nord og Syd" givet Anledning til, at jeg maa komme tilbage paa Deres imod mig fremførte Anke. Tillad mig at kalde Deres Adfærd „ubroderlig", fordi De burde efterkommet Ønsket om strax at erfare, hvad De vilde fremføre imod mig. Jeg troer desuden, den er uforstandig, da det forekommer mig hensigtsløst at tilbageholde om Torsdagen, hvad om Fredagen kan læses af Alle. Denne Uforstandighed, der maaskee er en Følge af den i Deres Stilling tilvante Hemmelighedsfuldhed, er nu Aarsag til, at jeg maa besvære Publikum og Dem med at komme tilbage paa det Uretfærdige og Grundløse i Deres Anke. De kalder min Paastand „at Landslogen endnu ikke har opgivet sit Direktorat" usand (Pag. 267), og leverer i samme Aandedræt Beviset for, at min Paastand er

sand. De anfører, at Landslogen i sin Skrivelse til vor Konge af 19de Februar 1852 »erklærer sig redebon til at afskedige Logen i Altona fra den indgaaede Forbindelse med den Store Landsloge, saasnart H. Maj. allernaadigst vilde behage at optage hiin Loge under Sin Stormesterlige Autoritet.« Landslogen knytter saaledes sin Afsked til en Betingelse, og fortsætter sin Autoritet indtil den Betingelse, der endnu ikke er opfyldt, og der, saaledes som Storlogen opfatter den, ikke kan opfyldes, er indtraadt. Den fører endnu den Dag i Dag Overhammeren over den »abtrünnige« Loge. Ja, De omtaler ikke engang, at der er sat endnu en Betingelse, nemlig at Kongen skal lade Logen beholde sit ny-indførte Berliner System, hvorved den fremdeles vil vedblive at staae under samme Landsloge. Jeg har ikke læst hiin Skrivelse; men jeg maa aldeles have misforstaaet den høiværdige Broders egne tidligere Yttringer, ifald ikke hiin Betingelse, idetmindste i Form af Begjæring, i Skrivelsen var udtrykt. Hiin af Landslogen fremsatte Betingelse kan ikke tilstedes, førend den Mester af Stolen, der bevirkede Affaldet, er fjernet. Det er uheldigt for Hr. Pastoren, at De identificerer Dem selv med Forræderen Callisen, der ifølge sit Had imod Danmark allerede i 1848 arbeidede hen til det Maal, som Hr. Pastoren tager i Forsvar. Under hver anden Regering end den danske vilde samme Etatsraad strax have mistet sin ufortjente Pension. Thi det er bekjendt, at han høit og lydelig lagde sit Had imod Landet og Regeringen for Dagen, da Opstanden opfyldte hans Ønsker. Han talte foragtelig om de Officerer, der bleve deres Ed og deres Konge tro. Jeg er naturligviis langtfra at rose Regeringen for sin utidige Mildhed, aldenstund der ere Tusinde, som ere stedte i Lidelse og Mangel paa Grund af det Oprør, som Etatsraaden førte

over i sit Logegebet, imedens han, dets Herold, nyder 2000 Rbd. om Aaret. Hans Majestæt er igjennem Finansministeriet Herre over saadanne Naadegaver. Publikum og Folket har Ret til at ytrre deres Følelser ved slige Misforhold, og derfor tilbageholder jeg ikke mine Tanker, min retfærdige Harme over et saa ulykkeligt Misforhold, som Hr. Pastoren maa tage under sin hensynsløse og hensynsfulde Beskyttelse.

Jeg har med Billighed fremhævet, at Hr. Pastoren, som den Berlinske Loges Repræsentant, har det Kald at forsvare (eller undskylde), hvad der er skeet. Det Uheldige og Uhensigtsmæssige bestaaer i, at denne Repræsentant for et fremmed, preussisk System tillige er Mester af Stolen her. Disse Stillinger ere uforenelige, naar man ikke vil gaae ud fra, at Logevæsenet er og skal være trivielt.

Hr. Pastoren kalder mine Paastande urigtige o. s. v., men afholder Dem fra at paavise saadant, anmærkende, at De da maatte eftervise mine Kilders Uefterretteligbed og Mistænkelighed. Der er ikke synderlig Logik heri; thi det Urigtige i mine Paastande maa kunne fremhæves uden at undersøge Kilden. Ja, hvad mere er, Hr. Pastoren selv er en af de væsenligste Kilder, af hvilke jeg har øst. Jeg kan med Sandhed erklære, at der ikke er nogen Mand heri Staden, af hvis Meddelelser jeg har øst mere end af Hr. Pastorens. Selv Deres Gjenmæle er fuldt af Meddelelser, der, ligesom den hele Discussion fra Deres Side, ere i Strid med det forkastelige Hemmeligheds- og Edssystem, til hvilket De forresten bekjender Dem.

I Deres Note Pag. 264, lægger De mig til Last, at jeg har anført Deres og Andres Navn og Forhold „uden Tilladelse“. De charakteriserer det som en Indtrængen i Privatforhold, som De ikke vil benævne. Det er en

Hexel trukken paa Stupiditeten. Maaskee Hr. Pastoren vil kalde den Mand næsviis, der fortæller, hvor De boer? Er Deres Stilling som den preussiske Landsloges Repræsentant og som vor tydske Loges Mester et Privatforhold for dem, der bekymre sig om Frimureriet og Logevæsenet? Seer De ikke den monstrøse Modsigelse i Deres Forlangende, at den Mand, der netop har til Hensigt at gjøre Logevæsenet offenligt og at stille Frimureriets Templer aabne for den hele Verden, og som paaviser, at dette er gavnligt og moralsk nødvendigt, aldeles ikke burde tale om disse Sager, fordi de udgives for private? —

Som Frimurer burde De anerkjende min Bestræbelse. Som Mester af en Loge burde De ikke oversee den Skaansomhed, med hvilken jeg har omtalt Frimureriets Mangler og Afsteielser fra det rette Maal her i Landet. Som Christen burde De ikke være blind for, at Hemmeligheden ubetinget maatte virke umoralsk; og som oplyst Geistlig burde De med Iver og Varme broderlig byde den Reform Haanden, som De vist, med hver forstandig Mand, maa ansee ønskelig og fornøden.

Naar Dette skeer, skal jeg ikke trække min Haand tilbage. Den, der kjender sine egne Feil og Vildfarelser, vil stedse være overbærende imod Andres, endskjøndt han med Kraft og Varme optræder imod det forsætlige Onde, der, som i Altona er skeet, hensynsløst stræber til et fordærveligt Maal.

Jeg forbliver iøvrigt Hr. Pastorens ærbødige
C. Dirckinck-Holmfeldt.

Kjøbenhavn den 14de Decbr. 1852.

